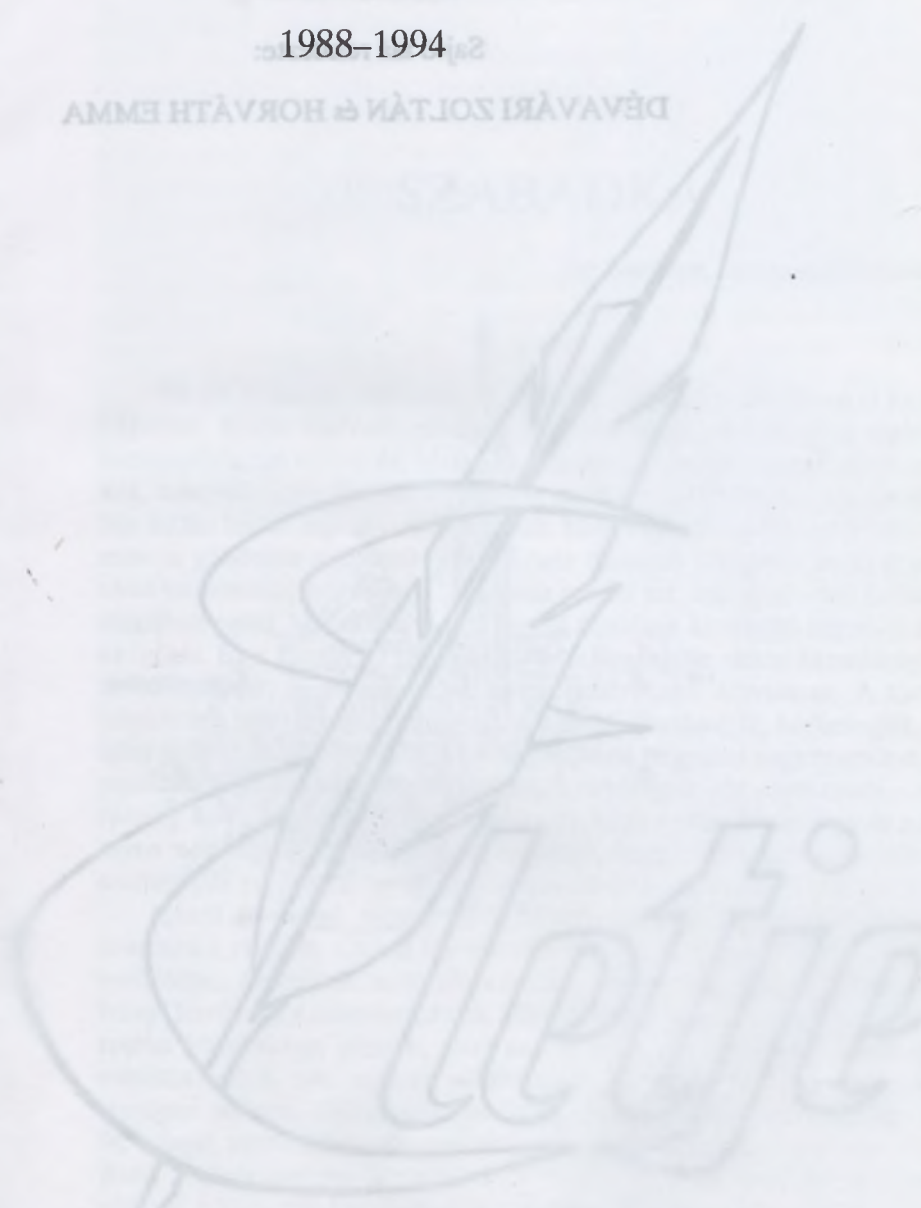

Életjel

1988-1994

AMME HTÁVNOH & NÁTJOS IRÁVAVÉ

NYÁRÁS

Megjelent az Ifjúsági Központjaink anyagi támogatásával

Sajtó alá rendezte:

DÉVAVÁRI ZOLTÁN és HORVÁTH EMMA

Megjelent az Illyés Közalapítvány anyagi támogatásával

SZABADK

Délelejtől kezdve minden éjjelienként

Életpiel

ÉVKÖNYV 6.

Magyar Könyvtár

Sajtó alá rendezte:

DÉVAI ÁRI ZOLTÁN & HORVÁTH EMMA

Magyar Könyvtár

Magyar Könyvtár

SZABADKA

Dér Zoltánnak, szerény életjelemként

Ha azt mondom, Szabadka, a szabad, a szabadság szót látom el kicsinyítő képzővel. Szinte becézem, valahogy úgy, mint Kopeczky László a végtelent, a messzeséget, azt mondván: Messzike. Minden jel szerint vannak városok, vidékek, amelyek olyanok, mint a fordított gukker, kicsinyítenek, vagy ahogy Szeli írja Milkó Izidor kapcsán: zsugorítanak. Most egy távoli példán érzékeltetném, mire is gondolok tulajdonképpen. Lorca *Granada sokaknak zárt paradicsom* című impressziójából idézek: „Granada szereti azt, ami apró – írja Lorca. – És általában egész Andalúzia. A nép nyelve általában kicsinyítő képzővel látja el az igéket. Ez a kicsinyítő képző ijedt, mint egy madár, titkos kamráit nyitja fel az érzelemnek, és előhívja a város legelhatároltabb árnyalatait. A kicsinyítő képzőknek nincs egyéb missziójuk, minthogy elhatárolják, körbefogják, a szóba hozzák és kezünkbe rakják a nagy távlatú tárgyakat vagy eszméket. Elhatárolódik az idő, a tér, a tenger, a hold, a távolságok, sőt – ami csoda – elhatárolódik maga a cselekvés is. Nem akarják, hogy a világ olyan nagy és a tenger olyan mély legyen. Szükségét érezzük annak, hogy körülhatároljuk, otthonossá szelldítsünk roppant kifejezéseket. Granada nem tud elmenni otthonról.”

Ennél az utolsó mondatnál pontosan megéreztem, mért is nyúlt ilyen hosszúra a citátum. Camus kis városesszéjének őseit ismertem fel Lorca impresszióiban. Szabadkát, mítosztát, a mitikus várost én nagy történészének, a vak Iványi Istvánnak a szemével látom. Miért? – tündööm. Minden bizonytalanságaim hiányosságai miatt is. Csak az van, amit megérintettem gyerek- és kamaszkoromban, csak az, amit vakábécéként kitapogatok a rózsaszín Zsolnay-cserépen matatva, akárha női test finom konfigurációját cserkészném. Látom őt, Iványit, amint fekete ferencjós-kában naponta leellenőrzi, számon vannak-e mind, szabályosan sorakoztak-e fel a korinthoszi oszlopok. Besegít törékeny vállával a könyvtár balkonját tartó kolosszusoknak. Mutatóujjával ellenőrzi, kettéhasadt-e már teljesen a Notre Dame vulgáris bácskai párja. Majd a gödöllői Nagy Sándor vitrázsainak nehéz indigójában lebeg.

Természetesen sosem is találkozhattam vele. Ám nem egészen biztos. Ugyanis amikor először érkeztem Szabadkára mezítláb, térdig porosan, egy

vak cipőpucoló elé érkeztem. És néztem ládikója vak tükrében a nyögő kolosszusokat. Néztem, s mint akit meghipnotizált a többszörös vakság, hideg kezére helyeztem lábamat. Érintése az Iványié volt. Az, ahogy észrevette, hogy nincs cipő a lábamon, s még inkább azzal, hogy megsimogatta, akárha lepkeszárnyat meglegyintette abszolút bársonyrongyikaival. Nagyon fájt a lábom, ugyanis apám a börtönből való szabadulása után Szabadkán a Gvoždában kapott állást, édesanyám pedig az Ishranában, apám egyik jellegzetes expedíciójáról érkeztem éppen. Ugy határozott volt, hogy kétmázsás hízőnkat magunk fogjuk behajtani Kanizsáról. A disznó természetesen Horgosig sem bírta. A cipőpucólótól – emlékszem – a piros téglapiramis pincéjében boksoló gyerekekhez támolyogtam.

De van még egy maszkja vak vezetőmnak, Vergiliusomnak, mégpedig Jorge Luis Borges, a nagy argentin metafizikus. „Az utóbbi időben sokat utaztam – mondja –, és nagy élvezetet jelentett számomra az új városok felfedezése, annak ellenére, hogy arra voltam utalva, mások szemével fedezzem fel őket, ugyanis magam vak vagyok. Minden éjjel mást és mást álmondtam, de minden egyes álmom színhelye Buenos Aires volt. Buenos Aires valamiféle mítosz. Azt akarom mondani, hogy sok ember van Limában, Bogotában vagy Quitóban, akik olyan szemekkel tekintenek Buenos Airesre, amelyekben nincs teljes realitás.”

Nem különös? Borges, akárha valamelyik imagináriusba emelkedő, imagináriusba süllyedő monarchiabeli városról, talán éppen Szabadkáról értekezne, talán éppen Szabadkáról álmodna, talán éppen Szabadkát tapogatná. Igen, Iványi. Aztán a vak cipőpucoló. Mindenki rázüllőjére hozta hamvasságát, hímporát, a mostoha nagytata a malomból jövet mindig vele törölte le cipőjéről a nullást. És a Borges. Ennyi vakság tesz látóvá, ennyi világtalanság tesz engemet is Szabadkává. Verseim sem igazán szabad versek, csak Szabadkák. Raichle is Apatinban született, mint Sinkó. De az igazán megdöbbenő számomra az, hogy Szabadka e bohém, disznótenyésztő, téglagyáros és szerencsejátékos építészé még 1960-ban is élt. Minden bizonnyal ellopózott olykor, hogy megsimogassa palotáját. Olyan alakja van, mint egy szobornak. Amikor először jártam benne, még múzeum volt. Középcén egy mamutagyarral, a Tiszából emelték ki, a Tiszából, melynek langyos virágzásából én már sosem is kelhetek ki. Úszom, és hasam mamuttetemeket súrol. Szekeres László a megmondhatója: Kanizsán van a legtöbb mamut, odatemetkeztek, a kék agyagba, oda, Gyöngyvér húgocskám és Vitéz nagyanyám mellé. Akkortájt olvastam, azt hiszem, Bölschénél, hogy azért pusztultak ki a mamutok, mert a csiszolódás csökkenése folytán eszeveszett spirálisokká görbültek agyaraik, saját homlokukba fúródtak, átdöfték saját csöpp agyukat. Egy kis színdarabot készülök írni a Raichle-palota teraszára. A Raichle-palota teraszának. Legszebb színpad ez a bejárat, teraszrendszer, amelyet valaha is láttam. Teraszjelenet, melyben maga a terasz a Júlia és a Romeo is. Istenem, miért is foglalatoskodom mással?!

Nézem, mi maradt még felhasználatlan Kosztolányi-jegyzeteimből. A palicsi patikus, Stadler Aurél, egy fehér kutyáról ír. Lévy Andre memoárjaiban

Szabadka jelképe, a magyar szecesszió remeke: a messze földön ismert városháza

Az utobbi években itt tartottuk legtöbb előadásunkat: a Városi Könyvtár épülete

meg egy női esernyőről olvastam. Aztán itt van egy mondat tőle is: „Egyszer rányitottam, a dolgozószobájában ült a kereveten teljesen felöltözve és mezít-láb, s talpait simogatta két tenyerével” – írja az ismert lélekbúvár Ferenczi Sándorról. A város pórusaiból kicsapó lidércclángocskákat, a város legelhatároltabb árnyalatait, a város megbillent realitását, realitás- és valósághiányát, realitás- és valóságtöbbletét, a város mítoszát Kosztolányi, Csáth írásai tükrö-zik legjobban. Hasonlatos ez a tükör ahhoz, amelyet a haldokló arca fölé szok-tak tartani. Két kicsinyítő képzős író.

Aczél Henrik *A két fiú* című festményének, úgy látszik, több változata, ki-vágata is létezik. Én csak a fejeket ábrázoló opálszínű tónusút láttam. Gyilkosok! – kiáltottam fel szinte a városházai képtár üres termeiben. Gyilkosok. Ők azok, akiről Csáth és Kosztolányi életművüket írták. Pontosan. S ezt eddig senki sem tudta. Félni kezdtem, hiszen ezek még mindig képesek gyilkolni. Ké-pesek mindenre. Aztán *A magyar képzőművészek alkotásai Vajdaságban 1830–1930* című kiállítás katalógusában rábukkantam a teljes alakos változatra és nagy megdöbbenésemre a két gyerek nem kést, nem baltát szorongatott a kezé-ben, hanem gereblyét. Igaz, gereblyével is agyon lehet verni valakit, agyon lehet verni lepkét, gilisztát. Ezt a kitűnő képet csakis Csáth és Kosztolányi városá-ban festhették. Műveik szerves részének tudom, könyveiket csak ezzel a fest-ménnyel lenne szabad kinyomtatni.

Persze a lebombázott mézeskalács város egy mélyebb dimenzióját is meg-tapasztaltam én. A Folyó utca kezdetén laktunk, a sarkon. Tehát ott, az alvilág kapujában. Ott hömpölygött a lábom előtt a város komplett ürüléke etc. Ott, a

kőlyuk alatt mutatta meg nekem először egy szabados kislány pihés lába közét. Addig csak Tisza-kagylókba dugdostam tintás mutatóujjamat. Tehát akár egy Veličkovič-patkány hüvelyén át is bejáratom volt a városba. Egy évet jártam a Mlakába, a köszörős meg a kéményseprő gyerekei voltak a barátaim. Az állatkert ketreceiben megannyi ijedt kicsinyítő képző, megannyi messzike.

A festőkről – Farkas, Oláh, Balázs G., Bajić, Vinkler – nem szólok most, csak Sáfrány kis köpcös alakját idézném. Vele sétálva, leülve a vasútállomás belső teraszára, a vonatok közé szinte, mindig Párizsban éreztem magamat. Mindig az volt az érzésem, személyében Szabadka elejti kicsinyítő képzőjét: Szabad. El tud menni otthonról. Hiszen Sanghajba készült borzalmas halálán is, a vér szökőkútjává változott a szó szoros értelmében, Sanghajba készült a vak gejsákhoz.

TOLNAI Ottó

(Elhangzott az Életjel Virágpor, Vérfa című estjén, 1981. október 26-án.)

A zeneiskolában volt évtizedeken át előűjságunk pódiuma

NEM AZ ÉLET JELE – AZ ÉLET MAGA!

Az emberi nagyság kis könyveinek neveztem a szabadkai Életjel miniatűr-sorozatát, s most, amikor a harmincéves irodalmi élőújtságot köszöntjük, ismét ezekhez a kis könyvekhez térek vissza. Almási Gábor szobrászművész önéletrajza például – a *Szobortalan égaljrról jöttem* – ma is eszméltető olvasmányunk. Mi minden belefér egy ilyen kicsi könyve, hogyha nem túlméretező elfogultság, hanem az emberi és művészi becsületesség, egyszerűség igényével írták! Az Életjel kiadásában megjelent könyvecskét nyugodt lélekkel odahelyezném bármelyik kisiskolásunk asztalára is. Mert igazmondó ember, kiváló nevelő idézi benne egész életét, s még mesélni is tud és mer. Az a fajta megmutatkozás ez, ahogyan szüleink, nagyapáink eleven társalgásait hallgattuk a családi asztalt körülülő egykori közösség meghittségével. Bogaras, Völgyes, Orom tanyavilága, a Nagyút szélén álló iskola, majd az adorjáni gyerekkor – mind-mind érzéletesen megírt részlet ebben az önéletrajzi vallomásban. Amikor arról ír Almási Gábor, hogyan kocsikáztak be Zentára, Csantavérre vagy Szabadkára a sokszor majdnem tengelyig érő sárban, vagy amikor a völgyesi kovácsműhely előtt ámuló egykori kisgyereket idézi s a régi aratásokról mesél, az ötlük fel az emberben, hogy mindez elsőrangú gyermekirodalmi olvasmány is lehetne. És nemcsak ezzel az Életjel-könyvecskével kapcsolatban jut ez eszünkbe. Amikor például Garay Béla önéletrajzában az első színházi est élményének leírását olvassuk, vagy a századfordulói Szabadkán, a régi Széna téren lefolyt cirkuszi játék színes epizódját képzeljük magunk elé – mindezt gyermekeknek szánt olvasmányba is oda tudjuk képzelni. Ferenczi Ibolya nemes egyénisége, színházművészetünknek, színpadi beszédünknek ez a kivételes művésze hasonlóképpen kívánczik ifjúsági könyvbe, amint Burkus Valéria szép Életjel-könyve, az *Ibolya*, annak idején jelezte már. Hangya Andrásról igaz és fontos könyvet írt a harmincéves Életjel sorozatában Gajdos Tibor – *A csillagos homlokú* címmel. De talán nem is várhattuk, hogy elmélyüljön a művész falusi gyerekkorának fejezeténél. Legfeljebb remélhetjük, hogy a roppant mélyről jött, önmagáról mindig csak rajzokban és festményekben valló Hangya András egyszer még megajándékozza vajdasági kis olvasóinkat gyerekkorának elmondásával.

*Az Életjel elindítói első összejövetelükön 1958 októberében
(Dér Zoltán, Burkus Valéria, Galamb János, Urbán János)*

Amikor az Életjel hívására, pontosan húsz évvel ezelőtt, Fekete Lajos el látogatott hozzánk, akkor jugoszláviai irodalmi korszakán kívül egy másik, balladás kötődésről tett említést: Vlajkovácról, a hajdani Temesvajkóceról, Bánát déli szögletében arról a falucskáról, amelynek temetőjében egy rég besüppedt sír van – az édesanyjéé... Később az Életjel sorozatában megjelent könyvecskéjében elmondta, hogy ennek a kis falunak a látomása a múltba merült évtizedek során fel-felbukkant előtte – „napi munkámban, terveimben, s a hétköznappokkal való küzdelmeimben éppen úgy – írta –, mint versalkotó kedvem leglázasabb pillanataiban: mert anyát szeretni erős szeretet”. Erről szól Fekete Lajos egyik verse, a *Vers halott anyámról*, melynek bevezető sorai is torokszorongatóan itteniek, vajdaságiak:

*„Nehéz bánáti, fekete földben
porladoz finom asszonyi csontja;
talán fűzfa zöldül a sírja tövében,
talán akácfa nőtt ki a szívéből,
s az akácvirágról tavaszi méhek
hordják a mézet a vlajkováci
szerb gyerekeknek – Mindegy, éltében
anya volt, s holtában az maradt...”*

Az 1930-ban írt vershez a következő, hasonló mélységű vallomást csatolta a költő – majd négy évtized múltán: „Igen, az a darab fekete föld az én folytatásom, a vajdasági irodalomból sarjadt, virágzó jugoszláviai magyar irodalom-

ban... Egykori költői indulásom tájait oly sok idő után újra bejártam s fogadalmat tettem: a hűségért hűséggel fizetek. Legyen ennek záloga ez a könyvecske, amelyet ragaszkodó szívem szeretetével adok át azoknak, akik ismernek, akik még részesei voltak a vajdasági irodalomért folytatott egykori küzdelmeinknek; de azoknak is szívesen nyújtom át, akik egy tisztultabb világ szabad embe-reiként élnek azon a tájon, amilyen én csak bujdosó lehettem.”

Fekete Lajos emlékének, akit tiszteltem s szabadkai gimnazista korom óta verseiért szerettem, talán egyik legszabadkaibb versemet mutathatnám fel. *Ahol Kosztolányi szülőháza állt...*

*Itt állt a ház... Helyén kávéházi szöglet,
ahová bárki hívatlan tér be.
S kint már villamosok sem csörögnek
a fakó Palicsi úti éjbe.*

*Nem bánják félelmed, szegény kisgyerek,
az unott átutazók, méla arcok,
csak borosan böfögnek ágyad felett,
és föl se sikolthatsz: „Mit akartok?”*

*Itt állhatott: ágyad szélére ülnek.
Látod, innen árnyad se menekül meg –
bölcsőhelyed törzsvendége lettél...*

*Csak tátog ránk rák roncsolta torkod.
„Fizetni!” – már vad jelekre bontod,
külsőböd nem lelő árny, drága testvér.*

Az Életjel-könyvek mindig a fölfedezés élményével biztattak bennünket, s talán épp azért, mert erőszakoltságok helyett a magunk világának megismerése irányította a szerkesztőket. Ilyen élményem volt Magyar László *Három kincsestár* című műve a sorozat 40. füzetében. A tudós kutatónak, a levéltárosnak a megbízhatóságával kaptunk itt adalékokat a szabadkai levéltárnak, könyvtárnak és az itteni múzeumnak a történetéhez. A kötetet sajtó alá rendező Dér Zoltán joggal írta: Hagyományaink lelkes tanulmányozói évtizedeken át olyan bőséges adatokat meríthettek a kulturális intézmények kincseiből, hogy múltunk számos fehér foltjára fény derülhetett. S a föltáró munka – úgy tetszik – egyre fokozódik: mind nagyobb érdeklődés nyilvánul meg a hagyományápolás iránt. Gondoljunk csak a városközpont fölüjlesztésére, ami alapos levéltári kutatómunkát is igényelt; vagy a város leendő monográfiájára, amelynek megszületése elképzelhetetlen a három szellemi kincsestár segítsége nélkül.

S ezen az ünnepi esten, az Életjel-sorozat dicséretkor, annak a szerzőnek a szellemét idézném még, aki szabadkai kis könyvének fedelére ezt írta: „Mert vén Szabadka, áldalak...” Már csak abban az őszi verőfényben látlak, Zoltán bátyám, ahogy üldögélsz itt, a szabadkai városháza előtt elterülő, őszi lombokat lengető téren: arra a kislányra szalad vissza gondolatod, aki ott botladozott a villamoscsilingeléses virággyászok hetven évvel azelőtti verőfényben; oldala-

*Húsz évvel később ugyancsak a Magyar Szó szabadkai szerkesztőségében
(Burkai Valéria, Galamb János, Dér Zoltán, Urbán János)*

don, a parki padon ott hever utolsó kézirataiddal a táskád, sütteted arcodat a nappal, és játszadozó magyar, horvát, szerb kisgyerekek boldog zsvivaja telep-szik magányos öregemberi szívedre. Emlékeimben így látlak már eztán végig, ahogy az írott szó jószomszédi szolgálatának utolsó hozzánk vezető útjáról ha-zatérőben voltál; ahogy végiggondoltad abban azt egyetlen elernyedő órádban az Utat, a vidéki vonatokkal csattogó, s nyomdászokkal, lapkiadókkal csatát sikeresen megvívó utat; ahogy Pécs után itt vállaltad az írott és anyanyelvün-kön újra mondott, még több értelmet nyert szó szolgálatát; ahogy az újvidéki városvégen a csillagok vigyázó szeme alatt baktattok hárman: Szenteleky, Csuka, Fekete – szikes szegénység, rogyant kerítések vidéke ez és száz kérdés zo-kog a szívetekből: a nagyot alvó kis házak között vajon ki érti meg fölsajgó álmaitokat: csak baktattok hárman, mint a fölnyergelt lelkiismeret; s te Kévébe szeded az első kalászokat és nem ismeresz el semmiféle elválasztó mezsgyét.

A szabadkai Életjel az élő szót, az anyanyelv melegét jelentette számomra megalakulásától kezdve. A versben vállalható világnak sok-sok fiatal húsége indult el az Életjel-esteken. Színművészek, egyetemi tanárok lettek belőlük. Persze nemcsak azok. Tanítók is. Versem nekik szólt, akik még mindig anya-nyelvükön tanítják kicsinyeinket:

ÉLETJEL

Nem az élet jele –

az élet maga!

Amit nem szikrázó nap,

csak éjszaka vetíthet,
égbolt az is:
a csillaga...

Nem a harsánykodás –
az csak a nagy valami:
sírhanthból
a fűsarjadást
kihallani!

Inkább a megváltó magány,
a szülőkre emlékezés!
ahogy utolsó kisdíákjának
szemébe néz
Adahatár tanítónője,
Sőregi Teréz...

Jelet nem adhatnak távozók,
se ők:
a megértetek,
s már ithon idegenkedők;
a csempés, vasrácsos
házaikba temetkezők...

És mondom nektek,
amit a fül a néma kínon is áthall,
ahogy Sáfrány intene most,
mázsányi szemlehungyással:
„Csak csináljátok!
a kép nem ég el,
csak a vásznak!”

Sírhanthból! a fűsercegést kihallani?
Nem!
Az emléktelenek fülébe
ordítani!
A szó halott,
ha leheletünk nem leng vele.
S aki szólhatott volna,
de nem szólt –
a Gondolatba se nalhat bele!

FEHÉR Ferenc

(Elhangzott a harmincéves élőújság Tele kaptár című jubileumi estjén,
1988. december 9-én.)

A SÖTÉTBE VALAMI RAGYOG

-VÁLOGATÁS KOSZTOLÁNYI DEZSŐ KÖLTÉSZETÉBŐL

Előadja: **BARABÁS MÓNIKA**
és **SZEKULITY ANGÉLA**

Bevezetőt mond:
LÓRINC ZSUZSANNA
Rendező:
HORVÁTH EMMA

Kezdet: **19.30**

Helyszín:

A Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti terme

Belépődíj: 1000 dinár

AZ ELŐADÓMŰVÉSZET CSODÁJA

Az Életjel harmincéves tevékenységét méltató Horváth Emma ezzel a mondattal vezeti be fejtegetését: „A szó elszáll.” Igen, általában ez így is van. Általában. De vannak kivételek, például a népköltészet. Mielőtt lejegyezték volna, évszázadokig létezett, élt a tömegek ajkán frott változat nélkül is. Nem állhatom meg, hogy ne vonjak párhuzamot a népköltészet és az Életjel tevékenysége között: a rögtönzött szóbeli alkotás az állandó ismétléssel egy vagy több etnikum közkinccsévé, a művelődés sajátos megjelenési formájává válik.

Az 1958-ban Szabadka közintézményeiben megjelenő kis plakát sem azzal a szándékkal hirdette meg műsorát, hogy majd évtizedekig melegágya, terjesztője legyen az irodalomnak és a művészeteknek, hiszen „élő irodalmi újság”-ot hirdetett. Pótolni akart valamit? Az alkotókban, alapítókban még élő Híd hagyományát, a gazdag múltú szabadkai sajtó hiányát? Ki tud ma már ezekre a kérdésekre pontos választ adni?! Talán mindenből volt egy kevés a kezdeményezésben, amely fejlődése során, története sodrában nyerte el végző formáját. Formát mondok, mert tartalma mindig igyekszik időszerű, vonzó lenni alkotóknak, közönségnek egyaránt. Ebben a formában ma már nincs jelen az élő irodalmi újság – nosztalgia. Csak: ÉLETJEL! A tartalom teremtette forma...

Hogy mit jelent Szabadkának az Életjel? Arról a város polgárai nyilatkoznak a legmérvadóbban. Az a tömeg, amely története során megtöltötte az előadótermeget, a városháza dísztermét, és ma is újra és újra színpadra szólítja egy-egy műsor alkotóit. Az évtizedes tevékenység során keletkeztek műsorok, amelyekről az egész város beszélt, hetekig idézgették, mert é l m é n y volt. Voltak műsorok, melyek a középiskolások ezreit nevelték irodalomszeretetre. Legfőbb érdeme azonban az Életjelnek, hogy egy város életében folyamatosan jelen van a művészet, főleg az irodalom. A klasszikusok nem az általános műveltség elemeként élnek, hanem élő, lüktető esztétikai átélésként.

A kommunikációelmélet sok mindent tudatosított a feladó-címzett reláció viszonyai közül. A felismerések segítségével magyarázni tudjuk, miért van újra és újra közönsége ugyanannak az irodalmi alkotásnak. Hogy Shakespeare

évszázadok óta jelen van a világ színpadain, az nem csupán örök esztétikai értékből eredeztethető. A jelenségbe a rendezői felfogás és az előadóművészek egyénisége is beleértendő. Újra és újra megnézzük *Az ember tragédiáját*, mert új színészegyéniség alakítja Adámot vagy Évát. Számtalanszor olvastam, tanítottam Arany János balladáit. Mégis 1982-ben, amikor Sinkovits Imre szólaltatta meg ezeket a szövegeket, lelkes hangú levélben fordultam a művészhez. Valaszlevele megérdemli, hogy idézzek belőle: szándéka volt „...megtisztítani (Arany) balladáit a rátapadt kisiskolás kántálástól, más korok előadásmódjától, tudva, hogy ma, azaz a XX. század vége felé szólalnak meg e versek. Am verstani képleteik, ritmusuk ne károsodjon; maradjon meg a tiszta – költői – népnyelv, belső lüktetés”.

Azt hiszem, a színész-előadóművész nézeteiből általánosíthatunk. Az Életjel tevékenysége is megszólaltatja, *időszerűsíti* az irodalmat! Egy város polgársága élvezheti és élvezi az egyéni interpretációt, és így válik a leírt szöveg eleven, élő, lüktető irodalommá, esztétikai felfedezőssé. A közönség együtt él az irodalommal; harmónia alakul ki a feladó és a címzett között!

És az előadók?

A harminchat év alatt hány tucat vagy hány száz fiatal tanulta meg a magyar beszédhangok helyes képzését, a helyes beszédlelegzést, a beszédfonetikát, hogy – természetes hangszíne és egyéb adottságai mellett – t u d a t o s a n éljen mindazokkal az eszközökkel, amelyek gazdagítják, teljesebbé teszik az irodalmi szöveg üzenetét?

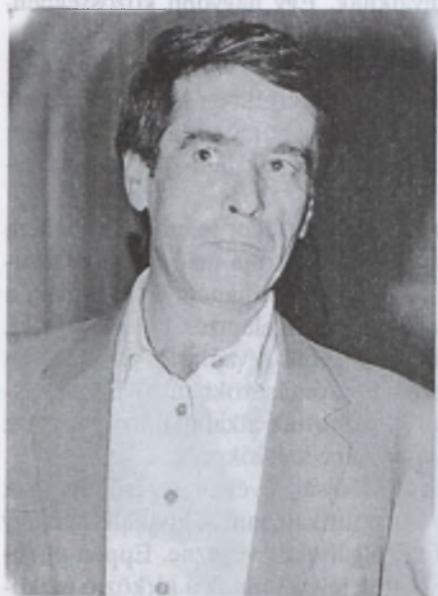
Umberto Eco nevét a világ *A rózsza neve* című regénye és a belőle készült film révén ismerte meg. A szakma, a nyelvészet előbből is imerte mint a jeltu-

Juhász Géza

Dávid András

Bányai János

Bori Imre

domány egyik kiválóságát. Ő jellemzi legtalálósabban a műalkotás és befogadás relációit: „...egy műalkotás, amely befejezett és zárt a maga tökéletes organizmusának tökélyében, hasonlóképpen nyitott is, vagyis lehetőséget ad rá, hogy ezernyi különböző módon legyen interpretálható anélkül, hogy megismételhetetlen egvedisége megváltoznék. Így minden műélvezet egyben interpretáció is, megvalósulás is, minthogy a mű minden műélvezet során új meg új, eredeti pespektívában éled újjá... A »nyitott« műalkotás poétikája arra irányul, hogy elmozdítsa az interpretálóban a »tudatos szabadság aktusait«, hogy kimeríthetetlen viszonylatok hálózatának aktív középpontjává tegye, amelyekből saját formát hoz létre, anélkül, hogy valamiféle szükségszerűségtől determinálva lenne, amely előírná neki az élvezett alkotás szervezésének véglegesen meghatározott módozatait.”

A fenti téziseket tanulják meg az előadók tömegei az Életjel keretében. Míg a közönség az irodalmi szövegeket új aspektusban élvezheti, az irodalom is, az előadóművészet is formálja az interpretálókat. Egyeseknek élethivatásukká válik az előadóművészet. Ők ott vannak már a színpadokon itthon is, a határon túl is. Mások az érthető, tiszta, meggyőző magyar beszéd művelőiként a rádió és a tévéstudiók munkatársaivá váltak és válnak. Zömük azonban csak az irodalom imádata mellett marad. Azaz még valami végigkíséri életüket: a szép magyar beszéd. Húsz évig a magyar tanszék tanára voltam. Ha a tanárjelöltek között feltűnően jó dikciójúra akadtam, természetesnek tartottam, amikor érdeklődésemre közölte, hogy az Életjel körül tevékenykedett középiskolás éveiben. Később ezek a tanárok lesznek rendíthetetlen nevelői a kifogástalan kiejtésnek, szövegmondásnak és szövegszerkesztésnek, mert ma-

guk élő példát tudnak nyújtani tanítványaiknak. Egy nagyobb közösségben, mint Szabadka, maga az Életjel szolgáltatója mindebben a követendő példát. Egzakt adatokkal nem bizonyítható, de föltételezem, hogy városunk magyar etnikumának nyelvhasználatára ez a fórum jelentős mértékben hat. Állításomat arra alapozom, hogy mind a szórványban, mind más homogén közösségekben sokkal érezhetőbb a másik nyelv hatása, mint városunk lakosságának nyelvhasználatában.

Nyilvánvaló, hogy a felsoroltak nem erkölcsi értéket jelentenek, hanem kulturális többletet, mely jelentős mértékben befolyásolja magyarságtudatunkat. Természetesen nem csupán a szép magyar beszéd, hanem a tartalmak, a műsorok programja is. A hatéves tevékenység tartalmi elemzéséből az derül ki, hogy a figyelem központjában a magyar irodalom volt. A vajdasági és általában a magyar irodalom egyenlő arányban szerepelt a főműsorokban. Gyakran egy-egy irodalmi díj odaítélése vagy évfordulók nyújtottak alkalmat arra, hogy az Életjel részletesebben értékeljen vagy mutasson be szerzőket.

Persze teljesen torz képet alkotnánk az élőlűjság tevékenységéről, ha csak az alkalmosságát hangsúlyoznánk műsorpolitikájában. A kívülállónak úgy tetszene, mintha bizonyos fajta kulturális szolgáltatást végezne. Éppen ellenkezőleg! Az említett irodalmi díjak, évfordulók jelen vannak a hírközlő eszközök napi híryanagában is. Az olvasó, a nagyközönség esetleg tudomásul veszi, kiket illetnek a díjak, mint például a névnapokat. Az Életjel tevékenysége ellenben közfigyelmet teremt, t a r t a l o m m a l tölti ki a száraz közleményeket.

A bőség zavarával küzd az értékelő, mert valóban kiváló ízlésről tanúskodnak a műsorok. Így csak egy-egy író, tájunk jellegzetes alkotóit emelhetem

Bosnyák István

Kontra Ferenc

Koncz István

Mészáros Sándor

ki, mintegy igazolásul az általános megállapításokhoz. Például Brasnyó István 1966 óta jelen van irodalmunkban. Alkotásai már az olvasókönyveink szemelvényei. Tehát nem „bemutatni” kellett. Ám a fiataloknak éppen az a meghatározó vele kapcsolatban, hogy „lecke” lett. Az irodalmi díj kapcsán rendezett műsor antologikus áttekintést adott a közönségnek alkotásaiból. A költőt, prózaírót ismerhette meg a közönség, de az embert is. Írásaiban ugyanis lépten-nyomon életrajzi elemekre bukkanunk. Nem tud elszakadni gunarasi gyekmekéveitől, illetve a gyermekévek máig hatnak alkotókedvére. *A szívárvány jöttmentjeinek* gyermekhőse, de a környezet is oly ismerős! A hónapokig megközelíthetetlen Gunaras környéki tanyai iskolák kisgyermekei néznek rám hőseiben vissza évtizedek után. Éppen úgy, mint a Bácska számtalan más vidéki gyermeke. Típust teremtett tehát, ahogy a városi olvasónak képet ad az eredetről, származásról.

A Herceg Jánosról szóló műsoroknak más a célja, feladata. A szerző szinte egyidős a századdal, s ez meghatározó tényező. Úgy nőttünk föl, hogy Herceg János neve ismert volt előttünk sorjázó kötetei révén, a 7 Nap pedig a hetente közölt tárcanovelláival azokhoz is eljuttatta munkáit, akik egyébként nem irodalomrajongók. Munkássága valami hihetetlen biztosságot jelent: társadalmi történéseinkben képes volt a józan realitás talajáról tájékoztatni, és magatartásával példát mutatni. Külön kiemelés érdemel nyelvhasználata. Nincs ma tollforgató a Vajdaságban, aki megközelítené stílusának világhosságát. Az a szerző ő, akinek a legnagyobb az olvasótábora, akit minden előadóművész szívesen szólaltat meg. Talán éppen a *megszóltatás*, az élő beszéd ára-

dása ad új esztétikai értéket írásainak, emeli ki észlelhetőbben nyelvének tisztaságát, veretességét.

Az Új Hét Napban – terjedelmkorlátozás miatt – Herceg hetente jelen van most is lapszéli jegyzeteivel. Reagálásai a heti időszerűségekre rendkívüli mértékben emlékeztetnek Szentkuthy Miklós prózájának gondolatgazdagságára. Aki így tud írni, abban óriási élettapasztalat és *európai műveltség* halmozódott föl. A kiemelés tudatos. Ma az értékek is devalválódnak az indokolatlan és esztelen nacionalista eufória hatására. Ilyen körülmények között fokozottabb mértékben kell támaszkodnunk azokra a gondolkodókra, akiknek a nézetei, észrevételei értékállóak. Valami belső, nemes szándékosság vezérli az Életjel műsorpolitikáját, hogy Herceg Jánossal nyújt példát és távlatot kultúránknak.

Az irányzatban azonban nincs kizárólagosság. A befutott szerzők mellett helyet biztosítanak a fiatalságnak is, a kezdő tollforgatóknak. Szathmári István novelláival vagy Kontra Ferenc köteteivel már találkozhatott az olvasó, a műsorok közönsége. Mindamellet nem szükségtelen népszerűsítésük a pódiumon is! Jó alkalom arra, hogy az olvasó személyesen is megismerje a szerzőt, párbeszéd alakulhasson ki, a parabolisztikus üzenetek mellett tényleges kommunikáció is létrejöhessen.

Matuska Márton riportkönyve megjelenésekor a fiatalabb nemzedék számára maga volt a döbbenet. Kontra Ferenc novelláiban hasonló témákat dolgoz fel: fél évszázad minden szörnyősége ölt testet szűkebb hazája, a Drávaszög embereinek megpróbáltatásaiban. Olyan próza ez, amely nem rejti el a táj társadalmi-történelmi eseményeit, emberpróbáló egyéni tragédiáit az avantgárd formai virtuozitásaival. Modern próza ez, mint Böllé vagy Camus-é: gondolat-

Gerold László

Dér Zoltán

Németh István

Tolnai Ottó

ébredt, katartikus. Nagyon helyes, hogy a szerkesztők pártatlanul, nyájszellemtől mentesen, az igazi értékeket tartva szem előtt népszerűsítik irodalmunk volt és élő alkotóit. Olyan műsorokkal találkoztunk, amelyeknek anyagából ügyes szerkesztő elkészíthetné akár a vajdasági magyar irodalom érték- és időálló antológiáját is.

Olyan pártatlan szerkesztő például, mint Bori Imre. Évforduló kapcsán (hatvanéves volt) került a műsorba. Nem értem ezeket az évfordulókat. Hogy valaki hatvan-, hetven- vagy még több éves, az nem érdem: az állapot. A legtöbb esetben nem is irigylésre méltó állapot. Bori viszont egyéniség! Ezért is talált munkássága kapcsán az élőlámpa máskor is apropót, hogy köztünk legyen, Szabadkán, ahol évekig dolgozott, ahol tanítványai élnek, közönsége van. Mert városunkkal való kapcsolatán kívül is a műsorban a helye. Olyan személyiség, aki évtizedek óta jelentős tényező az irodalomtörténetben. Nem szükséges mindenben osztani nézetét, de akkor is oda kell figyelni arra, amit ír! Bizonyos megállapításai az egész magyar nyelvterület számára érvényesek. A magyar irodalom egy-egy alapjának, irányzatának értékelése részéről értéktelítő szándékkal történt vagy azzal a céllal, hogy helytelen beidegzett-ségeket mozdítson el, helyettesítsen korszerűbb szemlélettel.

Kutatómunkám megtanított, hogy a számszerűsíthető adatokban higgyek. Ezek tárgyilagosságot biztosítanak, megmentenek a szubjektivitástól. Bori Imre értékelésénél is jobban tesszük, ha a számokban hiszünk. A világban számos adatbank működik. Bármely tudományterületen azt tekintik mérvadónak egy-egy szerzővel kapcsolatban, hogy hányszor idézték, hivatkoztak megállapításaira. A hazai társadalomtudományok művelői közül pedig kétségtelen, hogy Bo-

ri az, akit az irodalomtörténetben leggyakrabban idéznek. Még akkor is, ha nem értenek egyet vele, vitatják nézeteit.

Néhány nevet emeltem ki a rendezvények gazdag tárházából. A teljes elemzés monografikus megközelítést igényelne. Így csupán érzékeltetni próbálok, hogy a szervezők egységes vajdasági magyarságban gondolkodnak, előítéletektől mentesen, elvetve minden csoportérdeket. De éppen ezzel teszik a legjobb szolgálatot alkotóinknak, irodalmi múltunknak és jelenünknek.

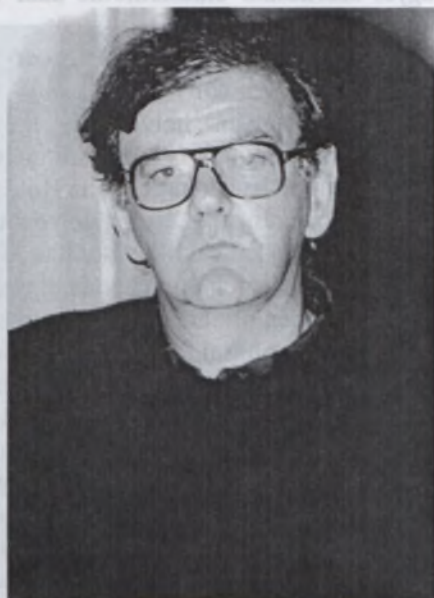
A vajdasági magyar irodalommal azonos arányban találkoztunk az Életjel műsoraiban az egyetemes magyar irodalommal. E területen is oly gazdag a névsor, hogy az elemző a bőség zavarával küzd: mit vagy kit emeljen ki a választékból.

Talán azt, hogy a szerkesztők a legősibb réteget, a népköltészetet sem mellőzték. Helyesen, mert „...az önmagában vett műalkotás egy bizonyos kulturális kontextus nélkül érthetetlen nyelven írott sírfeliratokhoz hasonlatos” – állította Lotman. S milyen igaza volt! Az irodalom értékrendje teljesen relativizálódik, ha nem ismerjük gyökereit, kapcsolatrendszerét más irodalmakkal, szellemi, filozófiai áramlatokkal.

Az irodalompolitikai, ideológiai merevségek némi lazulása lehetővé tette a szerkesztőknek, hogy a népi költészet legrégebb rétegeit, a népi imádságokat is felelevenítsék. A tudomány ezekben a szövegekben a régi, történelem előtti hiedelemvilág elemeit is kimutatta. A katolicizmushoz kapcsolódó népi imádságok legrégebb rétegei az ősvalláshoz nyúlnak vissza. Nyilván nem az volt a szándék, hogy a szövegek megszólaltatásával a tudományos érdeklődést fokozzák. Ennek ellenére a nagyközönség az élmény mellett olyan szövegeket is

Bordás Győző

Jung Károly

Vajda Gábor

Dudás Károly

megismerhetett, amelyek kiveszõben vannak, és hamarosan csak a népköltészet gyûjteményekben lesznek megtalálhatók. Nem csodálkoznék, hogy éppen hatásukra növekedne a néprajzi gyûjtõk száma.

Az egykori zárt közösségek hagyományõrzõ tendenciái kialakítottak egy elbeszélõstílust és formát, a mesét. A mesemorfológiának megvoltak a mitikus elõzményei, amit a mese keletkezésekor a hallgatóság még értett vagy sejtett. Ma a gyermek gondolkodásmódjának felel meg, ahogy a gyermeki beszéd alakulásában is a törzsfajlõdést figyelhetjük meg. A gyermek tudata varázstudat: képzelete megszemélyesíti környezetét tárgyait, nem képes különbséget tenni saját belsõ világa és a külsõ világ között. Ez a magyarázata, hogy a tündérmese egyre inkább – vagy kizárólagosan – a gyermekek közé szállt le. A szervezõk mindezt tudhatták, amikor a *Hímes lepke* címû mûsört összeállították. Nem is csalódtak elvárásaikban: az utóbbi hat év egyik legnépszerűbb, leglátogatottabb mûsora lett. Mert a gyermek még az a nézõ, aki fenntartás nélkül, szájjátva, csillogó szemmel képes elmerülni a tündérmese mitológiájában.

Százak tértek vissza a mûsor jóvoltából az õsi irodalomhoz. Igen, ez vizsztatérés! Ha akarjuk, ha nem, be kell látnunk, hogy a vizuális kultúra elhódítja az irodalomtól az olvasókat. Csökken az olvasók, a könyvtárlátogatók száma, mert a betût sem kell megtanulni, hogy a „varázsdoboz” gombnyomásra a lakásunkba szállítsa a fantasztikus történeteket. Gumimacik, robotok... s vajh ki tudná mind felsorolni azokat a „mesealakokat”, amelyekkel gyermekeink nap mint nap találkoznak? És ezeket a fantáziaalakokat is készpénznek veszik: csak éppen képzeletük nyugszik, mert a verbális kódokat nem kell képekké alakítaniuk a tudatukban. Elvégezte helyettük a grafikus, és a sárkány az a to-

honya, ostoba lény, ahogyan a gyermekeknek bemutatják. A „herceg” sem karddal, hanem lézerpisztollyal hadakozik a szörnyek ellen. Nemcsak a képzelet, a lelki világuk is sematizálódik.

Az Életjel sikeres kísérletet tett, hogy változtasson a helyzeten. Megkísérelte visszatéríteni a legkisebbeket a tiszta forráshoz. Nézetem szerint mind a két fél számára gyönyörűséget eredményezett a kezdeményezés. A szövegmondónak újszerű vállalkozást jelentett a népi szövegek megszólaltatása a közönség, a hívő hallgatóság előtt, mint valamikor a mesefának. Köszönet jár érte mind a szervezőnek, mind az előadóknak, hogy gyermekeink tömegével átértézték a csodát, a mítoszt!

És a szépirodalom?

Ha végigfutunk a műsorjegyzéken, azt tapasztaljuk, hogy Arany Jánostól Weöres Sándorig terjed a skála. Olyan irodalmi értékrend ez, amely felér egy irodalmi szabadegyetem programjával. A tevékenység hatásával kapcsolatban beszélhetünk értékmegőrzésről éppúgy, mint értékteremtésről. Az értékmegőrzés munkájában kétségtelenül szerepet kapott az a törekvés, hogy nemzeti irodalmunk klasszikusai közkinccsé váljanak: a legszebb, legtartalmasabb sorok szállóigeként éljenek a nyelvi köztudatban. E törekvés kimondatlanul egyben a legnemesebb értelemben vett nyelvművelés is. A város polgárainak alkalma van a legavatottabb tollú szerzők révén az anyanyelv tündöklő áramában kialakítani a nyelvhasználati példaképet. Mivel valóban tömegességről van szó, a legnemesebb feladat teljesítésére vállalkoztak az előadóművészek.

*Magyarországi írók és előadóművészek is vendégeink voltak
Tornai József Somlyó György*

Czine Mihály

Csoóri Sándor

A nyelvi hagyományápolás feladatvállalása mellett igen tudatos és magas esztétikai igényen alapuló értékteremtő munkának is tanúja vagyunk. Olyan szerzőket mutatnak be sokszor, népszerűsítenek, akik nem képezik a középiskolai irodalomtanítás anyagát, mert a *mai magyar irodalom* képviselői. Értékteremtő munka tehát a tömegesítés szemszögéből: felhívják a figyelmet az aktuális értékekre, vagy módosítják a közhiedelmi sztereotípiákat.

Az alsó tagozatos olvasókönyvek évtizedekre megmerevedett szemelvényanyagát frissítette Nemes Nagy Ágnes megjelenése. Az *Életjel* arra vállalkozott, hogy a „gyermekirodalom” művelője helyett a mai magyar líra kiemelkedő egyéniségeként mutassa be a szerzőt. Nemes Nagy Ágnes annak idején, a háború után az elkövetett vétkek pokoli özönéért az egész emberiséget tette felelőssé, és magát az embert. Úgy érezte, a rossz olyan lehetőség, amely szervesen összefügg az emberi természettel, ezért a felelősségnek osztatlannak kell lennie. Névtelen szorongás kínozza, a pusztulás sejtelve, az elkerülhetetlen végzet tudata. Szorongása nem filozófiai alapú volt. A városok romja és halottai, a megélt borzalmak kényszerítették rá az irtózat lelkiállapotát. Lírája a mi adott korunkban tehát különös aktualitást nyert, ezzel is bizonyítva örökérvényűségét.

Az értékteremtésben nem tartozik az önéletrajzi költők közé. Egy gondolat, egy állapot megragadását választja, a jelenségek mögött rejtőző filozófiai általánosságokra kérdez rá. Szerinte „a modern vers általában bonyolult, mert bonyolult dolgokat akar tisztázni. A mai költészet: voltaképpen világosságigény”. Elveivel összhangban versei is látomásosak. A címzettnek meg kell küz-

denie, míg eljut a képszerkezet mögötti háttérinformációkig, azaz ezek a versek mozgásba hozzák a teremtő képzeletet.

Hasonlóképpen folytathatnánk a sort. Bárkit ragadunk ki a magyar írók névsorából, akik az elmúlt hat évben a műsorban szerepeltek, tanulmányt igényelne. Mégis, nem maradhat szó nélkül Juhász Ferenc neve. Azért is, mert gyakran megfordult nálunk; azért is, mert *A tékozló ország* költője. Megint aktualizált a történelem...

Juhász Ferenc 1954-ben a Dózsza-féle parasztlázadással érzékeltette a személyi kultusz ember- és országfogyasztó rettenetét. Így kimondhatta a kimondhatatlant. Ha most lapozunk bele az eposz szövegébe, mindenütt sorsunk képeibe ütközünk:

A kis hulló, ha először vedlik, üveg-lángot szül...

De mit vedlett le a mi testünk? A hitet? Az életet? A nyomort?

A kínlódva megvedlett ország Európa kövein liheg, nem újíttotta meg magát!

Marad a még mélyebb lét, a tengerfenék tündöklő nyomora tovább?

De Juhász Ferenc írta 1955-ben, a Bartók-évfordulóra *A szarvassá változott fiú kiáltozása a titkok kapujából* című költeményt is, melynek sorai szállóigévé váltak.

A „tisza forrásból” elv vezérelte a költőt, amikor az *Anyám* című eposz megírásakor a legősibb versformákhoz nyúlt. A vers akusztikája szinte a *Kalevalára* emlékezteti a hallgatót. Ám hamis kép alakulna ki a költőről, ha az ősiség, a népiség kizárólagos ápolójaként mutatnánk be. Inkább az igazság kimondója. S az alkotói formában a magyar nyelv minden lehetőségét igénybe

Mezey Katalin

Oláh János

Szakolczay Lajos

Réthy Árpád

veszi. Burjánzó, indázó szókincse teljesen új jelenség; a törekvés nemegyszer új összetett vagy képzett szavakkal gazdagította szókincsünket. A szerzőre jellemző hosszú versekben ez a különös lexika egy színes, nehezen járható világba vezeti a költészet kedvelőit. Nem a könnyedség jellemző alkotásmódjára, de üzenetei sem mindennapiak!

Szabadkai föllépése csak bevezetője volt annak az előadássorozatnak, amelynek keretében – hosszú évek után ismét – magyarországi írók léptek föl városunkban. A Szabad Líceum és az Életjel közös rendezvényein olyan jeles egyéniségeket ismerhetett meg a közönség, mint amilyen Tornai József, Somlyó György, Nagy Gáspár, Csoóri Sándor, Czine Mihály, Mezey Katalin, Oláh János és Zalán Tibor, akiknek költészete és vallomása élményszámba ment az irodalombarátok számára.

A világirodalom jelenléte a műsorokban sem számban, sem jelentőségében nem mérhető a magyar irodalommal. Lehet, hogy a finn irodalom népszerűsítése kapcsolatban van azzal a szándékkal, hogy nyelvrokonaink kultúráját ismerje meg városunk. Valószínűbb azonban, hogy a finn követség áldozatkészsége, a magyar tanszék finn lektorának agilitása áll a műsor mögött. Mindenképpen üdvözölendő törekvés, hiszen a nyelvrokonságra vonatkozó általános és hézagos ismereteinket gazdagíthatta. Ugyanakkor népszerűsítette a tömegek körében egy kis nyelvterület irodalmát. Példaértékű lehet a jövő számára, hiszen számos kis európai nemzet irodalma szinte teljesen ismeretlen az olvasók előtt.

A középiskolai irodalmi műveltség meghatározó erejű. A tantervben szereplő korszakot, irodalmi irányzatot létrehozó szerzők döntő hatással vannak

az olvasói igények alakulására. Az Életjel nagyobb szerepet vállalhatna a világ-irodalmi tájékozódás fejlesztésében úgy is, hogy a legújabb szerzőket mutassa be, például a spanyol és angol nyelvű amerikai írókat, akik az elmúlt fél évszázadban jelentős helyet vívtak ki maguknak, hatalmas olvasótábort teremtettek. Annál is inkább szükség lenne az ilyen ízlésformáló tevékenységre, mert az utóbbi években a könyvesboltok polcaira általában olyan könyvek kerülnek, amelyek gyorsan elkelnek, tehát a lektúr.

Sajnálatos, hogy a délszláv szerzők szinte teljesen eltűntek a műsoranyagból. Nehéz helyzetbe kerül a szerkesztő, ha a délszláv népek irodalmából szeretne valamit bemutatni. Könnyen a politikai bírálatok ösztüztüzebe kerülhet, hiszen a tegnap még elismert szerző mára ellenséggé válhat. Ilyen körülmények között sem a szervező, sem az előadóművészek nem vállalják az elvtelen politikai ítéleteket. Elkészerítő művelődési helyzetet teremtett a napi politika értékrendszere. Valamikor joggal és büszkén hangoztattuk híd-szerepünket a nemzetek irodalmának megismertetésében. Ma legfeljebb felégetett hidakról beszélhetnénk...

Szabadka 1994. július 10-én emlékezett meg a város zsidóságának ötven évvel ezelőtti elhurcoltatásáról, a négyezer ártatlan áldozatról. Az ünnepségen ott volt a túlélők között az Amerikában élő Fenyves István is, a nemzetközi viszonylatban is elismert építésmérnök. Percekig könnybe lábadt szemmel állt a volt családi házuk, a Minerva nyomda épülete előtt. Természetesen érzelmi reakció volt, hisz évtizedek múltán is ez a város a szülőföld, az a ház a családi fészek. Talán ez az érzés táplálta, amikor a belváros épületeiről fotókat készí-

Budai Ilona

Havas Judit

tett, hogy megörökítse a századforduló magyar szecessziós, eklektikus, neo-klasszicista építészeti emlékeit.

Fenyves Istvánhoz hasonlóan viszonyulunk mi is a városunkhoz. Egy nemes lokálpatriotizmus az érzelmi kötődésünk, amely táplálja hagyományőrzési törekvésünket. Ezt a magatartást tartja szem előtt az Életjel, amikor nagy figyelmet szentel műsoraiban a helytörténetnek, hagyományápolásnak. 1991-ben ünnepelte városunk 600 éves fennállását, azaz azt a tényt, hogy 600 évvel ezelőtt jelentkezett az okmányokban a Szabadka helynév. Jó alkalom volt a rendezvény arra, hogy felelevenítsük városunk múltjából a fontosabb eseményeket annak érdekében, hogy tudatosodjon a mai élőkben múltunk minden sorsdöntő mozzanata. Nem volt nehéz hangsúlyozottan foglalkozni a múlttal, mert volt kire és volt mire hivatkozni.

Voltak áldozatkész emberek, akik lehetővé tették Iványi István munkáinak újrakiadását. Várostörténete, ötkötetes megyei helynévtára nélkül képtelenség lenne a város múltjához nyúlni. Egy évszázaddal később csodálattal olvassuk munkáit. Önkéntelenül fölmerül bennünk a kérdés: mindezt egyetlen ember hozta létre? Évtizedek óta monográfiai bizottságok dolgoznak, és nem akar összeállni a folytatás, a város XX. századi története...

Mindenképpen emlékezetes események voltak a helytörténeti műsorok. Meglepő, hogy milyen népes az a réteg, amely érdeklődést tanúsít a város múltja iránt. A középréteg az, amely életetője, közönsége a múltfeltáró rendezvényeknek.

Gondolatmenetemet a holocaust-emlékünnap váltotta ki. De ugyanabban az évben, 1944 őszén volt még egy genocídium... Amikor a „bűnös nemzet” soraiból válogatás nélkül hurcoltak ártatlanokat (sokszor ismeretlen) vesztőhelyre. A műsorszervezőkben volt erkölcsi bátorság, hogy múltunk szerves emlékeként erről a szomorú eseményről is megemlékezzenek! Tisztelet érte mindazoknak, akik az évtizedek óta tudott, de kimondhatatlan és igazságtalan megtorlásnak hangot adtak.

A hagyományápolásnak új elemével is találkozunk: a környezetvédelemmel. A civilizációnak nemcsak áldásai vannak. Melléktermékeivel veszélybe hozza környezetünk élővilágát. Emlékezünk még Palics mentési munkálataira. Akkor a helyreállítás sok pénzbe, erőfeszítésbe került. Ám azóta is folyik a környezetszennyezés, vagyis nem okultunk eléggé. Helyeselhető tehát, hogy az Életjel a maga módján bekapcsolódik a szakemberek törekvésébe. Közvéleményt teremt, híveket szerez a természetvédelemhez.

Művelődési hagyományaink közé tartozik egyebek között a színházkultúra is. Tömegeket vonzott. A középiskolások tízezrei nőttek fel úgy, hogy életük tartozéka lett a színház. Az é r t e l m i s é g i l é t eleme – volt! Közismert a múlt idő használatának oka: a nyolcvanas évek derekán színházunk élére került Ljubiša Ristić. Voltak – nem is kevesen –, akik lelkesedve fogadták. Ténykedése kezdetén ódákat zengett róla a sajtó. Világszínházról beszéltek. Arról, hogy Szabadka nemzetközi színházi központ lesz. És végül mi lett a beígért maszlagból? Azt mindenki tapasztalatból tudja. A színházi messiás épü-

leteket tett tönkre, széttűlesztette a színtársulatot, elidegenítette a közönséget. Ennek ellenére még mindig a színház élén áll! Senki sem érti, hogy nem lehet leváltani, eltávolítani, elűzni. Nem értjük, hogyan kaphat pénzt akkor is, ha nincs előadás, ha nem dolgozik; azaz talán éppen azért fizetik, hogy – romboljon?!

A ristici színházi űrt némileg pótolja a felélénkült műkedvelő színjátszás, a városba látogató vendégtársulatok előadása. De vajon az Életjel színjátszói műkedvelők-e? Ha átfutom a hat év műsoranyagát, nem szívesen írom le a „műkedvelő” jelzőt. A monodráma, mozgásszínház túlmutat az amatőrizmuson. Olyan vállalkozások kerültek a szabadkai közönség elé, amelyek egy kísérleti kisszínpad repertoárjára emlékeztetnek inkább. Ezek a vállalkozások a maguk nemében azok is voltak. Kísérletek a rendezők, a színészek számára. A nézőknek meg a színpad új lehetőségeit villantotta föl.

Hosszabb távon viszont sokkal többről van szó. Nevelő munkáról! A harminchat éve tevékenykedő Életjel a magyarság nemzeti értékeit ápoló, népszerűsítő munkáját úgy tudta megvalósítani, hogy nemzedékek sorát nevelte a szép magyar beszéd szellemében. A színjátszó tevékenység is részben ezt a feladatot töltötte be, még inkább az irodalmi estek. Ugyanakkor mód nyílt arra is, hogy neves előadóművészek mutatkozzanak be a közönségnek.

A debreceni Nagy János tudomásom szerint már föllépett a világ minden táján, ahol magyar él, és szeretik a magyar verset. Sajátos kuriózum: több száz verset tud könyv nélkül, és ezt a tudását Szabadkán is megcsillogtatta, akárcsak 1993 őszén Havas Judit, aki Budai Ilona népdalénekesnővel felejthetetlen estet szerzett számunkra Kányádi Sándor verseinek elmondásával. Értékben azonban nemigen maradtak le mögöttük a volt aktív Életjel-tagok, akik időről időre önálló előadóesttel jelentkeztek mintegy igazolásként a fiatalabbaknak: életre szóló a kapcsolatuk, szeretetük az előadóművészet iránt.

Részletezhetnénk még az egyéb tevékenységeket, a miniműsorok végételenjét. Valakiről azonban feltétlenül szólnunk kell: Horváth Emmáról, a Csáth Géza Művészetbaráti Kör vezetőjéről. Általában politikusok kapnak kitüntetésekkel ilyen-olyan érdemekért. Én azonban neki adományoznám a legmagasabb művelődési érdemrendet. Bámulom életerejét. Nincs magánélete; azaz harminc év óta éppen az élőújság a magánélete. Mennyi tapintat, türelem, ötletgazdagság kell ahhoz, hogy a fiatalok újabb és újabb tucatjait csatlakoztassa az Életjel-körökhöz. Hívei áldoznak a szabad idejükből, és végül megszállott apostolai lesznek az irodalomnak, a szép magyar beszédnek. Horváth Emma személyisége mellett föltűnnek azok, akik szintén szerzetesi szerénységgel szolgálják értékeinket, nyelvünket. Akik egyben színezik, gazdagítják, egyéniéltetik a művelődési palettát és ékesen bizonyítják, hogy élőújságunk elkötelezettjei évtizedek múltán sem váltak önmaguk epigonjává.

HORVÁTH Máttyás

AZ ÉLETJEL DICSÉRETE

Az Életjel „jeleinek” eddig megjelent öt kötete (az első kettő nem jegyzi a megjelenés évét, a harmadik 1978-ban, a negyedik 1983-ban, az ötödik 1988-ban) honi művelődéstörténetünk (s benne irodalmunk) egy, szinte teljes, de meg nem írt, s valóban hiányzó fejezete. Méltathatná az irodalomtörténész is, kiszűrve a művészetek gazdagságából ami irodalomra vonatkozik, hiszen az előadóművészetek túlsúlya is érzékelhető. De úgy tetszik, ma sem vagyunk még kellően felkészültek arra, hogy az írásbeliség és szóbeliség olyan határtartományait járjuk be, amelyekben nem a *kiadás*, hanem az *előadás*, nem az *elolvasás*, hanem a *felolvasás* a megjelenési forma. Éppen ezért egy még kidolgozásra, megalkotásra váró tárgyalási-közlési mód is szükségeltetik, holott látom,

A megbékélés és a szellem nagyköveteként jött hozzánk Juhász Ferenc, a magyar irodalom élő klasszikusa (képünkön Bori Imre társaságában)

*Fellépés előtti eszmecsere a zeneiskola tanári szobájában
(Dér Zoltán, Bori Imre, Juhász Ferenc)*

két évvel ezelőtt megjelent irodalomtörténetemben is szép fejezet készülhetett volna, ha az irodalomtörténeti szemléletet összhangba tudtam volna hozni egy főképpen irodalomszociológiai felfogással, mert itt a *közönség* kategóriája is egészen különleges és kivételes. A befogadás meghallgatás formájában játszódik le hónapról hónapra, évről évre, ezért az előadás teljesértékűségének is csak megőrizhető részleteire lehet támaszkodni: szövegre, kottára, fényképre, plakátra, meghívóra, újságtudósításra, dicsérő vagy kevésbé lelkes méltatásra. Arról azonban, ami az *Életjel* színpadán lejátszódott, ami az élőújságban, a hangos folyóiratban megjelent, csak a jelenlét tanúskodhat. Hiányosak tehát meghatározási kísérleteink, akkor is, amikor az *Életjel* című öt kötetet olyan művelődéstörténeti enciklopédiának nevezzük, amelynek határa nem Szabadka irodalmi, művészeti határa is egyúttal. Dér Zoltánnak nagy érdeme, hogy ezt meg tudta valósítani. A helyiből kilátva az egyetemest célozta meg.

Ami az *Életjel* irodalmi minősítését illeti, a lényegest, mit közölni tudtam, 1974 novemberében már elmondtam, amikor az *Életjel*nek a Szenteleky-díjat átadhattam. Azt megismertetni (megismételni?) nem lenne most ildomos, még akkor sem, ha azóta húsz esztendő múlt el búban és örömben!

BORI Imre

AZ IRODALOMPOLITIKAI TOLERANCIA EMLÉKEZETES PÉLDÁJA

Az 1958 októberében létesült *Életjel*, s az 1961 decemberében indult *Symposion* csaknem egy évtizeden át úgy alakította a maga sajátos irodalom-eszményét, irodalmi és esztétikai értékrendjét, hogy eközben Szabadka város legjelentősebb szellemi orgánumának s akkori irodalmunk legvehemensebb írói, kritikusai és képzőművészi csoportosulásának szinte semminemű kapcsolata nem volt.

Hacsak a szembenállást, a hallgatólagos vagy nyílt vitát s a két alkotói tömörülés egy-egy tagjának olykor igen heves szópárbaját is nem tartjuk a szellemi kapcsolatok egyik – paradox – megnyilatkozási formájának.

A kölcsönös tagadásnak időközben egyetlen pozitív ellenpéldájáról tanúskodik csak az *Életjel. Irodalmi élőújság* című krónika 2. kötete – ti. az 1963 májusában megrendezett irodalmi vetélkedő-műsoron a *Symposion* szerkesztőségének egyik tagja, Bányai János is szerepelt írással –, s nyilván a *Symposion*- és *Új Symposion*-bibliográfiákban való böngészés is ugyanilyen soványka eredménnyel kecsegtette az *Életjel* munkatársi körének a fiatalok orgánumában való szerepeltetését illetően. (Az affirmatív viszonyulás tekintetében Gerold Lászlónak, a *Magyar Szó* akkori újságírójának cikkét kell említeni a szabadkai irodalmi élőújság tízéves fennállásáról, a lap 1961. november 19-i számában.)

Gyökeres fordulatot az 1968. április 23-án megtartott, OP-OP-OP-OPTIMISTÁK című *Symposion*-est hozott, mely egyúttal az *Életjel* színkörének, irodalmi színpadának indulását is jelentette. (A fiatalok színpadi kép formájában jelenítették meg Tolnai Ottó *Che Guevara* című nagyversét, s részletet adtak elő a *Symposion*-körhöz ekkoriban felzárkózó Guelmino Sándor színi kísérletéből.) Az esten Bányai János, a folyóirat akkori főszerkesztője mondott bevezetőt, s rajta kívül fellépett Bosnyák István, Brasnyó István, Domonkos István, Gerold László, Gion Nándor, Juhász Erzsébet, Jung Károly, Ladik Katalin, Maurits Ferenc, Tolnai Ottó, Utasi Csaba és Végel László.

Az Életjel élőújságjának szerkesztője ekkor is Dér Zoltán, felelős szerkesztője pedig Urbán János volt, s hogy a rendezvény milyen értelemben jelentett gyökeres fordulatot az irodalmi Szabadka és a fiatal írónemzedék viszonyában, arról beszédesen tanúskodik alulírott akkori fellépő megőrződött alkalmi szövege is. Engedtessek meg kissé hosszabb idézése:

„Mai estünk a számomra, s hiszem, hogy nemcsak az én számomra, lényegesen többet jelent a szokásos irodalmi rendezvényeknél.

Mert az elmúlt nyolc év alatt, amióta a *Symposion*, illetve *Új Symposion* létezik, nemzedékünk kapcsolatot tartott ugyan Szabadkával, de ez a kapcsolat – talán így határozhatnám meg legpontosabban – illegális volt: kezdő írók és fiatal, középiskolás olvasók spontán viszonya, melyet e város irodalmi, sőt egykor nemcsak irodalmi tényezői nem akartak hitelesíteni, úgymond hivatalossá tenni. Ha arra gondolunk például, hogy annak idején a *Symposiont* egy alkalommal hatóságilag tiltották ki Szabadkáról, ma pedig a város irodalmi élete központi tényezőjének, az Életjelnek vagyunk vendégei – akkor, azt hiszem, hamis pátoasz nélkül állíthatjuk: ez az est egyféle ünnep a számunkra.

S ezt a kivételes jelentőségű esetet, természetesen, nem szeretném megrontani régi ellentétek, régi viták, régi leszámolások felidézésével. Hisz senkinek sem érdeke mélyíteni az egykori, egyre kisebb szakadékot az irodalmi Szabadka és folyóiratunk között.

Azonban az is egyféle ünneprontás, hogy ne mondjam: ünnepgyalázás lenne, ha feledést mímelve, képmutatóan megkerülnénk és elhallgatnánk a látszólag „kényes” témát, melyet a város és nemzedéki tevékenységünk egykori viszonya képvisel. Mert azokat a nézeteltéréseket, heves összecsapásokat, kölcsö-

Néma csendben a közönség a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében

Tornai Jozseffel, a Magyar Írószövetség elnökével Gubás Ágota beszélgetett

nös, sokszor egészen talajszinti vagdalózásokat, melyek különösen a hatvanas évek elején oly gyakoriak voltak a Symposium-nemzedék és Szabadka egyes irodalmárai között, nem lehet megkerülni, nem lehet elhallgatni anélkül, hogy jelenlegi és jövőbeli viszonyunkra is ne nyomná rá bélyegét a kétszínűség, a *látzólagos* megbékélés, a képmutatás. A régi és az esetleges mostani nézeteltérésekről ma már lehet higgadtan, kölcsönös kizárólagosság és intoleráns szenvedély-lobogtatás nélkül is beszélni, s az ilyen beszélgetés, kétségkívül, csak használhat, de semmiképp sem árthat irodalmunknak.”

Nos, amikor az Életjel szerkesztősége az *Új Symposium* akkori szerkesztőit és főmunkatársait közös fellépésre hívta meg, nyilvánvalóan épp ezt kezdeményezte példaértékű toleranciájával: a higgadt, kölcsönös kizárólagosságoktól mentes irodalmi párbeszédet. Aminek eredményéről viszont az tanúskodott azon nyomban, hogy csupán egy héttel e közös fellépés után az Életjel megszervezte a nemzedék egyik kiemelkedő tagjának, Tolnai Ottónak önálló estjét is a Híd-díj kiérdemlése alkalmából.

Most tehát, amikor szabadkai élőűjságunk harminchat éves fennállását ünnepeljük, nem csak illő, de méltányos is megemlékezni arról, hogy ez az irodalmi orgánunk tette meg annak idején az első, példamutató lépést az „irodalmi csatabárdok” kölcsönös elásására.

Nagy kár, hogy ezt a hadiszerszámot egyes újvidéki és egyes szabadkai író-társaink azóta is gyakran-gyakran előszedegetik.

BOSNYÁK István

MADARAK ÜRÜGYÉN A HAZÁRÓL

A kétszeres Híd-díjas Herceg János köszöntése

Az est vendége:

Herceg János

Bevezetőt mond és az
íróval beszélget:

Vajda Gábor

Fellep:

Alfásy Szilveszter

Bakota Lídia

Csernus Ildikó

Gyarmati Erzsébet

Huzsvár József

Kalmár Zsuzsanna

Lőrinc Zsuzsanna

Pajor Gizella

Szokol Ágnes

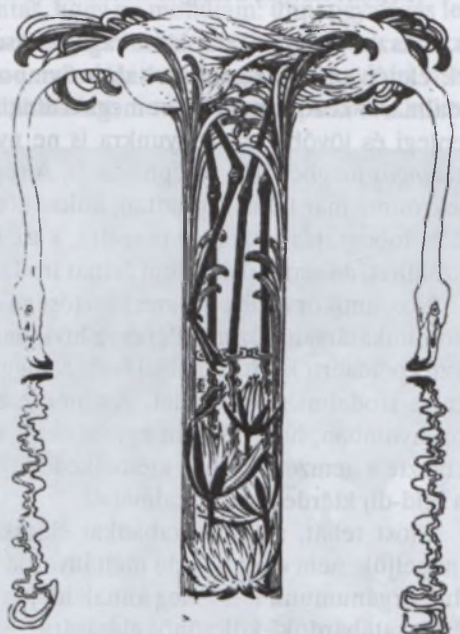
Közreműködik:

Pekár Lilla /hegedű/

Székely Mária /zongora/

Rendező:

Horváth Emma

Az előadás 1990. december 14-én,
pénteken 19 órakor kezdődik a
Városi Könyvtár emeleti olvasótermében

Belépődíj 10 dinár

EGÉSZSÉGES ÖNBECSÜLÉS

A kultúra, azaz maga az ember akkor él igazán, ha folyamatosan megújul. Évtizedeken át úgy látszott, hogy erre az állandó fejlődésre csak a tartományi központban vannak meg a feltételek. Szabadka maradi város, melynek giccsel és halállal eljegyzett kispolgársága saját legjobb fiait sem volt képes megbecsülni, úgyhogy mindenki, aki tartalmasan élni, sőt érvényesülni is akart, először északra, később délre menekült innen. Évtizedeken át szabadkainak lenni lenézett mosolyt csalt ki az Újvidéken megtelepedettek arcára, mint a falusi embernek az értelmiségi helytállása, hiszen míg a munkás-parasztnak a mítosza számított is valamit, a tóparti idillnek a rágalma eleve leértékelt a határváros minden kulturális gesztusát.

Ezekben a még részben a társadalmi prosperitás és a szocialista remény által fűtött években léptek fel Dévavári Zoltán és munkatársai, hogy tévút és pusztulás helyett az életnek hol halkabb, hol hangosabb jeleit sugározzák az országhatáron is túlra. Volt ebben, persze, kényszerű provincializmus (külön vajdasági mérce) is, de nem több, mint az üres kozmopolitizmusra hajlamos tartományi székvárosban. Szabadka magyar kultúrájának nem volt lehetősége az állandó felfrissülésre, de legalább az Életjel jóvoltából viszonylag alaposan megismerhette nagyjait. Ez akkor is rendkívül fontos, ha az Életjelnek főleg entuziaszta módon megjelentetett művei inkább alapozó jellegűek, hiszen a város kultúrája sokban a nemzeti és az osztálytulajdonságok függvénye, ezeket viszont a nemzetiségieknek csak a balkáni bolsevizmus szemellenzójével illet volna tanulmányozni. Mivel az előítélettől mentes vizsgálódásra nem volt lehetőség, jobb is, hogy a város ismert alkotói műveinek, illetve dokumentációjának közzététele által élték ki cselekvő szenvedélyüket az Életjelnek a hatalommal óvatosan dacoló munkatársai. Ez némileg egyoldalúságra vallott, hiszen nem jutott túl az értékek egy régi (nem mindig időtlenül lényeges) csoportjának tudatosításán, de az adott körülmények között mégis önzetlenségnek tekinthető.

Manapság már úgy tetszhet, hogy megváltozott világunkban az Életjel nem töltheti be a kulturális mindenesnek a szerepét, hiszen a vidékünkön élő magyarság feladatai jóval összetettebbek. Ma ugyanis nem elégedhetünk meg a magyar irodalmi hagyományok féllégális ápolásával, egy, a régi rendszer által

nem támogatott, mégis lelkes kis csoportnak igen óvatos, de az embert és anyanyelvi kultúráját megmenteni igyekvő tevékenységével. Ezt nyilván a szervezők is érzik, s tudják, hogy az egyelőre szűkös körülmények között is egyre inkább alkalmazkodni kell a nemzeti önművelés korszerű követelményeihez. Ahhoz például, hogy nyíltabbá, jóllehet sohasem közvetlenül politizálóvá tegyék a művészi kommunikációt, vagy hogy ízlésünket nem egy tőlünk viszonylag távol eső központ elvárásaihoz igazítsuk.

Más szóval: a már felszabadultabb tevékenységű Életjelre éppen akkora szükség van ma, mint amikor még egy túlzottan vertikális, kis nemzeti szigetet láttak benne, s amikor időnként jobb, biztonságosabb volt neki egy ártatlan szektára hasonlítani, mint olyan művelődési mozgalomra, amely a többségiek nyelvével és kultúrájával ténylegesen egyenrangúnak képzeletben azt, amit tartósan háttérbe szorított a történelmi balsors. Ma, az évtizeden át elfojtott nemzeti kulturális energiák felszabadulásának idején az Életjel egyike lehet azoknak a társulásoknak, amelyek a résztvevőktől függő alternatív módon vagy a magas szintű amatőrismust, vagy pedig a profizalizmust készítik elő. Az eddiginél is nagyobb lelkesedéssel és nagyobb sikerrel, minthogy a kényszerből fokozódó nemzeti összetartozás várhatóan tömegesebbé teszi az aktív és passzív érdeklődést. Attól sem függetlenül, hogy a magyar kultúrának a gondozása nagyobb anyagi és erkölcsi megbecsülést von majd maga után.

Az Életjel az utóbbi időben inkább makacs kitartással kísérte, mint nagyobb kockázatot vállalva alakította a vajdasági magyar művelődési életet. Annak a tartományi központnak az érdekeihez volt kénytelen alkalmazkodni, amelynek ízlését egyre romlottabb politikai érdekek határozták meg. A tekintélyelvűség körje Újvidékről Szabadkára is áterjedt, úgyhogy a művek értékelése és bemutatása korlátok közé szorult. A kritikátlan modernizmus oda is beszivárgott, ahol a legkevésbé volt valóságos igény a befogadására. Ilyen vonatkozásban az Életjel akkor sem annyira az életnek a közvetlen és csálhatatlan jele volt (hanem inkább visszhang), ha szűkös lehetőségei közepette is mindvégig következetesen felkarolni igyekezett a fiatal tehetségeket.

Inkább hűségesebb forma lehetett tehát az Életjel, mint eleven tartalom. Hűségesebb forma, tudniillik minden idők legjobb vagy legalább elismert magyar íróinak, műveinek emlékét őrizni és továbbadni létfontosságú kulturális minimum. Aki ezt vállalja, az tudja, hogy árral szemben kell haladnia, s hogy érdeme szerinti megbecsülésre a lényegében „egy állam – egy nemzet”-elvű szocializmusban nem számíthat, legfeljebb gyanakvásra, fenyegetésre. Kitaláltottságban, elszigeteltségben, lassan, de biztosan növekvő szellemi és erkölcsi érdektelenségben. Olyan körülmények között, amikor a vidékünkől elvett pénzen a hatalom emberei az önismeretünket, az önbecsülésünket, egyszerűen érdekeinket nem szolgáló kultúrát kényszerítenének ránk. Értelhetetlenséget, nagyzási hóbortot, fércművet.

Minthogy az Életjel sokban mindennek az elletéte volt, továbbra is az igazi kultúrának, vagyis a jobb nemzeti önismeretnek a szolgálatát várjuk el tőle.

Lovas Ildikó és Vajda Gábor faggatta Somlyó Györgyöt költészetének tükkairól

Ez az igény nem csupán a három és fél évtizedes tradíciója miatt természetes, hanem azért is, mert a történelem mind egyértelműbben jelzi: a vajdasági magyarságnak, ha életben akar maradni, Szabadka fog a művelődési központja lenni. Nemzettársainkat egzisztenciális és művelődési érdekeik egyaránt ide vezetik, ahol, az iskoláztatás várhatóan még sokáig tartó fogyatékoságai miatt, a képzésnek és a nevelésnek természetesen kell kiegészülnie azzal, amit elsősorban az Életjel nyújthat: a város és környéke művelődési hagyományainak feltárásával, a környezet- és művészettudományok vidékünkhez kapcsolódó vagy attól teljesen független értékeinek tudatosításával, az előadóművészet alapjainak elsajátításával.

Amiben teljes megújulásra van szükség, az a véleményalkotásnak a szabadsága. A kritika kultúrája ugyanis előfeltétele a perspektivikus közösségi életnek. Ha az alkotások nem a nyílt és óvó értelem támogatásával születnek, illetve fogadtatnak, akkor a mű, mint ahogy eddig is gyakran tapasztaltuk, az öntelt elitnek a megbúvóhelye lesz; sznobisztikus fellegrár, hiteltelen látszat. Az Életjel már a nevében is mást ígért; nos, ha eddig az élet minimumának az átmentése, megőrzése volt a feladata, akkor ezután a maximumnak az elérése, a teljesség megostromlása válhat céljává. S ezt a programot nem egy kisebb embercsoport várja el tőle, hanem maga a történelem, a társadalmi-nemzeti változásokban rejlő lehetőség. Ennek kihasználása érdekében mindent meg kell tennünk, hogy végre eljuthassunk az egészséges önbecsüléshez.

VAJDA Gábor

REPEDJ SZÜRKESEG

Irodalmi összeállítás Radnóti Miklós
születésének nyolcvanadik évfordulóján

Fellép:

Alfásy Szilveszter	Horváth Gyöngyvér
Bakota Adrienn	Kornelija Kovačev
Bakota Lídia	Lőrinc Zsuzsanna
Barabás Mónika	Palágyi Szilvia
Behtier Beáta	Pásztor Hargita
Bogdán Enikő	Szokol Ágnes
Csernus Ildikó	Vass Éva
Cservenák Virág	Vékony Attila
Füleki Erzsébet	Zsiga Judit

Bevezetőt mond:

Vajda Gábor

Az est vendégei:

Ágoston Pribilla Valéria	
Helényi Klára	Simonyi Judit

A beszélgetést vezeti:

Krekity Olga

Rendező:

Horváth Emma

**Az előadás 1989. december 20-án, szerdán 19 órakor
kezdődik a Veljko Vlahović Munkásegyletem
földszinti termében
Belépődíj: 5000 dinár**

ÉLETJEL

*Hadd rázza kolompját a céda kor,
hadd üvöltsenek bomlott kortesek,
s rázzák lobogóikat. Ámde nélkülém.*

(Jung Károly: *Gyertyák lobognak Kelet-Európában*)

Egy távoli fényes pont felől szemlélve a szavakat, melyeket egymás után rakunk, talán háborús irodalomnak tekintik majd, ilyen szemszögből meglehetősen rosszak a kilátásaink, mert a béke a maga racionalizmusával másként tekint ugyanazokra a mozdulatokra, eseményekre, ráadásul a rálátás arisztokratikus fölényével. A fekete madár árnyékában született sötétségek sem a múlthoz, sem a jövőhöz nem tartoznak igazán: a mai újságok sorsa a lapozgathatatlanúság lesz, a prózáé a félretettség, a folyóiratok tartalmát a válogató kép mindentudása bontja meg, mert a béke lefaragja a szélsőségeket, a béke a háborúból szelektál, ehhez igazodni látszanak sokan, tudván könyvtárnyi tapasztalatból, hogy a harcos múlt jobbára a békés jövőnek alkot, amely értékelni tudja az életjel küldőit.

Háborúk után az írókat elsősorban annak alapján ítélik meg, hogy az óhajtott békének melyik oldalán álltak. Mert állniuk muszáj volt. Tehát a mérlegre kerülést senki sem kerülheti el, de ezt a szerszámot nem az olvasók tartják. A friss béke *cenzúrája* és kizárólagossága olykor kíméletlenebb a háborúénál. A háború olyan választóvonal, amelyben az irodalom szenvedni el a legfájóbb *cezúrá*t. Az irodalom feladata mégis, hogy életjelet adjon.

A háborús háttér a veszélyeztetettség érzését szórta szét, folyamatos porisztálást idézve elő a fejekben, ami az arcokon egyszerűen közönynek látszik, jelenhetnek meg szebb könyvek, mint valaha, függhetnek mélyen bevésődő képek a tárlatokon, énekelhetnek bármilyen szépen, valójában a tömeget a zászlók lobogása érdekli, és a menet sokáig nem visz még a művészetek felé.

Életjelet adni a legföltettebb ambíció mégis, mert nem maradt más lehetőség. A jövő úgyis eljön, de nem ez a legfontosabb. Meg kell őrizni egy szöveget a falból, egy szöveget, amely megtartja a keretet, legalább a képen megmaradunk, cselekedeteinket rögzítik az ecsetvonások, nem kell kiigazítani visszamenőleg semmit. Maradjon egy papírdarab is, felemelve a koszból, életjelet adva valakiről, aki úgy tudta, már senkije sincsen. Megőrzi a könyv azt a

Nagy Gáspár sem kerülhette ki Krekity Olga kérdéseit

pillanatot, amikor lángra lobbant. Életjel egy gyufaszál, amelynek égnie kell, ha pusztító lángot akar, vagy csak meleget a fagy ellen. Egy-egy töredék lebeg majd az árvíz felszínén, egyiknek sem maradt más terve, csak saját helyének megtalálása a majdani egészben. Tudni persze, hogy minden Egész eltörött. Viszont a töredék sem kevesebb immár a többi részletnél. A talált töredék esendőbb kiválasztott társainál. Esetlegességére mégis büszkébb, mert szívósan és véletlenszerűen önmagát választotta ki, hiszen megmaradni mert. A töredék is nagy egésznek született. Szélei érdesek, determinálják további kívülrőlétét. Fontos a töredék származása: véletlen, hogy éppen ő a katasztrófa túlélője, vagy csak torzóban maradt, útban a teljesség felé, amit befejezhetett volna a jövő. A közbülső feltételezés is helytálló: a töredék szándékos gesztus, maga a forma, mert alkotója *oly korban él*, amikor nem lehet végigmondani, nem lehet túlkiabálni, a szépen cizellált teljességeknek nincs alkotói lehetősége, mert a rettegés a mindennapi betevő falat, az üvegszilánkos út a meztelen talpú túlélés felé.

Az életjel fizikai teljességére a töredék a jellemző mértékegység. Tudósít valamiről, ami több önmagánál, ahogy a jéghegy csúcsa messze sikoltja robusztus talpazatát, más a kiterjedése a tragédia hajnalán és megint más az alkonyán. Az életjelben benne van a kétség, hogy célba ér-e. Részletre kárhoztott, hiszen csak jelenségre felhívó mozdulat. Nélkülözhetetlen, mert hírnök, és küldetése van. Egy távoli fényes pont.

KONTRA Ferenc

ESSZENCIA

Harmincöt év hegyvonulatának gyűrődéseit, vetődéseit, törésvonalait számba véve és a múlt és jelen tektonikus mozgásait érezve talpam alatt tekintek vissza. Nem pihenő ez, csak rövid megállás. Afféle pillantás a hídról.

Mit is hordoz hátán ez a folytonos sodrás? Papírcsónakot, tutajt, sétahajót, farönköt vagy csapzott ágot? Papírcsónak, milyen megható állhatatossággal boklászik előre, mintha sohasem akarna elsüllyedni. Durván ácsolt tutaj, lódít az ér erre meg arra. Csak úgy döngnek a sziklafalak, ha nekik csapódsz. Sétahajó, nehezen tudlak elképzelni. De a farönk és a csapzott faág beleillik a képbe.

Hegyek és folyók, miért épp veletek játszadok a képzelet? Miért nem homokviharból fogan az igéző álmom? Jobban illene az ingatag kvarcsemcsékre épült város tünékeny képzetéhez.

Zalán Tibor is Krekity Olga kérdéseire válaszolt

*Két rangos alkotó a Kosztolányi Irodalmi Tábor nyitóestjén
(Csizre Mihály és Csóori Sándor)*

Homok. Ujjak közt elpergő, szélhordta síkosság. „Sárgul a királydinnyés homokban.” Sárgul-e, zöldell avagy piroslik? Szép, érett bogyóformán. Nyelvre kéredezhető édességén vidul az íny. És nemcsak az egyszerű ízekhez szokott.

Írjam-e, mondjam, hogy most és kezdettől fogva állandóan irodalmi élőlűjságunkra, az Életjelre alludálok? A szüfrazsettek és tűzoltózenekarok iszonyú bizonyossága, a gőzökbe és gázokba fúló imbolygó fejek kétes elhivatottsága nélkül.

Erre a picinyke gyümölcsre, erre a fényes bőrű, karmazsinszín csipkebogóra. Erre a szeretnivalóan gömbölyded jelére a szüntelenül megújuló folytonosságnak, az életnek. Naiv, úgy tetszik, mindenre elszánt töviseivel, ezernyi apró levelével a vadrózsának, amely lomjáról, földbe kapaszkodó gyökereiről ítélve talán még ama lángokra fakadó, látomásos csipkebokorra is asszociál.

Ágának ujjhegyén a csalogány.

Ne riaszd el.

Virágain lepkék glóriája.

Ne nyúlj felé.

Méhek zenéje zümmög.

Ugye élvezed, vándor?

Lódíts egy vödör vizet a tövéhez,

Vagy legalább kulacsodból szánj neki

Néhány maradék cseppet.

Meghálálja.

Hisz oly igénytelen.

HORVÁTH Emma

KIS KÖZÖSSÉGÜNK TANÍTÓJA

Horváth Emma verset mond

Ma este azért jöttünk össze, hogy tisztelegjünk Horváth Emma tanárnő, a szép szó szerelmese előtt, és megköszönjük neki azt, amit csaknem hárminc éven át az irodalmi értékek népszerűsítése, a vers- és prózamondás megkedveltetése érdekében tett.

Nehéz helyzetben vagyok, mert én az elmúlt évtizedeket nem tanítványaként, hanem munkatársaként éltem meg. Évről évre figyeltem, hogyan bukkannak fel a tehetségek, az előadóművészet elkötelezettjei. Titkát máig nem sikerült megfejtenem. A tánárnő szigorú, következetes, talán éppen ennek köszönheti, hogy mindig vannak, akik az eltávozottak helyébe lépnek. Személyiségében van a titok nyitja, hiszen nem véletlen, hogy tanítványai közül tíz-egy-

néhányan a színi pályára léptek, köztük szép számban az egészségügyi középiskola diákjai, akikkel olyannyira sikerült megszerettetnie a költészetet, hogy az emberek gyógyítása helyett a semmivel sem könnyebb színészi pályát választották élethivatásukul a lelkeket gyógyítván így. Hogy ki mindenkit tanított meg szépen, helyesen beszélni, azt nehéz lenne felsorolni. Hogy hány díjat szereztek tanítványai a hazai és külföldi versenyeken, azt az Életjel ötévenként megjelenő évkönyveiben megtalálhatjuk. Kezdve első tanítványainak egyikétől, Kollár Ilonától, aki annak idején, a hatvanas években valamennyi tartományi és köztársasági versenyt megnyert, Korhecz Imoláig, aki – számos hazai és külföldi siker után – tavaly eljutott a Ki mi tud? középöntőjébe.

Amikor a gimnazistákat tanította angolra, franciára, latinra és emberségre, akkor ebben az új közegben keltette fel diákjaiban a szép, érthető és értelmes beszéd iránti érdeklődést. Mert kezdettől fogva a szöveg pontos értelmezésére, a tiszta kiejtésre helyezte elsősorban a hangsúlyt. Ezért nem véletlen, hogy a Csáth Kör fiataljai jóformán minden beszédművelési versenyről díjjal tértek haza, mert a bírálóbizottságok szinte törvényszerűen a fellépők közül a szabadkai fiatalokat nyilvánították a legszebben beszélőknek, akár magyarok voltak, akár szerbek. S még valami megkülönbözteti más művészeti vezetőktől: az, hogy irodalmunk, a vajdasági magyar irodalom leglelkesebb népszerűsítője. Számára mindegy, hogy a szöveget ki írta, a lényeg az, hogy jó legyen, s mondjon valamit a közönségnek.

Készülvén erre az estre, utána néztem, voltaképpen mikor is lépett először pódiumunkra. Ismételten bebizonyosodott, hogy az emberi emlékezet csalóka: mindmáig azt hittem, hogy 1964 őszén kerestem föl a 7 Nap szerkesztőségében, miután hazatért franciaországi, angliai és finnországi tanulmányútról, s afelől tudakozódott, bekapcsolódhatna-e az Életjel népes táborának munkájába. Most pedig kiderült: egy évvel később volt ez, mivel először 1965. október 29-én megtartott, *Három jubileum* című előadásunkon lépett föl, amikor is Debreczeni József két versét mondta el. Voltaképpen tehát holnap lesz 29 esztendeje annak, hogy élőlűjságunk leghűségesebb munkatársa lett, de az, hogy munkásságának harmincadik évfordulóját egy évvel előbb ünnepeljük meg, semmit sem von le az esemény jelentőségéből. Annál kevésbé, mert ez alatt az idő alatt többet tett művelődési mozgalmunk népszerűsítése érdekében, mint tagjaink százai együttvéve. Hiszen nemcsak verset és prózát mondott, nem csupán önálló előadásteket tartott, hanem a miniműsorokat és az Életjel-estek túlnyomó többségét is ő rendezte, s készítette föl rájuk előadóinkat. Nem túlzunk tehát, ha azt mondjuk, hogy nélküle nem lenne folyamatos a tevékenységünk, s 36 év alatt nem tarthattunk volna mintegy 1500 előadást.

Ha majd egyszer elmegy nyugdíjba, talán számvetést készít arról, kikbe oltotta bele az irodalom, a művészetek iránti szeretetet, kiket tanított meg mozogni a pódiumon. A képzeletbeli listán ott van a helye a szabadkai, a bácskai közönségnek is, mindazoknak, akik hallották őt és neveltjeit az elmúlt időben verset, prózát mondani, láthatták produkcióikat. József Attila egyik hetyke sora jut eszembe most: „Én egész népemet fogom, nem középiskolás fokon tanítani.” Horváth Emma tanárnő a mi kis közösségünk tanítója. Köszönet neki mindazért, amit értünk és másokért tett. Hogy ennyi időn át lankadatlan kitartással oktatott, nevelt, bátorított bennünket, mindazokat, akik első rendezvényünk, 1958 októbere óta élőlűjságunk hűséges barátai. Fogadja tőlünk: tanítványaitól és munkatársaitól szeretettel a ma esti műsort tiszteletünk, hálaunk, köszönetünk és megbecsülésünk jeléül.

DÉVAVÁRI Zoltán

(Elhangzott az *élőlűjság Széldén, mint a szél* című estjén, 1994. október 27-én.)

PORTRÉK, VALLOMÁSOK

AZ ÍRÁSNAK ÉLEK

Urbán János hetvenéves

Urbán János

Az Életjel hétfőn este köszönti a hetvenéves Urbán János író-t, azt az embert, aki egész életében fáradhatatlanul írt, szervezett, kutatott, és aki nyugdíjas éveit is tevékenyen tölti.

Urbán Jánosnak eddig 32 könyve jelent meg (vers-, prózakötetek, életrajzok, helytörténeti frások, színdarabok, műfordítások). A Magyar Szóban végzett mindennapi munkája mellett írta ezeket a könyveket, emellett 14 szervezet alapító tagja, kezdeményezője. A Magyar Szóhoz 1946-ban, huszonöt éves korában került, és onnan is ment nyugdíjba 1984-ben. A felszabadulás utáni első magyar nyelvű antológiában jelentek meg első írásai könyv formában. Az antológiát ő maga szerkesztette 1951-ben. Szinte minden jelentős folyóiratunk, hagyomány-ápoló rendezvényünk elindításánál bábkodott (Rukovet, Életjel, Szarvas Gábor Nyelvművelő Napok, Üzenet, Csépe Imre Emléknapok, Kanizsai Író-tábor).

– Miért csináltam ennyi mindent? Ennek éltem egész életemben – mondja Urbán János. – Mindig jó gárda volt a munkához, jó baráti kör alakult ki: együtt dolgozhattam Nagy Ernővel, Laták Istvánnal, Csépe Imrével, Muhi Jánossal, Zákány Antallal, Kopeczky Lászlóval. Rengeteget utaztunk terepre, író-olvasó találkozókat tartottunk, anyagot gyűjtöttünk, Gál László egyszer meg is jegyezte: Irigylem Urbán János szemét, nem azért, mert kék, hanem mert mindent meglát. Most is, a beszélgetés közben egymás után jutnak eszembe a még meg nem írt történetek: találkozás Krlezával, látogatás Hangya Andrásnál.

Urbán János a nyugdíjas éveit sem tölti tétlenül: továbbra is aktív társadalmi életet él (most is tagja a Kanizsai Íróklub szervezőbizottságának), nemrég jelent meg tollából a Kanizsa helytörténetét tartalmazó *Parázsföld*. Idén lát napvilágot új verseskötete a születésnapja alkalmából. Természetesen a kutatómunkát sem hagyta abba. Urbán János türelmes ember, és szigorú életmódot folytat. Napi négy órát alszik, tíz kilométert gyalogol. Így győzi idővel és energiával a tennivalókat. Persze a háttérben ott munkál egy segítőkész feleség, aki nélkül mindezt nem érthette volna el.

Ebbe a nyúl farknyi frásba nem fért bele a számtalan kitüntetés és elismerés, az írótlól lefordított írások felsorolása (csak Lazar Merković több mint 2000 oldalt ültetett át szerb-horvátúra). Itt csak utalni tudunk egy gazdag életpályára.

Horváth Emma vezetésével az Életjel szavalói ebből az óriási életműből adnak válogatást hétfőn este a Városi Könyvtár olvasótermében este hétórai kezdettel.

re

(Magyar Szó, 1991. április 27.)

TUDATOS ELFOGULTSÁGGAL

Egy külföldi elismerés és ami mögötte van –
Beszélgetés Dévavári Zoltánnal

Dévavári (Dér) Zoltán

Úgyiszólván minden visszhang nélkül vettük tudomásul – egyes lapjaink a Tanjug szűkszavú információira hivatkozva közölték a hírt –, hogy Dévavári Zoltánt, a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa A Szocialista Kultúráért Érdemrenddel tüntette ki. A kitüntetést Vajda György művelődési miniszterhelyettes nyújtotta át a Petőfi Irodalmi Múzeumban rendezett alkalmi ünnepségen. A kitüntetés megindoklásában az áll, hogy a közismert szabadkai író, irodalomkutató és publicista a jugoszlávai magyarság irodalmi életének szervezésében elért eredményeivel, valamint irodalomtörténeti kutatásaival – kiváltképp Kosztolányi Dezső és Csáth Géza életének és munkásságának kutatásával – és az ezzel kapcsolatos publikációival érdemelte ki a magas elismerést.

Szabadkán Dévavári Zoltánt nem kell bemutatni, de Szabadkán kívül is aligha van olyan az irodalom – irodalomunk – iránt akár csak amatőr alapon is

éreklődő ember, aki ne találkozott volna nevével a sajtóban, a folyóiratokban, a könyvtárak, könyvesboltok polcain: amit egyik könyve, az 1980-ban megjelent *Ikercsillagok* füljegyzetében olvastam róla, a legömörebb jellemzés: „Egyedülálló és tiszteletre méltó az a

szenvedély, amellyel Dér Zoltán belevetette magát Kosztolányi Dezső és Csáth Géza életének és művének tanulmányozásába. Gazdag dokumentumanyagot gyűjtött össze a két íróról – levelezésüket, kézírataikat –, ismeretlen szövegeiket fedezte fel és rendezte sajtó alá, kritikákban, tanulmányokban foglalkozott műveikkel, de sokat tett népszerűsítésükért és emléküik megőrzéséért is...” (A tájékozott olvasó számára aligha titok, hogy a Dér Zoltán név mögött is Dévavári rejlik.) A kitüntetés apropóján készítenő interjúhoz – úgy éreztem – ez a pár sor a legjobb kiindulópont.

A múlt kutatása – nemcsak a történelem, hanem az irodalomtörténet is – elfogultlanságot feltételez. Dévavári Zoltán pedig, amikor Csáthról, Kosztolányiról és – főleg – Szabadkáról van szó, úgy tűnik, tudatosan elfogult. Ez az ő elfogultsága persze nem tényhamisító, hanem egy fajta ihlető elfogultság: mi ennek a magyarázata?

– Egy olyan gondolattal vagyok kénytelen válaszolni, amelyet valahol már leírtam: évtizedek óta ezt kutatom, minden szabad időmet erre áldozom – a régi Szabadka szellemi kincseinek felkutatására. De minél többet tud az ember egy város múltjáról, annál nehezebb eldöntenie, mit emeljen át a jelenbe. Ha csak Kosztolányi Szabadkáját néznénk, akkor is két Szabadka, két világ között kellene választanunk. A századforduló Szabadkájában a lomhaság és a közönségesség mellett sok volt a mohó nyugtalanság és a kitörésre kész friss energia is. Nemcsak az üzletemberek, a kupecok és a gazdag parasztok városa volt ez, de a szellem emberei – színészeké, újságíróké és más értelmiségieké – is.

Köztudomású, hogy egy műalkotás nemcsak alkotójáról vall, hanem a közegről is, amelyben fogant. És ez a közeg egy furcsa ellentmondást hordoz magában: a diagnoszták mindig bajt, tespedést észlelnek, de mégis valamennyien megszeretik ezt a várost és nosztalgiával gondolnak rá. A fölnevelő család óvó melege, vagy az értelmiség kivételes helyzete, talán a város színes rusztikussága, vagy a bohémszertelenségnek kedvező légkör emléke táplálta ezt a nosztalgiát?... – Tény, hogy Kosztolányi és Csáth érzékenységének és fogékonyságának magyarázóit meghatározó jelentőséget tulajdonítanak a városnak.

Maradjunk hát a városnál, mely Dévavári Zoltán irodalomszervező munkásságának is színtere: irodalmi éldőjság, folyóirat-szerkesztés, könyvkiadás... A kutatómunkától függetlenül, vagy azzal kölcsönhatásban?

– A kutatómunkával párhuzamosan, sőt előtte kezdtem foglalkozni az irodalmi és művelődési életnek azzal a formájával, amely a köztudatban az Életjelhez kötődik. Éppen az idén lesz 30 éve annak, hogy éldőjságunk megtartotta első előadását. Akkortájt még mi, a kezdeményezők – Urbán János, Burkus Valéria, Galamb János és én – sem gondoltuk, hogy az irodalmi és zenei művek közlésének egy olyan formájával kísérletezünk, amely ilyen életrevalónak bizonyul, és amelyet évtizedekben fogunk számolni.

Igaz, abban az időben a tévé még nem játszott olyan döntő szerepet, mint manapság (még szélesvásznú film is éppen csak volt), de nem ez az egyetlen magyarázata annak, hogy az Életjelnek jóformán minden előadása eseményszámba ment: az Életjel minden előadása mögött tudatos munka áll, még ha változott is az évtizedek folyamán. Az első 5-6 évben jóformán kizárólag szabadkai színészek léptek fel műsorain, amikor azonban a színházi munka ezt már nem tette lehetővé, a magunk nevelte gárdával folytattuk. Az utánpótlásnevelésnek – bármennyire rögzös is – jól bejáródott módja alakult ki. Ezért állapíthattuk meg a huszonöt éves jubileumon nem kis büszkeséggel, hogy tagjaink közül tizenketten választották a színművészpályát.

Az Életjel indulásának első éveiben elért sikerekhez sokban hozzájárult az is, hogy olyan írók, művészek emlékét idézte, akikről évtizedeken át nem szóltak pódiumról a városban. Három évtized után elsőként idéztük Kosztolányi, Csáth, Lányi Ernő, Somlyó Zoltán, Gyóni Géza, Lányi Sarolta és mások emlékét, s ezek az emlékszámok – túlzás nélkül mondhatom – az idősebbek körében még ma is emlékezetesek.

Az Életjelnek még egy szerepéről kell szólnom: a mozgósító szerepről. A három évtized folyamán becsléseink szerint több mint ötezen léptek fel pódiumán.

Az élszó mellett az Életjel nem hanyagolja el az frott szót sem; két évtizede folytat könyvkiadó tevékenységet is. Mik voltak ennek az indítékai?

– Régi hiányt pótol az Életjel, amikor 1968-ban megindította miniatúrsorozatát. Az elgondolás szerint ezek a füzetecskék szellemi életünk és munkásmozgalmunk egy-egy kiemelkedő személyiségének életútját igyekeztek feldolgozni. Húsz év alatt ez a sorozat kiterbélyesedett, és jóformán nincs a városnak olyan jelentős személyisége, akiről ne készült volna ilyen tanulmány. Ezek a munkák tehát a hagyományápolást jelölték ki célul.

Az a keret azonban, amelyet a miniatúrok nyújthattak a szerzőknek, csakhamar szűknek bizonyult ezért nemsokára megindítottuk az Életjel-könyvek sorozatát, amelyben a Szabadkán élő írók szépirodalmi és irodalomtörténeti munkáit jelentettük meg. Sajnos, az utóbbi időben objektív nehézségek miatt ritkábban örülhettünk egy-egy új könyvnek. Az idén mégis sikerült kiadnunk az V. évkönyvet – számadás az utóbbi fél évtizedről. Megjelenését fontos eseménynek tartjuk, mert – az előző négy kötettel együtt – lehetővé teszi majd a kutatók számára az élőújság munkájának felmérését.

A minap a „huszonnyolcasoknak” – Kopeczky, Fehér Ferenc, Ács Károly, Kalapis Zoltán, Vukovics Géza, Sáfrány, Vinkler Imre, Kalmár Ferenc és mások nemzedékének – szentelt Életjel-műsoron a műsorvezető dr. Juhász Gézától impozáns számokat hallottunk művekről és könyvekről. Mennyit mondhat magáénak ebből Dévavári Zoltán?

– Negyven mű (köztük szerbhorvát és macedón nyelvűek is) – tanulmányok, versek, esszék –, számtalan szerkesztés, színdarab, hangjátékok... Számomra, számunkra – ez is egy korábban megfogalmazott gondolat – az ilyen munka legösztönzőbb jutalma az, hogy följé hajolhatunk a forrásoknak, elemezhetjük, mérlelgethetjük, a benne rejlő értékekkel figyelhetjük a hatást, ahogy a tegnapi Szabadka a maival összenéz, ahogy a történelem a jelen ügyeibe beleszól, ahogy a mai ember a tettein ámul vagy bosszankodik, ahogy múltunk eleven intencióivá alakul.

SZÖLLŐSYVÁGÓ László

(Magyar Szó, 1988. június 25.)

DÉR ZOLTÁN KÖSZÖNTÉSE

Testvérvárosunk szülötte és mindenese: Szabadka képes hetilapjának, a 7 Napnak és havi irodalmi, művészeti, társadalomtudományi folyóiratának, az Üzenetnek olvasó-szerkesztője, a város határain, sőt az országhatárokon túl ható szabadkai szellemi életnek kovásza, korszerűbb szóval: motorja. Tisztségek nélkül mindenütt kezdeményez, alapít, szervez. Oroszlánrésze volt, van az Életjel létrejöttében, működésében. Ez az 1958-ban született sajátos szabadkai kulturális mozgalom (nem is szervezet, bár fölért vele) rendszeres előadóstjein kívül két sorozatnak, az Életjel Könyveknek és az Életjel Miniatúroknak is kiadója.

Mint a legtöbb frástudó, ő is költőként kezdte (*Az öröm felé*, 1954; *Emlékek aknamezőjén*, 1962), de prózára tért át. Írt mesejátékokat, gyermek- és ifjúsági rádióhangjátékokat; ifjúsági regényt, amelyet az újdéki Forum Könyvkiadó (1975) után második kiadásban a Móra Ferenc Könyvkiadó is megjelentetett (*Örvénysodró*, 1987). Szintén két kiadást ért meg a Kosztolányi Dezső és Lányi Hedvig szerelmét levelezésük alapján feldolgozó dokumentumregénye (*Fecskelány*, 1970, 1985).

S már helyben is vagyunk. Dér Zoltán irodalomtörténeti munkásságának középpontjába Szabadka két legnagyobb írójának, Kosztolányi Dezsőnek és Csáth Gézának

életművét tette. „Akik ma – írta róla a vajdasági magyar irodalom nesztora, Herceg János – Kosztolányiról vagy Csáth Gézaról írnak, nem hagyhatják figyelmen kívül Dér Zoltánnak nemcsak aprólékosan részletező életrajzi oknyomozását, minden konklúzióját is okvetlenül figyelembe kell venniük, hogy teljes képet tudjanak adni róluk.”

Megírta a végzetes sorsú zseninek, Kosztolányi unokaöccsének, Csáth Gézának életrajzát (*Az árny zarándoka*, 1969). Drámát írt tragédiájáról (*Ember a határon*, 1973). Kiadta színműveit (*Hamvazószerda*, 1974), válogatott cikkeit, kritikáit (*Írások az élet jó és rossz dolgairól*, 1975), válogatott műveit két kötetben (*Ismeretlen házban*, 1977); melléjük letette az asztalunkra az író egész életművét föltáró, alapos bibliográfiáját is.

Kosztolányi életének, munkáinak szintén ő ma legjobb ismerője. Föltárta pályakezdésének, gimnáziumi önképzőkori szereplésének történetét (*Az első műhely*, 1970). Kiadta töredékben maradt regényét és egyéb kiadatlan műveit (*Mostoha*, 1965), ismeretlen leveleit (*Negyvennégy levél*, 1972); utoljára, de nem utolsósorban monográfiaértékű könyvbe gyűjtötte róla szóló tanulmányait (*Szülőföld és költője*, 1985). Már előbb egy kötetbe foglalta a Kosztolányiról és Csáthról korábban frott dolgozatait (*Ikercsillagok*, 1980). Születésük centenáriumaiban (1986, 1987) egy-egy emlékkönyvet is szerkesztett róluk. Ezek az irodalomtörténet nélkülözhetetlen forrásai. Neki köszönhető egyébként, hogy mindkettejüknek szobra áll szülővárosuk közepén.

Fáradhatatlanul munkálkodik elfelejtett értékek napfényre hozatalán. Földözte kiváló szabadkai elődök, Iványi István, Toncs Gusztáv és Loósz István munkásságát (*Három tudós tanár*, 1975). Kiválogatta és kötetbe szedte Somlyó Zoltánnak a Bácskai Hírlapban megjelent maradandó értékű cikkeit (*Szabadkai karnevál*, 1982), Lányi Saroltának, a lágerba zárt Czöbel Ernő feleségének 1936–37 közt írt moszkvai naplóját, valamint szabadkai verseit (*Próbatétel*, 1982). S minket, szegedieket külön is hálára kötelezett, amikor közkinccsé tette az itthon elhallgatott Dettre Jánosnak, a forradalmak szegedi vezető alakjának, a szabadkai emigránsként a vajdasági magyar irodalom bábájának a Bácsmegeyi Naplóban 1921 és 1925 közt frott cikkeit (*Új partok felé*, 1979). Utószavában – szintén helyettünk – először írta meg Dettrenek emberi, politikai és irodalomtörténeti jelentőségét méltán hitelesítő életrajzát.

Még arra is jutott ideje, hogy magyarul tolmácsoljon szerbhorvát verset, regényt, drámát. Idézett méltatásában Herceg János ezt írta: „Nem jelenhetett meg úgy könyv ezen a tájon, hogy ő ne írt volna lelkes és terjedelmes ismertetést róla...” A kortárs vajdasági irodalomról készített kritikai írásai közül is válogatott egy könyvre valót (*Szembesülések*, 1979).

Most – többek között – Kosztolányinak szüleivel és hűgával folytatott „családi levelezésének” kiadásán dolgozik. Ez is nélkülözhetetlen forrás lesz a költő alaposabb megismeréséhez. A 7 Napban folyamatosan ismerteti a szabadkai irodalmi, művészeti, történelmi emlékhelyeket, a hozzájuk fűződő – nemcsak magyar, hanem szerb, bunyevác – kulturális hagyományokat. Reméljük, hamarosan ezekből is könyv lesz, s belőle megismerhetjük testvérvárosunk szellemi örökségét. Termékeny esztendőket kívánunk a ma hatvanéves Dér Zoltánnak.

PÉTER László

(Délmagyarország, 1988. október 22.)

DÉR ZOLTÁN HATVANÉVES

Dér Zoltánnal tanúi és részesei vagyunk egymás frói indulásának: közvetlenül a háború után, a szabadkai magyar tannyelvű főgimnáziumban – még Dévavári Zoltánként –

létrehozta diáklapunkat, a Munkánkat, irodalmi pályázatokat, művelődési rendezvényeket szervezett, s azt, hogy valójában Koszolányinak a gimnáziumában nevelkedünk – ezt elsőnek ő tudatosította bennünk. Dér Zoltán hatvanéves, Szabadka irodalmi és művészeti hagyományainak fáradhatatlan kutatója, számos szépirodalmi műnek, irodalomtörténeti tanulmánynak a szerzője. Koszolányi és Csáth Géza életútjának kiváló ismerője, s ezt a munkáját a mai magyar irodalomkutatás is mindig elismerte. Lankadatlan kitartással munkálkodik. *Szembesülések* című kötetében írta annak idején irodalmi hagyományainkról: „Volt idő, amikor a Szabadka szülte írók, a városunkkal kapcsolatos értékek tanulmányozása, népszerűsítése nem számíthatott figyelemre és igazi megbecsülésre. Most, hogy a Hungarológiai Intézet révén rendszeres munkává szélesedhetett, ami korábban elszigetelt erőfeszítés volt, s amikor Bori Imre a vajdasági különhagyomány fölfedezésének és tudatosításának elméleti és filológiai alapjait is összehozta, első szavunk csak az öröm és a megbecsülés lehet...”

Dér Zoltán egyike a most harmincéves élőújság létrehozóinak. Neve egyé vált az Életjelével. A Szabadkán 1958. október 28-án létesült irodalmi élőújság a szellemi és erkölcsi létezésnek, jelenlétnek az életjele. A jugoszláviai magyar nemzetiség művelődési életében fontos szerepet tölt be. Könyvsorozatainak egyik gondozója kezdettől fogva. Mindig nehéz körülmények között dolgoztak. Otthont a szabadkai Népkör, előadói termet a Városi Könyvtár s a Zeneiskola nyújtott nekik. A szabadkai irodalmi folyóiratnak, az *Üzenet* arculatának kialakításában is komoly részt vállalt, mint szerkesztő. A Csáth Géza Művészetbaráti Kör s a Koszolányi Dezső Irodalmi Színpad fiataljai – Horváth Emma tanárnő tanítványai – mindig támogatóra és jó barátokra számíthatnak az Életjel munkáját irányító Dér Zoltánban. S ahogy ők méltán kapták meg nálunk annak idején az Októberi meg a Szenteleky-díjat, ugyanígy értékeltük az írórt ért elismerést: a Magyar Népköztársaság művelődési minisztériumától ezen a nyáron a Szocialista Kultúráért kitüntetést kapta.

Hatvanadik születésnapján sok-sok tisztelőjével együtt, a jó barát és az útitárs szeretetével kívánok Dér Zoltánnak további erőt és jó egészséget, hogy fontos munkáját folytathassa.

FEHÉR Ferenc

(Magyar Szó, 1988. október 23.)

ODAÍTÉLTÉK A SZENTELEKY- ÉS A BAZSALIKOM-DÍJAT

A Gobby Fehér Gyula (elnök), Jung Károly, Kopeczky László, Tomán László és Thomka Beáta összetételben dolgozó Szenteleky-díj bírálóbizottsága tegnap megtartott ülésén döntést hozott a Szenteleky- és a Bazsalikom-díj odaítéléséről. A Szenteleky Irodalmi Díjat a zsűri az idén a 60 éves Dévavári Zoltánnak ítélte oda irodalomszervezés, az irodalom népszerűsítése és az irodalmi hagyományok feltárása terén végzett munkájáért. A Bazsalikom-díjat, a jugoszláviai magyar irodalom szerbhorvát nyelven való népszerűsítéséért és rendszeres fordítói munkásságáért Vickó Árpád érdemelte ki.

„

(Magyar Szó, 1988. november 18.)

A SZENTELEKY-DÍJ MEGINDOKLÁSA

A Szenteleky-díj odaítélésekor a bírálóbizottság nem gondolt a jelöltek életkorával, a munkásságukkal foglalkoztunk, azt mérlegeltük. De ha már így esett, és éppen a

hatvanéves Dér Zoltán, Dévavári Zoltán kapta a díjat, akkor engedjék meg, hogy évfordulójához is jó egészséget, sok munkát és sok sikert kívánjak.

A munkára Dér Zoltánt sohase kellett biztatni. Ha az ember végigtekint a bibliográfián, művei során, akkor látja csak, mennyit dolgozott ő. Írt verseket, regényt, ifjúsági regényt, rádiójátékot, drámát, tanulmányt. És mennyi mindent csinált még emellett! Szervezte az Életjel munkáját, az Üzenet megjelenését, riportokat és tárcákat írt a 7 Napba, lektorálta az újságíró kollégák cikkeit, írásait hosszú éveken keresztül, fáradhatatlanul, sohasem lankadva. Nélküle aligha tudnánk annyit Kosztolányi és Csáth Géza munkásságáról, nélküle nem jelentek volna meg nagy írónk feltáratlan művei, és Szabadka város más írónak művei sem. Nélküle ki tudja dolgozna-e ma is az Életjel ilyen fiatalos lendülettel. És nélküle ki tudja merre fordul az évek óta oly hön áhított, de nehéz munkával fenntartott Üzenet című folyóiratunk sorsa. Önzetlenül fektette élete nagy részét az irodalomszervezői munkába, kevesebbet törődve önmaga, az író Dér Zoltán művével. A bírálóbizottság nevében, és azt hiszem, nemcsak Szabadka, hanem a jugoszláviai magyar irodalom minden olvasója nevében tulajdonképpen e munkájáért fejezzük ki hálánkat, amikor az idén az ő kezébe, e sok munka elismeréseként tesszük le a díjat.

GOBBY FEHÉR Gyula elnök

(Üzenet, 1988. december)

HAGYOMÁNYTISZTELET

Mikor egy irodalom helyét keresi a nap alatt, elsősorban léte alapkérdéseivel szeretne tisztába jönni. Ezért kísértem mindig nagy figyelemmel és megbecsüléssel azokat az erőfeszítéseket, melyek a jugoszláviai magyar irodalom létezésének elvi kérdéseit feszegették. Közben azonban – másokkal együtt – folyton éreztem, hogy az épület konstrukciója mellett az alapelemekkel is többet kellene törődnünk: az önállósághoz oly igen szükséges öntudat, az egyre jogosabbnak tetsző szereptudat mellett a *miből lettünk?* kérdéseivel. Minden megfontolás arra a belátásra juttatott, hogy a közérzetnek és a magatartásnak a labilitását csak céltudatos, szerves építkezéssel lehet kinőni.

S mert szabadkai vagyok, s mert eszmélkedésem óta érdekelt a rejtély: a szellemi bölcső, mely Kosztolányi Dezsőt és Csáth Gézát adta az egyetemes magyar irodalomnak, nyilvánvaló volt, hogy az alapozás munkájához elsősorban a róluk gyűjtött ismeretlen dokumentumok földolgozásával járuljak hozzá. Éreztem, eljön az idő, amikor a cédulázás, a dokumentumgyűjtés munkája bátorító figyelmet remélhet, de azt is, hogy az elvi viták után a jövőjét kémlelő jugoszláviai magyar kultúra ráébred szervezete hiányaira, önismerete hézagaira, s szükségét érzi annak, hogy léte jövőbe nyúló ágait valami gyökérzethez, törzshöz kösse, amint azt nagy elődünk és tollforgatásban feyvertársunk, Szenteleky Kornél szeretne volna, akinek szelleme immár több mint két évtizede ilyenkor, december elején összehoz bennünket itt Szivácon.

S miután ez az időszak bekövetkezett, most látható igazán az is, mennyi még a tennivaló. Nagy jutalom volna mindannyiunk számára, ha ez az elismerés az ifjabbak közül is híveket nyerhetne meg az építkezés szerves munkájának.

Míg ezeket mondom, egy percig sem hiszem, hogy az élő irodalomnál bármely kutatás fontosabb lehetne számunkra. Ezért igyekeztem és igyekezem magam is nemcsak olvasóként, de kritikusként is követni az élő irodalom fontosabb eseményeit. Manapság, amikor mű és olvasó kapcsolatában mindig az olvasó minősül többé-kevésbé ostobának, a

hagyomány az egészséges olvasói érzékenység szövetségeseként jelen lehet a hiteles ítélet megalkotásában is. Nagy kérdés, hogy az új iránti fogékonyság és ez a hagyománytisztelet miként egyeztethető össze, de a magyar és a jugoszláv esszé nagy példái: Babits és Németh László, Krleža és Isidora Sekulić példája azt bizonyítják, hogy nemcsak összeférnek, hanem rá is vannak utalva egymásra. Ezt a meggyőződést szeretném én is a mi sajátos viszonyaink között a magam szerény lehetőségei szerint a kritika nyelvére váltani. S köszönöm, hogy ez a díj ehhez – és természetesen az irodalomszervezés és irodalomnépszerűsítés munkájához is – újabb bátorítást adott.

DÉR Zoltán

(Üzenet, 1988. december)

FÁRADHATATLAN KUTATÓ, ÖNFELÁLDOZÓ IRODALOMSZERVEZŐ

Beszélgetés a Szenteleky-díjas Dévavári Zoltánnal

A zsűri megindoklása szerint Dévavári Zoltán szerzteágazó irodalmi és irodalomszerzői tevékenységéért kapta meg az idei Szenteleky-díjat.

● Tudtommal ez az első jelentősebb vajdasági irodalmi elismerése.

– Nem éppen, mert megkaptam már a Bodrogyári-díjat, ezenkívül a magyar miniszterium is kitüntetett. Számomra (s ez most nem közhely) valóban nagy elismerést jelent ez a díj, hisz amit negyven év alatt tettem, azt valóban Szenteleky szellemében cselekedtem. Ehhez a munkához tartozik az Életjel létrehozása, amely az idén októberben ünnepelte megjelenésének 30. évfordulóját. Ezt azért tartom jelentősnek, mert az Életjel évtizedeken keresztül eleven kapcsolatot létesített az író és az olvasó között. Eddig 1154 előadással igyekezett közelebb hozni a szép szót, a szellemi terméket az olvasóhoz. Számomra ennek a szellemi mozgalomnak a jelentősége abban rejlik, hogy ezen a mi vidékünkön, itt elsősorban Észak-Bácskára gondolok, de ugyanakkor tágabb területen, sőt egy kis tűzzással, Közép-Kelet-Európában is egyedülálló vállalkozásról van szó. A második tevékenységi ág az Üzenet című irodalmi folyóiratnak a létrehozása, amely az Életjelből nőtt ki, s amely immár 17 éve igyekszik szolgálni irodalmunk ügyét.

● Nem érzi úgy, hogy az irodalomszerzői tevékenysége túlságosan leköti és elvonja figyelmét a „komolyabb” irodalmi munkától?

– Nyilvánvaló, hogy tevékenységem mellett egyéb irodalmi munkát nemigen lehet olyan intenzitással folytatni. Sok másból is kivettem a részem. No, de így is húsz eredeti művem és húsz általam összeállított kötet látott napvilágot az elmúlt évtizedekben. Nyilván több is lehetne, ha nem vonja el erőm nagy részét az irodalomnépszerűsítő munka. Itt is Szenteleky volt az irányadó, aki szálláscsinálója volt a jugoszláviai magyar irodalomnak, és akinek az életműve csonkasága ellenére is számomra mindig példamutató volt.

● Léteznek-e még ismeretlen vagy alig feltárt életművek, olyan írók, akikről nem sokat tudunk, viszont jelentőségüknél fogva ott lenne a helyük a jugoszláviai magyar irodalomban?

– Ami az irodalomkutatói tevékenységemet illeti, elmondhatom, hogy nem csupán Kosztolányit és Csáthot igyekeztem minél közelebb hozni a mai olvasókhöz, noha úgy gondolom, ebben a kérdésben is sok minden újat lehet mondani velük kapaso-

latban – függetlenül attól, hogy Kosztolányiról eddig könyvtárnyi irodalmat írtak. A fiatal Kosztolányi szinte teljesen ismeretlen volt a kutatók előtt, mindenki rendszerint az érett Kosztolányival foglalkozott, s ha szóltak is az irodalomtudósok a fiatal író-költő munkásságáról, akkor azt áttételesen tették. Néhány tucat levél, frás maradt fenn abból a korszakából, amelyre nem figyeltek fel. Csáthtal más a helyzet. Amikor 20 évvel ezelőtt, 1969-ben Szabadkán leleplezték Csáth mellszobrát, akkor az egyik fővárosi hetilapunk azt írta, hogy egy olyan ember kapott szobrot a város központjában, akinek addig még a nevét sem hallották. Azóta megkezdődött Csáth utóélete, „másodvirágzása”, azóta elfoglalta helyét a magyar irodalomban, sőt egyre többen hangoztatják, hogy benne, akárcsak unokabátyjában, Kosztolányiban, európai rangú frót kell tisztelnünk. Nos, éppen ehhez a munkához szerettem volna a birtokomban levő, az általam felkutatott dokumentumokkal hozzájárulni, megvilágítani mindkettőjüknek az életművét. Foglalkoztam továbbá a méltatlanul elfelejtett, Szabadkán élő frókkal is. Gondolok itt elsősorban a város monográfusára, Iványi Istvánra, a tudós tanárra, Kosztolányi és Csáth magyar szakos tanáira, Toncs Gusztávra és Loósz Istvánra és folytathatnám a sort Dettre Jánossal, aki a húszas években Szegedről emigrált Szabadkára, s öt éven keresztül a szabadkai Napló szerkesztőjeként erjesztője volt a vajdasági magyar irodalmi életnek. Az is hozzájárult Szabadka század eleji irodalmi és szellemi életének a jobb megismeréséhez, hogy összegyűjtöttem és meg is jelentettük Lányi Saroltának, a Nyugat első nemzedéke egyik tagjának szabadkai születésű verseit és a szerző moszkvai naplóját, továbbá a háromnegyed évig ugyancsak városunkban újságfróskodó Somlyó Zoltán Szabadkán keletkezett darabjainak a színe-javát.

II

(Magyar Szó, 1988. december 6.)

ÖRÖKSÉG ÉS ALKOTÁS

Dévavári Zoltán kapta a Szenteleky-díjat

Az ideai hagyományos Szenteleky Kornél Irodalmi Napokon, amelyet immár több mint két évtizede tartanak meg Szivácson, Dévavári (Dér) Zoltán szabadkai írónak, fordítónak, irodalomtörténésznek és újságíróknak ítelték oda a Szenteleky-díjat sokéves kitartó munkásságáért, amelynek során több tucat prózai és verseskötetet jelentetett meg, gazdag anyagot gyűjtött össze Csáth Gézaról és Kosztolányi Dezsőről, de más jelentős személyiségekről is. A szabadkai irodalmi folyóiratok alapítóinak egyike, amelyek közül manapság is megjelenik az Üzenet és a tevékenységének harmincadik évfordulóját éppen ma ünneplő Életjel élőújtság.

M. M.

(Subotičke novine, 1988. december 9.)

A szeretet mozgatja a napot és a többi csillagot

Horváth Emma

Célja: gazdagabbá tenni szellemi életünket. Illik tehát pályaképet írni Horváth Emmáról. Sok-sok évvel ezelőtt lépett először pódiumra és a versek, színdarabok néha felzaklató megformálásával – úgy érezzük – a csúcsra ért. Szépsíti, finomítja és romantizálja a művészetet. Halkan, nagy szavak és ígérek nélkül, de érzékeny intelligenciával tolmácsolja nekünk az irodalmat: annak a tananyagból kimaradt részét is. Minden idegszálával a hasznosra törekszik. A maga élettapasztalataiban és igazságában bízó művész verekedte fel magát a dobogóra és segítségével mindaz a szépség, ami körülveszi az embert, ma már nem mindig öncélú.

A szabadkai Életjel egyik vezéregyénisége. Egy művelődéstörténeti időszak tudatos fákhahordozója: egyik végrehajtója a programnak.

Horváth Emma írja za *Életjel* 4. évkönyvében:

„Ma valaki a szerkesztő bizottsági ülésen azt mondta: hogy túl sok a vers az Életjel és a Csáth Kör műsorain. Hát nem az a cél, hogy az irodalom e »termő, ékes ága« megfelelő szinten és keretben érvényesüljön? Hát nem ezen fáradozunk mindannyian, mi harmincan, vagy hányan, hogy a kiművelt hang és szép beszéd a költészet ügyét szolgálja elsősorban?»

Horváth Emma a művészi versformálás elkötelezettje, olvastuk. Mindig a tőle megszokott művészi átéléssel és effektív technikával tolmácsolja a műsorra tűzött költeményeket. Gazdagon színezett előadásával felszínre hozza a versek tartalmi magvát és figyelemre méltóan érzékelteti az egyes költők között mentalitásbeli különbségeket is – így a méltatás.

Magyarán fogalmazva: Az angol–francia szakos tanár életét a pedagógiai munka és az irodalom szövi át. Horváth Emmát a legjobb versmondók között tartjuk számon, aki életfilozófiáját lírába oldja.

Előljáróban pályaképet ígértünk Horváth Emmáról. Végül leszűkítettük a „témát” és pódiumközelségben maradtunk.

– Verset mondani már legszegébb életkoromban kezdtem – mondja Horváth Emma az Életjel otthonában, a régi városháza egyik termében. – Édesanyám tanított, és mondhatom, mindjárt siker koronázta munkáját. Nemcsak meghallgattak, de szívesen figyelték rám, így mesélik. Az elemi iskolában kevesebbet, a gimnáziumban azonban annál többet mondtam verset különösen kiváló magyartanárom, Sturc Béláné bátorítására. Ekkor határoztam el, úgy 17–18 évesen, hogy a költészet népszerűsítését életcéloomul választom. Ez az érzés olyan erős volt, hogy azt gondolom, bárhova is vetődöm, bármi lesz a foglalkozásom, semmi sem fog ettől az elhatározásomtól eltántorítani.

• A versmondás is lehet életprogram tehát. Gyakran szerepel a pódiumon, a rádióban. Hangjában érezhető a drámába vagy komikumba fulladó szenvedély...

– A versmondás számomra valóban életprogram. Pódiumon keveset, rádióban valamivel többet szerepelek. Főképpen a Szabadkai Rádióban.

● A tehetségét átruházza a fiatalokra. Milyen eredménnyel?

– Nagyon örülök, hogy az Életjel keretében létrehoztuk a Csáth Géza Művészetbaráti Kört, mert így a versmondás „édes ragályát” az ifjúságra is kiterjeszthetem. A Csáth Körnek 30 tagot számláló állandó együttese van... a munka szeretete irányít bennünket. Mindegyik tanítványomra rábízható vers vagy próza, amelyet értelmesen, kellő gyakorlás után pedig a hallgató számára élvezetesen elő tudnak adni.

● A színjátszó csoport folyamatosságra törekvő munkáját csak dicsérhetjük. Miért vonzódnak a fiatalok a színpadhoz?

– A versmondóknak valóságos felüdülés színdarabban játszani, „alakoskodni”. Erre is alkalmat adunk. Engem az eredendően nem a színpadra írt mű színpadi megjelenítése érdekel, mint sok koreográfust a nem balettra írt zene mozdulatokra váltása. Az ilyen feladat munkát ad a képzeletnek.

● Horváth Emma mint előadóművész-rendező és mint pedagógus irányítja a fiatalokat.

– A szereplőgárdát elsősorban jól kell ismerni, mert csak így választható megfelelő színdarab, illetve színpadra állítható mű. Sikerélmény és szereplési lehetőség biztosításával szeretnénk megtartani a fiatalokat.

● Meddig marad hű egy-egy fiatal a mozgalomhoz?

– Vannak, akik töretlenül hét-nyolc évig megmaradnak. Általában a házasság vet véget a színpadi tevékenységnek. Vagy legalábbis csökkenti minimumra a fellépések számát. Egyesek sokévi távollét után visszatérnek. Célunk a megtartás, mert tapasztalt műkedvelők tudják csak biztosítani a színvonalat.

● Megtudhatunk-e valamit az Életjel további programjáról?

– Az Életjel profilia az irodalmi est. Elsősorban ezen a téren szükséges állandóan megújodnunk, hogy közönségünket megtarthassuk. Nemcsak a tiszta és szép beszéd, de a színpadi mozgás kultúrája is célunk. Újabban irodalmi estjeink inkább hasonlítanak színpadi játékhöz, mint versmondók és felolvasók felvonulásához. Tehát a szituációba ágyazás teszi életesebbé az elhangzó költői szövegeket és könnyebben megközelíthetővé a közönség számára.

● A lelkesedés és az ügyszeretet a hajtóerő. Sohasem gondolt arra, hogy az előadóművészetet profi szinten is gyakorolhatja?

– Profi szinten? Hivatásszerűen? Hogy a versmondás lenne megélhetésem alapja? Ugyan... hol? Nem gondolja, hogy kérdése módfelett utópisztikus? Mintha így fordulna hozzám: „Pantomimus? Hány fellépése volt az idén? Mennyi a gázsija?”

Albert Camus és Virginia Woolf...címek és szerzők. Füst Milán és Juhász Gyula a magyar irodalomból. Megemlíti Fehér Ferencet és Ács Károlyt. Ivo Andrić és Vasko Popa. Horváth Emma világa. Jegyzeteinkben bűvárokodva felfedezzük, hogy megkapta a Szabadka város Októberi díját és a tartományi Kultúra Szikrái díjat. A munka megkapja az elismerést: ok őszinte örömrre. És még egy jegyzet: a tanárnő színészutánpótlást nevel. Az Életjel-műhelyből vágott neki az akadémianak Bajza Viktória, Póka Éva, Rövid Eleonóra, Gyenes Zita, Tallós Zsuzsa, Czifra Erika, Sziráczky Katalin, Banka Livia, László Sándor...

Pedagógiai elve: nem szabad feladni a küzdelmet az emberért. Horváth Emma macacs lélek: nem is adja fel egykönnyen. A közelmúltban a csoport Budapesten vendégszerepelt és nem is akármilyen sikerrel.

– Legjobban fogadták Kopeczky László bökverseiből készült színpadi játékunkat, a *Spénót a falon* címűt, és a tetszés szerint választott költeményeket – emlékezik vissza a fellépésre a tanárnő.

● Van-e Horváth Emmának hitvallása?

– Szenteleky Kornél *Isola Bella* regényében van egy mondat, amely így hangzik: „A szeretet mozgatja a napot és a többi csillagot.” A vajdasági magyar irodalom atyja ezzel a

szeretet mindenható erejére utal. S ha jól körülnézek, bennem és körülöttem minden valamirevaló humánus cselekedet belső rugója a szeretet. Az embertelenség megnyilvánulásai pedig épp ennek az érzelmenek távolmaradása esetében következnek be. Mi tartja tehát össze a Csáth Géza Művészetbaráti Kört? A művészet és az emberek iránti, illetve közti szeretet. Hiszen ez végeredményben oly sok jelentős irodalmi műnek üzenete is.

BARÁCIUS Zoltán

(7 Nap, 1986. február 21.)

A MEGÉRTETÉS SZENVEDÉLYE

Öt kérdés a Partizántanító díjas Horváth Emma tanárnőhöz

Horváth Emma, a szabadkai Svetozar Marković Középiskola angol és francia nyelv-szakos tanárnője – az Októberi Díj, a Kultúra Szikrái és a községi művelődési érdekközösség külön elismerése után – újabb rangos megbecsülésben részesült: a szerémségi Sobotište faluban – tíz pedagógus társával együtt – átvehette a Partizántanító Díjat, amelyet ez alkalommal a vajdasági partizániskolák megszervezésének negyvenötödik évfordulója alkalmából ftéltek oda. Ezúttal tehát nem az Életjel előadásainak rendezőjét, a Csáth Kör vezetőjét tüntették ki, hanem a köztisztületben álló tanárt, aki – a nevelés terén elért kiemelkedő eredmények mellett – figyelemre méltó alkotó munkát is kifejt.

Izgalmas kérdés: Hogyan nyeri meg diákjainak a bizalmát egy ilyen ember? Hogyan teremt közvetlen kapcsolatot velük?

– Van recept. Kombinált por, amelyben benne foglaltatik a kiváló szakismeret, a tanítás, a megértetés szenvedélye, szigor és következetesség, megértés-megbocsátás, emberiség, humorérzék s talán még ezernyi más apró szemese. Hogyan adódik ez a keverék? Önfegyelem, önművelés, figyelem, a szakma szeretete által. Hogy amik kikerül a kezei közül, lett legyen az hegyászó bakancs vagy ezüsttopán, mind megfeleljen céljának. Külön nem említettem az előbb az egyenes lelki tartást. Van egy szép Nemes Nagy Ágnes idézet: „Rejtsd el ékszeres szívedben, hogy igazságra törekedtem.” Itt az a legszebb, hogy törekedtem. Akartam, de nem mindig sikerült. Az örökös revízió, a mérlegretétel, hogy igazán sohasem lehetek biztos, vajon jól cselekszem-e, helyesen bánok-e az aranyfüstülemzeként rezdülő fiatal lélekkel. Ez a kétségek közötti hányattatás, ez a bizonytalanság, az állandó választás kényszere, amellyel a nevelés jár, apró kalapácsütés, amelyről finomulva kialakul a nevelő erkölcsi szűrőrendszere, s képessé teszi összetett feladatának ellátására. Ha az „apparátus” jól működik, van bizalom és van közvetlen, megértő kapcsolat tanár és diák között.

– A pedagógusok jó részéből mintha kiveszett volna a tudat, hogy a „nemzet napszámossai”, mint egykor a kis fizetésű tanítók. Ennek bizonyára megvan a magyarázata. Mit szeretne ezzel kapcsolatban elmondani?

– Hogy iskolai munkánk szürke ege alatt mennyire szomorú és tépett szárnyú angyal a lelkesedés. Tudom, ezer oka van annak, hogy miért. Mégis meg kell gyógyítanunk az angyal törött szárnyát, hadd suhogjon. Azoknak pedig, akik szájukat húzogatják, talán pontosítsak: nem lelkendezésre, lelkesedésre gondolok: a lelkiség magával ragadó sodrására, a tudás szenvedélyes áradására és befogadására s a világhosszág gyűjtésének örömeire az emberi agyakban.

– Tanítás és irodalmi műsorok rendezése. Hogyan jött létre a kettő szimbiózisa, a kettő együtt létezése, egybefonódása, hogyan egyik sem engedi el a másikat?

– Ezernyi az érintkezési pont. De mondok merészebbet: az iskola főképp értelmi nevelése mellett az Életjel Csáth Géza Művészetbaráti Köre érzelmi neveléssel egészíti ki,

s így teszi kompletté az ott dolgozó fiatalok egyéniségét. S hol itt a gyakorló pedagógus szerepe? Felfedez és irányít, buzdít és szervez, elemz és összegez, a versmondás és színjátszás révén az értelem és szépség útját egyengeti, a tehetséget próbálja felkarolni, képzelőerőt sarkall, önismeretre és együttélésre tanít... s mindebben örömet lel, mert teremt, s az ember végül is alkotásra született.

– Hová, meddig jutott huszonhárom évi pedagógiai gyakorlata során?

– Amiket elértem, csak körülbelüliségek. Ezt körülbelül jól megmagyaráztam. Ezt talán elfogadhatóan megírtam. Ezt esetleg sikerült megrendeznem. A perfekció távoli üveghegy. Míg a láthatáron csak egy arasznyit is megnő, térdig lejáróm a lábom. Mi marad hát? Az út. A soha célba nem érés útja. Az elvégzett és elvégzetlen munka közötti aránytalanságról pedig szólni sem érdemes.

– Mit hoztak más utak, amelyek külföldi országok felé vezettek? A három és fél évnyi „katonáskodás” Párizsban, Londonban, Helsinkiben?

– Látókörmömet kiszélesítették. Neveltetésemet befejezték. Megtanítottak emberül.

Ezt az emberi hangot hallják nap mint nap azok, akik vele dolgoznak, akiket tisztességre, emberségre nevel.

(d)

(7 Nap, 1988. október 14.)

ÉRTÉKŐRZŐ SZENVEDÉLLYEL

Az Életjel, a szabadkai élőújság szereplőgárdája, a lelkes tanftömester, Horváth Emma irányításával minden esztendőben gazdagabbá teszi/tette szellemi életünket, a művészetek formanyelvén szólalnak meg a tanítványok, hűséggel tolmácsolják a vajdasági (és nem csak vajdasági) íróemberek, alkotók szövegét, lehetővé teszik a találkozást a szépséggel. Több mint harminc esztendeje tart a magvetés, és talán az alapítók sem merték megálmodni, hogy az élőújság legkitartóbb, legképzettebb tagjai milyen ragyogó eredményekkel fogják őrizni az Életjel tekintélyét.

Dévavári Zoltán – az örökmozgó kutató – mellett talán Horváth Emma tanárnő és előadói munkássága a legpéldamutatóbb. Az általa vezetett irodalmi csoport – szavalók, prózamondók, színjátósok – „nemes ragályt” terjesztenek – a tanárnő maga is szívesen mutatkozik be a nagyérdeműnek –, tartalmas programokat valósít meg, tagokat toboroznak, tömegeket vonnak be a kultúrába. Horváth Emma optimizmusa határtalan. Mottója: „Nem szabad feladni a harcot az emberért!”

Újabb találkozásunk alkalmával az élőújság elmúlt évadjáról beszélgettünk el, a műsorok visszhangjáról és az elkövetkező munkaszakaszcáról, mert az irodalmi színpad tagjai rendszerint nem sokáig pihennek a babérokon, újabb érdekes, izgalmas munkafeladatokat sürgetnek.

– Az erőnket, az időnket tavaly decemberben a jubileum foglalta el – mondta Horváth Emma –, az Életjel ugyanis harminc esztendő múltja tekint vissza, de amint lélegzethez jutottunk, azonnal a Vörösmarty-esttel foglalkoztunk, vagyis a „régiekkel”. Nagyon egyetérték Nemes Nagy Ágnes nyilatkozatával, aki azt mondta: „Az, aki nem tudja megbecsülni a klasszikusokat, nem is érdemli meg, hogy olyan írói legyenek, mint amilyen például Vörösmarty, Petőfi vagy Arany.” Tehát mi előszeretettel mondunk/mondtunk mindig magyar klasszikust. Sorozatunkban Petőfi Sándor-, Dzsida Jenő-, Arany-balladák és Vörösmarty-versek szerepeltek.

– Milyen a műsorok fogadtatása?

– Az az érzésem, hogy a hallgatóság áhítattal fogadja megemlékezéseinket, a versek, a próza alkalmas arra, hogy megnyugtassa az emberek lelkét, szívét. Volt aztán néhány

vendégszereplésünk. Bemutatkoztunk Doroszlón, Bácsszőlősen és Újvidéken. A tartományi székvárosban, pontosan az Újvidéki Színház színpadán – ahova először kaptunk meghívást – a Herceg János-műsorral vizsgáztunk – gondolom, sikerrel. Minden vendégszereplés, minden újabb találkozás a „vidékkel” számunka roppant tanulságos. Színpadra vittünk továbbá egy Koncz István- és egy Kosztolányi Dezső-válogatást, megemlékeztünk Kenyeres Kovács Márta munkásságáról és volt egy közös fellépésünk a Lányi Ernő ME tagjaival.

– A gyermekcsoport is aktív volt.

– A legfiatalabbak nagy sikert arattak Károlyi Amy *Muskáli rózsaszínje* című verses műsorról és az úgynevezett „*kakacok versek*” című összeállítással. László-Bencsik Sándor *Mesejáró Rebeka és Tengerjáró Tóbiás* című, színpadra alkalmazott darabjával és Csukás István meséjével sem vallottunk szégyent, sőt. A gyermekkor bővületében a szereplők önmagukat adják. A gyerekek nemegyszer felülmúlták önmagukat, az utánpótlás tehát biztosítva van.

– Az élőújság vendége volt Heck Paula.

– A szabadkai színház egykori primadonnája tízévi hallgatás után visszatért a pódiumra. Szervezésünkben nagyszerű hangversenyt adott a Városi Könyvtárban. Valamennyien lelkesen üdvözlöttük a művésznőt, akinek tisztán csengő hangja lenyűgözte a hallgatóságot. Percekig zúgott a vastaps. Vendégül láttuk a topolyai videoklubot is. Szabadkai bemutatkozásukat minden évben tervbe vesszük...

– A színjátszók is remekeltek.

– Az élőújság színjátszói – a felnőtt- és a gyermekcsoport a *Mesejáró Rebeka és Tengerjáró Tóbiás* című versciklussal eljutottak a törökbecsei selejtezőre, de nagyszerűen szerepeltünk a Középiskolások Művészeti Vetélkedőjén – Bécsein is. Keszég László, Kovacs Kornélia és Alfássy Szilveszter újabb díjakkal, érmekkel gazdagította a vitrinünket. Néhány szavalónk „beverekedte magát” az országos rangú szavalóverseny döntőjébe, vagyis elutazhattak Velika Planára. Miniműsorokat is meghirdettünk, a protokolláris felépítéseket sem mondtuk le és a legbátrabbak betanulták Bogdánfi Sándor egyfelvonásosát – eszperantó nyelven.

– Tervek, elképzelések?

– Messze még a szeptember – nyáridőben sem szünetel a munka, persze –, de máris elmondhatom, hogy merész terveim/terveink vannak. Osztályommal, a kulturológusokkal szeretnék bemutatni egy verses pástorjátékot a XIII. századból. Adósságunk is van. Füst Milán-esttel tartozunk a városnak. Szeretnék bemutatni egy természetvédelmi műsort (az ökológusokkal szövetkezve). Lőrinc Zsuzsával elmondatnám Oriana Fallaci *Levél egy meg nem született gyermekhez* című művét. Némédi Imrének erotikus szöveget szántam. A műsorban Huszár Elvira francia népdalokat énekelne. Olyan nagybetűs, csillagos ünnepünk nem lesz, de számunkra minden munkával múló nap szép és megbecsült ünnep.

BARÁCIUS Zoltán

(Magyar Képes Újság, 1989. augusztus 3.)

IZZIK A VERS

Augusztus végén a Mátyás királyról szóló anekdoták előadásával nyitották meg az őszi idényt a szabadkai Életjel Irodalmi Élőújság Csáth Géza Művészetbarát Körének kiscsoportos tagjai. Ezt megelőzően alkalmi műsorokkal a tanítók és magyartanárok két-napos szemináriumát tették műsorukkal ünepelesebbé, bensőségesebbé.

Szeptemberi első összejövetelükön a gimnázium épületében találkoztam velük. Csupa vidám gyermek alkotja ezt a csoportot. Vezető tanárnőjük, Horváth Emma elmondta, hogy három évvel ezelőtt alakult meg csoportjuk, habár néhányszor korábban is eljártak már az Életjel rendezvényeire, és időnként részt is vettek műsorában. Most tizenkét általános iskolás a tagja: Szabó Ágnes, Korhecz Ágnes, Korhecz Imola, Szabó Tibor, Laki Lilla, Laki Csaba, Losonc Andrea, Huzsvár Attila, Farkas Csongor, Szecsei Sarolta, Kohajda Edit és Balázs Piri Árpád.

– Némely családban az Életjel rendezvényein való közreműködés már családi hagyomány. Évekkel ezelőtt például Horváth Emma tanárnő a középiskolában tanította Losonc Andrea édesapját, és bevonta ebbe a tevékenységbe. Andrea meg még olvasni sem tudott, amikor egy mesejáték szerepére vállalkozott. Apu olvasta a szöveget, ő meg mondta utána. De mások is szüleik, testvérük vagy barátjuk révén kerültek a csoportba. A második osztályos Laki Csaba például – ahogy ő mondja – eltanulta a verseket a négy évvel idősebb Lilla testvérétől, aki már járt az Életjel próbáira. Testvére példájára tagosult be Imola és Tibor is.

A kérdésekre, hogy mi vonzza őket ide, mindegyikük nevében talán Lilla foglalta össze a legtalálóbban [a választ]:

– Szívemhez nőtt a versmondás. Emlékszem, milyen nagy élmény volt *A muskátli rózsaszínje* című rendezvényünk, ahol játékosan adtuk elő a verseket. Nagy sikert aratunk a *Mesejáró Rebeka és Tengerjáró Tóbiás* című mesejáték bemutatásával is.

A csoport munkájával kapcsolatban a vezető tanárnő nyilatkozott:

– Célunk, hogy a gyerekek elsajátítsák a szép beszédet, és megtanuljanak mozogni a színpadon. Ennek eszköze a vers- és a prózamondás, valamint a színpadi megjelenítés. Itt csiszolgatjuk tudásukat. végül már úgy átérzik feladatukat, hogy szinte izzik a vers. A csoport tagjai több sikert is elértek már, Huzsvár Attila eljutott a versmondók tartományi, Farkas Csongor, Szabó Ágnes, Korhecz Ágnes és Imola pedig a köztársasági versenyére is. Imola idén ezen a rangos vetélkedőn harmadik lett. A műkedvelő színjátszók bajmoki szemléljén pedig színészi alakításért díjat kapott: Andrea, Csongor és Imola. A csoport szerepelt az Újvidéki Televízió műsorában vadállatokról szóló versekkel. Hamarosan háziállatokról szóló versekkel és egy mesejátékkal is fellépnek a tévében. Arra törekszünk, hogy a csoport együtt maradjon.

– Vesznek-e fel újabb tagokat a csoportba?

– Bárki bármikor csatlakozhat hozzánk. Mindenkit szívesen látunk, aki úgy érzi, itt a helye köztünk – mondta befejezésül Horváth Emma tanárnő.

B. O.

(*Jó Pajtás*, 1990. szeptember 20.)

MEGÓRIZNI AZ ÉRTÉKEINKET

Horváth Emma nyilatkozik a szabadkai Életjel élőújság rendezvényeiről, munkavállalásairól, egy új nemzedék előretöréséről

Az Életjel, a szabadkai élőújság gárdája – a tapasztaltabbak és egy új nemzedék – Horváth Emma vezetésével/irányításával minden évben megpróbálja gazdagabbá tenni Szabadka – és nem csak Szabadka – bizony eléggé szegényes, elszürkült szellemi életét. A leggyakrabban a művészetek formanyelvén szólalnak a tanítványok, szakavatottan, tiszta magyarsággal tolmácsolják a vajdasági – és nem csak a vajdasági – szerzők műveit. Gyakran vállalják egy-egy egész estét betöltő színházi előadás terhéért is, vagyis megadatik a lehetőség arra, hogy a néző találkozzon a széppel és értelmessel. Ez a – nevezhetjük annak – magvetés több mint harminc esztendeje szakadatlanul tart, az alapítók ma már takaré-

lángon tartják a lelkesedést, de az élőlűtség legfiatalabbjai a vátrnál sokkal tehetségesebben és „erőszakosabban” vesznek részt a mozgalomban/munkában.

Az elmúlt évad eredményeivel, mondja Horváth Emma, de hasonlóképpen nyilatkozott Dévavári Zoltán is, mindenki rendkívül elégedett. Az előadók nagy léptekkel mentek előre s a szemlékről valóságos éremkosarakkal tértek haza, tehát a vitrin gazdagabb lett. A színjátszók a bajmoki és a törökbecsei találkozózn remekeltek, nem váltották meg ugyan a világot, szerény eredmények ezek, de Tolnai Ottó *Mi volt kérdés a legszebb Dániában* című frásának színpadi változatát Kalmár Zsuzsannával a főszerepben sokan látták, sokan mondták el a véleményüket az előadásról/műről, lehet tehát összegezni, mérlegre tenni az évad eredményeit, mert elismert szakemberek nyilatkoztak a produkciókról és a szereplőkről. Egy másik csoport – a gyermekszínjátszók – *A pad* című miniatúrral Szabadkán, majd Csantavéren „vizsgáztak” és végül a döntőben, Becsén. Mindenütt nagy sikert értek el, az együtttest a Májusi Játékokon a dobogóra szólították (2. helyezés). Ez a pantomim lenyűgözte a gyerekeket, mindenki hihetetlen elzántsággal dolgozott, és – ahogy mondani szokás – valamennyien a padról álmodoztak, a ligeti padról, amelyhez minden történés kapcsolódik. Valamennyien, de kiváltképpen Farkas Csongor és Balázs Piri Árpád „megkomolyodtak” a bemutatóg. Az utánpótlással semmi gond az Életjelnél.

A versmondók is sokat hallattak magukról. Kalmár Zsuzsanna és Csernus Ildikó a becsei vetélkedőn szerzett magának újabb díjakat/elismeréseket, míg Kohajda Edit versmondó beverekedte magát a szavalók köztársasági döntőjébe. Igaz ugyan, hogy Titovo Užicén érem nélkül maradt, de a versenyről hasznos tapasztalatokkal, újabb felismerésekkel tért haza. Végeredményben nem szabad lebecsülni az olimpiai eszmét. Az Életjel számára valóban és egyértelműen csak a részvétel a fontos, a „plecsni” a ráadás, amit nem szabad visszautasítani. Elmondhatjuk még azt is, hogy négy szavaló a magyarországi berettyóújfalusi vetélkedőn a középdöntőben vett részt.

Volt néhány érdekes rendezvény. Az Életjel vendégül látta Réthy Árpádot, az egi színház romániai származású színművészt, aki Kányádi Sándor munkásságáról beszélt, és meghirdettek egy előadást Mátyás királyról. Valamikor régen, a 60-as években a szabadkai színház színművészei gyakori vendégei voltak az élőlűtségnek, ez az együttműködés azonban gyorsan megszűnt. A színészek most visszapártoltak az Életjelhez, amelynek szervezésében Arcson Rafael Gogol *Egy örült naplója* című monodrámáját vitte színre, míg B. Kasza Éva Willy Russel *En, Shirley* című művét mutatta be. Az őszi/téli évadban lesz még néhány színházi előadás (Karinthy Frigyes-műsor és Marc Camolettitől a *Boldog születésnapot* című vígjáték). Az élőlűtség a néprajzosoknak is megnyilvánulási lehetőséget biztosított. A vátrnál sokkal több érdeklődő nézte/hallgatta végig a *Hímestojás-parádé* című műsort, de volt egy rendezvény, amelynek műsorán archaikus vallási dalok, imádságok szerepeltek. Lábadozó demokráciánkban most már szabadabban szólhatnak az előadók a vallási ünnepekről is.

Az 1990/91-es évadban öröm volt látni a próbára siető „nagyokat” és az „aprónépséget”. Csernus Ildikó, Kalmár Zsuzsanna, Palágyi Szilvia, Bakota Adrienn és a többiek szép munkát végeztek tehát. Szóródás is előfordult, ez természetes. Többen beiratkoztak az újdéki egyetemre, néhányan eltávoztak a városból, ám újak is érkeztek szép számmal. A teremgond megoldódott. Az anyagiakból azonban egyre többet csípnek le: az Életjel gárdája és tagjainak tanfőmestere, az örökmozgó Horváth Emma mindig megteremti majd magának a munkalehetőséget, ha nem is nagybetűs, csillagos ünnepekkel, de megbecsült dolgozós hétköznapokkal.

B. Z.

(Magyar Szó, 1991. augusztus 26.)

A VÁROS MŰVELŐDÉSI ÉLETÉNEK AKTÍV RÉSZESEI

Horváth Emma, a Csáth Géza Művészetbarátok Körének vezetője nyilatkozik a csoport terveiről, várható rendezvényeiről

A szabadkai Életjel élőlúság, pontosabban a Csáth Géza Művészetbarátok Körének szereplőgárdája – szavalók, előadóművészek, színjátékosok – a tapasztaltabbak és egy új nemzedék tagjai minden esztendőben megpróbálják műsoraikkal a város – és nem csak a város – szellemi életét magasabb szintre emelni. A szép és tiszta művészet hangján, formanyelvén szólaltatják meg a verseket, novellákat, és gyakran vállalják egy-egy egész estét betöltő színházi előadás terhéért is. A legfiatalabbak a vártnál sokkal tehetségesebben, ha úgy tetszik „erőszakosabban” vesznek részt a munkában, hallottuk Horváth Emmától, a csoport szakavatott vezetőjétől.

– Most újabb műsorciklus következik – mondja Horváth Emma. – Már hétfőn, szeptember 29-én, a Városi Könyvtárban vendégül látjuk a hetvenéves dr. Szeli Istvánt. Bevezetőt dr. Bányai János mond, aki el is beszélget az ünnepelttel. Érdekesége a rendezvénynek, hogy bemutatkozási lehetőséget adtunk a nagyon tehetséges, zentai születésű Sipos Zoltánnak, a Szabadkai Zeneiskola hallgatójának. A „zongora mestere”, ahogyan tanárai becézik, saját szerzeményét muzsikálja. Örömmel újságolom, hogy a műsorban részt vesz B. Kasza Éva és Tallós Zsuzsanna – a szabadkai színház művésznői –, valamint néhány lelkes amatőr: Dormán Andrea, Füleki Erzsébet és Gyarmati Erzsébet.

– Az új évadban lesznek szerényebb és „gazdagabb” rendezvényeink. Szombaton délelőtt 9 órától a Városi Könyvtárban bonyolítottuk le a nyelvművelők egyesületével közösen a szatmárnémeti (Románia) Gellért Sándor elnevezésű szavalóverseny jugoszláviai döntőjét. Megemlíteném, hogy erre a versenyre nem csak az úgynevezett „utánpótlás” nevezett be, hanem olyan szavalók is, akiknek részvételére az utóbbi években nem nagyon számíthattunk, de akikkel a jövőben szívesen dolgoznánk együtt, mert az Életjel próbatérképének az aajtaja nyitva áll mindenki előtt. Elmondhatom azt is, hogy októberben Doroszlón vendégszerepelünk a Fehér Ferenc-napok című rendezvényen. Egy válogatást mutatunk be a *Szeptemberi útravaló* című kötetből. Szeretnénk megrendezni/megszervezni az újvidéki magyar tanszék finn lektorának segítségével és közreműködésével egy finn estet – finn versekkel, népdalokkal stb. Még októberben meghirdetjük Pilinszky-estünket is. Novemberben egy nagyszabású Babits-műsort szeretnénk prezentálni. Számítunk Molcer Mátyás zongoraművész közreműködésére, aki Babits-versekre több számot is szerzett, továbbá Fehér Margitra, aki versillusztrációiból állít majd össze egy rendkívül érdekes tárlatot. Bevezetőt dr. Vajda Gábor irodalomtörténész/kritikus mond, de dobogóra hívom Lőrinc Zsuzsannát is. A legszebb Babits-versek tolmácsolását magamra vállalom. legújabb Híd-díjasunkról is megemlékezünk (decemberben) és végül – karácsony és újév között – meghirdetjük évszázó műrosunkat. Ezúttal Weörös Sándor gyermekverseiből mutatnak majd be egy összeállítást a legkisebbek.

– A tavalyi évad „sztárja”, Kalmár Zsuzsanna, akit valamennyi szemlén díjazott a szakzsűri, valószínűleg sikerrel birkózik meg egy monodrámával, amely Oriana Fallaci életútját, meglátásait taglalja, de szeretnénk átnyújtani a hallgatóságnak egy válogatást az újvidéki Fülöp Gábor verseiből is. Terveink tehát vannak. Az elkerülhetetlen szóródás ellenére – többen az újvidéki és a belgrádi egyetemen folytatják tanulmányaikat – bízom abban, hogy együtt maradunk, megőrizzük, szenvedélyes munkával teremtünk magunknak piros betűs ünnepeket és megbecsült hétköznapokat.

B. Z.

(Magyar Szó, 1991. szeptember 27.)

REND ÉS RENDSZER

A hatvanéves Bori Imre köszöntése

Músorton:
versek, novellák, regény- és
tanulmányrészletek, valamint zeneszámok

Fellép:

Barabás Mónika	Mikuska Éva
Helényi Klára	Pajor Gizella
Horváth Emma	Péics Hajnalka
Krekity Olga	Szokol Ágnes
Lőrinc Zsuzsanna	Vass Éva

Urbán Mária

Az est vendége:

Bori Imre

Az íróat köszönti:

Herceg János

A műsort vezeti:

Mák Ferenc

Közreműködik:

Pekár Tibor (hegedű) és **Četković Missuray Erzsébet**

Rendező:

Horváth Emma

Az előadás 1989. december 15-én, pénteken 19 órakor kezdődik a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében, előtte pedig, 18.30 órakor az udvari galériában megnyílik a Bori Imre műveit bemutató kiállítás

ÖNKÉPZŐKÖRI VILLANÁSOK

Életjel, 35 éve

Lábamat lógatva várom, hogy feltűnjön óriási biciklijével, mosolygó arcával. Bizony, elkel néha egy kis vidámság az iskola kőarcú, kőfűlű falai között. Mindig angolul köszön. Plakátokkal a táskájában rohangál, napilapokért küldözi kiszemelt áldozatait. Szívesen teljesítem kéréseit.

Feltűnő jelenség, nem lehet nem észrevenni.

Horváth Emmát, a Csáth Géza Művészetbaráti Kör vezetőjét kérdeztem problémáikról:

– A helyiség télen nincs fűtve – kezd kissé nehézkesen, majd egyre gyorsabban –, a próbákat a Harambašić utcai diákotthonban, a Városi Könyvtárban vagy a zenedében tartjuk, de ez mind csak kényszermegoldás. Kaptunk már olyan ígéreteket is, hogy az épület fűtését megoldják, s ezért nekünk cserébe át kellett adnunk egyik termünket, de erre mindeddig nem került sor. Említhetném még a papírhíányt is felmerülő problémáink közül, ám úgy hiszem, ezekhez a gondokhoz már mind hozzá vagyunk edződve.

Élettapasztalatom, hogy nem jó megfutamodni, mindennek ki kell várni a végét, talán egyszer normális körülmények között fogunk dolgozni. Nagyon jó volna, ha a város amatőr színjátszói és versmondói kaphatnának egy zsebszínpadot. Mindig előttem van annak a kis budapesti pantomimszínháznak a képe, ahova csak 50–60 ember fér be, és egy tenyérnyi színpaddal rendelkezik, de ennek ellenére fantasztikus a hangulata. Ilyen kis „ékszerdoboz” kellene nekünk is, mert az irodalombarátok és az irodalmi színpadi tevékenység tisztelőinek száma itt Szabadkán sem haladja meg a 100-at. Egy állandó helyiség csodálatos volna, nem kellene cipelni a kellékeket, sóhajtozni a színpadi próba után...

– Mi mindent ölel fel az önképzőköri tevékenység?

– Nemcsak versmondással, hanem színjátszással is foglalkozunk, próbálgatjuk a mozgásművészet útjait is. De ez utóbbi annak a függvénye, hogy vannak-e eziránt érdeklődők a tagok között. Most épp összefutott néhány ember, jó volna hozzá színpad, hogy az ember letről föl láthassa a látványt, ugyanis nagyon nehéz mozgásművészetet művelni azon a szinten, ahol a közönség van, mert nem eléggé látja, hogy mi történik, itt pedig minden mozdulat fontos.

– Mióta beszélhetünk Életjelről?

– Már 35 év óta létezik, ma holnap a jubileumát ünnepli, s már több mint 25 éve én is kísérem ennek az irodalmi formációnak az útját. Elmondhatom, hogy olykor a leghetetlenebb helyeken tartottuk a próbákat, mert mindig „fontosabb” intézményeknek kellettek a termek, és az Életjelet biliárdgolyóként hol ide lökték, hol oda.

De a munkának van egy motorszerű sodróereje: ha az ember látja maga körül azokat a fiatalokat, akik szeretik ezt csinálni vagy volna kedvük hozzá, akkor semmi sem nehéz, és hiszem, hogy az ő számukra sem jelent ez különösebb megpróbáltatást. Ha megkérdezik, hogy mi a lényeg, én azt válaszolom, hogy a művészeteknek, elsősorban a költészetnek minél több barátot szerezzünk. Sokan nem értik, akik nem foglalkoznak elég behatóan a költéssel, hogy ez micsoda csodálatos dolog. A nyelvnek ez a megnyilvánulási formája, ami a poézis, ez egy olyan dolog, mint egy fantasztikus építmény, persze szavakból, nem kövekből és márványból (de a szavak csak külső megnyilvánulásai a gondolatoknak és az érzelmeknek), de a nyelvnek egy olyan konstrukcióját adja, hogy az ember csak megáll és néz csodálkozva. És nem kell csodálkozni, hogy mindenki más szögből látja, mindegyik versmondó ezt a szobrot, ami egy vers, másképpen értelmezi. Sokan elmondják már, hogy a művészetekkel való foglalkozás leginkább a játékra emlékeztet, ezzel tö-

kéletesen egyezem, nem mondok ezzel újat, de ez egy csodálatos játék, egy konstrukció megfejtése. Szenvedély is van benne, a játékot és a szenvedélyt egybe lehetne fogni, ezek volnának a kulcsszavak, melyek a művészetekkel való foglalkozást megfejtik vagy megmagyarázzák, hogy miért is szereti valaki, ha nem is foglalkozunk elég mélyrehatóan vele, de valahogy belül mindenki érzi ezt, ez egy nagyszerű dolog. Valakit megnyerni egy ilyen ügynek, hogy próbálja megközelíteni ezt az elvárásolt kastélyt, ami a költészet, nagy öröm. Az ember kört teremt maga köré, olyan emberekből, akik maguk is élvezőivé válnak a művészeteknek. Én azt hiszem, hogy az embereknek, akik valamilyen értékek hordozói, kötelességük volna továbbfejleszteni és másokra is átsugározatni a tudásukat, ezáltal nincsenek annyira egyedül a világban, egy holdudvar jön létre körülöttük, a hasonlóan gondolkodó emberekből, akik szintén ezt a tolvajnyelvet értik, ami a művészetek nyelve. Talán most a pedagógus beszél belőlem, ugyanis azokat az osztályokat szeretem, amelyek tagjai „ki tudják termelni” magukból az értékeket. (...)

BODROGVÁRI Csilla

(Képes Ifjúság, 1992. november 25.)

A SIKER KULCSA: A LELKESEDÉS

Visszatekintés az Életjel tavalyi munkájára

Az Életjel – életjel magunkról, hogy vagyunk, létezőnk, anyanyelvünket használjuk, memorizáljuk, továbbadjuk. Számadás és összegezés az elmúlt évről, az elvégzett munkáról, annak eredményeiről, a sikertelenségekről; bizonyos értékmérő, de jel és biztatás is: érdemes csinálni, folytatni. A nagy múltú Életjel rendezvénysorozatai Szabadka művelődési életének jelentős tételét képezik, fokozott érdeklődésre tartanak számot. E műsorok fáradszóró szervezője és rendezője, Horváth Emma beszél a tavalyi évről és a tervekről.

– A mögöttünk hagyott év munkájára rendezvényeire a változatosság a jellemző. Az Életjel sajátossága az irodalmi műsorok pódiumra vitele, ezért különös színfoltnak számított első két előadásunk: Fábri Géza és Lakatos László népművész bemutatkozása és népzenei estje.

• Mivel támasztja még alá e változatosságot?

– A nyugdíjas színművészeknek az év elején megkezdett fellépéseivel. Két alkalommal Heck Paula és Süveges Eta estjét sikerült megrendezni, amit Kasza Éva vezetett. Elakadt...

• Miért?

– Fogalmam sincs.

• 1992 az Életjel számára, az előző évekhez mérten, sikeresnek mondható-e?

– Igen. Egyik legkiemelkedőbb, színvonalas estünk volt Juhász Ferenc magyarországi költő estje, amelyet az Újvidéki Színház szervezett, Szabadkán is. Nagy élmény számunkra a magyar irodalom élő kiválóságait szemtől szemben látni és élőszóban hallani. A sziváci Szenteleky Kornél Művelődési Egyesület előadásában és Koricza Miklós rendezésében színre került Sartre *Zárt tárgyalás* című műve. Siker volt. Az Életjel eredeti célkitűzései közé tartozik, hogy a szabadkai és jugoszláviai magyarságot fölkarolja, helyet, teret, alkalmat biztosítson számukra. E törekvéseinket tükrözik az önálló előadóestek. Krekity Olga *Rege a forrásról* című fellépése csak megerősítette elképzeléseink helyességét. A másik fonál, hogy jelen legyen repertoárunkon az egyetemes magyar és a jugoszláviai magyar, valamint a délszláv irodalom. A világirodalmi célkitűzéseinknek tettünk eleget a

Rimbaud-esttel. Szólnunk kell az amatőr festők szerepéről is. Egy-egy irodalmi esthez sikeresen járultak hozzá kiállításaikkal (Fehér Margit, Katona János, Pesztalics Márta). Mindenképpen említést kell tennünk az Életjel fiatal korosztályának tagjairól és a középiskolásokról. Kell is, szükséges is szereplést biztosítani ezeknek a fiataloknak. Érdekes előadásunk volt a *Hímeslepke* című meseösszeállítás, mert eltért a korábbi gyakorlattól.

- Frissítő ötlet, sugallat, újítás?

- A tagság részéről mindig kapunk ötleteket. Szeretnénk színdarabot vagy más színpadi játékot játszani.

- Nehézségek, akadályok a munka során?

- Mindenekelőtt és elsősorban a pénzihiány. Jobbára önerőből valósítjuk meg terveinket.

- Kikkel működnek együtt?

- Meglehetősen hosszú a lista, ezek közül csak azokat említeném, akikkel a leggyakoribb volt a kapcsolatunk: Újvidéki Rádió és Televízió, a szabadkai Art Caffé, a Szabadkai Rádió, a Szabad Líceum, a Városi Könyvtár, a Szent Teréz-székesegyház énekklára stb. Különbféle irodalmi szemléken veszünk részt itthon és külföldön – eredményesen. Krekity Olga és Korhecz Imola elismerésekkel és díjakkal öregbítette az Életjel jó hírét. Néhány tagunk mozgásművészettel jeleskedik. *Az éjszaka árnyai* című pantomimmal díjat érdemelt ki Farkas Csongor és Balázs Piri Árpád. Az amatőrszínjátszók községi szemlén Gyarmati Erzsébet részesült elismerésben. Tévjáték készült a Mátyás királyról szóló műsorunk alapján.

- Tervek?

- Többek között az *Életjel* 6. évkönyvének a megjelentetése. Ez az év egyébként az Életjel fennállásának 35. évfordulója jegyében zajlik. Lesz Szenteleky-jubileum, Ivo Andrić-est, megrendezzük Megyeri Lajos szerzői estjét, néprajzi jellegű előadásokat tartunk a tavaszi-nyári ünnepekör szokásaiból. Irodalmi csemegének szánjuk *Az irodalmi szakácskönyv* című összeállításunkat. Színrre visszük a Kosztolányi-színpad gyermekszínjátsoinak közreműködésével Dér Zoltán *Örvénysodró* című rádiójátékát.

- Mi az, ami még nagyobb vonzerővel hathatna a közönségre?

- Cirkuszi mutatványt és előadást nem csinálunk, ha még ez jobban is érdekelné a közönséget. A díszlet, egy-egy rendezvény kísérő kiállítása telitalálat volt eddig is.

- A mozgatóerő?

- A fiatalok nagy érdeklődése és Szabadka irodalompartoló közönségének fokozódó támogatása.

- Honnan van ennyi energiája?

- Szerény mosoly a válasz.

BARANOVSKY Edit

(Magyar Szó, 1993. január 20.)

MŰVELŐDÉSÜNK FÉNYPONTJAI

Harmincöt éves a szabadkai Életjel

A 35 éves Életjel rendezvényei Szabadka művelődési életének fénypontjai, mindig nagy érdeklődésre tartanak számot. A műsorok lelkes, fáradhatatlan szervezőjével és rendezőjével, Horváth Emmával beszélgettünk a jubileum kapcsán.

Mint meséli, az első szerkesztőbizottság tagjai Dévavári Zoltán, Urbán János, Burkus Valéria, Galamb János voltak. Ő később, 1965 táján kapcsolódott be a munkába. Először közönségszervező volt, majd befogadták mint versmondót, felolvasót, később már rendezhetett is irodalmi esteket. Ezek voltak az inasévek.

● Melyek a három és fél évtized legfényesebb pontjai? – kérdeztük Horváth Emmától.

– Fontosnak tartom, hogy az Életjel munkájába bevontuk az ifjúságot, próza- és versmondóként, színjátszóként, mozgásművészként. Ez az a társulat, amely ellátja az Életjel pódiumát. Egy komoly irodalmi színpad állandó társulat nélkül el sem képzelhető. A munka nem abból áll csupán, hogy egy ember fellép, hisz eljönnek a szülők, rokonok, barátok, osztálytársak is. Ezt népművelésnek érzem, és nagyon lényegesnek tartom.

● Hány színészt nevelt ki az Életjel, kik tették meg itt az első lépéseket?

– Sziráczy Katalin, Tallós Zsuzsa, Póka Éva, Rövid Eleonóra, Banka Livia, László Sándor, Szekulity Angéla számára az Életjel adott megnyilvánulási lehetőséget, s nyújtott útmutatót a későbbi kibontakozáshoz. Ezek az emberek kis batyut kaptak, és távoztak. Viszont itt van az a körülbelül tíz emberből álló csoport, akik dolgoznak, családot alapítanak, de nem szakadtak el, s ha nem is mindannyian állandó jelleggel, de vállalnak egy-egy fellépést, felolvasást: Pajor Gizella, Némedi Imre, Lőrinc Zsuzsanna, Oláh Celesztina, Gyarmati Erzsébet, Füleki Erzsébet, Losonc Gyula, Krekity Olga, Urbán Mária... Hálával tartozunk nekik, mert biztosítják az Életjel műsorainak színvonalát.

● Próba előtt beszélgetünk, most robognak be a legfiatalabb vers- és prózamonók, az utánpótlás.

– Ez is egy fényes szál: mintegy 5 éve a szülők kérésére kezdtem el foglalkozni az általános iskolás gyerekekkel. A legelső csoport tagjai már felnőttek, igen magas szintű előadóművészetet gyakorolnak: Korhecz Imola, Szabó Ágnes, Laki Lilla... Ez a jövő felé mutató fényes szál. Egy-egy sikeres irodalmi est után több szülő, gyerek jelentkezik, s köztük néhányan megmaradnak.

A Lányi Ernő ME termében dolgoznak, befogadták őket. Ottjártunkkor nem volt fűtés, s a kilátások szerint nem is lesz. Mint Horváth Emma mondja, az a legnagyobb probléma, hogy nincs egy kis színpad, ahol próbálhatnának. Elsősorban a diákkotthon színpadán tudnak beállítani jeleneteket.

● Mi képezi a megtartó erőt?

– Egy csoport akkor él és akkor marad meg, ha állandóan feladatot kap, új verseket, új fellépéseket, új megnyilvánulási lehetőségeket. A fellépések, versenyek, vendégszerelések éltetik az amatőr társulatokat: korábban eljutottunk Észak-Bácska falvaiba, művelődési házaiba, az iskolákba, óvodákba. Most a tetemes útiköltség miatt kevés ilyen lehetőség van. A vezetőnek mindenki számára olyan szöveget kell találnia, amellyel a sikere biztos. Sikerkovácsnak kell lennie. Mindig újat, érdekeset hozni, örömet okozni. Ez egy közös munka. Ahogy az ember begyűjtja a motort, úgy kell a fiatalok fantáziáját is begyűjtani, amely azután húz előre. A versmondáshoz lelkes és hozzáértő emberek kellenek. A versmondásban az örömteli rész, amikor beérik a vers, amely a próbák során kínnal születik.

● Kérjük, szóljon a tervekről is...

– Azon kell munkálkodni, hogy megmaradjon az eddigi színvonal. Sikeres előadásokat, rádiós és tévébeli fellépéseket mondhatunk magunkénak. Komoly erőt képvisel ez a csoport. Az Életjel keretében 25 éve működő Csáth Géza Művészetbaráti Kör profilja a versmondás. A költészet, irodalom népszerűsítésének vonalán állandóan újítani kell. Mindenképpen érdemes megemlíteni azoknak az amatőr képzőművészeknek a nevét is, akik vállalták, vállalják, hogy egy-egy előadás helyszínét műveikkel gazdagítsák: Urbán Gábor, Katona János, Fehér Margit... S szóljunk arról is, hogy a zenede növendékei, tanárai nemegyszer felléptek műsorainkban. Az Életjel műsorait szinte lehetetlen virág nélkül elképzelni. Arra törekszünk, hogy ne mindig ugyanazt az asztalt, széket lássa a közönség. Egyszerűen, azon a vonalon kell tovább munkálkodni, hogy az irodalom prezentálása minél magasabb színvonalú és minél éléményszerűbb legyen.

A tervek: Maupassant-estet készítettünk a francia nyelvbarátok körével közösen, Illyés Gyula-műsorunk is lesz. A december a karácsonyi-újévi szám hónapja és a Híd-

díjasé. Egyes tagjainknak, például Némedi Imrének önálló előadóestje lesz. Olyan előadásokat is szeretnénk bemutatni, amelyekkel az idén szerepeltünk valamilyen szemlén, de a közönség nem láthatta őket: az *Egy unalmas délután* – mozgásszínházi produkció és a *Játék* című performance, amely Nemes Fekete Edit szobraival mozgáskompozíció sor.

MIHÁLYI Katalin

(Magyar Szó, 1993. november 21.)

AZ ERŐNK MEGVAN MINDENHEZ

Négyszemközt Horváth Emmával, a szabadkai Életjel élőújság előadóművészeivel – A Kosztolányi Színpad terveiről

Ezelőtt 35 évvel, 1958 októberében Szabadka hirdetőtábláin hírül adták a szervezők, hogy az Életjel a Városi Könyvtárban megtartja irodalmi élőújságának első számát. A műsorban előbb vagy utóbb helyet kapott a szépirodalom, a muzsika, a zurnalisztika, a riport, az esszé majd lassan-lassan a művészetek többi ága is. Bemutatkozott Horváth Emma is, aki önálló esttel lépett a dobogóra, és rögtön, már az első pillanatban szép vers- és prózamondásával lenyűgözte a hallgatóságot: rendszerint „hangos” sikert aratott. Ekkor mondta az angol-francia szakos tanárnő, hogy számára a versmondás szenvedély, már-már szükséglet, nem csupán diákkori lelkesedés, s azóta nem múlt el Életjel-rendezvény nélküle. Mindig volt ereje többet adni, mint amennyit vártunk. Szavalt József Attilát és Thomas Mannt, az évek során a sokoldalúságát is megcsillogtatta, mert rendezett is, és végül átvette a Kosztolányi Színpad vezetését. A napot tenyérből tenyérbe lehet helyezni, mondta egy alkalommal Vasko Popát idézve. Mi hozzátesszük: Horváth Emma a verset szájából szájban tudja tenni.

– Színházat csinálni – hallottuk tőle –, színdarabban szerepelni, eredményesen bemutatkozni csak összefogás, összetartás árán lehet, hisz kollektív művészetről van szó. Úgy látszik, ez a jó tulajdonság nem hiányzik az együttesünkől, mert e színpadunk a szívet megállás nélkül mozgásban tartja.

● Honnan meríti az erőt ehhez a munkához, ehhez az évtizedeken át tartó lobogáshoz?

– Úgy tűnik, nekem, számomra ezt az utat jelölték meg a csillagok, s ha megvan ehhez a tehetségem, a szervezőképességem, akkor nagy bűn, megbocsáthatatlan véték volna egyszerűen félreállni, s az általános pusztulásban hunyorogva belebámulni a semmi-be, arra várva, hogy az úristen tegye rendbe a dolgainkat. Hát nem, nem nehéz levegőjű város Szabadka. Ebben a városban mindig is terjedt az „édes ragály”. Eredményeinket már nem lehet agyonhallgatni – megtették a múltban –, mert ma már a köztudatban az él, hogy Szabadkán eredményesen működik egy élőújság, az Életjel. Örülök annak, hogy ennek a szellemi mozgalomnak, „gyűjtogatásnak” a közkatonája maradtam a legnehezebb pillanatokban is.

● Ez ad tehát erőt?

– Honnan, miről merítem az erőt? A való élet mellettünk lüktet. Észre muszáj venni mindent, minden apróságot, s aztán tessék, gyűrközzünk neki, hogy azt a művészetek tükrében mutassuk meg. Az erő bennünk van, érzem, tudom, bennünk volt mindig, adjunk neki szabad szárnyalást.

A mögöttünk maradt évadnak szép erényei voltak. Hibái aligha. Nem hirdettek elidegenítő hatású rendezvényeket. Többszörösen hasznos munkát végeztek az 1992/93-as évadban is.

– Nagy-nagy örömünkre szemünk fénye, Korhecz Imola – ahogyan mondani szokás – „betört” az élvonalba. A mi üdvöskénk rendkívül ambíciózus, okos, célratörő és tehetség-

ges. Én azt hiszem, teljes élményt nyújtott Budapesten, a Ki mit tud verseny selejtezőin. Prózamondásával olyan légkört teremtett a színházteremben, amelyben semmi sem vonhatta el a nézők figyelmét a meséhez hozzáadott varázslattól. Az elmúlt évadban egyébként több sikeres rendezvényünk volt. Végérvényesen megszerettettem tanítványaimmal a mozgásművészetet. Nem állítom, hogy soha még nem zártunk eredményesebb évadot, mint tavaly, de sok mindenben előbbre léptünk. Most már a másságot is gyakrabban szorgalmazzuk. Nem panaszképpen mondom – a bátrak sohasem sírnak –, de a gondok sokasodnak, az anyagi természetű gondok. Szóródást nem tapasztaltunk, tehát zavartalanul szólalhattunk meg a „madarak nyelvén”, megközelíthettük az eget: dolgoztunk, próbáltunk még a nyári hónapokban is.

● Mit várnak az új évadtól?

– Hódolni akarunk a művészeteknek újfent, színre vinni, megmutatni mindazt, amit vonzónak találunk. A „műhely” aztán előremutató rendezvényekkel szeretné meglepni az érdeklődőket: mozgásszínházi produkciókkal és néhány performance-esttel. Szeretnénk ebben az évben is megbeszélni egy találgát Híd-díjas írókkal, színre lépni a karácsonyi és az újévi műsorban. Önálló esttel lép a dobogóra Korhecz Imola, valamint csoportunk tehetséges tagjai: Farkas Csongor és Balázs Piri Árpád. Visszahívánk mi a „régieket”, a „nagycsapatból”. Nagyon boldog lennék, ha a színház művészei is visszatérnének arra az útra, amelyen a 60-as években megindultak, amikor rendszeresen felléptek az Életjel-rendezvényeken. Végezetül elmondom, hogy „gonosz” tervünk van Liszt Ferenc *Haláltáncával*...

● Optimista?

– Ma nagyobb a művészember felelőssége, mint bármikor. Ha optimizmus nélkül végzi a munkáját, akkor nem találja meg az utat a magányos szívekhez. Én pedig meg akarom találni...

B. Z.

(Magyar Szó, 1993. december 14.)

KÖSZÖNET A KÖZÖNSÉG KITARTÓ SZERETETÉÉRT

Évzáró műsort tartott a szabadkai Életjel és a Lányi Ernő
Iparos Művelődési Egyesület

Sok munkával teli évek, gyönyörű eredmények állnak a szabadkai Életjel szövegmondói mögött. Csütörtöki könyvtárbeli záróműsorukkal – mint Lőrinc Zsuzsanna fogalmazott – a közönség kitartó szeretetét köszönték meg.

Szép Melinda Tornai József *Gyökér* című versét és Somlyó György egy prózaversét adta elő, Zsoldos Kristóf Remenyik Sándortól az *Ahogy lehet* című verset mondta el, Péter Izabella pedig mesélt a közönségnek. Szabó Ágnes egy zentai hiedelemmondát adott elő, Oláh Mártától jugoszláviai magyar népmesét hallottunk. Az ebben az évadban kifejtett munkáért Szép Melinda, Zsoldos Kristóf, Szabó Ágnes és Oláh Márta könyvjutalmat kapott.

– A legnagyobb problémám az volt, hogy azzal a kevéske könyvvel, amit jutalomként átadhattunk, hogyan sáfárkodjak – mesélte Horváth Emma tanárnő a műsor után. – Úgy gondoltam, hogy buzdítás céljából kapjanak könyvet azok, akik nemrégiben kapcsolódtak hozzánk és akik egy számunkra új műfajjal, a mesemondással próbálkoznak.

● A zentai mesemondó verseny, úgy érzem, ürügy volt, hogy a mese felé forduljon az Életjel szövegmondóinak a figyelmé.

– Az bizonyos, hogy mindig egy óriási felfrissülést jelent, amikor valami mást csinálunk, mint addig. Számomra az a szép a mesében, hogy mindig az történik, aminek törté-

nie kell, tehát az igazság győzedelmeskedik. Olyan jó érzés, olyan nyugodtan alszik el az ember, amikor a gonosz boszokrány megkapta a méltó büntetését...

● Már régóta foglalkoztat a kérdés: tanárként személyes példájával hat, hogy az Életjel szövegmondói közül többen rendszeresen részt vesznek a komolyzenei hangversenyeken, a képzőművészeti tárlatokon, vagyis a művészet több ágában otthonosan mozognak.

– Amikor valaki egy nyelvet megtanul, vagy úgy véli, hogy tudja, és egy másodikat, harmadikat is szeretne elsajátítani, így van ez akkor is, amikor valaki elmélyül egy művészeti ág művelésében. A versmondást, az irodalmat ezek a gyerekek, fiatalok megszeretik és már fordul is tovább a tekintetük valami másra. A versek kapcsán sokszor felmerül egy példa vagy hasonlatosság, egy zeneművel vagy képzőművészeti alkotással, amelyet nem mulasztok el említeni. Azonban úgy érzem, nem ez a döntő, inkább, amit már említettem, hogy olyan nemes kíváncsiság vesz erőt ezeken a gyerekeken, hogy ha a költészet ilyen érdekes, akkor lehet, hogy a másik művészeti ággal is ez a helyzet.

● A nyár mit tartogat az Életjel szövegmondói számára?

– Minden nyáron tartunk próbákat, igaz, hogy heti három helyett csak egy alkalommal jövünk össze, azok, akik éppen Szabadkán tartózkodnak. Van, amikor csak beszélgetünk, ezt a luxust év közben egyébként nem engedhetjük meg magunknak. Most, nyáron nagyon komoly feladataink lesznek, mert közreműködünk a Kosztolányi Irodalmi Táborban. Többen vesznek részt különböző táborokban, ezért elég nehéz lesz összehangolni az időt.

● Az őszi évadban milyen újabb feladatok, kihívások várnak az Életjel szövegmondóira?

– A Szabad Líceum rendezvénysorozat számos feladatot ad nekünk. Ez az együttműködés – hogy fellépünk az irodalmi estjein – egy édes teher a számunkra, ugyanis minden hónapban egy másik költőre kell áthangolódni. A gyerekek egyébként nagy örömmel fogadják a próbálkozásaimat: például azt, hogy Nagy Gáspár estjén zenei momentum, zajmomentum kapcsolódott be a szövegmondásba. Ez a „kunsztolás” azonban nem tolatkodhat a gondolat elé, nem fajulhat exhibicionizmussá, csak az alátámasztást, a vers jobb megvilágítását szolgálja. Mindenképpen a közönségnek a megtartása a cél, hogy mindig tudjunk adni neki valamit. Örülünk, hogy méltányolja az erőfeszítésünket.

Az évszórón a Lányi Ernő Művelődési Egyesület citerazenekara és énekkara dorozsói nótákkal, a Pandajos citerakettős szatmári népdalcsokorral lépett fel. Mondani sem kell, hogy a Csujogató együttes vastapsot kapott.

Nagyon rossz körülmények között dolgozik az immár 96 éves iparos művelődési egyesület. Ezért – mint dr. Miklenovics Tibor, a művelődési egyesület vezetője fogalmazott – dicséret illet a kitartásért minden tagot. Könyvjutalmat kapott a Pandajos citeraduó két tagja, valamint Lipták Andrea és Csilla.

Élményszámba ment a csángóhymuszt hallani és meghatározó volt, amikor a művelődési egyesület egyik tagját bevonulása alkalmából bukovinai székely katonadallal köszöntötték társai.

MIHÁLYI Katalin

(Magyar Szó, 1994. július 3.)

„NEKEM NINCS ÉLETRAJZOM...”

Október 28-án a szabadkai Városi Könyvtár olvasótermében meghitt, bensőséges irodalmi műsor keretében az egykori tanítványok (Korhecz Imola, Krekity Olga, Lőrinc Zsuzsanna, Némedi Imre, Pajor Gizella), valamint az Életjel alapító tagja, Dévavári Zol-

tán köszöntötték Horváth Emma tanárnőt abból az alkalomból, hogy immár három évtizede szervezi, rendezi az élőújság műsorát, versmondásra oktatja a fiatalokat.

● Dátum szerint tehát mikor is kezdett a nemes „fafaragás”-hoz a tanárnő?

– 1964 augusztusában tértem haza külföldi utamról, októberben kaptam állást az egészségügyi középiskolában mint latin és angol szakos tanárnő, s ezután jelentkeztem Dévavári Zoltánnál azzal a szándékkal, hogy besegítsek az Életjel munkájába. Először csak diákokat toboroztam az előadásokra, majd 1965. október 29-én magam is felléptem egy műsorban, ha jól emlékszem, két Debreczeni József-verset mondtam el.

● Több ízben tartott önálló estet is. Melyikre emlékszik vissza legszívesebben?

– Voltak ilyen című összeállításaim, hogy: *Őzbőr, Már nem halaszthatlak tovább, Válogatott szerelmeim, Mennyei színjáték...* Inkább versekre emlékezem, mintsem műsorokra. Arra a hangulatra, ahogyan egy-egy alkotást előadtam; arra a többletre, ami akkor, az adott pillanatban belőlem felszakadt. Iszonyatosan lámpalázás szoktam lenni. De ha az ún. első akkord jól sikerül, akkor feloldódik bennem a feszültség s úgy érzem, ott, a közönség előtt születik meg a nagy alkotás, ott kerekedik ki, válik valóra mindaz, amit előtte csak elképzelttem, terveztem. Ilyenkor már nem gondolok a szövegre – mert az csak egy burok, egy váz, a madár szárnya, ami magasba röpíti a testet –, hanem a sorok között megbúvó alapgondolatra és hangulatra. Olyan ez, mintha az agyagmasszából ott a közönség előtt gyúrnám a figurát. Ennek, az ilyen versmondói állapotnak fesztelenül tudok örülni, mert akkor úgy érzem, hogy a sorok között megfogalmazott s általam tolmácsolt érzések, gondolatok az enyéme. Én félek, én kételekdem, én reménykedem... Persze, ritkán adatik meg az előadónak az, hogy minden stimmeljen: hogy jól érezze magát a bőrében, hogy ne legyen fáradt, hogy kizárjon minden zavaró körülményt, hogy a közönség is fogékony legyen stb. A teljes összhang nagy kegy. Rendkívül szeretem az önálló előadóesteket. Azt a fásasztó folyamatot a kutatástól, a versválasztástól kezdve a szöveg memorizálásán át egészen a megvalósításig. Minden alkalommal óriási lelki feltöltődés megy végbe bennem, és rengeteget tanulok.

● Ismeretes, hogy egyik legkedvesebb frója Füst Milán. Miért épp ő?

– Büszke vagyok arra, hogy felfedeztem magamnak. Akkor épp Helsinkiben éltem, de előtte már másfél évet tartózkodtam Angliában. Egy alkalommal összefutottam a magyar intézet könyvtárosával, aki felkínálta annak lehetőségét, hogy bármikor használhatom az egyetemi olvasótermet. Nagyon megörültem, mert ki voltam éhezve a magyar szóra. Vasárnaponként tehát beástam magam a könyvek közé. Először Karinthy Frigyesnek egy vékonyka füzetecskéjére bukkantam rá: a kortársairól frott karcolatok, rálátások összegezése volt ez. Ebben olvastam először Füst Milánról, és nagyon megrendtetek a sorai. Kutatni kezdtem a könyvtárban a művei után, s találtam is valamit, elsősorban a kisregényeit. Amikor kezembe vettem az *Ádventot*, az első néhány lap elolvasása után patakozottak a könnyeim. Hazarohantam, de otthon is ugyanazzal az érzékenységgel fogadtam be az élményt. Később itthon – gondolván, hogy mindez azért történt, mert távol az otthontól különös lelkiállapotban voltam – megpróbáltam ismét megbirkózni a regénnyel. Sajnos, nem ment könnyek nélkül... Egyszer egy francia festőről azt olvastam, hogy két hétig bezárkózott a szobába, hogy megismerje a tárgyak lelkét. Azt hiszem, Füst Milán a maga befelé fordulásával, csigaház-magányával óriási tudást és tapasztalatot szerzett az emberi létről és lélekről, s ezeket az ismereteit megrendítő egyszerűséggel, melegséggel, szeretettel építette be alkotásaiba.

● Más olvasmányélményei?

– Nagy hatással volt rám Németh László *Kocsik szeptemberben* és a *Szerdai fogadónap*, Illyés Gyula *Hunok Párizsban*, Roger Martin du Gard *A Thibault család*, Vercors *A tenger csöndje* című művei. A mai fiataloknak azt hiszem, nincsenek ilyen meghatáro-

zó erejű olvasmányélményeik, s ez baj. Az én világlátásomat, emberi tartásomat, egész lényemet szinte átbugyolálták az említett könyvek. S miután minden leülepedett bennem, mindig akadt olyan új ismeret, amit később maradandó jellegű tanulságként szűrtem le magamnak. A könyvek által rengeteget tanultam a cselekedetek mozgatóiról, motivációiról, az emberekkel való bánásmódról. S ha már itt tartunk, hiányolom a fiataloknak a művészetekben való jártasságát. Jómagam is, amikor harmadikos koromban elkezdtem hegedülni, azt hittem, a zene világa messze távol áll tőlem. De sohasem lázadtam e nemes kényszer ellen, mert úgy véltem, ha annyi ember élvezni tudja, akkor biztosan bennem van a hiba amiatt, hogy nem értem. És törekedtem arra, hogy megtaláljam a rejtély kulcsát.

● A rejtélyről jut eszembe: ki is valójában Horváth Emma tanárnő? Milyen családból származik?

– Nekem nincs életrajzom, csak munkarajzom, írta le ezt valahol Füst Milán. Hát így vagyok ezzel én is. 1936-ban születtem Szabadkán polgári családban. Megboldogult édesapám vasúti tisztviselőként dolgozott, édesanyám, aki jelenleg 84 éves, háztartásbeli. Van egy bátyám, orvos. Apai ágról keletibbi parasztvér csörgedezik az ereimben, anyai őseim között pedig vannak szlovákok és bunyevácok is, azaz tehető disznókereskedő is meg szegény szabómester is. Anyai dédapám, akit bátyónak szólítottak, nagyon igazság-szerető ember hírében állt, ám ki nem állhatta a papokat. Viszont bunyevác létére magyarpártinak számított, sőt atillája is volt. Mozdonyvezető nagyapámról pedig azt mesélik, hogy gyalog tette meg az utat Bécsig. Kitartását, nyakasságát az is dicséri, hogy bár hosszú ideig nagy iszákos volt, egy nap eldobta a fityókot, és utána soha többet nem fogyasztott alkoholt. Édesapám szorgalmával, rendszeretével, jó szervezőképességével kápráztatott el, édesanyámtól pedig az irodalom- és zeneszeretetet örököltem. De felnéztem mindig az öt évvel idősebb bátyámra is, jóllehet sokat vitatkoztunk egymással. A család nekem rettentően sokat jelentett. Bár több évet tartózkodtam külföldön, de soha, egyetlen pillanatra sem gondoltam arra, hogy elszakadjak végleg az otthontól. Olyan melegség és szeretet fogadott ott engem – szó szerint egy mesevilág –, ami pótolhatatlan volt a számomra. S talán ebből kifolyólag soha még csak arra sem gondoltam, hogy egy másikat alapítsak. Pedig voltam, többször voltam szerelmes! Aztán mindig úgy alakult, hogy utaznom kellett, továbbállnom, mert nagy erővel vonzott valami. Roppant kíváncsiság és tudásszomj él még ma is bennem, s ha felkelti valami az érdeklődésemet, megszállottan kutatok, tanulok tovább. Ilyesmiben engem nem lehet megfékezni. Levágni a madár szárnyát?...

● Tanárnő, miben hisz rendületlenül?

– A művészetekben. Azokban még nem csalódtam. Azok mindig vissza tudják adni a családi fészek melegét és védőpajzsként is szolgálhatnak a külvilági ártalmak, sérelmek ellen.

KREKITY Olga

(Szabad Hét Nap, 1994. november 3.)

MINT A KERTÉSZ

Horváth Emma azt vallja, hogy a legsötétebb időkben is kell a mosoly –
Hogyan tehetjük gazdagabbá életünket?

Horváth Emmát nemrégiben köszöntötték abból az alkalomból, hogy három évtizede foglalkozik az Életjel keretében előadóművészettel. A napokban Szabadka polgármes-

tere és a községi művelődési titkár is fogadta ebből az alkalomból. Horváth Emma tanárnő – ahogyan városszerzte legtöbben szólítják, emlegetik – ezen a találkozón is a hogyan továbbról, a teendőkről beszélt.

– Ez a tevékenység olyan, mint a perpetuum mobile: az egyik dolog, az egyik ötlet hozza magával a másikat. Úgy érzem, rengeteg olyan dolog van, amit meg kellene csinálni, hogy csak a közeljövő tennivalóit említsem: Csáth-évforduló, Radnóti-évforduló van, s ezekre kellene készülni. Ezernyi új dolog jelent meg, például Lovas Ildikó kötete – sorolja beszélgetőtársunk. – Állandóan kutatok újabb szövegek után, mert a gyerekek ostromolnak, amikor különböző versenyekre, fellépésekre készülnek, kérdezzetnek, hogy mit ajánlok nekik, állandóan spekulálok, honnan, az agyam melyik csücskéből keressek elő olyan szöveget, amelyet valaha olvastam, amely erre vagy arra a fiatalra jól illik. Ezeknek a gyerekeknek meg az Életjelnek minden sikere, egy irodalmi est eredményes kimenetele óriási öröm számomra. Ez az öröm olyan, mint a mécsnek az olaj, az tovább ég általa.

● Ilyen nehéz években is, amikor az öröme nincsen sok okunk, s nevetést nem nagyon hallani?

– Ez igaz, hogy nagyon nehéz az élet, nagyon terhes felhők függnek, csüggnek felettünk, de épp most kell ez a mosoly – ha nem is nevetés, de legalább mosoly –, hogy könnyebben el lehessen a dolgokat viselni. Azt hiszem, a fiatalságra általában az a jellemző, hogy még a legsötétebb időkben is kell nekik egy mosoly, az oldás. Egyszer egy régi ismerősöm azt mondta, hogy irigyel, mert mindig fiatalok között vagyok. Van abban valami, hogy az ember erőt merít az akarásukból, igyekezetükből, odafigyelésükből. Nem mondom azt, hogy nem kaptam sebeket a fiataloktól. Kaptam, de messzemenden több szeretetet, tiszteletet, együttdolgozást, akarást. Csodálatos emlékeim vannak, amelyek tovább éltetik az embert. A fiatalok nagyon odafigyelnek arra, amit az ember mond nekik, vagy amikor irányítja őket, persze ezt csak enyhén lehet, mint ahogy egy ágat sem szabad hirtelenjében visszatörni, hanem lassan hajlítani és ha úgy érzi, hogy az ág nem hajol, akkor nem kell minden erőnek árán visszafordítani. Egy kicsit olyan ez, mint a kertész munkája. A kertészeknél is óriási öröm az, amikor egy kiska elkezd hajtani vagy virágot hozni.

● Gyakran látni fiatalokat különböző művelődési műsorokon, ami nagyon örvendetes. Gyakran kiderül, hogy a Tanárnő küldte el őket. Ezek a diákok így szoknak rá szinte észrevétlenül a művelődési rendezvények látogatására?

– Amikor elkezdtem ezt a munkát, gyakran egy egész osztályt is meggyőztem, hogy menjen el egy adott rendezvényre. Azt hiszem, a fiatalok nem tudják, hogy miről is van szó. Épp olyan ez, mint amikor valaki azt mondja, hogy nem szereti a répafőzeléket, de sohasem ízlelte meg. S amikor megkóstolja, rájön, hogy egészen jó. Valahogy így vannak ezek a fiatalok is. Szerintem az irodalomnak és az irodalmi estnek valami régi behatások folytán egészen negatív konnotációja van, mert talán volt olyan tapasztalat, hogy ez unalmas felolvasások sorjázása, esetleg nem hallani a szöveget, vagy hideg, szürke, borzalmas környezetben zajlik az egész, és nem marad meg benne jó benyomás, úgyhogy a következő alkalommal már el sem akar menni az a fiatal.

● Tehát: mi az Ön módszerének a lényege?

– Úgy gondolom, hogy amikor kultúremlékek kerülnek össze társaságban – akár idegen nyelvűek is –, nem csak pletykáról beszélgetnek, hanem irodalmi és művészeti dolgokról, és ilyenkor kiderül, hogy hiányzik a gyakorlat, hiányoznak a szavak. Nem rossz az idegen nyelv tanulása szempontjából sem, ha a diákok elmennek egy-egy rendezvényre, s erről „földközben”, tehát nem a magasban szárnyalva, esztétikai kifejezéseket hajszolva beszélnek. Kettős a haszon, mert ezek a gyerekek részt vesznek a rendezvényen, s talán látják, hogy van érdekes irodalmi est is, s vannak fiatal írók is, másrészt pedig erről be is

számolnak, mégpedig angolul. Aki gyengébben beszél a nyelvet, az a külsőségekről számol be – hány ember volt, mikor tartották, hol tartották a rendezvényt stb. –, aki pedig jobb angolból, elmondja, hogy mi is volt ott, milyen novellák hangzottak el, esetleg egy kis értékelést is hallunk tőle. Az osztály többi tagja pedig hozzászól mindehhez. Nagyon fontos az, hogy például Zalán Tibor vagy Szöllősy Vágó László neve ismerősen csengjen, s ha ezek a diákok elmennek Magyarországra, vagy itt a könyvesboltban látnak egy könyvet, ismerős legyen a szerző neve. Jó lenne, ha ez az igény már fiatal korban kialakulna, s például ha látnak egy plakátot, s van szabadidejük, akkor elmenjenek az adott műsorra. A dolgok nyitja, hogy fel kell bennük ébreszteni a kíváncsiságot e dolgok iránt, s ha sikerül, akkor az életük sokkal gazdagabbá válik. Rettenetesen sajnálom azokat az embereket, akiknek az élete arra korlátozódik, amiről egy kis angol dal is szól, hogy: elvégzem az iskolát, munkába állok – munka, evés, alvás –, gyerekek nemzése, gyerekek felnevelése, öregedés és kész... – mondja Horváth Emma tanárnő.

MIHÁLYI Katalin

(Magyar Szó, 1994. november 24.)

NAGY ÉLMÉNY VOLT

A nemzetközi szavalóverseny győztesének fellépéséről

Krekity Olga

Egy szabadkai előadóművész, Krekity Olga (a 7 Nap újságírója), a művészi versmondás elkötelezettje, a romániai Szatmárnémetiben, gazdagon színezett előadásmódjával megszerezte a nemzetközi vetélkedő első díját.

Minden előadóművész műsora mostanában önvallomásgyanús – szokták mondogatni –, a leggyakrabban az önmagukkal elégedetlen művészek szólnak a szívfájdalom hangján. Krekity Olga esetében másról/többről van szó. Szakított az újmódi szokással: nem önmagát adja. Bizonyos távolságtartással beszél az emberről, művéről. A múltban is sokféle hangon szólalt meg. Sohasem tudtuk meg azonban, hogy melyik íróra adja le voksát, szívéhez mely írások állnak a legközelebb, miért csinálja, amit csinál.

– A Gellért Sándor Vers- és Próza-mondó Versenyt nemzetközi rangra emelték, s nemcsak romániai szavalók vehettek részt rajta, hanem magyarországi és jugoszláviai előadók is. A szabadkai

selejtezőről, amit októberben bonyolítottak le, hárman léphettünk magasabb osztályba:

Urbán Mária, Kiss Árpád és én. A középdöntőből (december 7-én tartották) mindhárman bekerültünk a döntőbe. A végső eredmény alapján első lettem. Urbán Mária második. Kiss Árpád is alig maradt le a dobogóról: a negyedik hely is értékes ebben a mezőnyben. A szabadkaiak nem vallottak szégyent, megmérettettek, most már nemzetközi szinten is, és színpadra/pódiumra alkalmasnak találtattak.

● Mivel lépett fel a versenyen?

– A *Kömvés Kelemen* című ballada úgynevezett „udvarhelyi” változatával, azokívül Uta-si Mária *Rege a forrásról* című versével neveztem be. A vetélkedő egyik alapfeltétele az volt, hogy a határon túli országban élő szerzők műveit is bemutassák a versenyzők. Érdekes műsor állt tehát össze, hiszen az előadóművészek saját országuk/vidékük színeit is bemutathatták. Nagy élmény volt a szemle. Szűkebb pátriánkban ritkán nyílik alkalom arra, hogy egy beszédművész nagyobb auditorium előtt szerepelhessen. Az elismerő szavak és a vastaps után leszögezhettem magamban: érdemes volt valamikor bekapcsolódnai a gimnáziumban a színjátszó csoport munkájába, majd elszegődni Horváth Emmának, az Életjel szakavatott „mindenesének”, a köztisztelőben álló pedagógusnak és előadóművésznek a csapatába.

B. Z.

(Magyar Szó, 1992. január 8.)

A VERSMONDÁS IS SZENVEDÉLY

Krekity Olga újabb versenyeken vesz/venne részt

A romániai Szatmárnémetiben, a Gellért Sándor szavalóversenyen Krekity Olga szabadkai előadóművész elnyerte a nemzetközi vetélkedő első díját. A szavalás is szenvedély – mondta a nyertes –, színpadi érvényesülés. Krekity Olgát többször láttuk/hallottuk, versenyeken azonban csak az utóbbi években vesz részt. (A magyarországi Marcaliban, a Berzsényi Dániel szavalóversenyen is átvehette a Lakiteleki Alapítvány különdíját.)

– Vihettem volna többre is – mondta –, de a szabadon választott vers tolmácsolása (Miroslav Krleža: *A naccsága látogatóban a beteg család gyermekénél*), nem volt olyan gazdagon színezett, hiteles, mint a kötelező költemény, Berzsényi *Vitkovics Mihály*ának az előadásmódja. Az elért eredménnyel elégedett vagyok. Kell is, hogy az ember egy-egy nchezebb, kevésbé népszerű verssel próbára tegye saját teherbíró képességét.

● Most újabb verseny előtt áll.

– Beneveztem a Bihari Vers- és Prózamondó Versenyre. Az első selejtezőn túles-tem. Az újabb megmérettetést a Berettyóújfaluban dolgozó Nadányi Zoltánnak szentel-ték a százéves centenárium alkalmából. A versenyzők szerelmes verseket mondanak. Vá-lasztásom az *Omer és Merima* című délszláv balladára, Ahmetova *A tenger szélén* című nagyobb lélegzetű munkájának egy részletére, Pablo Neruda *A legszomorúbb vers* című művére esett. Választottam magamnak Nadányi-költeményt is.

● Érdemes-e versenyszerűen szavalni?

– A marcali versenyen egy nagykanizsai amatőr előadóművész azt mondta: „Az embere-ket kötelességünk felrázni közömbösségükből, az apátiából, főleg most, ezekben a válságos idő-kben, és ki tudna gyógyírt adni a gondjainkra és bajainkra, ha nem a költő, s vajon ki tudná szebben, hitelesebben tolmácsolni a szavait, mint az előadóművész.” Üzenetküldők vagyunk, most nem lenne szabad visszalépni. Ezekon a versenyeken önbizalmat szerzünk.

● Más versenyeken?

– Marcaliban Radnóti Miklós szavalóversenyt terveznek szervezni. Meghívásos lesz. Abban reménykedem, hogy eddig elért eredményeim alapján engemet is meghívjak.

B. Z.

(Magyar Szó, 1992. június 17.)

MONDOM A MAGAMÉT

A Bihari Vers- és Prózamondó Versenyről

... amelyet Berettyóújfaluban, Magyarországon tartottak meg augusztus 16-ától 20-áig egy irodalmi tábor keretében, a Magyarok III. Világkongresszusának kísérő rendezvényeként. A vajdasági szavalókat az óbecsei Nagy Otfília, a kikindai Raffa Boglárka, a kisoroszi Fazekas Gábor, a palicsi Urbán Mária, a szabadkai Dudás Debóra, Kalmár Zsuzsanna, Korhecz Imola, Szalma Ildikó és e sorok írója képviselte, valamint meghívott vendégként velük tartott a báctopolyai Slobodan Stefanović fiatal hegedűs is.

Az irodalmi tábor ötlete a szervezőktől, azaz a Bihari Irodalmi Társaságtól ered, és a vissza-visszajáró versenyzők azon óháját tükrözi, hogy a már csaknem nagykorúvá fejlődött és nemzetközi jellegűvé vált vetélkedőnek új arculatot kölcsönözzenek – emeljük fesztiválrangúvá a rendezvényt.

Az irodalmi táborról mindenképp leszögezhető: szép, érdekes és hasznos volt.

Szép volt, mert egy közös üggyől és céltől vezérelve – „Vigyázatok jól, amikor beszéltek (...) / A nyelv ma tündérvár és katakomba (...) / A nyelv ma áhítat és menedék (...)” – sereglettünk össze mi, magyar versmondók a Felvidékről, Kárpátaljáról, Erdélyből, Vajdaságból és Magyarországról.

Érdekes és hasznos volt, mert kiváló előadásokat hallhattunk az anyanyelvápolás létfontosságáról dr. Deme László professzortól, dr. Bánszki István és Sebestyén Árpád egyetemi tanároktól, Porcsin László rendezőtől, Bánffy György színművésztől, dr. Boda Istvánétól, Szilágyi Pétertől. Láthattuk színpadon Sütő András *Vidám sirató egy bolyongó porszemért* című művét. Kirándultunk, barátkoztunk és vitatkoztunk mindarról, ami összetart és ami szétválaszt bennünket itt, a bérces Balkánon, a 21. század küszöbén.

És megmérettünk.

Az irodalmi tábor legizgalmasabb része kétségtelenül a vers- és prózamondó verseny volt, amelyet immár 17. alkalommal rendeztek meg, harmadízben nemzetközi jelleggel. Így tehát a legnagyobb és legszínvonalasabb versenynek kijáró tisztelettel jelentünk meg Berettyóújfaluban vagy félszázán. Izgultunk és szurkoltunk. Magunkért és másokért is. Aztán, a lámpaláz lanyhulásával, bizony volt olyan pillanat, amikor döbbenettel vettük tudomásul, hogy nemcsak kisebb-nagyobb szervezési gondok bénítják meg a vetélkedő menetét, de olyan melléfogások, szabálytalanságok is, amelyeket semmiképp sem engedhet meg magának egy ilyen arányú rendezvény.

A város széli Arany János szakközépiskola hatalmas dísztermében léptünk fel, amelyről menet közben kiderült, rossz akusztikája miatt alkalmatlan mindenféle szereplésre. A szervezők, ebbéli felháborodásunkat méltányolva, úgy oldották meg a nehézséget, hogy a színpadterre, vagyis a dobogóra zsúfolták fel a közönséget, sőt a zsűrit és a szavalókat is.

Az öttagú bírálóbizottság tagjait – két határon túli, meghívott újságíróon kívül – helybeli tanárok, iskolaigazgató-helyettes, kollégiumigazgató képviselte. Valahányan elragadó egyéniségek voltak, ám egy nemzetközi verseny zsűrijébe, már csak a hitelesség kedvéért és a részrehajlás elkerülése végett is a beszédművészetben szakavatott személyeket vártunk: színeseket, rendezőket, akiktől – épp szaktudásuk révén tárgyilagosabb elbírálást remélhattunk volna. Mi tagadás, Berettyóújfaluban is megtörtént, ami igen gyakran meg-

esik a helyi jellegű versenyeken: az egyenlősire való törekvés, a mesterségesen kialakított arányok betartása a felmutatott minőség kárára. Ezzel magyarázható, hogy ezúttal is, a három napon át tartó elődöntőkből érdemtelenül estek ki tehetséges és rátermett versmondók. Hiszen ha mindig a minőségnek lett volna a döntő fontossága továbbjutásakor, akkor a döntőbe talán egyáltalán nem jut be egyetlenegy kárpátaljai szavaló sem (sajnos), vagy sokkal nagyobb arányban léptek volna fel határon túliak, mint magyarországiak... A bírálóbizottság szakmai elhivatottságát példázza a következő eset is. A döntő szünetében vállveregetve fordult hozzám az egyik helybeli zsűritag: „Nagyon jól választott, remek részletet idézett. Nem is tudtam, hogy ilyen epizódja is van Móra Ferenc *Ének a bizamezőlőről* című regényének. Tudja, tegnap, miután bediktálta, hogy mit fog mondani, azon töprengtem, magamban, hozzám-e a pizsamámat...” Elismerem, ez is személyeskedés. Azt is belátom, nem lehet egy ilyen versenyen kizárni a szubjektivitást. De lehet, sőt kell is törekedni a nyilvános és tárgyilagos elbírálásra! Sajnos, sem a verseny előtt, sem utána semmilyen magyarázatot nem kaptunk arra vonatkozólag, hogy milyen elvárások alapján dolgozott a bírálóbizottság. Hogy mik voltak a vetélkedő alapszabályából eredő kritériumok, s mik voltak az egyéni teljesítményekre vonatkozathatók.

Voltak körülrajongott sztárok, kivételezettek, mindenbe beavatottak. Az első naptól kezdve tehát már tippelni lehetett a győztesekre. Mi tagadás, valamennyien kiváló, szinte már profi beszédművészek, számtalan verseny győztesei. Épp ezért vettük rossz néven tőlük, hogy olyan versenyszámokkal léptek fel, amelyekkel ismételték önmagukat. Nem mertek, nem akartak kockáztatni? Mégis, enyhén szólva visszatetsző, ha valaki azzal szerepel a döntőben, amivel már két évvel ezelőtt ugyanezen a versenyen nyert.

Kissé megbolygatta a kedélyeket az ún. közönségdíj is, amelyet nem kis meglepetésünkre a zsűri osztott ki tetszés szerint, mondhatni: önkényesen. Igaz ugyan, hogy a nagykanizsai Horváth István előadását őszinte kacaj kísérte, s tény, hogy EZ is fokmérője (lehet) a tetszésnyilvánításnak, de... A közönség nem szavazott! Egy árva szóval sem hangsúlyozták a szervezők, hogy erre is van lehetőség. Nem voltak szavazócédulák! Mert ha alkalom adódott volna rá, talán egyenlő eséllyel indulhattak volna mások is ezért a hangzatos díjért.

Végezetül hadd mondjam el: akadémikuskodásnak ható, talán epésnek is mondható megjegyzéseim, bíráló észrevételeim nem az elégedetlenségből fakadnak. A vajdasági szavalók megállták a helyüket a mezőnyben. Az országoként megtartott selejtezők és középdöntők után Berettyóújfaluban az 52 elődöntős versenyző közül négyen bejutottunk a döntőbe, a hús legjobb versmondó közé. A végső megméretés után a 19. és 20. helyet a szabadkai Korhecz Imola (a verseny legfiatalabb tagja) és az óbecsei Nagy Ottília osztja. A kiemelt, pénz- és könyvjutalomban részesülő tizenkét szavaló között pedig nyolcadikként ott szerepel e sorok frójának a neve, rögtön utána pedig Kalmár Zsuzsannáé. Mi ketten két különdíjat is hazahoztunk. Elégedettek vagyunk az eredménnyel, jóllehet másképp is alakulhatott volna a rangsorolás... Helyállításunkkal jogot szereztünk arra, hogy jövőre ismét megmérettessünk a döntőben. Addigra talán e nemzetközi verseny is „kinövi” kezdeti hiányosságait, fogyatékoságait. A megnevezésében szereplő jelző (is) kötelezi erre.

KREKITY Olga

(7 Nap, 1992. augusztus 28.)

A VERSMONDÁS ÉDES RAGÁLY

– Krekity Olga szabadkai előadóművész újabb önálló estjéről –

Az előadóművészet mifelélik amolyan "ritka madár": amúgy sem élünk olyan világban, amely új legendákat teremthet, de azért hol Szabadkán, hol Újvidéken, vagy valahol „vidéken” a dobogóra szoltja önmagát egy-egy előadóművész, színész, aki mindkét terü-

leten dolgozik. Van, aki a balladák „specialistájává” emelkedik, mások verseket mondanak vagy Karinthy Frigyesse próbálkoznak, a *János vitéz*t népszerűsítik. A színész-előadó-művész nem lévén alkotóművész, akkor tudja a legemlékezetesebben, legőszintébben elmondani, bemutatni magát és szívéhez nőtt világát, ha kiválasztja a világirodalomból leg-személyesebb élményeit, ez a siker első feltétele. Ha nincs semmi közös az előadásban és az előadott műben, akkor aligha születik meg a siker.

Krekity Olga újságíró egy-egy műsora nem pusztán önmagáról szándékozik elmondani újszólván mindent. Gondosan válogat az anyagban és aztán érzelmi gazdagsággal, hangulatteremtő érzékkel, néha bizonyos távolságtartással szaval. Egy pillanatra sem szakad el a fanyar valóságtól. Olga többször abbahagyta, de aztán mindig visszatért a pódiumra.

– Minden újabb bemutatkozás alkalmával újra erőt vesz rajtam a kétely – mondja –, de mindhiába várom az oldottabb pillanatokot. Kétkedőnek születtem. Gyermekkoromban remegő lábakkal botladoztam a padsorok között, ha a dobogóra szólítottak szavalni, és ez az „örökölt” szorongás csak nem akar elmúlni. Ha nincs lámpaláz, szorongás, akkor ne is várjunk nemesebb művészetet. Ha van, akkor az csak akkor áldásos, ha gyorsan le tudjuk küzdeni, ha nem sodor el miatta az érzelmek árja. Engem is a magyartanárok vezettek rá aztán a helyes útra, tanfoltak meg arra, hogy a hangunk hangszer. Protokolláris műsorokon „edződtem”. Végül aztán megfertőződik az ember. Olyan ez, mint valami édes ragály, ami nélkül lehet ugyan élni, de akkor ugyan minek? Néha-néha azt hittem, hogy az évek múlásával a szent láng is szűnik majd, de hiába. Nemes Nagy Ágnes megírta: „Hiába, mindhiába, de mégis moccan, kél a vágy!” Szóval – ezt egyszerűen muszáj csinálni.

– Leköszönés, visszatérés: miért?

– A gimnázium színjátszó csoportjában több sikeres bemutatkozásom volt. Színpadra vittük Illyéstől az *Oratóriumot* és Kassáktól az *Isten báránycáit*. Mint „színesző” nyertem először díjat egy vetélkedőn. Egyetemi éveim alatt Újvidéken – távol az Életjel vonzási körén – egy Keresztury Dezső-műsorral próbálkoztunk, ám gyorsan elhallgattunk. Hazatérve Szabadkára munkába álltam, tanfolttam. Magángondok, magánproblémák nehezítették az életemet. Végül újra „moccantam”. Végso elkeseredésemben – üresnek, tartalmatlannak találtam az életemet – mintegy utolsó szalmaszálként Horváth Emmába kapaszkodtam, meglátogattam a műhelyét. Vezetése alatt tovább dolgozhattam, szavalhattam. Kaptam egy csoportot is. Újabb magánéleti gátak és újabb leköszönés. Tízévnnyi szünet után tavaly elhatároztam magamban, hogy véget vetek ennek az „akarom-nem akarom” társasjátéknak. Ez a visszatérés volt a legsikeresebb. Most már légszomjban szenvedtem, vízem-kenyerem, mindenem lett a pódium, „alkoholistája” lettem az előadóművészetnek, minden reggel, minden este szükségesnek tartom, hogy felhőrpintsek néhány decit Adyból, József Attilából, Kosztolányiból.

– A nemzetközi szavalóversenyeken – ahogy mondani szokás – „agyondíjazták”. A szakzsűri és a hallgatóság egybehangzó véleménye szerint Krekity Olga érett előadóművész, akitől még sokat lehet várni.

– Tavaly ősszel első lettem a Gellért Sándor szavalóversenyen a romániai Szatmárnémetiben. A magyarországi Marcaliban elnyertem a szakzsűri különdíját. Ez volt a Berzsenyi Dániel szavalóverseny. Végül nemrég a berettyóújfalusi nagyszabású vetélkedőn a szakzsűri az elsőkelő 8. helyre rangsorolt. A Bihari Vers- és Prózamondó Versenyt a Soros-alapítvány szponzorálta és a rendezvény egybeesett a Magyarok Világszövetségének Kongresszusával. Sok új barátot szereztem, sokan gratuláltak. A visszajelzések kedvezőek voltak, s ekkor döbentem rá arra, amit csak sejtettem: én, és nem csak én, hanem Korhecz Imola és a többiek is rendkívül áldozatos, hasznos munkát végzünk. Munkásságunk során csak nálunk találkozunk mostanság hőkent értetlenséggel, sajnós. Másutt nagyobb a művészet hangja.

- Lesz újabb önálló műsora?
- November 23-án a szabadkai zeneiskola színpadán a mi hallgatóinknak visszaigazolásként bemutatam a vetélkedőn előadott anyagomat, néhány újabb verssel megtoldva a műsort. Vendégem a rendkívül tehetséges Korhecz Imola lesz, az „utódom”. Elmondom az esten a legkedvesebb verseimet és népballadákból adok elő.
- A kétely elmúlt?
- Nem. Ha elmúlna, elmúlna a szenvedély is. A kételyek bennem – úgy érzem – mindörökre megmaradnak. Az önelégültség nem viszi tovább az embert az úton. Végcélom emiatt nincs. Örülök annak, ha a hallgató ámulva veszi tudomásul, hogy milyen szép például egy Berzsenyi-költemény, ha megtudja, hogy ez az a bizonyos „léleknemesítő ma-teria”, ez kell neki, legalább annyira, mint nekem.

B. Z.

(Magyar Szó, 1992. november 18.)

A GYÁVA SZERETŐ

Illetve: Némedi Imre-portré

Némedi Imre

Csépe Imre *Tarisznyás emberek* című novelláskötetének bemutatóján tűnt fel először, sikerrel. Igazi parasztfiú, mondták róla, ízes, népies kiejtését hallgatva. A következő állomás: *Nők utópiájában*, Bogdánfi-darab. Pipogyságával nevette meg a nézőket. Aztán jött Hans Sachs farsangi komédiája. Kitűnő jellemfigura, dicsérték játékát, s kitapsolták a gyáva papucsférjet, akit bravúrosan alakított. Ma már anyai is elég, hogy megjelenjen a színpadon, s máris nevetnek. Grimaszai, szemforgatásai, esetlen lépései, félős, cuppanós puszijai – mind-mind egy jól megformált, érett alakítás mozzanatai. Nem Don Juan, nem nőcsábító és szerető. Jerry Lewis naivitása alföldi parasztbölcsességgel, amolyan alattomos, de tudatos „csetlik-botlik” játékkal fűszerezve. Könnyed, magabiztos megjelenés, szerénység, egyszerűség. Csendes, magától kiszivárgó pajkosság és humor. Már-már azt hiszi az ember, ez alkati, természet adta tulajdonsága, holott rengeteg munka, szorgalom áll mögötte.

- Valamikor egy jelmezbálon (a Svetozar Marković iskolaközpont végzős diákjainak rendezvényén) csftek nyakon, amikor szokás szerint a tanárokat utánoztuk osztálytársammal, Bálizs Antallal. Azt mondták, tehetségem van, s ezt ki kell aknázni. Így kerültem az Életjelhez. Sohasem szerettem én szavalni, olvasni is csak akkor, ha muszáj volt. Az említett Csépe-novella nyitotta fel a szemem, hogy ezt lehet másképp is csinálni. Na meg persze a kezdeti sikerek: a becsei vetélkedő szfművészeti találkozásján kapott különdíj, és a prózamondásért kiérdemelt második díj. A népi eredetű művek, tréfás alakok feldolgo-

zása szinte azonnal sikerült. Mondhatom azt is, hogy felfedeztem önmagam, hiszen alapvetően vidám, optimista jellem vagyok. Kellemes volt kiállni a színpadra, és hallani az emberek nevetését. Nem volt fontos, hogy mit vagy kit játszom – ma sem –, hanem az, hogy tetszem az embereknek, hogy érezzem a játék örömét. Lassan-lassan rászoktam a versekre is. Megtanultam, hogyan kell olvasni őket, elemezni, üzeneteiket felfogni. Ez kétségtelenül Horváth Emma tanárnő érdeme, aki rászoktatott a folyamatos és állandó munkára, a költeményért való küzdelemre, az „irodalmi matematikára”. Ma már imádom olvasni. Mindent, ami a kezembe jut. És természetesen játszani, játszani. Meghívtak a Tanyaszínházhoz is, sajnos ez elmaradt, mert katonaegyenruhát kellett hűznom. Utána pedig az újvidéki Műszaki Egyetem Gépészeti Karára iratkoztam. Az Életjel megmarad szenvedélynek, kiolthatatlan légszomjnak. Hobbinak, mert hivatásként sohasem tudnék színészkedni, úgy érzem. Egyszer édesapám megkérdezte az előadás után: „Érdemes volt hónapokig dolgoznod, próbákra járnod ezért a másfél óráért?” Érdemes volt, mert az a másfél óra olyan kielégülést nyújtott, amit sem diszkó, sem ivás, sem cigarettázás nem szerzett volna. A próbák varázsáról meg ne is beszéljek! Arról a testvéri-baráti-családi légkörről, amely úgyszintén ennek tartozéka, s ami megfizethetetlen és felbecsülhetetlen.

(k. o.)

(7 Nap, 1985. február 8.)

„EMMA HÁLÓJÁBAN”

Némedi Imre, a szabadkai Életjel sikeres tagja önmagáról

Az utóbbi időben versmondó versenyeken egyre gyakrabban találkozunk a nevével. Legutóbb a Kosztolányi-napokon nyert első díjat a fiatalok kategóriájában, decemberben második lett a Veszprém megyei vers- és prózamondó versenyen a felnőttek népes mezőnyében... De nem elsősorban a díjai kapcsán kívánjuk őt bemutatni, hanem mert egy olyan emberi magatartást képvisel, amely ritka ebben a csupán az anyagiakra és a nemzeti fölbuzdulásokra koncentráló korban.

Gépészmérnökként dolgozik a szabadkai Severben, és 12 éve tagja az Életjelnek. Azon szerencsés emberek közé tartozik, akik ugyanolyan örömmel mennek be munkahe-lyükre, mint ahogy a hobbijuknak hódolnak. Szereti a szakmáját, az Életjel próbáitól és a föllépésektől pedig lelki felfrissülést, emberi kiteljesülést, sikerélményt kap. Persze hogy a szabadkai gimiben kezdte, s kinek másnak lehetne a tanítványa, mint a híres-neves Horváth Emmának, akinek az a jó szokása, illetve úgy „halászik” a középiskolások táborában, jó színészegetyéniségekre, vers- és prózamondókra, hogy latinórán házi feladatul időről időre megtanultat a diákokkal egy magyar verset. Némedi Imre is így került a „hálójába”, és azóta is hálás a kiváló pedagógusnak ezért a kellemes fogságért. Szereti az irodalmat, esténként ma is rendszeresen olvas, a francia és orosz klasszikusoktól kezdve a mai magyarokig mindent, főleg Jókait kedveli, a kiváló mesemondót, akinek az életműve megdöbbentő hatást gyakorolt rá, s akit szerinte ha netán nem magyarnak, hanem angolnak születik, egy Shakespeare-rel együtt említenének. Kedvenc költői nincsenek, csak kedves versei, s ha egy-egy vers megragadja tetszését, igyeckszik a költőről mindent megtudni. Így lehet csak hitelesen előadni a művét. Néhányszor részt vett a köztársasági szavalóversenyen, eljutott egészen Velika Planáig, de ott elveszett a sok más nyelvű szavaló között, a zsűri nem értette egyetlen szavát sem. Az utóbbi időben viszont nagy lehetőségek nyíltak meg előtte, az Életjel tagjaival együtt benevezhet a magyarországi versenyekre. Sok mindent tanult ezeken. A többi között egy alkalommal így szólt hozzá Bartók Zoli zsűri-tag: „Jó, jó, szép volt, amit mondtál, de ne gyere nekem még egyszer ilyen dög hosszú verssel. Az első öt percben még tetszettél, a második öt percben már kezdtelek unni, a

harmadik öt percében meg már rettenetesen utáltalak.” Akkor megtanulta, hogy bizony elég szubjektív dolog a zsűrizés is, és jól meg kell gondolni, mit ad elő az ember. A Kosztolányi-napokon az *Ének Virág Benedekről* című verset mondta el, a veszprémi döntőn pedig Füst Milán *A magyarokhoz* című versével szerepelt. Ami különösen megkapó volt számára a magyarországi versenyen, hogy a mezőny egyharmada felnőtt volt, köztük hetvenévesek is fölléptek, nagy rokonszenvet keltve a közönség körében. Tehát előtte még a nagy lehetőségek – mondja Imre, hiszen ő még csak harminc-egynéhány éves. Nem elsősorban a helyezések érdekl. Egyszerűen jól érzi magát a pódiumon, szereti, ha figyelnek rá az embercek. Egyet sajnál csupán: hogy a severbeli fizetéséből nem tud megélni, s magánórák adására kényszerül. Ez viszont elvonja az idejét a hobbijától. Pedig nagyszerű társaság jött össze az Életjelben, jó együtt megtanulni és együtt csinálni valamit. „És büszke vagyok arra is, hogy vajdasági magyarnak születtem. Nekem tetszenek ezek az emberek, tetszik a természetes közvetlen magatartásuk, tetszik a mentalitásuk – nemcsak a magyaroké, hanem általában a vajdaságiaké –, itthon vagyok itt, nekem itt senki sem mondhatja azt, hogy menj innen, mert te nem ide tartozol; és ha keményen meg is kell küzdenem a megélhetésért, azért úgy döntöttem, hogy csupán a zsebem végett nem megyek, nem bíz én, sehova sem innen.”

F. Zs.

(Magyar Szó, 1994. április 7.)

NINCS VARÁZSA A VERSENYNEK

Kalmár Zsuzsanna

Szokatlanul langyos légkörben szervezték meg a hétvégén Bajmokon a szabadkai község amatőr színjátszóinak hagyományos, immár 24. verseny jellegű találkozóját, amelyen ezúttal mindössze két, mindenre elszánt, bátor együttes, pontosabban diákcsoport vett részt. Az amatőrtevékenység válsága vitathatatlan, többen is elmondták, hogy nehéz ebben a sorsfordító pillanatban megmaradni a dobogón.

Lassan-lassan kénytelenek leszünk belenyugodni abba a ténybe, hogy az amatőr színjátszás nálunk egyenlő az ifjúsági színjátszással, de ezzel természetesen nem akarjuk azt mondani, hogy az Életjel gárdájában és a Svetozar Marković gimnázium diákjaiban nem munkálkodik bizonyos igény.

Nem a csúcsteljesítmény a fontos, hanem a folyamatos munka és a tömegesítés. Sokan még ma is elszántan hajszolják a hangos sikert, de a leggyakrabban a legnagyobb zajt a legrosszabb kerék csapja.

Mikor fogják végre megérteni az illetékesek, hogy az amatőrizmusként közönségalkotó szerepe van, legfontosabb célja igenis a tömegesítés, szépsége nem az eredmények halmo-

zásában van. Nemegetszer bebizonyosodott, hogy rosszul sáfárkodtunk a tehetségekkel, és egyre távolabbra kerülünk a vágyott modelltől. Szemle/találkozó igen, többször is egy esztendőben, de versenyjelleg nélkül.

A bajmoki szemléről „magasabb osztályba” a szabadkai Életjel Csáth Géza Művészetbaráti Kör fiataljai léphetnek (Kalmár Zsuzsanna, Farkas Csongor és Huzsvár Attila). A lelkes csoport Tolnai Ottó *Mi tetszett kérded a legjobban Dániában?* című frásának színpadi változatát vitte színpadra Horváth Emma rendezésében. A produkción meglátszott a rendező nevelő/előkészítő munkája, és ami a legfontosabb: Kalmár Zsuzsanna hibátlanul beszéli a magyar nyelvet. Az Életjel nem először nyitotta tágra az ajtót egy vajdasági szerző műve előtt. Horváth Emma tanítványai nem kis eséllyel indulnak az újabb selejtezőn, Törökbecsén, ahonnan egy szakzsűri Pancsovára, a döntőbe delegálja a legjobbakat. Kalmár Zsuzsanna színészi díjban részesült, de méltányolták Horváth Emma munkásságát is (oklevéllel). (...)

B. Z.

(Magyar Szó, 1991. április 9.)

MEGBÍZHATÓ SZÍNVONALON

Az Életjel gárdájának munkásságáról

Úgy tűnik, hogy mostanában a tetet-lelket sorvasztó átkozott válság minden tevékenységet megbénít, a semmittevés árnyékában csücsülünk, és várjuk azt a bizonyos sült galambot, hogy végre berepüljön a szánkba. Bizony alaposan lelohadt az alkotók, az egykor lelkes és munkabíró rendezők és amatőr színészek munkakedve. Sokan máris megjósolták a műkedvelő mozgalom gyors halálát, ámen, mincs tovább, elfáradtunk, elpilledtünk: se pénz, se vállalkozó kedvű kultúrmunkás, aki próbát meg előadást hirdetne. Ebben a pillanatban még nem tudjuk, hogy mit akarunk, csak azt, mit nem – például elutasítottuk egy emberként a ristici színházat... és mégis Horváth Emma tanárnő, a szabadkai előűjság, az Életjel szakavatott rendezője, előadóművésze, szervezője – a „mindenes”, tartalmas évadról számol be. Lelkes tanítványait nyáridőben is munkára bírja: a próbaterembe – a szavalók és a színészek a Lányi Ernő Művelődési Egyesület nagytermében kaptak otthont –, a legkitartóbbak, a legszorgalmasabb tagok most is betérnek, gyakran látjuk a próbán Kalmár Zsuzsannát, aki egy esztendővel a ballagás előtt – most még a Svetozar Marković Gimnázium tanulója – Horváth Emma segítségével a budapesti Színművészeti Főiskola vizsgájára, audíciójára alapoz. Horváth Emma elmondja, hogy a szereplők a saját területükön sokat tettek/tesznek a népművelés-közművelés érdekében, sikerült a már-már görcsbe merevedett sablonoktól is megszabadulni, de még mindig tudományos módszerek és komputerek nélkül dolgoznak – csak a szívükre hallgatnak a tanítványok és Horváth Emmára, ettől olyan megbízható a színvonal.

– Az egyik oldalon túlbecsült eredménytelenség – mondja a tanftómester –, a másikon lebecsült eredmények. Az elmúlt évadban gyakran bizonyítottuk életképességünket: sikerrel szerepeltünk a szemléken (Bajmok, Törökbecse), tanítványaim részt vettek a becei Művészeti Vetélkedőn, ám a szavalók sem ültek tétlenül. Többen eljutottak a köztársasági közép döntőbe/döntőbe. Nem vallottunk szegényt a magyarországi Berettyóújfaluban sem, a szavalóversenyen. Meg aztán van most nekünk egy nemzedékünk, amelynek tagjai túl szeretnének lépni saját értékrendszerükön. A legfiatalabbak Becsén, a Májusi Játékokon méretettek le. *A pad* című színpadi miniatűr bemutatásával elnyerték a rangos

mezőnyben a II. helyet. Számunkra ez nagy eredmény, nem világraszóló, de döntően meghatározhatja a fiúk, lányok további munkásságát. Menet közben aztán majd megnő az étvágyuk, mindig többre és szebbre vágyva vállalják a munka legnehezebbjét.

– Egyéb rendezvényeket is hirdettek?

– A szabadkai színészek visszatértek hozzánk. Valamikor régen, a 60-as években – amatőr alapon – a szabadkai színház szereplőgárdája rangot adott egy-egy Életjel-rendezvénynek. Az okát nem tudom, nem értem, miért pártoltak el tőlünk. Most megint nagy örömmel szervezzük az előadásait. Gogol *Egy őrtűl naplója* című monodrámáját Arcson Rafael mutatta be, az *Én, Shirley* című édesbús történetet B. Kasza Éva vitte színre. Mindketten nagy sikert arattak a Városi Könyvtár olvasótermében. Az együttműködés azonban nemcsak nyári szeszély: az őszi/téli évadban a színészek valamennyi vállalkozásához mi adunk plakátot, a mi gondunk a szervezés, termet is biztosítunk, és mi biztatjuk őket további munkára, mert a színházban már a vállveregetés is elmarad. Volt még néhány érdekes rendezvényünk. A Népkörben hirdettük meg a *Hímestojás-parádé* című néprajzi műsort meg egy válogatást régi imádságokból. Megfordult nálunk az egri színház színművésze, Réthy Árpád, aki Kányádi Sándor munkásságát méltatta, és volt egy előadás Mátyás királyról. Több okunk volt öröme, és bízom abban, hogy a következő évadban – a műsornaptárt a napokban állítjuk össze – sem okozunk csalódást azoknak, akik több mint harminc esztendeje nézik/hallgatják, megbecsülik az élőújság szereplőgárdájának, alkotóinak részvételét a város és a tartomány szellemi életében.

Némi túlzással akár azt is mondhatjuk, hogy pillanatnyilag Kalmár Zsuzsanna a „sztár”, talán azért (is), mert valamennyi szemléről érmeikkel, elismerésekkel tért haza. Zsuzsanna már most megteheti, hogy sokféle hangon szólaljon meg. Szép, „ősi” színekkel mond verset és prózát.

– Mindig vonzott a versmondás – mondja Zsuzsanna –, az általános iskolában gyakran szerepeltem a pódiumon, de amikor megtudtam, hogy a gimiben Horváth Emma lesz az osztályfőnököm, egyszeriben merészebb és angazsáltabb lettem. A tanárnő meghallgattott, tanácsokkal látott el – a többi már nem volt nehéz. Légzés- és technikai bravúrokat sajátítottam el: eligazodtam a szózuhatagokban, és megtanultam elemezni a verset. Eredményes évadom volt. Színesdíjban részesültem a bajmoki szemlén, a becsei Művészeti Vetélkedőn, és a szavalók középdöntőjébe is beverekedtem magamat. Szóval lehetőség volt/akadt bőven ahhoz, hogy megteremtsem magam és mások számára a szép világot.

– Sokat dolgoztok?

– Üres és tartalmatlan az a nap, amikor nem hívnak a próbaterembe. Most nyakig vagyok a versekben, ahogy mondani szokás.

– Meddig még?

– Őszre egy újabb monodrámával szeretném meglepni az érdeklődőket. Pillanatnyilag a színház, az a nagybetűs színház a MINDEN. Az érettségi után – irány Budapest, a Színművészeti Főiskola. Egyéb életcélom nincs is.

BARÁCIUS Zoltán

(Magyar Képes Újság, 1991. november 14.)

ÉLVEZEM A JÁTÉKOS VERSEKET

Korhecz Imola

Korhecz Imola, a szabadkai J. J. Zmaj Általános Iskola ötödik osztályos tanulója az idei köztársasági szavalóversenyen harmadik díjas volt. Imola egyébként nem iskoláját, hanem az Életjel című irodalmi élőújságot képviselte.

– Mióta jársz az Életjel összejöveteleire? – érdeklődtem tőle.

– Harmadikos voltam. Akkor kezdett a testvérem az Életjel előadásaira járni. Egyszer én is vele tartottam, s nyomban elhatároztam, hogy én is csatlakozom hozzájuk. Jelenleg Horváth Emma tanárnő foglalkozik velünk. Azóta több rendezvényen is felléptem verset vagy prózai szöveget adtam elő, sőt mesejátékban is szerepeltem.

– Hogyan készültél a szavalóversenyre?

– Horváth Emma tanárnőtől kaptam egy verseskötetet, és én válogattam belőle a nekem tetsző költeményeket. Ráakadtam a *Jeromos, a remeterák* című-

re. Akkor még nem gondoltam, hogy azzal nevezek be a versenyre. Megtanultam a verset elmondani, majd a tanárnő még sokat javított a hangsúlyozásomon. Először a községi vetélkedőn vettem részt. Onnan a körzetire, majd a tartományira is jogot szereztem. Végül részt vehettem a Titovo Užice-i köztársasági versenyen is.

– Miért szereted a verseket, az Életjel csoportjában való közreműködést?

– Nagyon élvezem a vidám, játékos költeményeket. Igaz, néha nagyon fárasztó, sok türelem és kitartás kell ahhoz, hogy jól megtanuljam, és szépen el is tudjam mondani a szöveget. De nagyon élvezem, amit csinállok. Rengeteg új verset és más irodalmi szöveget ismerek meg azáltal, hogy részt veszek az Életjel műsorában. Egyébként osztálytársaim is nagyon szeretik, ha verset vagy mesét mondok el nekik. Minden versenyért, illetve fellépésemért az iskolában egy-egy ötöst kapok magyar nyelből.

– Mivel töltöd meg szabad idődet?

– Szeretek rajzolni. A zenedében gitározni tanulok. Gyakran énekelek népdalokat, gyermekdalokat. A sportágak közül az úszást kedvelem, valamint a labdajátékokat. Kis-korom óta angol nyelvet is tanulok.

B. O.

(*Jó Pajtás*, 1990. június 14.)

Elértéktelenedő művelődési életünkben mostanság nincsenek rangos rendezvények, úgy rémlik, hogy lassan csak másod- és harmadosztályú leckefelmondásban vehetünk részt. Ám aztán az értékeremtő és értékvédő műhely előadóművészei újra megragadták az alkalmat, és a magyarországi Marcaliból, a hagyományos Berzsényi Dániel szavalóversenyen egyszerre két különdíjjal örvendeztették meg azokat, akik a szikrázó rémületben is tudják, hogy egy-egy sikeres szereplés nem csak az alkotóművész magánügye. A szavalóversenyen a „nagyok” mezőnyében Krekity Olga, lapunk újságírója, a legkisebbek versengésében pedig Korhecz Imola emelte a szabadkaiak ázsióját – az óbcesei Tari Teréz második lett –, vagyis az Életjel-növendékek szorgalmasan gyűjtögetik az elismeréseket, továbbra is – ahogy mondani szokás – az élvonalban tartják magukat, és ahogyan a múlt éveket számolgatjuk, úgy számolgatjuk a djákat.

Marcali, 1992-ben, május hónap végén. Elmentünk a szomszédba szegényedőn, és gazdagon tértünk vissza. Legyőztük a vakító remegést/félelmet verssel, helytállással, szeretni akarással. Gratulálunk, Olga és Teréz, gratulálunk, Imola!

A hírességek élete az átlagemberek számára csak álomvilág, olvastuk valahol. Imola azt mondja szerényen, hogy a szavaló nálunk még nem „híresség”, álmai pedig nincsenek, tervből, elképzelésből annál több. Lelkesen beszél arról a napról, amikor nővére, Ágnes először vezette be az Életjel próbatermébe, amikor bekerült abba a bűvkörbe, amelyben remegés nélkül lehet élni, ahol az élet olyan, mintha nefelejcskivonatból lenne.

– Ne álmadozz, hanem csináld! – szólt Horváth Emma tanárnő, valamennyiünk tanfőmestere, már az első próbákon, és én engedelmesen elmondtam a verset. Sohasem tekintem az anyagot leckének, amelyet muszájból tanulok meg. Azt sem tudom kezdetben, hogy az előadóművész – ha esetemben szabad erről beszélni – akkor szólal meg bennem, amikor a magánember elhallgat. Nem akartam távol maradni az eseményektől, át akartam ugrani a lécet. *A muskálói rózsaszínje* című műsorban léptem fel először. Akkor mi, a legkisebbek még párnákon csücsültünk. Újból és újból próbálkoztunk az anyaggal, s egykettőre megéreztem, hogy amit csinálunk, az érdekes és hasznos, választékosabban, színvonalasabban beszélhetem szép anyanyelvemet. Hamarosan kivehettem részemet vállalkozásom „oroszlánrészé”-ből is, mert szerepelhettem a községi szavalóversenyen. Első bemutatkozásom alkalmával harmadik lettem. Majd felléphettem az Életjel úgynevezett „színházi előadásai”-ban: a *Titanic pusztulásában*, a *Mesejáró Rebeka és Tengerjáró Tóbiás* című darabban. Szemlén is voltunk, Bajmokon. Nemezszer színesi díjjal leptek meg a szakzsűri tagjai. Ezek voltak az én első lépéseim, levegővételeim a dobogón.

A Berzsényi Dániel szavalóverseny szabadkai elődöntőjéről a továbbjutás Imola számára úgyszólván gyerekjáték volt. Elmonda Berzsényi *A reggel* című költeményét és Ivan Minattinak a *Valakit szeretni kell* című alkotását. Tükröm, tükröm, mondd meg nekem... A tükör megmondta: az óbcesei nagylánnyal, valamint pályatársával, Szabó Ágnessel és Olgával máris csomagolhat, és indulás Marcaliba! Versben mindent el tudok mondani, biztatta önmagát Imola. Úgy hinné az ember néha, hogy egész életében elfeledten szaval, nem törődve a világgal, csak a verseléssel, elvégre ez is lehet életszemlélet.

– Délután érekeztünk meg Marcaliba – meséli Imola csillogó szemmel. – A Művelődési Otthonban megejtették a sorsolást. A 32-es számot kaptam. Ennek nem nagyon örültem, mert nem szeretem, ha az utolsók között szólítanak a dobogóra. Másnap délelőtt 9 és délután 14 órától valamennyien megmérettünk. A Berzsényi-vers tolmácsolása vérszegényebbre sikeredett, gondolom, de délutánra elmúlt a lámpaláz. Megkaptam a

Berzsenyi Dániel Gimnázium különdíját, egy bronzérmét a költő arcképével és két szép könyvet: Arany János balladakötetét Zichy Mihály rajzaival és *Az 1948-49-es magyar forradalom vértanúinak emlékönyvét*. Másnap a suliban és természetesen otthon is nagy volt az öröm, mindenki engem ünnepelt. A szüleimnek és Horváth Emmának megköszöntem a bátorítást, az önzetlen segítséget. Csak az ő támogatásukkal érhettem el azt, amit elértem.

Csupa csillagos ötös az osztálykönyvben. Imola a négyesnek még az árnyékát sem látta. Miként előljáróban leírtuk: vannak tervei. Most is verseket tanulmányoz, tanul, mert benevezett a Bihari Vers- és Prózamondó Versenyre is, amelynek első elődöntőjén már túlesett. Sokat olvas, úszik, teniszezik. Szeret rajzolni. Már tévésztárként is emlegetik. Az Újvidéki Televízió szalagra rögzítette a *Mátyás király* című előadást, amelyben Imola a krónikást alakítja.

Elbúcsúzunk. Látom a szemén, hogy szeretne még mondani valamit, megajándékozni az olvasót egyéb titkaival, de minden másról majd legközelebb. Egy újabb nagy verseny megnyerése után... Addig is: sok-sok sikert, Imola! Te csak tündökölj tovább, üdvöskénk, a csillagoknak ez a dolguk ezen a világon!

BARÁCIUS Zoltán

(7 Nap, 1992. június 26.)

AZ ŐSZINTESÉG FEDEZETÉVEL

Négy szemközt Korhecz Imolával, a szabadkai Életjel tehetséges vers- és prózamondójával

Az Élet szép, tenéked magyarazzam, mondja a szép Zilia Agárdi Péternek, a magyar vitéznek Heltai Jenő *A néma levente* című romantikus színjátékában, s valami hasonlót olvashatunk ki Korhecz Imola szeméből, mert legutóbb a marcalli versenyen is díjazott csillagunk – a tehetséges szabadkai szavaló és prózamondó, vagy mondhatjuk már előadóművész –, aki az elmúlt évek során már többször megmérettetett a hazai és a nemzetközi mezőnyben, „belépett a nagy életbe”, megesezt vele az élet, a szebb élet, amelyről egy fiatal gimnazistalány csak álmodozhat. Ma még hegyipatak-ártatlansággal csavarog a világban: otthon talán a cicáját hfvogatja, a babáját cicomázza, de a színpadon, azon a sokak számára elérhetetlen dobogón szenvedélyesen tesz vallomást az emberről, mesét mond és verset, és nagyon szereti azt, amit eddig végigcsinált Horváth Emmának, az Életjel mindenésének védőszárnyai alatt. A szavak elárulják. A szó Imola számára: szeretet, s amíg a legtöbb ember a templomban találja meg a gyógyító csöndet, Imola a színpadon, a verseskötetben.

● Szinte már lassan meg is feledkezünk róla, de azért szívesen emlékszünk: láttuk a Ki mit tud? verseny elődöntőjében.

– A helyezéssel elégedett voltam – mondja Imola szerényen. – Nagyon örülök annak, hogy sikerült odáig eljutnom. Látott az egész ország, a Duna TV „világgá” sugározta a rendezvényt, gondolom, de sajnálom mindazokat, akik az előzetes selejtezőkön elhullottak. Sokan megérdemelték volna a továbbjutást, hozzám hasonlóan. A szelektálás szigorú volt, és nem mindig igazságos...

● A verseny utózóngéje?

– Sokan gratuláltak, apró szeretetmegnyilvánulásokkal láttak el.

● A színház nem vonz?

– Gondolok mostanság a színházra, sokat. Szeretnék mielőbb „színészkedni”. A színház Shakespeare és Ibsen, musical és operett. A színház – gondolom – azért csodálatos,

mert a színpadon az ember sohasem öregszik meg. A színház a tenger és a sivatag, az ég és a mező, a bánat és az öröm. Hát majd meglátjuk, hogy a szellemi szabadság küszöbéről merre lépek. Ma már biztatom magam, s már vannak szerepálmaim. Mikor álmodozzak, ha nem most, tizenöt évesen?!

B. Z.

(Magyar Szó, 1993. december 21.)

ŐSZRE BEMUTATÓ

A Fecskelány szerepében Korhecz Imolát láthatja a közönség

Kosztolányi és Lányi Hedvig levelezésének szentelte Dér Zoltán *Fecskelány* című művét. Ezt állította színpadra Barácius Zoltán. Az egyszemélyes színpadi műben a Fecskelányt Korhecz Imola személyesíti meg.

Az olvasópróbák ezekben a napokban fojnak a gyermekkönyvtár egyik kisebb termében. Korábban Barácius Zoltán rendező úgy nyilatkozott, hogy legkésőbb június elején megtartják a bemutatót, de erre őszre, az idénynyitáskor kerül sor. – A nyári hónapokban inkább a könnyed, szórakoztató műsorokra van közönségigény. Szeptemberben ünnepélyesebb, hangulatosabb lesz a bemutató – nyilatkozta a rendező.

– Minél jobban megismerem a darabot, annál több szépséget fedezek fel benne. Most fedezem fel a mélységeit – közölte velem Imola.

Mint Barácius Zoltán mondta, a *Fecskelány* színpadra termett mű.

m. k.

(Magyar Szó, 1994. június 18.)

FOLYTASD, IMOLA!

Lányi Hedvig naplóját olvasgatva

Nem sok évvel ezelőtt, amikor a pódiumokon először láttuk szavalni, prózát mondani, üstökösként futott fel szegényedő művelődési világunk eléggé borús egére, már akkor abban reménykedtünk, hogy egyszer állócsillagként szerez majd nekünk szép, örömteli színházi pillanatokat. Eljártssa egyszer – egy új magyar színházban – Júliát vagy Izoldát, Tündét vagy Évát, de a parádés szerepek nélkül is tudjuk, hogy Korhecz Imola – ebben az frásban róla lesz szó – csak kivételes teljesítményre képes. Ha Goethe-verset mond, ha részletet olvas fel Anna Frank naplójából, ha mesét mond a Magyar Televízióban. Most már valami különlegeset, valami „nagyot” várunk tőle, mert a mércét Imola is, mi is – magasabbra helyeztük.

Az újabb megmérettetést a ma mindössze tizenhat esztendőös Imola partner, partnerek nélkül vállalja. A választott mű, Dér Zoltán *Fecskelány* című dokumentumregényének színpadi változata kellő lehetőséget nyújt, mert hiszen Lányi Hedvig a város szülőltjének, Kosztolányi Dezsőnek talán első, nagy és igazi szerelme is tizenhat esztendősen írta érzelmes leveleit a költőhöz, és várta a híreket Budapestről.

– Lányi Hedvig szemében – mondja Imola – Kosztolányi Dezső az első pillanatban csak egy érdekes ember volt: magas, kék szemű, barna hajjal, de az mindig a homlokára esett, nem állt olyan szépen, mint Brenner Jóskáé. De aztán a lelkével szerette meg, akit

megigézett Hedvig – ahogyan Kosztolányi írta – selyempuha, lányos melegsége. Szerelmük több volt, mint csoda, írta.

● Szálljunk le a földre. A múltban, az elmúlt években valóságos díjeső hullt az öledbe. Megbízható, pontos vagy a próbákon, mondja szakavatott tanftómestered Horváth Emma tanárnő, az Életjel művészeti vezetője. Sohasem vagy űzött, hajszolt. Megfontoltan dolgozol, s minden munkafeladatot elvállalsz. Szerepelsz protokolláris műsorban Szabdkán és a tartományban, eleget teszel a magyarországi meghívásoknak.

– Másként nem szabad, nem érdemes...

Imola szerény. Elmondja, hogy nincsenek túlságosan nagy és merész ambíciói. Mindig akad valami azonban, ami szfvügy. Vágya, hogy szélesüljön a skála, amelyen tehetsége érvényesülhet.

– Nem nagy dolog az egész – mondja. – Minden a munka eredménye. Nevezhetem a hobbimat munkának? Már most? Nem születik semmi sem gyötrődésből, kínból, szenvedésből, aggodalomból. Nem állok versenyben senkivel. Elkezdtem szavalni, mert szeretem a verseket, s aztán észrevettem, hogy az ember, amíg szerepel – több arcát mutathatja. Ez rendkívül érdekes valami. Nem vagyok gyorsan lángba boruló típus, aki az első sikerek és – ami rosszabb – az első balsikerek után elég, hamar le is török. Óriási tartalékokat éreztem magamban, s ha pozitív szándékkal élelem le életemet, pontosabban: gyermekkoromat, akkor mindig többet és többet adhatok.

● Mindez ilyen egyszerű?

– Bármí mást mondok: közhely. Ha szó nélkül marad az ember, ha a világ, amelyben élek, elrettent, akkor verset mondok. Magamban, vagy hangosan a pódiumon – és megszépül minden. Legalábbis a számomra, s talán azok számára is, akik végighallgatnak. Kosztolányi Dezső édesapja csodálatos színházat épített a fiának, ahol színészek voltak kifaragva és ő elképzelt színdarabokat játszatott velük. Ilyen az én színházam is.

● Sok verset olvasol?

– Nem mondhatom. Válogató vagyok.

● Mi hiányzik mostanság az életedből?

– A magyarországi versenyek, fellépések. A múltban jobban ment sorunk. Manapság az ember visszafrja azokat a napokat, amikor csak úgy, gond nélkül beültünk a gépkocsiba és irány Magyarország vagy Erdély. Teljesen mindegy volt, hogy városban szerepelünk-e vagy ütött-kopott falusi házban, könyvtárban. Bizony akkor még azt hittük, hogy az Eiffel-tornyot is megmászhatjuk, ha arra kedvünk szottyan. Szóval azt mondhatom, hogy gyönyörű, tartalmas gyermekkorom volt...

Mit is hozott Imolának az a gyönyörű gyermekkor?

Užicén, a köztársasági versenyen – nagyon erős volt a mezőny – III. helyezés. Imola erre az eredményre ma is büszke. Első a Jó Pajtás-versenyeken, a Berzsényi Dániel szavalóversenyen, Magyarországon különdjban részesítik. A Bihari vers- és prózamondó vetélkedőn a döntőben remekelt. Veszprémben – sportnyelven szólva – aranyérmes. Szatmárnémetiben sem maradt elismerés nélkül: a III. helyre rangsorolták, kapott számos különdíjat is. Szabdkán megnyerte a Kosztolányi-versenyt. Újabb fellépés Veszprémben (II. díj). 1994-ben köztársasági döntő. Imola előbbre lépett. Csak egy szavaló előzte meg (a pontszám megegyezett). El ne feledjük: Ki mit tud-bemutató Budapesten és részvétellel a Mesemondók Találkozóján a Magyar Televízióban. Éveinek számához viszonyítva: sok (tehetségéhez: kevés?).

● Ízlik a népszerűség?

– Olyan váratlanul szakadt rám minden. Valószínűleg rosszul viselném a népszerűséggel járó irigységet, de nekem úgy tűnik, hogy mindenütt barátokkal vagyok körülvéve.

A népszerűség árnyoldalait nagyon átérezném. Tanítómesterem, Horváth Emma azonban felkészített mindenre. Kemény leszek, elhatároztam magamban – és folytatom.

● A műsornaptár valószerűleg túlzásfolt?

– Ó, igen, s ennek rendkívül örülök. Meghívtak a Szarvas Gábor Nyelvművelő Versenyre, elmegyek a diáktalálkozóra és Miskolcra. Tagja vagyok a Pro Musicának, rajzolgotok. Eddig mindenütt azt tanácsolták, ne hagyjam abba. Hát én szót fogadok. Még valami: szeretnék mi, az „életjelek” meglepni Horváth Emma tanárnőnket, aki ebben az évben jubilál. Erről ennyit. Mint mondtam: meglepetésre készülünk.

● A színpadon te leszel a Fecskelány?

– Igen. Fontos és meghatározó szerep az életemben. Még nem merem azt mondani, hogy a pályámon. Nem lesz ez nagy vargabetű, mert a jövőben szeretnék színdarabokban is szerepelni. A nővéremmel, Ágnessel, Kiss Árpáddal, Némedi Imrével és a többiekkel szívesen vágnánk neki a színházi világnak. Szerepálmaim nincsenek. A legfontosabbnak azt tartom, hogy színvonalasat nyújtsak a rám bízott szerepekben.

BARÁCIUS Zoltán

(Magyar Szó, 1994. október 1.)

EGY NAGY SZERELEM TÖRTÉNETE

Hatvan éven át hallgatott magáról Lányi Hedvig. Hallgatott lényé tündöklőbb felől. Viselte a ráhártott szégyent, mintha éretten és megfontoltan választotta volna ezt a szerepet. Pert újítani negyedszázaddal ezelőtt sem akart, amikor dokumentumkötetünk, amelynek alapján ez az adaptáció készült, először megjelent, mert jól tudta, hogy a költő igazságát érvei ki nem kezdhetik – de azt is tudta, hogy vétség és bűnhődés, szándék és következmény szövevénye más oldalról is fölfejtethő. Nem a költő művét akarta tehát korrigálni vagy újrakölni: maga felől tárta föl egy töredékesen is öntörvényű regény titkait. A maga világa felől, de a nevezetes kapcsolat keretein belül, hiszen a Fecskelány ennek a kapcsolatnak az ígézetében lett olyanná, amilyen. Nevét is Kosztolányi adta, s történetébe a költő addig kiadatlan leveleinek hiteles szövegét minden ponton hiánytalanul iktattuk be. Nem fikció a naplóforma sem: Lányi Hedda valóságos naplójából és verseiből állt össze. Így elevenedik meg előttünk – a Fecskelány halálának tizedik évfordulója alkalmából – egy nagy szerelem életre szóló élményének zárt története.

DÉR Zoltán

(Műsorfűzet, 1994. november 12.)

EGY VÁLLALKOZÁS DICSÉRETE

Ma este nem először elevenedett meg a színpadon Kosztolányi Dezső és Lányi Hedvig szerelmének megható története. 14 évvel ezelőtt, 1980 áprilisában, ugyancsak Barácius Zoltán jóvoltából, két tehetséges bajmoki műkedvelő, Kollár Éva és Juhász László keltette életre szép sikerrel, de az, amit ma este látunk és hallottunk Korhecz Imolától és Balázs Piri Zoltántól, lényegesen eltért az akkori előadástól. Mindenekelőtt abban, hogy az adaptáció csakugyan a dokumentumregény leglényegesebb részeit helyezte előtérbe, s a két hős kapcsolatának alakulását meggyőző módon érzékeltette. Amit a szereplők, a rendező és munkatársai produkáltak, olyannyira profimunka, hogy nagy múltú színházak is megirigyelhetnék, mégpedig nemcsak mifelénk, de a határon túl is. Az Életjel 36 éves

története során sok tehetséges fiatal vált kiváló vers- és prózamondóvá, másfél tucat választotta élethivatásául a színipályát, de nem túlzok, ha azt mondom, hogy Korhecz Imola a legkiválóbbak közé tartozik. Fecskelánya nemcsak korban felel meg az eredetinek, hanem érzelmileg is azonosulni tud a tíz-egynéhány éves Lányi Hedda érzelmeivel, aki fiatal-kora ellenére képes volt következetes maradni önmagához; ahhoz, amihez hónapokon át edzette magát: az őszinteség és az egyenesség törvényeihez, amikor a nálánál csaknem egy évtizeddel idősebb, akkor már országos hírnű költő ki akart vele békülni, de kapcsolatot titokban akarta tartani, inkább szakított vele, mintsem hogy bujkáljon, mint egy cseléd. Több volt ez emberi gesztusnál: példamutatás egy nagy szellem számára is. A csalódás, amely akkor Kosztolányit érte élete legnagyobb szerelme részéről, mély nyomot hagyott nőszemléletében, s döntő módon alakította azt, de mindmáig nem vonhatta kétségbe Lányi Hedda döntésének jogosságát. Ezért nyolc évtized múltán is csak növekszik iránta való megbecsülésünk, anélkül, hogy alaptalannak tartanánk a költő igazságait. Ehhez mifelénk sokban hozzájárul e kis színházi csapat vállalkozása, amelynek teljesítményéről csak a legnagyobb elismerés hangján szólhatnak.

DÉR Zoltán

(Szabadkai Rádió, 1994. november 13.)

FECSKELÁNY

Bemutató volt a gyermekszínházban

Lányi Ernő, a századvégi szabadkai zenei élet kimagasló alakja családjával Miskolcra érkezett városunkba. Lánya, Hedvig 1907. június 2-án találkozott először Kosztolányi Dezsővel, Brennel József, azaz Csáth Géza unokafivérével. A pillanat, úgy látszik, mindkettőjük számára meghatározó volt, ugyanis Kosztolányi még az év nyarán Siófokról megírja első levelét Heddának. Benne nem titkolja, hogy ha valami szépre és kedvesre akar gondolni, csakis ő jut eszébe. A tizennegyedik életévében jár Hedda – a Fecskelány – nem tiltakozik a fellobbanó érzelmek ellen, s az egyre gyakrabban – Budapestről, Párizsból, Olaszországból érkező leveleket és üdvözlőlapokat rendre jegyzi naplójában, akár csak a találkozások, séták, kézfogások, ölelések és csókok örömeit. A fiatalok kapcsolatát azonban Kosztolányi szülei ellenezték. S jöllehet Hedda a lelkével és szívével is kötődött Didéhez, érzéseinek tisztaságáról, őszinteségéről aligha tudta meggyőzni a zaklatott lelkű, a halálfélelemtől már ekkor, kora ifjúságában szenvedő költőt. Kétségek, vádak sokasága győztri tehát Heddát, mígnem elérkezik a végleges szakítás ideje is. Kosztolányi ezek után így idézi a Fecskelányt: „Igen, ilyen volt: festék és hamis máz.” Lányi Hedda pedig évtizedeken át viselte a ráhárított szegényt, nem akarta fölfejtteni a titkot...

A *Fecskelány* című dokumentumregényt Dér Zoltán Lányi Hedda valóságos leveleiből, verseiből, naplójából írta meg. Ezt alkalmazta színpadra (és rendezte) Barácius Zoltán. A november 12-én megtartott bemutatón Lányi Hedvig szerepében Korhecz Imolát láthattuk, Balázs P. Zoltán pedig Kosztolányi „hangját” kölcsönözte. A díszletterv Kocsis Imréé. Hangfelvevő: Pintér Ferenc. Fénykezelő: Csiszár László.

A bemutatónak vitathatatlan értékei vannak mind a helyi művelődéstörténet, mind pedig az amatőr színházi alkotói munka szempontjából. A rendező „műfosteremtő” érzékenységgel egy csodálatosan szép lírai előadást alkotott a Fecskelányról, ugyanakkor azonban a mindenkori (érzékeny) NŐ-ről és (végzetes) SZERELEM-ről is. Talán épp ennek a líraiságnak – mint következetesen végigvonuló rendezői elvnek – eredményeként volt kevésbé érzékelhető a tizenéves Lányi Heddának az igazi alakja. S bár Korhecz Imo-

la tehetségéhez, rátermetségéhez egyáltalán nem fér kétség, első színházi szereplése mégis nagy feladatnak, erőpróbának tetszett. Jellemábrázolásában épp azt a gimnazistát hiányoltam, azt a hús-vér Imolát, aki jobban is azonosulhatott volna a vállalt szereppel. Az érzések és hangulatok szélesebb skáláján mozgó tinédzsert formálhatott volna meg, mint amilyen Lányi Hedvig lehetett az ő korában.

(k. o.)

(Szabad Hét Nap, 1994. november 17.)

A FÜGGÖNY MÖGÖTT

(Színházi jegyzetek)

Fecskelány

(...) Dér Zoltán dokumentumregényét Barácius Zoltán alkalmazta színpadra és együttal ő vállalta a rendezést is. Az Újvidéki Színház kistermét nem töltötte meg zsúfolásig a közönség. Kár, nagy kár! Igényes, szépen kimunkált produkciót láthattak azok, akik nem sajnálták a fáradságot, és ott voltak az egyszemélyes színház előadásán. Lányi Hedviget Korhecz Imola személyesítette meg egy már hivatásos színésznő magabiztosságával.

Természetesen csak a laikus néző szemével szólhatok az előadásról, a kritikai értékelés mások dolga. Ellenben azt még megemlítem, hogy ez a műfaj eléggé mostoha szűkebb pátériánkban, hogy különösen hivatásos színészeink – tisztelet a kivételnek – nemigen igénylik az ilyen jellegű „megnyilatkozást”. Pedig a színész számára, különösen akkor, ha „beskatulyázzák”, a monodráma, az egyszemélyes színház egy olyan bizonyítási lehetőség, melyet vétek nem kihasználni.

Dér Zoltán *Fecskelánya* ezt a lehetőséget példázta nagyon is egyértelműen és talán az irodalmi színpad jelentőségét is hangsúlyozta a maga módján, ugyanis ezek és a hasonló vállalkozások, ezek a kis projektumok otthont találhatnak az irodalmi színpadokon, azokat pedig, mármint az irodalmi pódiumokat, igazán nem nehéz fedél alá hozni. Sőt az ilyen kis produkciók találkozáját is érdemes lenne megszervezni!

FARAGÓ Árpád

(Napló, 1994. november 24.)

„VÁROM AZ ÚJABB FELLÉPÉST”

Korhecz Imola minél több helyre szeretne eljutni a Fecskelánnyal

Dér Zoltán *Fecskelány* című dokumentumregényének színpadi változatát már sokan látták Szabadkán, s a monodrárával Korhecz Imola Újvidéken is vendégszerepelt. Azt kérdeztük tőle, hogyan érzi magát a bamutató és két reprizelőadás után.

– Várom már az újabb fellépési lehetőséget, legutóbb Csókán adtam elő a *Fecskelányt*. Szeretnék minél több vajdasági helységben és Magyarországon vendégszerepelni. Ugyancsak jó lenne még néhányszor fellépni a Gyermekszínházban. Egyébként a bemutató, az előadások után is ugyanaz maradtam, aki voltam, de még mindig bennem él ennek a szép előadásnak az emléke, a sikere. Mi az, ami megragadott a darabban? Kosztolányi és Lányi Hedvig szerelmének a tisztasága, a szépsége. Tetszik az előadás felépítése, a zene, Kosztolányi hangja (felvételről Balázs Piri Zoltánt halljuk). Az előadásban a régi

Szabadka hangulata is benne van – mondja Imola, aki szeretné, ha a jövőbeni közönségből, aki teheti, elolvashatná a könyvet, mielőtt megnézné az előadást. A másodikos gimnazista lányt korábban az Életjel szövegmondójaként ismerhettük meg, s mint megtudtuk tőle, tovább folytatja a szavalást és a mesemondást.

– Ami a bemutató utáni visszajelzéseket illeti, rendkívül elégedett vagyok – mondja Barácius Zoltán, a monodráma rendezője –, mégpedig a kedvezőkkel azért, mert ez természetes, hisz – bár nem akarok nagyképűnek tűnni – jó előadásról van szó. A rosszakat is elfogadom, mert a környezetünkben ez is természetes, hogy a pályakezdő fiatalokat már az indulásnál szívesen „elvágják”. Azonban én biztos vagyok abban, hogy lesz még folytatás, Imoláról még sok szépet és jót fogunk hallani.

Tervben van a zentai, topolyai, nagybecskereki és néhány magyarországi vendégszerelés is, Szabadkán is fellépnek majd. S még valamit megtudtunk: Barácius Zoltán Romain Weingarten *Nyár* című romantikus darabját szeretné színpadra vinni, a szereposztásról még korai szólni.

m. k.

(Magyar Szó, 1994. december 3.)

FECSKELÁNY

Nemrég mutatta be nagy sikerrel a Kosztolányi Dezső Színház Dér Zoltán *Fecskelány* című dokumentumregényének színpadi változatát a szabadkai Gyermekszínházban. Az előadást azóta többször megismételték. Lányi Hedvig az Újvidéki Színházban és a csókai Művelődési Házban is bemutatkozott. A sikerelőadás néhány részlete – a színpadi mű rövidített változata – vasárnap, december 4-én 15 órakor a Szabadkai Rádióban is elhangzik (Szép Szó). A Fecskelányt Korhecz Imola személyesíti meg, Kosztolányi Dezsőt Balázs Piri Zoltán. Barácius Zoltán a rendező. A hangfelvétel Pintér Ferenc munkája.

(Magyar Szó, 1994. december 3.)

ELLÁTOGATOTT A FECSKELÁNY

A tájolás feladatát is felvállalva, a meglehetősen szűkös anyagi lehetőségek ellenére – ugyanakkor a csókai Húsárugyár támogatásának köszönhetően – jól sikerült előadást tartott december 1-jén, csütörtökön este a csókai Művelődési Házban a Kosztolányi Dezső Színház Zsebszínpada. A szabadkai születésű író nevét viselő társulat úgy döntött, hogy Boris Vian *Birodalomépítők* című darabja után névadójának állít emléket, a *Fecskelány* ugyanis Kosztolányi Dezső és Lányi Hedvig levelezése alapján készült monodráma, Dér Zoltán adaptációjában és Barácius Zoltán rendezésében. A vajdasági körútra induló kamaraelőadás fő- és címszerepét Korhecz Imola játssza, Kosztolányi hangját pedig Balázs Piri Zoltán „kölcsonzi”.

– A csókai volt a *Fecskelány* hatodik előadása – mondja Korhecz Imola –, eddig négyyszer léptünk fel vele Szabadkán és egyszer Újvidéken. További biztos állomásaink Topolya, Zenta, Zombor és Nagybecskerek. Ezenkívül bejöhet még egy szlovéniai körút is, de erről talán még korai beszélni. A darab egyébként egy szerelmes történet, amelyet Dévavári Zoltán könyve alapján állítottunk össze. A négy év levelezését és naplórészleteit tartalmazó monodrámából végül is kibontakozik egy plátói szerelem története, amely Lányi Ernőnek, a szabadkai zeneiskola akkori igazgatójának tizenéves lánya, és a húszas éveibe lépő, sokat utazó költő között bontakozik ki, és végül is szakítással fejeződik be.

A *Fecskelány* hangjátékváltozata egyébként december 4-én délután 15 órától lesz majd hallható a Szabadkai Rádióban, a rákövetkező héten pedig a Zsebszínpad a szabadkai gimnáziumban adja elő a darabot.

i-P.

(Magyar Szó, 1994. december 3.)

A FECSKELÁNY UTOLSÓ RÖPTE

Kosztolányi divat nálunk, ezt el kell könyvelni; maradandóbb a miniszoknyánál, a farmernadrágnál, a Dallasnál, időállóbb az emlékeknél, a korróziónál, s a feledésnél, egyszerűen itt, szerény kis alföldünk szende elszigeteltségében ő az örök érvényű sztár. A recept így szól: – Végy egy csipetnyi (vagy kávéskanálnyi) Kosztolányi-művet, s adj hozzá némi féledes feledést, semmi más. Ennyi. Dicső polgártársaink áhítoznak egy olyan szerkezet, vagy akármí után, amely segítségével azonosulni tudnának Dide (Kosztolányi beceneve) korhű éleslátásával, világ-avagy Szabadka-szemléletével. Mivel ez kivitelezhetetlen, heveny elvonótünetekkel botorkálnak szűk látókörük sikátoraiban, s szükségleteik kielégítését jeles irodalmárainkra, kitűnő művészeinkre bízzák.

A *Fecskelányt* kivételesen nem teljesen Kosztolányi alkotásai ihlették, inkább a fennmaradt levelek, melyeket Lányi Hedvighez írt. E forrásokból gyúrt azután össze Dér Zoltán egy önálló művet, melyben Lányi Hedvig naplója kel életre, s melyből a századelő kellemes hangulata bukkan fel időről időre, pajkos táncot lejtve az olvasó körül.

S jött a nagy kérdés, ki vigye színre, az Életjel Színpad, vagy az Újvidéki Színház, esetleg a közelmúltban alakult Kosztolányi Színház? (hiába, egy ilyen darabért harcolni kell...) S jött Kovács Frigyes, a Kosztolányi Színház művészeti vezetője, s győzött. S jött Barácius Zoltán, és megrendezte.

A történet? Szerelem, szerelem, életreszóló nagy, nagy szerelem. Úgymond szabadkai *Rómeó és Júlia*, vagy *Trisztán és Izolda* kapcsolat, csak kevésbé tragikus végkifejlettel. A még jóformán gyermek Hedvig beleszeret a híres költőbe, s a költő, ki nem is lenne költő, ha nem viszonzná e fennkölt érzéseket oly őrült módon, oly mindent leperzselő, vad, zilált, az Ámor nyilával szíven lött emberek módján. E platói szerelem során végigkísérhetjük egy kislány fokozatos felnőttségévé válását, a kezdettől a szakításig, a naplójegyzetek, s Kosztolányi levelei felelevenítésének tükrében. Hedviget, a fecskelányt Korhecz Imola szabadkai középiskolás tanuló alakítja, Kosztolányi hangját pedig Balázs Piri Zoltán, újvidéki színművész interpretálja. Mindkettejük alakítása maradandó élményt nyújt a néző számára, a pajkos kislány repdeső játékosága, kedves naivitása kifejezésre jut a darabban, Kosztolányi hangját pedig szinte nem is tudnánk másképp elképzelni ezek után. A kifogásolnivalókat egyedül a rendezésben kereshetjük, valahogy nem illik össze a modern hangtechnika alkalmazása a korabeli díszlettel és játéktípussal. Lehet, hogy egy időben inkább a jelenhez konvergáló hozzáállás és egy szabadabb, merészebb, kevésbé korhű forma közelebb hozta volna az előadást a nézőhöz.

Mindenesetre, érdemes megnézni, s ha más nem is teszünk, de felülvizsgálhatjuk magunkat, így, majdnem egy évszázados távlatban, mennyire váltunk elfásulttá, vagy inkább mennyire tettek bennünket azzá, érzéketlenné s rezignálttá az iránt, ami iránt igazán nem kellene. Ezek után mindenki döntsön saját belátása szerint, elidegeníthetik-e tőlünk a szerelmet, vagy pedig, persze más definíciókkal, megreformálva, megmásvítva, igazodva, de megmarad, s éltet tovább.

P. A.

(Képes Ifjúság, 1994. december 20.)

PÓDIUMUNKON HANGZOTT EL

A PRIMADONNA ÉS KÍSÉRŐJE

Kedves közönség!

Nézzék el nekem, hogy nem tudom megilletődés nélkül köszönteni ma esti előadásunk vendégeit: Heck Paulát és Vadné Dorman Mancit. Nemcsak amiatt, mert mindketten ott voltak élődésünk indulásánál, tehát az Életjel őskorát idézik fel bennem, bennünk, akik a szép szó szolgálatának ezt a mifelénk addig nem, vagy kevésbé ismert formáját megálmodtuk, hanem mindenekelőtt azért, mert nevükhöz fűződnek mozgalmunk első átütő sikerei. Pedig akkor már megrendeztük Csáth-, Lányi- és Kosztolányi-emlékestűnket és öt és fél órás kabaréműsorunkat, de ezek közel sem váltottak ki akkora érdeklődést, mint az a rendezvényünk, amelyet 1960. december 12-én tartottunk meg a színház nagytermében Ábrahám Pál halálának egyéves évfordulóján. Ekkor mutatkozott be első ízben közönségünknek Heck Paula, színházunk népszerű primadonnája, akinek minden egyes föllépte eseményszámba ment és hetekig beszéltek róla a városban. Pataki László, Petz Marika, Tóth Éva, Szilágyi László, Verseghi József és Kunyi Mihály voltak a partnerei, akik közül az utóbbi három – sajnos – már nincs körünkben. Az apatini születésű világhírű zeneszerző legszebb dalait adták elő Vadné Dorman Manci kísérete mellett, aki a későbbiek során is megosztozott velük sikerükben. Mert az Ábrahám-estet csakhamar követte a *Szerelem dalban, zenében, táncban, versben, prózában* olyan parádés szereposztásban, amelyet bármelyik hivatásos színház megirigyelhet. (Hiszen – ma esti vendégeinken kívül – föllépett rajta – többek között – Albert János, Barácius Zoltán, Fazekas Piri, Fejes György, Huszka Ica, Petz Marika, Kunyi Mihály, Majoros Katica, Nagyellért János, Pataki László, Romhányi Ibi, Sánta Pusztai Lajos, Szabóné Cseh Mária, Szalma Rózsi, Szilágyi László, Tóth Éva, Verseghi József, Verseghiné Franzer Anasztázia és Vujkov Géza.) Ezek a művészek a későbbiek során is nem egy előadásunkat vitték sikerre. Mint például az 1962 őszi megtartott jubileumi műsorunkat, amelynek keretében fölevenítettük öt év legjobb számait, vagy két évvel később *A halhatatlan kedves* című összeállításunkat, amelyen a zene- és világirodalom legismertebb nőalakjai elevenedtek meg. Ennek az időszaknak azonban volt még egy emlékezetes estje: az, amelyen az ugyancsak bácskai születésű Eiseemann Mihály legszebb melódiai csendültek föl. Ezeket a dalokat is, akárcsak az előbbi rendezvények műsorán szereplőket, Vadné Dorman Mancit tanította be és kísérte zongorán. Olyan kiválóan, hogy nemcsak a színház nagytermét zsúfolásig megtöltő közönség elismerését érdemelte ki, hanem a jelenlevő szerzőt is.

Az Életjelnek ezt a periódusát, az indulás első éveinek máig emlékezetes sikereit idézik fel mai dalestünk vendégei, akiket – noha hosszú évekkel ezelőtt megváltak a színház

*Hosszabb és véglegesnek hitű távollét után ismét közönségünk előtt:
Heck Paula*

Vadné Dorman Mancsi

háztól – máig nem felejtett el a szabadkai közönség. Bizonyított erre az a nagy siker, amelyet múlt év decemberében megtartott jubileumi estünkön arattak. S az, hogy ma is ilyen szép számban eljöttünk meghallgatni őket. Kívánom, hogy érezzék jól magukat és teljék örömük művészetükben. Kicsiny közösségünk számára örömnép a mai, mert a primadonna és hűségese kísérelje visszatér, ha nem is a színpadra, pódiumunkra.

DÉVAVÁRI Zoltán

(Elhangzott az Emlékszel még? című esten, 1989. március 20-án.)

MEGSZÓLAL A KIMONDHATATLAN

*„Megszólal a kimondhatatlan
de nem mondhatja ki önmagát”*

(Weöres Sándor)

Mi rejlik a portrék felszíne mögött? Az örökre merevedett külső nyugalom milyen belső nyugtalan fényeket takar? A rideg anyag milyen bozontos erőt rejt? A tagadó szemek, a szigorú állkapcsok vajon telekiabálhatják-e jogosult álmokkal a mindenséget? A vigyázzban álló szelíd tekintet remélhet-e irgalmat ott, hol legfelsőbb tilalmak hegyeződnek? Zsongthat-e gyászbeszéd? Soha! A hegyelet kopogtat a csönd szemhéján... Emlékezetünk átlép minden küszöböt, az élökre példázat nehezül.

Meghatott tisztelettel nézem anyám életének megmentője, a mártírhálált halt dr. Singer Adolf mellszobrát. Érzem emberi melegét, az úrön át hite biztató üzenetét. Szavaim mostoha buzgalma gúzsba köt. Végtelenség jelképe előtt az idő vigyázzban áll és tiszteleg.

Weil Erzsébet portréit szemlélve – túl az anyaghoz való kapcsolatán – úgy érezzük, valamennyi alkotása a lelkében zajló folyamatok, indulatok, élmények megfogalmazása: sajátos önportré, melyhez kapcsolódni csak a saját élményeinkkel, fantáziáinkkal tudunk. Szobrai a passzív szemlélődés helyett bennünk először hangulatokat, azután gondolatokat – vagy fordítva? – ébresztenek.

Dr. Steinfeld Sándor portréjának szép, lágy vonásai a forradalmár, a humanista orvos tiszta tekintetét szimbolizálják.

Kvazimodo Braun István portréjának vonásai is legbensőbb természetét tükrözik. Arckifejezése bizakodó, bölcs, csaknem derűs, a művész belesejti az író ars poeticájának szellemi és érzelmi meghatározását.

Weil Erzsébet nyilvánosan felállított mellszobrai és az itt bemutatottak esztétikai értékek hordozói. Portréiban a pontosságra törekszik, ez a viszonyulás az alanyhoz számos alkotó által lebecsült, ám nála ez a látszólagos következetesség a műalkotás végső célja és tökélye.

Időtlen szépségű Bartók-portréja sejteti a zeneóriás emberi nagyságát.

Kocsis Zoltán – korunk meghatározó zongoraművésze – mellszobrának üde bája a „kamasz zsenit” idézi.

Weil Erzsébet művészete mélyen morális, ihletői tartalmas, értékes emberek, tekintetükből a művész humanizmusa sugárzik.

MOLCER Mátyás

(Elhangzott *A múltfeltáró című esten, 1989. október 19-én.*)

Neve szabadkai személyiségek hiteles megörökítője: Weil Erzsébet

A TANÁR ÚR...

A tanár úr... Bori tanár úr híre már előbb eljutott hozzánk, mielőtt beléptünk volna az egyetem épületébe. „Szigorú, iszonyúan szigorú” – mondták az idősebb hallgatók. És mi elhittük. Azután találkoztunk vele. Kicsit megilletődve ültünk a padokban, amikor belépett. Ránk nézett, leült, majd elkezdte előadását. Közben fel-felnézett és ilyenkor összeráncolta bozontos szemöldökét. Múltak a hetek, hónapok és mi egyre jobban élveztük az óráin hallottakat. Értékekről akart meggyőzni bennünket, amelyeket az akkori hivatalos irodalompolitika mellőzött vagy akarva-akaratlanul elhallgatott. Beszélt Krúdyról, Török Gyuláról, a két Cholnokyról, Justhról, Asbóthról, Csáthról, a szecessióról, Jókairól, nem az ismert nagy mesemondóról és romantikusról, hanem a kapitalizálódás problémáinak éles szemű megfigyelőjéről. Beszélt és mi kezdtük elhinni, hogy ezek valóban értékek, és kezdtük olvasni ezeket a sokszor oly nehezen beszerezhető könyveket, és kezdtük megszeretni őket...

Közben készültünk az első kollokviumra a tanár úrnál és olvastunk, olvastunk, egyre többet olvastunk. Kérdegettük egymástól, hogy ki mit jegyzett meg, élveztük, ha olyan apró részleteket is kijegyeztünk a könyvekből, amiken társunk tekintete átsiklott olvasás közben. Azután kezdtük magunkban elismerni és önmagunknak bevallani, hogy; „Nó-csak, hiszen ennek a Borinak igaza van...”

Azután elérkezett a kollokvium napja. Izgalom, idegesség, különböző babonás rituálék és gombóccal a torkunkban, izzadó tenyérrel húztuk ki a tételt... Majd mondtuk, kezdetben akadozva, majd egyre jobban belemelegedve és befeledkezve a századvég különös vigalmas és izgató világába. Ránéztünk a tanár úrra, aki nyugodt, komoly arccal hallgatott, de amikor valahol ott, az irodalom legigazibb régióiban megszűnt a tanár-diák viszony, az idő, hely és minden külső körülmény, csak az frói üzenet, a gondolat maradt és a hangulat, a tanár úr elégedetten összeráncolta bozontos szemöldökét... Ez azonban már más volt, kicsit cinkos,

Mák Ferenc méltatta a hatvanéves Bori Imre életművét

néma kérdés: „Na, ugye, érdemes volt...?” és amíg energikus mozdulattal beírta az indexbe az osztályzatot, mi megkönnyebbülten mosolyogtunk és éreztük: „Érdemes volt”.

Aki megbukott, morgott, majd ha rájött a tanár úr magyarázta szépségek igazára, olvasott, ha meg nem, talán nem is kár érte.

Sokszor találkoztunk a tanár úrral az egyetem folyosóin, előadótermeiben, vizsgákon. És vagy megszerettük, vagy haragudtunk rá, de önmagunknak is, egymásnak is el kellett ismer-nünk értékeit: a látásra tanított minket, a rejtett értékek felfedezésére, az olvasás örömére, a szöveg igazára. Szövegolvasásra, hogy csak az legyen a fontos, amit az fró leírt, az legyen az elemzés tárgya, nem huszadrangú életrajzi adatok. Számunkra, tanároknak ez a legfontosabb. Tanárokat nevelt a tanár úr, s aki valóban a tanítványa volt, megtanulta, hogy az igazi értékek időtállóak, csak keresni kell őket, felfedezni, rájuk találni. Szemléletre tanított, odafigyelésre, elmélyült értelmezésre, az összefüggések felfedezésére. Sokan tanítottunk ma is tanítványai kö-zül. És azt hiszem, az a tanár úr számára a legnagyobb ajándék, hogy sok iskolában sok tanár elfogadta nézeteit és úgy tanít, ahogy tőle tanultuk. Sokszor idézzük meglátásait, gondolatait, mondatait, sok gyerek lejegyi azokat. Értéke ezáltal növekszik.

Jó lenne, ha néha benézne egy-egy órára, talán egy Krúdyra vagy Csáthra, és csak figyelne nyugodt, komoly arccal – ahogy azt tőle megszoktuk –, de azért belül örülne, hogy lám mégiscsak jó tanárnak lenni, ilyen igazinak, ilyen munkát követelőnek, mert ezek a már maguk is tanár emberek megértették, amit akartam, és úgy dolgoznak, ahogy dolgozni kell. Csak ülne és figyelne. Kívánjuk, hogy még sok-sok évig figyeljen ránk, majd cinkosan, kicsit elmosolyodva ráncolja össze bozontos szemöldökét...

HELÉNYI Klára

(Elhangzott a Rend és rendszer című esten, 1989. december 15-én.)

*Az ünnepektől frótársai körében
(Dér Zoltán, Urbán János, Herceg János, Bori Imre)*

EGYÜTTÉRZÉS AZ ELESETTEKKEKEL

Üdvözlöm a jelenlevőket, külön üdvözlöm Glid Nándor szobrászművészt és az Életjel, valamint a Városi Múzeum nevében köszönöm, hogy eleget tett meghívásunknak.

A Városi Múzeumban megrendezett retrospektív tárlat kiegészítő tartalmai közé tartozik a ma esti műsor is. Glid Nándornak 1967-ben volt utoljára tárlata Szabadkán, abban az évben, amikor az *Akaszottak balladája* emlékművet valósította meg városunkban. Azok közé a művészek közé tartozik, akik ritkán szerepelnek önálló kiállításokkal. Az ő neve elsősorban is emlékműszobrászatával lett naggyá, nem csak a jugoszláv, hanem az európai szobrászatban is. Életművében azonban a kevésbé ismert kispasztikai és a grafikai munkák is igen fontos helyet foglalnak el.

Glid Nándor szobrászművész, a szobrászat tanára a belgrádi iparművészeti karon, 1924-ben született Szabadkán. Szülővárosában elvégezte az elemi iskolát, valamint a gimnázium három osztályát. A „numerus clausus” bevezetése teljesen elvette kedvét a tanulástól. Ekkor édesapja kőfaragó-betűfaragó szakmára adta.

A második világháború azonban életútját megtörte és a borzalmak, a fajtárs, szüleinek, hozzátartozóinak elvesztése mély nyomot hagyott egyéniségén. Ő a szegedi munkatábor után önkéntesen jelentkezett a VII. vajdasági brigádba. A felszabadulás után Belgrádba ment és az iparművészeti középiskolában sikerrel folytatta tanulmányait, úgyhogy 1948-ban felvették az Iparművészeti Akadémián a harmadik évre. Tanulmányait 1951-ben Radeta Stanković és Marin Studin tanároknál fejezte be.

Glid Nándor alkotómunkásságát összefoglalva elmondhatjuk, hogy az ötvenes évek elején rövid ideig a szocialista realizmus jegyében dolgozott. Utána érdeklődése szobrászati szempontól a tömeg és a tér problémája felé frányul, de a tartalom, a téma élményc jelentősen befolyásolta művészi kifejezőmódjának fejlődését. A tematikát illetően figurá-

Vendégünk volt a városunkból elszármazott Glid Nándor szobrászművész is

Életjel

XOOII.évf.3./791./sz.

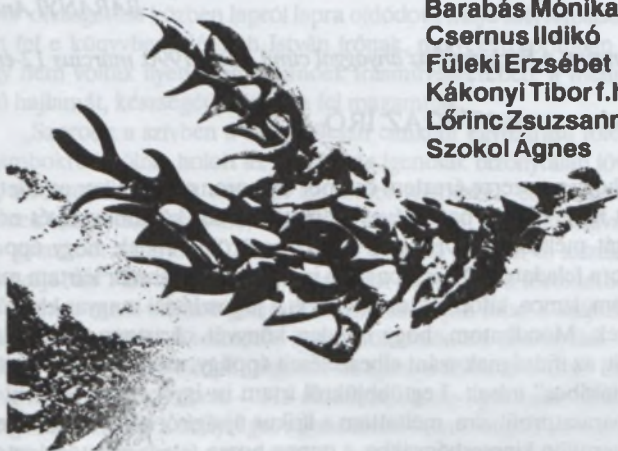
1990.III.12.

PÁRBESZÉD AZ AGYAGGAL

Vendégünk Glid Nándor szobrászművész

Műsoron: méltatások, versek, zeneszámok,
performance és videofilm

Fellép: Bakota Lídia
Barabás Mónika
Csernus Ildikó
Füleki Erzsébet
Kákonyi Tibor f.h.
Lőrinc Zsuzsanna
Szokol Ágnes

Bevezetőt mond:
Baranyi Anna

Közreműködik:
Szebenyi Magdolna
/gordonka/

A beszélgetést vezeti és a
műsort rendezte:
Horváth Emma

Az előadás 1990. március 12-én, hétfőn 19 órakor
kezdődik a Városi Múzeum kiállítótermeiben

lis szobrászatot ápol, érdekli az egyén, tehát a portré és az emberiség általában, az ő tragikus sorsa a második világháborúban.

A portré iránti vonzalma korai, gyökerei a fiatalkorba nyúlnak vissza – már kőfaragó-inasként szeretett fejeket csinálni, méghozzá a szakásostól eltérően. Tanulmányainak befejezése után Rodin hatása alatt dolgozik, de már az ötvenes évek közepe táján, az egyiptomi szobrászattól leszűrt tapasztalatoknak köszönve, autentikusan megfogalmazott portrékat alkot. Jellegetességük a leegyszerűsített és tömör forma, a modell személyiségének hangsúlyozása.

A portrészobrászattal párhuzamosan a tragédia, az együttérzés mindazokkal, akik a fasizmus áldozatai lettek, arra kényszerítik, hogy művészi témavilágát a második világháború nagy kataklizmájának szentelje. Már az ötvenes évek közepén a szabadabb, expresszívebb figuráció jelentős képviselője, majd gyorsan elérkezik a tömegek drasztikus le redukálásához, úgyhogy szobrászatát a linearizmus és az expresszív stílizáció jellemzi.

A haláltáborok borzalmaira és szenvedéseire, a megszállás ártatlan áldozataira való emlékezés hatására Glid Nándor fáradhatatlanul dolgozik e tragikus téma szobrászi megoldásain. Így jött létre az emlékművek egész sora: a mauthauseni (1957), a dachau (1965), a jeruzsálemi (1979), a szabadkai *Akaszottak balladája* (1967), a kragujevaci *Százat egyért* (1980). A halál borzalmas képe a *Tömegsírokban*, *Halálszekerekben* jutott kifejezésre. A *Főnixek* szimbolizálják az emberiség képességét arra, hogy újraszülessen. A ma tragédiája – Jan Palah önelégetése – inspirálta az önelégetés ciklust.

Glid Nándor éppen ezzel a tematikával foglal el jelentős helyet az európai szobrászatban. Azok közé a művészek közé tartozik, akik a figuratív plasztikában az ember, a megszenvedett emberiség tragikus képét fejezik ki, mint Alberto Giacometti, Germaine Richier vagy Marino Marini.

Végezetül: Glid Nándor művészi opusa állandóan gazdagodik, hozzájárulását adva mind a jugoszláv, mind az európai szobrászathoz.

BARANYI Anna

(*Elhangzott a Párbeszéd az anyaggal című esten, 1990. március 12-én.*)

EGY IGAZ ÍRÓ

Meg kell vallanom, hogy egyszerre éreztem örömet és szorongást, amikor az Életjel azzal a felkéréssel tisztelt meg, hogy a hatvanéves Németh Istvánt köszöntsem, és négy évtizedes írói munkásságát méltassam. Örültem, hisz ki ne örülne annak, hogy épp őt tartják méltónak egy ekkora feladatra. De szorongtam is, mert hisz többször leírtam már, hogy nagy, jó írónak tartom, izmos, kiforrott tehetségnek, a jugoszláviai magyar kisorroza legavatottabb művelőjének. Mondhatom, hogy minden könyvét olvastam: a novelláskönyveit, ifjúsági regényeit, az ifjúságnak szánt elbeszéléseit éppúgy, mint riportköteteit, a „kéthasábos” és az „egyhasábos” írásait. Legtöbbjükéről írtam is: igyekeztem felhívni az olvasói figyelmet remek parasztprofiljaira, méltattam a lírikus újságírói erényeit, azt a nemcs törekvését, hogy lemerüljön kincsesbányákba, s onnan hozza felszínre a történeteit, dicsértem azt az írói következetességét, hogy állandóan az igazat írja.

Tehát sok mindent megírtam róla, amit tudtam, vagy tudni véltem. Azt ugyan még nem, hogy „szomszédok” is vagyunk, hogy emberileg is közel állunk egymáshoz, s nem is csak azért, mert kettőnk szülőfaluját, Kishegyest és Feketicset alig öt-hat kilométer választja el egymástól. Sokkal inkább azért, mert az irodalomról, az írott szó szerepéről vallott nézeteink is közel állnak egymáshoz. Persze, a szomszédság nem tartozik az irodalmi nyilvánosságra, rokonságunknak nem is ez az alapja, mégis jólesik rálapozni a *Hülsen este*

*A hatvanéves Németh István – Juhász Géza kérdéseire válaszolva –
írásművészetéről beszélt közönségünknek*

következő dedikációjára: „...Földimnek a legjobb barátsággal, ha mást nem, hát egy kis hazai levegőt. Németh István, Újvidék, 1964. VII. 30.”

A fenti szorongásom azonban az elmúlt évben megjelent formás kis könyv, a *Díszudvar* olvasgatása közben lapról lapra oldódott, majd szertefoszlott. Olyan vonásait fedeztem fel e könyvben Németh István írónak, melyeket korábban vagy nem vettem észre, vagy nem voltak ilyen szembetűnőek írásművészetében: a meditációra és az esszéíráshoz való hajlamát, készségét fedeztem fel magamnak.

„Szorong a szívben a világ” illeszti címként egyik írása fölé, amely mintha „csak” a galambokról szólna, holott az emberiség igencsak bizonytalan jövőjéről medítál benne az író, arról a jövődőről, amelyet az ember természet- és környezetromboló cselekedetei tesznek bizonytalanná. Noé, emlékeztet az író, hét nap elmúltával másodszer is „kibocsátá a galambot a bárkából... és megjőve ő hozzá esteven és leszakasztott olajlevél vala annak szájában”. Ez olvasható az özvénzről szóló bibliai történetben. De – kérdezi az író – mivel térne most vissza a galamb, mit hozna vajon most a szájában? „Talán egy csillámló műanyag pántlikát. A szemétkébe fojtott föld hulladék ökörnyalát.” Az író bizakodik, s bennünk is táplálja a reményt: „egyszer az igazi, a félelem nélküli béke olajját hozza el nekünk fölsebzett csőrében. – Ha elhozhatja még egyáltalán. Akkorára talán már nem is lesz galamb...” Ezt a mélységes aggodalmat és szorongást az emberiség, a jövő nemzedék sorsáért egy rövid prózai újsághírből bontja ki: a középületek védelmére ugyanis feltalálták, s máris sorozatban gyártják a galambriasztó készüléket.

Elolvassván a *Mit jászottunk tovább* című írást, majd a *Stigma* címűt s még egy egész sor hasonlót, előbb ezt írtam a jegyzeteimbe: miért nem ír Németh István esszét? Aztán megfordítottam a kérdést: ki mondhatja azt, hogy nem ír esszét? Hisz nem rófre mérik azt! S miért ne volna esszé egy bekezdésnyi villanás, egy pillanatfelvétel Zákány Antalról, Dobó Tihamérről, az alkotói műhelygondokról, az írói népszerűségről stb.?

Íme, milyen pontos, találó rajzot ad Zákányról, a költőről, az emberről: „Felidézném jellegzetesen lassú, a mindig ráérő, mert soha sehova nem siető ember járását, sovány, nyúzott arcát meg a szemét, amelyben mintha mindig valami szelíd szemrehányás ült volna: te is elárultad a Szegényeket. Felidézném találkozásainkat, mindenekelőtt a legelsőt, amikor egyetlen novellámmal a zsebemben költővé ütött. Pedig a költő ő volt, talán az egyetlen, aki ugyanaz maradt a legutolsó versében, aki volt a legelsőben. Tehát rögtön az indulásnál kész, befejezett.”

Dobó Tihamérről így vall egyik rajzát szemlélve, s kétbetűs szignóját keresve: „A két betű nem mindig fedi föl magát azonnal, olykor mintha rejtőzködne a vörös keretben... Pedig olyan tiszta és világos. De most nem a lényeg, nem a két betű, hanem a betűk körül fehérén hagyott mező, mezőcskék próbáltak jelekké formálódni. Jelentést hordozó jelek-ké... Ki voltál?... Seb voltál. Nyitott seb. S mi szórtuk a sőt erre a nyílt sebre. Meg a port. Vasport... Igen, seb voltál. Ebből a sebből kiszivárgott vér a szignód nagy tusrajzod sarkában. Stigmád. Sebhelyed.”

Jó tíz évvel ezelőtt ütött szíven Németh István egy mondata. Végigtekintve a falusi házsoron, talán a szülőfalujában, döbbenet konstata: „Nem pipálnak a kémények” – noha éppen tél volt. „Pedig – folytatja – az égett szalma és égett kukoricaszár illata... elvegyülve a pörkölt disznó illatával... valahogy a biztonság és otthonosság érzésével töltött el mindig.” Most ezt tapasztalja ugyancsak a szülőfalujában, a Lenin utcában: „új házak, kibetonozott kocsiutak, gyalogjáról, autók, de lovaskocsik sehol, bandázás nincsen már. Nem hallani semmit, csend van, mint egy kiglangolt előkelő kertváros előkelő utcájában. Mindenki otthon ül, bezárkózva önnön magányába.” S ebből a végkövetkeztetés: „Lenin elvtárs,... ebben az utcában a forradalom befejeződött.” Így van, tehetjük hozzá, ha a „forradalmon” a paraszti élet felbomlását értjük.

E tárgyhoz kapcsolódik a *Kutakombás idők* című frás is. Nem először foglalkozik Németh István a „költező beszolgáltatással”, vagy mondjuk ki magyarul: a parasztüldözéssel, amelyre annak idején ezt a politikai „műszót” vették át a sztálini gyakorlatból, „raszulačenje sela”, azaz a falu kuláktalanítása. Hadd emlékeztessek *Bent a gödörben* című elbeszélésemre, amely még 1964-ben, a *Hülsen estében* jelent meg. Az egykori napszámos annak idején igen lelkes aktivista volt, a padlások lesöpprésében elől járt, de aztán kiesett „abból a szekérből, amelyre talán fel sem kellett volna kapaszkodnia”. S most annak a gazdának a tanyáján ássa ki a tűzre való tuskót, akivel szemben oly következetes volt. És most a gödörből magának kell szembenéznie Birgessel, aki a gödör szélén áll, letörten, „összehúzott szemében gyűlölet égett”. A *Sziget* című írásban meg egy olyan parasztot állít elénk, aki a pozarevacai börtönből való szökése után teljesen elidegenült a világtól, a nádasban él, s még a feleségével is csak a juhászok révén érintkezik. Persze, hogy ő is „kulák” volt. Legutóbb pedig az Üzenet júniusi számában olvashattuk *Az önkéntes* című elbeszélést egy hajdan szintén túlbuzgó aktivistáról, aki a tulajdon apja ellen fordult, s így szózkodott: „Tudja meg a Varga Mihály és tudják meg a vargamihályok, hogy ez egyszer nem az ő szavuk a döntő, hanem a népé! Mindent visszavenni tőlük, amit a nép verejtékén szereztek. Mindent az utolsó szalmaszálig. Mindent az utolsó barázdáig, mindent a küszöbig!” Most pedig teljes meghasonlottságban így medítál: „Jó volna bört váltani, mint a gyökcskának.”

Dehogyan akarom én Németh Istvánt parasztróként vagy a parasztság frójaként bekatulyázni, csak arra akartam néhány példát mutatni, hogy nemcsak vallja, de fróként valóra is váltja eltökélttségét, hogy az *itt és most* megfogalmazása révén arról írjon, „ami sajátosan, vérezen, fájdalmasan a miénk”.

A következő kérdéseket ezért frói credójaként is értelmezhetjük:

„Léftam-e e néptöredékről, amelynek magam is tagja vagyok, egyetlen lényegbevágó mondatot? Ennek a néptöredéknek – nemzetiségnek – jelenéről, közelmúltjáról, soráról. Szerintem nem lehet igaz fró, aki ezt megkerüli, aki efölött elsiklik.”

JUHÁSZ Géza

(Elhangzott a *Mogyorófavirág* című esten, 1990. november 26-án.)

NÉMETH ISTVÁN KOPOGTATÁSA

Van Németh Istvánnak egy különös szokása. Évek hosszú során át figyelem, de mindeddig sem tőle, sem másoktól meg nem kérdeztem, miért teszi. Pedig nyilván sokan észrevették már.

Az irodámból kifelé menet is kopogtat az ajtón. Kinek? Az előszobában ülő titkároknak? Nem hinném, mert sokszor ugyanígy kopogtat ő például a Híd irodájából kilépni készen is, pedig annak a szerkesztőségi szobának az ajtaja egyenesen a folyosóra nyílik. Kopog, mielőtt kilép! Nem furcsa? Számomra sokág az volt.

Miért is kopogtat az ember? Egyrészt hogy bebocsátást nyerjen, másrészt mert az udvariasság ezt követeli. De ezt a Németh István-féle kopogtatást semmilyen etikett sem írja elő. Sőt!

Ha az abszurd irodalom követője volna, kézenfekvő magyarázattal szolgálhatnék: az életben is fonák helyzetet kíván teremteni. De tőle valóságűbben megnyilatkozó frót lámpással sem találhatnánk irodalmunkban, irodalomtörténet-írásunk pedig benne máig a Móricz Zsigmond-i parasztnovella hagyományait folytató literátort látja, akitől éppen a formai kísérletezés esik a legtávolabb. S nyilván így igaz, mert ha jobban szemügyre vesszük frói munkásságát – e kötete alapján pedig van alkalmunk ezt megtenni –, látnunk kell azt is, hogy például az 1950-ben írt, kötetnyitó elbeszélése, a *Helytelen világ*, úgy rímél a *Mogyorófavirág* című záró novellára, mint egy költemény két sora. Széles színskálán ugyan, de szinte ugyanazok az élethelyzetek, életformák és irodalmilag megfogalmazott emlékek sorakoznak, s mind oly mélyen a mi falusi és kisvárosi valóságunkban gyökerezve, hogy onnan kiragadni sem lehet. De realista frói szemléletmódja és módszere ellenére mégis minden novellája az élet valami értelmetlen, esztelen cselekedetnek, történésnek a megfogalmazása. Olyannyira, mintha a rossz szellem irányította cselekedetnek szegődne nyomába, a lidérc cselszövéseit kutatná. Mert Németh István a sérelem oknyomozója, minthogy minden elbeszélése központjában valami sérelem áll, amit ki kell kutatni, eredetét fel kell tárni. Az frót nem a testi sérelem érdekli, hanem a lelki bántalom, hősei mind erkölcsi önérzetükben megbántottak, mert valaki vagy valakik becsületükbe gázoltak. Miért, hogyan? – teszi föl magának a kérdést, s máris nyomul e fájó méltánytalanság előidézőjének felderítésére, legyen szó erkölcsi vagy társadalmi kérdésekről vagy éppen séggyel gyermekszáj-történetekről. S teszi ezt riporteri alaposággal, de mindig frói invencióval.

E válogatás erényeit is abban látom, hogy az oknyomozó frót láttatja, a sértettség nyomába szegülő. S van-e a halálon kívül egyetemesebb frói téma, létezik-e mindannyiunkra jellemzőbb probléma a sértettségnél? Aligha. A sérelem szülte lelki trauma viszont annyiféle, ahány emberi szituáció létezik. E novellák, elbeszélések tanúbizonysága szerint is: a bántalom, a méltánytalanság és a kiszolgáltatottság háttérben rendre társadalmi okok húzódnak meg. A sérelem oka hol az, hogy egész heti kubikolással sem lehet annyit keresni, hogy az elegendő legyen a sok éhes gyermekszáj betömésére, hol pedig hogy rendszerellenesnek minősített dalocska miatt megnyomorították az embert. De sérelem éri Németh István novelláiban az anyát, a kisemmizésében lánya cinkosául szegődő orvos

részéről éppúgy, mint a dolgos falut, azért, hogy kompromittálódott embert választanak pártitkárrá.

Mi is a novella? Egy régi meghatározás szerint nem egyéb, mint rendhagyó történet. Igen, ilyen nem mindennapi események láncolata e könyv is. Igaz történetek sora, mondhatnánk, ha nem tudnánk, hogy igaz történetek nincsenek, csak utóbb válnak azzá. Mint Németh István novelláiban is, azért, hogy ő az eseményeket valamiféle csodálatos rendbe állítja, azért, hogy történetei motiváltak, leírásai érzékletesek, azért, hogy a benne megrajzolt emberi portrék elevenek.

Németh Istvánnak a valóság érzetét keltő történetei valójában éppen olyan különösek, mint az ő különösnek tűnő kopogtatása is. S írásaival nem olvasója lelkiismeretének ajtaját veri meg, a jeledáson túl a figyelmeztetés szándékával is? Belépve a Kiadóba is nyilván mindig akar valamit. S fonák kopogtatásával is mintha kötelességtudatunkat zörgetné meg.

Tudomásul veszem, Németh Pista, de kérek, innen, *Mogyorófavirágod* ünnepi bemutatójáról távozva is zörgesd meg e nagy tölgyfa ajtót, hogy ez a te jelképes kopogtatásod visszhangozzék a tiszteletedre itt megjelent olvasóid tudatában is.

BORDÁS Győző

(Elhangzott a *Mogyorófavirág című esten, 1990. november 26-án. – Magyar Szó, Kilátó, 1990. december 8.*)

KÖSZÖNET A VÁROSNAK

Kedves hallgatóm, olvasóm, barátaim, kollégáim, egykori diákjaim s ha még vannak: egykori diáktársaim!

A vétkes s a véges ember mardosó lelkiismeretével kérem mindazok megbocsátó megértését, akiket nemcsak a betűkbe merevített, de netán egyre halkabbra fogott szavaim is érdekeltek: jócskán megviselt testi állapotom akadályozott meg abban, hogy személyesen is megjelenjek ezen az általam is remélt találkozóon. A jó emlékezetű Gajdos pátertől tanult biblikus nyelven üzenem: a lélek kész, de a test erőtlén.

Mostanában többfelé hívtak e (talán utolsó) könyvem megjelenése alkalmából, de valahogyan mindenütt a Katedra emberét várták, aki majd kifejti nézeteit és álláspontját a mindannyiunkat foglalkoztató gondokról: irodalmi műveltségünk, nyelvünk és kultúránk kérdéseiről. A szabadkai meghívásra azonban nem a tanár fölényével, hanem a tanítvány alázatával készültem, annál is inkább, mert éppen fél évszázada annak, hogy itt, Kosztolányi gimnáziumában letettem az érettségi vizsgát, s elindultam a pályán. Többek között ezért is szerettem volna köszönetet mondani a Városnak, amelynek a falai között ifjúságom legszebb éveit töltöttem, s amely fölébresztette érdeklődésemet szellemi örökségünk iránt. Ha gyarló módon s elégtelenül, talán ezzel a könyvvel is hozzájárulhatok soha meg nem téríthető tartozásaim törlesztéséhez. Kérem, hogy ennek a szándéknak a jegyében fogadják ezt a könyvet, s így forgassák lapjait.

Újvidék, 1991. szeptember 30.

SZELI István

(Szelei István levele az *Életjel* közönségéhez)

Életjel

XOIII.évf.11./810.:sz.

1990.XI.26.

MOGYORÓFAVIRÁG

A 60 éves Németh István köszöntése

Az ünnepelt munkásságát
méltatja:

Juhász Géza

Az est vendége:

Németh István

valamint

Bordás Győző

és

Jung Károly

Fellép:

Bakota Lídia

Behtler Beáta

Gyarmati Erzsébet

Kalmár Zsuzsanna

Lőrinc Zsuzsanna

Palágyi Szilvia

Közreműködik:

Varga Attila

/fúvolya/

Kísérőrendezvény:

- Németh István könyveinek alkalmi kiállítása a Városi Könyvtár gyűjteményéből
- A Forum könyvvására, amelyen kapható lesz a szerző legújabb elbeszéléskötete

Rendező:

Horváth Emma

Az előadás 1990. november 26-án, hétfőn 19 órakor kezdődik
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében

Belépőjegy 10 dinár

SZELI ISTVÁN KÖSZÖNTÉSE SZABADKÁN

Herceg János többször beszélt arról, hogy a mi írónkat más íróféleltől a *mindenesség* különbözteti meg. Valahogy úgy hozta a „történi történelem”, hogy az itteni író, azon kívül hogy időnként verset, elbeszélést, regényt ír, ami végül is a dolga volna, ha már írónak vallja magát, sok minden mást is csinál, újságot ír és újságot szerkeszt, könyvet ad ki és könyvet árul, tárlatot nyit meg és riportozik, művelődési életet szervez és az előfizetés költségeire beszéli rá a jó iparost, leveleket ír ismert és ismeretlen tehetségeknek, fogalmazványokat ad be hivatalok gondterhelt serénykedőinek, irodalmi estet szervez és ugyanott szónokol is, ha kell. Egyszóval a mi írónk a kisebbségi irodalom és a kisebbségi művelődés *mindenesé*. Aligha kell hangsúlyozni, hogy Herceg János panaszában bőven van iróniából és öniróniából is. Mert a mindenesség terhét aligha lehet az önirónia felszabadító érzése nélkül elviselni.

Hogy ez mégis visszás helyzet? Merthogy nemcsak a hazai író elhatározásának függvénye a mindenesség, hanem a körülmények következménye elsősorban. Az írónak az volna a dolga, hogy írjon, a tanáré, hogy tanítson, az újságróé, hogy tájékoztasson, a szerkesztőé, hogy szerkesszen, a könyvárusé, hogy könyvet adjon el... Csak hogy. Igen, csak hogy mindebbe az író is beleszól mindig, mert van valami, amit mindenkinél jobban tud, vagy ha nem is tud jobban, de mindenképpen jobban érzi, átérzi és át is éli azt a nélkülözhetetlen feltételét az irodalomnak és írósnak, amit úgy nevezünk, hogy irodalmi élet, vagy mondjuk még kulturális közhangulatnak, ambientusnak is, aminek megléte és működőképessége nélkül az író hiába vár olvasóra és meghallgatóra, visszhangra és érdeklődésre nem számíthat. Mindez nélkül meg mit ér verset, elbeszélést vagy regényt írni? Fabatkát sem ér az író munkája, ha nincs, akihez szóljon és még kevesebbet, ha nincs, aki ebből a kulturális ambientusból visszazsúgjon neki.

Bányai János Szeli István akadémikus érdemeiről szóló hetvenedik születésnapján

Szeli István életművének is, mint a mi írónk legtöbbszörének, éppen a mindenesség a meghatározó és megkülönböztető vonása. Azzal, hogy Szeli István a mi kultúránknak valóban mindenese, mégpedig a szó legnemesebb értelmében. Abban az értelemben, hogy ez az életmű *vállalkozás*, a kisebbségi élethelyzet vállalása és ezzel együtt annak a feladatnak a körvonalazása, mely céljának a kultúra és a tudomány fejlesztését veszi, mégpedig életképes és működésre alkalmas intézmények megszervezésével és felállításával. Gondoljunk bele. Szeli István életútjának minden állomása ebben a visszavonulást nem ismerő, de a körülményeket és a lehetőségeket mindig szem előtt tartó vállalkozásban nyerte el értelmét. Ebből a szempontból kell értékelnünk mindazt, amit gimnáziumi magyartanárként, gimnáziumi igazgatóként, kétszeres külföldi diákként, egyetemi tanárként, tanszékvezetőként és intézeti igazgatóként, akadémikusként és akadémiai alelnökként végzett el és természetesen azt is, amit irodalomkritikusként és cikkíróként, tudósként és kutatóként ért el. Hány akadályt kellett leküzdeni, hogy a háború utáni zentai gimnázium működőképes legyen, hogy a magyar tanszék, majd a hungarológiai intézet ne csak tanintézmény legyen, hanem tudósképző központ és kultúrát meg igényességet sugárzó középpontja a nemzetiségi és magyar kultúrának ezeken a tájakon.

Elmondom azt is, meggyőződésem szerint, ezeknek az akadályoknak a leküzdéséhez és ennek az óriási munkának az elvégzéséhez egyáltalán nem nagy munkabírársra volt szükség, nem is annak a nagy, legendás fekete akatáskának az évtizedekig tartó cipelése kellett, amiben Szeli István egy egész kisebbségi kultúrát és tudományosságot hordozott magával, fáradhatatlanul, hanem az értékek tisztelete, a minőségben való hit, az a meggyőződés, hogy a vállalt munkát csak magas színvonalon, az értékteremtés szenvedélyével kell és lehet is elvégezni. A kulturális értékteremtés nem az izmok erején, hanem a szellem helytállásán, a megcélzott minőségi kritériumok érvényesítésén múlik.

Azon végül is, hogy a történelem „sötét erőivel” szemben érvként és védőpajznak mindenkor a szellem, a felvilágosodás hirdette ésszerűség, a kultúra és természetesen az Irodalom a hatékony fegyver. Erről beszél Szeli István, amikor Babits és Szerb Antal szinte egy időben megjelent irodalomtörténetéről, *Az európai irodalom története* és *A magyar irodalom története* című művéről szól. „Két cím, de egy tárgy – mondja Szeli István – az Irodalom. Így nagybetűsen, kicsontozva, minden hordaléktól megszabadítva, a maga szárnyaló és lebegő szellemiségében; a tudományos apparátus súlyától, a nemzeti önelvűség, világnézet, történelem, politika terhétől mentesítve.” És a következő szakaszban el is helyezi a két heroikus vállalkozást a harmincas évek közepének történelmében: „Különös, naiv képzelgésnek látszik – mondja – ma már az ilyen »független« irodalom feltételezése, méghozzá egy olyan korszakban, amelyet már minden oldalról abröccsok szorongattak, s amelyben a legjobb elméket nem elsősorban literátus gondok foglalkoztatták. De nemcsak naiv képzelgésnek, hanem heroikus kísérletnek is, hogy a széthullott, megbomlott világban a tévelygő ember az irodalom segítségével ismét rátaláljon a humánium útjára. Írásuk idején már lobogtak a Reichstag tüzei, majd nemsokára Madrid rőt lágjai is. Diktatúrák, könyvmáglyák, börtönök, csiszták kora ez.” Mit lehet kezdeni egy ilyen korban a nagybetűs Irodalommal, a minden hordaléktól megszabadított literátus gondokkal? A legtöbbször persze sarokba dobnák ilyenkor az irodalmat és szellemet, ujjal mutogatnának az esztétára, árulással vádolnák a rímről, a kompozícióról, a katarziszról szólót. Szeli István, aki jól tudja, hogy a bátorság az erényeknek csak legolcsóbbika, e két mű korszakos jelentőségét éppen akkor és abban a korban látja meg, amelyben az abröccsok minden oldalról szorongattak. Azt mondja, „szabadító könyvek voltak ezek”. S ez valóban a legtöbb, amit a könyv megtehet. Hogy felszabadítja a szellemet, hogy a humánium útjára

vezérli a gondolkodást és a közérzetet, hogy a racionálisat hirdeti az irracionálissal szemben, a remény forrását fakasztja a sötétségbe merült, fegyvercsattogtatástól hangos sivatagban.

Ilyen „szabadító könyvek” Szelei István könyvei mind sorra: a *Bevezetés az irodalomelméletbe* (1955), a *Hajnóczy és a délszlávok* (1965), az *Utak egymás felé* (1969), a *Nemzeti irodalom – nemzetiségi irodalom* (1974), a *Történi történelem* (1981), *Az erózió ellen* (1986), a *Hosszú útnak pora...* (1991), hogy csak a legfontosabbakat említsük, nem feledkezve meg természetesen a nevével jelzett antológiákról, tankönyvekről, szerb nyelvű kötetekről és az életutat áttekintő interjúkötetről sem... Ez nem „mellékterméke” a mindenességet vállaló frónak, a szolgálatot és feladatot teljesítő tanárnak, a tudomány és a kultúra szellemi irányítójának. Olyan művek ezek, amelyekben Szelei Istvánnak Arany Jánosról szóló gondolatai ismerhetők fel, miszerint a történelem tapasztalata arra tanított meg bennünket, „hogy az élet vállalása éppoly »bátorság«, mint az életet odavető romantikusoké, s hogy egy kevésbé sodró és áradó, de a partot nemcsak romboló, hanem építő költészet nem okvetlenül és eleve alacsonyabb rendű amannál”. A mindenesség vállalása az a „bátorság”, ami – bár nem az erények legsúlyosabbika – áthatja Szelei István műveit és egész életművét, mely partokat épít és a partok felé hidakat, hogy a szellemnek legyen min közlekednie, mert éppenséggel az a tulajdonsága, hogy mindenképpen közlekedni vágyik.

Ezt az évszázadokon áthaladó, nemzeti irodalmakat összekötő és megkülönböztető, frói és tudományos életműveket áttekintő, intézményeket teremtő és intézményeket működtető szellemet írta meg a könyveiben és adta elő gimnáziumi és egyetemi magyarórákon Szelei István nekünk, egykori és mostani tanítványainak, nem a szavakat tanítva, hanem az értelmet táplálva. És ez a szellem jó messzire eltekint minden rombolás, minden kicsinyes civakodás, mindennemű „sötét erő” felett és a szabadságot hirdeti, a szellem felszabadításába vetett hitet, a reményt arra, hogy lehet még értelmesen élni.

BÁNYAI János

(Elhangzott a Hosszú útnak pora című esten, 1991. szeptember 30-án.)

MEGTÖRTÉNT A CSODA

Molnár Ferenc, a talán legkurrensebb magyar színműíró mondta egykoron, hogy a színház, pontosítva: a színházi rendező vagy egy-egy színész az a céltábla, amely sohasem lőhet vissza. Aki lő arra a bizonyos céltáblára – a színikritikus, az a hivatalból az előadásra delegált személy – ha úgy tetszik: műbíráló –, aki a produkcióban erényeket talál (ritkábban), hibákat (gyakrabban), aki rámutat egy-egy előadás gondolati gazdagságára vagy szegénységére. Az egyetemes műveltségéből, világismeretből csillagos ötössel vizsgázott, és sohasem fordul el a színházról pedagógiai sértődöttséggel, mi több: megpróbálja megérteni az érthetlent, és optimista hittel segíti a szegény rendezőt és a még szegényebb színészt abban, hogy megtalálja az utat a nagy, az igazi művészethez.

Felelős poszt a kritikus poszt. Ő, a kritikus néha a szigorú törvény: ő oktathat is. Ő az, aki megérti a színház egyszerűjét, amely valamikor így hangzott: Csak abban a színházban születhetnek értékes előadások, amelyben a műsorrend mindig egy lépéssel a színház igénye mögött és egy lépéssel a néző igénye előtt valósul meg, gondolhatnánk mi, a színház napszámosai. A kritikus azonban mindig két vagy három lépéssel rohan a színházi alkotók igénye előtt és kilométerekkel a néző igénye előtt.

Gerold László az utóbbiakhoz tartozik. Észrevette, szignálta írásaiban nekünk, ha az *Áfonyákkal*, a *Légszomjjal*, a Háy Gyula-drámákkal, Camus *Caligulájával* vagy Bertolt

Brecht *Koldusoperájával* magasrendű művészetet prezentáltunk, de ugyanakkor figyelmeztetett is minket mindig a veszélyre, mert – szerinte és nem csak szerinte – egy színház nem züllhet le szórakoztató üzemmé, nem adhatja át a színpadot azoknak, akik társadalmi és erkölcsi szempontból úgyszólván a minimumot – vagy még azt sem – nyújtják. Gerold László a mi egykori, mondjam így: híres színházunk szigorú bírálója volt, de szem előtt tartotta mindig azt is, hogy a szabadkai színház nem lehet rétegszínház. Nem vitatta el azt sem, hogy a színházban a legfontosabb, a *conditio sine qua non* – a tehetség. Ha erről nem beszélünk, nem írunk, ha ezt nem vesszük észre, akkor a színházat semmi sem mentheti meg a bukástól. Megdicsérte az alkotó – rendező, színész, díszlet- és ruhatervező – tehetségét, de éles sarlóval ment neki a gaznak.

Éles arcélű színikritikus Gerold László, aki 1985-ben elsőnek tagadta meg a ristici színházat, azt a színházat, amely nem akarta, nem akarja elismerni a nemzeti színjátszás létjogosultságát. Ügyért, ügyekért harcolt – néha magára hagyatottan. Az ügy érdeke elé sohasem tolta az ő személyi szempontjait. Segíteni akart mindig, aggódott a magyar színházak pusztá léteért – sajnos, nem alaptalanul. És most, mielőtt átadnám a szószerket az utánam következőknek, csak azt sajnálom, hogy nem vezethetem be Gerold László barátunkat színházunk nézőterére, és nem biztathatom arra, hogy előadásunkról, egy Németh László-drámáról vagy egy Háy Gyula-színműről írjon emberséggel, nyersen, ha kell, ha elszúrtunk valamit, szépen, ha megérdemeljük a szép szavakat.

Szívemben mély szomorúsággal mondom most, hogy megtörtént a csoda – a kritikus túlélte a színházat, amelyet féltőn védett és amelyet olyan drasztikusan megszüntettek.

VIRÁG Mihály

(Elhangzott a Száz év színház című esten 1991. december 19-én.)

Gerold László érvel, Virág Mihály méltat a Száz év színház című Híd-díjas könyv szabadkai bemutatóján

Életjel

XXXIV. évf. 12. (869.) sz.

1991. XII. 19.

SZÁZ ÉV SZÍNHÁZ

A Híd-díjas Gerold László köszöntése

Bevezetőt mond: **Virág Mihály**

A szerzővel beszélget: **Krekity Olga**

Karády-dalokat énekel: **Huszár Elvira**

Zongorán kísér: **Megyeri Lajos**

A díjazott könyvből
részleteket olvas fel:

Lőrinc Zsuzsanna
Oláh Celesztina
Pajor Gizella
Pénovátz Márta

Rendező: **Horváth Emma**

Az előadás 1991. december 19-én, csütörtökön 19 órakor
kezdődik a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében

Belépődíj: 20 dinár

„Az én Aranyom”, a te Aranyod, az ő Aranya... Igen, mindannyiunknak van Aranya, legalább egy Arany Jánosa a lehetséges sok közül, a saját, az egyéni életérzéshez és ízléshez idomított egyetlen Arany-képünk, avagy tulajdon Arany-breviáriumunk. Egy képzeletbeli gyűjteményes verseskötetünk, amelyből esetleg a *Toldi*, vagy netán a *Nemzetőrdal*, vagy épp a kapcsolos könyv frójának sorai, alkotásrészletei, strófái és töredékei szólnak, súgnak, zsongnak hozzánk és felénk poétai „rendszer telenséggel” életünk, létünk s csendes vagy zajos fogvatkozásunk egy-egy pillanatában.

Mindannyiunknak van efféle képzeletbeli Arany-antológiája – már amennyiben van egyetemes költészeti, s külön magyar költészeti magángyűjteményünk, lélekbeni, benső, bensőséges, intim breviáriumunk is. Hisz miféle költészetkedvelő úgy általában, s miféle rajongója anyanyelvű poézisünknek az az ember, az az ifjú vagy agg, akinek nincs legalább egy csokornyai saját Arany-verse is minden egyéb, szfv szerint választott vers mellett?

Ha pedig van tulajdon Arany-költészetünk, akkor kellett lenni egy pillanatnak, egy élményteli, egész életre szóló pillanatnak, amikor ez a költészet valamely meghatározott rétegével, vonulatával, műfaji vagy tematikai tömbjével csakugyan a sajátunkévá kezdett válni.

Mai estünk jellege – az Életjel ifjú versmondóinak saját Arany-válogatása – talán fölmenti e bevezető sorok fróját a tolakodó személyesség vádjá alól, ha maga is feltárja a tovatűnt ifjúság ködfátyla mögül, hogy hol, mikor és hogyan lett néki is intim sajátja a szóban forgó költői életmű egyik alkotása.

Ezerkilencszázötvenkettőt írtak akkoron Baranyánk, Dél-Baranyánk történelmi kalendariumában, s külön e néhai, egyszer volt tündérvilág egyetlen magyar algimnáziumának, a vörösmarti nyolcosztályos iskolának az évkönyvében is, amikor a magyar–sokác Darázsról az ötödik osztály elvégzése után odacsöppent nebuló az egész megjelenésében különös, sőt az ő számára egyenesen titokzatos Tanárnök, Baranyai Schneider Júliának a felolvasásában először találkozott az eleven, a mindennemű iskolai szabványokból, előírásokból, tantervekből és tanítási programokból kiszabadított Arany János-i szóval. A *Szondi két apródját* olvasta föl éppen a baranyai szélrózsa minden irányából Vörösmartra sereglett falusi gyerkőcöknek a titokzatos Tanárnök, azt a kettős monológból építkező ódon balladát, amelyből a darázi nebuló első hallásra alig is értett valamit. Ám annál inkább megérezett valami különöset, valami eladdig ismeretlent: azt, hogy a bármennyire is régies tárgyú és nyelvezetű vers nemcsak iskolás házifeladat, s nem is csak iskolai vagy falusi rendezvények, állami vagy népünnepélyek alkalmával jól-rosszul felmondandó poros, könyvtárszagú holmi, afféle múzeumi kacat lehet csupán, amelynek nyilvános felmondásába a netán rossz napot kifogó, vagy lámpalázás kisdíák bele is bukhat (miként a darázi gyerkőc is belebukott egyszer a Biskupity Jani bácsi kocsmája sörshordókból eszkábált színpadán a *Föltámadott a tenger* „gálya – árja” rímpárjaiba), hanem lehet ez a régies vers a legmaibb mai élményforrása is, az olvasóját, felmondóját vagy hallgatóját egész emberi mivoltában átjáró, átható s fiziológiai valójában is megrázó szellemi ösztök, egzisztenciális áramkör, a személyiség szerkezet legmélyebb rétegeit is felvillanyozó, elemi hatásforrás.

Hisz épp ez történt a Tanárnökvel, mialatt nekünk a *Szondi*...-t olvasta: tekintete a könyvről egyre-másra valahova messze révedt, mintha csak ama drégeli ósidőkkel érintkezne testen-lélekben, szinte sámáni azonosulással, miközben a szépnek kevésbé, ám szelfédnek, mélynek, disztigváltnak, előkelőnek mindennemű tanítványi túlzás nélkül is okkal mondható, sokat megért ráncos orcája meg-megrándult, ajkai meg-megremegtek, s szemeiben – a lángvörös hajkoszorú mellett e sámáni ábrázat legsajátosabb tartozékában!

– megjelent egy-egy kövér gyöngyszem... Persze, a darázsiból három évre vörösmartivá lett kisdíák nem tudta, nem tudhatta ekkor, hogy a Tanárnőt valójában a szellemi jani-csárságot elutasító Szondi-apródok rebellis magatartása, a hódító hatalom alattvalói dicsegetését megtagadó dalnoki gesztus, értelmiségi tartás és emberi magatartás rázta meg fölolvadás közben a könnyekig; azt azonban egy életre meg- és átérezte a szóban forgó nebuló, hogy ez az ódon nyelvezetű, a török hódoltság régi-régi, történelemlkönyvekbe visszaszorult idejéről verselő Arany János valami időfeletti mágikus hatalommal rendelkezhetett maga is, ha ott és akkor, a vörösmarti algimnázium kopottas tanári katedrája s mintegy negyedszáz gyerekember színe előtt ilyen elemi fiziológiai megrázkódtatás már-már védtelen alanyává képes tenni egy felnőtt embert, egy sorsdett asszonyembert, az első Jugoszláviában afféle szellemi számkivetettségre ítélt, sokáig Dél-Szerbiában tanítós-kodó tanárasszonyt...

Tisztelt közönség, ezzel a talán bocsánatos önéletrajzi kitérővel csak látszólag tér-tünk el mai estünk közelebbi tárgyától. Ellenkezőleg, valójában feléje közelítettünk, hisz az Életjel fiataljainak választása ezúttal és elsősorban Arany balladaköltészetére, a Szon-dik, Rozgonyiné, Török Bálintok, Zács Klárák és Vörös Rébékek csodálatosan ódon és – költőjüknek hála – csodálatosan mai, eleven és életes univerzumára esett.

S micsoda sokrétű és sokszínű, a költői tárgyaiban, műfaji jellegzetességeiben, hang-vitelében, stilisztikájában és nyelvezetében milyen változatos balladai univerzum ez!

Mert a számbelileg túlsúlyban levő történelmi balladák mellett nem kevésbé időálló vonulata Arany kisepikus életműrészletének a nem történelmi tárgyú balladáké is, mint ahogy a parasztvilág drámáját és tragikumát összetéveszthetetlenül Arany János-i módon megragadó kisepikus alkotások mellett is ott találjuk költőnk nagyvárosi tragikumélmé-nyének balladás lecsapódásait.

S ugyanígy, a műfaji jelleg tekintetében is milyen változatos ez a ballada-opus! Hisz igaz ugyan, hogy nagyobbik hányada okkal minősíthető a sokat idézett Arany János-i mű-faji hitvallás megtestesülésének – „természete a balladának (...), hogy nem a *tényeket*, ha-nem tények *hatását az érzelemvilágra*, nem a szomorú *történetet*, hanem annak *tragicumát* fejezi ki mennél erősebben” –, azonban közelebről szemlélve e műfaji credo, ars poetica egyedi megvalósulásait, könnyűszerrel megállapítható, hogy a már-már XX. századian bonyolult, ellentétes és ellentmondásos szereplői érzelemvilág előtérbe állítása mellett olykor épp a szereplői élettények és események dominálnak Arany balladáiban, s a sűrítés, a kihagyásos szerkesztés, az utalás- és jelzésrendszer pazar gazdagsága révén a végsőig tömény, koncentrált tragikum má hevített alkotások mellett ott találjuk a lazább szerkezetű, inkább epikus vagy dalszerű, semmint tragikus, illetve az életképszerű és románcos kompozíciókat is. Miként a történelmi balladák tárgyához nagy fokú alkotói tudatossággal társított nyelvi archaizmusoktól, valamint a régi magyar műköltészet nyelvi hagyományainak ugyancsak szándékos érvényesítésétől a parasztszöveg néprajzi megfor-málásán át a nagyvárosi zsargon funkcionális felhasználásáig terjed Arany balladakölté-szetének sokszólamú nyelvi skálája is.

Tisztelt közönség, estünk első részében ebből a több vonatkozásban is izgalmasan rétegzett ballada-opusból kapunk bizonyára ugyancsak izgalmas előadói felfűtést.

Egyebek közt az utolsó nagy balladakorszaknak nevezett alkotói időszak, vagyis az 1880-as évek parasztszöveg-teremtése, közelebről annak két kiemelkedő darabja, a nép-szerű *Vörös Rébék* és *Tengeri-hántás* földidézése révén. Hogy aztán e tárgyában, motíviká-jában és nyelvezetében egyaránt folklorisztikus, a népi betyárballadák, illetve a magyar hiedelemmondák világát megidéző, a magyar paraszti mitológiát már-már a modern demonológia világába áttemelő műköltői alkotások mellett a *Híd-avatás* révén felfűtött ka-punk a nagyváros, már az idős Arany korában is Nagy-Budapest mitikus világából, köze-

lebbról a már akkor is „modern” magyar nemzeti betegség, a meghívott halál önemésztlő, öngyilkos világból.

S természetesen bemutatásra kerülnek estünkön történelmi tárgyú balladák is. Egyrészt a népdalszerű, ízig-veéig modern folklorizmusú *Mátyás anyja*, másrészt a látszólag nem magyar tárgyú, de nagyon is magyar allegóriájú – ti. a Bach-abszolútizmus ellen példázó és lázító – *A walesi bárdok*. Amelyben, mint emlékszünk, a Szondi két dainokához hasonlóan egy egész dainok-had, kereken félezer bárd, azaz énekes tagadja meg rebellisen a szellemi janicsárságot, az idegen zsarnok és zsarnokság alkotói dicsőítését. S engedték meg itt ismét egy röpke életrajzi kitérő.

Ama vörösmarti algimnazista Arany-breviáriumává egy maroknyi színes üveggolyóért – ahogy mi is mondtuk: „klikkerért” – cserébe kapott, az újdéki, azaz akkor még hivatalosan „noviszádi” Testvériség-Egység Könyvkiadóvállalatnál 1950-ben megjelent Aranykötet vált. (Amelynek eredeti tulajdonosáról, a könyv élére a nevét kisdiákos ákom-bákom betűkkel fölíró Kuruc József osztálytársunkról de jó is lenne tudni most, negyven év múltán, hogy merre sodorta őt Baranya, Baranyánk *felszabadításának* vihara...) Nos, ennek a szűkebb pátriánkban napvilágot látott Arany-kötetnek a közreadója, szerkesztője, jegyzet- és előszóírója bizonyos B. Szabó György volt, akinek akkor oly furcsán ható nevééről hogyan is tudhatta volna a vörösmarti nebuló, hogy ama „B” jelzet nem azt jelenti, hogy odaát, a Dunán túl, a messzi Vajdaságban netán létezik egy „A” Szabó György is, hanem hogy ez a „B” Szabó György már tizenéves gimnazista korában szülővárosának, Becskereknek a nevét tette meg saját írói és festőművészi nevéül, ám ezt a művésznevet 1945 után immár nem volt ildomos egészében kiírni, hanem iniciálé mögé kellett bújtatni... S e breviáriumszerkesztőnk másfél évtized múltán, az 1956-os budapesti naplójával járult hozzá ismét a „saját Aranyunk” elévülhetetlen időszerűségének tudatosításához. Becskereki Szabó György 1956 májusában papírra vetett pesti élményét idézzük:

„Egyik szavalóművésznünk – biztató jel, divatba jöttek újra a szavalóestek, akár a két világháború közötti nagy hallgatás korában, amikor a dadogás helyett bec sülete volt a költői szónak – (...) műsorában iktatta Arany János *A walesi bárdok* című költeményét is. Ez volt a jól sikerült szavalóestnek (...) az utolsó száma. (...) Az utolsó szakaszí fgy szavaltá:

S Edwárd király, angol király

Vágtat fakó lován:

Körötte ég földszint az ég:

A velszi tartomány.

Ötszáz, bizony, dalolva ment

Lángsirba velszi bárd:

De egy se birta mondani

Hogy:

... s itt egy pillanatra megáll (a színész), majd:

„Éljen-Ed – várd!” (Azaz: Éljenedet, élhető életedet – várjad!)

„– A közönség megdermedt. De a következő másodpercben már zúgott a viharos taps: megértették a célzást. Csak percek múlva tudta a szavaló elmondani a költemény utolsó négy strófáját. Azóta a szavalóestek anyagát magnetofonszalagon kell benyújtani az »illetékesek«-nek – nem látamoztatás, hanem »hallomoztatás« végett...”

Tisztelt közönség, kedves fiatalok, miközben mi is éljenünkre, élhető életünkre várunk, abban a cifra szerencsében van részünk, hogy lám, a szavalóestjeinket nem kell még „hallomoztatni”. Halljuk hát előzetes „hallomoztatás” nélkül az Életjel ifjú előadónak ballada-breviáriumát.

Kedves hallgatóság, az Arany-életmű jelenlevő tisztelői előtt nem kell hosszadalmasan ecsetelni, hogy modern klasszikusunknak nemcsak a verses kis- és nagyepikája s külön a ballada-opusa, de a lírája is rendkívül sokrétű, sok szálú, azaz polifonikus, hiszen olykor meglepően ellentétes tartalmakat, különböző műfajokat, lírikusi attitűdöket és mód-szereket, eltérő életérzéselemeket és életszemléleti árnyalatokat egybefogó, végül is harmonikus egésszé összeötvöző líra ez.

Így aztán nemcsak az epikus, de a lírikus Aranyból is ezeregy magánbreviáriumot állíthatnánk össze magunknak saját tetszésünk szerint, különválasztva, például, a derűs-kedélyes és a borongó; a rejtőzködő és a nyílt, közvetlen lirizmusú; a személyi és a közösségi lírájú; az apolitikus, politikus és a moralista; a tárgyias és a vallomások; a lefró és a reflexív költészetet ápoló Aranyt. Vagy a patriarchális és modernül individualista; a konzervatív és a plebejus szemléletű; az olykor kissé patetikus, ám sokkal gyakrabban önironikus költőt, illetve a naivan népi és romantikusan népies; a modern folklorizmusú, az urbánus és a lírai realizmust ápoló költőt; az idill és az egzisztenciális disszonancia; az archaikus és korszerű magyarság; a hazafiság és a hazában való hontalanság csaknem „disszidens” poétáját...

Estünk zárórészében ebből az ezerhangú lírából hallunk néhány jellegzetes futamot.

Felhangzik majd, egyebek közt, a közösségi, illetve társadalombíráló lírát is művelő Aranyt a híres-neves, híres-hírhedt magyar összeférhetlenségről, a „rossz szomszéd-ság: török átok” magyar fátumáról frott, ma is félelmetesen időszerű verse, néhány miniatűr pedig épp a befelé forduló, önelemző és önironikus-önreflexív költőt szólaltatja meg. A Bach-korszakban frott „negatív ars poetica”, az *Írószobám* viszont arra fog emlékeztetni bennünket, hogy e XIX. századi modern klasszikusunk – élébe futva a XX. századi magyar és világgöltészetnek – a költői lét értelmét/értelmetlenségét megannyi versében olyan elemi szenvedéllyel kutatta, mint kortársai közül kevesen, míg az életút alkonyán, immár a lírikusi elhallgatás, vagyis a kapcsos könyv inkognitójába való visszahúzóadás időszakában keletkezett *A lepke* majd az emberhez nem méltó, sokat ígérő s keveset adó élettől vett méltó búcsúként hangzik fel.

Fiataljaink balladás Aranya után hallgassuk hát meg saját lírikus Aranyunkat is. És az ő előadásuk révén nem is csak az övékét: mindannyiunkét.

Mindannyiunk itt is, most is eleven Arany Jánosát.

BOSNYÁK István

(Elhangzott *Az én Aranyom* című esten, 1992. augusztus 28-án. – Rövidített változata: *Magyar Szó, Kilátó*, 1992. szeptember 5.)

SZABADKAI VALLOMÁS

Beszélgetés Juhász Ferencsel

Tavaly, október 28-án – azok után, hogy a macedóniai Sztrugai Költői Napokon Aranykoszorú Irodalmi Díjjal tüntették ki – Szabadkán járt Juhász Ferenc. Tiszteletére az Életjel szavalói egy alkalmi műsort készítettek, a költő legismertebb verseiből adva elő néhányat. A rendezvény után elbeszélgettem a neves magyarországi alkotóval.

– Milyen érzés volt visszahallani verseit. Hasonló élmény esetleg, mint mondjuk, amikor a színész viszontlátja önmagát a filmvásznon?

– Nem jó hallgatni az embernek a saját verseit. Én legalábbis nem szeretem hallani őket. Az ember önmagával szemben kerül egy kisebbségi állapotba.

– Talán elfogult?

– Nem, nem vagyok elfogult, mármint elfogult a szó rossz értelmében. Inkább ilyenkor mindig azt hiszem, nem jól csináltam. Hogy elmúlt az életem, hogy egy emberöltőn át dolgoztam, és hogy főlegesen dolgoztam. Hogy másképp kellett volna csinálni. De ha már szólítottam, akkor hadd szóljak: most elmondok egy mesét, amit nem mondtam még el sehol, senkinek. Ma sem akartam, de a *Tűzliliom az éjszakában* című versemet hallgatván, megszületett bennem az elhatározás, hogy szólnom kell. Már csak azért is, mert a történet összefüggésben van legújabb eposzommal, amelyből részletet olvastam fel az imént. A *Tűzliliom* volt az első versem, amit 1956 után írtam, 1960-ban. 1956 után na-

„A titokkutatót nem szabad abbahagynunk” – válaszolta Juhász Ferenc Krekity Olga kérdésére, hogy mi a dolga ma a költőnek

gyon nehéz lelkiállapotba kerültem. Ennek családi, személyes, betegségbeli, társadalmi, hitvesztésbeli, küldetésstudat-vesztésbeli okai voltak, hogy ne soroljam tovább. Akkor úgy éreztem, hogy soha többé nem tudok majd írni. Volt azonban egy nagyszerű asszony Budapesten, úgy hívták, hogy Sárközi Márta. Sárközi Márta annak a Sárközi György költőnek volt a felesége, akit a II. világháborúban megöltek, mert zsidó volt. Sárközi Márta Molnár Ferencnek és Vészi Margitnak volt a lánya. Annak a Vészi Margitnak, akiről Ady Endre a *Margita élni akar* című eposzát írta, sajnos nem fejezte be. Márta olyan volt, mint egy gyönyörű alabástromedény. Még ha egy asszonnyal szemben frivol is a hasonlat, hadd mondjam: gyűjtőkelyhe volt a szenvedésnek, a bánatnak, az elmagányosodott írónak, festőknek, szobrászoknak, zenészeknek, politikusoknak és így tovább. Az ő kertjében – mert akkor már a Nyúl utcai házát eladta (a Válasz című folyóiratra használdott föl házának a pénze) – volt egy pici vályogház, valamikori présház, amely otthonunkká lett. Ebben a kertben volt egy hatalmas fa, amelynek zöldje alatt ültünk kilencszázhatvan júniusában vagy mikor, majdnem hajnalig. Természetesen ittunk, bort, pálinkát, és ettünk valamit, hiszen sok nem volt. És akkor, egyszer oldalt pillantva, láttam egy tűzliliomot. Nos, ez a piros lángolás, ez a piros kés, ez a piros növényi állapot szakította föl bennem a

depressziót, és még azon az éjszakán megírtam a verset. Nem úgy, ahogy az ma elhangzott, más volt, hetekig dolgoztam rajta. Lényegében ez moccanott ki a magányból és az iszapba süllyedétségéből, amibe én ötvenhat kapcsán kerültem.

– Minden versének van ilyen valóságeleme, élményanyaga?

– Mindegyiknek.

– De azért az ihlet elő is állítható, igaz?

– Meg vagyok győződve arról, hogy az ihlet előállítható. Igen, meg lehet csinálni, sőt folytatni is lehet. Írtam erre egyszer egy hasonlatot, amelyben az ihletett állapotot egy karácsonyfaágon szikrázó csillagszóróhoz hasonlítottam. Az ember meggyújtja egy gyufaszállal a fenyőfaág végén lévő, a végtelenségig és a végtelenbe szikráztatható csillagszórót, s az szórni kezdi a szikrát – ez lenne az ihletett állapot. Aztán elfújja, de marad még annyi foszforanyag rajta, hogy másnap, meggyújtva egy újabb gyufalánggal, ugyanolyan tömegben és sűrűségben ontsa fényszikráit és fénycsillagait, mint azelőtt.

– Ha már a műhelyitkognál tartunk, árulja el, hogyan keletkeznek szöfűzérei.

– Erre nem tudok válaszolni. Nem azért, mert nem akarok, és nem azért, mert nem lehetne egyszerűen vagy bonyolultan válaszolni, de minek? Ezt ne vegye tapintatlanságnak, de valóban minek? Hiszen nekem ilyen a fejem. Így jár az eszem. Egyszerűen így működik az agyam. S hogy ennek mi az oka, azt senki sem tudja megmondani. Mikor Illyés Gyula meghalt, elmentem a halálos ágyához. Ott volt Flóra is. Később megkérdeztem tőle, felboncolják-e a tetemet. Igen. Jó, jó, mondtam, de a fejét ne bántsák. Mindezek a dolgok ugyanis ott vannak a fejben, és kibonthatják ugyan az élő vagy a halott koponyát, de mégsem, sohasem tudhatni meg, hogy egyfajta teremtési módszer és teremtési állapot kiben, hogyan jön létre, hogy indul meg egy olyan önszorzási folyamat, mondjuk a szóban, mint amilyen az én líráim természete. De hát mindennek van valósága. Mindennek oka van, sokszor reális oka, mint ahogy azt már az előbb elmondtam a Tűzliliom kapcsán.

– A halál, az elmúlás ténye, gondolata is szinte örök velejárója költeményeinek. Miért? A félelem, a mulandóság tudata szüli ezeket a motívumokat?

– Nem félek a haláltól. Sem tőle, sem általa, sem attól, aminek jönnie kell, sem attól, amit eddig láttam. Ez is velem született, velem teremtődött. Nekem ez az élet egyetlen bizonyítéka. A költészet egyetlen bizonyítéka és értelme. De ez úgy értendő, mint ahogyan visszájára kerülnek a dolgok, amikor a tükröt megfordítja. Mert a tükörnek az első oldala fényes, és a visszatükröződésben történik meg minden. Foncsorozott háta azonban fekete, és ott már nincsen semmi. Mivel falun születtem, nagyon sok halottat láttam, nagyon sok tetemet meg kellett nézmem, mert ott az volt a szokás (meg talán azért is, hogy megszoktassák a gyerekeket erre). Picike voltam, alig négyéves, amikor a szomszédban meghalt egy asszony. Anyám mosdatta, öltöztette fel, terítette ki. Hazajöve tette dolgát a házban. Egyszer csak így szólt: „Menj csak, fiam, menj át, nézd meg, rendben van-e minden!” Át kellett mennem, kinyitni az ajtót. Ott feküdt egy test. Akkor még, azt hiszem, nem is tudtam pontosan, hogy miről van szó, csak ott láttam egy merev, márványos testet fekete, feketébe öltözve.

– Hisz a halhatatlanságban?

– Nem.

– A költő halhatatlanságában sem?

– Abban sem.

– Milyen költőnek hiszi és vallja magát? Magyarországinak? Európainak? Világinak?

– Írtam egy hosszú eposzt, amely huszonegyezer sorból áll. Ez a *Halott feketerigó*. Volt erről Pesten, a Kossuth klubban egy rádióvita, ahol is a vitatársaim egyike – nagyon jó barátom egyébként, és nagyon szeretem – picit hetykén azt mondta nekem: „Ez így van, meg így van, meg amúgy, de hol van benne a nemzeti szféra?” És nekem tényleg fennakadt a szemem a kérdéstől, nem értettem hirtelen, hogy mit akar. Hiszen a vers, abban a huszonegyezer soros hőmpolygésében, tele van olyan vonatkozá-

*Sok szabadkai irodalombarátot érdekeltek a Juhász Ferenc-i hatalmas életmű
el nem évülő értékei*

sokkal, amelyeket nyugodtan lehet nemzetinek is, magyarnak is mondani. Rámondtam: „Kérlek szépen, ennek a versnek a nemzeti szférája a nyelve. Ha nem vetted volna még észre.” Megmagyaráztam: ugyanis ha akad egy olyan bolond, aki huszonezzer sort ír magyar nyelven, amit rajta kívül soha senki a világon el nem fog olvasni, mert ezt aztán nem fogják lefordítani sem, akkor csak vállalja azt az országot is, amelynek a szülőtte. „Tényleg, igazad van – válaszolta –, ezt még nem is hallottam.” Tehát magyar költő vagyok, mert magyarul írom a verseimet, és én remélem, hogy a sors vagy az Isten adott akkora képességet nekem, hogy teremtésformáimban, teremtésmódszereimben, abban, amit elmondok, abban, amit eddig leírtam, vagy abban, amit el szeretnék még mondani, nem ragadok le.

– József Attila írta Thomas Mann-nak: „Te jól tudod, a költő sose lódt: / az igazat mondd, ne csak a valódit...” Érzése szerint a mai költő megírhatja-e a valóságot, vagy pedig az a dolga, hogy eltitkolja, esetleg széppé varázsolja azt?

– Az a kérdés, mit ért valóságon. Ma sem könnyebb költőnek lenni, mint tegnap vagy tegnapelőtt volt. Állapotok, helyzetek, körülmények, folyamatok befolyásolják, nem a költészetet, hanem a költészet helyzetét és a költőt, még saját magával szemben is. Legtöbbször és általában jó lenne nem lódtani, abban az értelemben, ahogy azt József Attila leírta és megírta. Mert nagyon nehéz az igazi és a valódi között megtalálni a különbséget. Nagyon nehéz az igazi és a valódi között a vékony hártát kitapintani az embernek az ujjhegyeivel vagy a szívével. Nehéz pontosan megmondani, mikor lesz a valóságból igazság, és mikor vedlik át egy képzelt igazság valótlansággá.

– Legújabb műve, a *Krisztus levétele a keresztéről* című eposza ötvenhatról szól. Hosszú ideig készült ennek megírására?

– Én ezt az eposzt nem akartam megírni. Vannak dolgok, amelyekről az ember nem akar beszélni, s amelyeket a költő nem akar megírni. Ezelőtt két évvel bejött az akkor

még létező Új Írás szerkesztőségébe, a szerkesztői szobámba egy idős fró barátom. Most már megmondhatom a nevét, mert meghalt. Gyárfás Miklós volt az, aki akkor odaállt szorosán mellém, és szinte sűgva, nagyon öregem már, szikáran, hártványan, de nagyon szenvedélyesen azt mondta: „Miért nem fród meg az ötvenhatot? Ezt csak te tudod megcsinálni. Az éjszaka újra elolvastam a *Tékozló országot*, s azt mondom, csináld meg.” Én tréfásan, meg a kéréstől meggyáulva elütöttem Gyárfás Miklós kérését: „Jó, jó, persze... Nagyon szép tőled, hogy elolvastad az eposzomat. Te vagy az egyetlen...” Meg hasonló dolgokat hebegtem, mire ő megint csak azt moindta: „Írd meg, kérlek, legalább azt a tíz napot!” Azt válaszoltam, jó, jó, majd ha valami eszembe jut, hogyan lehet ezt megcsinálni, akkor majd megírom.

– És eszébe jutott valami...

– Úgy is mondhatnám, az elutasítás nem volt elég határozott. A kérés fénymagvai belém hullottak, az agyamba vagy a szívembe, és ott elkezdtek erjedni, működni. Tudtam azonban, hogy ezt nagyon nehéz megírni. Tárgyban, térben, időben ötvenhat nincs még definiálva, nincs áttéve múlt időbe, nincs példázattá növelve vagy más mítoszi mintába belegyűrve. De a kérés fénymagvai megérttek bennem, és akkor eszembe jutott a keresztről való lehozatal. Természetesen nem erről szól az eposz, csak a vers első és utolsó szakaszaiban bukkan fel ez a motívum, illetve egy halott kiterítésének képe van kidolgozva.

– Úgy is értendő tehát, hogy a forradalmat emeltük le végre a keresztről?

– A forradalmat és a forradalom vereségét emeltük le. Ez nemcsak egy ragyogás, ünnep, hanem csak egy leszámolás, hanem mérhetetlen sok szenvedés is.

– Mikor kerülhet az olvasók kezébe a kötet?

– Az eposz kétezer sorból áll, azaz legépeve hatezerből. Amikor elkészült, néhány oldalnyit, vagyis ezt a tömböt, amit most is a kezemben lát, elvittem a Széchenyi Irodalmi Akadémia június tizenkettedikei ünnepi ülésére, és székfoglalóként felolvastam. Utána lementünk a rendes Akadémia elnökéhez Dörgicsére, Kosáry Domokoshoz. Itt az Akadémia egy másik, alapító tagja, Hajmond György, nyomdaipari és könyvtervező mester barátom azt kérdezte: „Feri, milyen hosszú sorokból áll az eposzod? Hány betű van egy sorban?” „Kérlek szépen, Gyuri – mondtam neki –, nem tudom.” „Na de mégis...” „Körülbelül kétszáz betű van egy sorban.” Elővett egy papírt, ceruzát, és elkezdett számolni. Azután rám nézett ragyogva: „65 cm hosszú lesz a könyv.” Nem lett annyi, és nem is lesz, mert az a könyvkiadó, amelyik vállalkozott volna a kiadására – a Pátria Nyomda könyvkiadója –, megszűnt létezni abban a formájában, amelyben eddig dolgozott. Egyelőre tehát, ha a feleségemet és a gyerekeimet nem számítom, ketten maradunk, az eposz és én.

– Hogyan látja ezt a mi balkáni térségünket?

– Nekünk nem az a dolgunk, hogy egymást gyűlöljük, hanem az, hogy a kerítésen, ami épül vagy amit építenek, valahogy átnyújsuk egymásnak a kezünket, vagy átdobáljuk a szívünket, hogy ne maradjunk magunkra.

– Mit tehet ennek érdekében ma a költő?

– Munkáját nem hagyja abba. És reménykedik. Reménykedik abban, hogy ez a versidegen állapot, amely hatalmába kerítette az egész világot, de legfőképp Európa ezen részét, egyszer egészen feloldódik. Bízik abban, hogy egyszer lesz hitele, lesz jövője a szónak.

KREKITY Olga

(Elhangzott az *Eszme-rácsból kinövő igazét című esten*, 1992. október 24-én. – *Üzenet*, 1993. január–február)

* Az írásban, kiegészítésképpen (természetesen a szerző jóváhagyásával) felhasználtam azokat a kérdéseket is, amelyeket Gubás Ágota, a Szabadkai Rádió magyar szerkesztőségének munkatársa tett fel a költőnek.

MEGMENEKÜLÉSEM TÖRTÉNETE

Szabadkai beszélgetés Somlyó Györggyel

Somlyó György pódiumunkon

VAJDA GÁBOR: Somlyó György mélyen kötődik Szabadkához, hiszen édesapja, Somlyó Zoltán költő az Osztrák–Magyar Monarchia alkonyán itt, Szabadkán újságíróskodott egy ideig. Somlyó György élő klasszikusaink egyike – nemcsak a versei értékeinél fogva, hanem azért is, mert ismerhette Babits Mihályt; első versét József Attila halála alkalmából írta, s tulajdonképpen a vers arról is szól; Szabó Lőrinc, a huszadik századi magyar verskultúra egyik atyja szintén a mestere volt, és hadd említsem meg még Illyés Gyulát, aki a nemzetinek és az egyetemesnek az értelmezésében volt példamutató a számára.

Azért is köszönettel tartozik a korszerű magyar irodalmi köztudat Somlyó Györgynek, mert jelentős a műfordítói munkássága. Miután ugyanis a háborút követően kijuthatott Párizsba, és megismerhette a kor legnagyobb francia és nemcsak francia költőit, munkásságát a világirodalmi értékek átültetésének szentelte.

Arion címmel világirodalmi antológiásorozatot jelentetett meg a Corvina könyvkiadóban, s ennek alapcélja a modern magyar irodalom külföldi, illetve a világirodalom népszerűsítése volt.

Somlyó György apolitikusan politikál költészetével, esszéírói magatartásával, az ember szocializációjáért küzd a költészetnek a legkifinomultabb eszközeivel. Költészetének lényegét azzal jellemezném, hogy bizonyos értelemben állandó harcban áll önmagával, önmaga katolizált vonatkozásával. Állandóan keresi a kapcsolatot az egésszel, a teljességgel, a társadalommal. Az az alapérzése ugyanis, hogy létünk, egyéni szerepünk behatárol, bemerevíti bennünket. Az ember sokkal több annál – sugallja Somlyó György életérzése –, mint amit a mindennapi életben tapasztalunk. Talán ez vezette végül is századunk legnagyobb költőjének, Borgesnek a világához.

Annak adalékául, hogy a magyar irodalom mit köszönhet Somlyó Györgynek, hadd tegyem még hozzá, hogy Nerudának és Asturiasnak a magyar tájakat megörökítő versciklusai aligha jöhettek volna létre azon barátság nélkül, amelyet Somlyó György a világirodalom klasszikusaival kötött még valamikor az 50-es és 60-as években.

(Vajda Gábor köszöntője után az Életjel fiatal versmondói léptek fel, s a költő régebbi műveiből adtak elő néhányat.)

SOMLYÓ GYÖRGY: A versválogatás – noha régebbi, 20–30 évvel ezelőtti verseimet hallhattam vissza, s már majdnem azt hittem, ezeket nem is én írtam, de hát végül is

nem tagadhatom le egyiket sem – nagyon tetszett, és néhány produkció külön-külön is. Nagyon szépen köszönöm maguknak valamennyiüknek, s ha volt valaki, aki irányította magukat, akkor annak külön is, ezt a ma esti élményt. Köszönöm az őszinte bevezető szavakat is Vajda Gábornak, jóllehet még nem érzem magamat élő klasszikusnak, inkább ifjú kezdőnek. Egy kicsit meghatódott is vagyok ma este, attól, hogy itt vagyok, abban a városban, amely apám fiatalkora egyik napsugaras időszakának színhelye. Háromnegyed évig írt apám a Bácskai Hírlapnak, s ha emlékezetem nem csal, ha jól olvastam a Dér Zoltán által kiadott – apám válogatott cikkeiből összeállított – *Szabadkai karnevál* című kötet utószavában, 170 közleménye jelent meg ez alatt az idő alatt. Olyan, bizonyos fókig irodalomtörténeti jelentőségű frások is, mint Baudelaire nagy költeményének, az *Utazás*-nak első magyar fordítása. Most, hogy megtudtam, Palicson fogok aludni, felolvasnám apám egyik újság-bökversét, ami akkoriban nagyon divatos műfaj volt. Az időszerű eseményeket kiválóan meg lehetett fogalmazni egy ilyen versikében, főleg ha az illető újságíró költő volt. A bökvers a Bácskai Hírlapban jelent meg 1911. szeptember 16-án. Címe: *Csend van Palicscon*.

*A mai nappal véget ér
sok szép palicsi karrier.
Bezárult máma a szezon,
Palicsra menni ma nem raison.
A banda ki nem ballag már,
nem csicsereg már a madár.
Hideg fürdőt már nem vehetsz,
pedig be jó volt ez a hecc,
A hotelben nincs szobalány,
ki beléd szeret még talán.
És fürdővendég sincs egy szál,
kit – pincér úr – kifoszthatnál.
Sőt pincér se lesz Palicson,
ki fellökne a kavicson.
És elutazott Kosztolányi,
kiért égnek e város lányi.
Palicscon minden szerteomló,
nem ír róla több krokít:*

(s-ó.)

Mint említettem, ez nem jelentős mű, inkább aktuális költői játék, de benne olyan rejtett dolgok is felfedezhetők, amelyeket csak azok vehettek észre, akik valóban bennfentesek voltak a dolgokban: például Kosztolányiért nemcsak általában a város „lányi”, azaz lányai égtek, hanem a költőnő Lányi Sarolta húga, Lányi Hedda is, akiről a mai olvasó talán semmit se tud, de az akkoriak nagyon is, hogy Kosztolányi nagy szerelme volt. Apám kihűlt nyomain járni szép is, fájdalmas is és megható is. Nem szoktam gyakran meghatódni, de már ma reggel, amikor sétára indultam, éreztem, hogy így lesz. Most pedig a magáé a szó...

LOVAS ILDIKÓ: A beszélgetést valójában a *Rámpa* című regénye kapcsán szeretném folytatni, de még mielőtt ezt megtenném, engedjen meg egy kis kitérőt. A *Csak a béke* című költeményében megragadott egy költői kép. Azt írja, hogy a „Béke, a rettenthetetlen, villámszemű idomár”. Számomra ez egy kissé furcsa és meglepő megfogalmazás,

hiszen véleményem szerint a béke se nem rettenthetetlen, se nem villámszemű, se nem idomár, legfeljebb vágy lehet.

SOMLYÓ GYÖRGY: Ez egy metafora a békéről, amely – ha jól emlékszem a versemre – kifejezett vágyként is megfogalmazódik. Az említett vers 15-20 évvel a háború után született ugyan, de egy újabb háborúnak, a hidegháborúnak az árnyékában. A békét, ami az emberiség számára oly fontos, megszólítom, megszemélyesítem, fohászodom hozzá. Szerintem igenis villámszemű idomár a béke, mert olykor – ha megteremthető valamiféle egyensúly a népek, nemzetek, társadalmak között – meg tudja fékezni a bennünk rejtőzködő vadállatot. Azokat a szörnyűséges indulatokat, amelyeket éppen most is látunk a közelben iszonyú módon megnyilvánulni, s éppen azért, mert a vadállatok és nem pedig a villámszemű idomár jár közöttünk. Mióta a világ világ, mindig a háború és a gyilkolás küszöbén állt, csak hol a küszöbön egy picit innen, hol már a küszöböt is átlépve. Úgy látszik, azt nem lehet elérni, hogy a küszöbön állva megmaradjon. Most is szörnyűségesen kellene fohászknodnunk a békéhez, mint ahogyan akkor én tettem abban a versemben a villámszemű idomárhoz.

VAJDA GÁBOR: A te esetedben mikor kezdődött mindez? Amikor egy nyilas lap megtámadott a József Attila halála alkalmából íródott versed miatt? Vagy amikor ez a tapasztalat kiteljesedett 1944-ben? Úgy gondolom, minőségi változásra az érzelmi-gondolati világodban nemigen kerülhetett sor ezek után. A *Rámpa* című regényed körül körözzünk, amit igen jelentősnek tartanak az utóbbi évtized modern magyar prózájában. Ez volt egyébként a második regényed. Miért kellett évtizedeket várnia az olvasónak, és neked is, hogy ez a regény megszülessen? Nem lett teljessé az antihumanizmussal kapcsolatos tapasztalatod 1944-ben? Még érnie kellett? Várni kellett, hogy megváltozzon az irodalompolitika? Régebben megvetted a regényírókat, akik – akaratlanul is így fogalmaztál – szószaporítók. Miért írtál mégis regényt? Lélektapasztalat és regény a te esetedben hogyan függ össze?

SOMLYÓ GYÖRGY: Akkor, 1946-ban, amikor megírhattam volna ezt a regényt, engem semmiféle irodalompolitika nem érdekelt. Rögtön meg is akartam írni a fölszabadulás után, illetve nem ezt a regényt, hanem egy regényt, aminek valamiképp ez lett volna a témája. Hozzá is kezdtem, meg is van az irataim között az a két papírlap, amin Párizsban 1947 tavaszán leírtam néhány gondolatot. Aztán egyszerre csak rájöttem, hogy én nem tudok regényt írni. Arról nem is beszélve, hogy ifjúkoromban, vagyis 15–16 éves koromban, amikor az irodalom belém ásta magát, tehát a 30-as évek második felében a regényt én – akármilyen szegycmentjes butaságnak hangzik is – másodrendű műfajnak tartottam. Számomra érdekes, és a nagy irodalomhoz tartozó csak a költészet lehetett, az esszé és a filozófia. A regény, novella és az egész narratív irodalom totálisan másodrendűnek számított, mert buta módon az egészet azonosítottam a 30-as évek derekán Európát elöntő bestseller irodalommal (ami egyébként mindig létezik, s amiből aztán később kiemelkednek a nagy dolgok). Szóval tizenhat évesen minden regényt „lektúr”-nek tartottam. Nem is olvastam regényt. Gyermekkoromban olvastam ugyan Verne Gyulát, meg Jókait, meg Dickenst, meg mindenféle mást is, ponyvát, ifjúsági irodalmat, mígnem totálisan felhagytam a regényolvasással. Tizehat évesen nem olvastam már mást, csak verset, filozófiát és a költészettel kapcsolatos esszéirodalmat.

Egyszer aztán mégis rájöttem, hogy a regényeket mégsem tudom kiküszöbölni az életemből. Csakhogy ekkor ahhoz az öncsaláshoz folyamodtam, hogy az, ami a regények közül tetszett nekem, és egészen átjárt, fellelkesített, mint például Proust, vagy Thomas Mann József tetralógiája, majd később a *Varázshegy*, akkor ezeket nem regénynek minősítettem. Csináltam olyan műfajelméletet a magam számára, amely szerint az a re-

gény, ami jó – vagyis nekem tetszik –, az nem regény. Tehát a Prousté sem regény, meg Thomas Manné sem. Sőt, amikor tizenhét évesen odáig is eljutottam, hogy kezembe vettem a *Háború és békét*, amely egészen felkavart, arra is csináltam magamnak egy elméletet, hogy miért nem regény. Pedig az aztán igazán klasszikus, 19. századi nagyrealista regény! De van egy kétszáz oldalas, rendkívül torz és téves történetfilozófiai része – ez a legrosszabb a regényben, s nem is emiatt tetszett meg a mű, de annak révén csináltam magamnak egy elfogadható magyarázatot, hogy: lám, ez sem regény, inkább történetfilozófia. Ezek gyerekkori eltévelyedéseim, amelyek azonban sokáig tartottak, és nem is csak az én gyermekdedségemnek voltak köszönhetőek, hanem a huszadik századi modern irodalomszemlélet egy válfajának.

A század eleji avantgárd irodalom képviselőit – akikkel már kezdtem ismerkedni – majdnem vallási, egyházi érzületek fűtötték, és sajátos elméleti megkötöttségeik voltak. A szürrealisták például, akik igazából egy eretnek, szektás csoportosulásnak voltak a tagjai, egyenesen megtiltották tagjaiknak a regényírást. A 25 éves Aragon titokban írt ugyan egy 1500 oldalas nagyregényt, amit, mikor kész volt, elpusztított, mert konfliktusba keveredett miatta. A regény ócska, a társadalom valódi bajait elkendőzi, szórakoztat csupán – vallották a szürrealisták. Aragon is elutazott hát Madridba, és a Puerto del Solon levő szállodaszobájának kandallójában elégette a regényét, mert lelkiismeret-furdalása volt miatta. Olyan dolog ez, mint amit Illyés is mond egy számomra elragadó, isteni íróniával megfogalmazott mondatában azokról a magyarokról, akik irtóznak minden idegen ételtől, csak azt eszik, amire otthon, gyerekkorukban szoktatták őket: „Vagy a nyanya főztje, vagy az éhhalál.” Paul Valéry, a neoklasszicista költő, aki szintén nagy hatással volt rám 18–20 éves koromban, egy más oldalról, nem a szürrealisták szemszögéből szintén elítéli a regényt, mint zűrzavaros, formátlan, a klasszicitással nem megtölthető műfajt. Szóval ennek az én regényidegenkedésemnek voltak némi előzményei.

Amikor tehát hasonló tudattal, mint Aragon, hogy most valami nagyon csúnyát fogok csinálni, valami bűnt, árlást fogok elkövetni, 1947-ben elkezdtem a regényt írni, csakhamar rájöttem (akkor úgy gondoltam, szerencsére), hogy nem tudok regényt írni. Eddig három regényt alkottam: az *Árnyjátékot*, a *Rámpát* s a *Párizsi kettőst*, de valójában nem vagyok regényíró. Mert az nem regényíró, aki 45–48 éves korában írja meg első regényét. Még akkor sem az, ha eléggé rendhagyó regény is, amit alkotott. Tehát szó sincs arról, hogy bármiben is megakadályozott volna az akkori irodalompolitika. Főnt ültem akkor én egy párizsi kis diákszálló szobájában, s azt írtam, amit akartam, senki rám sem hederített. Viszont az is igaz, hogy amikor rádöbbsentem, nem tudok regényt írni, akkor azért mégsem mondtam le róla teljesen, hiszen mint életem egyik fő témája állandóan mozgott bennem. Írtam ugyan néhány verset ugyanarra a témára még 49 előtt, de mindig éreztem, hogy egyszer még meg fogom írni azt a regényt.

Aztán később a világ belekerült egy újabb krízistömegbe, amelyik elvonta az előbbi problematikáról a figyelmet. A hidegháború az atomháború veszélyét hozta magával, s a félelemérzés, fenyegetettség egyszerre más irányba terelődött el. A politika akkor olyan volt, hogy nem óhajtott a múlt kényes kérdéseiről beszélni, nem akarta senkiben sem felkelteni sem a sértettségérzetet, sem a lelkiismeretet. Ez volt a szocialista társadalom állásfoglalása is. Ma viszont már lehet róla beszélni. Beszélnek, írnak is róla, de láthatjuk, hogy még most is, annyi év távlatából micsoda éles konfliktusokat, feszültségeket teremt mindaz, amit akkor elfojtottak az emberekben, s ami miatt talán én is magamba fojtottam az emlékeimet, érzéseimet. Aztán 81-ben meghívtak négy hónapra egy amerikai egyetemre előadni, és ott kezdtem el írni (talán közrejátszott az is, hogy eltávolodtam az otthonomtól), de nem sokra jutottam. Amikor hazajöttem, akkor valósítottam meg régi tervemet, s

megírtam a *Rámpa* című regényt, amely tagadhatatlanul egy súlyos közéleti problematikát taglal, de ugyanakkor komoly regénystruktúrával is bír. Mint ismeretes, nem ez volt az első regényem. Pedig bármikor, amikor eszembe jutott, hogy ezt a tematikát meg kell egyszer írnom, mindig úgy gondoltam, hogy az lesz majd az egyetlen regényem.

VAJDA GÁBOR: A személyi történelemnek ez egy pozitív értelemben vett regényesítése, amely által megindítottál egy olyan folyamatot, aminek tudtommal nem voltak előzményei az újabb magyar irodalomban. A zsidó értelmiségnek a tragédiájáról a magyar lelkiismerettel szembesítve csak később születtek jelentősebb művek, jóllehet nem a külső erők befolyására, mint inkább azoknak a lefojtott érzelmeknek a felszabadulása folytán, amelyekről te is szóltál. Hol látod a regényednek a helyét ebben a folyamatban?

SOMLYÓ GYÖRGY: Hát ezt neked kell tudnod mint irodalomkritikusnak. Abban igazad van, hogy a *Rámpa* az én megmenekülésemnek a története, de ettől azért el szeretnék vonatkoztatni, mert mégsem önéletrajz, nem önéletrajzi regény. Csak természetesen érintkezik az önéletrajznak vagy az életrajznak egy nagyon döntő és határozott pontjával, a budapesti Józsefvárosi pályaudvar 1944. november 28-án a valóságban, a történelemben megtörtént délelőttjével, amikor a Budapesten maradt még tíz-tizenötezer munkaszolgálatos fiatalembert három nap alatt deportálták Budapestről, naponta négy-ötezzrel, nagyzemben, és köztük voltam én is. A *Rámpa* emellett egy különös technikával készült regény: három nézőpontból világít be a személyiségbe egy nagyon válságos és kivételes pillanatban. A történést, amit elmesél, három – egyik sem valóságos – személyrészéről meséli el: egyes szám első, egyes szám második és egyes szám harmadik személyben. Ezért sem fogható rá, hogy önéletrajz. Számomra ez a regénymegoldás éppúgy a tartalom része, mint azok a történéselemek, amiket magába foglal.

LOVAS ILDIKÓ: A regénynek nincs vége. S a regény poénja, mármint hogy a főhős megmenekül, jóval előbb kiderül, mint ahogy az ilyen esetekben szokás.

SOMLYÓ GYÖRGY: Ha ez poén, ahogy azt Ön mondja, akkor semmiképp sem szabad a végére hagyni, hanem jóval előbb el kell árulni. Mivel a regény időben és térben be van zárva egy délelőtti és egy pályaudvar kis területére, ugyanakkor bizonyos jövőbeli pontok elválaszthatatlanok tőle, nem szabad hagyni, hogy azon izguljon az olvasó, sikerül-e a megmenekülés, meg hogy egyáltalán mi fog történni. Itt arról van szó, hogy az élet egy elvileg vagy gyakorlatilag túlélhetetlen mozzanatát valaki éppen túlélte, s ez a tény a jövőben, az élet újrakezdésében hogyan működik. Hogy a regénynek nincs vége? Na látja, ez egy poén. Nem az, hogy az antiszemitizmusnak nincs vége, vagy annak a világnak, amely a hitlerizmust létrehozta és egy népcsoport teljes és totális kiirtását megtervezhette, sőt igen nagy mértékben csodálatos technikával végre is tudta hajtani – hanem hogy mindaz, ami ebből származik, az itt van velünk és itt is lesz tovább, mert úgy látszik, az emberiség ilyeneket tud termelni. Igaz, hogy ilyeneket valóban ritkán termel, mert ez kiemelkedik az emberiség szörnyű botrányhistoriájából. Szentkuthy Miklós barátom egy naplófeljegyzésében azt írja: „kilépnék a világtörténelem pócegödreből”, s valóban, a világtörténelem egy pócegödör, sőt annál rosszabb, mert tele van gyilkos és lebíráhatatlan erővel. S az, amit Pilinszky a század botrányának nevezett, az tulajdonképpen a világtörténelem botránya, mert a többi botrányok ezzel nem érnek fel. Bár a zsidóság, mint népcsoport, túlélte, ennek ellenére ez volt a legnagyobb merénylet, amit egy nép ellen tervszerűen elkövettek, annak ellenére, hogy tudjuk, volt a történelemben töméntelen nép, amely elpusztult, felőrlődött utolsó szálig.

A *Rámpáról* mint regényről szólva tehát, ez nem olyan mű, amelyből előtte sok megjelent volna, utána is magyarul csak egy-kettő. Ebben a regényben szó sincs a deportálótáborok szörnyűségeiről, az odavivő vagonok iszonyatáról, szóval nincs benne semmi

brutális dolog, hiszen ez épp egy megmeneküléstörténet, ha úgy tetszik, irodalomtörténeti kategóriában fogalmazva egy üdvtörténet. A regény egy fiatalemberről szól, aki minden valószínűség szerint halálra van szánva és ítélve, de megmenekül ettől egy délelőtti folyamán. S nemcsak ebből a délelőttől menekül meg – ezért kellett az idő további koordinátái –, hanem a megmeneküléséhez szorosan kötődő összes történés, következmény (Budapest ostroma és az azt követő két hónap bujdosás) elől is.

Tulajdonképpen csupa happy end és szépség ez a regény, nincs egyetlen szörnyű, véres, brutális helyzet sem leírva benne, ordításról, kancsukáról, gázkamráról sincs egyetlen szó sem – vagy csak nagyon távolról, azt hiszem –, s emiatt egyedülálló nemcsak a magyar, hanem az egész ún. holocaust-irodalomban. Ugyanakkor egyedülálló azért is, mert egy különös érzület, metafizikus, vagy ha úgy tetszik, részben gondolati probléma hatja át a regény utolsó fejeztét. Mégpedig a következő: amikor az ember huszonnégy éves korában, közvetlenül a halál torkában odakerül a választás elé, még pontosabban a véletlen elé (amely őt választja ki véletlenül), és megmentheti az életét, akkor természetesen örül ennek, s él a lehetőséggel. Örülhet azért is, mert a megmenekítésével senkit sem taszít rosszabb helyzetbe. Ennek ellenére mégiscsak szégyent és gyalázatot érez. Utóbb már csak az a súlyos kérdés foglalkoztatja, hogy miért épp neki kellett megmenekülnie, s ez ér-e valamit akkor, ha mások nem menekülhetnek meg. Szóval egyrészt a regényhős felszabadult és boldog a tudattól, hogy megmenekült, másrészt életfogytiglan a lelkéhez tapad a túlélésnek valamiféle szégyene: mintha csak véletlenül élne. Szentkuthy Miklós barátom egyik nagyon fiatalkori regényében azt írta – akkor még szó sem volt semmiféle hitlerizmusról, holocaustról meg zsidóüldözésről, vagyis nem egy ilyen kollektív katasztrófa alapján fogalmazta meg a rám olyannyira visszaható mondatát –, miszerint nincs gyalázatosabb dolog a világon, mint a túlélés. Pedig itt csakis arra gondolt, amikor valaki a testvérét éli túl. És mi mindnyájan minden pillanatban túléljük a szüleinket, barátainkat, ismerőseinket, kortársainkat... Az élés egyben óhatatlanul túlélés is, s mint ilyen, mégis feldolgozhatatlan élményhez és konfliktushoz vezet, amikor az ember elveszít olyasvalakit, akinek nem kellett volna meghalnia, akit valaha szeretett. Ez a megoldhatatlan metafizikai probléma tölti ki a regény befejező részét.

LOVAS ILDIKÓ: Mielőtt a regény egyik mondatát idézném, két idevágó részletet olvasnék fel a *Zsoltárok könyvéből*. Az első idézet: „Mondám: Vajon ha szárnyam lenne, mint a galambnak, elrepülnék és nyugodnám?” A másik gondolat: „Az én szívem reszket bennem és a halál félelmei körülvettek engem.” A regényben szintén szó van a félelemről, hiszen egy helyütt a főhős ezt kérdezi: „De ki tudja, mikor jön el a félelem ideje?” Nos, ön mit gondol, vajon mikor?

SOMLYÓ GYÖRGY: Ha most visszagondolok a történetekre, őszintén bevallom, hogy akkor, ott a pályaudvaron, amikor fel kellett valamennyiünknek sorakoznunk, akiknek védelevele volt, akkor én teljes apátiában voltam. Emlékszem, egy asztalhoz kellett elérni, ahol egy csendőrezdes és a svéd követség egyik munkatársa ellenőrizték, hogy a védelevél, amit a delikvens a kezében tart, valódi-e vagy sem; az azon feltüntetett név szerepel-e az előtűk kinyitott nagykönyvben? Nagyon sok hamis védelevél forgott akkor közkezen. Tehát ameddig oda nem értem az asztalig – hátul húzódtam meg a sorban –, addig teljesen másra, vagy egyáltalán semmire sem gondolva mechanikusan és automatikusan szedtem a lábaimat. Amikor egy-egy hely megürült előttem, akkor előre kellett lépni, mert a hátam mögött is léptek egyet, s nekem is mozdulnom kellett. Amikor odaértem az asztalhoz, és amikor egyszerre kiderült az a döbbenetes dolog, hogy a nevem mégis benne van a nagykönyvben – mert az teljesen véletlen volt, hogy egy hozzám hasonló név, Somlyó helyett egy Somló György bele volt írva, de teljesen világos volt, hogy az a név nem az

enyém, s a többi adat sem stimmelt egyáltalán – és a svéd alkalmazott kimondta, hogy minden rendben, nos akkor, de csak akkor elfogott a rémület.

Amikor mindezek után valamilyen módon átkerültem az igazoltak táborába, akkor kezdtem el valamit érezni, érezgetni. Mint mikor valaki alattásból ébred, vagy amikor a fájdalomcsillapító hatása lanyhul, s jelentkezik újra a fájdalom, úgy eszméltem arra, hogy megmenekültem. A túlélés érzete, amit, mondtam már, a regényben később fejtegetek, akkor még nem volt észlelhető. Csak azt tudtam, hogy megmenekültem, hogy nem tettek be a vagonba. A következő pillanatban pedig felcikázott a gondolat: Mi lesz itt? Vajon mi történik még? Minden percben valami új történt. Az események a futószalag gyorsaságával peregtek. Aztán kihírdették, hogy azokat, akiket igazoltak, néhány csendőr visszakísér a városba, illetve abba a kijelölt, csillagos háznegyedbe a Duna-parton, amely a svájci, a vatikáni követség védelme alatt állt (úgy-ahogy, elvben), és ahol majd civil zsidóként folytathatják az életüket. Hangsúlyozom, ekkor még egyáltalán nem érintett a gondolat, hogy túléltem. Mint ahogy a hőst sem a regényben, aki még apatikusan ott haladt a menetoszlopban, csupán azt hallotta, hogy a háta mögött csapódnak a vagonajtók, csatognak a csendőrcsizmák, valahol ordítóznak, s ugyan mit áll ott, miért nem megy csak úgy egyszerűen oda az asztalhoz, hogy... És akkor megtörténik a kis csoda, ami után már az érdeklő, kikerülhet-e a pályaudvarról, ahol még két órát kellett ülnie a fűben. Miként a főhősben, bennem is ekkor már állandóan a szorongás élt, hátha-hátha nem is kerülök ki a pályaudvarról, hogy ott még valami fog történni. Nem énelem külön, hanem mindannyiunkkal.

Aztán bujkálnom kellett Pesten... De nem nagyon akarnék erről beszélni, mert a regény nem minden részlete az én közvetlen élményemből született. szóval a regényhősöm szabadulása után egy hónapig még Pesten kénytelen bujkálni. Sohasem tudja, melyik nap hol fog aludni. Mindig valahol másutt kap szállást. Meg el van telve a gondolattal, hogy valahol valamilyen enivalót kell szereznie, hogy valamit ennie kellene. Minden jegyre volt kapható, s neki nem volt semmilyen jegye, csak egyedül hamis papírrjai, amelyekkel azonban semmilyen étterembe vagy kifőzdébe nem mehetett be, mert ott is le kellett adni a kenyérfegyvet. A regényhősben nem működtek ekkor azok a metafizikai, érzelmi vagy affektív gondolatok, amelyek a túlélés fogalmához kapcsolódtak. Aztán Pestről átment Budára és ott egy albérleti szobában meghúzódva élt át hat hét ostromot. Ami akkor teljes éhezést jelentett. Mindezzel csak azt akarom példázni, hogy amikor az embert a legeslegközvetlenebb életproblémái, az éhezés, a fázás, a nemalvás, a totális bizonytalanság kötik le, akkor az ún. metafizikai szorongás nem kerítheti hatalmába. Más félelmek tartják fogva, illetve tartják benne az életet. Amíg a hős mindenféle kalandokon esett át Budapest ostroma alatt, sorsa összekapcsolódott mások sorsával, sőt olykor-olykor bonyolult helyzetekbe is került, ami mind-mind maximálisan igénybe vették energiáját. Ez az élet annyira különbözött a normális élettől, még attól a rossz élettől is, amit az ember békében és viszonylagos biztonságban megélhet. Más szinten történik olyankor minden, amikor az ember teljesen az alapvető biológiai és kismértékben lelki szükségleteivel van elfoglalva, amikor csupán az a gondolat foglalkoztatja, hogy de jó lenne egy percre megnyugodni, jót enni valahol. A túlélés fogalmához kapcsolódó problémák már későbbiek tehát, amikor a regényíró, illetve az eseményeket túlélő hős egy viszonylagos biztonságba, valamilyen normális emberi létezésbe kerül.

LOVAS ILDIKÓ: De a félelem, még mielőtt kivinnék a hőst a pályaudvarra, már jelen van az életében. Végeredményben már akkor is fél, amikor még szabad. Már akkor hatalmába kerítik a különféle rémhírek.

SOMLYÓ GYÖRGY: Hát hogyne éltünk volna valamennyien félelemben! Akkor a rémhírek idejét éltük. Miután a németek március 19-én bevonultak Magyarországra, a rádió, a sajtó szinte naponta ismertetett olyan intézkedéseket vagy törvényrendeleteket, amelyek nemcsak ránk, zsidókra vonatkoztak, hanem mindenkire, hiszen háború volt. A rossz és a jó hírek, a valós és valótlan hírek állandó özönében élt mindenki, ki-ki a maga környezetében (egyesekek már 42-ben, míg Pesten csak 44-ben vált ilyenné a helyzet).

Különbözik a hírtől való függés egy külön állapot, főleg amióta létezik a televízió, s ez a mára is jellemző nagyon. Hiszen most is a különféle híreket lessük, hallgatjuk a világ szörnyűségei dolgairól. Arról külön regényt lenne érdemes írni, hogy a különféle hírek milyen hatást váltanak ki bennünk. S arról is, hogy milyen volt ez a hatás az elmúlt háborúban egy olyan emberi közegben élve – az európai zsidóságra gondolok most –, amelynek sorsáról szinte naponta döntöttek. A valós hírek mellett (hogy mikor kell a rádiót beszoalgatni, mikor a telefont, a karikagyűrűt és még nem tudom mit, s természetesen a retorzió mindenféle eszközzel egy ország törvényes keretein belül) állhírek is szárnyra kaptak. Olyan ez – hadt éljek egy hasonlittal –, mint amikor a vízben álló köre rátapadnak a kagylók, a moszatok, a valós értesülésekre úgy ragadtak rá a nem valós hírek tömegei is. Ezt egyaránt táplálta a közvetlenül érintettek, a fenyegetett közösség állandó hisztériája, valamint a társadalomnak az a rétege, amelynek nem volt elég a hivatalos retorzió, még többet akart, s így saját vágyképeit terjesztette. Ehhez társult aztán még egyfajta hírzárlat, az események tudatos elhallgatása is. Sohasem lehetett pontosan tudni, a világban mi történik igazából. Jómagam például soha semmi pontosat nem tudtam meg a deportálásról egészen a felszabadulásig, amikor végül is sok mindenről tudomást szereztem, de egészen teljes képet nem kaptam. Tudom, az itteni kisebbségi sors távolról, messziről, olykor-olykor hasonlíthat az elmondottakhoz, ez esetben is fennáll a másoktól való függőség abszurd ténye, a totális tehetetlenség, de szerencsére ez mégsem hozható közvetlen vonatkozásba a történelemben egyedülálló „Endlösung”-gal.

VAJDA GÁBOR: Voltak támogatóid a csoda megtörténeése előtt is. Mondj róluk is néhány szót. 1943-ban – talán ezért is tiszteltem Illyés Gyulát, nemcsak a versművészetéért – a Magyar Csillag még közölte. 1944-ben Szerb Antal antológiájában is még szerepelsz...

SOMLYÓ GYÖRGY: Akkor még maga Szerb Antal is benne volt a saját antológiájában, de egy év múlva már hol volt... A csoda nem egy csoda volt, hanem a kis csodák valószínű csillaghullása. Egyszerű emberi csodáké, nem istenieké. Hacsak a véletlent, a véletleneket nem minősítjük isteninek. Csak a kis emberi segítség mentőhálója küzdhetett meg az akkor ránk kivetett nagy háló fojtogatásával.

Elsősorban hamis papírokat gyártottak nekem, amelyekkel az identitásomat megváltoztatták, s amelyekkel azután bujkálhattam Pesten. És azokról sem feledkezhetem meg, akik enni adtak, vagy akiknél megaludhattam egy-egy éjszaka. Persze, Wallenberg is segített nekem, anélkül, hogy tudta volna, ki vagyok, s úgy, hogy én sem tudtam, ki a segítóm. Mindössze annyit tudtam róla, hogy egy különös alak, aki úgy jelent meg előkelő fehér sáljával azon a sáros-szögescsizmás teherpályaudvaron, mintha valamilyen álarcosbárla készülődött volna, vagy mintha valamilyen londoni estélyen lett volna... Mint említettem már, a regényhős a pályaudvarról elkerül abba a bizonyos csillagos házba, ahol végre elhatározza, hogy most már maga is tesz valamit – önmagáért. Sikerül megszöknie azokhoz a barátokhoz, akik már várják a hamis papírokkal... Az egyik ilyen barátom neves filmrendező lett később, meghalt már. Dzsentrí családból származott. Az anyja a pesti események miatt leutazott a vidéki kúriájukra, s így a pesti garzonlakásában alhattam. Egy női budoárban három napig. Fekszem a selyempaplan alatt, amikor hallom megcsikordulni a

zárban a kulcsot. Ott állt a néni halálra rémülten, s én talán még rémültebben bámultam rá. Rendőrökért akart rohanni, én pedig magyarázkodni kezdtem. Szerencsére elhitte, hogy a fia jóvoltából kerültem a lakásba, de ezek után sajnos el kellett onnan mennem, és akkor kezdődött a vándorlásom. A regényemben a főhős fiatalember ott csatangol december hűvös, havas locspocsában az utcán, mert nappal nincs hova mennie, de este a legkülönfélébb ismerősei küldik a legkülönfélébb helyekre, mert sehol se maradhat egy éjszakánál tovább. Gyakran elképesztő helyzetekbe kerül, akárcsak annak idején jómagam. Például egy éjszaka egy budapesti Rákóczi úti elegáns nagy lakás WC-jében alszik. Magasan volt egy beugró, amit nem lehetett látni, ha belépett valaki. Oda ágyaztak meg nekem, miközben a lakásban német tiszték tivornyáztak és ittak. Ezt is ki lehetett bírni, és ezt is valaki megszervezte, igaz, elég felelőtlenül, de szörnyű nagy jóindulatból. A német katonák nem voltak ugyan bekalkulálva, de a véletlen így hozta, így alakult a helyzet. Úgy gondolom, hogy mindazok, akiknek ekkor sikerült Pesten megmenekülniük, rengeteg embernek tartoznak hálával az önzetlen segítségért, támogatásért. Mert másképp egyszerűen lehetetlen volt azokat a napokat átélni.

VALAKI A KÖZÖNSÉG SORAIBÓL: A családi légkör milyen hatással volt költői munkásságára? Tudjuk, hogy neves frónak a fia. Kik voltak a mesterei?

SOMLYÓ GYÖRGY: Családi viszonyaim objektíven bonyolultak voltak. Anyám egy balatonboglári kispolgári bádogosmester lánya, és nagyon hamar elvált az apámtól. Nem tudom egész pontosan, hogy mikor, valószínű, hogy négyéves koromban, legalábbis ez a következtetés vonható le azokból az adatokból ítélve, amiket egy hivatalos papíron találtam később. Feltehetően egészen rövid ideig élhetett együtt az anyám és az apám, mert én már Balatonbogláron születtem a nagyszülőknél. Ami egyébként kellemes dologként könyvelhető el, mert azt a tényt, hogy a balatoni tájba születtem bele, egészen máig nagy ajándékként élem át. S egyáltalán az egész nyugalmas gyerekkoromat, amit később mindenféle viharzások követtek az életemben. De a gyerekkorom nagyon békés volt, mert egy Balaton vidéki, viszonylagos jólétben élő kis iparoscsalásban – még ha zsidó volt is, amit akkor, a 20–30-as években észre sem vettem – nőttem fel.

Na de mindig tudtam, azaz ahogy cseperedtem, egyre inkább tudtam, hogy apám, aki magát „az átkozott költőnek” nevezték, hogyan és miként él. Különös arcélű, szép férfi volt, s már öltözködése is elárulta, hogy különös, excentrikus egyéniség. Amikor jött engem meglátogatni, olyan volt számomra abban a boglári miliőben, mint egy keleti herceg. S amikor először mentem el én hozzá, illetve vittek fel hozzá Pestre, és megláttam, hogy egy kis budai utcában lakik, a Kruspér utcában (ott is halt meg aztán később), két szobából és konyhából álló, első emeleti, udvari lakásában, ahol szörnyűséges sötét volt, akkor egyszerűen nem hittem a szememnek. Ahhoz képest a boglári családi ház a Balatonnal, a kerttel meg a műhellyel, meg mindennel, olyan volt, mint egy kacsalábon forgó palota. El sem tudtam képzelni, hogy az én csodálatos apám, akit bele sem lehetett a boglári miliőbe helyezni, már pusztán a megjelenésével is annyira kiemelkedett belőle, s aki egészen más valaki volt a számomra, ilyen sötétségben, ilyen szegénységben él. Ez egyszerre szörnyű zavart keltett bennem. Miért lakik apám ilyen körülmények közepette? Egyszerűen nem tudtam rá magyarázatot adni. Nem is tudhattam, hiszen mindössze négy-öt éves lehettem akkor. Mindenesetre ez a felfedezés egy nagyon mély és sokáig tartó konfliktust okozott bennem.

Nagyon szerettem a nagypapát is, de ő nem szerette az apámat, aki otthagya az ő lányát, a gyerekekkel. A nagypapa nem sokat értett ahhoz, hogy mi is lehet egy költő. Apámról csak egy dolgot tudott, s azt sajnos egyszer-kétszer ki is mondta előttem, amikor éppen dühös volt. Hogy „ágrólszakadt”, szegény ember. Nagyon szerettem a nagypapát, aki el-

tartott és jól tartott, apámat pedig csodáltam, és ugyanakkor iszonyúan kezdtem sajnálni is. Még mindig előttem lebegett az a kép, amilyenek Boglárón láttam, amikor olyan volt, mintha egy fantasztikus, gazdag világból érkezne. Ehhez hozzá kell tenni azt is, hogy szegénysége ellenére excentrikus volt, mert karácsonyra például nekem, az öt-hat éves gyereknek egy fél tucat színes selyemzsebkendőt hozott. Egyszóval fantasztikus ember volt, ugyanakkor tudtam azt is, hogy anyám egyedül van. Mindez együtt elég nehézzé tett mindent, és mégis, mindennek ellenére idilli volt az én balatonboglári gyermekkorom.

Közben persze feljártam apámhoz Pestre. Én amolyan fordított gyerek voltam: míg mások vidéki nagyszüleikhez jártak a szünidőben meg karácsonykor, húsvétkor, én pont fordítva, a vidékről mentem fel apámhoz Pestre. Nyáron azonban csak módjával, mert ekkor mégis Balatonboglárón volt jó. Valami furcsa kettősség alakult ki bennem ez alatt az idő alatt, ami később megnyugodott, egészen addig, míg fel nem kerültem Pestre a gimnáziumba. Ott egy egészen más élet vette kezdetét, amelybe már beleszóltak az egyéb, külső tényezők is. Közben megismerkedtem apám barátai-val. Igaz, gyerekként nemigen tudtam, mi az, hogy fró meg költő. Én Kosztolányit, Karinthyt, Füst Milánt, Tersánszky Józsi Jenőt, Nagy Lajost úgy ismertem meg mint Desiré bácsit, Frici bácsit, Jenő bácsit, Lajos bácsit, nem pedig mint „nagy frókat”. Az egyik fantasztikusan fura alak volt, mint a Frici bácsi, a másik nagyon kedves, mint a Desiré bácsi... Tulajdonképpen csak kamaszkoromban tudtam meg, kik ők: apám legközvetlenebb barátai az irodalomban. Tehát velük már kisgyerekként, mint családi barátokkal ismerkedtem meg, s később ők lettek a mestereim. Ebből kifolyólag pedig ismét konfliktusba kerültem önmagammal...

Kosztolányi és apám nagyon jó barátok voltak egészen fiatalkoruktól kezdve. Ugyanakkor Babits, akit én 16–17 éves koromban hirtelen elkezdtem nagyon szeretni, nem kedvelte apámat, aki folyton összetűzésben volt a Nyugat folyóirattal. Ez megint szörnyű káoszt teremtett bennem, különösen apám hirtelen, korai halála után. Nagyon fiatalon halt meg, 1937 elején, hatodikos gimnazista koromban. Halála után azért is lelkiismeret-furdalást éreztem, hogy Babitsot annyira szeretem. Tulajdonképpen Babits volt az első, aki óriási hatással volt rám. Nem sokkal később pedig Füst Milán, aki apám halála után – igaz, gyerekkoromban is ismertem, és félttem tőle, mert az arca rángatózott, és különben is furcsa és zord alak volt – megkerestetett és a maga nagyon színpadias módján (miután neki nem volt gyereke), valami olyat jelentett ki, hogy fiává fogad. Ez nagyon meghatározó mozzanat volt egész pályámra nézve. Ugyanis érettségi után, amikor az egyetemre nem vettek fel – és nem vettek fel végig a háború ideje alatt –, és semmi munkám és elfoglaltságom nem volt, csak az, hogy próbáltam tanulni egyetem nélkül is, akkor ő Füst Milán „szerződtetett” maga mellé, botcsinálta „titkáru”. Épp akkor vett jómódú felesége egy villát, s a lakásból oda költöztek; nekem kellett rendezni az egész papírhalmazt, a személyes dokumentumokat, kéziratállományt és a könyveket. Hónapokig úgy jártam oda hozzá, 19 éves koromban, mint ahogy az irodába vagy a munkahelyére megy az ember – hetente háromszor, egész napra. Közben megismerkedhettem egész közleről ezzel az egészen rendkívüli életű, rendkívüli műveket alkotó, a magyar irodalomban lényegében senkihez sem hasonlítható, különös fróval, aki valójában a költészetet, illetve az frói hivatást papi, szerzetesi módon és odaadással művelte. Füst Milán a művészi létet mint sajátos erkölcsöt, külön etikát fogta föl, mégpedig a legszűkebb körű hozzáállással. Tulajdonképpen az ő világa számomra még ma is a legelfogadhatóbb alapképlet a művészről vallott látomásomnak.

Későbbi könyvemnek ez a nagy személyiség a tárgya. Ez először 1969-ben a Szépirodalmi Könyvkiadó *Arcok és vallomások* című sorozatában jelent meg, majd a múlt évi Könyvhétre új alakban, újabb tanulmányokkal bővítve. Ebben a kötetben tudtam a legtöbbet elmondani – remélem, Füst Milánról is sokat – arról, amit művészetéről és irodalomról, az írói létről gondoltam és gondolok. Egyébként az újvidéki Bori Imre ugyanabban az évben írta meg az ő Füst Milánról szóló nagyszerű könyvét. Mindkettőnk műve 1969-ben jelent meg, de egyikünk sem ismerte a másikat. Mégis sok rokon gondolat mutatkozik a két elemzés között, csak hát az enyém közelebbi „felvétel”, az övé távolibb. Az én könyvemben az arckép is jobban kirajzolódik, meg a közvetlen emberi élmény is. Úgy gondolom azonban, hogy Bori Imre munkája nemcsak kitűnő, hanem úttörő jellegű is a modern magyar irodalomtörténetben. Füst Milánt nagyon sokáig excentrikusnak, különlegesnek, de marginális szerzőnek minősítették, holott az én olvasatomban a modern magyar irodalom egyik fő alakja. És ezt Bori nagyon jól tudta. *Az avantgarde apostolai* címmel Füst Milánról és Kassákról írt, s bennük mindkettőjünkben valóban volt valami az írói és művészi hivatás apostoli jellegéből.

Mindenkiről az irodalomban előbb vagy utóbb kialakul egy kép, mindenkit beskatulyáznak valahová, mindenkinek a pályáját jellemzik így vagy úgy. Természetesen engem is berekesztettek valahová, s néha már nevetséges is, hogy hová. Nem győzik azt hajtogatni, hogy testestül-lelekestül beleszülettem az irodalomba, hogy engem már hatéves koromban hatalmas könyvtár vett körül... Az igazság viszont az, hogy költő apámnak kisebb könyvtára volt, mint mondjuk egy egyszerű, normális kisiparosnak. Szinte csak azok a könyvei voltak meg, amelyeket dedikálva kapott frótársaitól, meg a fiatalabb költőktől. Boglárón pedig, kora gyermekkorom színhelyén, azaz nagyapám házában még kevesebb könyv volt található. Nagyapa – akit máig csodálok és nagyra tartok – rettentően egyszerű és jó ember volt, dolgos, de nem volt „könyves” ember. Mindenesül a munkájának és a családjának élt. Szóval sehogy sem „születtem” a könyvek közé, nem születtem bele az irodalomba, ahogyan sokan még ma is képzelik rólam. Nem, nem az „anyatejjel szívtam magamba” a költészetet. Ahogy annyiszor vágják a fejemhez. Bár az se volna szégyen.

VAJDA GÁBOR: De azért mégiscsak apád segítségével kerültél bele az írói társadalomba.

SOMLYÓ GYÖRGY: Hát talán csak annyiban, hogy a már említett bácsikat megismertem. A bennem nyiladozó költőnek – 16–17 éves koromban – inkább küzdeni kellett azzal a „terheltséggel”, amit a költő apa jelentett.

VAJDA GÁBOR: Hallgatva téged, valaki azt is mondhatná, hogy Füst Milán-epigon vagy. Viszont Szabó Lőrincet is nagyon tisztelted.

SOMLYÓ GYÖRGY: Igen, tizennyolc éves koromban megjelent első kötetemben Szabó Lőrinc hatása mutatkozik leglátványosabban. „Epigonja” viszont egyiküknek se vagyok.

VAJDA GÁBOR: A Füst Milán-élményt egy élet-, illetve egy világhelyzet elevenítette fel benned, aztán az ebből fakadó életérzéssel közelítettél azokhoz a költőkhöz is, akiket fordítottál.

SOMLYÓ GYÖRGY: Füst Milánnak az egészen különös alakja volt rám hatással, míg az első verseimre Szabó Lőrinc költészete nyomta rá bélyegét. 17–18 éves koromban egy csomó egészen jó Szabó Lőrinc-verset írtam, de kevésbé jó Somlyó György-verset. Mindenki valamiképp utánzással kezdi a pályafutását, az eredeti hang nem magától jön. Szabó Lőrincnek sokat köszönhetek, mint ahogyan az engem időben közvetlenül megelőzőknek is. Volt egy időszak, amikor azokat szerettem és csodáltam a legjobban, akik éppen csak egy-két generációval jártak előttem – a Nyugat úgynevezett harmadik nemze-

dékét: Weörest, Radnótit, Vast, Kálnokyt, Takács Gyulát, aki még mindig él, s aki szívében nálam sokkal fiatalabb. Akkor még nem lehetett tudni, hogy ezek mind nagy nevek lesznek, különösen az első négy, akik már akkor óriásként jelentek meg előttem. Volt olyan pillanat, amikor úgy éreztem, túltesznek Babitson, Füst Milánon is, mindenkin. Ez a fiatalság elfoglaltsága a fiatalok iránt, ami a magyar irodalomban most is borzasztóan dűvik.

Azt, amit egy századvégi magyar költő egy szatírájában így fogalmaz meg: „Uram, lángész lobog Önben, / Uram, Önben nemkülönben” – most a fiatalok szó szerint értelmek. A 20–30 évesekből rengetegen vannak, és nagyon tehetségesek, és valóban egészen új hanggal, egyfajta kollektív hanggal jelentkeznek a magyar irodalomban. Valóban egy markáns irányzat kezd kialakulni, hogy aztán ebből mi lesz, az még elválik. De ezek máris úgy tudnak egymásról beszélni, mintha mindegyik tényleg világszteni volna. Ez részben nagyon egészséges, részben kicsit bosszantó is, mert közben nem vesznek tudomást az öregekről. Már az olyan öregekről sem, mint Esterházy, aki még mindig nincs negyvenéves. Ilyen a nagy posztmodern zuhatag most nálunk.

Én háborúban és üldöztetésben lettem költő, ennek ellenére olyan csodálatos emlékeket őrzök a kezdeteimről, amilyenekkel a mai fiatalok nem dicsekedhetnek. Egy rövid történetet mondok el csupán, de ez sok mindent magába foglal. Először apám halála után, 16 éves koromban küldtem el a Nyugathoz a verseimet, úgy 8–10 gépelt oldalnyit, és ezt néhány hét múlva egy levélben visszakaptam, na de hogy. Ketté volt osztva az egész, az egyik köteg hátán pár soros ceruzaférral Babits véleménye, a másikon Illyésé. Hát nem tudom, van-e olyan fiatal költő ma Magyarországon vagy Szabadkán, aki így kapja vissza a verseit tizenhét éves korában! Az enyémet különben akkor nem közölték, csak véleményezték. Ráírták: tehetséges, de még nem érett meg arra, hogy közöljük. Aláírás: Babits Mihály és Illyés Gyula. Akkor, azokban az években ez világirodalom-történeti eseménynek számított! Ekkora figyelmességet egy még diákköltő kézírata iránt! Lehet, hogy ez a valamiképpen apámtól örökölt nevemnek is szólt. Olyan módon fogadott be engem az élő magyar irodalom legjáva akkor, hogy csak a legnagyobb hálaival lehetek emlékükről. Voltaképpen a mostani fiatalokat is befogadja, csakhogy ők már nem olyan elegáns kapukon léphetnek be, mint én akkor.

Jómagam még József Attilát is ismertem. Az ő Szép Szójában is jelentek meg verseim, még mielőtt a Nyugatban. Igaz, József Attila halála után, de még a neki átadott verseim közül. Az első megjelent versem éppen József Attila halálára íródott. 1937 novemberében halt meg, hetedik gimnazista koromban, a költemény 38 januárjában jelent meg az Újság című napilap vasárnapi számában. A Nemzet Szava című nyilas lap glosszája ezt az ifjonti elkeseredésből fakadt verset „a nemzet eleven eresztékeibe csepegtetett méregként” aposztrofálta. Aki úgy indul, hogy egyrészt Babits és Illyés dicsérő szavai kísérik első kézíratait, a Nemzet Szava pedig ilyen kritikával tünteti ki, annak jó belépőjeje van az irodalomba.

Az irodalom kis dolog a világ nagy dolgai között, és sokszor még ennél is jobban eltörpül mellettük. De az irodalom mindennél maradandóbb. Ez vigasztaljon minket. Azt hiszem, aki fogékony iránta, nem adná oda semmiért az életben azt a néhány élményt, amit az irodalomtól, a költészettől tud kapni.

Köszönöm, hogy itt lehettem, hogy meghallgattak!

Lejegyezte: KREKITY Olga

(Elhangzott az Érkezés című esten, 1994. május 4-én. – Üzenet, 1994. július–augusztus)

BECSÜLET KÉRDÉSE

Nagy Gáspár magyarországi költő Szabadkán járt. A vele készült beszélgetésből azt a részletet ragadtuk ki, amelyben a hatvanas évek történelmi eseményeit elevenítette fel, illetve azokról a verseiről vallott, amelyek 1984-ben és 1986-ban nagy botrányokat kavartak, s végül is hallgatásra készítették a szerzőt.

– Történelmi érzékenységem és a közelmúlttal való foglalkozásom régebbi keletű. Paraszti közösségből származom, az Alpok aljáról, Nyugat-Dunántúlról, Vas megyéből. Családomban valahogyan a magyarságunkhoz való ragaszkodás nagyon keményen megvolt. Kisgyerekkoromban a szüleim révén, a nagybátyám révén, no meg a mi közösségünk révén elég töményen kaptam mondjuk 56-nak az emlékét. Soha nem felejttem el, hogy 58-ban, amikor Nagy Imre miniszterelnököt kivégezték, a család sírt. Apám sírt. Kezébe vette a megyei lapot, s azt mondta: „Gazemberek.” Ez volt az a miniszterelnök, aki megszüntette a beszolgáltatást. Aztán később Pannonhalma sem a Szent Hegyet jelentette nekem, hanem a magyar történelmet, a történelemmel való eljegyezettséget.

– Ezután következett 1968, ami rárakodott az én ötvenhatos élményvilágomra, s amit Pannonhalmán még megerősítettek bizonyos elbeszélésekkel erre az időszakra vonatkozóan. Köztudomású volt például, hogy nagyon könyörtelen megtorlások voltak a diákság körében, mert úgymond részt vettek az eseményekben. Az egyik igazgatót a puffajkások, az ÁVO-sok 57-ben szinte halálra verték, mert egyetlenegy diákot sem adott ki, és azt mondta ezeknek az elvtárs uraknak, hogy „Kérem, ide nem jöttek be a nyilasok, nem jöttek be a németek, nem jöttek be az oroszok, maguk sem jönnek be.” Ezt követően a 42 éves igazgatót elvitték és Pannonhalmától Győrre szinte egyfolytában ütlegették egy teherautó platóján, az összes fogát kiverték. A hatvanas években 56-ról mi kisdíákok, de a nagyobbak is csak suttogva beszéltünk. Több tanárt kivágtak annak idején, és a rehabilitálásuk még most sem történt meg. Igazából ezek voltak a botrányos évek.

– Nekem már a hetvenes évek végén elég sok olyan versem volt, amelyek főleg 56 dolgát firtatták, meg 68-ét. Megjelenésük bizony hosszabb-rövidebb szilenciumot eredményezett. A folyóiratokat nem tiltották be ugyan, csak a szerkesztők írták az igazoló jelentéseket. 1984-ben volt az első igazi botrányom. A tatabányai Új Forrásban jelent meg az a költeményem, az a híres-hírhedt képversem, amelyet 1983-ban írtam, s amelynek a mottója, illetve bizonyos részei most is aktuálisak (és nem tudni, mennyire lesznek még aktuálisak). Ennek az említett képversemnek a sorai fejeződnek be Nagy Imre monogramjával, mégpedig így: „egyszer majd el kell temetNI/ s nekünk sem szabad feledNI/ a gyilkosokat néven nevezNI”. Amikor kirobbant a nagy botrány, épp az Írószövetség titkára voltam – 1981-ben választottak meg erre a tisztségre demokratikus úton –, de ebből a munkakörből távoznom kellett, mert úgyszólván a magyar kormányzatnak a legitimitását vontam kétségbe, ugyanis azt mondtam, hogy: „Kérem, görög tragédiák vannak, temetetlen holtak vannak, és van egy miniszterelnök is, akinek még nem tudjuk, hol van a sírja.”

– Aztán 1986 júliusában, a forradalom harmincadik évfordulóján, a szegedi Tiszatájban jelent meg egy versem *Egy fiú napójából* címmel. A mű ma sem veszített időszerűségéből. Nem mintha aktualitásokban gondolkozna a költészet, csakhogy úgy érzem, múlt az idő, meg változott is, aztán megint valahol ott vagyunk, ahol voltunk. Szóval a lapot felfüggesztették, a szerkesztőket pedig kirúgták. Pár év eltelt, mire rehabilitálták őket, és visszakerültek a helyükre, ahol hál’ istennek még most is ott vannak. De ezek a dolgok az embert kicsit megviselték. Én sohasem akartam botrányhős lenni, viszont azt a féle kompromisszumot, amit bátyáink, az előtünk járók kötöttek, az én nemzedékem nem volt hajlandó tovább elviselni, talán még a metaforák mögötti bujkálást sem. Időnként ki kell írni a gyönyörű metaforák közé – s ennek talán még poétikailag is van hozadéka –, hogy a

csapból bizony büdös is folyik, valami ihatatlan. Ezt meg kell mondani, és azt is, hogy a fejeket egyszer fel kell emelni, hiszen ha sokáig lehorgasztva áll, egyrészt görnyedtté tesz, a gerincnek is árt, a meszesedés is jobban eluralkodik a testen. A kérdéses versben a fiú mindezt elmondja, illetve ír egy naplót a bátyjainak meg a politikának is. Egyszóval hangsúlyozza, ez így nem mehet tovább. Ezt a politika nem akarta megérteni. S meg kell mondanom, hogy nemcsak a politika haragudott meg, hanem az édes bátyáim közül is sokan. Valahogy úgy gondolták, hogy ők benne voltak az események sodrásában, és honnan vesz magának bátorságot most ez a taknyos, hogy minderről beszéljen, amikor alig emlékezhet valamire, hiszen annak idején kis srác volt még. Azt válaszoltam nekik: „Beszélhettek volna ti is. Ja igen, az más.” Ez azután történt, amikor abból a bizonyos jóslatomból megvalósult annyi, hogy „egyszer majd el kell temetni”.

– Engem soha nem rehabilitáltak azért, hogy az állásomból felfüggesztettek, hogy a könyveim öt évig a fiók mélyén hevertek. Nekem az számított rehabilitációnak, hogy 89-ben Nagy Imre miniszterelnöknek a koporsójához Cseres Tiborral, az Írószövetség elnökével odahelyezhettem a kegyelet koszorúját. Tehát öt év alatt a jóslatom, amit 84-ben senki nem hitt el, megvalósult. De a vers következő sora, hogy „a gyilkosokat néven nevezni”, továbbra is aktualitás, főleg akkor, ha bizonyos jelekből úgy látszik, most is meghirdetik – régebben kommunista körülmények között, most szocialista körülmények között – azt a nietzschei ei gondolatot, hogy „a felejtésre való hajlam a cselekvés egyetlen lehetséges módja”. Én ezt nem vagyok hajlandó elfogadni. Úgy érzem, hogy a versnek azon sora a történelem szempontjából, a nemzet szempontjából roppant fontos. Igenis néven nevezni, mert ez becsület kérdése. Lehet ugyan e téma körül esztétizálni, lehet mindenféle politikai dologról beszélni, de bizony vannak itt nekünk ilyen feladataink is.

KREKITY Olga

(Elhangzott A lélek váza című esten, 1994. június 8-án. – Új Hét Nap, 1994. június 17.)

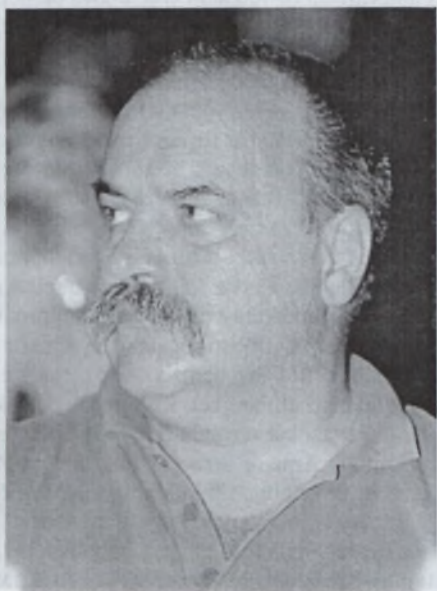
KÉSZÜLJÜNK FEL EGY ÚJ VILÁGRA

Czine Mihály szabadkai beszélgetése Csoóri Sándorral

„Csak anyanyelvemen lehetek igazán én, ennek mélyeséges mélyéből buzognak fel az öntudatlan sikolyok, a versek. Itt megfeledkezem arról, hogy beszélek, írok, itt a szavakról olyan régi emlékeim vannak, mint magukról a tárgyakról. Itt a fogalmak és azok jelei végzetesen, elválaszthatatlanul összeolvadnak.” (Kosztolányi)

1994. július 31-én Szabadkán, a régi városháza dísztermében a Kosztolányi Dezső Irodalmi Tábor megnyitó ünnepségén – miután az Életjel Csáth Géza Művészetbaráti Körének tagjai: Horváth Emma tanárnő, valamint Kalmár Zsuzsanna, Lőrinc Zsuzsanna, Nagy Abonyi Valéria és Pajor Gizella elmondtak egy-egy Csoóri Sándor-verset a *Breviárium* című kötetéből – a magyarországi költővel, esszéíróval Czine Mihály, ugyancsak magyarországi egyetemi tanár, irodalomtörténész beszélgetett el. Az alábbiakban az ő párbeszédük szövegét közöljük teljes egészében a jeles költő és író születésének 65. évfordulója alkalmából, és kívánunk neki további töretlen alkotókedvet.

CZINE MIHÁLY: Szabadka adott egy élő színpadot, amelyik úgy tudom, 35 esztendő óta működik. Nem is tudok ilyenről a magyar nyelvterületen sehol sem, de meg lehet, hogy más népek irodalmában sincsen hasonló jelen. Örvendetes és szép volt, amit tavaly ugyanitt hallhattam és hallhatott az egész ország, itt jugoszláviai részen és másutt is,

*Budapesti vendégeinket és az irodalmi tábor résztvevőit városunk polgármestere köszöntötte
Czine Mihály és Csoóri Sándor Kasza József*

a szabadkai, a vajdasági szereplők ahogy táncoltak, énekeltek, verset mondtak. Szóval csupa-csupa öröm, hogy ismét eljöhettünk, és az a legnagyobb kitüntetés, hogy ilyen meglebben még nem mozdultak meg az emberek, még mindig várnak szép versekre, Csoóri Sándor szavaira. De először én hadd mondjak róla valamit, nem nagyon sokat természetesen, hiszen olyan sokat lehetne beszélni róla, amilyen két vastag kötete most megjelent, olyan terjedelemben.

Az újabb magyar irodalomnak ő a legjelentősebb vagy az egyik legjelentősebb embere.

A magyar irodalomnak és nemcsak a magyar irodalomnak, talán más irodalomnak is, kis népeknél gyakori formája, hogy írók mondják ki először az igazat, ők próbálják megkeresni, hogy mi az, ami a jövőbe vezet. A magyar irodalomnak a 800 éves története ezt mutatja. Nem tévedésből mondtam 800 évet, bár az antológiákra azt szokták még írni, hogy *Hét évszázad költészete*, de több mint 800 esztendeje született meg a *Halotti beszéd*, és azt is hogyné tudnák az ittvalók, ők különösen tudják, hogy volt időszak, amikor a Kárpát-medencének ezen a táján volt lehangosabb az ének, az első magyar bibliafordítás is idevaló embereknek a műve volt, egy Bálint és Tamás nevezetű huszita testvérpapnak. (Testvérek csak a hitben voltak, természetesen.) Néhány névre gondoljunk csak vissza: Balassi Bálintra, aki csatamezőn halt meg, Zrínyi Miklósról, aki a legnagyobb barokk eposzt írta és hadvezér is volt, Csokonaira, a tündökletesen csúnya poétára, aki megleste a fürdőző lányok titkait és versbe fogta a filozófiájának a legnagyobb gondolatait – a felvilágosodás filozófiájának –, vagy Vörösmartyra, akinél csakugyan az egetet vívta a szenvedély, vagy Petőfire, aki a jövődönék az énekes volt, Adyra, József Attilára, Nagy Lászlóra..., hát ebben a szép nyolcszázados sorban van jelen most Csoóri Sándor itt Szabadkán. Valóban, a megszólalásától kezdve az volt a feladata, hogy valami olyat fogalmazzon meg, amit más nem fogalmazott, azt lássa meg, amit más nem látott. Egészen fiatalon, már az 1956 előtti esztendőkből, amikor még csak húszesztendő volt, a pápai kollégium diákjaként került az irodalomba. Egy olyan kollégiumnak a diákjaként, ezt hadd mondjam el, amelynek a történetében van az a nevezetes dolog is, hogy kiűzték őket

Pápa városából, ház sem volt, ahova bemenjenek, csak egy eperfa volt és egy tanár, és azt mondotta a tanár, amíg egy diák van és egy tanár, addig van kollégium.

Amíg egy polgármester van a világon, és diákok és tanárok vannak, addig van a művelődésnek lehetősége, mindig és újra. Hát ilyen gondolatokkal indult el Csoóri Sándor és mindjárt egy legnagyobbat fogalmazott meg, nem először természetesen, Isten őrizz, hogy azt a legelőször fogalmazta volna meg, de a legnagyobbakkal egyenértékűen, hogy a magyarság a világban szétszóródottan él a sors következtében, de az országhatároktól függetlenül a szellem egységes lehet. Határokat rajzolt már a történelem által nem egyszer, nem is kétszer, de egy nép, amely a maga művelődéséhez való jogát őrzi, meg a történelmében otthon tudja magát, az minden időben úgy nézhet körül, hogy biztosan érezheti a lába alatt a földet, és feje felett a csillagokat, hogy szépen és pontosan járnak. Hát ez a gondolata volt Csoóri Sándornak ebben a vonatkozásban talán a legnagyobb tette, ezt olyan időben fogalmazta, amikor arról csak Illyés Gyula szólt, csak Kodály Zoltán szólt, előtte járó nemzedékek tagjai, s erre meg tudta mozdítani a szíveket, meg tudta mozdítani az embereket. Kis és nagy dolgokban egyaránt. Például abban is, hogy gyerekeink miért azokat a ronda dolgokat dudorásszák és járkálják az utcán, hát lehet táncházat is teremteni. Amikor arra gondolt, hogy a magyar irodalomnak az öröksége csodálatosan gazdag, hogy abban minden ág megvan, és az egész emberi művelődésnek a kincseit is bírja, úgy lenni magyar, hogy az modern is legyen, a népit egyeztetni az európaival. Vagy amikor arra gondolt, hogy mégiscsak lehet átjárókat találni, nemcsak a berlini falat lehetett leomlasztani, talán a szívek között is meg lehet az elválasztóvonalakat lazítani. Ő az az egyetlen ember talán Nagy László után – Nagy László sajnos már nem él –, aki a legkülönbözőbb táborok emberei között is biztosan van a maga helyén, akivel mindenki szívesen leül egy asztalhoz. Nem kicsi dolog ez. Nemcsak Magyarországon, hanem ha Amerikában jár, ott is, ha Romániában jár, ott is, ha Szlovákiában, ott is, és gondolom, ha a Vajdaságban jár, itt is.

Még egyszer a summáját: ebben a nyolcszáz esztendő sorban, a mi időnkben ő jelenti a legteljesebben ezt az örökséget, ő hozta tovább, költőként is, prózaíróként is. Amit Illyés Irfában, Németh László gondolatokban fogalmazott, annak a folytatását jelenti Csoóri Sándor. És ennek ellenére most mégsem a politikust kérdezném meg, hanem először azt, kedves Csoóri Sándor, hogy van-e még értelme verset írni. Bár ez rossz kérdés, de ha már ennyi ember összejött, akkor úgy látszik, hogy mégiscsak van értelme. Mégis: az indulásod szerint, és mind a mostani napig való tapasztalataid szerint a költészet, a vers megtartotta-e funkcióját, megtarthatja-e, vagy esetleg még többet, még nagyobb feladatokra is vállalkozhat?

CSOÓRI SÁNDOR: Kedves szabadkaiak, köszönöm, hogy eljöttetek erre az estére, ebben a gyönyörű nyárban, ebben a nagy melegben, amikor üdülni lenne jobb, nem pedig egy ilyen gyönyörű teremben, de levegőtlenül élni. Ezt kell valamiképpen ellensúlyozni, és én mindjárt az elején, a köszönet után bocsánatot is kérek a mikrofon és az előadások hullámzó hangulata miatt. Mert az első padban ülve úgy hallottuk, hogy a mikrofon nagyon torzít, és azt éreztük, hogy az emberi nyelv, a hang magától értetődőbben hangzik, és a mai világban verset úgy is lehet mondani, hogy erőteljesebben, lehet úgy is, hogy szinte egy másik embernek mondom, és ez a kétféle műfaj itt érződött, mind a kettő, és emiatt ez a hullámvás megjelent köztünk, de talán nem olyan nagy baj. Lehetséges, hogy ezt a termet annak idején nem arra építették, hogy olyan akusztikája legyen, amely a mikrofont is természetesen elviseli, másra építették, lehetséges, hogy ennek a következő időben nagyon szépen meg kell találni a módját, úgyhogy az a tanács, amit én adtam, hogy ne mikrofonba, hol jó volt, hol nem volt jó. De hát ilyen az ember, amikor töpreng és jót akar csinálni.

„Az a nép, amelyik a jövőbe tekint, újabb Kosztolányikat fog adni” – üzenté búcsúzóul közönségünknek a neves irodalomtörténész, Czine Mihály

A kérdésre válaszolva... A korszak egyik nagy kérdése, hogy mit tud az irodalom adni még, mit tud a költészet adni az embereknek. Vannak Európában olyan országok ma, nem is akármilyen nagy irodalommal, irodalmi múlttal rendelkező országok, amelyekben nagyon komor, rosszkedvű viták folynak arról, hogy van-e még értelme az irodalomnak. Nincs-e vége, hiszen nem volt mindig irodalom, nem feltétlenül szükséges hogy legyen. Ezeket a vitákat éppen most Franciaországban folytatják hevesen, mert azt mondják, hogy új eszközök állnak az emberiség rendelkezésére, televíziók, videók, mások, és maga az ember más lényévé vált, nem a nyelv, nem a szavak, hanem a látás megszállottja és a látás embere lett. Természetesen ezek a viták olyanok, mint néhány századon át a hitviták, amelyek nagyon keményen folytak, s valószínű, hogy hosszú ideig folyni is fognak még. Az én válaszom erre az, hogy azt, ami az ember legbelsejében, a személyiség legféltebb rétegében összegyűlik, azt igazában nem tudja közölni, közvetíteni más, csak az, ami művészet. Tehát a televízióból s másból is csak az, ami művészivé tud válni. De sokan abban bíznak, hogy talán a művészetre sincs olyan mértékben szüksége az embernek, hiszen olyan a világunk, hogy mindennap hírekkel élünk reggeltől estig, és erre van szükségünk stb. És ez bizonyos értelemben annyi valósággal lát el bennünket, hogy nem jut időnk arra, hogy a magunk életét költészettel, mással még gazdagítsuk. Én ebben, ezekben az újságíró megfogalmazásokban természetesen nem hiszek. Az a tapasztalatom már elég régóta, hogy éppen a hírek, azok a hírek, amelyek naponta zuhognak ránk, azok takarják el leginkább a valóságot előlünk. Mert a világ látszatát közvetítik. Minden nap azt, ami éppen az életből, a létezésből, az emberiség történelméből a felszínen megéreződik, megnyilatkozik, de sosem mutatják meg a mélységét. És mire ítélnék bennünket? Arra, hogy másnapra felejtjük el. Azt hiszem a századnak, az ezredvégek az egyik legnagyobb vétké, bűné, magának a civilizációnak is, hogy mi felejtésre ítélt emberek is vagyunk. Felejtésre ítélt emberek, akik hogy ha mindent megtartanának a lelkükben, a fejükben, ak-

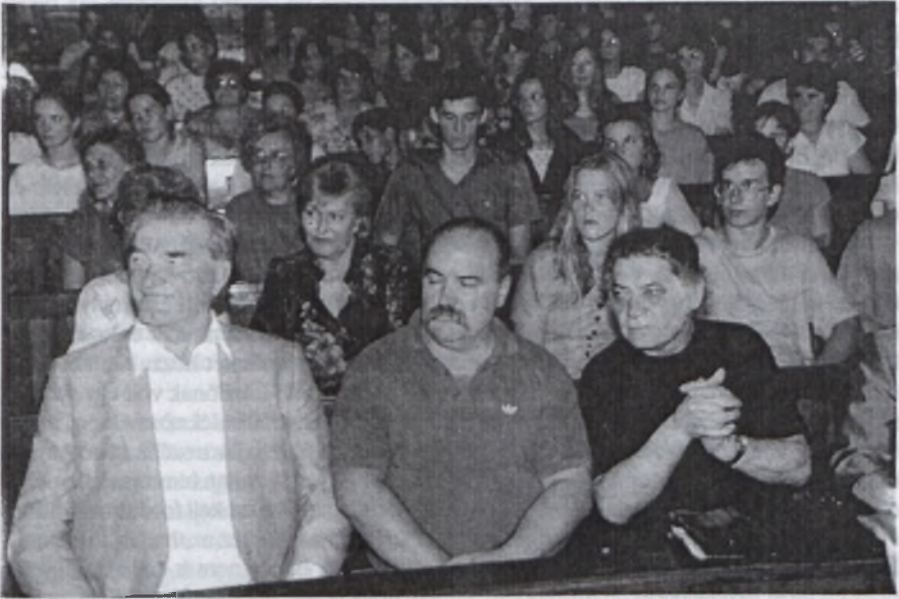
kor nyilvánvalóan élni sem tudnának, hiszen az a sok apokaliptikus szörnyűség, ami naponta megesis velünk, az a sok hazugság, rémség, hazudozás, a politikának, a különféle érdekcsoportoknak a háborúja (akár valóságos háborúja, akár szóbeli háborúja), az, hogyha nagyon odafigyelnénk és ha részesei akarnánk lenni, akkor már azt mondanám, hogy talán szitává is lóttak volna bennünket, nem tudom én, ma reggel, tegnapelőtt reggel, azelőtt.

Az igazi valóságot valójában csak a művészet tudja közvetíteni. Csak a művészet. Egy példát mondok: gondoljanak Dosztojevszkij könyvére, a *Bűn és bűnhődésre*. Ha egy hírből fogalmazná meg valaki ennek a könyvnek a tartalmát, akkor azt mondaná, hogy egy különös, furcsa fiatalember fejszével agyonvert egy öregasszonyt. Tettének oka ismeretlen. Körülbelül ez jelenne meg egy újsághírben. Ez lenne az igazság? Azt hiszem, hogy az igazság és a valóság maga a regény. Mert ebben fejeződhetne ki mindaz a háttér, mindaz az összefüggő gondolat- és érzelmsor, ami egy embert arra készíten, hogy fejszével indokolatlanul agyonverjen egy öregasszonyt. De még ha azt mondom, maga a regény valósága se lenne igazi valóság, mert ha távolabbra nézek, akkor azt is hozzá kellene tennem, hogy a 19. század elejéről, a nagy napóleoni idők kiteljesedésének idejéről van szó (ugye, nagyon sok hasonló fiatal van a francia, de a német irodalomban és másban is). Szóval a napóleoni nagy tettek és vágyak és elképzelések ideje jött el és mindenki szeretett volna valami nagyot csinálni. Gondoljanak Julien Soreltre, a *Vörös és fekete* szereplőjére, aki ezt a nagy napóleoni utat próbálja is utánozni. Sok mindent megcsinált, tudjuk, hogy mi lett a vége. Mire ez a nagy napóleoni gondolat elér Oroszországba, addigra már nincs tér az igazi cselekvésre. Nincs tér olyan cselekvésre, mint amilyenre még Julien Sorelnak volt tere és lehetősége. Tehát ha nincs igazi tér a cselekvésre, torzcselekvés következik, olyan indokolatlan, amit a főszereplő sem tud magának megmagyarázni. Így következik be valamilyen tragédia és olyan rejtelem, amelyik a 19. század egyik különleges pillanatát hozza elénk. Tehát a valóság csak a művészetben fejeződik ki igazán.

Mondok most egy másféle gondolatot. Huszadik század. Soha ennyi művelt ember nem élt a földön, tanult ember, mint a 20. században. És még soha ilyen kevés szellem sem volt, mint a 20. században. Micsoda ellentmondás ez! A logikus az lenne, hogy minél több értelmes ember él, annál több igazi megoldás szülessen. Annál kevesebb legyen a botrány. Nem ez történt, hanem valami paradoxon. Minél több értelmes ember, annál kevesebb szellem. Ha ilyen világot élünk, meg kell ennek a világnak a titkait találnunk és oldanunk. És úgy látszik, hogy ezt az értelmes logiával, a rációval nem tudjuk tökéletesen megközelíteni, mert ha már meg tudtuk volna, akkor a sok értelmes ember megoldotta volna az egész emberiség helyzetét. Ez nem sikerült.

Költészet, művészet mindig közelebb juttat bennünket magunkhoz és a másik emberhez. Azért, mert ma például, amikor mindenki beszél, és mindenki egy kicsikét a közhelyeket mondja, az igazi költészetnek az lenne a föladata, hogy ki-ki a maga nevében beszéljen. Nagyon kevés ember mer a maga nevében nyíltan és drámaian, feszülten, őszintén beszélni. Nagyon kevesen mernek és nagyon kevesen tudnak.

Holnap József Attiláról kell a diákoknak előadást tartanom, és valószínű, hogy az egyik példám az lesz, hogy József Attila az a költő, éppen a 20. században, aki szinte az egész 20. századi költészetből egyedül merete olyan mértékben vállalni a saját sorsát, az én belső világát, hogy minden versében ez a vallomás van. Gondoljanak csak arra, hogy kezdődnek a József Attila-versek vagy hogy folytatódnak. „A rakódópart alsó kövén ütem, s néztem, hogy úszik el a dinnyehéj.” Vagy: „Az éjjel hazafelé mentem, éreztem, bársony nesz inog”, vagy „Itt ülök csillámló sziklafalon”, vagy „Talán eltűnök hirtelen, mint erdőben a vadnyom, elpazaroltam mindenem, miről számot kellene adnom...” De akárhol ütöm fel József Attilát, a személyességnek az a sugárzó ereje, amelyik nemcsak úgy beszél

*A színvonalas műsor előre jelezte a Kosztolányi-tábor sikerét
(Czine Mihály, Kasza József, Csoóri Sándor)*

az énről, hogy én éppen ezt csinálom, ezt érzem, ezt gondolom, hanem vele mozog az egész létezés, amit a személy él. Nem véletlenül József Attila szerencsétlen gyerekkora lesz a metaforája az egész 20. századi létezésnek. Azt mondja az egyik versében: „Le vagyok győzve, győzelem ha van, de nincs, akinek megadjam magam.” Nem ilyenek vagyunk mindnyájan a 20. században most? Le vagyunk győzve, de vajon győzelem-e az, ami fölöttünk van, s nincs, akinek megadjuk magunkat. Én azt gondolom, hogy ennél pontosabb megfogalmazást nemigen lehet a 20. századról mondani, mint éppen ez a költői mondat.

Ezenkívül van a nyelv. Siflis Zoltán itt van, nagyon szeretném, ha minél több tudósítás jelennék meg a Duna Televízióban a Vajdaságról, de ennek kapcsán is azt mondom, hogy a Duna Televízió szeretné azt elérni, hogy egy másik típusú televíziót teremtsünk, ne azt a nyugat-európai típusút, amelyekben a műsorok szétszedik a személyiséget. Mert, ugye, az egyik pillanatban ezt közlik, azt közlik, am azt közlik, s már az ember nem tudja, hogy hova igazodjék, mire figyeljen, zuhognak rá az ilyen vagy amolyan szörnyűségek. Én azt gondolom, hogy nekünk most egy olyan új világra – nagyon félve mondom ki a szavakat –, új világra kell gondolnunk, amelyikből még szinte semmi nem látszik. Semmi. Azt tudjuk, hogy valaminek vége van, vagy vége kezd lenni, s tudjuk, hogy mi minden változott körülöttünk, hogy olyan váratlanul történtek dolgok az elmúlt öt, hat, nyolc, tíz esztendőben, amire senki nem számított. Én azt gondolom, ha nem készülünk fel magunkban egy új világra, akkor ez az új világ nem is jön el, csak kiszolgáltatottjai leszünk minden pillanatban a történelemnek. Kiszolgáltatottjai, túsza, áldozatai, ezt itt mondom, éppen egy ilyen világban, ahol ez sajnos nagyon is átélhető esemény, valóság.

Délután Dévavárinál beszélgettünk, és egy különös fordulattal újra előjött az a gondolat, hogy mit is kellene nekünk most nagyon határozottan kifejeznünk, egyre többször mondanunk egymásnak, és érteni a részleteit is a gondolatnak. Ez pedig az, hogy a nagy változások idején, itt a szomszédos országokkal sok minden megtörtént. Önálló lett Hor-

vátország, önálló lett Szlovénia, önálló lett Ukrajna, Macedónia, Szlovákia. Ha a határon túl élő magyarsággal hasonló értékű változás történt volna, mint ezekkel az országokkal, mi lett volna. Az lett volna, ha az autonómiához eljutnak valamilyen formában, mert ha autonómok lettek a szlovákok, autonómok a horvátok, és így tovább, akiket elmondtam, nyilvánvaló, hogy ugyanannak a történelemnek – az I. világháború utáni történelemnek – a következményeként ugyanaz kellett volna hogy megtörténjék a magyarság kisebbségben élő rétegével is. És itt óriási nagy különbségek vannak. Ezt nekünk ki kell lélekbenn munkálnunk, ezt nekünk kultúrával kell elsősorban előkészítenünk.

Ahhoz, hogy igazi nagy művészei legyenek egy népnek, egy nemzetnek, nem feltétlenül kell kétszázmillió ember. Bartók Béla annak a tíz-tizenegy-néhány milliónak volt a nagy zeneszerzője, vagy József Attila, de olyan kultúrát tudtak teremteni, amelyben egy nemzet legjobb képességei fejeződtek ki. Az elkövetkezendő időben tehát én azt gondolom, nagyon-nagyon törekednünk kell arra, hogy a szellemi életünket hozzuk minél előbb rendbe. Emlékezzenek csak: a két világháború között Németh Lászlónak volt egy gyönyörű mondata: „A kisebbség joga az élethez az, ha elit tud lenni.” Emlékezzenek egy másik mondatra, amit a kényszerűség frattott Sütő Andrással: „A fű lehajlik a szélben, hogy megmaradjon.” Gyönyörű mondat ez is, úgy hangzik, mint egy megfratlan himnusz valamelyik sora, de lehetséges, hogy ez a túléléshez segített egy ideig, de vissza kell fordulnunk ahhoz a Németh László-i gondolathoz, hogy „A kisebbség joga az élethez az, ha elit tud lenni.” És ehhez nem ellenségeskedés kell, ehhez csak tudás kell. Ehhez nem is kell arra figyelni, hogy én most ezzel vagy azzal tusakodom, hanem hogy befele hódítok. Nem kifele, befele. A befele való hódítás nyilvánvalóan új értékeket teremt, s az új értékek előbb-utóbb új helyzeteket teremhetnek az egyén számára, aztán a kisebbségek számára is.

Ilyen szempontból a költészetet az egyik legfontosabb műfajnak tekintem. Miért? Éppen Kosztolányiról beszéltél. Kosztolányi *Halotti beszédében* van egy olyan rész, hogy mindenki külön személyiség, mindenki egyedüli példány. Valóban, hogy ha itten körülnézünk, ahány ember, annyi arc, annyi személyiség, annyi élet, annyi sors, annyi különlegesség, annyi kedvesség, harag, báj, szomorúság, és kegyetlenség és öröm stb. És ezt vajon milyen műfaj tudja a legjobban kifejezni? Nem az, amelyik úgy írja s kezd a verset, hogy „A rakodópart alsó kövén ültem”? Tehát nem a személyiséget legjobban kifejező költészet? Éppen egy olyan világban, amikor minden arra törekszik, hogy a személyiség szűnjék meg. Erre törekedett a politika, erre törekszik a civilizáció, erre törekszik az a káosz, ami eluralkodott a 20. században, tehát a különféle diktatúrák egymásra épülve azt akarják, hogy az egyén ne bontakozzék igazán ki, az egyénnek tömeggondolatai legyenek, és így tovább.

CZINE MIHÁLY: Nyilvánvaló, hogy a te hited rendíthetetlen a költészet nagyságában és erejében, nagyon sok más példát is hoztál a szomszédos országok irodalmából. Most ha ez igaz, mert igaz, hogy sokágú síp a magyar irodalom, nem is ötágú – nagyon szép volt voltaképp Illyésnél –, tehát nemcsak Magyarországon, nemcsak a Vajdaságban, nemcsak Romániában, nemcsak Szlovákiában, nemcsak Kárpátalján van, nemcsak Ausztriában, hanem még-még nagyon sok helyen, hogy lehetséges ezeknek az összehangolása? Van-e erre remény? Ez volna az egyik kérdésem, a másik ezen belül, hogy mit kaptunk, vagy te a nagyobb áttekintéssel mit kaptál mondjuk a vajdasági magyar irodalomtól? Hogy ennek az útja hogyan alakult, és ma milyen lehetőségeket rejt magában?

CSEOÓRI SÁNDOR: Az összehangolás, azt hiszem, az a legnagyobb föladat. Én a Világszövetség élén állva látom, hogy a sokféle töredék magyarság sokféle gondot is jelent. S azon belül ismétlődik az osztódás kényszere. Hogy ez miért van így, azt hiszem, nem is nagyon kellene részleteznem, vagy ha igen, akkor két-három mondat erejéig. Az egyik magától értetődő. Nézzük nagy távlatban a történelmet. A magyar történelem való-

jában két szakaszra oszlik. Az első szakasz Gézától, Istvántól Mátyásig nagyon sikeres. Volt egy tatárjárás, jól megrázta a nemzetet, de utána teljesen kibomlik, kiteljesedik, és egy sikeres nemzet kultúrájával együtt megjelenik itt a Kárpát-medencében, és hát nem akármilyen teljesítményt mutat. Mohács után a sikertelen korszak jön el, három részre szakad az ország, s mindegyik résznek más az érdeke, más a Habsburgokkal együtt tartó magyar királyságé, más Erdélynek, amely a törökkel tart és más a helyzete a hódoltságban élő magyarságnak. Mondjuk a hódoltságban élő magyarságnak egy különös szerencséje van a nagy szerencsétlenség mellett, s ezt érdemes elmondani, hogy onnét elmenekülnek a földesúrak, elmenekülnek bizonyos értelemben még az egyházi emberek is, és kialakulnak az önkormányzatok. Külön városok alakulnak: Kecskemét, Csongrád, Makó, Nagykőrös és így tovább, de még ez a város is, és ezekben az önkormányzati városokban a polgárság demokratizálódik nagyon különös módon és erőteljesen. Attól, hogy magukra maradtak, és az önkormányzatuk volt az egyetlen lehetőségük a túlélésre, ez óriási segítség volt.

De visszatérek – nemcsak három részre szakadt akkor az ország és nemcsak ezek az ellentétek bontakoztak ki, hanem akkor jöttek a vallások, a katolikus vallás, a protestantizmus. Magyarországon vagy a magyarok között négy vallás született. Most ez még tovább osztotta a magyarságot: katolikusok, reformátusok, evangélikusok és unitáriusok. A három, megosztott országon túl ez is, hát ember legyen a talpán, aki ezeket a külön érdekeket összehangolja egymás között is, hiszen, mondjuk, ha a hódoltság területére betörték Erdélyből a magyarok, hát a magyaroktól vitték el azt, amit elvittek. De hogy ha ugyancsak betörték a magyar királyság részéről a hódoltság területére, ugyancsak magyarok vitték el részben a magyaroktól. Ez bizony nem okozott olyan nagy testvériséget egymás között. Tehát minden megosztottságunk mögött valóban a történelem kényszerei és botrányai állnak, mint ahogyan a mostaniak mögött is. Ha sikeres lenne egy nemzet, akkor nem osztódna meg ilyen mértékben, mint ahogyan mostan megosztódik. Gondoljanak egy sikeres futballmérkőzésre, abban a pillanatban, hogyha győz a magyar csapat, akkor mindenki örül... De így van ez a franciákkal, a szerbekkel, így van ez mindenkivel. A siker ilyen értelemben össze tud kovácsolni nemzeteket, nemzetrészeket. Jó lenne sikeresnek lennünk.

Tehát bizonyos értelemben visszakanyarodom oda, hogy a legnagyobb kitérési lehetősége egy kisebbségnek is, ha elkezdi lassan, szinte újraépíteni a maga művelődését. Nagyon fájdalmasan mondom ki, mer ez a legfontosabb, a legnehezebb, mert ezer akadálya van, tudom, s mindenkinek ezt kellene segítenie, mert ha az embernek egy jó gondolata van, és azt érvényesíteni tudja, óriási erő. Nem véletlenül valamikor azt mondták, a tudás hatalom. Ezt komolyan kellene venni. Nincs más hatalom ilyen szorított helyzetben, csak az, ha az ember valamit különbül tud és másképpen tud. Ez az egyik. A másik: a vajdasági irodalom.

CZINE MIHÁLY: De hát a többi is, a romániai, a szlovákiai mit adott, mit jelentett a magyar tudat egészének a szempontjából?

CSOÓRI SÁNDOR: Vannak jó és rossz hagyományok nálunk is. Különleges helyzete volt Erdélynek mindig a magyar történelem szempontjából. Éppen Mohácstól kezdve Erdély meghatározó sorsú országrész volt. Ugye, Pázmány Péter, aki nagy ellenfele Bethlen Gábornak, ő írja, visszaszorítva minden ellenkezését, hogy "Nagyon kérlek, ne vész össze a törökkel", mondja a katolikus bíboros, akinek gyűlölnie kellene a mohamedánokat, azt mondja, ne vessz össze a törökkel, mert ha összeveszel vele, Erdély elvész, s ha Erdély elvész, elvész Magyarország. Mondja a Habsburgok árnyékában álló főúr. Ettől a pillanattól kezdve valóban mindig van – volt valamilyen romantikus viszony Erdély és Ma-

gyarország között, s ez az I. világháború utántól kezdve a legutolsó időkig egyértelmű volt. Oda-vissza érződött ez a történelmileg kialakult viszony. Gyöngébb volt már a Felvidékkal és a leggyöngébb talán itt, a vajdaságiakkal az utóbbi időben, az utolsó harminc-negyven évben. Ezt nagyon sajnálom. A magam példáján is mérhetem. Én 65-ben jártam először itt is, Újvidéken és másutt is, és teljes tudathasadásos lélekkel jöttem ide. Tudathasadásos lélekkel, mert voltak itt költők, írók, értelmiségiek, festők, akik ahhoz a vonulathoz tartoztak, amelyet én, ha úgy tetszik, Adytól József Attilán, Illyésen, Németh Lászlón át, Nagy Lászlón át ahhoz a nemzetnek nevezett vonulathoz éreztem közelállónak, sőt abba tartozónak, és nekem velük kellett volna elsősorban találkoznom. Belülről ezt diktálta, ezt súgta valami. Igen ám, de én is meghasonulásos helyzetben éltem Magyarországon, az úgynevezett szocialista irodalom terrorja, szürkesége és nyomorító korszakai után nagyon vágytam arra, hogy valami korszerűbb, modernebb és abból a – hogy mondjam – magyarországi ketrecből kitorló irodalom közelébe, művészet közelébe jussak. És ezt az izgalmat, a kalandnak és az érdeklődésnek ezt a különös izgató szerét én nem azoknál a barátaimnál, Fehér Ferencnél, másoknál, nem önáluk találtam meg, hanem a fiataloknál, a Domonkos Pistánál, Tolnai Ottóéknál és a többieknél. És én éreztem, hogy jó lenne a kettőt valamilyen módon összehyűzni, jó lenne az egyiknek azt mondani, hogy ne legyetek olyan távoliak attól a közösségtől, amelyikhez tartoztok, a másiknak pedig, ne legyetek annyira bezárkózóak a saját irodalmatokba, saját elképzelésekbe, hanem legyetek egy kicsikét nyitottabbak, Európa és a világ felé. Ez volt az én viszonyom irodalmilag hosszú ideig a vajdasági magyarokkal. Természetesen a politika új helyzetet teremtett. Én most majdnem ki merem jelteni, hogy a legnehezebb helyzetben önöket érzem. Szóval nehezebb helyzetben, mint a szlovákiai magyarság, nehezebb helyzetben, mint az erdélyi, és ezt alaposan át kellene gondolni az irodalmárokkal is, a politikusokkal is.

CZINE MIHÁLY: Igen, de azért Szabadkának adjunk egy hangosabb elégtételt, hogy mindaz, ami az itteni irodalomban volt, a jugoszláviai magyar irodalomban – a régi fogalmat hadd mondjam – az csakugyan egy hármast, ahogy Bori Imre fogalmazta, elképzelése volt: a világirodalom, a délszláv irodalom és a magyar irodalom, ezt a hármast meghatározottságot vallották, ebben a sorrendben is. A szabadkaiak nagy érdeme, hogy elindították az Üzenetet, amelyben ennek a tájnak, a saját hagyománynak a meghatározó szerepe érvényesül. És Szabadkának még abban is érdeme van, hogy amikor a modern kísérletek Csépe Imrét például teljesen kiiktatták a könyvkiadásból, akkor Szabadka fölfigyelt rá. Nem tudom, hogy kiké az érdem, bizonyára itt vannak a jelenlévők között többen is. Vagy éppen az említett Fehér Ferenc, aki modern is tudott lenni, de ezt a hagyományt is egyértelműen vállalta.

CSÓÓRI SÁNDOR: Akkor hadd tegyem hozzá, hogy ez csakugyan mind igaz, és ezt nem szabadna csak itt Szabadkán hagyni, hanem ki kellene tekintenünk a 20. század irodalmára, s akkor azt kellene mondanunk, az az avantgárd irodalom, amelyik itt is a modern irodalom nevében született meg és élt sokáig, mára szinte az egész világon kimerítette erőtartalmait. Nem töltődik fel igazi teremtő erővel, legfeljebb nyelvi erővel – az is nagyon fontos. De volt idő, amikor szükség volt arra, hogy támadjon minden szürkeséget, támadjon minden nehézséget, vasporosságot, unalmast, azt, amiben nincs már igazi izgalom. Támadta is. Most elérkezett abba az állapotba, hogy már benne sincs igazi izgalom, nyilvánvalóan ez is jelzi azt, hogy új szellemi forrásokat kell föltárni. A tagadásban, egész Európát tekintve, már nincs teremtő erő. Akárhova nézünk. Gondoljanak csak a századelő nagy francia festészetére. Micsoda virágzás volt, micsoda életerő! És hogy ha az ember elmegy ma akármelyik európai főváros múzeumába, nagyon gazdag múzeumokba, szomorúan farol ki, mert nincs igazi festészet. Sokkal több manifesztum van, sokkal több elképzelés van, de igazi teremtett mű nincs.

CZINE MIHÁLY: De azért a reményünk meglehet, hogy ebből a zűrzavarból is valami egyszer kialakul, nem?

CSOÓRI SÁNDOR: Én most az absztrakt jellegű irodalomról, festészetről beszélek. Nyilvánvalóan szükség volt arra. Például csak egy esetet említék: Picassót állandóan vádolni szokták, hogy micsoda nyakatekert dolgokat fest, szemet ide a hóna alá, és így tovább, ezt szokták úgy közhelyszerűen mondani. Ha most valaki komolyan belegondol, akkor azt mondja, hogy Picassónak volt igaza. Az az emberi test, amelyik teljes egészében próbálta volna képviselni az emberi gondolatot, nem volt rá alkalmas, mert olyan szörnyű dolgok történtek a 20. században, hogy ki kellett zökkenteni az anatómiát, meg kellett változtatni ahhoz, hogy fölhívja a figyelmet a festő, hogy nem az a valóság, amit ti valóságnak tartatok, teljesen megváltozott, a fénykép az hazudik, az csak pillanatnyi hírt ad a világról. A festészet volt az, amelyik megváltoztatta a test fölépítését, anatómiáját, és az figyelmeztetett arra, hogy ilyen lényekké váltunk, igenis itt van a szemünk, ott van a szfvünk, a fülünk amott van, valami rettenetes dolog történt velünk. Szinte szájbarágoan, beszédesen mutatta meg, hogy egy új dimenziót kell teremtenünk, amiben létezni tudunk. Na most megint egy új helyzet jött, s befejezésül egyet szeretnék mondani.

Nemrégén az egyik barátom ott volt a cannes-i filmfesztiválon, s végignézte az összes filmet, az amerikaiakat, a japánokat, a brazilokat, a cseheket, az oroszokat stb., és azzal a különös, furcsa jelentéssel érkezett vissza, hogy mégiscsak naked van igazad, aki már három vagy négy év óta mást se mondasz, minthogy Közép- és Kelet-Európa tudja talán megújítani Európa kultúráját. Mondom: miből gondold? Azt mondja, minden, amit más nemzetek hoztak Nyugat-Európából, csillogó is volt, mesterségbeli, utánozhatatlan, de nem volt benne igazi szenvedés, nem volt benne igazi dráma, nem volt benne igazi történet. De az orosz filmekben, a kelet-európai filmekben sokkal ügyetlenebb módon, de igazi drámák fogalmazódtak meg. Ez így most közhely. De ebből a közhelyből milyen gondolatot lehet kibontani?

Szerintem azt, hogy az elmúlt 80–90 esztendőben Európának ebben a felében, beleértve Magyarországot, Szlovákiát, Romániát, Szerbiát, az oroszokat, az ukránokat, rengeteg emberi szenvedés halmozódott fel. Az első világháború négy éve, aztán a forradalmak, aztán a békeszerződések következtében beállott szörnyűségek, aztán az éhínség, aztán a gazdasági válság, aztán a sztálinizmus, aztán a kivégzések, aztán a II. világháború, aztán Auschwitz, aztán a hadifogolytáborok, aztán a Gulagok, aztán titoizmus, aztán rákosizmus, tehát minden, amit csak sorolni tudnánk, olyan óriás menetelésben, szinte haláltáncmenetelésben szakadt erre az emberiségre, s mi ezt a valóságot nem dolgoztuk föl. Ez a valóság rejtve van előlünk. Mint ahogyan az arab sejkek lába alatt ott van – ott volt az olaj, és ők fölfakasztották, a mi lábunk alatt ott vannak a földolgozatlan történetek, drámák, hihetetlen emberi szenvedések, amelyeknek ugyanolyan energiájuk van, mint ma egy görög drámának. Ezt ha sikerülne ennek a térségnek – több országról van szó – valóban újra kihantolni, mert eddig a diktatúrák, a cenzúra miatt nem lehetett, most a gyors változások miatt nem lehet, de ehhez kellene időt teremteni, mert valósághiányban él ez a térség. Mint ahogyan vitaminhiányban is élhet az ember, valósághiányban is élhetünk, és valóban valósághiányban élünk. Márpedig ha úgy élünk, em tudunk igazán eredetiek lenni. Tehát ebből a 30–40 év történetéből, történelméből kell majd valami energiát fölszabadítani. És ha én fiatal lennék, akkor semmi mást nem csinálnék tíz-tizenöt esztendőig, mint művelődnék. Mindig azokat a pontokat keresném, hogy hol tudnánk mi a legfontosabb dolgokat a létről, a létezésről megtalálni. Hol tudnánk fordítani azon az egy kicsit elunalmasult európai kultúrán, amelyik inkább elfogadta a komfortosságot, mint a szabadság-esszmét. Ezt a fiataloknak ajánlom. Ha egy fiatalban megfogam ez, és azt mondja, holnap-tól kezdve engem az érdekel, hogy meg tudom-e érteni ezt az új világot gondolatilag, és

nem a televízióból fogom megérteni, hanem azokból a könyvekből és azokból a történe-
tekből, amelyeket föl kellene szabadítanunk, mint ahogyan az embereket. Tehát van egy
lehetősége a kultúrának, és én ezt akarom ajánlani ezen belül a költészetnek is. Remélem,
lesz egyszer egy olyan téli este, amikor természetesebbek lesznek a gondolatok, nem kell
rohanva és – hogy is mondjam – lihegve fogalmazni. Nagyon szépen köszönjük, hogy
meghívtak bennünket.

(Ezután a Csoóri Sándor a következő verseit olvasta fel: *Rossz églakó lennél; Láttam
arcodat* – Bfó István emlékére; *Zörög az újság; A kert polgára*.)

CZINE MIHÁLY: Kedves szabadkaiak! Megköszönjük, hogy eljöhettünk, köszön-
jük a türelmüket, hogy meghallgattak bennünket, és abban a jó hitben, hogy amit elkezd-
tek régen, és most különös erővel újra folytatnak, győzedelmes és sikeres lesz. Veres Pé-
ter mondotta egyszer: „Csak az a nép vész el, amelyik nem akar megmaradni.” Amelyik
meg akar maradni és amelyik a maga műveltsége lehetőségével él, nyelvével, kultúrájával,
hagyományával, és a jövő felé tekint, az biztos, hogy újabb Kosztolányikat is fog adni a
jövendőnek. Köszönjük szépen!

Lejegyezte: KREKITY Olga

(Elhangzott a *Hogy ne legyen sötét című esten, 1994. július 31-én. –
Üzenet, 1995. január–március*)

RADNÓTI MIKLÓS ÉVFORDULÓJÁRA

Nem tudhatom, hogy másnak Radnóti mit jelent – nekem: csendet, emberséget,
hűséget, tartást, szelíd dacot, kikericsét, a Bálint György által említett „érzéspanteizmust”,
de főként a „szöke” szót, fegyelmezett költészetet, miniatűr képzelet, életem első irodalom-
óráját. Vajon ki tehet, róla, hogy Verlaine-hez hasonló sorsra jutott? Radnóti életraj-
zát, az ikret szülő anya sorsát, a „gödörbe kiáltott fájdalmat” ma jobban ismerik, mint
költészetét. Talán az „Oly korban éltem én e földön...” gesztusa mindent megmagyaráz.
Az 1984-es Radnóti-évforduló legjelentősebb kötetének, az *Emlék és varázslat* című do-
kumentumösszeállításnak élére is a *Töredék* került. Pomogáts Béla azzal az indoklással
helyezte oda, hogy a fordulópont ekkor következett be a költő életében. A vers ugyanis
1944. május 19-én, a végső indulás előtt néhány nappal keletkezett. „Vaslogikával fejtette
meg a rejtélyesnek tetsző események értelmét, a lázasan forgó napok mögé látott, korán
észrevette a belső pusztulást” – írja Pomogáts Béla.

A kor rejtélyeinek felfedezése és a *Töredék* című költemény kapcsán Radnóti *Nap-
lójának* 1939. október harmadikai bejegyzésére is utalhatunk: „Oly korban éltem, mikor
egy kicsit minden ember Kenyeres Kaufmann volt. Az irodalomban is: Oly korban éltem...
De miért múlt időben? Miért volt?” Az idő tragikus játéka a naplójegyzetbe is belopako-
dik. A költő a jelen idejű múlttal küszködött. Ugyancsak *Naplójából* tudjuk, hogy az *Ikre-
k hava* megírásakor az idő kérdése foglalkoztatta, de ezt senki sem méltányolta. Nem figyel-
tek fel arra a különös összehasonlításra sem, amelyet Somlyó György fogalmazott meg
egy 1985-ben alkotott versében *Radnóti és Desnos* címmel. A költemény alcíme: *Párhuzam-
os életrajz*. Robert Desnos, a francia szürrealista költő 1945-ben halt meg Terezinben,
és Radnótihoz hasonlóan az Apokalipszis negyedik évében írta le a köznapi beszédfosz-
lányt idéző sort: „oly korban éltem én...” Somlyó az idő kegyetlen játékoságára figyel fel:
„s még az igeidő is: a vad igeidő is: egyforma: mind a ketten jövőt jelenbe rántva jelent
jövőbe vetve múlt időbe teszik még élő életük, mert már csak múlt idő van az ezer éve
holtak tarkón lőtt nyelvtanában.”

Weöres Sándor mutatott rá a korai Radnóti-versek állandó menekülés-motívumára, az erőszakos halál előrevetítésére. Sietett élni...

Sokat kell még Radnóttal foglalkoznunk, hiszen költő-elődjéhez, Berzsenyihez hasonlóan csak néhány verse él a köztudatban.

Az idei Radnóti-évfordulót a műfordításoknak szenteljük. Hihetetlen kincs birtokába jutottunk. Elég, ha csupán néhány nevet említünk: Anakreón, Horatius, Tibullus, Ronsard, Cocteau, Blake, Wordsworth, Shelley, Mayer, Rilke, Trakl és persze Apollinaire, akit Vas Istvánnal együtt tolmácsolt, meg La Fontaine. Az ő versének átültetését Szabó Lőrinc méltatta. A műfordítás kezdettől fogva jelentős volt Radnóti életében, de különösen a 30-as évek végén és a 40-es évek elején fordult az idegen költők művei felé. Ezek a versek maga ellen védték. 1939. november 5-én kelt naplójegyzete is erről tanúskodik: „Öt Apollinaire-versbe kezdtem. Az első sor se sikerül, pedig csinálnom kellene; verset nem tudok írni, nem bírok nyugton maradni, menekülök magamtól, fáradt vagyok és nem vállalom semmit. Háború van!”

1943-ban adta ki *Orpheus nyomában* című műfordításkötetét, amelynek előszavában csodának, nehézségében is vonzó munkának tartja a műfordítást. Hónapokig, évekig dolgozott egy-egy versen. Vas István a fordítók Tóth Árpád-i kategóriájába sorolja Radnótit. Mindketten matematikai feladatnak vélték a fordítási problémát, tehát csak egy tökéletes megoldást fogadtak el. A magyar irodalom gazdag műfordítás-hagyományokra tekint vissza, de Radnóti „fordítás-alkotásai” a csúcson egyikét jelzik.

„Az ember haláláig egy művön dolgozik – írta a költő. – A megjelenő könyvek részei az oeuvre-nek, az életműnek.” Ismerkedjünk tehát egy újabb részterülettel: az idegen Orpheusok „átültetésével”!

HÓZSA Éva

(Elhangzott az *Orpheus nyomában* című esten, 1994. december 21-én.)

A Városlái Múzeum múltja, jelene és jövője

Fellép:	Köszöntődik:
Baranyai Anna	Bakócs Adrián
Mirko Grlice	Szokol Agnes
Milka Mikulka	A műsört vezeti:
Szekeres László	Boszán Valéria

Az egyik
Kincstár

Rendező: Horváth Emma

Az előadás 1989. szeptember 26-án, kedden 19.30 órakor

rendbűdik a Városlái Múzeum helyiségeiben (Városháza,

I. emelet, szociális felhőli bejárat)

Bellépés díjtalan

Életjel

XXXIII. évf. 6./804.sz.

1990. VI. 20.

CSENDES ESTE

Az Életjel és a Lányi Ernő IME évadzáró összeállítása

Műsoron: versek, népmesék és népdalok

Fellép:

Alfásy Szilveszter
Bakota Lídia
Barabás Mónika
Beh-tier Beáta
Farkas Csongor
Füleki Erzsébet
Aleksandar Golčevski
Huzsvár Attila
Korhecz Ágnes
Korhecz Imola
Laki Csaba
Laki Lilla
Losonc Andrea
Lőrinc Zsuzsanna
Mikuska Éva
Palágyi Szilvia
Szabó Ágnes
Szabó Tibor
Szecsei Sarolta
Szemerédy Virág
Snežana Sladojević
Szokol Ágnes

Közreműködik: Az Ivo Lola Ribar Általános
iskola citerazenekara

Vezényel: Krnjajski Banjeglav Angelina
Varga Attila Varga Péter

A Lányi Ernő IME új
kazettáját bemutatja: Molcer Mátyás

Rendező: Horváth Emma

Az előadás 1990. június 20-án, szerdán 19 órakor kezdődik a
Városi Könyvtár emeleti olvasótermében Belépődíj 3 dinár

AZ ÉLETJEL VISSZHANGJA I.

IRODALMI ESTEK

CSÁTH GÉZA

halálának 50. évfordulóján, 1969. szeptember 11-én, a szabadkai Életjel (irodalmi élelőjság) emlékünnepelet rendezett az „Árny zarándoka” címen.

Csáth Géza 1888. [helyesen: 1887.] február 13-án született. Író, kritikus, zeneesztéta, orvos. A Nyugat munkatársa volt. Legtöbb novellájának témáját az esett, idegbetegsége hajló emberek világából merítette. Pszichológiai élelőlátása, amely rendkívül erős írói megjelenítéssel párosult, már pályája elején széles körben ismertté tette nevét. A világháborúból főlzaklatott lélekkel tért vissza, morfinista lett. A bajai kórházban kezelték, de innen megszökött és 1919. június 22-én revolverlővésekkel megölötte feleségét. Ő megmérgezte magát és felvágta ereit. A szabadkai kórházba szállították, innen újból megszökött, a budapesti Moravcsik Elmeklinikára akart eljutni. A jugoszláv határőrök feltartóztatták és ekkor megmérgezte magát. Így lelötte halálát.

Kosztolányi Dezső, akinek unokaöccse volt, így írt róla: „Csáth Géza orvos. Pszichiáter, aki tudja, hogy lelki életünkben nincsenek csodák és véletlenek, a lelkünk történései éppen olyan végzetesek, mint a szívünk, a vesénk, a májunk működése és a haragunk, az ambíciónk idegreakcióját szabályos görbékben lehet levetíteni a fehér lepedőre.”

A szabadkai Életjel az alábbi meghívót bocsájtotta ki: „Irodalmi élelőjságunk szerkesztősége Szabadka város szellemi értékeinek föltárásában úttörő vállalkozásainak egy új, jelentős állomásához érkezett. – Most, amikor a modern magyar irodalom egyik előfutárjának, Csáth Gézának életműve reneszánszát éli, halálának 50. évfordulóján, 1969. június [helyesen: szeptember] 11-én szüldőházán emléktáblát leplezünk le, Szabadka egyik utcája [az ő nevét veszi fel] és a városháza melletti parkban leplezük az író mellszobrát. – Irodalmi életünknek ez az ünnepe az évforduló napján rendezendő emlékesttel méltó zászlóhajtás lesz városunk szüldöttének tragikusan szép emléke előtt.”

(Irodalmi Újság, 1969. október 1.)

HÁROM ÉVTIZED SZÁMADÁSA

Harmincéves az Életjel. Három évtizede teremt kapcsolatot író és irodalombarát, zeneszerző és zenekedvelő, képzőművész és művészetpártoló között. Amikor harminc esztendővel ezelőtt ezen a napon, 1958. október 28-án a Városi Könyvtár földszinti olvasótermében bemutatkozott a szabadkai közönségnek, valószínűleg megálmodói sem gondolták, hogy ilyen életrevaló lesz. Hogy ilyen hosszú időn át állja majd a versenyt a technika új vívmányaival, sikerül megtartania közönségét, meg-megújulnia, hogy rendezvényeire manapság is bevonzza a termekbe az érdeklődőket, amikor a televízió a világ legjobb produkcióit szállítja házhoz. Neki sikerült az, ami csak nagyon keveseknek sikerült: előadásai iránt – ennyi év eltelte után is – ma sem lankadt az érdeklődés, pedig az elmúlt időszakban igencsak megváltozott az emberek érdeklődése és egyre kisebb a művészi alkotások vonzereje.

Szerteágazó tevékenység

Az ötvenes évek végén éppen hogy csak meghonosodott a széles vásznú filmek vetítése, jóformán még a színes filmek megtekintése is eseményszámba ment, viszont ma már a képmagnó is mind több házban megtalálható, sőt lassan a műbolygós televíziós műsorok vétele is természetessé válik. Ennek ellenére az élőújság hosszabb életűnek bizonyult, mint az 1898-ban létesített Század Lyceum, amelyben – főnnállásának húsz éve alatt – az ország számos kiváló frója, művésze, tudósa, tanára tartott előadást. Tevékenysége tartós nyomot hagyott a város művelődési életében, de az Életjelé még tartósabbat. Nem csupán azért, mert máris tíz évvel túlélte elődjét, hanem mindenekelőtt azért, mert szerteágazóbb munkát fejt ki: havonta egyszer megtartandó rendes estjei mellett rendkívüli műsorokat is adnak a keretében működő Csáth Géza Művészetbaráti Kör és a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad tagjai. Még hozzá – s ez sem lebecsülendő eredmény – nemcsak magyarul: szerbhorvátul, sőt – olykor – németül, angolul, franciául és eszperantóul is. S ha ehhez hozzávesszük, hogy az élőújság könyvkiadással is foglalkozik, akkor igazat kell adnunk egyik legelkeesebb munkatársának, a három évvel ezelőtt elhunyt Lévay Endrének, aki a húszéves évforduló alkalmából rendezett ünnepi est alkalmából azt mondta róla, hogy az Életjel minden megnyilvánulása olyan, mint egy élő forrás, melyből élő víz buzog. „Ezekből a forrásokból – írta lapunkban – mindig lehet meríteni: biztatást, buzdítást ahhoz, hogy azok, akik már a cselekvés termékeny területein haladnak, ne lankadjanak, ne riadjanak meg a nagyobb feladatok előtt. Bátran lépjenek tovább, följebb a jövő felé haladó lépcsőkön.”

Kivételes eredmények

Mozgatói, szolgálói csakugyan valahogy így tesznek: igyekeznek megtartani a mércét, amelyet induláskor maguk elé állítottak. Talán ezzel magyarázható, hogy az évtizedek során nem kopott meg az élőújság fénye, hogy ez a nemcsak mifelénk, de talán kontinensünkön is egyedülálló szellemi mozgalom kivételes eredményekkel büszkélkedhet. A számok ezúttal is beszédesek: harminc év alatt kerekén 1150 előadást rendezett, ebből 741 nagy és 409 kisebb műsort, amelyeket nem kevesebben, mint 180 000-en láttak; 87 könyvet adott ki (43 miniatúrt, 39 vaskosabb kötetet és 5 évkönyvet) 30 000 példányban. És ami nem kevésbé tiszteletre méltó eredmény: rendezvényein ötezernél többen léptek fel, zömmel fiatalok. Kölcsönös tehát a vállalkozás visszhangja – a pódiumról elhangzott szó értő fülekre talál.

Pedig – egy rövid kétéves időszakot leszámítva – sohasem dolgozott kielégítő körülmények között. Sohasem volt, ma sincs saját otthona. (Nemrég a Lányi Ernő Iparos Művelődési Egyesület fogadta be a „csáthosokat”.) Hivatalosan ugyan mindig tartozott valahova (kezdetben az egykori Közművelődési Közösség karolta föl, az utóbbi negyedszázadban pedig a Munkásegyletem viseli a gondját), de nem voltak saját termei, ahol tagjai összejöhettek volna, ahol a hazai és külföldi díjak további munkára biztatták volna a műkedvelőket, ahol rendszeresen próbálhattak volna. Hol iskolákban, hol a kulturális intézményekben, hol a városházán készültek a föllépésre, de nem hagyták abba tevékenységüket. Így van ez jóformán húsz éve, amióta ők lépnek föl az előadásokon. Eleinte, a hetvenes évek kezdetéig ugyanis – a muzikusok mellett – többnyire színészek működtek közre az Életjel nagy estjein, a fiatalok főleg az ún. minimúsorokban mutatkoztak be a közönségnek, hogy kellő tapasztalatot, rutint szerezzenek és idővel fölváltsák a művészeket, akiknek színházi elfoglaltsága nem tette lehetővé a rendszeres együttműködést. Ezért is alakult meg 1968-ban a Csáth Kör és a Kosztolányi Színpad, amelyek Horváth Emma tanárnő személyében kiváló vezetőre találtak. Ez az év még valamiről jelentős az élőújság fejlődésében: ekkor hagyta el a nyomdát miniatúrsorozatának első két darabja.

Ötös évforduló

A november 25-én megtartandó jubileumi est voltaképpen ötös évforduló jegyében zajlik majd le, mert – az említettek mellett – az Életjel még egy csoportja ünnepel: a tíz évvel ezelőtt alakult szerbhorvát nyelvű együttes. A közelmúltban a gyermekcsoport is megalakult, de hát az majd csak öt év múlva jubilál. Joggal írhatta tehát Dudás Károly a készülő ötödik évkönyv előszavában, hogy „igazi mozgalommá terebélyesedett az Életjel: a hagyományörzés, a jelenlét és a nyitottság, az értékkeremtés nemes mozgalmává”, amely nélkül „múltunk, jelenünk, egész itteni életünk volna szegényebb”.

Milyen igaza is volt Fehér Ferencnek, élőújságunk egyik legőszintébb hívének, amikor alkalmi versében ezt kérdezte a minap e sorok frójától, akinek egykor a diáktársa volt:

*Gimnazisták, vagy hatvanévesek?
Negyven évünk tényleg elveszett?
Ami kaphattam, életem felveszem
A vigasztaló Életjel-esteken...*

(d)

(7 Nap, 1988. október 28.)

HARMINCÉVES AZ ÉLETJEL

A szabadkai élőújság jubileuma

A szabadkai Életjel, a városban és tartománySZerte ismert és népszerű élőújság szerkesztősége, az alapító tagok, a lelkes, a munkát optimista hittel igenlő művelődési dolgozók – diákok, pedagógusok, színművészek stb. – sohasem hirdettek magasrendű programot, céljuk nem a világ megváltása volt, bevallottan arra törekedtek, hogy megszervezzék, bemutassák, rendszerezzék a nálunk élő, alkotó művészberek, frók, zeneszerzők, képzőművészek munkásságát. Minden évforduló persze ünnep, olyan ünnep, amikor a mérleg is elkészül, amikor a továbbhaladás lehetőségéről is szó esik. Ami a legfontosabb: Az elmúlt harminc esztendőben a „gép” egyetlen pillanatra sem állt meg és az alkotó sohasem pihent.

Az indulás pillanatában 1958-ban – az első „szám” műsorát az érdeklődők október 28-án hallgathatták meg – Dévavári Zoltán, Urbán János, Burkus Valéria és Galamb János az élőújságnak amolyan egyszerű pódiumot szántak, amelyen az írók, a művészemberek beszámolhattak szellemi életünk valamennyi megnyilatkozásáról. Szilágyi Gábor megrajzolta a ma is érvényes „címert” – ÉLETJEL tollal. A nyitórendezvényen Urbán János a Városi Könyvtár földszinti olvasótermében megjelölte az élőújság célját – egyszerű, érthető, világos szavakkal. A minőségi változások nem maradtak el. A város művészpártolói gyorsan, úgyszólván pillanatok alatt megszerették az Életjel-rendezvényeket. Az első nagyobb szabású műsoros est, a Csáth Géza-emlékszám, majd a Kosztolányi Dezső-műsor „nagykorúsította” az élőújságot, és leszögeztük, hogy nem csak tisztavirág-életű megmozdulásról van szó – többről, sokkal többről, olyan emberek csoportosulásáról, akik megszállottan és elszántan azon munkálkodnak, hogy megőrizzék nekünk mindazt, ami értékes, amivel szegényes művelődési életünk gazdagítható. Az Életjel mindenki számára visszhangot teremtett, beszámolt eredményeinkről, de népszerűsítette azok munkásságát is, akik számára nehezebb volt a bejutás a vajdasági szellemi Pantheonba. A parányi lángból tüzet csiholtak, az Életjel-láng széjjelfutott mind a négy égtáj irányába. A szerkesztőség vendégül látta Fehér Ferencet, Ács Károlyt, Herceg Jánost, Domonkos Istvánt, Utasi Csabát, Gustav Krklec író, Csuka Zoltánt, Somlyó Györgyöt, Czine Mihályt, Ungvári Tamást, Oláh Sándort, Törőcsik Marit – a lista hosszú. Az Életjel az elmúlt harminc esztendőben 1150 előadást rendezett (nagyobb és szerényebb műsorokat), és 87 könyvet tett le az olvasó asztalára. Védnöksége alatt működik a Csáth Géza Művészetbaráti Kör és a Kosztolányi Desző Irodalmi Színpad. A szabadkai színművészek gyakran vittek sikerre egy-egy igényesebb műsort, olyan rendezvényeknek lehettünk szem- és fültanúi, amelyek rövidebbre fogták a távolságot a művészetpártoló és az alkotó között, és ma, amikor azt gondoltuk, hogy az emberek elfordultak a művészi alkotásoktól – az Életjel újabb és újabb műsorokat hirdet. November 20-án a régi városháza dísztermében bemutatkoznak a nagyközönségnek mindazok, akik az elmúlt időszakban az Életjel sorkatonái voltak: a szavalók, a színjátszók, az énekesek, akik meg-megújuló munkakedvvel megpróbálják (tudásuk legjavát adva) megtartani a művészet számára a nagyközönséget.

Az Életjel mindenkori első embere, Dévavári Zoltán, az élőújság energiában sohasem lankadó szerkesztője, a válságos időszakban is lázasan buzdította további munkára az alkotókat, beszélt rá az előadók lelkére. Az elmúlt harminc esztendő ma szellemi múltunk, mondhatná. Az elkövetkező harminc esztendő a holnapunk.

BARÁCIUS Zoltán

(Magyar Képes Újság, 1988. november 17.)

HÁROM ÉVTIZED SZÁMVETÉSE

Az Életjel jubileuma elé

A felszabadulást követő évtized kulturális „robbantása” az ötvenes évek végére egyre inkább belelaposodott a középszerűségbe. A háború után gomba módra elszaporodott művelődési egyesületek többsége már csak vegetált, az általuk képviselt kultúra érték tartalmát botcsinálta kultúrszociológusok vették görcső alá, csakhamar meghirdetve az „elit” és „tömegkultúra” kettősségét; az, ami az osztálytársadalmak jellemző sajátossága – a kultúra megosztottsága –, visszaszívárog hozzánk, polgárjogot követel (és kap) nálunk. A kereslet-kínálat törvényszerűségeinek alkalmazása a kultúra területén a művelődési javak olyan mértékű kommercializálódásához vezet, mely jószerével még ma is tart.

Ebben az időben – 1958 októberében –, mint már annyiszor korábban is, Szabadka ismét szépet álmodott: Életjel néven irodalmi élőújságot teremtett a kultúra elkötelezettjeinek maroknyi csoportja. Akik az Életejelet ma már három évtizedes útjára elindították, tudatában voltak annak, hogy a kulturális javak cseréjében a piaci adok-veszek helyébe a szükségletek teremtése, az így megteremtett magasabb rendű szükségletek kielégítése lép – minél magasabbak az emberek szükségletei, annál magasabban fejlett az ember lelki gazdagsága.

Ennek megfelelően az Életjel minőségileg különbözik (már az induláskor) minden más hasonló egyesülettől, szervezettől, intézménytől: nem csupán a kulturális javak közvetítését tűzi ki célul aktív előadó és passzív befogadó között, hanem azt, hogy a kultúrával, mint eszközzel nevelje azokat, akik vonzási körébe kerülnek – az egyszerű látogatót éppúgy, mint a rendezvények állandó közönségét, és kiváltképp a rendszeres közreműködőt.

Most – tudom – a summázásnak kellene következnie: harminc év, ezernél több előadás, sok ezer közreműködő, több százezer néző... És a tíz évvel később, 1968-ban induló könyvkiadás – az Életjel Könyvek, az Életjel Miniatűrök – száz felé közeledő címszavával, a könyvek tízezreivel. Ezek azonban csak részösszegek: a tényleges aktívát magában hordozza mindenki, aki az Életjel által lélekben gazdagabbá vált.

-sy

(Magyar Szó, 1988. december 1.)

TELE KAPTÁR

Jövő pénteken lesz a 30 éves Életjel jubileumi estje

Tele kaptár címmel rendezi meg jövő pénteken, december 9-én a régi városháza dísztermében nagyszabású jubileumi estjét a harmincéves Életjel. Az elgondolás szerint az ötös évforduló – három évtizeddel ezelőtt jelent meg az élőújság első száma, húsz évvel ezelőtt indította meg könyvkiadását, alakította meg Csáth Géza Művészetbaráti Körét és Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpadát és tíz évvel ezelőtt szerbhorvát nyelvű csoportját – jó alkalom a számvetésre. Ezért is hagyja el éppen ekkor a nyomdát az ötödik évkönyv, amelyben az utóbbi öt év tevékenységéről kapunk áttekintést.

A kétórásra tervezett előadáson a város kiemelkedő művészei, vers- és prózamon-dói, írói lépnek fel. A műsort ezúttal is – ez immár hagyománnyá vált – a Pro Musica Kamarakórus nyitja meg Égető Gabriella vezetésével. Szöllősy Vágó László harminc év munkájának tömör összefoglalója után a társadalmi-politikai szervezetek képviselői köszöntik a jubiláló élőújságot, majd Urbán János beszél az Életjel munkájának jelentőségéről. Karna Margit a jugoszláviai magyar irodalom megalapozójának, Szenteleky Kornélnak egy máig tanulságos frását olvassa fel. Ezt követően a költő utód, az est egyik újvidéki vendége, Fehér Ferenc szól a közönséghez. Őt még három költő köszöntője követi: Ivan Pančić, az est másik vendégéé, Tolnai Ottóé és Lazar Merkovićé. (...)

(7 Nap, 1988. december 2.)

A NEGYEDIK ÉVTIZED KÜSZÖBÉN

Az Életjel jubileumi száma elé

Pénteken este 7 órai kezdettel a városháza dísztermében ünnepi műsorral emlékezik meg az Életjel az élőújság megjelenésének 30 éves jubileumáról. A műsor, melyet

Dévavári Zoltán és Horváth Emma szerkesztett, ugyanolyan igényes és változatos előadást ígér, mint ami az Életjel három évtizedének újszólván minden számát jellemezte.

A Pro Musica Kamarakórus Égető Gabriella vezetésével Maksimović- és Kodály-dalokat énekel, ezt az alkalom szülte köszöntők követik: Urbán János, Fehér Ferenc, Molcer Máttyás, Ivan Pančić, Tolnai Ottó és Lazar Merković neve szerepel a műsorlapon; Szenteleky *A vers a Vajdaságban* című költeményét Karna Margit színművésznő mondja el.

Zene és irodalom szintézisaként foghatjuk fel a műsor további részét: Händel, Mozart, Grieg, Molcer, Kálmán Imre, illetve Karinthy Frigyes, Hans Magnus Enzensberger, Krleža, Neiman, Babits, Móra Ferenc a szerzők, az előadók pedig Heck Paula, Pataki László, Vadné Dormán Mancsi, Ilija Drašković, Horváth Emma, Olga Afanaszjeva Torok, Mendrei János, Némedi Imre, Pajor Gizella, Krekity Olga és a Csáth Kör szavalóközusa.

A népművészet – a tárgyi és szellemi néprajz – is gyakran szerepelt az Életjel műsorán, nem maradhatott ki tehát ebből az ünnepi előadásból sem: a Lányi Ernő Iparos Művelődési Egyesület citerazenekara Varga Péter vezényletével vidékünk népzenejéből válogatott magyar néptáncokkal mutatkozik be a Népkör szólótáncospárja, Lackó Illés és Lackó Ildikó, és szűkebb pátriánk népdalkincséből állította össze műsorát a Népkör citerazenekara és népdalközusa is.

(Magyar Szó, 1988. december 7.)

HÉTKÖZNAPJAINK ÜNNEPE

Egy mozgalom köszöntése – Az Életjel harmincéves jubileuma

Októberben múlt harminc éve, hogy Szabadkán élőjságot indítottak, melynek megálmodói az Életjel nevet adták. A több mint 1150 szám távlatából olyan távolinak tűnő 1. szám vezércikkében Urbán János így fogalmazta meg az Életjel megálmodóinak és e meseteremtő álmok valóra váltóinak célkitűzéseit: „A szerkesztőség azzal a tudattal kezdte meg munkáját, hogy az irodalomban, a művészet minden ágában, a közművelődésben a közvetítő, a tájékoztató és az útmutató szerepét vállalja. Közvetít az író és az olvasó között, tájékoztatja a művészet pártolóit.” Ma este 7 órakor a szabadkai városháza dísztermében a jubileum megünneplésére gyűlnek egybe mindazok, akiknek rendezőként, szervezőként, részvevőként vagy a rendezvények látogatójaként részük volt vagy van ebben a három évtizedes mozgalomban. Mert mozgalommá terebélyesedett az Életjel – olvashattuk Herceg Jánosnak a negyedszázados jubileumra írt írásában –, és ennek a mozgalomnak része mindaz, ami nyomtatásban és élőszóban nyilvánosságra került az Életjel gondozásában és szervezésében.

Irodalomtörténet és munkásmozgalmi múlt, helytörténet és hagyományörzés váltakozó anyaga adott tartalmat az előadások és a kiadványok sokaságának, melyeket az évforduló apropóján számba kellene venni. Évfordulója válogatja, mennyi lesz egy-egy számvetésben a nosztalgikus múltbamerengésből, mennyi a jövőihletésből; milyen tanulságokkal szolgál a tépelődő-töprengő, a jobbra, tökéletesebbre törekvő embernek és hogyan tudja ezeket hasznosítani jövőt álmodó terveiben. A nagy dilemma – vágyországot építeni a múltból, vagy realitást – nehezen megkerülhető akadályként tornyosul mindenki előtt, aki arra vállalkozik, hogy számba vegyen, méltasson, értékeljen tényeket, embereket és eseményeket – utólag, tíz-húsz-harminc év megszéptítő távolságából.

Jelt adni önmagunkról: versben, dalban és prózában, sírva és nevetve, elmélyült komolysággal vagy játssi könnyedséggel, hírt hozni a múltból a jelenbe, vagy hírt adni a jelenről a jövőnek – ez volt az Életjel létezésének értelme harminc éven keresztül, ez hordozza magában további évtizedek ígérését. Aki végiglapozza za Életjel évkönyveit – akár az előző négy valamelyikét, akár a mostani ötödiket –, meggyőződhet arról, hogy az élőúj-ság minden száma mindig előrenézett; ha a múltból merített is, a jelennek vagy a jövőnek szólt, művelődéspolitikánk legjelentősebb tartalmi jegyeivel – az alkotás szabadságával, a kultúra általános fejlődési feltételeinek megteremtésével, a művelődési tevékenységek társadalmasításával, a nemzeti és nemzetiségi kultúrák egyenjogúságával – összhangban. Vessünk egy pillantást az Életjel harmincéves tevékenységére a felsorolt tartalmi jegyek összefüggésében!

Az alkotás szabadsága a kultúra és a művészet fejlődésének elemi feltétele. Az alkotásba való külső beavatkozás ennek a szabadságnak a korlátozását jelentené, és azzal a veszéllyel járna, hogy elszakadna társadalmi alapjától. Végigtallózva az Életjel évfolyama-in, nem nehéz eljutni ahhoz a felismeréshez, hogy műsorai, kiadványai sohasem szegődtek a napi politika szolgálatába, de nem is szakadtak el a társadalmi valóságtól.

A hagyományápolás például az Életjel kiinduló célkitűzései között szerepelt. Kezdetben szinte kizárólag Szabadkához kötődött, de az évtizedek során kiszélesedett: a Szabadkán, sőt Vajdaságon kívüli alkotókkal és kulturális örökséggel is megismertette közönségét.

Nemzeteink és nemzetiségeink – elsősorban a jugoszláv nemzetek és a jugoszláv-iai magyarság – kultúrájának, de kiváltképp irodalmának tolmácsolása olyan misszió, melynek az elmúlt harminc év számtalan műsora ad nem csupán kulturális-művészeti, hanem társadalmi és politikai súlyt is. Mert igaz, hogy az Életjel műsorai nagyrészt irodalmi indítékúak, de – kezdeti célkitűzéseivel összhangban – feladatának tekinteni a többi művészeti ág népszerűsítését is. Ez irányelvű és úgyszólván kötelező gyakorlattá vált az elmúlt három évtized alatt: az irodalmi műsorokat képzőművészeti, művészettörténeti, tudományos-ismeretterjesztő rendezvények tarkították és sok-sok zene.

Legújabb kori történelmünk jelentős eseményei és személyiségei is megelevenedtek az Életjel pódiumán, a forradalmi költészet és a népfelszabadító háború dalkincsének leg-szebb alkotásai megszólaltatásával. Ugyanez a szemlélet tükröződik a könyvkiadáson is, az Életjel Könyvek és az Életjel Miniaturók száz felé közeledő címszavával, a könyvek tízezreivel...

Lehet, hogy akad olvasó, aki csalódottan néz fel, mert a számszerű adatokat hiányolja; az esztétikai értékelés szempontja azonban nem szükségszerűen és nem elsősorban a mennyiségi adatok summázása, hanem annak a kölcsönhatásnak a számbavétele, ami a tevékenység erőterébe került embert – gyermeket, ifjút vagy felnőttet – érte. Ez az új minőség, amit az Életjel nyújtani tud és aminek nyújtására három évtizede tudatosan törekszik.

Előttünk az álmok végtelenje, tarisznyánkban a mesék hamupogácsája... – húsz évvel ezelőtt az első évtized végén ezzel a lírai képpel indította élőúj-ságunkat újabb évtizedek, újabb művészi magaslatok felé Gál László. Azóta sok álom valósággá vált, de minden megvalósult álom tovább bővítette a végtelent. Ma este Szabadkán ennek a végtelennek egy részletét próbálják megragadni érdemes művészek, alkotók és lelkes amatőrök.

SZÖLLŐSY VÁGÓ László

(Magyar Szó, 1988. december 9.)

Ma este ünnepli munkásságának harmincéves évfordulóját az Életjel

A harminc év alatt 1154 előadás körülbelül ötezren léptek fel mintegy 180 ezer néző előtt, és 87 könyvet adtak ki. Ma jelenik meg az Életjel ötödik évkönyve.

Ma este 19 órakor a városháza dísztermében ünnepli meg az Életjel tevékenységének harmincéves évfordulóját. Első rendezvényét három évtizeddel ezelőtt, 1958. október 28-án a szabadkai könyvtárban tartotta meg. Ez volt a művészek és a műpártoló közönség első találkozója. Attól a naptól kezdve máig 1154 rendezvényt tartottak, ötezernél több részvevővel, mintegy szányolcvanezeer néző előtt. Kezdetben kizárólag a Szabadkai Népszínház művészei és más alkotók vettek rész az előadásokon, hogy később a fiatalok vegezzék ezt a munkát.

Ennek következtében az Életjel keretében két csoport is kialakult: a Csáth Géza Művészetbaráti Kör és a Kosztolányi Dezső Irodalmi színpad. 1968-ban jelentek meg az első kiadványok. Ekkor még csak a Miniatűrök, öt évvel később azonban már az Életjel Könyvek sorozatban is. 1978-ban megalakult az Életjel szerbhorvát csoportja is.

A mai napig 87 könyvet adtak ki, 43-at a miniatűr- és 39-et az Életjel Könyvek sorozatban. Ezenkívül öt évkönyv is megjelent. Az ötödik az éldőjság 1983 és 1988 közötti tevékenységéről számol be. A fentiekhez hozzátartozik az is, hogy a Életjel versmondói közül többen a művészi, mindenekelőtt a színpályát választották élethivatásul, akik közül mindenekelőtt Bajza Viktóriát és Póka Évát (mindketten ma Budapesten dolgoznak), Tallós Zsuzsát és Rövid Eleonórárt kell megemlítenünk.

A ma esti gazdag műsort Dévavári Zoltán, az Életjel elindítója és főszerzője, valamint Horváth Emma, az éldőjság több évtizedes munkatársa állították össze. A műsorban mindazok fellépnek, akik már korábban is az Életjel pódiumán szerepeltek. Az esti vendégei Fehér Ferenc és Tolnai Ottó újvidéki írók lesznek, az előcsarnokban pedig megnyílik Vicai Lajos művészfotóinak a kiállítása.

M. M.

(Subotičke novine, 1988. december 9.)

Vicai Lajos művészfotói nagy érdeklődést keltettek

A 30 ÉVES ÉLŐÚJSÁG JUBILEUMI RENDEZVÉNYEI

TÜLLÉPNI ÖNMAGUNK ÁRNYÉKÁT

Gondolatok az Életjel harmincéves jubileumán

„Előttünk az álmok végtelenje, tarisznyánkban a mesék hamupogácsája...”

Húsz évvel ezelőtt – éppen akkor, amikor az imént fellépő Pro Musica megalakult, és egy szerényebb jubileumot, a tizedik évfordulót ünnepelte az Életjel – ezzel a lírai képpel indította újabb évtizedek, újabb művészi magaslatok felé élőújságunkat Gál László. Azóta sok álom valósággá vált, de minden megvalósult álom tovább bővítette a végtelent. Előfordult, hogy a hamuban sült pogácsából sem jutott elég. Mit tesz ilyenkor a mesék szegénylegénye? Dúsan rakott asztalról, gazdag lakomákról álmodik. Álmodtak az Életjel szegénylegényei is és minden álmuk nyomán egy-egy új műsor virágzott ki – a harminc év alatt több mint 1150 műsor-virág. Mily hatalmas csokor: egy egész virágoskert! És milyen változatos: a szépirodalom, a műzene rózsái, szegfűi és liliomai jól megférnek benne a népművészet vadvirágaival, egyszer a dicsőség babérkoszorúját, másszor a kegyelet borostyánját fonta műsorba az Életjel gárdája. Még csalán is akadt, és suhogó mogyorófavessző is a harminc év műsorai sorában...

Jelt adni önmagunkról – versben, dalban és prózában, sírva és nevetve, elmélyült komolysággal vagy játszi könnyedséggel, hírt hozni a múltból a jelenbe, vagy hírt adni a jelenről a jövőnek – ez volt az Életjel létezésének értelme harminc éven át, ez hordozza magában további évtizedek ígérétét.

Az Életjel nem magától, nem magáért és főleg nem magának való: emberek hozták létre embereknek, emberekért. És ha így van: lehet-e több, mint akik létrehozták, mint akikért életre hívták? Aligha, hiszen az ember nem léphet túl önmaga árnyékán, legfeljebb arccal a Nap felé fordulva, akkor is csak egy fél lépéssel. Aki végiglapozza az Életjel évkönyveit – az előző négyet éppúgy, mint ezt a mostani ötödiket –, meggyőződhet arról, hogy az élőújság minden száma, bárki rendezte vagy szerkesztette, bárki működött is közre benne, mindig előrenézett; ha a múltból merített is, a jelennek vagy a jövőnek szólt és legalábbis megkísérelte túllépni önmaga árnyékát. Tette ezt a művészet vagy a tudomány eszközeivel. Gyakrabban a művészetével, ami – Kodály szerint – az emberiség felemelkedésének egyik leghatalmasabb eszköze, s aki ezt minél több embernek hozzáférhetővé teszi, az az emberiség jótévedője.

Jótevőket köszönt tehát ez a jubileumi műsor: rendezőket és szervezőket, köztük az Életjel megálmodóit is, akik közül hárman – Burkus Valéria, Dévavári Zoltán és Urbán János – itt vannak közöttünk, érdemes művészeket és lelkes amatőröket, olyanokat, akik együtt ünnepelnek velünk, és olyanokat is, akik örökre eltávoztak közülünk, de nemcsak őket, hanem a névteleneket is, akik festéktől maszatosan a plakátokat írták, a meghívókat sokszorosították, címezték, kézbesítették, azokat, akik befogadtak és elfogadtak bennünket és akikért érdemes volt mindezt végigcsinálni, érdemes tovább csinálni.

És most engedjék meg, hogy az Életjel szerkesztőbizottsága nevében tisztelettel köszöntsem mindazokat, akik jelenlétükkel megtisztelték jubileumi műsorunkat: a társadalmi-politikai szervezetek és közösségek, a művelődési intézmények és egyesületek képviselőit és velük együtt hű és hálás közönségünket is. Kérem Nevenka Bašić Palkovićot, hogy mint a Szocialista Szövetség művelődési szakosztályának elnöke mondja el köszöntését. (...)

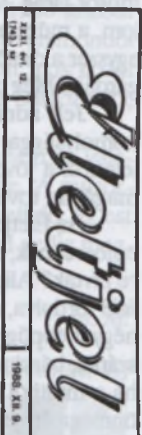
SZÖLLŐSY VÁGÓ László

(Elhangzott a harmincéves élőújság *Tele kaptár* című jubileumi estjén, 1988. december 9-én.)

TELE KAPTÁR

A 30 éves életűség kétynelví
jubileumi esteje

1988. december 9-én, pénteken 19 órakor
a városháza dísztermében

PUNA KOŠNICA

Dvojezično jubilarno večé povodom
30-godišnjice izlaženja usmenih novina

U petak, 9. decembra 1988. u 19 časova
u Velikoj sali Gradske kuće

Fellepnek - Nastupaju:

Olga Afanasjeva Torok, a Csáth Kör szavalókörusa,
Ilija Drašković, Égető Gabriella, Heck Paula,
Horváth Emma, Karna Margit, Krekity Olga,
Laczkó Ildikó, Laczkó Illes, a Lányi Ernő ME
citerazenekara, Mendrei János, Lazar Merković,
Molcer Mátyás, Némedi Imre, a Népkör népzenei
együttese, Pajor Gizella, Ivan Pancić,
Pataki László, a Pro musica kamarakórus,
Szöllősy Vágó László, Urbán János,
Vadné Dorman Mancsi, Varga Péter

Az est vendégei: Gosti večeri: Fehér Ferenc, Tolnai Ottó

Műsorvezető - Voditelj programa: Szöllősy Vágó László

A műsört összehálította - Program sastavili: Dér Zoltán, Horváth Emma

Kísérőrendezvény - Prateća manifestacija: Vicei Lajos művészfotóinak kiállítása
Izložba umetničkih fotografija Lajosa Vicalija

Jubileumi kiadanyunk - Jubilarno izdanje:

Életjel évkönyv 5.

Engedjék meg, hogy a magam és a Szocialista Szövetség községi bizottsága nevében köszöntsem fennállásának harmincadik évfordulója alkalmából az Életjel irodalmi élőlíjságot, a közönséget, a szerkesztőket, a rendezvények szereplőit.

A művészetpártoló közönség számára közismert, hogy az Életjel több mint ezer korszerű, sokrétű, színvonalas műsorával, könyvkiadói tevékenységével gazdagította városunk, tartományunk és az egész ország művelődési életét.

Indulásától napjainkig betöltötte vállalt társadalmi szerepét. A magyar nyelvű előadások mellett szerbhorvát és más nyelvű rendezvényein a testvéri együvé tartozás nyelvén szolt dolgozóinkhoz. Az ifjúság számára az Életjel pódiuma lehetőséget teremtett tudásuk, tehetségük kibontakozására.

A mindig időszerű, színvonalas előadások sorozatában műveikkel helyet kaptak az évszázadok óta itt élő nemzeteink, nemzetiségeink nagyjai: Petőfi Sándor, Zmaj Jovan Jovanović, Vuk Stefanović Karadžić, Kosztolányi Dezső, Csáth Géza, Ady Endre, Miroslav Krleža és klasszikusaink közül sokan mások, vagy élő nagyjaink legtöbbje.

Az itthoni rendezvények a kölcsönös megismerést eredményezték, a külföldi vendégszereplések közelebb hozzák egymáshoz az országok dolgozóit, világirodalmi kölcsönhatást eredményeznek.

Ezeket a városunk, tartományunk, köztársaságunk és országunk művelődési életének fejlesztésében elért eredményeket számon tartva, a jubileum alkalmából kívánok sok sikert és további hasznos, eredményes munkát.

Nevenka BAŠIĆ PALKOVIĆ

(Elhangzott a harmincéves élőlíjság Tele kaptár című jubileumi estjén, 1988. december 9-én.)

Harmincadik évfordulónkon is zsúfolásig megtelt a városháza díszterme

HAGYOMÁNYÁPOLÁS, ÉRTÉKŐRZÉS

Gondolatok az Életjel három évtizedéről

Az Életjel irodalmi élőújság fennállásának harmincadik évfordulója igazolja, hogy való világunkban a kitartó, céltudatos művelődési tevékenység társadalmi igényeket kielégítő, maradandó értékeket eredményez.

Harminc év alatt számos írás, felvétel jelent meg – rólunk és értünk – az újságokban, folyóiratokban, rádióban, televízióban és az évfordulók alkalmával kiadott öt évkönyvben. Visszatekintőmben éppen ezért nem sorolom fel a munkánkra mutató eredményeket. Elég csak annyi, hogy az elmúlt harminc év alatt 1154 előadást tartottunk, vagyis több rendezvényt, mint az eltelt napok száma. Az előadásokon 180 000 irodalom- és művészetpártoló vett részt. A több nyelven megszólaló előadók száma több mint ötezer.

Lehetséges ez? Igen, így van, mert az Életjel rendes, havi nagy előadásai mellett ott vannak az Életjel keretében működő Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad, a Csáth Géza Művészetbaráti Kör rendezvényei, a szerbhorvát és más nyelvű előadások, Szabadkán, más helységeken és a külföldi vendégszereplések.

A tartalom mindenkori időszerűsége, az írók, zeneszerzők, képzőművészek, pedagógusok, színművészek, újságírók, közéleti emberek és nem utolsósorban a munkás- és tanulóifjúság önkéntes, önzetlen közreműködése teremtette meg a harminc év eredményeit. Köszönet érte.

Az Életjel szerkesztősége mellett a döntő tényező, a sorsfordító erő mindenkor az előadók, a munkaterv megvalósítói voltak. Nem várhatjuk, hogy saját dolgainkat majd elvégzi valaki más. A kielégíthetetlen vágyak számontartása, önimádat helyett a reális lehetőségek felismerésével majd száz könyvet jelentettünk meg, most, amikor a könyvet áruként kezelik. Kezdeményezésünkre emléktáblát, szobrot kapott városunk több jeles egyénisége. A Rukovet szerbhorvát nyelvű folyóirat mellett szorgalmaztuk az Üzenet folyóirat elindítását. A haladó hagyományápolás terén írók, zeneszerzők, festőművészek, tudósok, forradalmárok életrajza jelent meg. Évfordulók, emléknapok, találkozók, szemlék, éves ünnepek nem múltak el Életjel-előadások nélkül. Az országos és világesemények művelődési történései ott szerepeltek az Életjel műsorán.

Az Életjel sokoldalú tevékenységét társadalmunk anyagilag is támogatja, továbbá számos elismerést, díjat, kitüntetést kapott több munkatársa, szerkesztője. A legjelentősebb elismerés mégis: az előadók, alkotók legtehetségesebb tagjai az Életjel pódiumáról indulhattak el az írói, előadóművészi érvényesülés útján.

Az Életjel munka jellegű ünnepén azonban arról is szólni kell, hogy az alapító Köz-művelődési Közösség, a Művelődési Közösség elhalása után az átszervezésben majdhogynem támogató intézmény nélkül maradtunk. A Veljko Vlahović Munkásegyletem nyújtott segítő kezét, és napjainkban is végzi az anyagi ügykezelést. Nincs azonban az Életjel szerkesztőségének még manapság sem helyisége, nincs fizetett alkalmazottja, nincs rendezett irattára, a kiadványainak nincs állandó raktára és továbbra is más kultúrintézmény termeiben, az iskolákban készülnek a műsorok.

Az évforduló nemcsak számvetés, hanem jövőbe mutató irányelv is kellene hogy legyen. Mit hoz a jövő? A kérdésre úgy adható válasz, ha felmérjük az adott körülményeket, a követelményeket, a dolgozók igényét, hogy továbbra is meghatározható legyen az ellentmondásokat hordozó életben az Életjel helye és feladata.

Az 1958-ban alakult Életjel irodalmi élőújság sok mindenben más volt, mint a mai, de az időszerűségében együtt tudott haladni az élet követelményeivel. Az újrafogalmazás folytonosságával felismerni a célt a jobbért, a szebbért, az időtállóért továbbra is feladat.

Urbán János

Szöllösy Vágó László

Nehéz feladat, most, amikor az osztály- és értékosztódásban az alkotói magatartás mellett eluralkodik az önmutogatás, az értékek és sikerek szembeállítás, a nevek és tekintélyek érvényesülése. A történészek a hiteles történetírára várnak, a tudósok a korszerű társadalom elméleti megfogalmazására törekszenek, de késik a társadalmi problémák rendszerbeli megoldása. Az Életjel éltető ereje a fiatalság, a munkás- és tanulóifjúságot pedig mindjobban az egzisztenciális kérdések foglalkoztatják. Ezeknek a tényezőknek ismeretében merre hát az Életjel tevékenységével a jövőben?

Nem túlzott taglalása ez az élni akarásnak. A tárgyi és szellemi örökségünkől adódó egymásra utaltságban a közéleti ember gondolkodásával felismerni a reális lehetőségeket az alkotói erő, a tudás, az újtó bátorság irányába természetes követelménye az életnek. Felismerni, érezni az egyértelmű igényeket, a hagyományápolásban, a nyelvi értékőrzésben, a tudás fejlesztésében, a tudományosságra való törekvésben, a többnyelvű környezetünk művelődési értékében, a színvonalas előadásokban és mindenben, ami a fejlődésért történhet.

A sodródó idő a múltra a jelent halmozza, és a holnap föltartóztatlanul jön követelményeivel. A hagyományok őrtornyából tekintünk szét a mában, mi az, ami eredményeinket gazdagíthatja a jövőben. A tervezésnél társalogjunk, időzzünk el az eddig hozánk pártolt szorgalommal, az előadók és a nézőközönség közös érdekével. Meglesz az eredménye.

Mint az Életjel alapítóinak egyike, első szerkesztője, harminc év után, a szerkesztőség nevében kívánhatok-e többet, mint annyit, hogy a munkásosztály igényének nyelvéen folytassuk tovább életigaz munkánkat.

URBÁN János

(Elhangzott a harmincéves élőíjúság Tele kaptár című jubileumi estjén, 1988. december 9-én. – Magyar Szó, Kílátó, 1988. december 10.)

Lazar Merković

Josip Pančič

POHVALA UMETNOSTI

U čast tridesetogodišnjice Életjela

*Najviše te onda ima
kad sam pust i grudna tmína...*

*Odvajkada teško vedri
očaj nadu da iznedri...*

*Sporo rastu trave vlati
smrt životu da se vrati...*

*Večnost li se sa mnom igra?
Htedoh biti hitra čigra?*

*Koja zvezda mene vodi
u zemaľjskoj neslobodi?...*

*Sitno sve nas grizu dani
(dani su mi odbrojani...)*

*Kad sam očaj tad si blizu
ko biserje sve u nizu...*

*Biće jednom tebe više
kad me speru hladne kiše...*

*Lutka sam u tvojoj ruci?..
Pustolina gde su vuci...*

Ivan PANČIČ

(Elhangzott a harmincéves életűség Tele kaptár című jubileumi estjén, 1988. december 9-én.)

JELENIDŐ

Ha egyszer megfrják városunk művelődési életének háború utáni történetét, akkor az irodalmi életben néhány fordulópontot jelentő eseményt – erről az Életjel mostani évfordulója tanúskodik – sokáig fognak emlegetni. Az ötvenes évekig a fiatal alkotók és alkotócsoporthoz próbálkozásai, hogy egy folyóirat köré csoportosuljanak és az írott szó erejével hassanak, többnyire sikertelenek voltak.

Molcer Máttyás

Tolnai Ottó

Vegyük sorba az eseményeket: A negyvenes évek közepén a Njiva első számát nem követte újabb szám. Ez történt a Hrvatski riječi irodalmi rovatával is 1953-ban. Magyar nyelven alkotó társaink sem voltak szerencsésebbek: a *Kalászok* hat költőt felvonultató szerény antológiáját csupán egy-két verseskötvet követte. Hasonló utakon jártak, mint mi: arra hívták fel a figyelmet, hogy a fiatalok identitásukat keresik. A Visszhang próbálkozása 1955 februárjában nem talált visszhangra. Első és egyetlen száma után három hónapig, májusban indult meg a Rukovet. A szerbhorvátul író alkotók mellett maga köré gyűjtötte a szabadkai, vajdasági magyar írókat; sok esetben hamarabb jelent meg itt egy művük, természetesen fordításban, mint eredetiben. Nem ez volt a célunk, hanem az, hogy a jugoszláviai magyar irodalom afirmálódjon, váljon ismertté a tartományban, illetve az országban. (Hogy mennyire sikerült ezt megvalósítani, erre a kérdésre máshol alaposabban kellene válaszolni.) Így alakult ki Szabadkán a szervezett irodalmi élet.

Magyar nyelven író társaink törekvései határozotabbak voltak, de lényegében nem különböztek a mi elképzeléseinktől; valamennyien szenzibilis és sok minden iránt érdeklődő fiatalok voltunk. Szencsére többévi fáradozás után sikerült megindítani az Életjel irodalmi éldűjságot. Kereteiből nőtt ki, hasonlóan a Rukovethez, a kiadói tevékenység, sok jó kiadvánnyal.

A Rukovet köré csoportosuló írók megpróbálkoztak valami hasonlóval: létrehozták a Vreme sadašnje (Jelenidő) ugyancsak irodalmi éldűjságot, amely kétségkívül hasonlított az Életjelre. Érdekes összehasonlítani a két újság első számainak tartalmát és szerzőit. (Mindkettőben többnyire ugyanazok a szerzők szerepeltek!) A Vreme sadašnje munkatársai mindössze kétszer léptek közönség elé, mégpedig a Városi Könyvtárban, úgy emlékszem, hogy a tudományos olvasóteremben. Így kellett ennek lennie: akkor bontakozott ki Szabadkán a fiatalok irodalmi élete, akiknek jó része a Rukovet köré csoportosult.

De térjünk vissza az Életjelhez! A harmincévi lelkes és folyamatos tevékenység kezdeményezőinek és megvalósítóinak nevét ez alkalommal nem sorolom fel, nem csak

Pataki László

Karna Margit

azért, mert közülük többen jelen vannak, hanem azért sem, mert irodalmi életünk kimagasló egyéniségeivé váltak.

Az alkotókra jellemző, hogy szembeszállnak az idő múlásával: mindaz, amit elvisszünk, olyan, mint egy régi kép a tudatunkban. Ma erőteljesebben hat, mint akkor, amikor a magunk és mások érzékenységevel töltöttük meg. Mily gazdagság ez! Ezeket a műveket okos emberek összegyűjtötték és közkinccsé tették, úgyhogy az emberekben tudatosodott azok értéke.

Így aztán az Életjel és a Rukovet együttműködéséből kialakult a JELENIDŐ, amelyben összeforrnt múltunk és megsejtett jövőnk. Az Életjel nem csak növekedett, hanem idővel olyan intézménnyé izmosodott, amely szembeszegül az idő múlásával. Mindezekelött ezek között a pannon koordináták között, de – ha jól értettem az előttem szólókat – több nyelven más tájakon is.

Ez pedig jelentős teljesítmény.

Mindazoknak a sikere, akik bízva hittek abban, ami jön, nem pedig abban, ami van...

Ezért volt jelentős a fiatalok fellépése annak idején, ezért kell annak lennie most is...

Ebben a meggyőződésben kívánom, hogy az Életjel fiataljai érett, férfias léptekkel haladjanak előre. Vagyis:

*A harmincéves irodalmi ifjúnak,
Az Életjelnek,
érett, férfilépésű haladást kívánok!*

Lazar MERKOVIĆ

*(Elhangzott a harmincéves élőújság Tele kaptár című jubileumi estjén,
1988. december 9-én.)*

Vadné Dormán Mancsi

Heck Paula

ÓRIÁSI ÉRDEKLŐDÉS

Óriási érdeklődés mellett, táblás ház előtt tartották meg pénteken este Szabadkán az Életjel jubileumi műsorát, amely a három évtizede megszakítás nélkül működő élőújságunk tevékenységének mintegy a keresztmetszetét adta: alkalmi köszöntők és visszapillantások váltogatták egymást a magyar, a jugoszláv és a világirodalom legnagyobbjainak alkotásaival, klasszikus és modern zeneművekkel, a népdalkincs gyöngyszemeivel, zene és irodalom olyan kohézióját teremtve meg ezáltal, amely érzelmeket mozgósított, gondolatokat gerjesztett.

A műsorban alkalmunk volt hallani, látni mindazokat, akik az Életjel múltjának, illetve jelenének részesei voltak, illetve ma is részesei: Heck Paula, Karna Margit, Pataki László, Ilija Drašković színművészek, Vadné Dormán Mancsi, Molcer Mátyás, Mendrei János zeneművészek, az Életjel tapasztalt „törzsgárdája” – Horváth Emma, Olga Afanaszjeva Torok, Krekity Olga, Pajor Gizella, Némedi Imre és a Csáth Kör fiatal szavalókórusa –, irodalmi életünk személyiségei közül Fehér Ferenc, Lazar Merković, Ivan Pančić, Tolnai Ottó és Urbán János szólt a közönséghez a vers, a próza vagy a dal eszközeivel. És mindezt szűkebb pátriánk népzeneje, tánchagyománya szőtte át a Lányi Ernő Iparos Művelődési Egyesület, illetve a Népkör amatőrjeinek előadásában: a szólótáncosok Lackó Illés és Lackó Ildikó voltak, az együtteseket Varga Péter és Szöllősy Vágó László vezette.

–sy

(Magyar Szó, 1988. december 12.)

Ilija Drašković

Mendrei János

EMLÉKEZETES ÉVFORDULÓ

– Harminczéves előújtságunk jubileumi estjéről –

Immár hatodik alkalommal jubilált az Életjel: először 1962 októberében, amikor *Őszi verőfény* címmel öt év legsikerültebb számaint mutatta be, aztán 1967 novemberében *Tíz év éjszakáinak* legjobb produkcióival, majd 1972 decemberében, amikor kétnyelvű est keretében emlékezett meg *Őszi koncertjén* megjelenésének tizenötödik évfordulójáról, 1978. október 28-án a pódiumáról elhangzott *Százezer szép szó* jegyében nyújtott tükröt két évtizedes tevékenységéről, 1983 decemberében *Oltatlan tűzhelye* köré szólította híveit, legutóbb pedig egy héttel ezelőtt, múlt pénteken tette lehetővé hűséges közönségének, hogy betekintszen *Tele kaptárába*. A műsor összeállítóinak a szándéka szemmel láthatóan ezúttal is az volt, hogy mindenből adjanak egy keveset: a világirodalmat Hans Magnus Enzensberger bölceleti elemeket nem nélkülöző elbeszélő költeményének, *A Titanic pusztulásának* egy részlete képviselte, a jugoszláv irodalom klasszikusai közül Miroslav Krleža egy versét hallhattuk, a magyar irodalom nagyjai közül Babits Mihály *Esti kérdésére* s Karinthy Frigyes *Előszó*jára esett a választás, a jugoszláviai magyar költészetet Fehér Ferenc és Tolnai Ottó, a helybeli, szerbhorvát nyelven író alkotókat pedig Lazar Merković és Ivan Pančić képviselte. De elhangzottak részletek Szenteleky Kornél hatvan évvel ezelőtt megjelent esszéjéből is, mintegy érzékeltetve, mekkora utat tett meg irodalmunk az elmúlt évtizedekben. Mindehhez természetesen sok szép zene- és énekszám párosult, de – ha emlékezetünk nem csal – a jubileumi estek történetében először néptáncot is alkalmunk volt látni.

Megvolt tehát minden feltétel arra, hogy a termet ez alkalommal is zsúfolásig megtöltő közönség (annyian voltak – legalább félezeren –, hogy nemcsak kétoldalt, hanem még a folyosón is sokan álltak) jól szórakozzék.

S csakugyan jól szórakozott. Igaz ugyan, hogy akadt néhány olyan szám is, amely kevésbé tudta mindvégig lekötni a figyelmünket (vagy azért, mert előadók nem gondol-

Horváth Emma

Pajor Gizella

tak arra, hogy ilyen ünnepi alkalmakkor nem illendő négy-öt percnél tovább igénybe venni a nézők türelmét, vagy azért, mert nem a mikrofonba mondták szövegüket, s így nehezen lehetett követni őket), de egészében véve egy kellemesen eltöltött est emlékével távoztunk a városháza patinás nagyterméből. Pedig a szervezők most sem voltak tekintettel azokra, akik úgy vélik, hogy másfél óránál nem szabad hosszabbnak lennie egy műsornak. A pénteki – akárcsak az ezt megelőző öt – majdnem kétszer ennyi ideig tartott, a közönség mégis fegyelmезetten és nagy érdeklődéssel hallgatta végig. Ismételten megbizonyosodhattunk arról, amit a szatellit-tévét korábban valóságos csodának tekinthetünk: az élőűjság rendezvényeinek a látogatottsága harminc év múltával sem csökkent. Pedig most csak elvétve voltak diákok a nézőtérén, zömmel felnőttek jöttek el, közöttük szép számmal bizonyára olyanok is, akik még emlékeznek az Életjel hőskorára, az ötvenes-hatvanas évek előadásaira, amelyeknek szinte mindegyike eseményszámba ment a városban.

Hogy a folytonosságot érezhessük, ezeknek az előadásoknak egyik legtöbb sikert aratott művésze, Heck Paula is fellépett pénteken este. Ha színdarabban láttuk volna, most azt íránk róla, hogy diadalmas visszatérés volt ez részéről a világot jelentő dicsőkkára, amelyektől immár másfél évtizeddel ezelőtt elbúcsúzott. Perceken át zúgott a taps, miután elénekelte a *Solveig dalát*, de még tovább, amikor – vérbeli primadonna módjára – előadta Kálmán Imre operettjéből *Marica belépőjét*. Az est másik nagy sikerét Horváth Emma aratta, aki ritkán tapasztalható átéléssel, erőteljes szuggesztivitással mondta el Karinthy versét. Teljesítménye még azok számára is meglepetést jelentett, akik ismerik képességeit és több mint húsz éve figyelemmel kísérik fellépéseit.

Ennek az estnek is az értelme az volt, ami az eddigi 1154 rendezvénynek, ahogyan azt Szöllősy Vágó László a szerkesztőség nevében köszöntőjében megfogalmazta: „Jelt adni önmagunkról – versben, dalban, és prózában, sírva és nevetve, elmélyült komolysággal vagy játéki könnyedséggel, hírt hozni a múltból a jelenbe, vagy hírt adni a jelenről a jövőnek.” Ehhez a szándékhoz járult hozzá a *Tele kapitár* minden egyes, csaknem száz szereplője. Helyszűke miatt nem sorolhatjuk fel valamennyiüket, csupán jelezzük, hogy

Olga Afanaszjeva

Krekity Olga

közöttük több kiváló művész és együttes volt. Mint például a Pro Musica Kamarakórus, amelynek híre országunk határain túlra is eljutott. Sajnálatos azonban, hogy a műsor összeállítói ezúttal nem számíthattak vagy féltucat színész, énekes, muzsikus fellépésére, akik az öt évvel ezelőtti jubileumi rendezvényen ott voltak. Örömteli viszont, hogy ennek ellenére elégedetten távoztunk az élőújság ünnepi műsoráról, amely egy eredményekben gazdag munka újabb jelentős állomása volt.

(-)

(7 Nap, 1988. december 16.)

HARMINCÉVES AZ ÉLETJEL

Az Életjel, a szabadkaiak irodalmi és művészeti élőújságja – s ezt nemcsak a három évtizedes tevékenységét szemléltető adatok bizonyítják – a jugoszláviai magyar kultúra egyik legfolyamatosabban munkálkodó intézménye az 50-es évek vége – 1958 óta. Nehéz lenne áttekinteni, hogy mi rejlik az ünnepi alkalomból felsorakoztatott számadatok mögött, amelyek 1154 előadásról, 180 ezer nézőről, 5000 előadóról és 87 könyv alakban megjelent kiadványról adnak hírt. Valóban nehéz lenne, ha nem volna feldolgozva az Életjel 30 éves tevékenysége az eddig megjelent öt emlékkönyvben, melyek közül a legutóbbi az 1983-tól terjedő időszakot öleli fel.

Olvasóink jelentős része – még ha nem is szabadkai – bizonyára nem most, az évforduló alkalmával hall először erről az élőújságról, melynek nemcsak kiadói tevékenysége tölt be jelentős szerepet a Forum Könyvkiadó mellett, hanem az általa létrehozott Csáth Géza Művészetbarát Kör és a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad is gyakran hallat magáról – parafrázálva: ad életjelet.

Nos, ha már az Életjelnél tartunk – nemcsak a nagy-, hanem a kisbetűknél is –, akkor ismét csak az évforduló alkalmából vállalkozunk annak átgondolására, hogy miféle életjele is

Szavalókórusunk is hozzájárult az est sikeréhez

ez az intézmény nemzetiségi kultúrárnak? Nem könnyű a válasz, mert művelődési szerepkörét fontolgatva kézenfekvő volna sürgetni, hogy legyen színház – ha már nincs a városnak színháza –, mert a Népszínháznak titulált, rogyadozásra ítélt mohos falak között – s ezt mindenki tudja – nem Thália pártfogolja a színészetet, hanem a kultúra thaumaturgosznak (csodatevőnek) kikiáltott Thanatosza helyezi el bemutatónként a maga repeszgránátjait. Legyen könyvkiadó, ne csak vékonyka füzetek istápolója; legyen vitafóruma elhallgatott véleményeknek; legyen előadója élőadásra érdemes új alkotásoknak, legyen irodalmunk, kultúránk színvonalas előadóművészeti folyóirata. De hát miért legyen az utóbbi, mikor három évtizedes fennállásával éppen előadóművészeti közvetítő szerepét ünnepeljük?

Már korábbi évfordulók alkalmával is hiányoltuk az Életjel – úgymond – profi jellegét, azt, hogy az irodalom élőújúságaként miért nem válik hivatásos előadóművészekről elvárható színvonalú irodalmi színpaddá, élőújúsággá, s miért nem szabadul meg botladozó középiskolás, önképzőkori jellegétől. A továbblépés az lett volna, vagy lenne, ha a középiskolásokkal előkészített előadások nem vegyülnének el, nem ötvöznének az élőújúság hivatásos színvonalat ígérő műsoraival, s egy-egy alkotó bemutatására nem középiskolások, hanem igényes előadóművészi szintet előlegző színészek felvonultatásával kerülne sor. Csupán az lenne az elvárásuk, hogy „ne középiskolás fokon”, mint ahogyan az Életjel által is sokat idézett költőnk is megfogalmazta. Az önképzőkori szint maradjon az önképzőköröké – akár az Életjel keretében működő középiskolás csoportoké –, az Életjel irodalmi estjeit pedig jellemezze hivatásos előadóművészeti színvonal.

A mérce, melyet az Életjelnek maga elé kellene állítania, ez volna. Könnyű kimondani, számon kérni olyasminnek a megvalósítását, amire már esetenként sor került – csak éppen figyelembe kell venni azt is, hogy ennek az általunk említett színvonalnak a folyamatossá tételéhez a város valamirevaló előadóművészeinek a bevonására van szükség, s ez elsősorban anyagiakon múlik. Egynéhányszor ugyan fel lehet kérni valamelyik vers- vagy prózamondásra is vállalkozó színészünket, hogy jószántából lépjen fel, de csupán lelkesedésre építeni egy folyamatosan megjelenő irodalmi élőújúságot nem lehet.

Jubileumi estünket ezúttal is ünnepélyesebbé tette a Pro Musica Kamarakórus

Ha a *milyen* legyen kérdését tovább feszegetnénk, mindenképp éppen az anyagiak miatt kellene az eltelt három évtizedhez visszakanyarodnunk és megállapítanunk: maradjon az Életjel továbbra is ugyanolyan közvetítője irodalomnak és művészetnek, mint az eddigiekben. Tanfíson középiskolás és nem középiskolás fokon újabb nemzedékeket, s állja ki a nemzeti és nemzetiségi kultúrákat egyaránt próbára tevő időket – az új körülményeket, amikor a piac törvényszerűsége lesz a mecénása a kultúrának.

GARAI László

(*Dolgozók*, 1988. december 22.)

AZ ISMERETLEN VÖRÖSMARTY

– A húszéves Csáth Kör jubileumi estjéről –

Nem a legszerencsésebb időben tartotta meg a Csáth Géza Művészetbaráti Kör megalakulásának huszadik évfordulója alkalmából jubileumi estjét. Az év utolsó előtti napján ugyanis már mindenki szilveszterre készül, s nemigen van türelme másfél órán át verseket hallgatni. Különösen olyanokat, amelyeket eddig még nem hallott. Mert Horváth Emma rendező ezúttal Vörösmarty kevésbé vagy egyáltalán nem ismert költeményeiből válogatta össze a zeneiskola hangversenytermében megtartott előadás műsorát. Ily módon a *Kedves Vörösmarty* folytatása volt az *Aranytallérnak*, a *Szép vagy, Alföldnek* és a *Könnyű, halk beszédnek*, amikor is Arany János balladáit, Petőfi Sándor tájleíró és Dsida Jenő ritkán elhangzó verseit volt alkalmunk megismerni.

Hogy az Életjel legfiatalabb tagjait tömörítő együttes műsorainak van közönsége, ezúttal is megbizonyosodhattunk, mert mintegy százan összejöttek, hogy együtt ünnepeljenek vele. Miután Gyermán Tibor az előcsarnokban megnyitotta Vojnich Mária, Pertics

Velünk ünnepelt a Lányi Ernő Művelődési Egyesület citerazenekara és népdalkórusa is

Erzsébet, Bicskei Borbála, Petrik Rózsa, Molnár Mária, De Negri Mária, Sofija Simić, dr. Bezzegh Éva, Almási Liza, Pesztalics Márta, Csepela Borbála, Nemes Katalin és Bozsik Ferenc amatőr festők és szobrászok tárlatát, dr. Sturc Béláné bevezetőjében elmondta, hogy mind a négy költő olyan művekkel ajándékozta meg a hallgatóságot, melyek hasonlóak a szépen megmunkált ékszerdobozhoz: nemcsak a szemét gyönyörködteti, hanem csupa ragyogás is. Csakugyan az volt, mert a szereplők nagyobbik része értelmesen, érzékletesen tolmácsolta a verseket. Persze a tapasztaltabb előadók – ifj. Dörfler Viktor, Gyarmati Erzsébet, Keszég László, Losonc Gyula, Lőrinc Zsuzsanna, Némedi Imre, Pajor Gizella, Szekulity Angéla és Vass Éva – ezúttal is jobbak voltak a többieknél, de az utóbbiak is szép sikert arattak és hozzájárultak ahhoz, hogy az immár két évtizede rendszeresen működő kör méltóképpen ünnepelje meg megalakulásának évfordulóját.

(7 Nap, 1989. január 6.)

HARMINCÉVES A SZABADKAI ÉLETJEL

A magyar irodalom- és művelődéstörténetben is unikum az a fajta összetett vállalkozás, amely nemrég ünnepelte születésének harmincadik évfordulóját. A kezdetben (pontosan 1958. október 28-án) hangosújságként indult szabadkai Életjel mára erős mozgalom lett. A színpadi beszéd mellé fölzárkózott a könyvkiadás is. E komplexitás a hagyományvállalás annyi rétegét mozgósította, hogy joggal írhatta e páratlan művelődési mozgalomról Fehér Ferenc: „a szellemi és erkölcsi létezésnek, jelenlétnek életjele.” Valóban az, hiszen az élő, egyre terebélyesedő fa az évtizedek alatt új ágakat hajtott, amelyek ugyancsak ünnepelhetők: a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad, a Csáth Géza Művészbaráti Kör és a könyvkiadás húszéves, s a szerbhorvát nyelvű ifjúsági színjátszó csoport is már tíz éve működik. A másfél ezer rendezvény – ebből az egész estét betöltők száma 732 –, az irodalmi, képzőművészeti, zenei, néprajzi, művelődéstörténeti műsorokat él-

Vidám perceket szereztek mindannyiunknak a Népkör muzsikusai

vező mintegy kétszázézer néző, az eddig megjelentetett nyolcvanhét könyv s az előadásokon föllépő csaknem ötezer amatőr és profi „szereplő” (író, színész, előadóművész, zenész, politikus) mind azt bizonyítja, hogy Kosztolányi Dezső és Csáth Géza városa, a korábbi „lomha Bácska” titulust fényesen cáfolva, történelmi tettet hajtott végre. Önerőből, a régió emlékeire s értékeire hagyatkozva, fölépítette a maga szellemi templomát.

Jó ha tudjuk: ez a templom a magyar irodalom- és művelődéstörténet katedrálisa is. Nemegyszer a hazai kutatásnak is példát mutatott: önismeretből és értékföltárásból, vál-

Lackó Illés és Ildikó ropogós csárdása felüdülést hozott

*A fiatalok is megünnepelték művészetbaráti körük megalakulásának huszadik évfordulóját.
A népes szereplőgárda néhány tagja: Vass Éva*

lalkozói kedvből és couleur locale szinte minden árnyalatának bemutatásából. Elég, ha csak az Életjel motorjaként ismert Dér Zoltán Kosztolányi- és Csáth-kutatásaira emlékeztetünk, no meg a szintén az Életjel bázisán keletkezett, immár tizenkilencedik évfolyamába lépett folyóirat, az Üzenet tevékenységére.

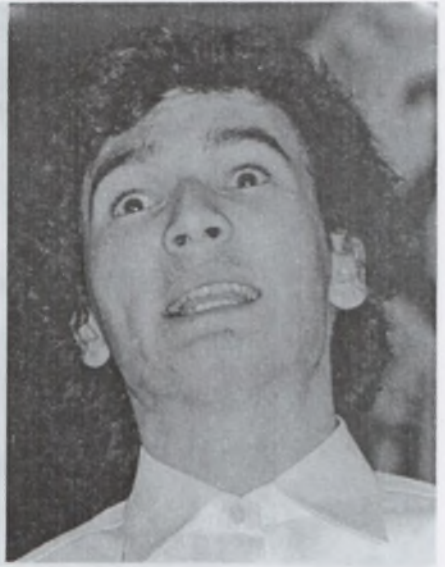
De a szabadkai vállalkozás – nyitottságát ez mindennél jobban kiemeli – világszínpad is, amelyen a hazai (értsd jugoszláviai) írók, művészek mellett helyet kap minden olyan

Némedi Imre

Losonc Gyula

Bakota Róbert

érték, amelyből a többségi és kisebbségi sorban élő bizton töltekezhettek. Az alapot az évfordulós számok adják (az Arany János, Ady, Petőfi, Juhász Gyula, Kosztolányi, Csáth Géza, Sinkó Ervin, Szenteleky Kornél, Móricz Zsigmond, Illyés Gyula, Petar Petrović Njegoš, Vuk Stefanović Karadžić, Jovan Jovanović Zmaj, Ivo Andrić, Jovan Popović, Gustav Krklec születésének, illetve halálának különböző évfordulóira készült összeállítások), amelyekben a helyi illetőségű Csépe Imre és Gál László éppolyan főszereplő, mint

Dörfler Viktor

Barabás Mónika

Szavalókórusunk feladata: nyomatékot adni a költői szónak

az egyetemes jelentőségű Francis Jammes vagy Puskin. S egy-egy szerzői esten, gyakran az frók-művészek fölléptével, nemcsak Apollinaire és Danilo Kiš, Jannisz Ritszosz és Hans Magnus Enzensberger, Andrej Voznyeszenszkij és Frans Eemil Sillanpää életműve idéztetik meg, hanem a kortárs magyar fróké is. Herceg Jánostól Tolnai Ottóig, Fehér Ferenctől Pap Józsefíg és Gion Nándorig hosszú azoknak a sora, akik szereplési lehetőséget, illetve szót kaptak az Életjelben. Közöttük nem kis számmal vannak magyarországi

Gyermán Tibor tárlatmegnyitóival segített eligazodni a képzőművészet világában

alkotók is (Illyés Gyula, Déry Tibor, Nagy László, Pilinszky János, Csoóri Sándor), hogy a színművészet jelesei, Mensáros Lászlóról, Sinkovits Imréről, Ruttkai Éváról, Darvas Ivánról, Illyés Kingáról ne is beszéljünk.

A szabadkai Életjel nem eléggé becsülhető tevékenysége a könyvkiadás. Sajnos, az ez idáig kiadott negyvenhárom (!) *Életjel-miniatűr* nálunk teljesen ismeretlen. Ugyanez elmondható a harminckilenc (!) rendes formátumú *Életjel-könyvről* is. Nem volna botor-ság a miniatűrök közleményeiből egy válogatást itthon is közreadni, s talán megoldható az *Életjel-könyvek* behozatala, némelyiknek itthoni megjelentetése is. Az ínyencek csettinteneék Dér Zoltán *Az első műhely* (Kosztolányi Dezső önképzőkori éveit), s *Az árny zarándoka* (Csáth Géza emléke), Kosztolányi Dezső *Negyvennégy levél* (Költő családon belül), Láng Árpád *Idő és művészet* (Aktivista írások) című könyvei olvastán. Mint ahogy Kolozsi Tibor *Szabadkai sajtó* (1848–1919), Pálinkás József *Szabadka népoktatása* (1678–1918), Csáth Géza *Írások az élet jó és rossz dolgairól*, Lőrinc Péter *Bácskai polgári politikai elmélet* (1880–1920), Beszédes Valéria *Jávorfácska* (Félszáz szajáni népmese) Somlyó Zoltán *Szabadkai karnevál és Lányi Sarolta Próbatétel* című műve is gazdára találna, ha megvásárolhatók volnának a művelődéstörténeti és egyéb értéket magukban foglaló kötetek. Nem szólva az aránylag friss két unikumról, az *Emlékkönyv Csáth Géza születésének évfordulójára* (1987) és *A Kosztolányi család levelezéséből* (1988) című könyvről.

A harmincéves szabadkai irodalmi élőújtságot a jugoszláviai magyar sajtóban sokan köszöntötték; Fehér Ferenc látomásos soraiban ott a lényeg: „Nem az élet jele – az élet maga! / Amit nem szikrázó nap, csak éjszaka vetíthet, / Égbolt az is: a csillaga... / Nem a harsánykodás – az csak a nagy valami: / sírhantból a fűsarjadást kihallani!”

A fűsarjadás – élet.

SZAKOCZAY Lajos

(*Élet és Irodalom*, 1989. február 10.)

Josip Pančić, az Íróközösség elnöke itallal kedveskedik közönségünknek

Életjel

* XXXII. évf. 1.
/ 747. / sz.

1989. I. 27.

OKOS MAGÁNY

Koncz István kétszeres Híd - díjas költő
szerzői estje

Fellép:

Gyarmati Erzsébet
Horváth Gyöngyvér
Krekity Olga
Losonc Gyula
Losonc Mária
Lőrinc Zsuzsanna
Némedi Imre
Pajor Gizella
Szekulity Angéla
Vesna Spasojević
Urbán Mária

A költőt köszönti:

Urbán János

Közreműködik:

Basch Mária
/ zongora /

A műsort vezeti:

Csordás Mihály

Kisérőrendezvény:

**Petar Šadi grafikáinak
alkalmi kiállítása**

A kiállítást megnyitja:

Slavko Matković

Rendező:

Horváth Emma

Az előadást, amelyet az Íróközösséggel és a Városi Könyvtárral
közös rendezünk, 1989. január 27-én, pénteken 18 órakor
tartjuk meg a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében

KONCZ ISTVÁN KÖLTÉSZETE

Impozáns irodalmi műsort szervezett a közelmúltban a szabadkai Íróközösség, a Városi Könyvtár és az Életjel élőlítség szerkesztősége, amelyen a kétszeres Híd-díjas költőt látta vendégül. A Városi Könyvtár nagy olvasótermét zsúfolásig megtöltő közönséget kerek és sok ötlettel megkomponált versösszeállítással lepte meg Horváth Emma és az Életjel szavalógárdája. Basch Mária zongorajátéka igazi csemegét jelentett a zenekedvelőknek.

Horváth Emma modern „egyfelvonásost” alkotott Koncz István verseiből, arra törekedve, hogy minél teljesebb képet nyújtson erről a kivételes szépségű poézisről. Az Életjel előadói – Szekulity Angéla, Pajor Gizella, Lőrinc Zsuzsanna, Némedi Imre, Gyarmati Erzsébet, Losonc Gyula, Losonc Mária, Krekity Olga, Horváth Gyöngyvér és Vesna Spasojević – a sötét teremben szavalták Koncz István költeményeit, míg elemilámpák fénycsóvjaja pásztázott a térben..., talán az igazi emberi-költői utat keresve. A látvány bűvöletében szívta magába a közönség a szép szavakat, s az est végén elmondhatta magáról, hogy a sötét ellenére is némi bepillantást nyert Koncz István világába.

Az ismert költőt méltóképpen köszöntötték hát most Szabadkán. Urbán János üdvözölte meleg szavakkal, méltatva kivételes értékű munkásságát. Az Életjel versösszeállítását követően pedig Csordás Mihály beszélgetett el vele. „Mások arra hivatkoznak, hogy tudat alatt törekszenek a lényeg megjelenítésére, Koncz István azonban tudatosan vallja, hogy az emberi erkölcsiség megfogalmazása a művész feladata, még annak árán is, hogy saját hibáiról, fogyatékosságairól rántja le közben a leplet” – mondotta Csordás a rögtönzött interjú bevezetőjében.

Kísérő rendezvény is társult ehhez a sikeres fró-olvasó találkozóhoz: Slavko Matković megnyitotta Sádi Péter grafikának a kiállítását.

Az *Okos magány* címet viselő műsor tehát alkalom volt arra, hogy a szabadkai közönség emberközélelől ismerje meg a költőt, aki eddig mindkét verseskötetével kérdelemelte az egyik legrangosabb vajdasági irodalmi elismerést, a Híd-díjat.

(-ly)

(7 Nap, 1989. február 10.)

Koncz Istvánt Csordás Mihály faggatta költői pályájának alakulásáról

REMÉNYT KELTŐ SUGÁR

A Csáth Géza Művészetbarát Kör A kis doboz című előadása a legjobb

Szabadka község amatőr színtársulatának 22. találkozója szombaton fejeződött be Bajmokon.

A néhány este is tanúbizonyosságát adta: a községi amatőr színjátszás hullámvölgybe jutott, a pénztelenség rányomta bélyegét munkájukra. Az egyesületek a kevés díszletet, különösebb jelmezeket nem feltétlenül megkövetelő darabok, többnyire az egyfelvonások mellett döntöttek, ezeket adták elő több-kevesebb sikerrel. A 90 éves bajmoki műkedvelő színjátszásnak szomorú, sűrű évfordulója volt ez a szemle, amelyet a vendéglátó egyesület színészei a nézőtérrel kísértek. A szelektoroknak, Boško Pištalo nyugalmazott rendezőnek és Virág Mihálynak, az újvidéki Művészeti Akadémia tanárának nem volt könnyű dolga a szerény teljesítmények közül kiválasztani azt az egyet, amelyet javasol a pancsovai szemlére. Választása a Csáth Géza Művészetbarátí Körre, Horváth Emma rendező neveltjeire esett, akik *A kis doboz* vitték színre reményt keltő lendületességgel. A Művészetbarátí Körnek jutott az elismerések nagy része. *A kis doboz*ban felmutatott összjátékért a Művészetbarátí Kör, a kiemelkedő szerepalakításért *A kis doboz*ban Szekulity Angéla és Kovačev Kornélia, *Mesejáró Rebeka és Tengerjáró Tóbiás*ban a báránka szerepéért Farkas Csongor, valamint a Rebekát alakító Losonc Andrea, a költői színpadi beszédművészet ápolásáért Horváth Emma részesült külön elismerésben.

– A szemle legnagyobb meglepetése volt Vasko Popa versciklusának feldolgozása. Megleppő színpadi élménnyé varázsozták. Új kísérleti színpadi játék volt ez, két kiemelkedő szereplővel. Szekulity Angéla és Kovačev Kornélia igazi színházi élményt nyújtottak. Ha semmi másért, ezért érdemes volt végignézni a szemlét – mondta Virág Mihály az eredményhirdetés után. – Egyébként mindent összevetve ez volt az eddigi legrövidebb és talán egyben a leggyengébb bajmoki találkozó is. A hat előadásból esetleg csak hármat nevezhetnék a szó szorosabb értelmében vett színházi előadásnak, az Ivo Lola Ribar, a Lucia és a Mladost szereplését. Ezek közül a Nušić- és a Shisgal-darab feldolgozása megrövidítette a színházi mércét. A többi nem ért fel az igazi színpadi értékkel. A bajmokiak távollmaradása nagyon érezhető volt. Legnagyobb megrökönyödésünkre éppen ezen a szemlén nem vettek részt, amikor ilyen jeles évfordulót kellett volna fémjeleznie szereplésüknek.

Egy valami azért mindentől függetlenül jólesett. Sok új fiatal arcot láttunk, akik a föltételek és lehetőségek ellenére odaadón, lelkesen, hittel dolgoznak. Ez a reménysugár, hogy mégiscsak lesz, aki továbbviszi a halódó amatőrízmust. (...)

F-i

(Magyar Szó, 1989. március 21.)

VASTAPS A PRIMADONNÁNAK

Sok forró siker emléke fűződik az Életjel előadásaihoz, de Heck Paula hétfői dalesztje ezek közül is kiemelkedik. Nemcsak azért, mert a Városi Könyvtár emeleti olvasótermet zúfolásig megtöltötte a közönség, hanem mindenekelőtt azért, mert minduntalan vastappsal köszöntötte a művésznőt, aki egykor színházunk népszerű primadonnája volt, de másfél évtizeddel ezelőtt váratlanul megvált a világot jelentő deszkáktól. Az élőújság óskorának első átütő sikerei is az ő nevéhez fűződnek. Mindenekelőtt az Ábrahám Pál

halálának egyéves évfordulóján rendezett emlékest, amelyen első ízben mutatkozott be olyan heves partnerek társaságában, mint amilyen Pataki László, Petz Mária, Tóth Éva, Szilágyi László, Verseghe József és Kunyi Mihály, akik közül az utóbbi három – sajnos – nincs már körünkben.

Az Életjel első éveinek máig emlékezetes sikereit idézte fel Vadné Dorman Mancsi zongorakísérete mellett. S mindkettőjüket megható szeretettel fogadta a közönség, amely ezúttal sem fukarkodott kifejezni tetszését. De nem csupán kettőjüket ünnepelte önfeledt lelkesedéssel, hanem a többi szereplőt: Gyarmati Erzsébetet, Szekulity Angélat, Némedi Imrét és Lőrinc Zsuzsannát is, akik tudásuk legjavát adták és jól kiegészítették a hangulatos dalest műsorát.

(7 Nap, 1989. március 24.)

AKIK ELFELEJTETTEK ÁLMODNI

Siflis Zoltán és Dudás Károly dokumentumfilmjének ősbemutatója Szabadkán

A múlt évi topolyai tévé-video tábor terméséből kaptunk ízelítőt kedden este a szabadkai Városi Könyvtárban: Siflis Zoltán és Dudás Károly *Gádorlakók* című dokumentumfilmje a társadalom (a fizikai lét?) peremére szorult, emberi és szociális zsákutcába jutott emberek egy sajátos csoportjának, a vörösmarti hegyoldalba vajt barlanglakások – a gádorok – lakóinak életét-sorsát rögzítette videoszalagra.

Puritán egyszerűséggel készült a film. A szerzőpáros nem pszichologizál és nem szociologizál, semmit sem magyaráz, semmit sem kommentál: Dudás kérdez, Siflis rögzít. Képben és hangban. Nincs dramaturgia, nincs semmi (meg)rendezés, nincsenek speciális effektusok, csak a tények. A sokkoló tények. Ennyit a filmről, mert az a kevésbé fontos: csak eszköz a szerzők kezében, olyan eszköz, amely módot nyújt nekik arra, hogy a sokkal fontosabbról, az EMBERRŐL szóljanak, minden pátoosztól mentesen, olyan tárgyilagos-sággal, amit már-már szenvtelenségnek tarthatnánk, ha nem éreznénk minden beállítá-sában a mély humánusmot.

A filmet egy évvel ezelőtt forgatták, de a civilizatorikus távolság a „hősök” és a nézők között évszázados, vagy még ennél is több. Illetve ez az egész sokkal bonyolultabb. Mert a szereplők kezén kvarcóra csillog ugyan, de a gádorlakás falán petróleumlámpa korom-csíkja feketéllik, zománcozott a tűzhely, amelyen a szabad ég alatt főznek, de rőzseláng pattog benne, villanyról, tévéről és hűtőszekrényről is beszélnek, de hogy lesze-e valami a krumpli mellé, az attól függ, milyen eredménnyel jár az (orv)halászat-vadászat-madarászat...

A lét a fizikai vegetálásra szűkül itt – a betevő falat, a kortynyi búfeledtető, az időjárás viszontagságai elől amilyen-olyan menedéket nyújtó odú és vacok biztossfására. Cso-da-e, hogy a lélek is takaréklángon pislákol?

Nagyon jó nekem itt, el nem cserélném ezt a gádort falusi házáért... Itt szabad vagyok, itt azt csinálom, amit akarok... Itt csönd van és nyugalom, itt nem rezeg az ágy alattam, ha egy traktor vagy kamion elhalad... Van énnekem házam a faluban... Közben a néző eltöprenghet azon, mennyi mindebben a „savanyú a szőlő” racionalizáló belemagyarázása, valóban szabadság-e a sokuk által emlegetett szabadság, vagy a megváltoztathatatlanba való beletörődés? És aki szeretne kitörni innen – mert azért ilyen is van –, annak van-e kiugrási csélye? A lány férjhez ment, most emeletes házban lakik, és azóta nem járt itthon – emle-

geti az anya és a fiútestvérek. És ebben az a legmeggrázóbb, hogy nem szemrehányásként mondják; szenttelenül, egyszerűen mint tényt közlik. Csak az egyik fiúból buggyan ki: én mit csinálhatok, ide hozzak asszonyt?

Álmodznak-e kiugrásról? – Nem. A gádorlakóknak nincsenek álmaik; egyikük sem emlékszik, mikor álmodott utoljára, még kevésbé arra, hogy mit. Álomtalan világ a gádorok világa. Az álomnélküliség és a félelemé, ami a kimondott szótól függetlenül ott bujkál a tekintetekben, a mozdulatokban: félelem attól, hogy a halkan pergő löszszemcsék nyomán egyszer csak megmozdul a hegy...

A film nem kínál megoldást. Csak tényeket közöl.

-sy

(Magyar Szó, 1989. április 27.)

A VÁLASZTOTT SORS PÉLDÁJA

A szerdán este induló Irodalmi Pódium és a szabadkai Életjel a 80 éves Herceg Jánost köszöntötte

A jugoszláviai magyar irodalom születésének 70. és Herceg János 80. születésnapján találkoztunk először, és ez nem véletlen – hangsúlyozta köszöntőjében Hornyik Miklós, az Irodalmi Pódium szerda este megtartott *Erőt kap száján a szó* című első előadásán, amelyet egészében irodalmunk doyenjének, Herceg Jánosnak és munkásságának szenteltek az Újvidéki Színházban.

Dér Zoltán köszöntőjében kiemelte, hogy Herceg a nemzetiségi léttudatot öntudatosította olvasóiban, a választott sors példája az ő alkotói pályája. Dudás Károly hangsúlyozta, hogy Herceg műveiben az igazról beszél, és mindig a lényegre mondja, sorai a felelősségről, valamint az anyanyelv iránti forró szeretetről szólnak, Hornyik Miklós pedig az egyetemes magyar irodalom legjobbjai között határozta meg Herceg János helyét, kiemelve az író gazdag opusából sugárzó humánusmot és a néphez való hűséget. Gion Nándor köszöntő esszéjében elmondta, hogy az ő nemzedéke Hercegtől tanult magatartást, tisztességet, elszántságot. Ezután a szabadkai Életjel lelkes fiataljai, Barabás Mónika, Huzsvár József, Kovács Erika, Krekity Olga, Molnár Irén, Némedi Imre, Süveges Eta, Szekulity Angéla és Vass Éva, Horváth Emma rendezésében részleteket adtak elő Herceg János műveiből, Dudás Anikó pedig szebbnél szebb népdalok éneklésével tette még ünnepélyesebbé az estet. A Herceggel folytatott beszélgetés rövid volt, de annál tanulságosabb. Hornyik Miklós, az Irodalmi Pódium vezetője és az est házigazdája csupán egyetlen kérdést intézett az ünnepelthez, Sütő Andrást idézve, hogy az élet első parancsa túlélni, tehát alkalmazkodni az adott helyzethez. Elfogadható-e ez az alapállás? – hangzott a kérdés.

– A legritkább esetben alkalmazkodtam csak. Nem tudtam mindig egyezni a korommal, korom uralkodó eszméivel. Már fiatalkoromban szembekerültem az árral. Csak akkor alkalmazkodtam, amikor nagyon muszáj volt. Nagy csapda az alkalmazkodás. Ezért olyan helyzetet kell teremnie az írónak, hogy a saját akarata szerint írjon, alkosson, hogy ne kelljen alkalmazkodnia. Minden írónak ez az első feladata – fejezte be Herceg János.

„A szabadkai Életjel” vendéglistája

(Magyar Szó, 1989. május 19.)

1989. május 17-én, szerdán 20 órakor

KISSZÍNPAD

NOVOADSKO POZORIŠTE

UJVIDEKI SZÍNHÁZ

KISSZÍNPAD

IRODALMI PÓDIUM

ERŐT KAP SZÁJÁN A SZÓ

Herceg János köszöntése

Fellépnek:

Barabás Mónika - Dér Zoltán - Dudás Károly - Gion Nándor

Hornyik Miklós - Huszár Elvira (ének) - Huzsvár József

Kovács Erika - Krekity Olga - Molnár Irén (zongora) - Némedí Imre

Süveges Eta - Szekulity Angéla - Vass Éva

Rendező: HORVÁTH EMMA

Bélyeg 7000 dinár

Jegyek elővételben megvásárolhatók kizárólag a színház ügykezelésénél 10-12 és 13-15 óráig

NOVOADSKO POZORIŠTE - UJVIDEKI SZÍNHÁZ, 11000 Novi Sad, Jovana Subotina 1-3

A szabadkai „Életjel” vendéjátéka

BENSŐSÉGES MŰSOR

A Városi Könyvtár olvasótermében megtartott bensőséges műsorral Szabadka méltóképpen köszöntötte a jugoszláviai magyar irodalom kiemelkedő alkotóját, Herceg Jánost nyolcvanadik születésnapja alkalmából.

A gazdag életművet Dér Zoltán, Dudás Károly és Hornyik Miklós méltatta, az Életjel tagjai részleteket olvastak fel az író alkotásaiból, Huszár Elvira pedig népdalokat énekelt Molnár Irén zongorakíséréte mellett. A műsor végén Almási Gábor szobrászművész a róla készült domborművel ajándékozta meg Herceg Jánost.

(7 Nap, 1989. május 19.)

ITT VAN MINDEN... CSAK TE NEM VAGY ITT

Ma Szabadkán az Életjel Kenyeres Kovács Márta-emlékestje

Tíz évvel ezelőtt, 1979-ben magánkiadásban mindössze 50 oldalas könyv jelent meg Szabadkán, *Gyöngyszemek* címmel. Altala a XX. század német lírájába engedett betekinteni a műfordító, Kenyeres Kovács Márta, aki maga végezte a válogatást, sőt a könyv szerkesztését is. Huszonegy német, osztrák és svájci költő negyvennégy versét – mint az *Előszó*ban írta –, „közel másfél évtized munkájának termését” tette az olvasó asztalára.

Íróként ismertük meg, 1976-ban az Életjel Miniatűrök könyvsorozatában látott napvilágot *Régi nóta, híres nóta...* című, Arnold Györgynek, Gaál Ferencnek és Lányi Ernőnek az életéről és zenei munkásságáról szóló értékes könyve, amelyben – még ha körvonalalaiban is – megrajzolta Szabadka egykori zenei életét. 1980-ban Kenyeres Kovács Márta két kötetet is kirukkolt: a délszláv szerelmes verseket bemutató *A jövőben is élni* című antológiával és a jugoszláviai magyar költők általa válogatott verseinek szerbhorvát nyelvre fordított kötetével, a *Susretival* (Találkozások). Mindkét kötetben szép számban kaptak helyet a szabadkai költők.

Kenyeres Kovács Márta íróként és műfordítóként éppen csak ajtót nyitott és belépett a vajdasági irodalom helyiségébe, az asztalnál azonban nem foglalhatott helyet, mert korán távozott:

„... oda ment le
hol a csend országa
a végtelen, a fekete”

– mondhatjuk Gustav Krklec költő soraival, amit Kenyeres Kovács Márta ültetett át magyarra (*Emlék*).

Öt éve ennek. S az Életjel, amely annak idején kötetek megjelenését segítette, ma este 7 órakor a Városi Könyvtár dísztermében megemlékezik Kenyeres Kovács Mártáról.

Sz. J.

(Magyar Szó, 1989. május 22.)

Újvidéken is köszöntöttük a nyolcvanéves Herceg Jánost
Dér Zoltán

Gion Nándor

„... ENYÉM A VÁGY, HOGY REPÜLJEK...”

Az Életjel évadnyitó előadásáról

A fenti idézet jutott eszembe, amikor augusztus utolsó napján megnéztem az élőűjság idénykezdő műsorát. Tizenhét kis- és nagydiák lépett pódiumra, s kapott lehetőséget arra, hogy a költészet szárnyecsapásait követve repülni próbáljon.

Fiók című előadásukban a két évvel ezelőtt alakult szavalókórus három tagja lépett fel. Az ő nevük eddig is gyakran szerepelt az *Életjel* plakátjain. Megszokták a közönséget, a kezdés kissé lámpalázas hangulatát, s bízva lendületükben és felkészültségükben most is igyekeztek megfelelni az elvárásoknak. Közülük Alfássy Szilveszter produkciója sikeredett a legjobbra. Mikes György *Fotók* című humoros írása az ifjú prózamondó számára remek választásnak bizonyult.

Három éve alakult az *Életjel*, illetve a Csáth Kör kiscsoportja, mely általános iskolás gyermekeket tömörít. Az elmúlt évadokban sok-sok fellépés alkalmával tettek tanúbizonyságot rátermettségükről, tehetségükről. A közönség hálás tapsa a két legkisebb szavalót biztatta leginkább: Kohajda Editet és Szecsei Saroltát.

Szólni kell a két környezetnyelvi szavalóról is. Kornelija Kovačev és Kristina Vlahović hibátlan magyar kiejtéssel, magabiztos előadással állt közönség elé.

Az est kellemes hangulatához nagyban hozzájárult az otthonos melegséget sugárzó színpadkép: fiókos szekrény, a kasszék, a rongyszőnyeg, melyeket Horváth Emma rendező ügyesen varázsolt a gyerekek játékának eszközüvé.

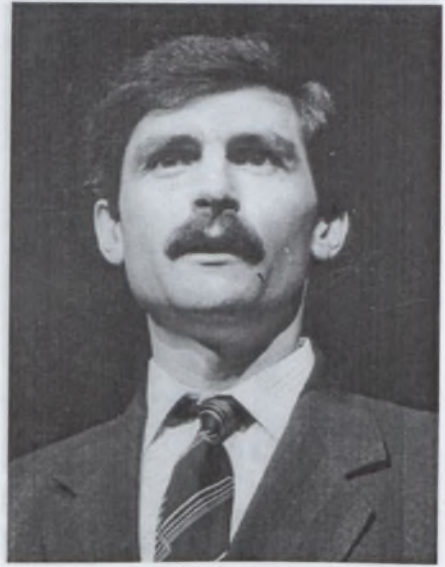
A táncmuzsika és a tiszta magyar népzene hangjai, melyek ifj. Gyermán Tibor és Lajkó Félix hangszereiről szökkentek magasba, csak fokozták a derűt, jó hangulatot, amely az előadást jellemezte, s amely a műsor után is élt tovább.

Zs.

(7 Nap, 1989. szeptember 15.)

Dudás Károly

Huzsvár József

ISKOLÁN KÍVÜLI TANÍTÁSI ÓRA

Nem annak szánták, végül mégis az lett belőle: iskolán kívüli tanítási óra. A helyszín és az időpont: a Városi Múzeum újonnan nyílt (részben üres) kiállítóterme, kedd este. Az estet az Életjel szervezte azzal a céllal, hogy meggyőzze a szabadkaiakat: a múzeumban a háromévi kényszerszünet alatt sem szünetelt a munka. A város lakóit ugyan erről nem sikerült meggyőzni (mivel mindössze néhány polgártársunk jelent meg a felújított épület-szárnyban), viszont sikerült egy jó órát tartani a Svetozar Marković középiskola kultúrologusai számára a múzeumból. A kérdező (Beszédes Valéria, a Műemlékvédelmi Intézet munkatársa) igyekezett úgy vezetni a beszélgetést, hogy a múzeumok kialakulásától a Városi Múzeum létrehozásáig, a múzeumok jellegétől, anyaggyűjtéstől az intézményekben folyó tudományos kutatómunkáig és pedagógiai munkáig röpké másfél óra alatt minél kimerítőbb tájékoztatást kapjanak a diákok az intézményről. A múzeum munkatársai (Szekeres László régész, a múzeum megbízott igazgatója, Baranyi Anna művészettörténész és Mirko Grlica történész) a hallgatóság érdeklődését felkeltve beszéltek munkájukról. Bakota Adrienn és Szokol Ágnes szavataikkal tették változatosabbá a rendezvényt. Ezzel az esttel és a hétfőn megnyílt kiállítással (mely a zsinagóga történetét, felújítási munkálatainak folyamatát mutatja be) a Városi Múzeum újból bemutatkozott a nyilvánosság előtt, az állandó kiállítások felállításáig azonban még hónapok fognak elmúlni.

re

(Magyar Szó, 1989. szeptember 28.)

MÚLTIDÉZŐ EST

Múltidéző, múltfeltáró esttel köszöntötte az Életjel csütörtökön este Szabadkán a hetvenéves Brindza Károlyt. Irodalmi, publicisztikai és mindenekelőtt munkásmozgalm-történeti munkásságát dr. Juhász Géza, dr. Mészáros Sándor, Ipacs József, Urbán János

Némédi Imre

Krnács Erika

és Lazar Merković méltatta, az Életjel gárdája Fehér Ferenc, Dési Ábel, Kolozsi Tibor és Lőrinc Péter, valamint maga az ünnepelt írásából kiragadott szemelvényekkel egészítette ki a sokak által kevésbé ismert Brindza-portrét, Dudás Károly élő interjúja a személyes megnyilatkozásra adott lehetőséget, és mindezt a Petőfi brigád dalaiból összeállított válogatás foglalta keretbe, a Népkör triójának előadásában. A műsort nemcsak Szabadkán, hanem környékén is megkülönböztetett érdeklődés előzte meg, és minden jel szerint Tolyán és Moravicán is megismétlik. (...)

(Magyar Szó, 1989. október 21.)

A MÚZEUM ÚJJÁSZÜLETÉSÉBEN REMÉNYKEDVE

Az Életjel szeptemberi rendes számáról

Az őszindulás havának zárórendezvényei közé tartozott az a kerekasztal-beszélgetés, amelyet élőlátszágunk szervezett a Városi Múzeum múltjáról, jelenéről és jövőjéről. Sokan voltak kíváncsiak az eszmecsere-re, de főként a középiskolások hallgatták érdeklődéssel Szekeres László régész-igazgató, Baranyi Anna művészettörténész, valamint Mirko Grlica történész beszámolóját a múzeum keretében végzett munkájukról.

A szakemberektől megtudtuk, hogy Vajdaság területén az első régiség-ritkasággyűjtemény Dél-Bánátban az 1870-es években létesült, s Versecen van ma is tartományunk múzeumainak tán leggazdagabbika.

Természetesen a szabadkai Városi Múzeumról sem maradt el a néhány eligazító információ. 1947-ben alakult, s azóta gyűjtőtevékenysége több területre terjedt ki: a régészet, a néprajz, a képzőművészet, a biológia és a történelem köréből őriznek igen értékes exponátumokat.

Jó ötlete volt a műsorvezetőnek, Beszédes Valériának, hogy az embereken kívül tárgyakat is „vendégseripeltetett”: a múzeum munkatársainak kedvenceit. Így került elének néhány ősi, nemes formájú agyagedény, szép veretű kard s nem utolsósorban Oláh Sán-

Silveges Eta

Dudás Anikó

dor *Zöld harisnyás lány* című festménye. S így jelentek meg a használati tárgyak és képek mögött rejtőzködő történetek.

Irodalmi élőújságról lévén szó a költészet hangja sem maradhatott távol. Bakota Adrienn és Szokol Ágnes szólaltatta meg az alkalomnak megfelelően.

Az *Életjel* falragaszán kincstárnak nevezett intézmény termei azonban még mindig üresen tátongnak a szükséges tárolók híján. Az intézmény létezik, tudományos munkatársai is vannak, éppen csak alapfeladatának képtelen eleget tenni: nem mutathatja be közönségének, amit raktáraiban őriz.

Reméljük, higgyünk hát mielőbbi újjászületésében.

Zs.

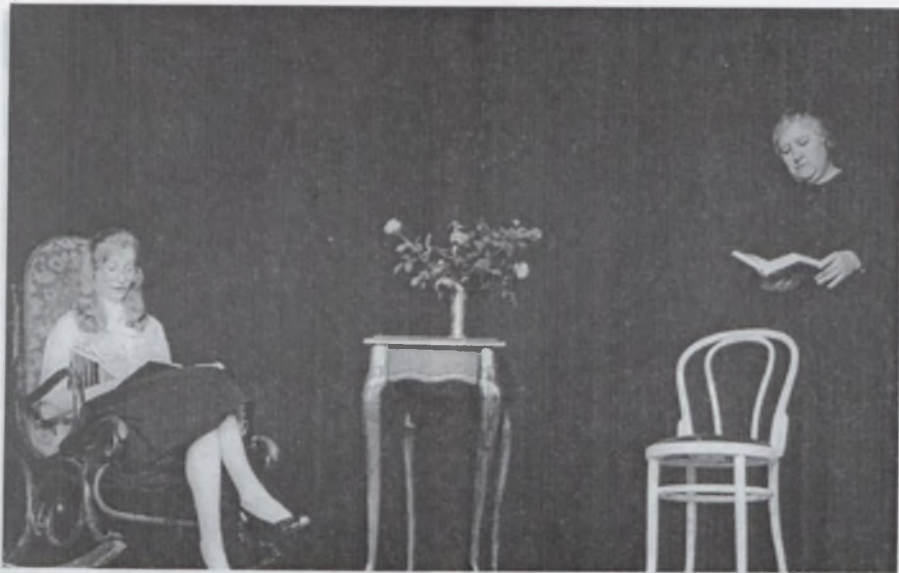
(7 Nap, 1989. október 27.)

BOLDOGSÁGÉLMÉNY

Tavaly éppen egy Szabadkáról Németországba kikerült fiatalasszony lelte meg. Ott sétált hét-nyolc éves kislányával a frankfurti standunk előtt, és egyszer csak megakadt a szeme Pap József könyvében. „Ismerem a költőt” – mondta, majd levéve a pannóról a verseskötetet, azonnal belelapozott, forgatta, talán simogatta is, és csak azt kérdezte: – Hogy szerezhetném meg? Nem számít, mibe kerül. Odaajándékoztuk, természetesen, a fiatalasszony pedig titkolatlan örömeiben elmesélte, hogy gimnazistaként az *Életjelen* hallgatta költőnket, és – bár ezt nem mondta – éreztük, hogy abból a boldogságélményből szeretne most valamicskét átadni kislányának is. Igen a boldogság sugárzott az arcáról (tűnjön ez bármennyire is szentimentálisnak), boldog volt, mint Kosztolányi Esti Kornélya a hóesésben.

BORDÁS Győző

(Részlet a *Gombostű (és légyiszok)* című írásból – *Magyar Szó*, 1989. október 24.)

Szekulity Angéla és Horváth Emma

DOROSZLÓIAK SZABADKÁN

November 9-én a szabadkai Életjel pódiumán vendégszerepelt a doroszlói Fehér Ferenc IRO-M (irodalmi-művészeti) csoport.

Az irodalmi esten a Doroszlón élő Herceg János írta mutatta be a falut és az IRO-M tagjait.

A műsor keretében Szalai János, Kovács Endre, Dautbegovics Zoltán, Pusztai Lajos és Huzsvár József olvasta fel egy-egy írását. Felolvasásukkal és szavalaikkal Szabó Erika, Raj Rózsa, Raj Rita, Novák Ildikó és Mezei Csilla tette színesebbé a műsort, míg Nagy Ildikó a falu népdalgyűjteményéből adott elő öt dalt.

Kísérő rendezvényként bemutatásra kerültek dr. Rohacsek Sándor doroszlói tájat ábrázoló festményei.

Színvonalas műsorával a kis bácskai falu irodalmi-művészeti csoportja kellemes estét ajándékozott a szépszájú közönségnek.

HUZSVÁR József

(Magyar Képes Újság, 1989. november 23.)

A HALHATATLAN NÉPKÖLTÉSZEZET

A szülőváros, Szabadka április 9-én emlékezett meg a nagy néprajztudósról, Ortutay Gyuláról. Ha élne, most lenne nyolcvanéves. Az Életjel, a Csáth Géza Művészetbaráti Kör a Városi Könyvtárban rendezett esten Ortutay Gyula munkásságának legfontosabb állomásaira hívta fel a hallgatóság figyelmét. Bevezetőt Beszédes Valéria néprajzkutató, a műsor összeállítója mondott. A Csáth Kör tagjai – Jurié Lajko Tilda, Barabás Mónika, Lőrinc Zsuzsanna, Szabó Ágnes, Korhecz Imola, Urbán Mária és Füleki Erzsébet Horváth Emma rendezésében – népdalokat, balladákat és népmeséket szólaltattak meg. A

Herceg János válaszol Hornyik Miklós kérdéseire

népköltészet szépségeinek megcsillantásából kivette részét a Népkör triója is, Balázsevics Iván citerán, Szöllősy Vágó László furulyán és Szöllősy Vágó Veronika szólóénekeivel.

Az est vendége volt dr. Katona Imre nyugalmazott egyetemi docens, aki Ortutay Gyulának tanítványa, később munkatársa volt. Dr. Katona Imre Ortutay Gyula portréjához szolgáltatott adalékokat, valamint a néprajztudomány, a folklór életünkben betöltött fontos szerepéről beszélt.

(Magyar Képes Újság, 1990. április 19.)

ÜNNEPELTÜNK

A 70 éves Urbán Jánost köszöntötték munkatársai és az Életjel szavalói az ünnepek előtt. Az író, publicista gazdag életművét dr. Juhász Géza, Brindza Károly, Lazar Merkovics (aki a legtöbbet fordított tőle szerbhorvát nyelvre) és Horváth Emma méltatta. Urbán János egyike az Életjel alapítóinak, emellett számos rendezvény elindítását kezdeményezte. Magyar Szó-s „pályafutása” mellett több mint harminc könyve jelent meg nyomtatásban, emellett kutatómunkával is folyamatosan foglalkozott. Annak ellenére, hogy néhány évvel ezelőtt nyugdíjba vonult, az írást nem hagyta abba: többek között készül új verseskötete és a szabadkai írótak egy kötetbe gyűjtő lexikona.

re

(Magyar Szó, 1990. május 4.)

TOJÁSFESTÉS A NÉPKÖRBE

A húsvéti tojásfestés hagyományainak ápolása volt a célja a húsvét előtti kedden, a szabadkai Népkörben megtartott összejövetelnek. Az érdeklődés minden várakozást felülmúlt. Zsúfolásig megtelt a nagyterem. Nagyon sok gyermek, ifjú, szülő, nagyszülő volt

A Újvidéki Színház kisterme megtelt irodalmunk doyenjének évfordulója alkalmából

részt a ma még szinte egyedülálló eseményen. A belépő három tojás volt. A megjelentek azonban ennél többet is vittek magukkal, hiszen mindenki húsvétra készült.

A műsor közben Beszédés Valéria néprajzkutató, a program vezetője elmagyarázta, hogyan kell tojást festeni és megfőzni. A gyerekek fiatalabb korosztálya zsírszínessel, az idősebbek pedig viasszal rajzoltak különféle díszeket a tojás héjára. Utána pedig belemártották a tojásokat a festékesfazékba. A zsírkrétaival, illetve a viasszal megírt részek fehérek maradtak, így alakult ki a mintázatuk. Laczkó Veronka néni elmagyarázta, hogyan lehet ún. batikolással díszíteni a tojást. Zöldség, páfrány vagy más növények leveleit ráhelyezte a tojásra, és azzal együtt jó szorosan bepólyázta ruhába vagy nejlonharisnya anyagába. Az ilyen tojásokat azután vöröshagyma héjának a levében főzte. Ezt követően a tojásokról leszedte az anyagot és a rájuk helyezett leveleket. A tojás héján fehér minták maradtak. A műsorvezető elmagyarázta, hogy a húsvéti tojást nem tíz percig kell főzni, mint ahogy egyébként szoktuk, hanem legalább egy óra hosszúig. Így nem romlik meg néhány nap múltán. A rendezvényre többen már előre megfestett tojást is hoztak. Így tett a bajmoki Erdélyi Katica néni is, akinek a munkáját mindenki megcsodálta. Az érdeklődőknek elmagyarázta, hogyan lehet a tojást kifűzni, és a héján szép, díszes zsínórt átfűzni.

Amíg a gyerekek és a felnőttek is a tojásfestéssel voltak elfoglalva, a Népkör citerazenekara és asszonykórusa, továbbá a Lányi Ernő Művelődési Egyesület és az Életjel irodalmi élődűjság tagjai szórakoztatták őket.

A szorgoskodó gyerekek közül néhányuktól megkérdeztem, festettek-e már korábban is tojást. Íme a rövid válaszok:

Perna Ágnes ötödikes: – Otthon édesanyámmal minden húsvétra szoktunk tojást festeni. Igaz, eddig mindig egyszínűeket készítettünk. Itt most megtanultam, hogyan lehet díszíteni őket.

Gerlovics Gyöngyvér, nyolcadikos: – Én is minden húsvétra szoktam tojást festeni. Azzal várom a locsolkodó fiúkat. Itt megtanultam, hogyan kell használni a zsírszínest és a viaszt.

Bukvity Renáta és Vajda Zsófia, ötödikesek: – Azelőtt mi is egyszerűen csak bele-mártottuk a tojásokat a festékbe. Ez alkalommal írtunk is rájuk díszeket, és ily módon szebbek lettek a festett tojások. Reméljük, a locsolókodóknak jobban fog tetszeni.

A rendezvény nagy élmény volt mindenkinek. Együtt szorgoskodtak a fiatalok az idősebbekkel. Ez utóbbiak pedig örömmel adták át a húsvéti hagyományt az ifjú nemzedéknek.

B. O.

(*Jó Pajtás*, 1991. április 4.)

ÉLETRE KELTEK A VERSEK

Kiállítás-megnyitóval kezdődött április elején a szabadkai Veljko Vlahović Munkás-egyetemen az Életjel irodalmi élőlújság kis csoportjának ünnepi estje. *Kicsik és nagyok* címmel mutatták be a közönségnek két képzőművész: Fehér Margit és Katona János alkotásait. Az előbbi pasztelljein a kis csoport, az utóbbi terrakottáin pedig az élőlújság idősebb korosztálya tagjainak portréit láthattuk.

Az ünnepi irodalmi rendezvény címe pedig *Kicsi a bors* volt. Bevezetőként Dvoracs-kó Szabaszián népdalokat adott elő furulyán, sőt énekelt is. Így fonódott egybe ezen az estén az irodalom, a képzőművészet és a zene.

Horváth Emma tanárnő, az Életjel lelkes vezetője így emlékszik vissza a rendezvényre:

– Az Életjel szárnyai alatt egy egész kis csoport cseperedik fel. Öröm látni mindannyiuknak az igyekezetét. Az én örömöm egyben az, hogy a szép beszédre tanítva ezeket a gyerekeket nagyon sok verset fedezek fel. Kosztolányi mondta, hogy a versek papírsír-ban nyugszanak addig, amíg elő nem adják őket. Megköszönöm a gyerekeknek, hogy megszólaltatják, élvezhetővé teszik a verseket.

Az Életjel kis csoportjának tagjai egy-egy verset mondtak el. Laki Csaba, Szecsei Sarolta, Kohajda Edit, Szabó Tibor, Balázs Piri Árpád, Góli Kornélia, Oláh Magdolna,

Szabadka egyik kincstárának, a múzeumnak értékeit négyen méltatták:
Szekeres László

Baranyi Anna

Tóth Teodóra, Kerckes Gabriella, Péter Izabella, Szabó Ágnes, Losonc Andrea, Laki Lilla, Korhecz Ágnes, Huzsvár Attila, Korhecz Imola és Farkas Csongor szépen, mély átéléssel szavaltak. Valójában életre keltették a verseket, amelyeket koruknak megfelelően választottak. Igazi művészei a versmondásnak. Nem csoda, ha a különböző szintű szavalóversenyeken éppen az Életjel tagjainak soraiból kerülnek ki a legjobbak.

(*Jó Pajtás, 1991. május 9.*)

A FALON TÚL...

Willy Russel monodrámája Kasza Éva előadásában

Miről álmodhat a vérbeli színésznő, mint egy igazi nagy szerepről, amelyben kiteljesedhet, megmutatkozhat. Kasza Éva számára keresve sem találhatott volna Barácius Zoltán rendező jobb lehetőséget az öt évek óta színpadra követelő közönséggel való bensőséges találkozásra, mint Willy Russel híres-neves monodrámájának a bemutatásával: remek alkotásban vallhat az örök nőről, aki önmagát keresi.

A darab hőse, az egyszerű háziasszony, negyvenkét évesen döbben rá, hogy szinte nem is élt még, senki sem figyel rá. Élete értelmét csak addig lelte meg, míg szárnyra nem bocsátotta gyermekeit. Miután azonban azok kiröpültek a családi fészekből, magára maradt főzőkanalával, mosogató- és felmosórongyával. És ekkor váratlanul, egyik napról a másikra felbukkan életében a kivételes és egyedülálló lehetőség valamiféle változásra: barátnője befizeti egy görögországi nyaralásra...

Barácius Zoltán jól vette észre a párhuzamot a Russel-hősnő és az igazi szerephez régen nem jutó kiváló szabadkai színésznő sorsa között, és olyannak látatja Shirleyt, amilyen csak a gondos belső építkezés nyomán lehetett. Így aztán Kasza Éva egy önmagát meglelni óhajtó, egészséges, még mindig fiatal nő lelki arcélét rajzolta elénk a jellemző-

Beszédes Valéria

Mirko Grlica

nész biztonságával, aki semmi mást nem szeretne, csak szabadon, a saját vágyai szerint élni. Azt sem mondhatnánk, hogy a gazdagság, a szerelem vagy éppen a kaland vonzza, hanem csupán a lehetőség, hogy szabadon cselekedhessen: dolgozhasson akár, de a maga választotta munkát végezhesse.

Shirley magára talál valahoi a „falon túl”, a távoli Görögországban. És Kasza Éva ebben a jól megkomponált, kerek kis előadásban, amelyet mindenképpen látnia kell a vajdasági helységek színházkedvelő közönségének, az iskolák diákjainak!

Shirley szerepében színésznői énjének eddig alig ismert vonásait mutatja meg számunkra a színésznő: a konyhában tükörtojást és krumplit sütőgető életunt asszonyból miként lesz az élet örömet élvezni tudó érett nő, akinek a dráma befejező részéig a sápadtból pirossá válik az arca. Ez a hölgy lenyűgöz bennünket, s nemcsak bennünket, hanem utána utazó férjét is, aki korábban szinte tudomásul sem vette, hogy létezik.

Kiváló teljesítményt nyújt Russel monodrámájában Kasza Éva, a vérbő komédiák egykori vidám fruskája. Legyen ez a szép, kerek kis előadás a bevezető jövőbeli újabb és méltó bemutatkozásaihoz!

CSORDÁS Mihály

(7 Nap, 1991. október 25.)

NAGY SIKER

Nagy sikere volt a Gellért Sándor Vers- és Prózamondó Versenynek

Vasárnap délelőtt zajlott le a Gellért Sándor Vers- és Prózamondó Verseny 1991-es döntője. A szatmári Északi Színházban megrendezett versenynek várakozáson felüli sikere volt. Az első díjat Krekity Olga (Jugoszlávia), a másodikat honfitársnője, Urbán Mária nyerte, a harmadikat pedig a gyergyóújfalusi Gál Mihály, a közönségdíjat, a r. kat. püspökség különdíját, a Romániai Magyar Szó, az Északi Színház, valamint a Művelődés című folyóirat különdíját a marosvásárhelyi Kerekes Csilla (a tavalyi II. helyezett) kapta, a Magyarok Világszövetségének különdíját a jugoszláviai Kiss Árpád, a Magyar Művelődési és Közoktatási Minisztérium különdíját Szilágyi Kinga (Nagyvárad), a szavalók díját Bálint Piroska (Székelyudvarhely), a szatmárnémeti RMDSZ különdíját Horváth Enikő (Szatmárnémeti), a MADISZ, a Szamoshat, a Szent-Györgyi Albert Társaság, valamint az Interag Rt. különdíját pedig Balogh Csaba (Nagybánya).

A 10-es számú Általános Iskola, valamint a Tarnói Emília szatmári színésznő által felajánlott díjat Török Péter hajdúböszörményi versenyző, a Szatmári Friss Újság különdíjat Tapasztó Ernő aradi versenyző nyerte el.

Díjjal jutalmazták még a nekik legjobban tetsző teljesítményt nyújtó szavalókat a Lórántffy Zsuzsanna Református Nőegylet, a Független Magyar Párt, a CEPROM, az Unio vállalat RMDSZ-csoportja, a HUNGAROTON Rt., Ablonczy László, a budapesti Nemzeti Színház igazgatója és még sokan mások.

(Szatmári Friss újság, 1991. december 10.)

A VAJDASÁGI VERSMONDÓK HATALMAS SIKERE

A hétvégén tartották meg Szatmárnémetiben, immár másodízben az 1988-ban elhunyt romániai magyar költő, tanár, Gellért Sándor nevével fémjelzett vers- és prózamondó versenyt. Ötvennégy hazai, illetve határon túli benevezett lépett közönség elé. Ed-

dig nem tapasztalt óriási vajdasági siker született. Az első a szabadkai Krekity Olga lett, színvonalas előadásával, művészi teljesítményével messze felülmúlva a verseny résztvevőinek nagy részét, elnyerve a 7000 leies Nagydíjat. A második helyet és a vele járó 5000 leies versenydíjat Urbán Mária palicsi szavaló érdemelte ki. A negyedik Kiss Árpád gimnazista versenyzőnk lett, szintén palicsi, hét nagyon értékes különdíjat kapott.

(Magyar Szó, 1991. december 10.)

NAGY ÉLMÉNY VOLT

– A nemzetközi szavalóverseny győztesének fellépéséről –

Egy szabadkai előadóművész, Krekity Olga (a 7 Nap újságírója), a művészi versmondás elkötelezettje, a romániai Szatmárnémetiben, gazdagon színezett előadásmódjával megszerezte a nemzetközi vetélkedő első díját.

Minden előadóművész műsora mostanában önvallomásgyanús – szokták mondogatni –, a leggyakrabban az önmagukkal elégedetlen művészek szólnak a szívfájdalom hangján. Krekity Olga esetében másról/többről van szó. Szakított az újmódi szokással: nem önmagát adja. Bizonyos távolságtartással beszél az emberről, művéről. A múltban is sokféle hangon szólalt meg. Sohasem tudtuk meg azonban, hogy melyik fróra adja le voksát, szívéhez mely rímek állnak a legközelebb, miért csinálja, amit csinál.

– A Gellért Sándor Vers- és Prózamondó Versenyt nemzetközi rangra emelték, s nemcsak romániai szavalók vehettek részt rajta, hanem magyarországi és jugoszláviai előadók is. A szabadkai selejtezőről, amit októberben bonyolítottak le, hárman léphetünk magasabb osztályba: Urbán Mária, Kiss Árpád és én. A középdöntőből (december 7-én tartották) mindhárman bekerültünk a döntőbe. A végső eredmény alapján első let-

Környezetünk megóvásának fontosságát hangsúlyozta Krekity Olgának adott válaszaiban dr. Sturc Béla

tem, Urbán Mária második. Kiss Árpád is alig maradt le a dobogóról: a negyedik hely is értékes ebben a mezőnyben. A szabadkaiak nem vallottak szégyent, megmérettettek, most már nemzetközi szinten is, és színpadra/pódiumra alkalmasnak találtattak.

– Mivel lépett fel a versenyen?

– A *Kőműves Kelemen* című ballada úgynevezett "udvarhelyi" változatával, azonkívül Utasi Mária *Rege a forrásról* című versével neveztem be. A vetélkedő egyik alapfeltétele az volt, hogy a határon túli országban élő szerzők műveit is bemutassák a versenyzők. Érdekes műsor állt tehát össze, hiszen az előadóművészek saját országuk/vidékük színeit is bemutatathatták. Nagy élmény volt a szemle. Szűkebb páttriánkban ritkán nyílik alkalom arra, hogy egy beszédművész nagyobb auditorium előtt szerepelhessen. Az elismerő szavak és a vastaps után leszögezhettem magamban: érdemes volt valamikor bekapcsolódní a gimnáziumban a színjátszó csoport munkájába, majd elszegődni Horváth Emmának, az Életjel szakavatott "mindenesének", a köztisztelőben álló pedagógusnak és előadóművésznek a csapatába.

B. Z.

(Magyar Szó, 1992. január 8.)

AZ ÉLETJEL 35 ÉVE

Idén ünnepli megalakulásának 35. évfordulóját az Életjel. Három és fél évtizede, hogy a szabadkai művelődési élet szerves részeként megkezdte az irodalmat, művészeteket pártfogoló tevékenységét. Azóta rendszeres, kitartó munkával igazolta létjogosultságát. Számtalan előadóest, irodalmi rendezvény szerzett örömet a közönségnek, betekintést nyújtva a magyar, a jugoszláv, valamint a világirodalom gazdag világába.

Szem előtt tartva a teljesség eszméjét, az Életjel strukturális követelménye, hogy keresi az összhangot irodalmi, zenei, képzőművészeti lehetőségek közt, változatos megol-

Katona János (balról) szemléltetö kiállítást Losonc Gyula nyitotta meg

dásokra törekedve. Teljesítményük elbírálása érlelően hat a műkedvelőket, irodalombarátokat mozgató „lelki műhely” munkájára. Az önálló rendezvények mellett más kulturális esemény színes kiegészítőjeként is szerepel, így a Szabad Líceum estjeinek, a képzőművészeti tárlatoknak rendszeres vendége. – A rendezvények sokszínűsége, valamint a tagság különböző érdeklődési köre a kreatív kibontakozás fő mozgatóereje – vallja Horváth Emma, az Életjel küzdelmes útjait jól ismerő, ma is lelkes vezetője. Az előadóművészet válságát ismerve, a tanárnő a kifejező, szabatos, lendületes előadói stílust szorgalmazza az Életjel tagjaival folytatott munkája során. A szabadkaiak szívesen vesznek részt az Életjel munkájában. Horváth Emma ötéves kortól foglalkozik a tanulni, szavalni vágyók táborával.

Változatos programot ígér az Életjel Csáth Géza Művészetbaráti Köre erre az évre. Még ebben a hónapban Majtényi Mihály, februárban A. Rimbaud, márciusban Nemes Nagy Ágnes, áprilisban Ottlik Géza, májusban Vujkov Bálint munkásságát bemutató estekre, júniusban pedig a Lányi Ernő és az Életjel közös évadzárójára kerül sor. Augusztusban Megyeri Lajos szerzői estje, szeptemberben Meša Selimović, októberben Gál László, novemberben Illyés Gyula, decemberben a Híd-díjas estje következik. A felsoroltak mellett az Életjel könyvbemutatókat is tervez. Az előirányzott könyvek Dudás Ödön *Szabadka város története*, Beszédes Valéria *A népi építészet szótára*. Sor kerül a Városi Könyvtár munkásságának bemutatására, valamint egy Szabó Lőrinc-estre. Az érdeklődők megismerhetik az Irodalmi szakácskönyvet, és végül Rejtő Jenő munkáiból kap válogatást a közönség. Természetesen a kulturális rendezvények kiegészítő szerepét továbbra is vállalja.

Az Életjel Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpadának ígéretes programja: Oriana Fallaci *Levél meg nem született gyermekemhez*, Dér Zoltán *Örvénysodró*, Fülöp Gábor *Tótágas*, valamint egy mozgásművészeti produkció.

Az Életjel kiadói tevékenységet is folytat, a dokumentáló jellegű kiadványok, az évkönyvek, minikönyvek megjelenítését szorgalmazza. E tevékenység mozgatója Dévavári Zoltán.

A 35 éves Életjel idén is szeretné kiérdemelni a szabadkaiak pártfogását és szeretetét.

P. M.

(Magyar Szó, 1992. január 11.)

Múltunk két fáradhatatlan feltárója: a hetvenéves Brindza Károly és Urbán János

Az Életjel népzenei rendezvényéről

A Városi Könyvtár olvasótermében kellemes hangulatban zajlott le a népzenei rendezvény Fábrí Gézának, a népművészet mesterének részvételével.

– A népzene olyan ősi információt hordoz, mely mindannyiunk lelkében benne van, mely nem más, mint a közösséghez való tartozás, az együttes öröm, bánat kifejezője, a kollektív alkotás öröme. A komolyzene, a jazz, a népzene is visszatér az eredeti népzenehez, mert mély művészi mozzanatokot tartalmaz. A zene legmagasabb fokát művelőknek is segít a művészi megvalósításban. A népzene lelki szükséglet, a kisközösséggel való együttléte, a kisközösségben való éneklést érlel, serkentő. A népzene városi formában való továbbvívése, az eredetiség megőrzése a népzenei hagyományápolás a célom – vallotta Fábrí Géza, aki egyébként matematikatanár. Középiszokolás korában fogott hozzá a népzene ápolásához, annak továbbbővítéséhez. Dél-alföldi, mezősi, moldvai dalokat énekel, és gitárral, kobozzal, tamburákkal kíséri énekét. Előadóestjén az eredeti népzene Fehér Ferenc, Tóth Ferenc, Kosztolányi Dezső, Tóth Árpád, Pap József megzenésített versei egészítették ki.

– Az Életjel keretében megtartott *Dúdoló* a népművészet lelkületének éltetését, ápolását tűzte ki céljául – mondta Beszedes Valéria, az est háziasszonya.

Az előadóesthez kellemes háttért nyújtott a kézimunka-kiállítás, mely egyes kezű asszonyok hímzett, horgolt terítőt, szalvétáit mutatta be.

Horváth Emma, az est rendezője ígéretet tett hasonló műsor megszervezésére, ami februárban kerül sor. A következő előadó Lakatos László lesz.

P. M.

(Magyar Szó, 1992. január 28.)

NOSZTALGIKUS HANGULATÚ VISSZAEMLÉKEZÉS
A MÚLT SZÍNHÁZÁRA

Pénovátz Márta, Szabadka:

– Hallgatva a visszaemlékezéseket, az elmúlt évek kellemes varázslatú színházának ismert színészei mégsem értették meg velem azt a lehetőséget, ami változást hozna a vergődő színház életében. A sok krízist átél, mégis kreativitásukat érvényre juttató színészek egy olyan társulat tagjai lettek, ahol a színjátszás erkölcsi megvalósítása egy elnyűhetetlen színészeszmét tartott szem előtt: bebizonyítani a belső reakciókreativitásra való készség erejét. Ennek ellenére a harmonikus erők nem tudták összefogni a kríziseket, amelyek a leszűkített életérzésből való kiszakadásból fakadtak, a kiteljesülés már nem valósult meg egy realitáshoz szoktatott közegben. A felszabadítást hozó fordulat, ami egy áltreformot szolgáló, válságátmentő kiutat mutat, még a válságérlelés fázisában tart. Ha a belső reakciókészség elhárítja a katartikus megváltás erejét, a művészet nem életképes. A kreativitás a lelki tisztulás forrása.

Ilyen álom csak elvi formában él, de a megvalósítás minél közelebb, annál értékebb produkciók kerülnek a közönség elé. Tisztelet a változást kedvelő, változtatni vágyó kreatív erőknek, ám minden ilyen átváltás a korhadat eszmék, elfásult hitek ellen szól.

Csak a váltást hozó erők kellemetlen, lapos kiutat mutató készsége becsapta a magasabb színvonalat igénylő közönséget. Csak akkor szűklátását kitarva nem igazságot szolgáló egy olyan eszmét hirdető színháznak, amely nem elégíti ki az eredetiség elvárásának kategóriáját, nem tud belső reakciókészséget ébreszteni a változást tisztelő közönségben. Nem mutat kiutat egy elfásult idegháborúból, ami a reflektálókészség fékezője.

Mindez az Életjel szervezésében megtartott színésztalálkozó kapcsán jutott eszembe, ahol ismert színészekkel: Heck Paulával, Süveges Etával és Virág Mihály rendezővel beszélgetett el Krekity Olga újságíró és Kasza Éva színésznő. A meleg hangú, megható visszaemlékezések mégis egy szebb életeszmet hirdető színházvilágot elevenítettek fel.

(Magyar Szó, 1992. február 18.)

VOLT EGYSZER EGY SZÍNÉSZKÉPZŐ STÚDIÓ

Osztálytalálkozó 25 év után

Az Életjel megrendezte az egykori színészképző stúdió végzett hallgatóinak összejövetelét. Tizenketten jelentek meg a 25 éves találkózón. Jóval többen voltak akkor együtt. Néhányan már nincsenek az élők sorában, vagy másfelé keresik boldogulásukat.

Fegyelmезettek, lelkük mélyén pedig keserűek és kiábrándultak voltak a jelenlevők. Virág Mihály „osztályfőnök”, rendező emlékezett és szóltott fel emlékezésre. Albert Mária elmondása szerint tisztviselőből véletlenül lett színésznő. A szerbhorvát társulatban kezdte, kisebb szerepekkel, majd a magyar társulathoz került. Az *Aladár nem számár* című darabban debütált. Az idejekorán nyugdíjba vonult, sokoldalú színésznő arról a szabadkai színházról beszélt, amelyet annak idején az ország első színházai között tartottak nyilván. Már akkor is anyagi és egyéb nehézségekkel küszködött. A mérleg húsz év után: összesen 87 alakítás, ebből 29 főszerep. Legszívesebben a *Kaviár* című darabra, a *Bánk bán* Melinda szerepére emlékezik. Most Brecht *Kurátsi mamájából* egy songot adott elő: „...háború, hadiszerezence, a kisember rajtavész...” Medve Sándor önróniája: „Valami kellett, hogy legyek – mondta. – Színész lettem.” Huszonöt év alatt 100 szerepet játszott. Élményként Heltai *Néma leventéjét* említi, s nem véletlenül József Attila két versét adta elő. Kasza Éva augusztus 9-ét szerencsés napnak tartja. A hatvan jelentkezőből kiválasztott és felvételt nyert 14 között volt. Pedig óvónőnek szánták a szülei. Apró Ernő a gyermekszínház tagja. Bánátból került Szabadkára. Újságíró akart lenni – színészi pályára lépett. Irodalomcentrikussága határozta meg lépését. A Népszínháznál kezdte pályafutását, de a gyermekszínházat nem cserélné fel egy másik színházzal sem. Bata Ferenc 11 éve nincs a pályán. Sokat ígérő tehetségével nem léphetett a világot jelentő deszkákra, nem bizonyíthatott, lelékték, mielőtt felléphetett volna. Nem kapott szerepeket. „Az avantgárd, extrém dolgok nem vonzottak, Ristić színházában nincs helyünk” – mondta. Rusic Aranka, a gyermekszínház egykori tagja már nyugdíjas. Meghatottan mondogatta: „Boldog vagyok, hogy ismét együtt lehetünk.” Sebestyén Tibor nagy reményekkel és vágyakkal indult – mondta. A pályán ért csalódásokat nem tudja feledni. Kelemen László is elvégezte a színiiskolát, mégis más irányba terelődött életútja: vendéglős lett. Vincze Oszman Margit sajátos önróniával mondta ki az igazat: „Elvégeztem az iskolát, de mégsem lettem színész. Az életben színészkedtem. Takács Tibor sem lett az, aminek indult. Ironizál ő is: „Mások vittek rossz utakra engem...” A Népszínház, a gyermekszínház, az Újvidéki Színház után grafikus-nyomdász lett. Mégis a szakmához való visszatérésről beszél nosztalgijával. A Népkörben való tevékenykedésben lát lehetőséget. Ripcő László a gyermekszínház kiváló színészgyénisége lett. Most is felszabadultan játszott, humorizált, parodizált és – mint valamennyien – emlékezett. Arra a színészképző stúdióra, amely valamennyiük életében jelentett valamit, valami pótolhatatlant.

Az Életjel adott nekik, 25 év után, lehetőséget, hogy életjelet adjanak magukról.

B. E.

(Magyar Szó, 1992. február 26.)

A KÖNYVTÁRBA BESZÖKÖTT... PÁRIZS

Párizsban lehettünk. Abban a Párizsban, amit Ady egyik versében ekképpen zeng meg: Jaj, hiszen ez szent-maga Páris!... Az Életjel ugyanis *Párizsi elégia – magyar költők Franciaországról* című irodalmi estjén, kedden este a könyvtárban, Párizs, s vele francia szellem szökött be az olvasóterembe Ady, József Attila, Radnóti, Bóka László, Garai Gábor költők opusai-ban. A hallgatóságot, melyet főként diákok képeztek, Horváth Emma köszöntötte, műsorhoz illően és méltóan, „franciás” stílusban, lényegretörő, francia hű mondással: „Ce qui n'est pas clair, n'est pas français” (ami nem világos, nem francia). Nem kizárólag francia központú és sznobcentrikus szellemben, felfogásban született színpadias „játékban” gyönyörködhattunk, melegekedtünk, kellemesen borzonghattunk. Ady „párizsiassága”, szelleme lengte be túlsúlyban a termet, betöltve és felrázva a lelkeket. Kimondhatatlanul is hallottuk hangját, szavait: „Lelkem a felkerededett lelkek között van, s – nincsen itt.” Paul Verlaine-ről nem esett szó, de a nagy magyar költők elhangzott versei a kiváló francia poéta álmát érintették, sugallták: „De mégis milyen szép volna, ha életünkben tudnák szeretni egymást azok a kevesek, akikkel okvetlenül számolnia kell az úgynevezett Utókornak.” A párizsi forradalomból is izelstöt kap-tunk, passzív részesei, de aktív befogadói lehettünk annak a kornak, a műsor második részé-ben. A harmadik „felvonás”, a befejező képek, a jelen szorongató helyzetét festették elénk, nem pasztellszínekben, összefüggően az egész helyzetünkkel.

Az elhangzott verseket Penovác Márta válogatta nagy gondossággal és hozzáértés-sel, finom érzékenységgel. Szavatokkal közreműködött: Barabás Mónika, Gyarmati Er-zsébet, Oláh Celesztina, Végső József pedig francia sanzonokat varázsolt elő zongorafu-tamaival. Fehér Margit szabadkai festő alkotásai díszlet-enteriőrként hatottak. Bačić Ilo-na drapéria-költeményei is francia léggőrt teremtettek.

B. E.

(Magyar Szó, 1992. április 2.)

Huszonöt év múlva is a pódiumon találkoztak az egykori színészképző stúdió hallgatói

Albert Mária

Kasza Éva

Bata Ferenc

Apró Ernő

KÉT IFJÚ HÖLGY

Két ifjú hölgy mutatkozott be az Életjel-rendezvényen: Csernus Ildikó és Kalmár Zsuzsanna versekkel, monológokkal, novellákkal. A különlegesség, hogy mindketten sikeresen túljutottak a budapesti Színművészeti Főiskola felvételi vizsgájának első fordulóján. Igaz, a java (még két forduló) hátravan. Annak alapján, amit előadóestjükön láttunk, elmondhatjuk: bátran nekivághhatnak.

re

(Magyar Szó, 1992. május 5.)

A SZÍNJÁTSZÁS – EMBERÁBRÁZOLÁS

Színészeink újabb vállalkozása

Kasza B. Éva és Medve Sándor, a szabadkai színház művészei az elmúlt évadban nagy sikerrel mutattak be egy válogatást Karinthy Frigyes *Hököm Színház* című kötetének gazdag anyagából. Az Életjel vállalta a rendezvény védnökségét. A műsort eddig 27 alkalommal vitték színre Szabadkán és másutt.

Az új évadban sem válnak meg nézőiktől, a diákoktól. Már szeptemberben több meghívásnak tesznek eleget, s ellátogatnak Magyarországra, Bajára. (Kasza B. Éva Willy Russel *Én, Shirley* című monodrámájával aratta eddigi legemlékezetesebb sikerét. A darabot az őszi/téli évadban is megnézhetik, megismétli.)

Színészeink újabb vállalkozásának címe: *A színész is ember*. Műsorukban a színészi szakmáról/mesterségről vallanak, olyan sikerszerzők segítségével, mint Molnár Ferenc, Karinthy Frigyes, Nagy Lajos, Gábor Andor, Nóti Károly, Sinkó Péter, Peterdi Pál és mások. Sokat akarnak felfedni arról, hogy mitől szép és (esetleg) mitől nehéz a színészi hiva-

tás. Majd minden jelenetben olyan „hősöket” alakítunk, akiknek cselekedete, tette nevé-
tésre ingerlő, akikhez hozzátartozik a vidámság, s csak amikor lehull az álarc, akkor vesszük
észre, hogy a színész is (néha sorsával elégedetlen) ember. Nem hiába mondják: a színészet
nem szakma, hanem sors; a színész nevetetett akkor is, amikor ő maga (sokszor) szomorú.

Barácius Zoltán válogatta az anyagot és írta az összekötő szöveget, a rendezés is az ő
munkája. Bemutató – az Életjel szervezésében – októberben. A színészek ezúttal is szíve-
sen vendégszerepelnek műsorukkal az iskolákban, művelődési otthonokban és színházak-
ban: mindenhova elmennék, ahol érdemes sokarcú bohóccá válni a színpadon, s a komé-
diázó kedv még magával ragadja a nézőket.

(Magyar Szó, 1992. augusztus 25.)

„AZ ÉN ARANYOM”

Meleg hangú, szép irodalmi estet tartott az Életjel péntek este a zenedében. A beve-
zetőt dr. Bosnyák István mondta, beleszöve személyes emlékeit, kötődését a ma is eleven
klasszikus zseni világához. Kiemelte a leíró, a reflexív költő ellentmondásos, de ifraian
harmonikus életérzést sugárzó, hol balladái félhomályban, hol világos kiutat mutató köl-
tészetének aktuális varázsát. A gazdag kínálatból Horváth Emma tanárnő válogatásában
az *Árva fiú*, *Szent László*, *Mátyás anyja*, *A walesi bárdok*, *Hídavatás*, *Tengerihántás*, *Vörös
Rébék*, *A lepke*, *Epigrammák*, *Írószobám*, *A bajusz*, *A fülemile* hangzott el az Életjel tagjai:
Urbán Mária, Lőrinc Zsuzsanna, Krekity Olga, Laki Lilla, Losonc Andrea, Kalmár Zsu-
zsanna, Gyarmati Erzsébet, Korhecz Imola, Dormán Andrea, Szokol Ágnes és Bakota
Lídia meggyőzően szimpatikus előadásában. Mindezt Huszár Elvira kellemes énekhangja
tette vonzóbbá. Balladákat és népdalokat énekelt.

P. M.

(Magyar Szó, 1992. szeptember 3.)

Ruszty Aranka

Ripcő László

Sebestyén Tibor

Medve Sándor

HÍMES LEPKE

Mesemondó gyermekek műsora

Akár gyermekheti bevezetőnek is beillett a szabadkai Életjel keretében működő Csáth Géza Művészetbaráti Kör mesedélutánja, amelyet *Hímes lepke* címmel a Szabadegyetem előadótermében rendeztek meg.

A Csáth Kör általános iskolás tagjainak idei tanévben első bemutatkozása rendhagyónak tekinthető, mert ezúttal nem verseket vagy más irodalmi prózai szövegeket, hanem meséket adtak elő. Horváth Emma tanárnő bevezetőjében utalt a mesemondás fontosságára az iskolások beszédfejlesztésében.

Lőrinc Zsuzsanna összekötő szövege szépen átfogta az egyetemes magyar, a jugoszláviai magyar és a modern mesék világát, és bemutatta a közreműködő pájtásokat. Góli Kornélia a Đuro Salaj iskola ötödikes tanulója, a múlt tanévben a J. J. Zmaj iskolában szervezett Nemes Nagy Ágnes szavalóverseny első helyezettje. Laki Csaba a Gyakorlóiskola negyedikes diákja, nemcsak vers- és prózamondással, hanem mozgásművészettel is foglalkozik. Kohajda Edit ötödik osztályba jár (két évvel ezelőtt Jó Pajtás táboros) a Đuro Salaj iskolába. Négy éve szorgoskodik ebben a lelkes gárdában, és kétszer eljutott a köztársasági szavalóversenyre. Korhecz Imola a J. J. Zmaj iskola nyolcadikos. Öt éve rendszeresen részt vesz az Életjel rendezvényein, és nem csupán a köztársasági szavalóversenyeken, hanem idén két külföldin is jól szerepelt. A mesemondók csoportjában fellépett még Oláh Márta, az Ivan Goran Kovačić iskola hetedikes diákja, valamint két először bemutatkozó tag: Nagykanász Andrea, a J. J. Zmaj iskola harmadikos és Garai Ágnes, a Đuro Salaj iskola ötödikes tanulója.

A pájtások valamennyien nagy élvezettel, igazi átéléssel meséltek. Előadott történeteik hangulatát nemcsak a szép szövegmondással, gondos szó- és mondathangsúllyal, hanem gyakran arcjátékkal, gesztikulálással is igyekeztek kifejezni. A hallgatóság így szinte

belefeledkezett a mesék világába. Cvitkó Izabella fuvolamuzsikája jól kiegészítette az előadást. Szép élmény volt a Csáth Kör első mesedélutánja. Örülhetünk annak, hogy felröpült a *Hímes lepke*. Jó lenne, ha minél hosszabb ideig és minél messzebbre repülne; ha eljutna minden iskolába meg óvodába, hogy örömet szerezzen a gyerekeknek, és minél többen kedvet kapjanak a meséléshez. A mesemondás ugyanis – ahogyan Horváth Emma tanárnő hangsúlyozta – kiváló eszköze lehet a környezetünkben mindjobban satnyuló beszédünk fejlesztésének. Talán az sem ártana, ha az iskolákban, óvodákban megalakítanák a mesemondók csoportját, és minél több pajtás bevonásával, gyakran rendeznének mesedélutánt.

B. O.

(*Jó Pajtás*, 1992. október 15.)

MELEGEDTÜNK A KÖLTÉSZET MELEGÉNÉL

Mindig valami jóleső melegség áradt az Életjel előadásaiából. Nem véletlenül neveztem egy alkalommal, jó néhány évvel ezelőtt tűzhelynek, mindannyiunk tűzhelyének irodalmi élőújságunkat.

Legutóbb ismét egy ilyen testünket-lelkünket melegengető előadásnak lehettünk részesei. Kollégánknk, Krekity Olga önálló estjéről van szó, amelynek keretében a szép szóba beleszerelmesedett újságíró legkedvesebb verseit mondta el nekünk. Szépen, hitelesen, meggyőző erővel. A költészet, a művészet embermelegével sugározva be a szabadkai Zeneiskola termét.

Krekity Olga egy nemrégii interjúbán elmondta: több alkalommal is abbahagyta, újrakezdte a versmondást. Ez a legutóbbi – sorrendben negyedik – önálló műsora egyértelműen bizonyítja: mindig akkor cselekedett jól, amikor visszatért. Ezt bizonyítják a rangos nemzetközi díjak is – mindenekelőtt a romániai Szatmárnémetiben megrendezett Gellért

Kelemen László

Takács Tibor

Három magyartanár a maga Radnóti-képét rajzolta meg a műsorvezető kérdései nyomán
Agoston Pribilla Valéria
Simonyi Judit

Sándor szavalóverseny első díja és a magyarországi Marcali különdíja –, amelyeket az utóbbi időben kapott. Jól tette, hogy visszatért, hogy kedvenc verseit elmondta nekünk. Különösen Nemes Nagy Ágnes, Berzsenyi Dániel és Utasi Mária költeményei tetszettek Krekity Olga tolmácsolásában.

Az est sikeréhez, a művészi élmény teljessé tételéhez jelentős mértékben hozzájárult a vendégként fellépő, tehetséges Korhecz Imola, akit Krekity Olga joggal nevez utódjának, s aki ifjú kora ellenére hozzá hasonlóan már több rangos elismerést mondhat magáénak, a magyar népdalokat éneklő Baranovszky Edit és a furulyán játszó Varga Attila. A szép élményért köszönet Horváth Emma tanárnőnek is, Krekity Olga tanítómesterének, a műsor rendezőjének.

S dicséret illeti azokat a tanárnöket, akik diákjaikkal együtt jelen voltak az esten, s tapsukkal hozzájárultak a hangulat felforrósodásához. Szomorúak csak azért lehetünk egy kicsit, hogy mi felnőttek nem voltunk sokkal többen. Krekity Olga, társai és a költészet igazán megérdemelték volna. Meg a távolmaradottak is: hogy ebben a körénk jegesedő, dermesztő világban egy órára megmártózzanak az általuk varázsolt szép melegségben.

DUDÁS Károly

(7 Nap, 1992. december 4.)

DICSÉRETEKKEL, DÍJAKKAL...

...a tarsolyukban érkeztek haza Magyarországról a szabadkai Életjel tagjai

December 5-én Ajkán tartották meg a XX. Veszprém Megyei Vers- és Prózamondó Versenyt, amelyre meghívást kapott Farkas Congor, Korhecz Imola, Krekity Olga, Némedi

Imre és Urbán Mária. A végső küzdelem után, az ifjúsági kategóriában Korhecz Imola első díjat nyert, a felnőttek csoportjában pedig Urbán Mária második helyezést ért el. Az Élet-jel tagjainak sikeres bemutatkozásáért külön dicséretben és könyvjutalomban részesült.

Ugyanebben az időben, december 5-én és 6-án, Győrött rendezték meg az Országos Radnóti Felnőtt Amatőr Vers- és Prózamondó versenyt, amelyen Krekity Olga lépett fel. Az Országos Versmondó Egyesület díjával tért haza erről a meghívásos vetélkedőről.

(k. o.)

(7 Nap, 1992. december 18.)

MEGHÍVÁS BALASSAGYARMATRÓL

– Vers- és prózamondó „nagykövetünk”, Krekity Olga újabb nemzetközi „csúcstalálkozón” vesz részt –

A vers- és prózamondás elkötelezettjét, Krekity Olgát, több nemzetközi verseny nyertesét és helyezettjét, a magyarországi és romániai „csúcstalálkozók” állandó résztvevőjét rövidesen ismét dobogóra szólítják. Ezúttal Balassagyarmatra szól a meghívás, ahol január 22-étől 24-éig a XII. Madách Imre Irodalmi Napok keretében a Magyar Nyelvű Színhátszók és Versmondók I. Nemzetközi Találkozóját tartják meg. A szervezők Vajdaságból meghívták még a tanyaszínházat (Hans Sachs: *Vásári komédiák*) és az újvidéki Színiakadémia növendékeit (Euripidész: *Iphigeneia Auliszban*).

– A szervezők – hallottuk Krekity Olgától – bemutatkozási lehetőséget nyújtanak a valamilyen okból Kazincbarcikán nem szerepelt rangos együtteseknek, de porondra léphetnek az ottani szemlén emlékezetes sikert elért Kerekasztal Társaság új előadói is. Az újabb meghívás további munkára serkent. Most már nem hagyhatom abba a vallomástételemet a világról és az emberről. A balassagyarmati „csúcstalálkozót” most rendezik meg

Helényi Klára

Krekity Olga

Barátai, osztálytársai és tisztelői idézték meg Sáfrány Imre emlékét halálának tizedik évfordulóján

először, tehát részese lehetek az „alapkötételnek”. Mivel a találkozó nem verseny-, hanem fesztivál jellegű, így szorongás nélkül tehetem meg az előkészületeket. Budapestiek, debreceniek, pozsonyiak, losonciak, sepsiszentgyörgyiek, dicsőszentmártoniak, gyergyószentmiklósiak stb. társaságában tölthetek el három napot a szervező város vendégeként. A találkozó célja, hogy nyilvántartsa a magyar nyelvterületen lezajló versenyek és vetélkedők győzteseit. Mondhatni, hogy Balassagyarmatra a legjobbakat hívták meg.

– Verset mond vagy prózát?

– Ezúttal prózát. Szeretnék részletet mondani Illés Endre *Skarlárjából*, és ha újból lehetőségem lesz pódiumra lépni, akkor Tamási Áron *A legényfa kivirágzik* című elbeszéléséből. (...)

B. Z.

(Magyar Szó, 1993. január 14.)

HA A CÉCÓBAN OLVASHATTAK VOLNA

Rendhagyó könyvbemutató egy izgalmas szótárról

Ha a cécóban olvasni lehetett volna, akkor az úgy festett volna, mint a múlt szerdán a szabadkai Népkörben megtartott könyvbemutató. A Szabad Líceum szervezésében, Pósa Rózsa istápolásával ötletes, hangulatos műsor útján ajánlották az olvasók szíves figyelmébe Beszédes Valéria, a néprajzkutatás magisztere *A ház* című szótárát, amellyel a népi építészet szakszókincset teszi le az olvasó asztalára, a szabadkai Életjel-kiadványok 1991-ben megjelent 50. köteteként. „*A lakóház szókincse*” alcímmel együtt sem sejteti a szép, színes borító, hogy milyen izgalmas olvasmányt takar a meglehetősen jellegtelen

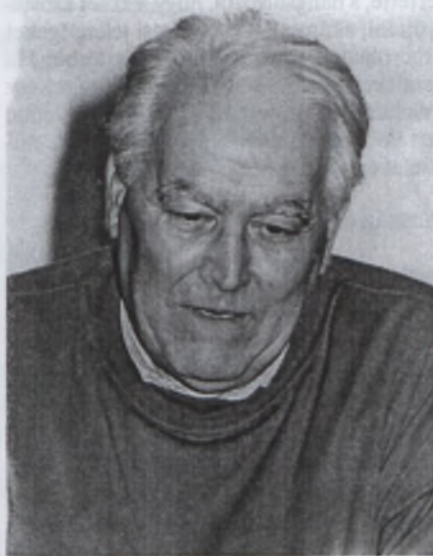
cím. – Nem hivalkodó – mondta rá dr. Horváth Mátyás egyetemi tanár bevezetőjében –, mint ahogyan nem a haszontalan cícomát szolgálta a napsugaras vagy a „szentlelkes” (háromszög-jeles) oromfal sem a tanyasi, falusi, mezővárosi házakon (az elemek vagy éppen a Szentlélek oltalmát voltak hivatva megnyerni a háznak és lakóinak).

Azért is több ez a szótár a szakkifejezések gyűjteményénél, mert egy-egy címszóhoz a jelentésmagyarázó példamondatokba a házzal kapcsolatos, azzal valamilyen összefüggésben levő fogalmakat, hiedelmeket, ráolvasásokat, ősi imádságot, adomát, babonákat is belop a szerző, esetenként pedig kiadós néprajzi magyarázattal egészíti ki az alapszót.

Az est háziasszonya, Pósa Rózsa ezek közül egy karácsonyi beköszöntőt, egy pajzán adomát és egy archaikus imádságot választott ízelítőül a báránka, a gémeskút és a nyoszolya címszók anyagából, amelyeket Süveges Eta művésznő szép közép-bácskai tájnyelven adott elő. Mindezt a Varga Attila magyartanár vezette Csujogató együttes népdalbetétjei egészítették ki, jóllehet csonka összetételben, mégis igen hatásosan. A szerzővel a háziasszony beszélgetett, majd a „kemencevállról” (a terem sarkában összerakott dobozok tetejéről) lekerült két igazi garaboly, igazi pattogatott kukoricával, mint a valamikori cé-cókban. Kukoricázgatás közben pedig tovább folyt a beszélgetés a lakóház szókinccséről, meg arról, hogy mi mindenről lehetett volna és kellene még ehhez hasonló szótárakat készíteni, addig, amíg köztünk vannak, akik ismerik egy-egy szakterület népi megnevezéseit. Mert a *Ház* fogalomkörét is az utolsó pillanatban sikerült megmentenie a lelkes néprajzi kutatónak, mielőtt még az utolsó napsugaras oromfalak lebontásával biztosan fedésbe merülne egy már majdnem elmúlt világ szellemi öröksége is.

SGY

(*Családi Kör*, 1993. február 4.)

Pap József

Szilágyi Gábor

Kópeczky László

Béla Duranci

NÉPRAJZI LEXIKON: A HÁZ

Sajátságos néprajzi lexikont adott ki az Életjel. Rövid bevezetőt erről a néprajzi és nyelvjárási vállalkozásról Pósa Rózsa nyugalmazott újságíró tartott, aki arról is gondoskodott, hogy a bemutatót a Csujogató együttes által előadott észak-bácskai népdalok, Süveges Eta nyugalmazott színésznő előadásában pedig érdekes hiedelemtörténetek színesítsék.

A ház című könyvet Horváth Mátyás ismertette, s hangsúlyozta, hogy a kötet szócikkeihez hasonló adatokat sürgősen össze kell gyűjteni, akárcsak a nyelvjárási jelenségeket és a népélet értékeit, hiedelmeket, hogy ne merüljenek végérvényesen feledésbe. Ha meghalnak azok az idős személyek, akik még emlékeznek az építészeti tradícióra, elvész az a kincs, amely összeköt bennünket a gyökereinkkel, s ez pótolhatatlan veszteség lenne az identitását kereső új nemzedéknek. Ezért azt javasolta a jelenlevő tanároknak és önkéntes gyűjtőknek, hogy foglalkozzanak a népviselet és a lakóház hagyományával.

A falusi ház kétszáz éve

A könyv szerzője, Beszédes Valéria néprajzkutató és magyartanár a szabadkai Községek Műemlékvédelmi Intézet munkatársa. Három évig gyűjtötte és két évig rendezte a lakóháznak és eszköztárának anyagát. Észak-Bácskában és Bánátban kutatott: Bezdánban, Kelebián, Ludason, Martonoson, Ómoravicán, Rábén, Topolyán és Zentán, tehát azokon a településeken, melyek a XVIII. század derekán települtek újra. A könyvnek nem csak a szótári anyaga gazdag, de a szerző – a szócikkek fogalmának meghatározása mellett – a települések rövid áttekintését is adja, ismerteti az adatközlőket, feltünteti a szócikkek nyelvjárási alakját, az egyes szavak eredeti értelmét, a hozzájuk kapcsolódó meséket, hiedelmeket is közli.

A kutatás célja – a népszokások és a nyelvjárási jelenségek feltárása mellett – az volt, hogy feltárja, hogyan épült a lakóház, hogyan használták az egyes eszközöket, hogyan neveztek a lakóház és a tanyák egyes részeit a századfordulótól az ötvenes évekig. A 180 oldalas könyvben megtaláljuk a népi építészeti technológiák leírását, a szoba és a konyha átalakulását, melyet a szókincs is követett.

– Az észak-bácskai és bánáti községek lakáskultúráját kutattam, amely a XVIII. században alakult ki. Érdekes, hogy a telepések építészeti szokásait, függetlenül attól, hogy északról vagy délről érkeztek, az adott környezet alakítja. Azokat az anyagokat használják, melyek kéznél vannak. Ebből arra következtethetünk, hogy hasonló folyamatok játszódhattak le az itt élő népek kultúrájában korábban is. Nem lehet kőházat és boronaházat építeni ott, ahol csak agyag van és nád, esetleg homokkő, melyeket nagy formájúra faragtak ki. Ez azt jelenti, hogy a sváb, a német és a magyar házak hasonlóak, az alföldi építkezés tipikus példái. Figyelembe kell vennünk azt is, hogy az első telepítési és tűpusterveket még a XVIII. század végén készítették el Bécsben, amelyek sokkal rugalmasabbak voltak, mint a későbbi szabályzatok. Ezek mind hozzájárultak a lakáskultúra alakulásához – mondta egyebek között Beszédes Valéria.

Az élet alakítja a szavakat

Külön részben foglalkozik a szerző a nyelvjárási és néprajzi jelenségekkel, melyeket gazdag fénykép-illusztráció egészít ki. A több ezer magyar nyelvű szócikk mellett a szótár több idegen kifejezést is tartalmaz, ami az itt élő népek együttélésére utal. Így például a dužijanca szó azt jelenti, hogy befejeződött a lakóház építése. A Ludason és Kelebián feljegyzett adatok szerint: „Amikor felraktuk a cserépeket, akkor ünnepeltünk, ezt dužijancának neveztük. Erre az alkalomra ünnepi ebédet főztünk, malacot vagy báránnyt vágunk.” A néprajzos ehhez hozzáteszi: A Szabadka környéki bunyevácok az aratás ünnepélyes befejezését tartják a dužijancának, a magyar lakosok az összes mívában készült munka befejezését megünneplik, s ezt is dužijancának nevezik.

A többi szócikk: a cug, a fangli, a durcung, a falc, a kaszni, a lerni stb. az itt élő mesterek nemzeti hovatartozására utal. Megtalálható a szótárban a masina (a kénés gyufa, melyet a mestergerenda alatt tartottak), az árenda (a bérlet egyik fajtája) szó, a területmérték egységei: a kvadrát, a lánc. Olyan kifejezések ezek, melyeket az itt élő szláv népesség is használ.

Torok Sándor

Tolnai Ottó

Baranyi Anna

Estünkön jelen volt özvegye is

Hogy rekonstruálhassuk a falusi lakáskultúra nem túl régi hagyományát, hogy megértsük az ok-okozati összefüggéseket az életmód átalakulásában, ebből a szempontból *A ház* című könyv felmérhetetlenül fontos, a szélesebb olvasóközönség számára is rendkívül érdekes mű.

KIRÁLY László

(Subotičke novine, 1993. február 5.)

MODERNSÉG ÉS TRAGIKUM

Havas Judit és Budai Ilona előadóestje Szabadkán

Hosszú idő után ismét magyarországi vendégei lesznek az Életjelnek: ma (csütörtökön) Havas Judit előadóművész és Budai Ilona népdalénekes *Halottak napja Bécsben* címmel Kányádi Sándor legszebb verseiből és műfordításaiból összeállított műsorral lép a szabadkai közönség elé. A Városi Könyvtár emeleti olvasótermében 19 órakor kezdődő rendezvényen olyan költemények hangzanak majd el, amelyekben a modernséget át-át-szövi a népköltészetből vett tragikum.

Havas Judit megrendítő hatása estje – ahogyan azt a bemutató után az Élet és Irodalom kritikusa megállapította róla – a történelem által megvert és mégis diadalmas embert állította a középpontba – visszafogott, de csöppet sem érzelem nélküli, az árnyalatokat is érzékeltető versmondással. A budapesti művésznő hivatásának tartja a szavalást, mert a versben – meggyőződése szerint – megszépülnek a szavak, s eljutunk lélektől lélekig: felmutathatjuk a jobbítani, változtani akaró szándékot, az ártó erők ellen való tisztaságot: számat adhatunk, eltűnődhetünk a hagyományokról, s helyünkről a világban: beszélhetünk a szépről és a gonoszról, az életről és a halálról a költők szép szavával: megélhetjük a fentet és a lentet, s megtisztulhatunk a költészet által.

A kritika annak idején, 1991-ben egyöntetű elismeréssel fogadta a *Halottak napja Bécsben* című összeállítást, hangúlyozva, hogy Havas Judit érti, érzi Kányádi Sándor költészetét, s ahogyan verseit kibontja, azt tanítani lehetne. A sikerhez minden bizonnyal sokban hozzájárult Budai Ilona is, aki már húsz éve énekel magyar népdalokat, hogy mélyebb tiszteletet, értőbb csodálatot ébresszen a népdal lelket bajban vigasztaló, közösséget örömben erősítő jelensége iránt.

Műsorukat a magyarországi művészek holnap (pénteken) délelőtt megismétlik a gimnázium dísztermében a tanulóifjúság számára.

(*Magyar Szó*, 1993. szeptember 23.)

HARANGOK SZÓLTAK...

csütörtökön este a szabadkai Életjel pódiumán. Kányádi Sándor harangjai és a magyar néplélek harangjai. És bár tolakodóan kínálja magát a Kiért szól a harang? hemingwayi kérdése, és rá a sokak által ismert, sokszor idézett választ: értem, érted, értünk. Kányádi harangjait, népdalaink harangjait sokkal inkább magaménak tudtam, éreztem, mint Hemingwayét bármikor érezhetném, tudhatnám.

Miért? Azért is – de nemcsak azért –, mert a két csodálatos budapesti előadóművész, Havas Judit és Budai Ilona azon a nyelven szólt hozzám, hozzánk, amelyen édesanyám és nagyanyám, és őhozzájuk az ő édesanyjuk és annak az édesanyja, de még inkább azért, mert a versek és a dalok asszonysírása és férfibánata az én bánatom és a mi sírásunk is, és akár én is mondhatnám, hogy fogjatok vödört, mert leég a városunk, és azt is, hogy akinek szemernyi esélye van az életre itt, az ne menjen boldogulást keresni idegenbe! A fohász is – tudom – innen, itthonról jut el a legegyszerűbb úton az Úr színe elé, hiszen – ezt is Kányádi írta le:

*megcsodáltam a nagyvilág
csodálnivalóan szép
katedrálisait
de imádkozni csak itthon
gyerekkorom öreg
templomában tudnék
ha tudnék*

Megrendülten hallgattam, hallgattuk, hogy nekünk sincs több vétkünk, mint a legkülönbeknek a nemzetek között, és akkor miért nem foglalhatnánk mi is dalba a fohászt, amely Isten áldását kéri erre a népre? Olyan nép lennénk, amelynek a dal a lelke legmélyére van eltemetve? Vagy már el is felejtettünk énekelni?!

A harang azért van, hogy imára hívja az élőket, hogy elsirassa a holtakat – a legárvaab az, akinek már halottai sincsenek –, hogy jégveréskor, tűzveszélykor, vagy ha rabló sereg közelít, félreverjék... De kevesen vannak a harangok, és mi lesz velünk, ha ezek a kevesek is elmennek?

Nekem, nekünk, akik csütörtökön este zsúfolásig megtöltöttük a Városi Könyvtár olvasótermét, ezt mondták a versek, ezt üzenték a dalok. Igen, a versek és a dalok, mert a két művész olyan ihletetten tudta őket tolmácsolni – éppen ezzel bizonyítva művészi nagyságukat –, hogy közben egy pillanatra sem tolakodott közénk és a versek, dalok közé.

-sy

(*Magyar Szó*, 1993. szeptember 28.)

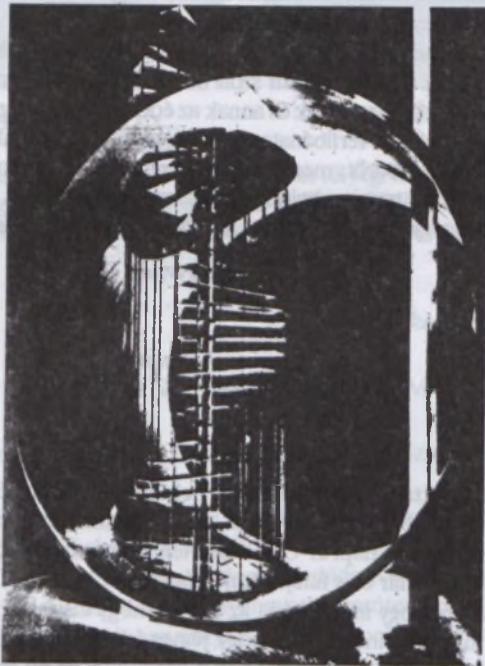
Életjel

XXXVI. évf. 10. (923.) sz.

1993. X. 27.

KIKÖTŐ

A 35 ÉVES ÉLŐÚJSÁG JUBILEUMI ESTJE

**Az előadás 1993. október 27-én, szerdán
19 órakor kezdődik a városháza
disztermében.**

AZ ÉLETJEL ÖT ÉVFORDULÓJA

Október 27-én a városháza dísztermében megemlékeznek az Életjel fennállásának 35. évfordulójáról. Az élőjság születésnapja mellett még négy jubileumról lesz szó: 25 éves a Csáth Géza Művészetbaráti Kör és a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad, 25 év múlt el az Életjel Miniatűrök és 20 év az Életjel Könyvek megjelenése óta.

A világon egyedülálló kapcsolatot tart fenn az írók és az olvasók között az Életjel 1958. október 28-a óta.

– Az Életjel irodalmi élőjságban valamennyi rovat megvolt, amely megtalálható bármelyik művelődéssel, esszéírással, kriikával, költészettel és prózai műfajokkal foglalkozó folyóiratban. Tőlünk eltérően valamennyi művelődési intézménynek klasszikus szervezeti formája van: van székházuk, telefonjuk, fizetett alkalmazottuk. A Lányi Ernő Művelődési Egyesületet egyetlen termét megosztotta valünk, ott tartottuk közös próbáinkat – hallottuk Dévavári Zoltántól az élőjság szerkesztőjétől. Ennek ellenére az elmúlt harmincöt évben 920 egész estét betöltő előadást és 482 miniműsort rendeztünk; ennyi előadást tartott a Csáth Géza Művészetbaráti Kör.

Dévavári precíz adatokkal rendelkezik: az 1406 előadást csaknem 250 ezer néző látta, 200 ezren nézték meg a nagy előadásokat és 45 ezren a miniműsorokat. Sok fiatal tehetséges írónak, színésznek, zenésznek nyílt lehetősége a fellépésre, és sokan közülük ezeknek a fellépéseknek a hatására választottak hivatást. Még egy jellegzetessége van az élőjságnak: kizárólag amatőr alapon működött, az itt kifejtett tevékenységért senki sem kapott tiszteletdíjat.

Az Életjel kiadóház minden ötödik évben évkönyvet jelentet meg. Az eddigi öt kötet összegezi az öt évenként elvégzett munkát. Az idei évfordulóra kellett volna megjelennie a hatodik évkönyvnek, erre és egyéb kiadványra azonban nincs pénz.

– Ez az első évfordulónk, melyet nem jelzünk évkönyvvel, mert a községi dotáció még egy doboz gyufa megvásárlására sem elegendő. Az elmúlt kilenc hónapban a kiadói tevékenységre 9,5 ezer dinárt kaptunk – mondja Dévavári és belenyugvóan hozzáteszi: – Az anyagot összegyűjtöttük, a számítógépben tároltuk, de jól tudjuk, hogy az iskolák még súlyosabb helyzetben vannak, mert gondoskodniuk kell a fűtésről.

Az Életjel boldogabb korszakaiban évente három, olykor négy könyvet is megjelentetett. Egy-egy miniatűr vagy nagyobb könyv kéthónaponként hagyta el a nyomdát.

Az Életjel Miniatűrök sorozatában 53 címszó jelent meg (200–300 oldalas kötetek is voltak közöttük). Tanulmányok voltak ezek azokról írókról, festőkről, zenészekről, világlutatókról, akik Szabadkán alkottak. Az Életjel Könyvek sorozatában 47 címszó jelent meg.

A kiadó elsődleges célja az volt, hogy azoknak a művészeknek a hagyatékát tegye közkinccsé, akik városunkhoz kötődnek, mert ezek a munkák megkerülhetetlenek munkásságuk értékelésekor. Az Életjel adta ki elsőként Kosztolányi Dezsőnek és szüleinek a levelezését, valamint azokat a leveleket, amelyeket neves íróktól kapott. Több tanulmányt is megjelentetett róla. Az ötvenes években háttérbe szorított Kosztolányi napjainkban a magyar irodalom egyik legjelentősebb írója, a XX. századi európai klasszikusok között van a helye. A szabadkai műhely jóvoltából az ugyancsak Szabadkán született Csáth Géza is elfoglalta a magyar irodalomban az öt megillető helyet. Születésének ötvenéves évfordulója alkalmából, 1969-ben az Életjel addig ismeretlen Csáth-írásokat tett közzé, melyek hatására a modern magyar novellairódalom kiemelkedő egyéniségei közé került. Ugyanabban az évben leleplezték Csáth Géza mellszobrát is. Az Életjel szerkesztőbizottsága 1971-ben kezdeményezte az Üzenet elindítását, melynek most az íróközösség a kiadója. Ebben az évben történt meg először, hogy csak kéthavonta

*Az írói szó elismertetésének és megbecsülésének fontosságáról beszéltek az íróársak
Dudás Károly*

Milovan Miković

jelenik meg. Az utóbbi öt évben a magyar nyelvterület egyik legizgalmasabb folyóirata lett. Ennek a régióknak a hagyományait ápolja, elsősorban a szabadkai alkotók munkáit közli; ennek keretében több, ezen a vidéken született hagyatékot is közkinccsé tett.

Az idén eddig öt kettős számot jelentetett meg, a hatodik pedig előkészületben van, amelyben olvasható lesz az 175 évvel ezelőtti született Magyar László világhíres tevékenységét bemutató írás, valamint beszámoló a Kanizsai Írótaborról, a YU-FEST-ről, a nemzetközi filmfesztiválról és több szerző írása a 35 éves Életjelről.

Lj. Gogić

(Subotičke novine, 1993. október 22.)

NEKIMENJEK, NE MENJEK?

Őszi körkép a vén Szabadka művelődési életéről

(...)

Körképünk utolsó állomása egy mai esemény bejelentése: este 7 órakor a városháza dísztermében ünnepli megjelenésének 35. évfordulóját az Életjel, ez a sajátos szabadkai élőlírium, és úgyszintén a magát a belőle kinőtt Csáth Géza Művészetbaráti Kör, a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad, az Életjel Miniaturák és az Életjel Könyvek. Ebből az alkalomból külön köszönet illeti az élőlírium szerkesztőjét, életre keltőjét, Dévavári Zoltánt, valamint a pódiumrendezvények mozgatóját, Horváth Emma tanárnőt. Szívós, kitartó, évente váltakozó összeállítású gárdájuk az eltelt három és fél évtizedben több mint 1400 rendezvénnyel gazdagította Szabadka művelődési életét, csaknem negyedmillió néző legnagyobb öröme-

re. Az impozáns számadatok önmagukban is sokatmondóak, ennél is jelentősebb azonban, hogy az Életjelnek – elsősorban Dévavári Zoltánnak köszönhetően – új lendületet adott a Kosztolányi-életmű föltárása, arról nem is beszélve, hogy ő földözte föl az addig ismeretlen Csáth Gézát. Külön méltatást érdemel a Minitűrök-sorozatban megjelent pazar anyag, a szabadkai kultúrhagyaték befejezetlenül is bőséges leltára, a már eddig 47 címszót megjelentetett Életjel Könyvek-sorozat, de a főnixként újra- és újraszülető Üzenet c. folyóiratról sem szabad megfeledkezni.

A számos tanulságot kínáló esemény egyik üzenete: nem minden a pénzen múlik. Az Életjel kiadói tevékenységének idej dotációja – frd és mondd: – kilenc és fél ezer dinár!

SOLTIS Gyula

(Napló, 1993. október 27.)

ÍZLÉSNEVELÉS, KULTÚRAFEJLESZTÉS

Harmincöt éves az Életjel. Ma este jubileumi műsort tart az irodalmi élőlítség. Tulajdonképpen ez alatt a harmincöt év alatt nagyon sokféle, jelentős ízlésnevelő, kultúrafejlesztő tevékenységet honosított meg. Negyedszázados jubileumát ünnepli egyúttal a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad, a Csáth Géza Művészetbaráti Kör, két és fél évtizede kezdték meg Életjel néven a könyvkiadást is. Először az Életjel miniatűr kötetek jelennek meg, amelyek mindenekelőtt Szabadka múltját, művelődéstörténetét tudatosították, ezeket az Életjel Könyvek sorozata követte. Sajnos az idén megszűnt a könyvkiadás, mert úgyszólván semmiféle anyagi támogatást nem kap, s ugyanez mondható el az élőlítségéről is. Mégis létezik, mfg lesznek odaadó szakemberek és olyanok, akiket meg tudnak nyerni a közreműködésre. Ez ma estére is sikerül.

(Szabadkai Rádió, 1993. október 27.)

A magasztosság és a könnyedség párosult a művészpáros előadásában
Jónás Gabriella

Korica Miklós

SZÍVMELENGETŐ ÜNNEP

Ez az est mindannyiunk számára ünnep, és egy ünnep az mindig szívmelegengető, ha igazán értjük az ünnepség módját. De sajnos, ha körülnézünk, látjuk, hogy az emberek még azok iránt az események iránt sem érdeklődnek kellőképpen, amelyek közvetlen közelükben történnek. Egyre kevesebben járunk színházba, koncertre, egyre kevésbé jut eszünkbe egy-egy születésnap vagy jubileum. Pedig milyen csodálatos érzés, ha boldogan, őszinte örömmel nézhetünk egymás szemébe, és ha irigykedés és minden hátsó gondolat nélkül tudjuk megszorítani egymás kezét.

Ma este hát itt az alkalom, hogy megnyissuk szívünket, és biztos vagyok benne, hogy mindenki legalább annyit fog kapni, amennyit épp nyújt.

Hajónk ismét egy szelek és viharok ellen védetségét nyújtó kikötőbe ért. A háborgó tenger után a világítótorony fényét megpillantani és a nyugalmat nyújtó révbe érkezni a hajós számára mindig öröm. A nyüzsgés egy kicsit megpihentet, hogy holnap friss erővel láthassunk hozzá az újabb teherbírások kipróbálásához. És ha igazán szívből csináljuk, nincs az a munka, mely kifogna rajtunk.

Ezen az őszön a szabadkai irodalmi élőlűjság, az Életjel harmincöt éves lett. Harmincöt év a történelem sodrásában csak egy elillanó pillanat, de már egy férfi vagy egy nő számára egy egész emberöltő, és ha azokra az irodalmi színpadi kísérletekre gondolunk, melyek akár itt Szabadkán is, éljenezések közepette alakultak, nagy erővel, esetleg még több anyagi befektetéssel indultak és csak tisztavirág-életűek lettek, akkor az Életjel harmincöt éve jelentős jubileum. Mert könyveket ad ki, fró-olvasó találkozókat szervez, vendégművészeket hív meg, a környező falvak óvodáit, iskoláit, könyvtárait látogatja, és ajándékozza meg őket egy-egy műsorral, hazai és nemzetközi szavalóversenyeken szerepelteti tagjait, és nem utolsósorban minden hónapban legalább egy, sok esetben kiállítással egybekötött irodalmi estet tart.

Ezúttal szeretném megköszönni a tisztelt közönségnek, hogy évről évre, előadásról előadásra hűségesen mellettünk áll, az előadóknak és rendezőknek, hogy ekkora kitartással és anyagi juttatás nélkül még mindig mosollyal az arcukon újabb és újabb műsorral ajándékozzák meg a nézőket és a támogatóknak, akik a termeket, a plakátokat, időnként a kellékeket és az előadás zökkenőmentes lebonyolítását biztosítják számunkra.

Engedjék meg, hogy a magam nevében kívánjak ennek az intézménynek boldog születésnapot, eredményes munkát az elkövetkező évekre és sikert minden itt munkálkodó számára.

Most pedig megkérem Kasza József polgármester urat, Dudás Károly író, a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség elnökét és Milovan Mikovićot, a Subotičke novine főszerkesztőjét és a szabadkai Íróközösség titkárát, hogy köszöntsék jubiláló élőlűjságunkat.

LŐRINC Zsuzsanna

*(Elhangzott a harmincöt éves élőlűjság Kikötő című jubileumi estjén,
1993. október 27-én.)*

MINDANNYIUNK ÉLETJELE

Hölgyeim és uraim, kedves ünnepeitek!

Nem kell senkinek sem modanom, hogy nagyon nehéz időket élünk, hogy Szabadka fölött felhők tornyosulnak, és mégis ez a közösség, ez a város talál erőt arra, hogy ünnepeljen. Kultúránk, hagyományunk, lelkületünk feljogosít bennünket erre.

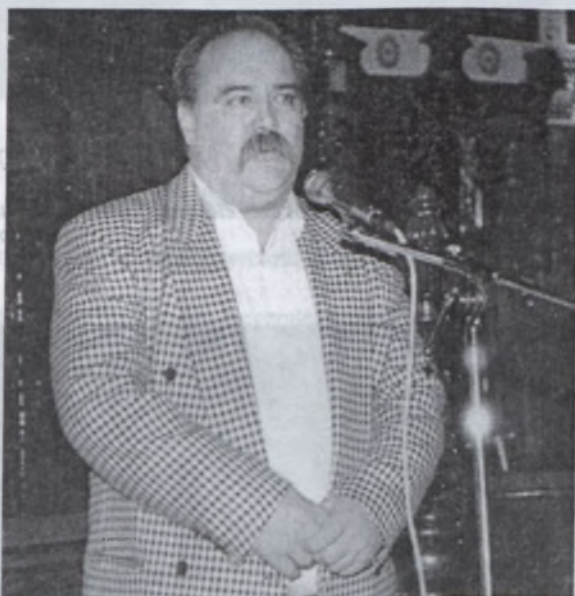
Így jöttünk ma este is össze, hogy megünnepeljünk egy jubileumot, egy fiatal születésnapot. Ezt azért mondom, mert a napokban ünnepeztük a 125 éves zeneiskolát, a 150

éves óvodát, s a 125 és a 150 mellett ez a 35 év talán kevésnek tűnik, mégis úgy érzem, hogy ennek a 35 évnek a munkája érettségen, hagyományainkon alapszik, és mégis meg tudta tartani fiatalos lendületét, fiatalságát, fiatalokat mozgósít, fiatalokat, akik a magyar irodalmat, a magyar anyanyelvet, a magyar kultúrát ápolják és mentik át az értékeket a holnapba. Ilyen körülmények között, amikor igenis nagyon nagy szükségünk van arra, hogy a viharos tengeren összefogjunk, hogy őrizzük azt, amit őseink ránk hagytak, hogy büszkén adjuk át azt, amit a mi generációnk is teremt fiainknak, hogy így együtt, visszatekintve a 35 évre, büszkén ünnepeljünk.

Kívánom a tanároknak, a kultúrmunkásoknak, akik ezt a 35 évet megteremtették, s azoknak a fiataloknak, akik az intézmény keretén belül dolgoznak, hogy szorgoskodjanak, hogy még nagyon sok évet érjenek meg, hogy később is életjelet tudjunk magunkról adni ebben a közösségben. Köszönöm szépen.

KASZA József polgármester

*(Elhangzott a harmincöt éves élőlűjság Kikötő című jubileumi estjén,
1993. október 27-én.)*

*Jubileumi estünkön Kasza József polgármester is
értékelte munkánkat és kifejezte jókívánásait*

A MELEG EMBERI SZÓ IRÁNTI IGÉNY

Tisztelt ünneplő közönség, kedves életjelesek, barátaim!

A szabadkai és a délvidéki magyar írók, a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség nevében köszöntöm irodalmi élőlűjságunkat, amely az évtizedek során ötágú síppá lett a szemünk láttára. Valamennyi ünneplő ágát szívből köszöntöm.

Százezer szép szó – emelte verscímébe az Életjel tízéves jubileumán Gál László, ma pedig már *több milliányi szép szóról* adhatunk számot.

Nem véletlenül nevezte Lévay Endre, a hí krónikás *élő forrásnak* az Életjelet, s nem véletlenül kezdte az irodalmi élőlítség húszéves jubileumára írt szép versét Fehér Ferenc ekképpen: „*Nem az élet jele – az élet maga!*” Mert valóban: a kezdeti pislákoló életjelből mostanra az élet határozott, erőteljes igenlése lett, csakugyan *oltatlan tűzhely*, ahogyan nevezték: *esély* a létezésre, a munkálkodásra, a fejlődésre, *remény* a megmaradásra. Az ittmaradásra. Még ebben a cudar időben is.

Mások majd megteszik helyettem, hogy felsorolják a valóban impozáns adatokat. Részletezik azt a nagy gazdagságot, melegséget, amellyel a harmincöt éves Életjel megajándékozott bennünket. Én most a társaim nevében csak megköszönöm azoknak, akik megálmodták, akik útjára bocsátották, s akik töretlen hittel ezekben a lehetetlen időkben is életben tartják. Mint ahogy rohanó, egyre lármásabbá váló világunkban ébren tartják e vidék embereiben a szép meleg emberi szó iránti igényt, e bábeli hangzavarban az anyanyelvhez való ragaszkodás ősi igényét.

Elmondom ismét, amit egyszer már leírtam: ehhez hasonlatos csoda nemcsak hogy szűkebb és szélesebb pátriánkban, de még Közép-Kelet-Európa tágas ege alatt sem igen akad.

Engedje az Isten, hogy ha mi már nem is leszünk, Életjelünk harmincöt esztendő múlva is az *életet* jelentse a gyermekeink, az unokáink, a *közönség* számára.

És *itt* jelentse az életet, ahol most állunk!

DUDÁS Károly

(Elhangzott a harmincöt éves élőlítség Kikötő című jubileumi estjén,
1993. október 27-én.)

Több kiváló fiatal muzsikuszongorajátékában gyönyörködhetett a közönség
Székely F. A. István

Péter Katalin

ÉLETJEL, MI, AKIK ITT ÉLÜNK, ÉS A VILÁG

Hölgyeim és uraim, kedves könyvbarátok, kedves kollégák!

Ma azért jöttünk össze, hogy megemlékezzünk a 35 éves irodalmi élőlítségéről, az Életjelről, a Csáth Géza Művészetbaráti Kör és a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad negyedszázados jubileumáról, valamint az Életjel Miniatűrök évfordulójáról, melyből két évtizeddel ezelőtt az Életjel Könyvek nőttek ki.

Az Életjel irodalmi élőlítség minden szempontból egyedülálló kapocs az író és az olvasók, a művészetek kedvelői között, példa nélküli a világon. Azt is mondhatnánk, hogy az Életjel a népköltészet hagyományát követi, amely a szóbeliségben él, és szájról szájra átadja egy népnek a hagyományát, nyelvét. Természetesen ezt a feltételezésünket csak feltételesen fogadhatjuk el, mert a népköltészetben fordított a folyamat. Az Életjelben az írott szó alakul át szóbelivé, a műből indul ki, gyakran az első legpontosabb értékmérője az irodalmi, illetve művészi alkotásnak. Az így közvetített irodalmi mű nemcsak az írókat és a kritikusokat vonzza maga köré, hanem az előadóművészeket: színészeket, rendezőket, zenészeket és – ami a legfontosabb – mindazokat a hallgatókat és olvasókat, akikhez a művészek fordulnak.

Az Életjel egykori és mai tagjai azzal, hogy az élőlítség előadásain és kiadványaiban a szép szónak hódolnak az írott szó, illetve az előadóművészet erejével, önmagukat fejezik ki, a szívet, a lelket, e jellegzetes térség különleges világát, különböző nemzetek, kultúrák, irodalmak találkozóhelyét. Az Életjel tartósan megőrköztette a jugoszláviai magyar és a magyar irodalmat, ezzel együtt Szabadkát is gazdagította, a magyar nyelvet és e város irodalmát ápolta. Azt az irodalmat, melynek még mindig adósai vagyunk, mert még nem készült el a város irodalmát feldolgozó kronológia és bibliográfia, amely Szabadkay Mihályval kezdődik. Nem fordítottuk le egymás nyelvére Kosztolányi Dezső, Csáth Géza, Bálint Vujkov, Danilo Kiš, Petko Vojnić Purčar és a többi kortárs író művét.

Eddig oly közeli művelődési központok: Újvidék, Belgrád, Szarajevó, Mostar, Dubrovnik, Róma, Firenze, Velence, Zágráb, Eszék, Bécs, Pécs, Budapest, Pozsony, Prága, Krakkó, Varsó, Temesvár – városok, ahova eljártunk, amelyekkel kapcsolatot tartottunk – oly messzivé váltak, fantomvárosokká váltak – különösen azok, melyeket kiegyenlítették a föld színével. Ezek a helyek egyre távolodnak tőlünk, mintha óceánok keletkeztek volna körülöttünk, hogy végérvényesen elkülönüljünk egymástól. Miközben mi a parton csodálkozva bámulunk, hogyan válik beláthatatlanná a végtelen, hogyan növekszik szemünk láttára a pusztaság és az üresség, vagy mi kisebbedünk megállíthatatlanul, hogy egyszer és mindenkorra eltűnjünk.

Néhány évvel ezelőtt ez a világ megigézte az embereket sokszínűségének gazdagságával, színes léggömbjeivel. Ezt a különbözőséget a sokféle nemzet karneváli hangulata is adta, s míg naivan, oktalanul abban hittünk, hogy ez a csillogó körhinta sohasem áll meg, nem akartuk észrevenni a világ valódi arcát. Nem akartunk azon gondolkodni, hogy titokban és gondosan sok bölcsőben már az anyatejjel magunkba szívják a gyerekek a gyűlöletet a mások, az idegenek iránt, azt a gyűlöletet, melyet – lehetséges – megelőzött a félelem a repüléstől, a szédüléstől, az eltűnéstől, az édes parlagiságtól; a félelem attól, hogy – ne adj’ isten – hiányozni fog a világnak a butaságunk, tudatlanságunk, fanatikusságunk.

Két év óta a világ nem a régi. A szemünk láttára szétesett. Erre a folyamatra – amely a többség számára rejtve marad, mert a többség nem is akar róla tudomást venni – előbb a legérzékenyebbek és a szerencsétlenek reagálnak, az írók és a művészek. Ma már mindannyiunk számára nyilvánvaló, hogy a világban drámai változások történnek, és a két évvel ezelőtt kezdődött háború csak előjátéka azoknak a változásoknak, amelyek még majd csak ezután következnek be.

Az a civilizáció, melynek kisebb-nagyobb mértékben mi is részesei voltunk, szemlátomást a végéhez közeledik. A versengés, a prosperitás, az örökké tartó elégedettség, a kényelmesség ideje elmúlt. Az önelégültség, az apátia, az eddigi értékek kétségbe vonása váltotta fel. A világ, amelyben korábban éltünk, elhasználódott és odivatú, közeledik a

Bajic Ágnes

vége, romos, szétesik és rothadt. Mi még nem sejtjük, mi mindent hoz magával az új világ megteremtéséhez szükséges, az ember természetéből fakadó követelmény. Vajon eszmei, faji, vallási és nemzeti sztereotípiák szerint fogják-e felosztani az embereket, vagy pedig – s ez a bizonyosabb – a művelődés és a műszaki tudományok terén elért eredmények, esetleg nem világos, bizonytalan értékek, kritériumok és úrlapok szerint.

Végül: vajon tudjuk-e, hogy ebben a világban hol lesz a helyünk? S hogy egyáltalán lesz-e számunkra hely ebben a világban?

Az írók, a művészek rendszerint nem keresik e kérdésekre a közvetlen feleletet. Az Életjel köré tömörülő írók sem. Őrizték a nyelvet és annak szellemét, művészi alkottak és kritikai viszonyulásukkal hatottak az olvasókra, de meghagyták nekik a lehetőséget, hogy ők döntsenek arról, mit tartanak értékeknek, s mit nem.

Bizonyára tévednék, ha felsorolnám mindazokat, akik az elmúlt 35 esztendőben az Életjel körül tevékenykedtek, akikből kinőtt ez a – nyugodtan mondhatjuk – mozgalom. Végül is több mint kétezer ember megfordult a pódiumán, jóllehet 35 év után, nagykorúsága idején, még egy próbaterme sincs. Mégis egy nevet ki kell emelnünk ma este: Dévavári Zoltánét, aki az elindítója volt, mozgatórugója. Teszem ezt annak ellenére, hogy megkért: ne beszéljek róla, de nem hallgathatjuk el, mi mindent tett, különösen a könyvkiadás terén, amely sohasem kapott elég anyagi támogatást. Ezért is irigylésre méltó, hány könyvet jelentetett meg.

Végezetül hadd köszöntsem a 35 éves Életjelet. Kívánom, hogy a következő évfordulón még több könyvről, még több irodalmi műsorról számolhasson be élőlújságunk az összegyűlt alkotóknak és művészetbarátoknak.

Milovan MIKOVIĆ

*(Elhangzott a harmincöt éves élőlújság Kikötő című jubileumi estjén,
1993. október 27-én.)*

ABLAK, AJTÓ

A költők bejöttek a terembe. Hol kicsi, hol nagy volt ez a terem. Leültek, sétáltak, de volt, amelyikük röpdösött is. Persze, hogy csak egy sora, egy gondolata, de már lehet, hogy régen a földben pihen. Ha pihen. Ha lehet egyáltalán. Mindazzal, ami a hátunk mögött van, és ami majd talán a miénk lesz egyszer. Ott lent is. Akármerre is.

Akkor volt a legszebb, mondta valaki, amikor úgy igazán belülről jött. Ez is megesezt néhányszor. És valóban jó volt. Jöttek a költők. Szálldostak. Ablak, ajtó. Meg minden. Ami kell.

SZATHMÁRI István

(Üzenet, 1993. november–december)

OLTATLAN TŰZHELY

Ezt a címet adták annak idején a szerkesztők egy Tóth Árpád versből vett idézet alapján az Életjel negyedszázados évfordulója alkalmából rendezett jubileumi estnek. Az azóta eltelt évtized újabb bizonyítéka annak, hogy élőlújságunk kezdettől fogva az itteni magyarság irodalmi életének egyik tűzhelye volt, s remélhetőleg továbbra is az lesz. Híd is egyúttal, nem is egy, de több pillérű híd a művészet és a közönség között, ahogyan azt Dudás Károly megfogalmazta az 1983 és 1988 közti időszakban kifejtett munkát összegező évkönyv bevezetőjében. Erről győződhettünk meg az október végén a városháza

dísztermében megtartott ünnepségen is, amelyet az Életjel megjelenésének harmincötödik évfordulója kapcsán rendeztek. A számadás jelentős esemény volt, mert az, amit az élőjság az elmúlt három és fél évtized alatt tett, sok tekintetben egyedülálló vállalkozás eredménye.

Mindenekelőtt azt kell elmondanunk, hogy a körülmények miatt az eddigieknél jóval szerényebb keretek között voltaképpen öt jubileumról emlékeztek meg: az élőjság harmincöt, a keretében működő Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad és a Csáth Géza Művészetbaráti Kör huszonöt évvel ezelőtt tartotta meg első előadását, ugyanekkor hagyta el a nyomdát az *Életjel Minianűrök*, öt évvel később pedig az *Életjel Könyvek* első kötete. Szerteágazó tevékenységről van tehát szó, olyanról, amely komoly értékekkel gazdagította nemcsak a város, hanem a Vajdaság művelődési életét, sőt az egyetemes magyar kultúrát is. S ami nem kevésbé fontos: az Életjelenek egyetlenegy alkalmazottja, sőt saját helyisége sincs, mindenki voluntör alapon dolgozik.

Nem csupán arra gondolunk, hogy több mint 1400 előadást tarott (ebből 920 teljes estet betöltő és csaknem 500 rövidebb műsort) mintegy 250 000 néző előtt, s hogy a szereplők száma elérte az 5500-at, hanem mindenekelőtt arra, hogy kezdettől fogva eleven kapcsolatot létesített az írók, a művészek és a műpártoló közönség között. Jóformán egyetlenegy olyan itteni író sincs, aki ne lépett volna föl pódiumán, akinek műveit ne mutatta volna be az irodalombarátoknak. De a magyarországi és erdélyi írók, előadó- és színművészek közül is sokakat vendégül látott, például Csoóri Sándort, Domonkos Mátyást, Illés Endrét, Juhász Ferencet, Karinthy Ferencet, Kiss Ferencet, Farkas Árpádot, Gálfalvi Zsoltot, Kányádi Sándort, Páskándi Gézát, Sütő Andrást, Szemlér Ferencet, Ungvári Tamást; Almási Évát, Balázsovits Lajost, Bálint Andrást, Básti Lajost, Bessenyei Ferencet, Darvas Ivánt, Faragó Laurát, Huszti Pétert, Illyés Kingát, Keres Emilt, Kozák Andrást, Mensáros Lászlót, Neményi Lilit, Piros Ildikót, Rátonyi Róbertet, Ruttkay Évát, Sütő Irént, Zolnay Zsuzsát, legutóbb, szeptember végén pedig Budai Ilonát és Havas Juditot. Horváth Emma tanárnő, a Csáth Kör vezetője sok száz tehetséges fiatallal szeretettette meg a vers- és a prózamondást, még többel az irodalmat és a művészeteket, s tucat színészt nevelt a két vajdasági magyar színház számára. Tanítványai számos tartományi, országos és külföldi – magyarországi és erdélyi – versenyen vettek részt, s kerültek a legjobbak közé.

Az Életjel negyedszázad alatt százhat kiadvánnyal gazdagította a vajdasági magyar könyvtermést. Közülük különösen a Szabadkán született, itt élt vagy innen elszármazott szerzők, például Kosztolányi Dezső, Csáth Géza, Lányi Sarolta, Somlyó Zoltán, Dettre János ismeretlen művei keltettek nagy érdeklődést határon kívül is. A miniatürsorozat elsősorban a hagyományápolást szolgálta, amelyre az élőjság kezdettől fogva törekedett. 53 füzetében olyan életrajzok és pályaképek jelentek meg, amelyek sokban hozzájárultak kiemelkedő alkotók életművének jobb megértéséhez.

Sajnos ez a tevékenysége az utóbbi években – általános elszegényedésünk miatt – egyre lankadt, tavaly pedig – remélhetőleg ideiglenesen – megszűnt, mert az anyagi támogatás olyannyira jelképpé vált, hogy egy oldal nyomdaköltségeinek a fedezésére sem elegendő. Újabb műveket tehát egyelőre nem adhat ki, de zeneszámokkal tarkított és képzőművészeti tárlattal egyekötött irodalmi esteket továbbra is tart.

Szervezői legjobban azt sajnálják, hogy az évfordulóra – anyagiak híján – nem jelenhetett meg az élőjság hatodik évkönyve, amelyben az utóbbi öt év munkáját összegezték volna, s amely – akárcsak az eddigi öt kötet – nélkülözhetetlen forrásként szolgálna azok számára, akik majd egyszer megírják a város huszadik századi művelődési életének történetét. Biznak azonban benne, hogy az idén mégiscsak megjelenik, mert azok számára is már régóta nyilvánvaló, hogy az Életjel a jugoszláviai magyarság egyik legéletrevalóbb műhelye, akik kiadását lehetővé tehetik, mint ahogyan

az is, hogy igazi mozgalommá terebélyesedett, „a hagyományörzés, a jelenlét és a nyitottság, az értékteremtés nemes mozgalmává, amelyhez hasonlatos nemcsak hogy szűkebb és szélesebb pátriánkban nem akad, de még Közép-Kelet-Európa tágas ege alatt sem” – ahogyan azt ugyancsak Dudás Károly írta említett bevezetőjében, hozzátéve, hogy a vajdasági magyarság múltja, jelene volna szegényebb nélküle. Nem kétséges, hogy az Életjel oltatlan, reméljük, még sokáig othatatlan tűzhelye körül melegedők ezentúl is ugyanolyan áldozatos munkával igyekeznek majd visszafogni az idő kerekének féktelen lendületét, és elviselhetőbbé, gazdagabbá tenni népünk egyre sivárodó életét, ahogyan azt kezdettől fogva tették.

Nem kétséges, hogy az élőlítség szervezői és tagjai továbbra is erre fognak törekedni, s bár egyre nehezedő körülmények közepette tevékenykednek, ezentúl is ébren igyekeznek tartani híveikben a reményt a létezésre, a megmaradásra, az ittmaradásra.

(d)

(*Új Hét Nap, 1994. január 28.*)

A KÖLTÉSZET MÁGIA

Kiváló irodalmi est a szabadkai Szabad Líceum és a Csáth Kör rendezésében

A szabadkai Szabad Líceum előadásai mindig is tiszteletre méltóan színvonalasak voltak, a tegnapelőtti viszont szinte mintapéldája lehetne a jó irodalmi rendezvényeknek, amikor író, kritikus, előadó, rendező és műsorvezető a „legjobb formáját” hozva, egy összehangolt, nagyszerű teljesítmény maradandó élményével ajándékozta meg a Városi Könyvtár olvasótermét megtöltő közönséget. Tornai József költőt, a Magyar Írószövetség elnökét és Szokolczay Lajost, a magyar irodalom egyik legismertebb kritikusát mutatta be és folytatott velük beszélgetést dr. Vajda Gábor és Gubás Ágota műsorvezető a Horváth Emma irányította Csáth Kör tagjainak közreműködésével.

(...) Mint a Magyar Írószövetség elnöke azon dolgozik, mondta, hogy otthont teremtsen az egyetemes magyar irodalomban a határon kívül élő alkotóknak is, ezt érzi egyik legfontosabb feladatának.

Szokolczay Lajost az ilyési „ötágú síp” fogalmáról kérdezték a műsorvezetők, s erről szólva válaszolt az egyetemes magyar irodalom értékszerkezetét. (...)

(...) Az ötágú síp tehát a határon kívül élő alkotók élethalálharca, mert élethalálharcukat vívják az itt élő emberek is. Az író ezeken a vidékeken maga az élő lelkiismeret.

Érdemes megjegyezni, hogy mindkét alkotó meglepetten állapította meg, milyen magas művészi színvonalon adták elő a Tornai-verseket a Csáth Kör tagjai. „Sok-sok éve nem volt már ilyen élményem” – jegyezte meg Szokolczay –, „mint amit most kaptam fiatal barátaimtól.” Az MTV-ben fellépő színészek nagy része, mondta, messze lemarad mögöttük, igen lehangoló, hogy papírról „böngészi” a verseket, s le a kalappal e lelkes, hozzáértő fiatal társulat és vezetőjük, Horváth Emma előtt. Álljon hát itt még egyszer a versmondók neve: Némédi Imre, Korhecz Imola, Korhecz Ágnes, Szép Melinda, Varga Ferenc, Zsoldos Kristóf, Farkas Csongor és Góli Kornélia.

Végezetül: az ilyenfajta irodalmi estek azok, amelyek érdemében szolgálhatják az irodalom megszerettetésének ügyét.

F. Zs.

(*Magyar Szó, 1994. április 15.*)

Életjel

Rendkívül / 786. / SZ.

1989. XII. 28.

AZ ARANYMOSÓ BALLADÁJA

Összeállítás Áprily Lajos verseiből

Fellép:

Alfásy Szilveszter

Bakota Lídia

Barabás Mónika

Horváth Emma

Horváth Gyöngyvér

Kornelija Kovacev

Krekity Olga

Losonc Gyula

Lőrinc Zsuzsanna

Mikuska Éva

Némedi Angéla

Pajor Gizella

Szokol Agnes

Urbán Mária

Vass Éva

dr. Sturcz Béláné

bevezetőjét felolvassa:

Lőrinc Zsuzsanna

Közreműködik:

a zeneiskola

filharmónikus zenekara

valamint

Szebenyi Magdolna

/gordonka/

és **Aleksandra Petre**

/zongora/ - Újvidék

Vezényel:

Huszár Elvira

Rendező:

Horváth Emma

**Az előadás 1989. december 28-án, csütörtökön
19 órakor kezdődik a zeneiskola hangversenytermében
Belépődíj: 5000 dinár**

MIT ÉR A RANGOS RENDEZVÉNY, HA...?

Panaszra igazán semmi okunk, sőt elégedettek lehetünk, mert Szabadkán szinte hetente vannak rangos művelődési rendezvények, gyakran a legkiválóbb hazai és magyarországi irodalmárok részvételével. A Városi Könyvtár gyönyörű díszterme méltó színhelye ezeknek a csemegének számító esteknek, s a könyvtár szakavatott munkatársai is mindent megtesznek, hogy otthonos, oldott legyen a hangulat. A rendezvények varázsából, értékéből elvesz azonban az, hogy megfelelő és (de még mennyire) szükséges hangosítás híján a díszteremben az utolsó széksorokban alig érteni a halkabban elhangzó szöveget. Így a múltkor a valóban remek Üzenet-esten a terem másik végében nemigen hallatszott sem a műsorvezető, sem a vendégek mondanivalója, s volt, aki a rendezvény közben inkább távozott, sőt arra is volt példa, hogy mivel nem érezte illendőnek, hogy elmenjen, hallani pedig hátul úgy sem hallott semmit, ezért inkább a szunyókálást választotta. A szerdai Somlyó-esten is ez történt: az első széksorok gyorsan megteltek, s például nekem a hatodik sorban jutott hely, ahol csak mondatfoszlányokat hallottam a rangos fró és a műsorvezető egyébként – a hozzám eljutott szövegből ítélve – tartalmas beszélgetéséből. Egy gyors körkérdést végeztem a körülöttem ülőknél s kiderült, többen szintén komoly erőfeszítések árán értettek meg valamennyit az elhangzottakból.

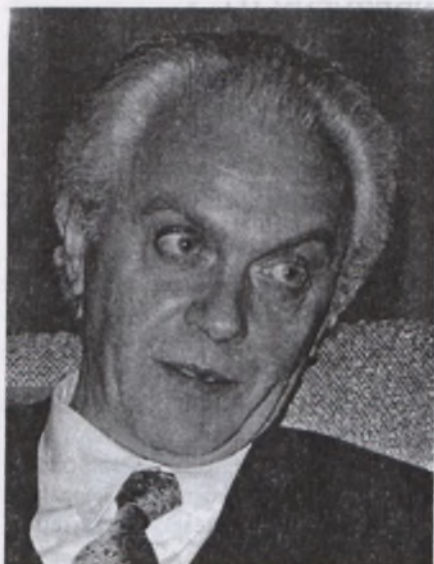
Nem lehetne ezt a kis szépséghibát mielőbb orvosolni?

m. k.

(Magyar Szó, 1994. május 6.)

*Hat év alatt kétszer is megemlékezünk Bodrogyvári Ferencről. Első estünk résztvevői:
Ujhegyi Zoltán* *Zolnai Albert*

Albert János

Dr. Szám Attila

KÉNYSZERBŐL LETT REGÉNYÍRÓ

A május 4-én a Városi Könyvtárban megtartott irodalmi est vendége Somlyó György budapesti költő és műfordító volt.

A jól sikerült író-olvasó találkozót, melyet tizenöt év elmúltával a Szabad Líceum és az Életjel szervezett meg, a házigazda pedig a Városi Könyvtár volt.

Ahogy bevezetőjében dr. Vajda Gábor kifejtette, Somlyó György a magyar irodalom elő klasszikusa, személyesen ismerte a magyar irodalom lelendás alakjait, ebből is meríthette tehetségét. Az ötvenes évek elején, huszon-egynéhány évesen az akkor divatos ideologizált költészettel szemben az egyetemességre fektette a fő hangsúlyt, elvetette a napi politika kiszolgálását. Volt kitől megtanulnia a mestertséget. Édesapja, Somlyó Zoltán révén – aki rövid ideig Szabadkán is élt, a Bácskai Hírlap munkatársa volt – megismerte Babits Mihályt, Illyés Gyulát, József Attilát, Koszolányi Dezsőt, Szabó Lőrincet. Első versét József Attila halálának alkalmából írta, aki példaképeinek egyike volt. A háborús éveket Budapesten élte át, majd évtizedekig élt fordítóként Párizsban. Pablo Neruda magyar tájversei valószínűleg nem születtek volna meg és nem váltak volna világszerte ismertté, ha Somlyó György és Pablo Neruda személyesen nem ismereték volna egymást.

Az est vendége önmagáról keveset beszélt. Megtették ezt helyette az Életjel szavalói, akik a költőt és a közönséget Somlyó verseinek füzérével ajándékozták meg; a költő életművéből nyújtottak válogatást a kezdetektől napjainkig. Somlyó édesapjának 1911-ben Palicsról és Szabadkáról írt költeményét olvasta fel. Ezzel azt szándékozta kifejezni, hogy az ember személyisége fontosabb és méltóságtelesebb, mint ahogyan azt látjuk, átéljük vagy álmodjuk. Lényegében ez az üzenete valamennyi Somlyó-versnek is.

Beszélgetőtársa, Lovas Ildikó, a legfiatalabb író- és újságíró-nemzedék tagja főhangsúlyt a szerző önéletrajzi ihletésű regényére, a *Rámpára* helyezte. Somlyó

Őszinténe elmondta, hogy a regényeírást sohasem becsülte túlságosan, nem is volt szándékában regényt írni, de a budapesti gettóban szerzett élményei, ahol éppen hogy csak sikerült a haláltól megmenekülnie, hála Raul Wallenberg svéd diplomata segítségének és hamis papírjainak, arra készítették, hogy eposz helyett regényt írjon. A *Rámpának* igaz történet az alapja, melyet három szemszögből mond el. Saját szemszögből (ezt egyes szám első személyében írta meg), egy olyan személynek szemszögből, aki kívülről figyeli az eseményeket, valamint a genocídium elkövetőnek a szemszögből. Érdekes, hogy a *Rámpa* nem a friss élmények alapján született meg. Somlyó, jölehet első feljegyzéseit még 1947-ben vetette papírra, művét négy évtizeddel később írta meg – szinte egy szuszra. Hogy miért csak ekkor, erről a következőket mondta: úgy látta, hogy az általános félelem a haláltól és a megsemmisüléstől a hidegháború alatti korszakban nagyobb volt, mint a holocaust idején. Érett fróként azután megértette: a félelmet és a feszültséggel teli helyzeteket, bármilyen kellemetlenek is az adott pillanatban, kifejezésre kell juttatni, meg kell fogalmazni, meg kell osztani az emberekkel, hogy megnyugodjon a lekiismeretünk, s fedjük az igazságot.

Somlyó ezt állítja: „Kényszerből lettem regényíró. Nem volt más módom megírni a fennmaradás szükségességének örök és egyetemes üzenetét. Egy délelőtt a budapesti vasútállomáson 1944-ben, amikor egész sor ostoba körülmény és tisztviselői butaság következtében véletlenül megmenekültem a biztos haláltól, később pedig sikerült megszöknöm és hónapokig bujkáltam – ez adja a regény keretét. A regény a tehetetlenség érzetét meséli el három szemszögből, s ez a holocaust lényege, az ördögien kitervelt mechanizmusa a genocídiumnak, amely az emberiség legnagyobb szégyene.”

KIRÁLY László

(*Subotičke novine*, 1994. május 13.)

Andrek István

Mgr. Sonja Licht

BODROGVÁRI SOKOLDALÚ MEGKÖZELÍTÉSE

Színvonalas esten emlékeztek a filozófusra, közíróra, kiváló pedagógusra

Hangulatos esten – amelynek számos megható pillanata is volt – emlékeztek meg csütörtökön a Városi Könyvtárban Bodrogvári Ferencről. B. Foky István, aki a műsorvezető tisztjét is betöltötte, a gyermekkori jó barátira emlékezett, nem minden meghatottság nélkül. Mint említette: sajnos Bodrogvári nővére, Katalin betegsége miatt nem tudott megjelenni, s a gyermekkorukról mesélni.

Újhelyi Zoltán tanár úr osztályfőnöke volt Bodrogvárinak. Milyennek látta osztályfőnökként? Olyannak, akinek önálló véleménye volt, szembe mert szállni az igazságtalansággal, kiállt a társaiért. Tanárként a diákokkal való kapcsolattartást tartotta fontosnak. Tanítványai szerették. Ezt igazolták egyik tanítóképzős növendékének, Farkas Zsuzsa újságírónak a szavai is. Kiemelte, hogy Bodrogvári igyekezett műhellyé tenni a filozófiaórákat, tehát vitatkozva, alkotva tanultak. Bela Duranci a Bodrogvári-díj keletkezésének körülményeivel ismertette meg a jelenlevőket. Két verset is hallhattunk: Marija Šimoković sorait Korhecz Imola, B. Foky István versét Némedi Imre tolmácsolta, Dési Ábel frásaiból Szabó Ágnes és Korhecz Ágnes olvasott fel.

A Szabad Líceum és az Életjel szervezésében megtartott esten Bodrogvári a tudós filozófus, a közíró, a kiváló pedagógus mellett közel került a hallgatósághoz Bodrogvári, az ember is.

m. k.

(Magyar Szó, 1994. június 24.)

Második Bodrogvári-emlékestünk közreműködői
(Szabó Ágnes, Némedi Imre, Farkas Zsuzsa, Vajda Gábor, Bodrogvári Csilla,
özv. Bodrogvári Ferencné, Újhelyi Zoltán, Marija Šimoković,
Bela Duranci, B. Foky István, Horváth Mátvás)

ÉVADZÁRÁS

A Városi Könyvtár olvasótermében tartották tegnap este az Életjel és a Lányi Ernő Művelődési Egyesület közös évadzáró előadását. Válogatást hallhattunk mindkét egyesület ez évben legsikerültebb műsoraiból. A már egyébként is díjazott műsorszámokat a közönség hosszú tapssal jutalmazta, ezáltal is buzdítva a szereplőket a további munkára.

Horváth Emma tanárnő, az est rendezője kifejtette, hogy elégedett a Csáth Művészetbaráti Kör munkájával, sok szemlén vettek részt az idén is, de számára a legnagyobb sikert a performance-szal való kísérletezés jelentette, amely tulajdonképpen mozgásvariációk és asszociációk összessége, ahol néha felvillan a realitás szikrája is. Technikai okok miatt fényeffektusokként csak gyertyafényt használtak, egyébként az előadás címe is *Gyertyafényben*, amely darab az irodalmi kör saját ötlete által készült el. A tanárnő elmondta, hogy több ilyen előadást is szeretne szervezni, mert ez felüldülést jelent az irodalmi kör munkájában.

Miklenovics Tibor a Lányi Művelődési Egyesület titkára elmondta, hogy embertelen körülmények között kénytelenek dolgozni, és a tél folyamán hosszabb szünetre kényszerültek a hideg miatt. De mindezek ellenére ők is több szemlén részt vettek, sőt még Romániában vendégszerepeltek is.

A műsor végén mindkét egyesület kiosztotta könyvjutalmait az ez évi munkáért. A közönség pedig hosszú tapssal búcsúzott kedvenceitől.

BORBÉLY Tünde

(Szabadkai Rádió, 1994. július 1.)

*Szilővárosa is köszöntötte a hatvanéves Hidas
(Dér Zoltán, Banka Livia, Franyó Zsuzsanna, Bori Imre, Ábrahám Irén, Bordás Gyöző)*

KASZA JÓZSEF LEVELE

ÉLETJEL

Déavári Zoltán

Szabadka

A nagy múltú, tekintélyes Híd folyóiratot és munkatársait szabadkai vendégszerelésük alkalmából köszöntöm. Halaszthatatlan elfoglaltságom nem teszi lehetővé, hogy együtt ünnepeljünk.

További jó munkát a Szabadkáról indult Híd munkatársainak. A folyóirat és szülővárosa között a szorosabb együttműködés reményében küldöm

Szabadka, 1994. szeptember 26.

üdvözetlem

KASZA József polgármester

IRODALMUNK JAVÁRA MUNKÁLKODNAK

A hatvanéves Híd folyóirat hétfői szabadkai bemutatkozásáról

A Híd idén ünnepli fennállásának 60. évfordulóját, ebből az alkalomból voltak hétfőn este a szabadkai közönség, az Életjel és Városi Könyvtár vendégei dr. Bori Imre egyetemi tanár, a folyóirat főszerkesztője és Bordás Győző, a Forum Könyvkiadó igazgatója. A lap tavalyi számaiban megjelent írásokból Ábrahám Irén, Franyó Zsuzsa és Banka Livia olvasott fel részleteket.

Bori Imre

Bordás Győző

A folyóirat két szerkesztője

Mint Dévavári Zoltán bevezetőjében elmondta, a város irodalomkedvelői számára az est azért is megkülönböztetett érdeklődésre tarthat számot, mert mint köztudomású, a Hidat szabadkai fiatalok alapították, s e városban jelent meg első száma 1934 májusában, Lévy Andre szerkesztésében (a hétfői esten özvegye, Lévy Anna is jelen volt). A folyóirat azóta is – kivéve a II. világháború idejét – folyamatosan megjelenik, s így a magyar nyelvterület legrégebbi irodalmi folyóirata. Sok olyan mű jelent meg először hasábjain, amely irodalmunk tartós értékévé vált. Bordás Győző, a Forum Könyvkiadó – amely a Híd kiadója – igazgatója elmondta: ugyanazt a műsort látják a szabadkaiak, amelyet az újvidéki és becskeréki közönség már megtekinthetett, bemutatva a Híd idei évfolyamának számait a január–áprilisi számot, amelyben 27 vajdasági magyar értelmiségi mondja el véleményét a jelenünkről és arról, hogy hogyan látja a jövőnket. A májusi szám az ünnepi, ezt követte a Kalangya 1935-ben betöltött különszámának reprint kiadása, a megmaradt kefelevonat alapján.

Dr. Bori Imre áttekintést adott a folyóirat hat évtizedes fennállásáról. Mint mondta, 1934-ben szép szándékok indították útnak a Hidat, s mai szerzői is a szép szó–nemes gondolat–időszzerűség háromszögében alkotnak, irodalmunk javára munkálkodnak és szorgalmazzák az egyetememes magyar irodalmat.

m. k.

(Magyar Szó, 1994. szeptember 28.)

TINIK A PÓDIUMON

Hangulatos volt a péntek esti zenés-irodalmi-képzőművészeti gyermekrendezvény

Pénteken este a Városi Könyvtárban József Attila, Petőfi, Nemes Nagy Ágnes, Szabó Lőrinc, Illyés Gyula, Thurzó Lajos és mások verseit, jugoszláviai magyar népmesét, Leonardo gondolatát hallhatta a népes publikum Nagy Kanász Andrea és Kovács Evelin előadásában. Első ízben tartották meg ezt a rendezvényt, ahol kizárólag tinik léptek fel.

Fábián Anikó felolvasta a szülőföldről írott fogalmazványát. A bácsszőlősi Sóti Tea zongorán játszott. Idősebb zenedés társnője: Hegedűs Tünde mutatta őt be a közönségnek. Az Ivo Lola Ribar iskola jelenlegi és volt diákjai közül tízen a Bucka-Gányó művésztelepen alkottak a nyáron, erről mesélt Tisity Erika. Alkalmi kiállítást láthattunk az ott készült alkotásokból. A műsorvezető is egy diáklány volt: a palicsi Dömök Márta. Reméljük, ha rendszeressé válik a rendezvény, gyorsan elmúlik a lámpaláz, s felszabadultabbak, spontánabbak lesznek a szereplők. (...)

(Magyar Szó, 1994. október 4.)

A HÍD FOLYÓIRAT 60 ÉVES

A jubileumi év alkalmából a szabadkai Életjel szervezésében hétfőn, szeptember 26-án, ünnepi műsorra került sor a Városi Könyvtár olvasótermében. Dévavári Zoltán az Életjel, Bordás Győző pedig az újvidéki Forum Kiadóház nevében köszöntötte a nagy múltú folyóiratot, majd dr. Bori Imre, a folyóirat főszerkesztője adott rövid áttekintést a hat évtized irodalmi terméséről, amelyek ebben a jelentős kiadványban láttak napvilágot. Ezután a megjelentetett frászművekből szemelvények hangzottak el az újvidéki színművészek – Banka Lívia, Ábrahám Irén és Franyó Zsuzsanna – előadásában.

(Szabad Hét Nap, 1994. október 6.)

SZENTELEKY-NAPOK, HUSZONHETEDSZER

A múlt hét végén ismét Szivác volt az úticélja azoknak (a keveseknek), akik évente legalább egyszer Szenteleky ákácjai alatt akarnak találkozni – emlékezni, meditatálni, hagyományt ápolni... (...)

A díjazottak távolmaradása miatti borongós hangulatot nem tudta felfűteni sem a Tartományi Közművelődési Közösség üdvözlő távirata, sem dr. Bányai János és Végel László levele, amelyben Szenteleky Akadémia megalakítását kezdeményezik. És akkor lépett pódiumra az Életjel Csáth Géza Művészetbaráti Körének kis csoportja, *Az építők – Tisztelgés Szenteleky emléke előtt* című performance-szal. A maroknyi gyerek – mert 13–16 éves gyereklányok művelték a csodát – áldást osztó, figyelmeztető, dorgáló, esdeklő, oltáriszentséget felmutató, köveket görgető, mélységeket áthidaló, formáló, egymást eltaszító, egymásba kulcsolódó, gyomláló, simogató... kezeinek varázslata nyomán tele lett a szívünk. És már nem azokat sajnáltuk, akik nem jöttek el, hanem örülni tudtunk azoknak, akik ott voltak, akikkel megoszthattuk a 27. Szenteleky-napok élményét, akikkel együtt fejet hajthattunk a bácskai ákácok poétájának sírjánál.

(-sy)

(Szabad Hét Nap, 1994. október 27.)

Életjel

Rendkívüli (777.)sz. 1989. X. 12.

Dicső természet

Vidékünk veszélyeztetett növényeiről

Közreműködők:	Népdalokat énekel:
Bakota Adrienn	Huszár Elvira
Bakota Lídia	Az est vendége:
Behtler Beáta	dr. Sturcz Béla
Dudai Edit	A beszélgetést veseti:
Lőrinc Zsuzsanna	Erekity Olga
Szekerédy Virág	Hendező:
Szokol Annes	Horváth Emma
Vass Éva	

Kísérőrendezvény:

Katona János munkáinak alkalmi tárlata

Az előadás 1989. október 12-én, csütörtökön 19.30 órakor kezdődik a zeneiskola hangversenytermében

Belépődíj: 5000 dinár

BARÁNYPIROSÍTÓ
(*Aikarna tinctoria*)

AZ ÉLETJEL VISSZHANGJA II.

KIADVÁNYAINK

KOSZTOLÁNYI-KIEGÉSZÍTÉSEK

Az Élet és Irodalom december 5-i számában jelent meg Domonkos László tájékoztató frása Kosztolányi Dezső új szabadkai kötetéről (*Kosztolányi szerbhorvátul*). Ehhez szeretnék néhány kiegészítést fűzni.

Az előzményekhez tartozik, hogy Kosztolányi művei közül a *Nero*, a véres költőt már 1931-ben kiadták Zágrábban, Mamuzić Giza fordításában, Thomas Mann előszavával. Költőnk első versét pedig szerbhorvát nyelven 1933-ban Alojz Gradnik tolmácsolásában olvashatták először déli szomszédaink. Legnagyobb számban a szabadkai folyóirat, az Üzenet centenáriumi számában – 1985/2–3 – találhattak szerbhorvát nyelvű Kosztolányi-verseket. Főként Josip Velebit, Mladen Leskovac, Enver Čolaković és Lazar Merković ültette át a magyar költő verseit.

Lazar Merković most – még a Kosztolányi-centenárium jegyében – önálló kis kötetben 56 Kosztolányi-verset szemelt ki és fordította le (*Deže Kostolanji: Izabrane pesme*). Néhány vers a genius loci érzékeltetésére került bele a válogatásba (*Ez a beteg, boros, bús, lomha Bácska*), de szerepelnek az életmű legjellemzőbb költeményei is (*Zászló, Három szátra, Ilona, Halotti beszéd, Hajnali részegség, Szeptemberi áhítat* stb.). A *Negyven pillanatkép* című sorozatot több, mint a fele képviseli. A hatszáz példányban megjelent könyv szerb és magyar bábái – kiadók, szerkesztők, lektorok – valamennyien köszönetünket érdemlik meg, amiért Szabadka költő fiát végre megismertetik a város nem magyar nyelvű lakóival is.

A fordítót viszont megtévesztette Kosztolányi *Mák* című kötetének (1916) még nekünk is szokatlan többes számú alakja („mai napok”; „napjaink”). A magyar lektorok meg nem vették észre a leiterjakabot: háromszor is a növényként ismert mák (szerbhorvát nyelven is mak) került a kötet cím fordításába. Ez a kis szeplő azonban mit sem von le az egész vállalkozás érdeméből és fontosságából.

PÉTER László

(*Élet és Irodalom*, 1986. december 12.)

Megjelent az Életjel ötödik évkönyve

Az Életjel – az élőújság megjelenésének harmincadik évfordulójára megjelent – ötödik évkönyve ugyanolyan impozáns kiadvány, mint amilyen az előző volt: csaknem négyszáz oldalon ad számot 1983 végétől 1988 november végéig végzett munkájáról. Felépítése azonos az előbbivel. Szerteágazó tevékenységét ezúttal Dudás Károly, Horváth Emma, Barbara Miklenović, Papp Imre és Gubás Ágota méltatja, Tolnai Ottó pedig hosszabb verssel köszönti jubileuma alkalmából. Dudás Károly bevezetőjében egyebek között arról ír, hogy „mostanra igazi mozgalommá terebélyesedett az Életjel: a hagyományörzés, a jelenlét és a nyitottság, az értékeremtés nemes mozgalmává, amelyhez hasonlóan nemcsak hogy szűkebb és szélesebb pátriánkban nem akad, de még Közép-Kellett-Európa tágas ege alatt sem. Múltunk, jelenünk, egész itteni életünk volna szegényebb nélküle. S ne álszerénykedjünk kimondani: talán az egyetemes emberi kultúra is.”

Ebből az almanachból is kiderül, hány nagy előadást és miniműsort tartott, hány színdarabot mutatott be Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpada, hány művet jelentett meg két sorozatában, hányan vettek részt rendezvényein és hányan léptek fel pódiumán. S aminek minden bizonnyal ugyancsak nagy hasznát veszik majd a jövő művelődéstörténészei: megtalálható a könyvben minden rendezvény teljes műsora, s csaknem háromszáz kép, amelyeknek egy része az előadásokról, másik része a fellépőkről – írókról, színművészekről, muzikusokról, vers- és prózamondókról – készült. De helyet kaptak benne a legsikerültebb plakátok és azoknak a portréja is, akik egykor vendégei voltak élőújságunknak, s a jelzett időszakban elhunytak.

Nem kevésbé jelentős az a két fejezet, amely az Életjel irodalmi estjeiről és kiadványairól szóló beszámolókat, ismertetőket és kritikákat tartalmazza, hiszen lehetővé teszi számunkra, hogy tárgyilagos képet kapjunk egy nagy jelentőségű szellemi mozgalom ötévi tevékenységéről. Ezt a képet teszi teljesebbé az az összefoglaló, amelyből megtudhatjuk, milyen díjakat kaptak a Csáth Géza Művészetbaráti Kör fiataljai a közszégi, tartományi és köztársasági szemléken. (...)

(Üzenet, 1988. december – 7 Nap, 1989. január 6.)

ÉLET AZ IRODALOMMAL

Az Életjel ötödik almanachja

Az Életjel magyar nyelvű irodalmi élőújság a napokban jelentette meg ötödik évkönyvét, amely az 1983 és 1988 közti időszak munkájáról ad áttekintést. A könyv a harmincéves évforduló alkalmából hagyta el a nyomdát. A vaskos, csaknem négyszáz oldalas, jól felépített könyv, az alkalmi írások mellett, azokat a kritikákat is tartalmazza, melyek az Életjel kiadványairól, a Csáth Géza Művészetbaráti Kör és a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad előadásairól jelentek meg a napilapokban és a folyóiratokban. A gyűjteményből is jó látható, hogy pontosan vezették az élőújság dokumentációját, mert a könyvben megtaláljuk az díjakról, elismerésekről szóló beszámolót, pontos kimutatást az előadásokról, végül pedig az egykori munkatársakról szóló rövid, lényegre törő nekrológokat olvashatjuk, amelyeket jól hasznosíthatnak majd azok, akik korszakunk művelődési életével foglalkozni.

A harmincéves munka azt bizonyítja, hogy az Életjel életerős, de ellentmondásos a léte, hiszen nem művelődési egyesület, mégis ennél több, a Veljko Vlahović Munkásegye-

*Munkatársra és tanítványa emlékezett a szabadkai születésű
neves néprajzkutatóra, Ortutay Gyulára*

Katona Imre

Beszédes Valéria

tem patronátusa alatt tevékenykedik, de nincs külön otthona. Ennek ellenére több irodalmi estet szervez, nagyobb a közönségsikere, mint némely művelődési egyesületünknek, amely helyiségekkel rendelkezik. Hihetetlenül hangzik, hogy az Életjel az elmúlt öt esztendőben évenként 38 irodalmi estet tartott, ezt pontosan dokumentálta az évkönyvben: közli a műsorokat és azok kritikai visszhangját. Ezekhez még hozzá kell adnunk az úgynevezett miniműsorokat, melyekből a Csáth Géza Művészetbaráti Kör 19-et rendezett, a Kosztolányi Irodalmi Színpad pedig négy színpadi játékot mutatott be. Ez évi 66 előadás!

Ezek az adatok a szervezők hihetelen energiájáról tanúskodnak. Fontos, hogy sokan vettek részt az előadások létrehozásában és magas volt a nézők száma is. Mindez azt bizonyítja, hogy az Életjel időszerű volt, és kielégítette nézőinek igényét, figyelemmel kíséri az irodalmi életet. Ha kellett, változtatott munkaformáján, mindig sikerült új munkatársakat is találnia.

Az élőjság az ötvenes években indult, néhány fró azzal a szándékkal indította, hogy az irodalmat, a színházművészetet, a zenét, a képzőművészetet népszerűsítse. Eredetisége abban nyilvánult meg, hogy az elit kultúra és a tömegkultúra között igyekezett megtalálni a középutat. Azt a célt tűzte ki korábban is, most is maga elé, hogy megismertesse a művészi értékeket, hogy szórakoztatva neveljen, s ehhez a klasszikus és mai magyar, illetve jugoszláv irodalmat hívta segítségül. Már 1968 óta kétnyelvű előadásokat rendezett; ezek megtartását sokban elősegítette szerbhorvát nyelvű szavalócsoportjának megalakulása. Ez irányú törekvésének köszönhető, hogy az utóbbi öt évben angol, francia és eszperantó nyelvű előadásokat is tartottak.

Az Életjel a magyar kultúra, irodalom és művészet ápolásával már nemcsak helyi jellegű művelődési intézmény, hanem vajdasági jelentőségűvé vált, amely az kultúrák és a népek kölcsönhatását hirdeti, megismerteti közönségével a világirodalmat, a németet, a finn, a kínait, a japánt.

Ugyanilyen jelentős pedagógiai munkája. Több művészt bocsátott útjára: frókat, színészeket, zenészeket, festőket, szobrászokat, előadóművészeket, akik e tevékenységükben találták meg életük értelmét. A tanulói fűjságból művészetpártoló közönséget nevelt, amellyel megismertette a modern irodalmi áramlatokat, zenét és festészetet.

Az Életjel elmúlt három évtizedes tevékenységét szűkebb környezete is elismerte. Munkájáért megkapta Szabadka város Októberi Díját, a vajdasági jelentőségű Szent-eleky-díjat. Az évkönyvben egyéb elismerésekről is beszámolnak, melyet az élőlújság tagjai kaptak. A legfiatalabbak pedig díjakkal tértek vissza a szavaló- és prózamondó versenyekről, amatőr színházi szemlékről.

Az ötödik évkönyv nem szól a nehézségekről, melyek biztosan voltak. Úgy látszik, a Életjel nemigen törődött velük, hogy munkáját siker koronázza. Kívánjuk, hogy a jövőben is ilyen kitartóan tevékenykedjen, mert ez jellemző a kultúra igazi képviselőire.

Ivan PANČIĆ

(Subotičke novine, 1989. január 13.)

A KOSZTOLÁNYI CSALÁD LEVELEZÉSÉBŐL

Rövid idő leforgása alatt immár másodszer nyújt át az olvasónak Kosztolányi Dezső levelezéséből összeállított, bevezetővel és magyarázó szöveggel ellátott könyvet Dér Zoltán, ismert hagyománykutatónk, a Kosztolányi-életmű szakavatott ismerője. A *Levelek Kosztolányihoz* című gyűjtemény után (ez a kötet azoknak a leveleknek a legértékesebb darabjait tartalmazza, amelyeket a költő kora jelentős fróitól, művészeitől és tudósaitól kapott) most a Kosztolányi család levelezéséből állított össze egy válogatást. Mégpedig a beavatott szakemberek és az átlagolvasó részéről egyaránt érdeklődésre számot tartó válogatást: az író és szülei között folyó levelezése nem kevesebb, mint 286 darabját. Ebből több mint félszáz Kosztolányi Dezső-levél, amelyet a szerző először publikál.

Időben ezek a levelek 1904. december 12-e és 1936. július 1-je között fródtak, átfogják tehát a költő pályája egészét, s így sok új és fontos adalékot kínálnak Kosztolányi Dezső életrajzához.

„... nincs magyar költő, aki szüleivel annyi éven át s olyan rendszeresen levelezett volna, mint Kosztolányi – írja *Egy új életrajz elemei* című kísérő tanulmányában Dér Zoltán. – Elképzelni is képtelenség, ábrándnak azonban fölwillanyozó, mi lenne, ha Vörösmarty, Petőfi, Arany után maradt volna ránk ilyen levelezés! Vagy előkerülne hasonló például Balassi hagyatékából. Az ábránd képtelensége talán érzékelteti, milyen nyereség az, ami most nyilvánosságra kerül.”

E példa nélküli gazdag gyűjtemény leveleinek eredetijét a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Kézirattára őrzi, 1978 óta immár földolgozott állapotban. A gyűjtemény anyagából folyóiratokban, lapokban korábban is megjelent már három közlemény, egyebek között Dér Zoltán gondozásában is, de közkinccsé, a Kosztolányi-életrajzban és -irodalomban eligazodni kívánó olvasó számára igazán hasznos útmutatóval csak így egymás mellé sorakoztatva, előszóval, jegyzetekkel és alapos eligazító tanulmánnyal ellátva, kötetbe rendezve válhatnak.

DUDÁS Károly

(Üzenet, 1989. március – 7 Nap, 1989. március 24.)

AKIT SZÍVÉBEN HORDOZ A KÖZÖNSÉG

(...) Valamikor, a hetvenes évek elején két kis könyvecske jelent meg az Életjel Mini-
atűrök sorozatában. Az egyik Burkus Valéria *Ibolya* (Ferenczi Ibi rivaldafényben), a má-
sik Garay Béla *A kulisszák világában* (Önéletrajz) címmel. Színházi életünk két nagy
egyéniségének állított emléket ez a két kis könyv. Róluk, rólunk szólt, vallott ez a két
szerény kiadvány. Azt példázta, hogy megbecsülés, ragaszkodás, szeretet vette körül szín-
művészeinket. Milyen jó lenne hinni, hogy ez ma is így van, hogy majd lesz azért valaki, aki
mondjuk, Pataki László, Sántha Sándor, Nagygellért János és talán nem utolsósorban
Gerich Endre életútját is végigkíséri. (...)

FARAGÓ Árpád

(Magyar Szó, 1989. március 25.)

KETTEN EGY KIADVÁNYRÓL

Életjel évkönyv 5. (1983–1988)

HAGYOMÁNY ÉS HAGYATÉK

Művelődéstörténeti törvényszerűség, hogy az idő mezsgyéi – az évfordulók – a fel-
mérésre, az át- és újraértékelésre (is) alkalmasul szolgálnak, az aktuális társadalmi-politikai
történekek pozícióiról: „érték” minősítést csak a hagyatéknak az a része kaphat, amely
egybevág az időszéri művelődéspolitikai törekvések célkitűzéseivel, összeegyeztethető az
uralkodó normákkal, beleillik az általános társadalmi értékrendbe. Más szóval: minden
évforduló (és a hozzá kapcsolódó minden felmérés) valójában a múlt és a jelen, a hagyo-
mány és az aktuális valóság viszonyának újraértékelése. A „volt” és a „van” azonban nem
szakítható el egymástól; a hagyomány a tegnaptól átnyúlik a mába, és ami a mai mérce-
inkekkel mérve hagyaték, az az idő egy korábbi dimenziójában eleven történésként élt, és
utóhatásai révén benne él a mában is.

Még feltűnőbb ez a jelleg az olyan évfordulók (események) esetében, amelyek cikli-
kusan ismétlődnek. Iskolapéldája ennek az Életjel-évkönyvek öt évenként újabb kötettel
gyarapodó sorozata. Az évkönyvek mindegyike – a korábbiak éppúgy, mint a legújabb – a
tárgyilagos számvetés és dokumentálás szándékával készült, de minősít is egyúttal és
értéktételeket is sugall a múlt történéseiről a jelennek (és a jövőnek).

Az ilyesfajta vizsgálódások, számvetések és értékelések kettős veszélyt hordo-
znak magukban. Az egyik buktató azt a krónikást fenyegeti, aki az események rész-
vevőjeként (esetleg tevékeny kreálójaként) vált a vizsgált periódus tanújává; kérdés,
mennyire tud (tud-e egyáltalán) szabadulni a történekek atmoszférahatása alól, tár-
gyilagosan felmérni, hogy mindabból, ami történt és a történés pillanatában olyannyi-
ra jelentősnek látszott, ezt a jelentőségét egy bizonyos idődistancián túl is megtarthat-
ja-e. Nehezíti a krónikás helyzetét, hogy viszonyulását általában az eseményekhez va-
ló helyzete határozza meg, ami esetleg árthat a tisztánlátásnak; a völgyből szemlélve a
dombocska is hegynek tetszhet. A tárgyilagosság igénye megköveteli, hogy tér- és
időperspektívából szemléljük a dolgokat.

További bonyodalmakat okozhat a krónikás lelki azonosulása a vizsgált folyamattal,
jelenséggel – a múlt egy lélegzetvételnyi töredékével –, hiszen így nem arról ír, amit és
ahogyan objektíve lát, hanem amit és hogyan szubjektíve tud. Időszériütlenné vált – vetik
ilyenkor a szemére –, pedig csak arról van szó, hogy nem tudta (nem akarta) az eseménye-
ket új időrelációba tenni, új (megváltozott) összefüggésekbe helyezni.

Anyanyelvünk megbecsülését szorgalmazták
Ágoston Mihály

Kaszás József

Az így értelmezett „időszerűtlenség” másik oka az lehet, ha a krónikás (kritikus) nem annyira a vizsgált korról vagy jelenséggel azonosul, hanem a jelen iránti viszonyulása torzul el, akár a napi politika hatása alatt, akár azért, mert – bár elfogulatlan a múlt iránt – a jelen egyes mozzanataihoz nem tud objektíven viszonyulni, jóllehet ezek a múltra vonatkozó értéktételek szempontjából meghatározó jelentőségűek lehetnének. Az előző fenntartások mellett (azok ellenére) sem tekinthet el egyetlen krónikás sem attól, hogy az eseményeket folyamatosságukban vizsgálja, mutassa be, bármennyire tisztában is van az-
zal, hogy a jelen az idő legmulandóbb, legrövidebb ideig tartó része.

Miért volt szükség mindennek elmondására az *Életjel* 5., az élőlűtség harmincadik évfordulójára megjelent évkönyve kapcsán? Hogy még erősebb hangsúlyt adjunk a könyv objektív, már-már puritán tárgyilagosságának. Az *Életjel* mindenesei, Horváth Emma és Barbara Miklenovicé keresetlen egyszerűségű sorai mintha tudatosan kerültek volna az ünnepies hangvételt, az egyéni számvetésnél többre nem is látszottak törekedni. Aligha a mondanivaló hiánya tette szövegüket ennyire lakonikussá; inkább a szerkesztői koncepció, amivel ezúttal hadd szálljak vitába. Függetlenül attól, hogy ez az évkönyv csak fél évtizedet fog át – azt, ami a 25. és a 30. évforduló között történt –, az egész évkönyvet gazdagabbá tette volna, ha ezek az egyéni számvetések túlnéznek a mezsgyén. Legalább a „nagy” jubileum, a harmincadik évforduló árnyékában szerényen meghúzódo „kis” évfordulókra: a Kosztolányi Színpad, a Csáth Kör, a könyvkiadás, a szerbhorvát nyelvű irodalmi színpad indulására. (És most, hogy pontot tettem a mondat végére, tolu fel bennem a kérdés: miért is beszélek nagy és kis évfordulókról, amikor tudván tudom, hogy mindegyikük nagy, óriási – ha nem is a számok, de művelődésügyünk, általános kultúránk szempontjából!?) Így az utószónak kell kárpótolnia bennünket és ennek köszönhetjük, hogy mégsem marad bennünk hiányérzet, mivel az utószó felvillantja előttünk a megtett út egészét is. És a „meghívott” szerzők tiszteletkörei is.

Tomán László

Vajda József

Dudás Károlyt nemcsak a számok ragadják meg – 1154 előadás 180 000 nézővel, 87 könyv 30 000 példányban, ötezernyi fellépő –, hanem az *Életjel* visszhangja is, amit költőinkben, íróinkban keltett: Gál Lászlót idézi Dudás, akinek a tizedik évfordulóra *ft Százezer szép szava* a harmadik évtized végére több milliónyi szép szóvá kerekedett, Lévy Endrét, ki először nevezte élőújságunkat élő forrásnak, és Fehér Ferencet, amikor a névvel szállt vitába: „Nem az élet jele – az élet maga!” És szól Dudás azokról az erővonalakról is, melyek láthatatlan hidakká ívelődtek az *Életjel* egy-egy műsora nyomán a jugoszláviai magyar és az egyetemes magyar irodalom, a jugoszláv nemzetek és nemzetiségek irodalma és a világirodalom közé.

Egy tiszteletkőr Tolnai Ottó verse is, amelyben hagyománnyal és hagyatékkal, léttel és nemléttel néz farkasszemet, a csáthosoknak beszél és sokakhoz szól, közben azt hallgatja, adnak-e életjelt (vészsjelet) versei... És szól két rádiós is: Papp Imre, kissé nosztalgikus múltbamerengéssel, amit senki sem ért meg jobban, mint az, aki maga is együtt volt fiatal az *Életjellel*, és Gubás Ágota, az önmagunkkal való szembesülés határozottan megfogalmazott szándékával, amellyel erkölcsi normaként is egybecseng a Németh Lászlói-gondolat: „A hely, amelyen világra jöttünk, éppúgy kötelez, mint a természet, amelyet világra hoztunk.”

A vaskos kötet további több mint 300 oldala dokumentum: sajtóvisszhangok, kritikák, ismertető, értékelések a tárgyilagos kívülrőlálló tollából, műsorlapok, plakátfakszimilék és több száz fotó – régi műsorok egy-egy megragadott pillanata. Persze, ezek sincsenek meleg, emberi, helyenként éppenséggel lírai gondolatok híján, hiszen a kritikust vagy krónikást is megragadja egy-egy olyan gondolatsor, mint Kopeczky Lászlóé, amelyet Zsigmond Endre idéz az előző évkönyvből:

„...Senki sem emlékszik majd ránk,
Csak arra a bizonyos időre,
Amikor még szép szavakat véstünk
Papírra, fára, kőre.

*Ez lesz majd emlékünk öre,
És te, Életjel,
Amint végtelen táncod ropod
Az időben, mely helyben topog.”*

A kötet legvégén, ahová már csak a minden könyvet konokul végigolvasók lapoznak el, néhány oldalnyi leltár: díjak és elismerések szemlékről, versenyekről és fesztiválokról. És utána néhány szomorú lap – memento mori! – az Életjel halottai: Verebes Gusztáv, Csuka Zoltán, Kenyeres Kovács Márta, ifjú Szabó István, Vujkov Géza, Lévy Endre, Stanko Vasiljević, Baranyi Markov Zlata, Miroslav Antić, Illés Endre, Mészáros Zakariás, Németh Rudolf, Bogdánfi Sándor, Garay Béla, Zákány Antal, Csiffáry Minka, Bela Tikvicki, Pálinkás József, Eibensütz Rózi, Nothoff Károly, Székely Tibor.

Mint a korábbi évkönyvek, ez az ötödik is komplett repertórium, melyet csak rendeznie kell majd annak, aki úgy érzi, hogy az Életjel megérett a tudományos feldolgozásra (is). És ez az idő talán már nincs is olyan messze, hiszen az Életjel réges-rég túlnőtte Szabadka és Vajdaság, de még az ország határait is. És ebben minden bizonnyal az évkönyveknek is része van. Az előző négynek éppúgy, mint ennek az ötödiknek. Hiszen – Gubás Ágotát idézve – „...az élőűjság nyomtalanul eltűnne tudatunkból, ha nem létezne a rendezvényláncot szinte karikára követő aprólékos számontartás, amely nem kevesebb, mint egy kísérlet: szembesülni közelmúltunk és jelenünk kultúrájának egy darabkájával...”

SZÖLLŐSY VÁGÓ László

AZ ÉLETJEL HARMINCADIK SZÜLETÉSNAPIJA

A szabadkai Életjel magyar élőűjság ötödik évkönyve 1988 decemberében jelent meg éppen a megjelenésének harmincadik évét ünneplő rendezvény napján. Az évkönyvben igen sok képet találunk az 1983–1988 közötti időszak egyes rendezvényeinek szereplőiről. A könyv elején írók, költők és az Életjel lelkes híveinek (Dudás Károlynak, Tolnai Ottónak, Horváth Emmának, Barbara Miklenovićnak, Papp Imrének, Gubás Ágotának) az írásait olvashatjuk. Mégis számomra a könyv legérdekesebb része az újságokból és folyóiratokból gondosan összegyűjtött kritikák az Életjel egyes rendezvényeiről és kiadványairól, valamint az Életjel egyes számainak műsorai (egész estet betöltő műsorok), a Csáth Géza Művészetbaráti Kör miniműsorai és a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad előadásai.

Az Életjel nagyon sokat dolgozott az elmúlt öt évben. Munkájának nemcsak Szabadkán és Vajdaságban, de külföldön is volt visszhangja. Erről egyértelműen tanúskodik ez a könyv a maga 380 oldalával. A *Halottaink* című rovat nálunk szokatlan, de a kegyelet szép gesztusa az egykori munkatársak iránt. Ebben a rovatban a fényképek mellett azoknak az elhunyt íróknak, költőknek, publicistáknak és művelődési dolgozóknak a rövid életrajzát és munkásságuk vázlatos ismertetését olvashatjuk, akik az elmúlt öt évben együttműködtek az Életjellel (Miroslav Antić, Lévy Endre, Bogdánfi Sándor, Zákány Antal, Csuka Zoltán, Verebes Gusztáv, Stanko Vasiljević stb.). Az Életjel szerkesztősége valószínűleg segíteni akart az eljövendő generációknak, akik majd egyszer korunk művelődéstörténetét tanulmányozzák.

Nem mindennapos jelenség nálunk, hogy ugyanaz az irodalmi élőűjság harminc éven át (megszakítás nélkül) minden hónapban megjelenjen a közönség előtt. Ez a művelődési dolgozók, írók, költők, publicisták, tanárok, színészek, festők, szobrászok és középiskolások egy csoportjának rendkívüli, minden tiszteletet megérdemlő erőfeszítése és energiája. Harminc évig kitarítani abban a törekvésben, hogy az irodalmat és a művészetet

közelebb vigyék a szélesebb közönséghez egy vidéki környezetben – ehhez több kell az egyszerű lelkesedésnél. Ehhez nem elegendő elvégezni a munkát az irodában, nem elegendő átvenni az öngazgatási érdekközösség dotációját. Ennél sokkal több kellett, különösen ha tudjuk, hogy az Életjelnek nincsenek helyiségei, rendezvényeit más művelődési intézmények helyiségeiben tartja, amelyek megértik és becsülik munkáját.

Az Életjel sikerének, „az irodalommal való együttélésnek” (Barbara Miklenović) a titka után kutatva az elemző elkerülhetetlenül szembekerül az Életjel munkájának célszerűségével, amelyre a „verba volant, scripta manent” jellemző, amit Horváth Emma, az Életjel rendezője az évkönyvben írt cikkének címéül választott. Ebből az írásból kitűnik, hogy az Életjel tagjait nem konvencionális motívumok vezérlik, hogy számukra az irodalom és a művészet az élet igazi feladat, hogy az irodalmi műveket pódiumon előadva ők is költőként, írónaként kilépjenek a szükségszerűségek világából a szabadság világába, a realitást transzcendenssel cserélik fel, az alkotáson keresztül túlnőjenek önmagukon.

Aki megértette, hogy a művészet varázslat, amellyel távoli tájakat adunk át, amely elhunyt embereket tart életben, a világ szellemeit emberi alakban mutatja be, a gondolatokat kézzelfoghatóvá teszi – ahogyan Hamvas Béla *Breughel* című tanulmányában írta –, az képes lesz arra is, hogy másoknál esztétikai élmény utáni vágyat váltson ki, az lehet a szépség tanítója, az képes lesz arra, hogy átadja másoknak az irodalmi művekben elrejtett életigazságokat. Az Életjel tagjai ezt megértik és erre képesek. Ez lehet az egyik magyarázata évről évre az Életjel sikereinek, már harminc év óta: hogy *van* közönsége, hogy *alkot* a felnőttek és a fiatalok körében is. Ez lehet az egyik magyarázata annak is, hogy az Életjel jelentős társadalmi elismeréseket is kapott: Szabadka Októberi Díját és a vajdasági Szent-eleky Kornél-díjat. Ugyanezeket a díjakat vagy hasonlókat kaptak az Életjel egyes tagjai (Urbán János, Dévavári Zoltán, Horváth Emma, Olga Afanaszjeva Torok). Az Életjel előadói is számos díjat kaptak a szép színpadi beszédért, versmondásért, színészi alakításért. Az Életjel igen sok színészt, írót, költőt, zenészt, képzőművészt adott Vajdaság művészeti életének, vagy hozzájárult ahhoz, hogy egyesekben megerősödjön az a meggyőződés, hogy a művészet élethivatásuk.

Az Életjel fennállásának harminc éve a legszebb módon cáfolja meg az amatőrizmusról mint az igazi művészet helyettesítőjéről vallott felfogás pontatlanságát. A hatvanas években ez a felfogás a kultúrát statikusan és nem dialektikusan szemlélte. Az elit kultúrával és művészettel mint az esztétikai érték hordozójával szembeállította a tömegkultúrát és művészetet, valamint megkérdőjelezte ez utóbbi létjogosultságát. Ez a felfogás figyelmen kívül hagyja azt a közismert ténytet, hogy minden író, költő és művész kezdetben autodidakta, tehát amatőr volt!

De nem mindegy, hogyan irányítják az amatőrizmust, ki vezeti, és melyek a céljai. Az Életjelnek sikerült kialakítania egy sajátos stílust az amatőrizmus és a professzionalizmus között. Az Életjel munkájának és előadásainak sikerült felkelteni a szűkebb és a szélesebb társadalmi környezet, a közönség és az előadók érdeklődését; ezek idővel változtak és nyomom követték a modern irodalom és művészet legaktuálisabb eseményeit. Erről tanúskodik az Életjel néhány egész estet betöltő műsora: *Korai bánat* – összeállítás Danilo Kiš műveiből, *Lóuszpalota* – 56 japán és kínai vers, *Áttüntetések* – találkozó Végel Lászlóval, *A szoborrá álmódott kő* – zászlóhajtás Ivan Meštrović művészetét előtt születésének 100. évfordulóján, *Bácskai szimfónia* – irodalmi összeállítás a Petőfi brigád megalakulása 40. évfordulójának tiszteletére, *Holdudvar* – író-olvasó találkozó Urbán Jánossal, *Lábkö-sönyűim csörrennek* – összeállítás Rabindranáth Tagore költészetéből. Néhány műsor 1987-ből: *Sárkányölő* – Andrej Vozneszenszkij sztrugai Aranykoszorú-díjas költő verseinek bemutatója, *Ezisztítmás* – Vuk-emlékműsor Vuk Karadžić születése 150. évfordulójának tiszteletére, *Vérző csillag* – összeállítás Mayer Ottmár életéről, *Virinój en utopio* –

Bogdánfi Sándor műve eszperantó nyelven, az eszperantó nyelv népszerűsítése céljából a fiatalok körében.

Az Életjel idővel nemcsak műsorainak tartalmát változtatta meg, hanem munkaformáját is. A fiatalok érdeklődésének felkeltése végett alakult meg a Csáth Géza Művészetbaráti Kör és a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad. Habár az Életjel már húsz éve ad kétnyelvű műsorokat is (magyar és szerbhorvát nyelven), tíz évvel ezelőtt megalakult a szerbhorvát szavalócsoporthoz is. Napjainkban az Életjel különböző alkalmakkor (a tanügyi dolgozók téli és nyári szemináriumának befejezésekor, a különböző díjak átadásakor, pl. a Bodrogvári Ferenc-díj átadásakor és egyéb alkalmakkor) „szolgáltató műsorokat” is adhat. A Csáth Géza Művészetbaráti Kör műsorai közül néhány: Halil Džubran-est, Louis Mac Neice-est, Ács Károly-est, Desanka Maksimović-est, Szabó Lőrinc-est, Miroslav Antić-est, Gustav Krklec-est, Dylan Thomas-est stb. A Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad (amelynek nincs színpada) előadta: a Pó-csoport S.S.S. mozgásművészeti produkcióját, Hans Magbus Enzensberger *A Titanic pusztulását, a Héro és Leandroszt* stb.

Az évkönyvben nem találkozunk a kulturális intézmények megszokott panaszaiival a munka iránti meg nem értésről, a munkához szükséges eszközök hiányáról.

Biztosan az Életjelt is sújtja az eszközök hiánya, mint minden kulturális intézményt. Erről a szerkesztőség is beszél a kiadói tevékenységről szóló írásában; ez a tevékenység valamikor rendkívül gazdag volt. Az utóbbi két évben az Életjel Könyvek kiadásában mindössze két könyv, míg az Életjel Miniatűrök kiadásában az utolsó és egyetlen könyv 1986-ban jelent meg.

Az Életjel a nehézségek ellenére dolgozik! Mit mondhatunk végül? Az Életjel minden tagjának azt kívánjuk, hogy a jövőben is ugyanilyen lendülettel dolgozzanak, ugyanilyen szeretettel mutassák be a közönségnek az irodalmi értékeket, hogy az Életjel egyike legyen az új irodalmi és művészeti tehetségeket összegyűjtő és nevelő helyeknek, és ily módon hozzájáruljon Szabadka irodalmi és művelődési életének gazdagításához.

Ivan PANČIĆ
(BALÁZS ARTH Valéria fordítása)

(Üzenet, 1989. április – Az utóbbi rövidített változata: Rukovet, 1989/1.)

AZ ALTERNATÍV KIADÁS LEHETŐSÉGEI

Nincsen akadálya, hogy bátorítsuk a kiadói tevékenységet Szabadkán,
az Életjel mellett vagy az íróegyesületben

(...) Az eddigiek után, csábít egy pofonegyszerű konklúzió, mely szerint csinálja csak az író a magáét, csinálja a kiadó is a magáét. Ezzel azonban megkerülnénk egynéhány problémát, különösképpen pedig nemzetiségi létezésünknek egy igen fontos sajátosságát. Itt jutunk el a sokat emlegetett monopólium-kérdéshez. Nekünk egy kiadó van, és a meglévő olvasóközönséghez mérten körülbelül egy is lehet. Ha ez a kiadó szakavatottan és felelősségteljesen végzi a munkáját, akkor nem a napi politika fogja elgáncsolni a kéziratokat. Lesznek azonban persze kéziratok, melyek nem látnak napvilágot, mert vannak náluk jobbak; és lesznek jó könyvek is, melyek alulmaradnak, mert a szerkesztő ízlése egy másfajta – szintén jó – könyvnek ad elsőbbséget. Ilyenkor az lenne a természetes, hogy az író elviszi a kéziratát egy másik kiadóhoz. A helyreigazításokat a verseny, a piac végzi. Több kiadó, több irányzat, több ízlés. De mit tegyünk, ha nincsen más kiadó? Egy ilyen monopóliumhelyzet, mely elsősorban létezésformánk velejárója, kerékkötője lehet a kiadónak, mely nem tud egy határozott koncepciót, stílusvonulatot követni, és persze hátrányos helyzetbe hozza az írókat.

Mi tehát a teendő?

Azt hiszem, mindenekelőtt támogatni, és nem gáncsolni kellene az alternatív kiadási lehetőségeket. Ha nincsenek is adottságok arra, hogy létrejöjjön Jugoszláviában még néhány olyan formátumú magyar nyelvű kiadó, mely versenyképes lenne az ország komoly kiadóházával, nincsen akadály, hogy bátorítsunk magyar nyelvű kiadói tevékenységet mondjuk Szabadkán az *Életjel* mellett, vagy az íróegyesületben, vagy másutt, vagy hogy serkentsük akár a magánkiadásokat. Minden új lehetőség csak gazdagítaná szellemi életünket. (...)

VÁRADY Tibor

(*Magyar Szó, Kilitó, 1989. április 22.*)

A KOSZTOLÁNYI CSALÁD LEVELEZÉSÉBŐL

Nincs magyar költő, aki szüleivel anyai éven át, s olyan rendszeresen levelezett volna, mint Kosztolányi Dezső. A szabadkai irodalomnak és művelődésnek, főként Kosztolányi és Csáth Géza életművének fáradszóró bűvára, Dér Zoltán újabb értékes forrással gyarapítja ismereteinket: a magyar Tudományos Akadémia könyvtárában őrzött hagyatékból 286 levelet tesz közzé az *Életjel* Könyvek 39. köteteként megjelent vaskos gyűjteményben. Ezeket 1904 és 1936 közt váltotta Kosztolányi, az édesanyja és az édesapja. Bár Kosztolányi Dezső a legkevesebb (53), Kosztolányi Árpád a legtöbb (125), valamilyen szempontból mind jellemző, akárcsak a költő édesanyjától való 108 levél. Ezeknek különlegessége még az is, hogy a költő anyja, Brenner Eulália, nyilván a családjában honos német szó miatt, a magyar helyesírással holtáig hadilábon állt. Főként éppen a sok családi vonatkozás miatt aligha tudta volna Dér Zoltánon kívül más a megértéshez sokszor nélkülözhetetlen, alapos névmagyarozatokat megadni. Tőle való a kitűnő utószó is, amely a levelezésnek az életmű és az életrajz szempontjából lényeges hozadékát veszi számba.

A levelekből legelsőbb is Kosztolányi Dezsőnek a szülei és a testvérei iránt való áldozatos és türelmes szeretete tűnik föl előttünk. Különösen Trianon után, amikor Kosztolányi Árpád megszűnt a szabadkai gimnázium igazgatója lenni, majd nyugdíjba is ment, lett szükség szüleinek és állás nélkül maradt húgának (a Pacsirtának) rendszeres támogatására. De kölcsönrel segítette orvos öccsét is egzisztenciájának megteremtésében, lakásának, rendelőjének megvásárlásában. Különösen föltűnő, hogy édesanyjának szinte követelőző leveleit is mennyi türelemmel, újabb és újabb összegekkel viszonzozza. Szerencsére barátja, a Bács megyei *Napló* főszerkesztője, Fenyves Ferenc készségesen vette át a pesti lapokban már megjelent írásokot másodközlésre, s az értük járó tiszteletdíjat magától értődően utalta ki a szülőknél, Kosztolányi Árpád halála után az édesanyjának. Ez havonta csaknem ugyanannyi volt, mint Anyika állami kegydíja.

Hasonlóképpen példaértékű Kosztolányi Dezsőnek az édesapja hirtelen föltámadt költői buzgalma iránti türelme is. Kosztolányi Árpád ifjú természettan-vegytan szakos tanár másfél száz verset írt az 1880-ban tragikus fiatalon elhunyt múzsájához. Verseinek egy részét a lányhoz írt leveleivel együtt a koporsóba tették. A 65 éves, első agyvérzéséből épphogy fölépülő öregúrban csaknem félszázados szunnyadás után ismét föltámadt a költői véna, amelyet nyilván fia is tőle örökölt. Első verseit Fenyves Ferenc – Kosztolányi Dezsőre, az eset kuriozitására tekintettel – szívesen közölte is. Csakhogy Kosztolányi Árpád ettől vérszemet kapva elárasztotta műveivel nemcsak Fenyvest, de a fiát is. Kosztolányi Dezsőnek baráti szívességgel sikerült is néhányat az Új Időkben, Az Érdekes Újságban közöltetnie. Mikor azonban a mérték betelt, a közlési készség kimerült, az öreg Kosz-

*A 7 Nap egykori munkatársai idézték fel főszerkesztőjük, Kolozsi Tibor alakját
Dér Zoltán
Burkus Valéria*

tolányi a sértett költők szokása szerint vádaskodott a sikeresek ellen. Még Babitsot is támadta, s nagy keserűséget okozott neki, hogy fia is a szabad vers híve lett. Érdekesek apa és fiú e tárgyban frott észrevételei.

Nem csupán Kosztolányi Dezső életrajzához nyújt tanulságos adalékokat e gazdag gyűjtemény, hanem ahhoz a társadalomtörténeti folyamathoz is, amely a határon kívül rekedt magyar értelmiség sorsát jellemezte a húszas évek első felében. Az anyagi leromlás, az államnyelvizsgától való szorongás, a följelentések léggöre nyomta rá bélyegét napjaikra. De az is jellemző, hogy miközben Kosztolányi Árpád 63 évesen magántanítványokra szorult, hogy a család középosztályi életszínvonalát fönntartsa, a két cselédlányról nem tudnak lemondani... Szép gesztus viszont, hogy Kosztolányi kérésére a szerb költőbarát, Veljko Petrović eljárt mind Kosztolányi Árpád, mind Kosztolányi Árpádné kegydíja ügyében.

PÉTER László

(Népszabadság, 1989. április 24.)

A CSALÁD

Nemcsak a költő, Kosztolányi, akinek a nimbusza mind fényesebb lett az elmúlt időben, az egész család felvonul a mintegy háromszáz levélben, közeli és távoli rokonok és ismerősök seregével Szabadka és Budapest vonalán a századelő harminc esztendeje alatt, úgyhogy valóságos történelmi repertórium a csaknem félezer oldalas kötet, amely most látott napvilágot, költséget és munkát nem kímélve Dér Zoltán útbaigazító bevezető írásával és a lényegét megvilágító, alapos tanulmánynak beillő utószavával. Az ismert és egyre jobban megbecsült Kosztolányi-kutató ezután már aligha talál a költő életrajzához tartozó ismeretlen anyagot. Semmi sem maradt titokban. Viszont olyan titkok kerültek nap-

Brenner János

Németh János

fényre, az intimitások egész sorával ebben a kötetben, amelyek minden retusálás nélkül hozzák szoros emberközébe Kosztolányi Dezső alakját. Hol szívfájdító, hol komikus és banális helyzetekben szinte kompromittálón, de így lesz hitelesen élő és igaz körülötte az élet.

A család, amelyből kinőtt, s amelyet maga mögött hagyott egy évekig tartó háborút követő történelmi változások bizonytalanságában, kicsinyes gondok között, aggódva és rajongva egyszerre, nemcsak a földrajzi értelemben vett vidék állapotában, de ha lehetséges, még mélyebbre süllyedve ebben a vidékiességben, a család bölcsőtől a koporsóig végigkísérte a költőt a maga útján.

Anyika, aki egyébként Eulália volt, mintha egy Krúdy-beszélyből lépett volna ki, de ez csöppet sem zavarta, hogy a végtelenségig gyengéd és időnként szigorú, igazi anya maradjon a maga egyszerűségében felmagasztosulva, de praktikus dolgokban végig megtartotta fölényét és gondoskodó szerepét. „A másik két hizót is levágtuk – tudatja a költővel, aki akkor már a Petőfi-társaság tagja volt és megírta a *Pacsirtát* s benne Vajkayékat könyörtelen iróniával elegy sfnivaló szeretettel anélkül, hogy a család magára ismert volna, s szegény Anyika nyugodtan siránkozhatott – ...3-on méter volt a kettő, úgyhogy most van 100 kiló zsírunk... Látod megint úgy elszomorít, hogy ebből nektek nem juttathatok semmit, de talán mégis...”

Apuska viszont e prózai bősséggel szemben felfedezi magában a költőt, verseket ír a Bácsmegyei Naplónak, csak az a panasza, hogy rossz helyen közölték, „a melléklet utolsó lapján”, gondosan eldugva a sakkrovat és a szerkesztői üzenetek közé, úgyhogy például Brenner Dezső figyelmét is kikerülte a közlés – mert ő is itt van: „A patikának üvegajtájában búsul-búsul egy gyógyszerészesség...” – A költőnek azonban valószínűleg sikerült megnyugtathatnia apuskát, a „Vén sást” ezzel a maga választotta epitetónnal, mert vérszemet kap és már napszámba írja zöngeményeit, s küldi fel a fiának, aki nem marad adós a nagylelkű bókkal. Sikerül is holtáig biztosítani Apuskát erről: „Gyönyörű versed megindított. Mindegyikben találtam valamit, ami elmés, finom, ötletes.” Viszont a sorsnak is meg-

vannak a maga útjai, mert az apa nagyon beteg, eret kell vágnia orvos fiának, Árpádnak rajta, titokban az egész család mélyen aggódik érte, de hiába hazudnak neki, egy év múlva meghal.

Életében azonban ő volt a legszorgalmasabb levelező. A mindennapi gondokat Anyikára hagyta, őt kizárólag fennkölt dolgok foglalkoztatják, figyelemmel kísérte fia minden ügyét, annak kortársairól is megvolt a maga, legtöbbször lesújtó véleménye: Babitsról, Karinthyról, sőt ő volt az első kritikusa a jugoszláviai magyar irodalomnak. Dide meg nem vitatkozott vele. Itteni kapcsolatai kizárólag anyagi természetűek voltak, s amikor a Napló válságos helyzetbe került, a Reggeli Újsággal és a Kalangyával próbál egyezkedni a család.

Apuska már nem él, Anyika viszont mindenről részletesen tájékoztatja, s Pacsirta alakjában megrajzolt húga, aki szegény csúnya volt, s azt kellett írni róla, „húgomat a bánat eljegyezte”, egyszerre előtérbe kerül, ő tárgyát a szerkesztőkkel, sőt még kérője is akad, de anyagiak miatt nem lesz a házasságból semmi. Különben a család hirtelen támadt, kellőképpen meg sem világított nézeteltérésére is most kerül sor, úgyhogy Anyika kénytelen így írni a költőnek: „Emlékezzél csak vissza, mit ígértél apuska ravatalánál,” hogy „soha el nem hagylak titeket... most ez a reményem is kezd veszni”. Aztán meg, úgy látszik, rendeződtek a dolgok, Anyika szorgalmasan írhatja tovább a leveleit, a költő azonban már csak telefonon érintkezik a családdal, jóllehet 1933-ban még hazalátogat a feleségével, s Ludaspusztán odaáll is, hogy a többiekkel együtt rajta legyen a fényképen. A családi szeretet holdudvara azonban elsötétül, a rákosodás réme s a költő halála véget vet közöttük a levelezésnek. Anyika tizenkét évvel túléli a fiát, de erről az időről az olvasónak már nem marad információja.

A Kosztolányiék kapcsolata azonban oly elágazó volt, hogy ebben a harminc éven át tartó kavalkádban csaknem mindenki látható lesz, aki valamit is számított a család életében.

Legtöbbet a Brenner fiúk szerepelnek a levelekben. leginkább Dezső, a gyógyszerész és Lacika a fényképen is felhúzott szemöldökével, aki, jóllehet Decsy lány volt a második felesége, s így még a család másik vonalán is erősítette a rokoni kapcsolatot, mentes maradt minden irodalmi fertőzéstől. Különben a másik Brenner, aki Jász Dezső néven hűszévesen ugyancsak a Nyugat megbecsült munkatársa volt, a háború után, itthon, elhallgatott.

Érdekes, hogy nem esik szó Ambrus Balázsról, annál többet említik a levelekben dr. Hermann Károlyként mint orvost. Igaz, hogy őt, mint költőt Somlyó Zoltán kemény hangon utasította rendre szemérmetlen Kosztolányi-utánzataiért még az Esztendő lapjain, amelyek a plágium határát érintették. De ezt az inzultust abban a folyóiratban, amelynek egyik szerkesztője maga Kosztolányi volt, minden jel szerint békésen elsimították.

Furcsa történet keretében találkozunk Kis Vilmos névvel, aki rövid ideig Hétről – Hétre címmel irodalmi folyóiratot szerkesztett, s Radó Imrével, amint Kosztolányit szerette volna megnyerni a Kalangyának, miután Senteleky ezt a kapcsolatot nem akarta létrehozni. S a „napszámos” Kisbéry Jánossal, Kosztolányi felfedezettjével, aki gyalog ment el tiszteletet tenni a szülőkhöz, sőt még Mihalik Istvánnal, a zombori gimnázium számtantanárával, aki Kosztolányi Adám tanára lett. Kosztolányiné könyve a megszünt levelezés utáni időnek hát egyetlen tájékoztatója.

Amikor a családból már nem maradt senki, csak Pacsirta járta egymaga bánatosan a szabadkai utcákat.

HERCEG János

(7 Nap, 1989. május 5.)

Életjel

XIII. évf. 1. / 787. sz.

1990. I. 29.

NAVIGARE NECESSE EST

Sáfrány Imre - emlékest halálának 10 éves évfordulóján

Műsoron:
méltatások, versek,
színdarabrészletek, útirajzok
és zeneszámok

Fellép:

Behntler Beáta
Juhász Ágnes
Jurlic Lajkó Tilda
Lőrinc Zsuzsanna
Palágyi Szilvia
Szokol Ágnes
Urbán Márta
Velszenberger
Anna

Közreműködik:

Szebenyi
Magdolna
/gordonka/

A beszélgetést vezeti:

Krekity Olga
Németh János

Bevezetőt
mond és az
alkalmi kiállítás
anyagát válogatta:
Baranyi Anna

Az est vendégei:

Bela Duranci
Kopeczky László
Pap József
Torok Sándor
Szilágyi Gábor
Tolnai Ottó

Rendező:
Horváth Emma

Az előadás, amelyet a Városi Múzeummal együtt rendezünk,
1990. január 29-én, hétfőn 19 órakor kezdődik
a Városi Múzeum helyiségeiben

A KOSZTOLÁNYIAK – KOSZTOLÁNYIÉK

Nem akarunk szabályos kritikát írni Dér Zoltán új kiadványáról, amely *A Kosztolányi család levelezéséből* címmel jelent meg Szabadkán, s nem akarunk Herceg Jánossal sem versenyre kelni az e kötetre való rálátásban, a benyomások sommás megfogalmazásában. Mi tallózunk az 1904 és 1936 között frott, és (azok közül) itt közölt 286 levél szövegében.

S nyomban az apát, Kosztolányi Árpádot igyekszünk tetten érni, hiszen egyértelműen kitetszik, az ő alakja a Kosztolányi család központja, s ő az, aki a költő fiával a viszonyulást megszabva, azt mintegy diktálja, és a költőnek a családjához való kötődéseit definiálja. Ha eddig nem értettük a gimnazista tüntető lázadásának minden okát, e levelek olvasása után gondolnunk kell az igazgató apa elleni lázadás lehetőségével is, nem csupán a tanára elleni dacban, illetve a diáktehetség önteltségében kell keresnünk a provokatív magatartást. Kosztolányi Dezső az érettségi után jó fia lesz apjának-anyjának, de még egyszer fellázad, amikor pénzügyi követeléseit végrehajtja a családon, de már apja halála után! A természettudós apa, aki többek között az ingamozgás elméletéről készítt dolgozatot és azt Eszéken publikálja 1883-ban, a pontosságnak, a precizitásnak mindenképpen a híve lehetett, s bár neki is hajlama volt a könnyelműsködéésre, mert öregkorában el is kapta magát, fiában, akit pedagógusszemmel nézett, mindvégig nem szerette a felengzőséget, a pongyolaságot, és minden esetben azzal torolta meg az ilyeneket, hogy rájuk kérdezett, a tényszerűséget követelte meg fiától. „Egyet azonban nem értek – olvasunk 1905 novemberében kelt levelében – azt, hogy előbbi leveleidben az alapvizsgálat terminusául ennek a hónapnak a végét jelezted, most pedig decemberről beszélsz. Melyik az igazi?” S nem tesz másképpen húsz évvel később, 1925-ben sem. A költő családjával együtt akkor a franciaországi Grenoble melletti La Tronche-ban nyaral, és hazaküldött leveleiben ellenőrizetlenül közöl adatokat. Mire az apja a következőképpen reflektál: „... Azért is különös hely ez, mert első levelezőlapod szerint Grenoble-tól elektromos vasúton 15 percnnyire van, a második szerint csak 10 percre, sőt a harmadik tudósítás értelmében csak 5 percre. Csak azt nem tudjuk, hogy La Tronche közeledik-e folyton Grenoble-hoz, vagy megfordítva, vagy pedig kölcsönös-e ez a csodás közeledés?” 1916-ban, Ferenc József temetése idején „olvashatatlanul pongyola frása” miatt dorgálja fiát, hiszen végül a törvényszéki frászakértőhöz viszi el fia levelezőlapját, fejtené az meg. Az izgalomra az adott okot, hogy akkor történt a herceghalmi vasúti katasztrófa. Éber szemmel olvassa fia leveleit tehát, s lecsap, ha valamelyik információra a gyanú árnyéka vetődik. Így 1918. január 3-án írja: „Nem tudtuk megérteni ma kapott leveledből azt, hogy miért kaptál te Hatvany bárótól karácsonyi ajándékul a hőmérő mellé oltó tűt? Mi a csodának volna ez neked? Csak nem lettél morfinista vagy kokainista? Nyugtass meg, kérlek, bennünket minél előbb e tekintetben is.” Érthető az aggodalom, hiszen ott a példa, a Csáth Gézáé, akinek tragédiájáról ugyancsak híradást küld a fiának. De hogyan emlegeti! „Unokatestvéred, a regőcsei orvos...” – mondja. Nem az frót, nem a művészt látja benne, főképpen nem a modern művészt, amilyen mind Kosztolányi Dezső, mind Csáth Géza volt. Oponál is a szikárabb ízlésű apa, amikor fia szabadverseiről, vagy ahogyan ő mondja, „kötetlen verseiről” van szó. „A külsőre nézve talán elég utalnom arra, hogy a vers szót az imént is idézőjelbe tettem; sehogyse tudom magammal elhíttetni, hogy amit versként olvasok, valóban vers.” Ezt 1925 januárjában közli fiával. Egy másik levelében az új divat szerinti rongyos ruhának mondja a szabadverset, és leszólja Mikes Flórist éppen úgy, mint Babits Mihályt vagy Krúdy Gyulát a maga ízlése nevében! És stílusa nevében is természetesen, amely a korszak hivatalos stílusának egy szelvédtett, enyhített változata. Egy távirat 49 órás késését 1924-ben „hivatalos eljárás tárgyává” akarja tenni, 1926. január 2-án pe-

dig így köszöni meg fiának az ígért küldeményét: „Köszönöm, édes fiam, hogy nem feledtél megígéretedről és szíves leszel hozzánk juttatni a szépirodalmi könyveket és füzete- ket, mik üdítő szórakozást fognak adni mindnyájunknak.” Ez a mentalitás pedig akkor vetkőzik ki mintegy önmagából, amikor Dezső fia kedveskedő asszisztenciája mellett ver- seket kezd írni. Addig rokonszenves a szigora, aztán sajnálatra méltó a tetszelgése új sze- repében.

Ami pedig kétségtelen levelei alapján, hogy *egyéniség* volt – erényeivel, szeplőivel egyetemben!

BORI Imre

(7 Nap, 1989. május 19.)

IVAN SARIĆ ELŐDJE

Adalék egy regényhez

A szabadkai monográfia munkatársi köre öreg újságok lapozgatása közben meglepő közleményre bukkantak. Ebben az áll, hogy bizonyos Gál Tamás nevezetű ötödik körű „sza- badkai szegény paraszt ember” repülőgépet szerkesztett. A hír – nagyon lényeges adat – 1887. június 5-én jelent meg Szalay László újságjában, a Szabadság című hetilapban. Azonban a nevezetes repülőgép felszállása nem sikerült. A szemtanú állítása szerint a masina, „ha hajtják, repül is (vagy szalad?), de nem emelkedik”. Egyéb adat nincs az újságban.

A vonatkozó irodalomból kiszűrhető ugyan, hogy abban az időben (1870 és 1890 között) már foglalkoztak modellkísérletekkel, ellenállásmérésekkel, sőt az orosz Mo- zszajszkij gőzmotoros repülőgéppel is próbálkozott, de erről az ötödik körű Gál Tamás nem valami sokat tudhatott. Helytörténeti ismereteink felülvizsgálására sem ösztökél

A kétszeres Híd-díjas Herceg János vallomását a hazáról Nagy Mária rögzítette szalagra a Szabadkai Rádió számára (balról Vajda Gábor)

*A fészekalj melegét hozták körünkbe dorozslói vendégeink
(Herceg János, Szalai János, Dautbegovics Zoltán, Kovács Endre)*

bennünket a hír: Szabadka első repülő embere kétségtelenül Ivan Sarić (Száríts János), aki 1910. október 16-án saját szerkesztésű gépén, sok tanú előtt, először emelkedett a levegőbe a Zorka gyár környékén. Erről ne vitatkozzunk.

A Szabadság című hetilap idézett közleménye csak azt bizonyítja, hogy Szabadkán a múlt század nyolcvanas éveinek második felében a repülés lehetősége elég hatékonyan foglalkoztatta az emberek képzeletét. Kiszámítható továbbá, hogy az újsághír megjelenésének időpontjában Ivan Sarić tizenegy éves gyermek volt. És ebben a korban különösen fogékony a képzelet! Szóval Gál Tamás próbálkozása és Sarić sikeres kísérlete között bizonyos laza összefüggések feltételezhetők, de cekkel nem érdemes részletesebben foglalkozni.

Van azonban a hírnek egy irodalmi vonatkozása. Csáth Géza, Havas Emil és Munk Artur staféta módra írt, *A repülő Vuclidol* című szatirikus regényének témájára gondolunk. Ebben a regényben szintén parasztember – az öreg Sztipán, illetve a vuclidoli Franciskovics István – szintén repülőgép szerkesztésével foglalkozik. A regényt századunk elején folytatásokban közölte a Bácskai Hírlap. Könyv alakban a budapesti Magvető Könyvkiadó gondozásában jelent meg. Az utószót Dér Zoltán írta, aki elég szoros kapcsolatot sejt a regény témaköre és Ivan Sarić készülődése között. „Bizonyosra vehető – írja Dér Zoltán –, hogy Csáthék regénye és Száríts kísérletei, illetve azok öblös visszhangja között szoros az összefüggés.”

A feltételezés nem alaptalan, mégis valamelyest erőltetettnek tűnik. Ugyanis az évszámok között elég nagy az eltérés: a regény – Dér Zoltán bizonyítékai szerint – 1906-ban íródott. Sarić pedig 1910-ben repült. Az eltérés négy év. Nincs okunk kételkedni abban, hogy Szabadka jeles polgára már 1906-ban gondolt a majdani repülésre, de más források arról tanúskodnak, hogy 1905-ben még az automobil kötötte le a figyelmét. Az sem mellékes, hogy Sarić repülőgépéről csak 1910 tavaszától cikkeztek a szabadkai újságok. A visszhang ettől kezdve bizonyítható.

Megfigyelhető még, hogy *A repülő Vuclidol* fiatal szerzői, bár mulatságosan találó képet festettek a kor Szabadkájának közéleti viszonylatairól, az öreg Franciskovics Sztii-

pán alakját vagy elrajzolták, vagy nem Sarićról mintázták. Mert ne feledjük: Sarić 1906-ban már világot járt sportember, művelt tisztviselő, szenvedélyesen csináló és megcsináló alkat, az öreg Sztipán pedig – akármerről nézzük – a kor közéleti viszonylatainak és szereplőinek csúfolását szolgáló karikatúra.

De ne szaporítsuk a szót. Esetünkben a Szabadság című hetilap idézett közleménye bizonyos mértékben megkíméli az irodalomtörténet kutatóját az összefüggések bizonyításiának fáradsalmaitól. Régebben is próbálkoztak Szabadkán repüléssel, igaz, nem a Vuicsidolban, de nem is olyan nagyon messzire a Vuicsidoltól. Gál Tamás repülőgéperől más egyebet nem tudunk, de az újsághír is valami.

(p)

(7 Nap, 1989. június 9.)

KI VOLT A MODELL?

Amikor május közepén a Szabadkai Monográfia Társadalmi Szervezet közlönyében, a Pro Memoria ez évi első számában elolvastam Magyar László *Ivan Sarićnak volt elődje is!* című frását, magam is először arra gondoltam, amiről (p) kollégám lapunk két héttel ezelőtti számában *Adalék egy regényhez fel- és Ivan Sarić elődje* címmel írt, nevezetesen arra, hogy Csáth Géza, Havas Emil és Munk Artúr a Bácskai Hírlapban folytatásban közölt közös regényük, *A repülő Vuicsidol* főszereplőjét nem Szárits Jánosról mintázták, hanem Gál Tamásról. Arról a Gál Tamásról, akiről a Szabadság című szabadkai hetilap 1887. június 5-i számában a következő olvasható: „A világ összes tudósait lefőzi egy szabadkai szegény paraszt ember, névszerint Gál Tamás, 5-ik köri lakos. Hogy lehetne repülni? – ezen tőri fejét régóta, s végre nézte a repülő madarakat, hogy végre munkához fogott. Dolgozott, tervezett, s végre elkészült az óhajtott dolog, a – repülőgép. Kész. Ha hajtják, repül is, de nem emelkedik. Elhozta Gál e furcsa találmányát szerkesztőségünkhöz is a napokban bemutatni, de a kísérlet nem sikerült. Még három csavar kell hozzá Gál szerint, s akkor a gépezet tökéletes leend. Hogy e három csavart sikerül-e Gálnak elkészíteni, azt nem tudjuk, de valószínűleg úgy jár ő is mint jártak már számtalanok, az utolsó szeg elhelyezésénél végleg megakad.”

Ennyit tudunk tehát Gál Tamásról, akiről Magyar László – melleleg – még azt is kiderítette, hogy 1861. december 14-én született városunkban, s itt is halt meg 1917. augusztus 11-én szívszélhűdésben. Való igaz, *A repülő Vuicsidol* Francziskovics Istvánja habitusában közelebb állhat Gálhoz, lévén ez utóbbi napszámos, s nem adóhivatalnok, mint Szárits. Igen ám, csakhogy ebből korántsem lehet arra a következtetésre jutni, mint amire kollégám jutott, hogy „a Szabadság című hetilap idézett közleménye bizonyos mértékben megkíméli az irodalomtörténet kutatóját az összefüggések bizonyításiának fáradsalmaitól”. Nem kíméli meg, sőt még jobban összekuszálja a szálakat. Egyrészt azért, mert mindeddig úgy tudtuk, hogy városunkban csupán egy ember volt, Szárits János, aki repült. Mi sem természetesebb, hogy azt hittük, ő szolgál a három fiatal író számára modelttel. Igaz, kissé zavarólag hatott, hogy Sztipán bácsi és Szárits János alakja meglehetősen elüt egymástól (az előbbi humoros figura, aki körül minden mulatságossá válik, az utóbbi pedig magyarországi, ausztriai, németországi és szerbiai kerékpár- és motorkerékpár-versenyek győztese, köztisztviselőként álló sportember), de más analógiát föl sem mertem tételni, hiszen a regény megjelenése és a nevezetes fölszállás között mindössze négy év volt. De ha történetesen föltételeznénk, az legalább olyan erőltetett volna, mint az előbbi föltételezés. Az előbbi következtetés már csak azért is logikusnak látszik, mert a helyi lapok bizonyára beszámoltak arról, milyen tervei vannak a város egyik lakosának, ha másért nem,

hát azért, hogy összegyűljön az a négyezer forint, amennyibe a Szárits tervezte motor került. (Mintha ilyen főlhívásokat olvastam is volna valahol már 1910 tavasza előttről. De ha nem, akkor is elképzelhető, hogy előbb-utóbb rábukkanunk ilyen cikkekre valamelyik könyvtárban, ahol a monográfia szorgalmas munkatársai majd csak ezután kutatnak, ha már könyvtárunk gyűjteménye olyan hiányos.)

Bántott tehát engem is az, hogy a fiatal szerzők olyannyira elrajzolták Francziskovics Sztipán alakját, hogy csak nagy jóindulattal lehetett föltételezni a kapcsolatot közte és Szárits János között. De föllehetett! S föllehet. S nemcsak azért, mert mind a ketten bonyevácok (noha ez is elegendő lett volna már tíz-egynéhány évvel ezelőtt is arra, hogy Száritsot tekintsem modellnek, s ne Gál Tamást, ha történetesen hallottam volna róla), hanem mindenekelőtt azért, mert 1887-ben, amikor a Szabadság említett híre megjelent, Csáth Géza csak néhány hónapos, Munk Artúr egy-, Havas Emil pedig hároméves volt. Persze Gál Tamásról később is hallhattak, de nem valószínű, hogy a repülőgépet szerkesztő szegény parasztemberről két évtized múltán is beszéltek az emberek, sokkal inkább az, hogy Szárits tervezett fölszállása tartotta izgalomban a várost, hiszen szenzációnak ígérkezett, s évek kellettek ahhoz, hogy elgondolása megvalósuljon. Bár ki tudja. Félő, hogy erre most még nem tudunk egyértelmű választ adni.

Arra azonban igen, hogy *A repülő Vuksidol* – több mint hét évtizedes lappangás után – másodszor az Üzenet 1978. januári számában, majd az Életjel Könyvek 16. köteteként jelent meg ugyanebben az évben, s csak ezután adta ki harmincezer példányban a budapesti Magvető.

(d)

(7 Nap, 1989. június 23.)

ÚJABB ADALÉKOK(?) EGY REGÉNYHEZ

Mielőtt (végleg) lezárulna a Pro Memoria ez évi első számában megjelent *Ivan Sarcinak volt elődje is!* című írásom kapcsán keletkezett disputa, máris hozzáfűzhető: alulrottra igenis ösztönzőleg, mi több, gyümölcsözőleg hatott e vita, mert nemcsak a regény (Csáth Géza–Havas Emil–Munk Artúr: *A repülő Vuksidol*) elmélyültebb újraolvasására sugall, hanem további kutatásra is ösztökélt.

Ha abból indulunk ki, hogy a három ifjú szerző regényének lapjain az egykorú Szabadka létező alakjai, városatyái is megelevenednek, akkor feltehető a kérdés: vajon valós személy-e a történet főhőse, Francziskovics István (Sztipán)? Vagyis: ha már nevének nevezi a mű Biró Károly, Mamusich Lázár, Reisner Lajos, Szalay Mátyás, Antunovits Andor, Pleszkovics Lukács stb. hatósági tagokat, akkor némi valószínűséggel állíthatjuk, hogy a főhős is létező figura!

Az 1906-ban íródott szatirikus regényből kitűnik, hogy a 60 éves Francziskovics István a város IV. kerületében (ún. Vuksidol), az Árok utcában lakott.

A levéltári kutatás során megtudtuk, hogy városunk a század elején számos Francziskovics nevű családdal dicsekedhetett. Legtöbbjük a III. körben található, de 1906-ból csak Balázásra és Györgyre bukkanunk rá a IV. körben. (És még egy adat: Árok utca akkoriban valóban létezett a IV. körben. Ám ami érdekes: a III. körben három Francziskovics István nevű lakossal is találkozhattunk a Szekender bég utca 17., a Madár utca 20. és 30. számú házban. A II. körben, a László utca 413. szám alatt pedig Francziskovics Istvánné nevét jegyezhetjük fel.) A megsárgult irományok beszámolnak továbbá egy újabb (?) Francziskovics Istvánról, a Tompa – Kelebia 51. szám alatti kincstári dohánytermelőről.

Utánanéztünk az ügynek az anyakönyvi hivatalban is, ahol meggyőződhattünk róla, hogy 1846. november 4-én és december 10-én (ellenőriztük az 1845. és 1847. éveket) két Francziskovics István nevű gyermeket kereszteltek! Közülük válhatott az egyik vagy talán a III. köriek közül valamelyik – társadalmi tájékozottsága és élénk észjárása révén – a regény főhősévé.

Ez csak feltevés, akárcsak az igyekezet is, hogy Francziskovics Sztipán alakját Szárits János (Ivan Sarić) aviatikusról, vagy netán Gál Tamás V. körü paraszt kísérletezőről mintázták a szerzők. – Közülhetünk azonban egy nem mellékes körülményt, amiből némi összefüggések feltételezhetők: Szárits János 1906-ban a III. körben, a János utca 824. szám alatt lakott! Tehát abban a városrészben, hol vagy tizenegy Francziskovics vezetéknevű családfő, közöttük a három István nevű is megtelepedett. De közben hadd szögezzük le: a szabadkai Történelmi Levéltárban természetesen nem bukkantunk Francziskovics István nevű lakosnak egyetlen olyan tartalmú kérvényére sem, melyet – miként a regényben olvasható – az „általa feltalált repülőgép” kapcsán intézett a törvényhatósági bizottsághoz.

Vizsgálható a kérdés más szemszögből is. Elég csak végigkísérni a múlt század végi és e század eleji lapok, lexikonok és egyéb szakkönyvek tartalmát, azonnal következtethető, hogy a nagyvilág műszaki fejlődéséről mégiscsak értesülhetett, nem is mindig a szabadkai lakosság legszűkebb rétege. Tudjuk, hogy 1903 végén óriási visszhangot keltett világszerte az amerikai Wright testvérek által feltalált motoros repülőgép sikeres felemelkedése. Már jóval korábban is végeztek repülési kísérleteket, sőt egyesek valamilyen módon repültek is! Szabadka tőkés fejlődéséhez hozzátartozik még, hogy nemcsak a sporttevékenység révén tűnnek fel nem mindennapi egyéniségek, hanem ugyanakkor olyan légkör is teremődik, hogy egyéb kérdések, pl. a repülés lehetősége, különösen foglalkoztatja a lakosságot, legélénkebben bizonyára a fiatalság képzeletét.

Nem véletlenül született meg tehát *A repülő Vucsidol* című regény. Nyitott maradt azonban még a Francziskovics Sztipán életével kapcsolatos kérdés is: miért hajlott korú (60 éves) az ifjú szerzők főhőse, a repülőgép-feltaláló? (1906-ban Szárits János 30, Gál Tamás 45 éves).

Végezetül, ha már a nyitott kérdéseknél tartunk, ugyancsak eltűnődhetünk a szabadkai Gál Tamás szegény parasztember 1887-ben bemutatott repülőgépén is. A Szabadság hetilap szerkesztőségében ugyanis nem sikerült a felszállási kísérlet. Ám előbb, a külvárosi lakása környékén egyszer-kétszer mégis eredménnyel járhatott erőfeszítése (amelyet sok évtized múltán már nehéz volna bizonyítani).

Különben fel se kereste volna Gál Tamás a szerkesztőséget!

MAGYAR László

(7 Nap, 1989. július 14.)

ANTOLÓGIAI ÉRTÉKŰ NOVELLÁK

Sokévi előkészület és két évvel Csáth Géza születésének századik évfordulója után először jelentek meg szerbhorvát nyelven az író elbeszélései. Az Osvit és az Életjel, de különösen Lazar Meković és Tomislav Vojnić fordítói munkájának jóvoltából az olvasók kezükbe vehetik az *Ismeretlen házban* című gyűteményt, amely 26 elbeszélést tartalmaz, annak a szabadkai írónak és elme- és idegorvosnak a műveit, aki városunk szülötte, s élete javát is itt töltötte el.

Csáth Géza 1919-ben fiatalon hunyt el. Mindössze 32 évet élt, rendkívül gazdag életművet hagyott hátra, a művészetek elkötelezettje volt, de sajnos a morfiómé is, amely aztán tragikus végzetét okozta.

A novelláskötetben olvasható Dévavári Zoltánnak – az életmű és életrajz kiváló ismerőjének – hosszabb utószava is.

– Csáth európai rangú író volt, elsősorban témaválasztásában és annak feldolgozásában hatott a későbbi magyar klasszikusokra. Érdekes, hogy a kritikusok hamar felfigyeltek elbeszéléseire. Eredeti egyéniségét frásaiban is felfedezhetjük – mondja Dévavári.

Az *Ismeretlen házban* ugyan nem tükrözi Csáth Géza gazdag és sokoldalú munkásságát, de tartalmazza legjobb elbeszéléseit.

Csáth műveiben hűen örökölte meg a kispolgárok környezetét, azok életevitelét, akiket szeretett sokkolni történeteivel és drámáival. Elbeszéléseiben felismerhetjük a korabeli Szabadka egyes kerületeit is.

– Tehetségével és képzettségével Csáthnak sikerült az itt élő embereket felfedeznie. Csodálatra méltó, hogy alig húszévesen milyen mélyre tudott hatolni az emberek lelkivilágába, s örök érvényű megállapításokra jutni. Műveinek jelentőségét egyetemességük adja, s az, hogy a mai olvasók számára is van mondanivalója – állítja Lazar Merković, a fordítók egyike.

Az *Ismeretlen házban* című kötet megjelenésével a szerbhorvát nyelven olvasók is betekintést nyerhetnek Csáth Géza életművének egy részébe. Sok évnek kellett eltelnie, hogy megismerhessük ezt a kiváló prózaíró, Szabadka irodalmi életének e jeles egyéniségét.

A. I.

(*Subotičke novine*, 1989. július 28.)

CSÁTH-KÖTET SZERBHORVÁT NYELVEN

Szabadka az utóbbi két évtizedben kivételes figyelmet fordított Kosztolányi Dezső és Csáth Géza emlékének és életművének ápolására: mindkettőjüknek szobrot emelt a város központjában, az Életjel két művészeti csoportja az ő nevüket viseli, az előújság több kötetben megjelentette mindaddig ismeretlen műveiket, a *Subotičke novine*val együtt pedig kiadta az előbbi válogatott verseit szerbhorvát nyelven. E kiadványok szinte mindegyike nagy érdeklődésre talált mind a szakmabeliek, mint az olvasók körében.

Bizonyára így lesz ez Csáth Géza novelláskötetével is, amely a két kiadó gondozásában *U nepoznatoj kući* (*Ismeretlen házban*) címmel jelent meg Lazar Merković és Tomislav Vojnić hozzáértő fordításában, hiszen a modern magyar novellisztika tragikus sorsú előfutárának viszonylag gazdag életművéből a legjobb huszonhat novellát tolmácsolták. Így aztán az elmúlt nem egész egy évtized alatt – két angol, egy szlovák és egy francia nyelvű válogatás után – a Csáth-opus [újabb] könyvvel gazdagodott. Ennek jelentősége túlnő a város határain, mert a szerb és horvát olvasóknak ezúttal nyílik első ízben alkalmuk arra, hogy megismerkedjenek a jeles író alkotásaival, akit egyre többen tartanak európai rangú szerzőnek. Eddig ugyanis csak a szabadkai Rukovet közölte tőle húsz évvel ezelőtt egy, a kragujevaci Koraci pedig tavaly tavasszal négy novellát és egy hosszabb részletet 1912-1913-as naplójából, valamennyit Sava Babić fordításában.

De a mostani gyűjtemény nemcsak emiatt jelentős, hanem mindenekelőtt azért, mert csakugyan Csáth legismertebb, legjelentősebb novelláit tartalmazza, közöttük természetesen azokat is, amelyek antológiaértékűek, mint például: *A varázsló kertje*, *az Apa és fű*, *A varázsló halála*, *A vörös Eszti*, *az Anyagyilkosság*, *az Ópium* és a *Muzsikások*.

Számunkra különösen fontos, hogy a felvett darabok között több olyan akad, amelyben szabadkai motívumokat lehet felismerni.

Szép gesztus az Életjel és az Osvit részéről, hogy az író halálának hetvenedik évfordulójáról ilyen értékes könyv megjelentetésével emlékeztek meg, s ezzel újabb bizonyítékot adták annak, hogy a szülőváros gondosan ápolja emlékét.

A kötet terjedelmes utószavát Dér Zoltán írta, kifejező, stílusos fedőlapját pedig Ivan Hegediš tervezte.

(7 Nap, 1989. augusztus 4.)

CSÁTH GÉZA NOVELLÁI SZERBHORVÁT NYELVEN

A szabadkai Osvit és Életjel hiánypótló kiadványa

Hiánypótló kiadvány megjelentetésére vállalkozott a szabadkai Osvit és Életjel: a napokban hagyta el a nyomdát a Csáth Géza válogatott novelláit tartalmazó kötet – szerbhorvát nyelven. Eddig ugyanis a szerbhorvát anyanyelvű irodalomkedvelők csak elvétve találkozhattak folyóiratokban, lapokban vidékünk e neves írójának novelláival. A válogatás és a fordítás egy része Lazar Merković munkája, a novellák másik részét Tomislav Vojnić ültette át szerbhorvátra. A válogatásban Dér Zoltán is segített.

– Csáth életműve eddig sem volt ismeretlen számomra, írásait évtizedek óta olvasgatom – mondja Lazar Merković. – Nagyobb figyelemmel húsz évvel ezelőtt, a szabadkai Csáth-szobor leleplezése után kezdtem forgatni az író köteteit, és két évvel ezelőtt, a Kosztolányi-fordítás befejezése után Dér Zoltán megkért, hogy vállaljam el egy Csáth-kötet válogatását, fordítását, gondozását is. Mivel pedagógiai hajlamomat sosem tudtam eltitkolni, ezért megkértem egy fiatal kollégámat, Tomislav Vojnićot, vállalja el ő is néhány írás fordítását.

A könyv az *Ismeretlen házban* címet viseli, és Csáth 26 legismertebb írását, valamint Dér Zoltán tanulmányát tartalmazza.

– Örülök, hogy Szabadka e neves írója végre szerbhorvát nyelven is olvasható – vallja Lazar Merković. – Mivel a csáthi hangulat már rég „hatalmába kerített”, megfogott, világa, hősei közel állnak hozzám, egyáltalán nem okozott problémát a fordítás, de majd a kritikusok értékelik, hogy mit „műveltem”. Számomra meghökkenő, hogy ez a fiatal, húsz-egynéhány éves orvos mennyire ismerte a vidék emberét, hogy a lélek legmélyére tudott hatolni. Hősei időállóak, mert azok mi vagyunk. A ma embere is azonosulni tud novellái hőseivel, és ezért olvassák ma is szívesen írásait.

Lazar Merkovićnak egyébként a napokban jelent meg még egy fordítása: a Fehér Ferenc útleírását, esszéit tartalmazó gyűjtemény harmadik kötete.

re

(Magyar Szó, 1989. augusztus 12.)

EGY CSALÁD A TÖRTÉNELEM SODRÁBAN

A Kosztolányi család levelezéséből

Dévavári Zoltán, jeles szabadkai irodalomtörténészünk, Kosztolányi Dezső és Csáth Géza emlékének és írói hagyatékának lelkes ápolója legújabb könyvében a Kosztolányi család levelezéséből tett közzé kötetnyi válogatást. S bár szigorúan vett családi levelezésről van szó, a 286 levél együttese páratlan értékű családtregénnyé áll össze, mely azután

valamennyi társadalmi, történelmi – és ez esetben politikai – vonatkozásaival együtt hiteles kortörténeti dokumentumként is olvasható. Az első levél Szabadkán kelt 1904. december 12-én, Kosztolányi Árpád pontos keltezésével: hétfőn reggel 9 órakor, az utolsót Kosztolányi Árpádné és Mária írta 1936. július elsején. Az első levél frója a város gimnáziumának igazgatója, Szabadka megbecsült polgára, előkelő család fenntartója, a századvégi magyar konzervatív gondolkodás és nemzeti hagyomány lelkes híve, aki óvja az akkor éppen Bécsben tanuló Dezső fiát az egyetemi hallgatók rebelliójától, mérsékletre és tartózkodó magatartásra intve őt. Az utolsó levél már szinte „de profundis” fródik, melyben anyika a beteg Didét vigasztalja, egy kicsit már Isten irgalmában reménykedve. Az ily módon egybefogott több mint három évtized egy, a klasszikus polgári erkölcsi rend alapjaira épített család összeomlásának a története. A talajvesztés, a pusztulás megállíthatatlan folyamatát az első világháború évei indítják meg, s a kisebbségi sors teszi végérvényesen elveszetté azt a makacs bizonyosságot, melyet a család a századvég liberális Magyarországtól öröklött. 1920 után a korábban közmegebecsülésnek örvendő Kosztolányiakra az egyre nagyobb nélkülözések időszakára köszönt, hogy az anyagi gondokon túl a szellemi egzisztencia lehetetlensége tege igazán próbára az itthonmaradottakat. Az eseményekről, a család gondjairól Kosztolányi Árpád rendszeresen beszámol a Budapesten egyre nagyobb irodalmi sikereket arató Dezső fiának. S bár a kötetben Kosztolányi Dezsőnek több mint félszáz eddig közöletlen levele is szerepel, a könyv mégis a szabadkai Kosztolányi család története, ezen belül is mindenekelőtt az idős tanáré, aki a külső világ összeomlását követően az életet megtartó értéket a lélek, a szellem régióiban, immár befelé szemlélődve keresi. Két évvel halála előtt, 1924 augusztusától, több mint negyvenévi hallgatás után újra verseket ír. Teszi ezt mélységes meggyőződéssel és hittel, a régi világból átmentett megingathatatlan makacssággal. És közben vitatkozik művészi és irodalmi kérdésekről, s ha kell, hát korhol is, mert neki az életet, az élet rendjét jelentik a régi ideálok. Elmarasztalja Babits Mihályt, Karinthy Frigyes, Somlyó Zoltánt, de még fiát, Kosztolányi Dezsőt is formabontó újításaiért. A fiú Budapestről írt leveleiben elnéző, s mérhetetlen szeretettel ad igazat mindenben a messziről perelő „Vén Sas”-nak. Olykor terveiről, legújabb sikereiről is beszámol, s ennek nyomán Dévavári Zoltán helyesen állapítja meg, a családi levelezés egy új, részleteiben árnyaltabb Kosztolányi életrajz lehetőségét is magában rejti. S mindezen túl, a háború utáni magyar kisebbség történelmi helyzetének tényező megismerését is.

MÁK Ferenc

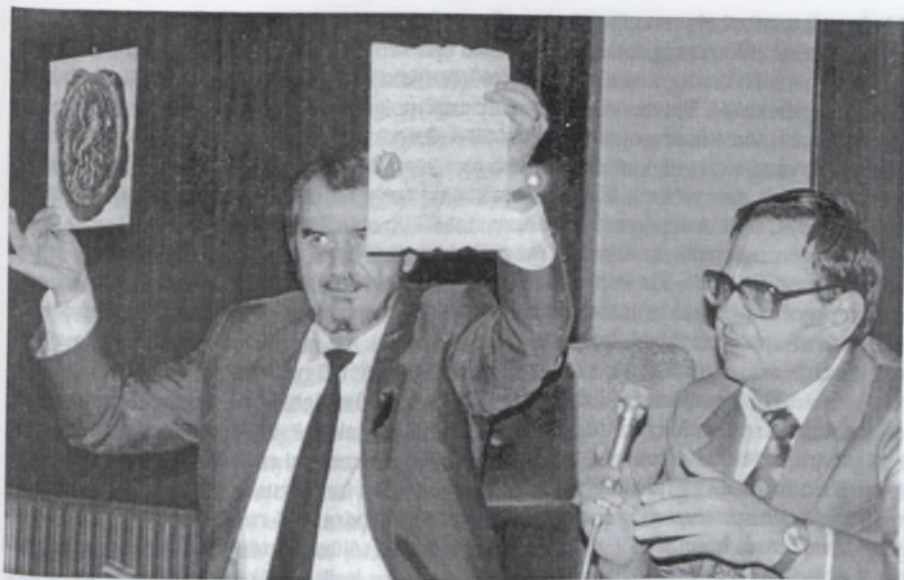
(*Magyar Képes Újság*, 1989. szeptember 7.)

EGY KÖNYV KETTŐS TÜKÖRBEN

A Kosztolányi család levelezéséből

„KEDVES DIDÉM”

Dér Zoltán, akinek oly sokat köszönhet a Kosztolányi-irodalom, alighanem joggal adta ezt az alcímet a levelezést berekesztő tanulmányértékű utószavának: „Egy új életrajz elemei”. Kosztolányi életrajzát nemcsak pontosíthatjuk, eseménytörténeti vonatkozásában gazdagíthatjuk e levelek révén, hanem megismerhetjük személyiségének azokat a jegyeit is, amelyeket eddig csak homályosan láthattunk, illetve egyes bensőséges verseiből következtethettünk rájuk. A költő arcképének játékos, olykor clownos, szeszélyes vonásait eddig is elég alaposan ismertük, annál kevésbé a gyermekét, azért a férfit, aki szülei

*A 600 éves Szabadka dokumentumok tükrében
(Dobos János, Magyar László)*

szemben élete végéig engedelmes és jó fiú maradt, aki bámulatos sokoldalúságát és intelligenciáját félretéve a háztartás mindennapos gondjai iránt érdeklődött, s aprólékos gondoskodással igyekezett könnyíteni szülei és testvére nehézségein.

A gyűjtemény természetesen nem lehet teljes, s az is magától értetődő, hogy a levelekben szereplő személyek kilétét nem minden esetben sikerült felderíteni. Nem „irodalmi” levelezés ez, hanem a Kosztolányi család hétköznapi apró-cseprő ügyeit tárja elénk, s mindenekelőtt egy nem is kis rejtvényt ad fel az olvasónak: vajon miképp nőhetett ebből a környezetből kora egyik legsugárzóbb személyiségévé a költő? Természetesen nem szabad abba a néhány évtizedig erényként méltatott hibába esnünk, hogy elhatározó befolyást tulajdonítsunk a környezeti vagy a társadalmi hatásoknak a személyiség vagy a művészet kialakulásában és fejlődésében, s pontosan ismeretesek Kosztolányinak azok a gyakran ironikus megjegyzései is, melyek a szabadkai életmódra vonatkoztak. Mégis azt kell mondanunk: környezete, családi háttere semmiképp sem predesztinálta arra, hogy költő, még hozzá nagy költő legyen. Egy régi vágású, aprólékos, kicsit nehézkes, szigorú apa s egy gyengéd, főként a hétköznapi kis ügyeire nyitott anya – részben ezek voltak indítói. Miközben lázas lelkesedéssel Nietzsche-t méltatta, vagy éppen Byront akart fordítani, édesapjának arra a kérdésre kell válaszolnia, hitelesek-e az újságok híradásai a bécsi egyetem bezárásáról, édesanyja pedig annak a reményének ad kifejezést, hogy levelével együtt visszaküldi a kosarat is, melyben Szabadkáról ennivalót küldtek számára. Vannak ezekben a legkorábbi levelekben persze fölöttébb elgondolkodtató közlések is. Kosztolányi mintha homályban hagyta volna, mikor, hogyan teszi le alapvizsgáját az egyetemen, apja azonban kérelmetlenül rákérdez: „most melyik az igazi”? Ha sejtette volna a később egyértelművé vált igazságot, aligha sietett volna elküldeni fiának a melegebb téli kabátot a váratlanul hidegre fordult bécsi tél harapása ellen...

Nem minden malícia nélkül olvashatjuk azokat a leveleket, melyek a költő házassága körül keresztettk egymást. Kosztolányi a jelek szerint tartott apja elveitől, ezért előbb

édesanyját avatta bele terveibe. Anyja válasza (a nagymama zokogva fogadta a hírt) aligha lelkesítette a formaságokra vajmi kevésbé érzékeny frót, apjái azonban egészen lenyűgözhetette: „... örömmel olvastuk tegnap (csütörtökön) délután érkezett táviratodból, hogy Ilonnal egybekeltél. Persze ez idő szerint csak polgárilag. Helyesen tetted, mert ez az előzmények után kötelességed volt; az a rendezetlen viszony, amelyben eddig éltetek, nem felelt meg a társadalom és a családi élet követelményeinek.” Apja egyébként ezt a sorsdöntő pillanatot vélte a legalkalmasabbnak, hogy fiát a hírlapírók nyugdíjintézetébe való *haladéktalan* belépésre ösztönözze, mert „a máról holnapra való élés a legvakmerőbb szerencsejáték, komiszabb még a bakkaránál is, amelynek karmaiból, hála Istennek, megszabadultál”. Kis képzelőerővel magunk elé idézhetjük a fiatalokat, amint egymásra hajolva olvassák e biztató sorokat... Vagy azt az ugyancsak lelkesítő befejezést, melyben az apa közli fiával, Ilont is a lányuknak érzik, ha nem feledkeznek meg levélbeli ígéretükről, azaz intézkednek a fiatalasszony áttérésének ügyében.

Aztán komolyabbra fordult a világ: kitört az első világháború, s a szülőknek napról napra kellett rettegniük, mi történik Árpád fiukkal, akinek előléptetése miatt harctéri szolgálatra kellett bevonulnia. („... igaz ugyan, hogy Przemysl erős vár, de most ép annak közelében folyik az élethalálharc a miénk és a muszka kolosszus között... – írja Kosztolányi Árpád, s hozzáteszi még: – Elvitték-e a te lakásodra az ő ruháit, könyveit, diplomáját, szóval összes holmijait? Ezt én meghagytam neki tőlünk történt elválásakor, mert hiába, készen kell lennünk mindenre”) Aggodalmasan lesik-várják híradásait. Szerencsére ezekben a háborús időkben a posta igazán békebeli volt, nem minden irigység nélkül olvassuk Kosztolányi Árpád sorait, amelyekben Szabadkáról nyugtázza, hogy fia „d. u. 21 óra 35 perckor feladott táviratát” aznap este 7 órakor megkapták, s 20-ra befutott a szerkesztőségbe 18-án éjszaka írt levele is. A világ azóta sokat fejlődött, átértük az újabb nagy technikai forradalmat, a levél- és táviratforgalom azonban fordítottan arányos az információ-robbanás tempójával.

Kortársai olykor elképedéssel nyugtázták, milyen viharebesen olvasott Kosztolányi. Ebből eredeztethetjük azt a tévhitet, hogy műveltsége nem volt oly szerves és mély, mint bármelyik kortársáé. A jelek szerint apja némelyik rendkívül aprólékos közlésén valóban úgy nyargalt át, hogy nem fogta fel annak lényegét. Ezért is kérdezhetette aggódva édesapját, múlt-e már a láza, miközben az arról tudósította, hogy a nagymama lázas. Kosztolányi Árpád örömmel írhatja válaszában: „Nekem úgyszólván semmi bajom sincs. Az egy hete megkezdett Mágusz-víz-kúra hatása kitűnő; étvágyam nagyon jó, nyugodtan alszom, gyomrom nem fáj, szóval a javulás útján haladoik.” S aztán a következő levélben kis táblázat is közöl hőmérsékletének napi alakulásáról („hőmérő a nyelv alatt tíz percig), mely a kilenc (!) mérés során nem mutatott aggasztó kilengéseket, hiszen a legalacsonyabb érték 36,1°, a legmagasabb 36,5° volt, s „a lexikon szerint egészséges embernél a napi ingadozás 0,5° szokott lenni, így az első nap elég biztató”.

Megszületik az unoka. A nagyszülők telve vannak kíváncsisággal, várakozással. Remegő izgalommal forgatják első képét. Közben azonban az öreg Kosztolányinét aggodalom szorongatja, megtudja ugyanis, hogy két fia Homonnán találkozik. „... reszkirt dolog” – írja, mert mi történik, ha közben Árpi csapata tovább vonul, s ő nem találja. „... akkor hol keresi meg?” Svejki helyzet... Pedig Árpi lépteire az angyalok vigyáznak: a volt ezrednél abba a „hilfplatzba”, ahol kilenc hónapig dolgozott, két bomba csapódott be. S mennyi izgalom jár a befőzéssel! „... a kereskedők nem kapják meg a rendelt cukorjukat, ez bősztantó dolog”!

Ahogy azonban előbbre haladunk a háborús években, lefoszlik ajkunkról a mosoly. A szeretteiktől való távolság, a kisebbik fiú folytonos veszélyeztetettsége, az egyre keményebb anyagi gondok, az idősebb Kosztolányi növekvő elfoglaltságai, a nagymama súlyos

betegsége mind-mind olyan újság, amely bekerül a levelekbe, s amely drámaivá teszi azok hangját. Az öregek néha rémeket látnak, Dezső olvashatatlan, bécsi keltezésű lapjával törvényszéki írásszakértőhöz rohannak, hogy vele betűtessék ki, s hatalmasan fellélegeznek, amikor megértik, nem történt semmi baja. A sors azonban mintha csak igazolni akarná aggodalmaikat, ahogy közeledünk a háború végéhez, egyre kevesebb a hétköznapi eseményekről való tudósítás, egyre több az aggodalom, félelem, bizonytalanság, mind szorongatóbbak a megélhetés gondjai, szűkülnek a távlatok. Megnövekszik az idő is: hónapok telnek el az egyes levelek születése között, s közben kegyetlenül arat a halál, járványok tizedelnek, megőrült Csáth Géza (az idősebb Kosztolányi Árpád erről írt néhány sora szívszorító objektivitással és tartózkodással mondja el az eseményeket, érezni beszámolóából az értetlen felháborodást), kőszá fegyveresek lövöldöznek, csökken a létbiztonság, romlik a pénz, tervek omlanak össze, s újak születnek, de ezeknek vezérszólam a túlélés esélyének megteremtése. 1921. december 21-én váratlanul enyhe, tavaszi időben hat stráfkocsi rakománnyal új lakásba költöznek a szülők, a szobák ugyan kisebbek, mint a régiben, de a tüzelőnségben valóságos áldás az ilyesmi. A lakásban egymásnak adják a kilincset a magántanítványok, akiket az öregúr matematikára és fizikára tanít, némelyiküket kényszerűségből szerb anyanyelvén. Részletekben fizetik ki a télire vásárolt ruhane-műk árát, szórakozásra egyáltalán nem telik, a fiatalok olykor moziba mennek, az édesanya a Katolikus Legényegylet rendezvényeire. Ráadásul Kosztolányi Árpádnak, többi, nem szláv származású tanártársához hasonlóan, vizsgáznia kellett volna jugoszláv irodalomból, a szerbek, horvátok és szlovénok történelméből. Negyvenévi szolgálat után volt, hatvanhárom esztendősen. Csoda-e, hogy aggodalommal tekintett a jövőbe? Hogy más-kor mulatságos aprólékosságának most megvolt minden alapja? És Kosztolányi, a sokat szidott frivol és könnyed Kosztolányi, aki oly magától értetődő módon építette bele műveibe a meghökkentő helyzeteket, a váratlan és az emberség hagyományos normáit látszólag tagadó eseményeket, azonnal megnyugtatta szüleit: gondoskodik róluk, akármi tör-

Lantos László a kóborlásaiból hazatért Szathmári István ihletforrásairól beszélt
Lantos László *Szathmári István*

ténjék is, s azt is megígéri, akár nemzetközi összeköttetéseit is igénybe véve siet édesapja segítségére.

A béke évei bizonyos mértékű megnyugvást hoztak, de új és új nehézségeket jelentettek a lassan öregedő, a munkát mind nehezebben bíró, a megélhetésért egyre többet vállaló öreg szülőknél. Kosztolányi Árpád azonban mit sem veszített aprólékosságából, sőt, az áthidalhatatlannak látszó távolság, a ritka, de alaposabb üzenetváltás még inkább megnövelte információéhségét. Örül, hogy Ádám szívesen játszik a pianón, de nem mulasztja el ismételtlen megkérdezni, hol és mennyiért vásárolták a hangszert. Büszkeséggel értesül arról, hogy német nyelven is megjelent *A véres költő*, de a pontos adatokra is kíváncsi, nemcsak arra, hogy Thomas Mann írta előszavát. Tudni akarja, melyik kiadónál jelent meg, milyen betűtípussal, hány példányban. Súlyos betegsége után pedig változás következett be személyiségében: mintha kicsit gyermekesebbé vált volna, bölcselkedései is laposabbak, pedig különben nem volt kedélytelen ember, sőt, jó szívvel tréfálkozott társaságokban, „kedélyes mulatónak, furfangos szójátzónak ismerték”. Életmódján gyökeresen változtatott: olvasgatott, s a nagy fizikusok életrajzaiból keresett vigasztaló példákat arra, hogy szelleme gyengülése csak időleges lehet. Versek írásával ütötte agyon megnövekedett szabad idejét, hiába óvta fia a túlzott munkától. Igekezett ellátni a postás, a kézirat-közvetítő szerepét, fia írásait közvetítette a Bácsmezei Naplónak, s Kosztolányi aligha találhatott volna nála hívebb sáfárt: gondosan tanulmányozta az elszámolásokat, számon tartotta a honoráriumokat, érdeklődött azok pontos érkezéséről. Közben a költő nagyobb utazásokat tett, melyeknek egyes kiemelkedő állomásairól nemcsak levélben, hanem cikkeiben is eleven képet rajzolt.

Az idős Kosztolányi Árpád némi szemérmes büszkeséggel számolt be arról, hogy a lustálkodás idején kibontakoztak irodalmi képességei. Ezentúl rendszeresen írt fiának verseiről, költői terveiről, s Kosztolányi ismét csak hű fiúnak bizonyult: nemcsak szeretettel, érezhető figyelemmel nyugtázta a költemények érkezését, hanem igyekezett azokat különböző lapokba elhelyezni is. Nem lenne érdektelen kérdés, vajon a Naplóban, az Érdekes Újságban és az Új Időkben Filáczy Árpád névvel megjelent költeményekben mennyi a jótékony fiúi korrekció. Kosztolányi kivételes ízlése, versértése közismert: aligha hagyhatta, hogy apja esetleg rossz soral, gyenge rímmel szerepeljen valamelyik lap hasábjain. Kosztolányi Árpád röstellkedve, de némi büszkeséggel írta, hogy némelyik verset séta közben eszelte ki s jegyzte fel, maga is tudatában volt kidolgozatlanságuknak. Szinte biztos azonban, hogy költő fia akár félkézzel is helyrehozta ezeket az ügytelenségeket, meg lehet, még nagyobb javításokat is végzett a kéziratokon, jóllehet ekkoriban a „dilettáns” szónak még egészen más jelentése volt, mint manapság, békésen éltek egymás mellett a különféle költői törekvések, s Kosztolányi Dezső nem egyszer írt elismeréssel olyan lírikus pályatársairól, akiket mai versízlésünk alapján habozás nélkül sorolnánk az alkalmi költők közé. Az öreg Kosztolányi mindenestre éppoly érzékeny volt, mint a dilettánsok, fájdalommal haraggal panaszkolt fiának, hogy a Bácsmezei Napló egyik fölöttébb ironikus, „Ifjú költő”-nek címzett Szerkesztői üzenete alighanem őt illeti. Fia rendkívül bölcsen nyugtatgatja, igyekszik „természetellenes túlérzékenység”-ének tulajdonítani felfortyanását. Sajnos az apa gyakran költői dolgokban is ítélkezik: szent borzalommal írja le a dadaista, futurista, szürrealista minősítő jelzőket, az értelmetlenség iskolapéldájaképp említve Babisz *Szent király városa* címmel megjelent „úgynevezett” versét. Ugyanakkor viszont lelkes együttérzéssel olvasta Jakab Ödön költeményét. Elképzelhető döbbenete, amikor saját fia kezdett „elpártolni” az évezredes hagyományoktól a „destruktív” Nyugat hasábjain. Még azt is felajánlja neki, hogy a *Géprókisasszonyt* „szolid ruhába” öltözteti, azaz felékesíti a ritmus és a rímek ékszerzeivel. Kosztolányi Paul Géraldy-fordításában pedig az iszonyatosan erkölcsstelennek érzett „a Krisztusát” felkiáltást „az angyalát”-ra javította, mert

vallásos érzületét mélyen sértette az, „hogy az általad művészien átültetett versben Istenkáromlás-számba ment kifejezés maradjon”. Igaz, az „angyalát” is fájdalmas visszhangot keltett benne, végelemzésben azonban ez már szerepelt Garaynál is. A jelek szerint Kosztolányi bölcs ember is volt: nem izgatta fel magát, inkább belejavított apja versének egyik sorába „Életre kelve látni ezt”-re módosítva az öregúr által fájdalmasan keresett eredetit: „Életre kelni látni ezt”. Még fájdalmasabban merengett el az öreg Kosztolányi fia „formátlan” verseinek „tartalmán”, s azon, ugyan miért mutatta be Dezső a Nyugatban Krúdy Gyulát, aki „igen kedves, bohém ember lehet”, de bizony nevét vajmi kevés rokonszenvvel ejtették ki a szabadkai házban.

Hogy finoman fogalmazzunk: a költő és édesapja ízlése nem egészen mondható hasonlónak. Megejtő azonban az a gyöngéd tisztelet, ahogy Kosztolányi apja megjegyzéseire reflektál, s óvakodik őt megséretni, megbántani bármivel is. Még az *Aranyárákányt* is azzal a megjegyzéssel küldi: nehogy élő figurákat keressenek a tanárok mögött! S mily furcsa érzéssel nyugtázhatta az öreg Kosztolányi, hogy a formákat cserbenhagyó fia éppen ekkor kapta meg a Péczely-díjat, melyért még tanártársai is gratuláltak. A levél befejezéséből megint csak Kosztolányi Árpád gondolkodásmódjára következtethetünk: „Írd meg, mennyi maga a díj és mikor és hogyan fogod azt megkapni?”

Betegségek, látogatások, vérnyomási adatok. Menük és receptek. Aggódó és büszke sorok. Elszámolások, összeadások és kivonások. Nagyjából ezek alkotják Kosztolányi Árpád utolsó két évében fiának írt leveleiben a fő témát. Halála után Kosztolányi kettőzött erővel, rendszeresen támogatta magára maradt édesanyját és hűgát. Ekkor jelenik meg előttünk az eddig homályban lévő édesanya. Ezek a levelek talán a kötet legaranyosabb olvasmányai: egy szeretetre hangolt, hétköznapi, de a nemes érzések fényében megnövekvő egyéniség tárulkozik fel bennük, egyre fájdalmasabb aggodalommal visszhangozva fia súlyosbodó betegségére. Mintha a sors akarta volna megbüntetni: meg kellett érnie Dezső halálát, hiába kérlelte az égieket, hiába írta szinte gőrcsős bizakodással, hogy meg kell gyógyulnia.

Méltatásunkban korántsem térhettünk ki e gazdag levelezés minden fontos vonatkozására. Inkább az apa és fia kapcsolatára összepontosítottuk figyelmünket, már csak azért is, mert e mindvégig harmonikus viszony, a szülei iránt érzett felelősség és szeretet kétségtelenül új és erős vonásokkal gazdagítja Kosztolányi Dezső portréját, s megmagyarázza, miért lett lírájának egyik alapérzése a részvét.

Dér Zoltán ismét küldetést teljesített. A bíráló pedig ismét azt kérdi: vajon mikor írja meg végre saját Kosztolányi-monográfiáját? Senki sem lehet nála erre hivatottabb és méltóbb.

RÓNAY László

A PÜNKÖSDÜNK IS SZÓTLAN LESZ

Kosztolányiék levelezését, a Szabadka és Budapest között a lélek ingajaratának megfelelő pontossággal közlekedő levelek együttesét családregényként kell olvasni; nem az életből eredő „megszerkesztettség”, hanem az egyéni és közösségi sors történelmi fordulataiból eredő egzisztenciális meghatározottsága által kiváltott mély, de annál csendesebb emberi indulatai miatt. Hiszen ezek az indulatok határozott emberi magatartásokról hoznak hírt, s ezekben a magatartásokban már benne van az életnek a valóság teremtette kényszerhelyzetekből eredő megtörése is. Ez a kényszer és megtörtség lesz végeredményben minden emberi sors végső titka. A Kosztolányi család levelezése jellegzetesen *közép-európai családregényé* szerveződött, hiszen a sorsokról hírt hozó gond, a papírra

vetett sorok *mögött* rejlő élet árulkodó módon viseli magán a régió történelmének katarzist és feloldást nem ismerő – éppen ezért súlyosan öszövétségi jellegű, kinyilatkoztatásokra és parancsokra épülő – totalitását.

A lélek, a külső és a belső egyensúly harmonikusnak hitt – s öröknek remélt – világból indul a levelekben megírt regény. Ahogyan Babits művében, a *Halálfiában*, ahogyan Márai Sándornak, a Garrenekről írt regénytrilógiájában készen áll, s nemzedékről nemzedékre szálló örökségében létezik, jelen van a Mű, s ahogyan a család életének e Mű megtartása, a cselekvés, az alkotás, valamint a hagyományos erkölcsi értékek megőrzése adna egyfelől értelmet, másfelől az elkövetkező nemzedékek számára célt és feladatot, úgy a Kosztolányi család szabadkai életét is a belső rend uralja, az elődöktől öröklött bizonyosság reménye, mi több: megingathatatlan hite fogja egybe a mindennapi gesztusaik kicsinyességétől az elvek és meggyőződések örök érvényű jelenvalóságáig hétköznapijuk világát. S hogy ezen a családi életen belül mennyire szigorú és parancsolatként működő a belső törvényekre épített rend, az a korai levelekben olvasható, olykor jelentéktelennek tetsző tiltakozásokból derül ki. Kosztolányi Árpád, a család fő hevesen tiltakozik minden ellen, ami a külső és a belső világ vélt egyensúlyát és rendjét megbonthatná. Az atyai gondviselés fránya levelét fiának: „A budapesti lapokban olvassuk, hogy a bécsi egyetemet az ott, a rektor ellen folyt tüntetés miatt újévig bezárták. Tegnap (vasárnap) reggel kapott levelező lapodban erről említés sincs. Édes anyád igen nyugtalan, annyira, hogy tegnap már telefonon akartuk veled megbeszélni a teendőket.” Alatta a keltezés: Szabadka, 1904. dec. 12. (hétfő, reggel 9 óra). 1905 novemberében, egy töredékben maradt levelében pedig a szabadkai gimnáziumi igazgató meglepődéssel írja fiának: „Igen örülünk, hogy minden tüntetéstől távol állottatok. Elvárjuk, hogy ez okos magatok tartása ezentúl sem fog megváltozni. Ha rajtam állana, én minden politizálást és tüntetést az egyetemen a legszigorúbb büntetés terhével eltiltanék, mert az egyetem nem parlament, hanem iskola. Szinte érthetetlen dolog, hogy most is néhány stréber-vezető miatt szünetel a tanítás s nem lehetetlen, hogy valamennyien elvesztitek az egész félét Melha Armand és Vágó Béla jóvoltából.” Kosztolányi Árpád a századforduló magyar liberalizmusával örökösen perlekedő konzervatív nézetek megingathatatlan hitvallója, aki pedagógusként az életet, a cselekvő egyént szabadságában és megköötöttségében a morális parancsolat érvrendszerével ítéli meg. Megtehetette, hisz azokban az években, évtizedekben úgy rémlett, létezik hátrahagyott és biztosnak látszó értékrend, amely megingathatatlan és kikezdehetetlen, amit ugyan lehet jobbról támadni a harmincmillió Magyarországi nagy hatalmi álmaival, s lehet balról támadni a szociális gondolat és a nemzetiségi kérdés radikalizmusával, de az Európától öröklött parlamentális demokrácia konzervatív liberalizmusa mindenképpen maradó nemzeti értékek megtalálásához vezette a kiegyezés éveiben felnőtté vált nemzedéket, amelyhez Kosztolányi Árpád is tartozott. A reformkor utáni harmadik nemzedék ez, Arany László, Beöthy Zsolt, Justh Zsigmond, Grünwald Béla és Péterfy Jenő generációja, s mellettük Kállay Béné és Pulszky Károlyé, akik fiatal éveikben mélyen hittek a társadalmi rend egyensúlyi állapotának megtarthatóságában. A Kosztolányi család a történelmi Magyarország déli vidékeinek talán kissé tespedt biztonságában élte a századvég és századelő rendelvő életét, s megannyi családdhoz hasonlóan csak a társadalmi – tehát külső – és egyéni – tehát a lélek belső ügyévé avatott – rend folyamatos és szüntelen tökéletesítésében hittek. A családi élet a neveltetés, a hagyománytisztelet, az értékközpontú élet lényegéről tanúskodik. Ezért tiltakozik Kosztolányi Árpád minden ellen, ami rebellióként ezt a vélt egyensúlyt fenyegeti. Sajátos magatartása ez a századforduló értelmiségi középosztályához tartozó embernek. Mint ahogyan sajátosan e középosztálybeli értelmiségiek gondolkodására vall az a magas fokú társadalmi „haszonelvőség” is, ami talán a leghatározottabb megnyilatkozási formája volt az értékteremtő életéről kialakult

meggyőződésnek is. E meggyőződés vezérelte az emberek „szolgálat-szándékát”. 1914. március 28-án írja Kosztolányi Árpádné fiának: „Talán nem is jut eszedbe március 29. csak mikor az én levelem olvasod, hogy mien nap ez. Nekünk ez nagy nap, de a társadalom, és a nagy közönségnek még nagyobb, a te születésed napja. Ez a nap az a melyen meg született az – az ember aki a társadalomnak máris oly nagy élvezetett és gyönyört nyújt az ő nagy tudásával és munkásságával, és még ha a jó Isten erőt egészséget és munka kedvet ad, hogy akkor még milyen világhíró lesz »az én kedves fiam kibén nékem kedvem tellik őt hallgassátok« mondja a Biblia, és mondom én is!!”

Ez a konzervativizmusra épített polgári rend tört darabokra 1914 nyarán, a világháború kitörésének pillanatában. Ettől kezdve lesz az élet egyre csonkább és töredezettebb. A Kosztolányi család számára ez a nyár a korábbi bizonyosság mindörökre történt elvesztését jelenti, s minden, ami ezután velük és közöttük történik, az elvesztett bizonyosság keresése lesz. Minden úgy történt, ahogyan az európai irodalom nagy családrégényeiben, a Buddenbrook-házban, a Thibault családban, az Artamanovokban; a leépülés, a talajvesztés és végül a csendes elmúlás Kosztolányiéknál is hasonló módon megy végbe. Közép-európaivá e családrégényt mérhetetlen keserősége és kétségbeesése teszi, valamint a sértettségen túli megaláztatás. Előbb a fiatalabb Kosztolányi fiú kerül a frontra, s a család érte aggódik, majd hamarosan jelentkeznek a háborús nélkülözések is. Az évek múltnak, idegen csapatok érkeznek a városba – mint ahogyan megérkeznek Garrenék városába is –, forradalmak zajlanak a nagyvilágban. Hol van már a régi rend, amelyre az egyéni és a közösségi élet, a családi és a nemzeti morál épült? S ha elveszett, hogyan lehet e morál nélkül élni? A másik fiú, az idősebb Pesten marad, és a közé és a szülői ház hajdani bizonyossága közé vont új országhatár az otthoniak és a nagyvilág közé állított szigorú elkülönítettséget hozza a régi rend hívei számára. Ettől a pillanattól kezdve a *vágyódás* lesz a Kosztolányi család életének meghatározója. Mindennapi tevékenységük is ennek szellemében értékelődik át.

1918. november 2-án Kosztolányi Árpádtól levél megy Budapestre: ”Én és anya már valamivel nyugodtabbak vagyunk és elhatároztuk, hogy itt maradunk, hacsak kényszerből nem kell menekülnünk. Ha csak francia és angol rendes katonaság fogja ezt a várost megemlíteni, nincs nagy aggodalomra ok; ha megvéd bennünket a jó Isten (...) az itteni csöcselék garázdálkodásaitól, úgy remélhetőleg nagyobb baj nélkül itt is átélhetjük ezen idegizgató napokat. (...) Egyetlen úri család sem készül innen menekülni, ma beszélt édes anyáttal Conen úrral, aki szintén úgy nyilatkozott, hogy mindenütt érheti az embert ezen válságos időben baj és veszedelem, azért legjobb otthon maradni.” Az 1919. szeptember 21-én kelt és a csak töredékében ránk maradt szabadkai levél erről tudósít: „Nálunk rend és nyugalom van. Az üzletek cégtáblái, valamint az ügyvédek és az orvosok lakásait jelző táblácskák is kivétel nélkül szerb és bunyevác nyelvűek hatósági rendelkezés következtében. Az utcák neveinek régi jelzése azonban most is megvan. – Utcái világtásunk egyáltalán nincs...” 1922. december 1-jén írt levelében Kosztolányi Árpád a család egyre nyomorúságosabb életkörülményeiről számol be. A régi világból átmentett pontossággal tudósít a költségekről, a házberről, a cselédtartás nehézségeiről, a hús, a fűszer, a „hentesholmi” áráról. Mindezt azonban már az egzisztenciális bizonytalanság nem lepezgett félelme kíséri. „Időközben megjelent egy miniszteri ukáz, mely szerint minden, *nem* szláv származású tanárnak egy éven belül frásbeli, szóbeli és gyakorlati vizsgálatot kell tenni a jugoszláv irodalomból, a szerbek, horvátok és szlovének történelméből, Jugoszlávia földrajzából és a középiskolai adminisztrációból szerb nyelven, azon hozzáadással, hogy aki ezen vizsgálatra az idén augusztus 15-ig nem jelentkezik vagy pedig azon megbukik, el fog bozótatni az állami szolgálatból.” A húszas évek elején kelt szabadkai levelekből világosan kiderül, a lélek valahová menekülni igyekszik. A gondok egyre súlyosabbak, s a gyökerét

vesztette városi polgárság valami fogódzót keres a régi bizonyosságokban. Kosztolányi Árpádot, e „levélregény” főszereplőjét egymás után érik a súlyosabbnál súlyosabb megpróbáltatások: az országgal, a nemzettel együtt hullik szét a család is, s nemcsak nyugdíjaztatása miatt, de egyéb körülmények folytán is tanári működését is újra kell értékelnie. Levélről levélre nyomon követhető, hogyan válik az élete egyre zárkózottabbá, egyre befelé fordulóbbá, ezzel együtt halkszavúbbá is, megteremtve a „gerrenizmus”-nak egyik sajátos formáját.

A belső tájak fürkészésének, a belső értékek keresésének, az élet lehetőségeinek fokozatos leépülésével párhuzamosan előbb-utóbb sajátos formát kell nyernie. Az 1923. április 21-én kelt szabadkai levél már a kétségbeesés igazi mélységeiről tanúskodik. Kosztolányi Árpád fia meleg hangú levelét méltatja, s hozzáteszi: „(...) ennek a fénye világítja meg némileg a bizonytalan jövő sötéttségét, s engedi remélnem, hogy sorsunk talán mégsem lesz olyan kétségbeejtő, minőnek azt úgy én, mint édes anyád az időnként visszatérő csüggedésnek keserves napjaiban látjuk.” A levél már félreérthetetlenül a talajvesztettségéről, az elbizonytalanodásról tudósít. Kosztolányi Árpádban azonban még van annyi erő, hogy a korábban megtartó, de azóta elveszített külső rend ellenében találjon valamit, amit – nem kevésbé rendelvű indítékoktól vezérelve – magának kell majd felépítenie. Elkülönbít, kiszakít magának az életből egy területet, amelynek megnevesítése, megművelése csak az ő feladata lesz, ahol érvényesülhet a lélek és a szellem örökölte rendigény építkező és szerveződő egyensúlya, megidézve a hajdani, társadalmi méretű egyensúly emlékeit is. A volt iskolaigazgató, a mennyiségtan tanára 1924 kora tavaszán, hatvanöt évesen, negyvennégy évi hallgatás után ismét verset ír. Két évvel halála előtt megleli hajdani ifjúkora vigasztaló menedékét, a költői szó fegyelmét. S ettől kezdve újra van mit építeni, ettől kezdve újra eljön hozzá a határtalanság! 1924. február 17-én küldi Dezső fiának első versét: „Az »irodalmi működés«-sel kapcsolatban itt küldöm én is egy csúf, alkalmi versemet, a hozzá írt »önkritiká«-val együtt. Olvasd el, kérlek, mind a kettőt kellő borzalommal, de talán némi örömmel is, hogy a te öreg, édes apádból a matematikával való állandó foglalkozás, a robotmunka és a sok baj és aggodás eddig még nem ölte ki teljesen a régi kedélyt, mely vándormadár módjára vissza-visszatér, de sajnos! nem fél-fél esztendőre, mint tavasszal a fecske, darú és a gólya, hanem csak rövid időre. De ez is valami ebben a nehéz korban!” A „Vén sas” az elkövetkező két év során csaknem kétszáz verset ír, kedélytől függően váltakozó becsvágygal. És bár a versek jelentős hányada ma is ismeretlen a kritika előtt, annyi mindenesetre bizonyos, szerzőjük esetében nem valamiféle „életből-cselet” megfogalmazása volt az elsőrendű feladat, hanem a költészet kihívásának s a forma megkövetelte szigorú fegyelemnek történő megfelelés. Az a felismerés, hogy a talaját és gyökerét veszítette külső világgal szemben van egy belső birodalom, ahol a rend a hajdani igények és eszmék szellemében még megalkotható, s ahol maga az alkotás mint cselekedet még lehet erkölcsi tett. Ezért van, hogy Kosztolányi Árpád költeményeinek tartalmát olykor maga sem veszi komolyan, ám ami a formafegyelmet illeti, abban kérlelhetetlen, semmilyen engedelményre nem hajlandó. Nemcsak önmagával, de minden költővel szemben könyörtelen a klasszikus formakultúra tekintetében, s attól sem riad vissza, hogy bírálatot, elmarasztaló véleményt mondjon a szabad verssel kísérletező Babits Mihályról, Somlyó Zoltánról és Karinthy Frigyesről. Babitsot *Szent Mihály városa* című verséért bírálja: „mit akar mondani lényegében a kilométeres, ritmus nélkül való »vers«, még csak sejteni sem tudom. Olyan előttem ez, mint a lázas álom, mely folyton visszatér, de zavgya képeken kívül semmi értelmes dolgot nem ad. Vagy én vagyok nagyon buta, vagy a költő úr nagyon okos. Ha jól tudom, Babits úr tanár ember. Ha én volnék a közoktatási miniszter, magamhoz rendelném őt és azt mondanám neki, hogy ilyen dolgok közzétételével ne rontsa az ifjúság jó ízlését, ne akarja kompromittálni Vörösmartyt, Aranyt, Petőfi-

nek érthető és élvezhető költészetét. Végül azt ajánlanám neki nyomatékosan, hogy menjen penzióba, azután írhat ilyen vad dolgokat a végkimerülésig." Élvezhetetlennek, bizarrnak, természetellenesnek, bosszantásig vakmerőnek, hatáshajszolónak tartja Karinthy Frigyes verseit is, igazán kétségbe azonban akkor esik, amikor rájön, imádott fia is hódol az új „divatnak”, a szabad versnek. 1924. december 8-án panaszos, szemrehányástól sem mentes levelet ír fiának Pestre: „Őszintén szólva, édes fiam, annyira bántott a te Pálfordulásod, hogy péntekről szombatra virradóra éjjel alig aludtam valamit és azt a keveset is, nyugtalanul. Elgondoltam, hogy igazán kár is nekem már több verset írni, ha már az én fiam is elhagyja a régi mesterek útjait; te neked unalmasak az én sablonos verseim, a tied pedig (ezek az újak) meg előttem részben érthetetlenek.” Majd hosszasan részletezi, hogy az ő számára még ma is a zene és a vers elválaszthatatlan egymástól, s csak az a vers, „amit énekelni is lehet”. Fia tesz néhány bátorítalan kísérletet apja kiengesztelésére, valójában azonban ő is tudja: nem a kötött vagy a szabad versforma léte az igazi kérdés, hanem az a fél évszázadnyi különbség, ami a Vörösmarty- és Arany-korabeli teljességigényt a század húszas éveinek csonka, darabokra hullt világától elválasztja. Kettejük szemléletbeli különbözőségében igazságot tenni nem lehet, mint ahogyan lehetetlen vállalkozás lenne történelmi koroknak igazságot osztani. Kosztolányi Árpád „irodalmi züllés”-nek nevezi a Babits, Karinthy és Kosztolányi Dezső vállalta költői útkeresést, kiengesztelhetetlen bírójaként egyszersmind a kor csonkaságának, fegyelmet elhagyó szertelenségének is.

Törékenynek tetszik tehát a belső rend megalkotásának és a világgal szembeni fegyelem megteremtésének a szándéka is. Babits Mihály regényében, a *Halálfiában* Cenci néni fogja ily makacs elszántsággal védeni azt a talpalatnyi bizonyosságot, amely őseinek is életet és biztonságot adott, nem ismerve fel – és éppen e „lévedésében” magasztosul fel alakja –, hogy az élet lényegét és a biztonság forrását az új idők hozta új körülmények folytán már egészen máshol kell keresni. Mi több, Márai Sándor *Sértődöttek* című regényében a Garrenek is oly szigorú elzárkózásban védik a polgári élet rendelvű minőségét, ahogyan azt Kosztolányi Árpád védte a művészi fegyelem morális tartalmainak hitével. Cenci néniiben, a Garrenekben és Kosztolányi Árpádban az élet egykori méltóságához való cselekvő ragaszkodás lesz a közös. Mindegy, hogy a történelem, vagy a művészi szándék hívja életre ezeket az elhatározásokat, heroizmusukban egy régen letűnt világ nagysága dicsőül meg. Eljő az a kor, amikor elpusztulnak a családfők, darabokra hullanak a családok. Halódásukról századunk legnagyobb eposzai szólnak, s aki látni szeretné az élet hajdanvolt, igazi nagyságát és lényegéből eredő méltóságát, e családok emlékéhez kell megtérnie. Nagyságukat bizonyítja, hogy igazi jelentőségüket csak magával a történelemmel szembesülve lehet megítélni.

A Kosztolányi család levelezése a régi morál, a régi hit, az egykori magasság és nagyság, a hajdani emberi világ teljes összeomlásáról hoz hírt a maga dokumentumerejű tényekkel. A külső világ, a társadalmi felépítmény összeomlása után az értékek még átmenthetők a lélek és a szellem birodalmába, ám amikor ott belül is pusztulni kezd minden, amikor a morál törvényeit is kikezdi az enyészet, nincs többé hová menekülni a rendigényű életnek. Vallomásértékű levelei nyomán Kosztolányi Árpád alakja úgy áll az utókor előtt, mint az ember, aki a maga pusztulásában élte meg a kor hanyatlását. S ha az irodalom az örök keresés és nem a megtalált bizonyosság megmutatása, a 286 levélből létrejött az a „műalkotás”, mely egy letűnt korszaknak és a korszakkal pusztult nemes szándékoknak állít történelmi emléket.

A kötethez *Egy új életrajz elemei* címmel Dér Zoltán írt kísérő tanulmányt. Az irodalomtörténész, aki eddigi munkássága során megkülönböztetett figyelmet szentelt Kosztolányi Dezső költői-frói életművének, frása bevezetőjében rámutat a Kosztolányi család levelezésének jelentőségére, hangsúlyozva: „Voltaképpen a tudomány áramköreibe is

most kapcsolódik majd be ez az anyag, mert Kiss Ferenc *Az érett Kosztolányi* című könyvében (...) kívül más művekben nyoma sincs a velük való találkozásnak." Ugyancsak Dér Zoltán átfogó filológiai kutatásai nyomán állt össze a kötethez kapcsolt névmagyarázat, amely Szabadka jeles személyeinek népes seregét vonultatja fel, ismételten a történelmi múlt értékei felé fordítva az érdeklődők figyelmét. Az *Életjel* kiadásában megjelent levélgyűjteménynek kimagaslóan becses része a dokumentumértékű fényképgyűjtemény, amely számos, eddig ismeretlen felvételt tartalmaz. *A Kosztolányi család levelezéséből* című kötetrel ily módon nemcsak a magyar irodalomtörténeti gondolkodás és a történelmi igényű érdeklődés, de maga Szabadka város is jelentősen gazdagodott. S ha valamennyi szülőttje közül nem is sikerült mindegyiknek a Kosztolányi Dezsőéhez fogható életművet megalkotnia, szellemük mégis fontos része a város történetének. A most megjelent könyv egyben arra is példa, hogyan kell számot vetni a múlt gazdagságával.

MÁK Ferenc

(*Üzenet*, 1989. november)

URBÁN FARKAS GÁBOR

SZEMPONT

(Versek)

Az *Életjel* Könyvek 40. köteteként kapja kézhez az olvasó Urbán Farkas Gábor *Szempont* című verseskötetét. Az első *Füstvilág* címen jelent meg. A két kiadvány címe és tartalma az írónak a jóreménység és a felfedezett valóság közötti érzésvilágát érzékelteti.

A két verseskötet megjelenése között eltelt időben a költő a szabadkai Városi Könyvtárban és több vajdasági helységben *Sámson és vanília* címen mutatta be multimedialis művét. A szerző audiovizuális világának tükré ez a költemény. A vers, a festmény, a zene technikai eszközökkel egyszerre történő előadása és bemutatása szokatlan élményként hatott a közönségre.

Erről az alkotásáról így vall a költő: „... a túlfűtött fantázia igényével hallhatóvá akartam tenni a látnivalót és láttatni mindazt, amit hallunk. Az ember, a néző vagy hallgató dönti el, hogy az információkat a versről, a világról látta-e vagy hallotta vagy tudatán kívül (belső) történik valami. Attól nem tartok, hogy a technika elembertelenít, ha az ember uralja a technikát. Egy audiovizuális előadás is szerezhet szellemi izgalmakat.”

A *Szempont* című kötet illusztrációi is a költő alkotásai és így idézhető egykori műbírójának, Lévay Endrének a megállapítása, hogy „a rajzok nemcsak a versek illusztrációi, hanem ugyanarról az időszakról tesznek tanúságot, mint a versek”.

Urbán Farkas Gábor egyszerre több figyelemre érdemes alkotómunkát végez. Verset, szatírárt ír, lemez- és könyvborítót tervez, rajzol, illusztrál, fagottozik, elektronikával foglalkozik, a Városi Múzeumban fényképész. Dalszövegeket is ír; több hanglemezen szerepel neve.

Vallomása: „Verseimben olyan a világ, amilyen: szorongást sugallnak, de ugyanakkor optimizmust is, mert bizakodó életfelfogás nélkül nem élhetünk. Megfogalmaztam életérzésemet a magam és az olvasók számára. Minden formarombolást tagadok és el is fogadok egyben mint eszközt.”

A kötet kéziratának véleményezői szerint metaforák könyve a *Szempont*. „Úgy látszik, a metaforát kedvelő szerző, ha rátalál a valódi képre, akár a jó grafikus: egyetlen vonással rajzol” – írja róla egyik recenzense, Balogh István. (...)

(*Üzenet*, 1989. november)

Életjel

XXXIII. évf. 4.
(795.) sz.

VÁROSI KÖNYVTÁR

1990. IV. 9.

A HALHATATLAN NEPKÖLTÉS

Megemlékezés Ortutay Gyuláról születésének 80. évfordulóján

Műsoron: népballadák, népdalok,
népmesék és tanulmányrészletek

Az est vendége:

dr. Katona Imre
budapesti folklórkutató

Közreműködők:

Barabás Mónika
Füleki Erzsébet
Juric Lajkó Tilda
Korhecz Imola
Lőrinc Zsuzsanna
Szabó Ágnes
Urbán Mária
valamint

a Népkör triója:

Balázszevics Iván (citera)
Szöllősy Vágó László (fuvola)
Szöllősy Vágó Veronika (ének)

A műsört összeállította:

Beszédes Valéria

Rendező:

Horváth Emma

Az előadás 1990. április 9-én,
hétfőn 19 órakor kezdődik
a Városi Könyvtár emeleti
olvasótermében

HALK SZAVÚ VALLOMÁS

Megjelent Petrik Pál festőművész önéletrajza a szabadkai Életjel kiadásában

1948-tól, azóta, hogy először szerepelt közös tárlaton, napjainkig sokan és sokat írtak Petrik Pál szabadkai festőművész munkásságáról. A kritikusok különféleképpen magyarázták alkotásait, amelyekről gyakran megszlottak a vélemények. Abban azonban valamennyien egyetértettek, hogy Petrik sajátos művészete jelentős mértékben gazdagítja a vajdasági képzőművészet egyébként sokszínű palettáját.

Gazdag életmű fémjelzi a csaknem fél évszázados munkásságot. Petrik Pál, a csendes és halk szavú mester a festészetről mindig szívesen és lelkesen beszélt, saját műveiről azonban csak keveset, akkor is inkább az alkotással járó vívódásairól. Éppen ezért külön jelentőségű ez az önéletrajzi könyv, amit *Múltam ösvényein* címmel most jelentetett meg Szabadkán az Életjel, a Miniatűrök 44. köteteként. Újabb hozzájárulás ez a város képzőművészeti élete fehér foltjainak a fűlszámolásához. Ismeretes ugyanis, hogy az Életjel korábban Vinkler Imre, Balázs G. Árpád, Hangya András, Baranyi Károly, Farkas Béla, Almási Gábor és Oláh Sándor önéletrajzi írásait jelentette meg, ebbe a sorba illik bele a most napvilágot látott, nyolcvan-egynéhány oldalas könyv. Izgalmas és lenyűgöző olvasmány Petrik könyve, illetve vallomása, hiszen életútjának megismerésén túlmenően mintegy kitért ajtón át tekinthetünk be műhelyébe és elkalauzol bennünket olyan kérdésekben, amelyek eddig a kívülről számára nem voltak elég világosak. Hozzásegít bennünket a könyv Petrik művészetének elmélyültebb megismeréséhez és megértéséhez. Választ kaphatunk munkásságának a szabadkai színházban eltöltött időszakára is, ami külön fejezetet jelent Petrik Pál életében. Életművének tanulmányozásakor ugyanis nem mellőzhető díszlettervezői és -kivitelezői tevékenysége, e téren is emlékezetes alkotások fűződnek nevéhez.

Jóllehet Petrik majd fél évszázada alkot, mindössze 11 önálló kiállítása volt, az első 1955-ben, a legutóbbi 1988-ban. Szívesebben szerepelt inkább közös tárlatokon, 1948-tól kezdve. Több mint 150 alkalommal állított ki festőművész-társaival, jórészt égtájunk alatt és a művésztelepek állandó tagjaként. Az önéletrajzi könyv részletesen foglalkozik és közli az önálló kiállítások és közös tárlatok sorrendjét, nem utolsósorban a lapokban megjelent kritikák és Petrikről szóló frások jegyzékét. Mindez segít jól eligazodni a gazdag életút és életmű alapos megismerésében, amihez Petrik Pál festőművész most megjelent önéletrajzi vallomásával talán ösztönzést ad.

SZ. J.

(Magyar Szó, 1989. december 22.)

PETRIK PÁL

MÚLTAM ÖSVÉNYEIN (Önéletrajz)

Vinkler Imre, Balázs G. Árpád, Hangya András, Baranyi Károly, Farkas Béla, Almási Gábor és Oláh Sándor után újabb kiváló képzőművész életét és életművét ismerhetjük meg az Életjel miniatűrsorozatának jóvoltából. Petrik Pálét, aki nem csupán Szabadka festészetének történetében foglal el kiemelkedő helyet, de a vajdaságiéban is.

Önéletrajza egy rendkívül gazdag és változatos opusba enged betekintést. Noha sokan és sokat írtak róla, pályarajzát mégis érdemes elolvasnunk, mert eligazít munkásságában, sok mindent, amit eddig nem vagy csak kevésbé értettünk, megmagyaráz. Így például azt, hogyan keletkeztek homokképei, amelyeket nem egy kritikus kivételes értékűeknek tart.

Jeles művészről lévén szó, természetesen elsősorban az alkotási folyamattal kapcsolatos sorai érdekelhetik az olvasót, de nem kevésbé érdekesek könyvének azok a fejezetei sem, amelyekben gyermekkori emlékeit, fiatalkori élményeit, a művészekkel való megismerkedést, háborús viszonyosságait, az újrakezdés nehézségeit, sikereit, sikertelenségeit, a szabadkai színházban eltöltött éveket írja le. Megelevenedik előttünk a művésztelepek élete a maguk sokszínűségével és részvevőinek a sokaságával, voltaképpen az a kor, amelyben Petrik Pál élt és alkotott, s azok az események, amelyeknek részese vagy szemlélője volt. Márpedig az elmúlt csaknem fél évszázad során sok mindent látott és megélt, amiről érdemes volt számot adnia. Hiszen – mint mondja – képei általában vizuális élmények alapján születnek, de a látvány mögött mindig ott rejlik az élet is.

Különösen figyelemre méltó kötetének az a része, amelyben színpadterveinek születéséről számol be. Vallomásértékűek ezek a sorok, mert elsőként vállalkozott nálunk arra, hogy beavasson bennünket ennek a munkának a titkaiba, rejtelmeibe.

A pályaképet az önálló és közös kiállítások, valamint a róluk szóló méltatások adatai és festmények, rajzok reprodukciói teszik teljesebbé.

(Üzenet, 1990. január)

OLVASÓNAPLÓ

(Lévay Endre új könyvéről)

Monográfusa majd kinyomozza, valójában mikor is vált kifejezésének alapvető formájává az intim szociográfiai esszé. E sorok frója irodalmunk történetéről frott kiskönyvében azt állapította meg, hogy Lévay Endre írásai akkor válnak izgalmassá, amikor frójuk szorosabban tapad a látott valósághoz, ezért szociográfiai fogantatású írásai a jelentősebbek. Koporsója felett borongva is a szociográfúst idézte, aki a valósághoz szorosan tapadó módon ad számot az emberi élet jellegzetes változatairól.

Mindezt azért idézem éppen most, mert még egészen friss könyvét olvasom, amelyet a szabadkai Életjel adott ki Dér Zoltán válogatásában, jegyzeteivel, *Régi utcák porában* címmel. A négy esztendeje halott író jegyzetei, karcolatai között válogatva a szerkesztő egy nem érdektelen képeskönyvet teremtett Szabadkáról – elsősorban a régiről, az emlék keretezte világról immár, amely a valóságban már nem létezik, de az írói ösztönökben annál inkább jelen van. Nevezzük emlék-szociográfiaknak Lévay Endre jegyzeteit, múlt-idézéseit, hiszen azokon rajta van az idő pecsétje is, ha arra gondolunk, hogy élete utolsó éveiben írta ezeknek zömét, s a búcsúzó ember vallott bennük még akkor is, amikor semmi jelét nem látni, hogy a halál sejtelmei mozgatják képzeletét, s irányítják lépteit gyermekkora utcáiban az intimen megélt házak egykori élettényei közelébe. Hősi erőfeszítéssel járta ezt az emlékvilágot a valóságos tárgyi világ részletei közepette, hiszen a *Látogatás szülőháznál* című írása halála előtt négy nappal jelent meg a 7 Nap hasábjain. Ebben olvassuk: „Mai lakásomat mindössze öt utca választja el szülőháztól, mégis több mint huszonöt esztendőnek kellett eltelnie, hogy ismét látogatást tegyek udvarában... Sokszor foglalkoztatnak az itteni képek, mert egy-egy szöglete, néhány feledhetetlen alakja gyakran visszatér álmomban, és arra serkent, hogy megint nyissak be a régi kapun, nézzek szét

a szobában, a kamrában, az udvaron és azok között az épületi alkatrészek között, amelyeket annak idején még apám, a városi ácsmester készített díszes faragványokkal, mint ahogy a palicsi főbejárati tornyot, a filagóriát, a Vigadót girlandjaival, a parkban a kétfelé hajtható padokat, a női fürdő párkányát készítette.” Továbbá azt írja, hogy ebben az udvarban nem huszonöt év, egy évszázad, „lakik” – hivatkozik is a Petőfi Sándor és Vajda János idejére jegyzeteit írva!

Úgy látom, adatgazdag jegyzetek, karcolatok ezek a most kötetbe került Lévy Endre-frások. Belőlük az is kitetszik, hogy frónk mindenekelőtt művelődéstörténeti jellegű volt, emelkedetté válik tehát emlékezése is, amikor ilyen típusú témáról kezd beszélni, megidézve Oláh Sándort, Kókay Károlyt, Dudás Kálmánt, Kosztolányi Mariskát, a könyvkereskedő Tikvicki Markót, s egy-egy rápillantás erejéig Laták Istvánt és Bodrits Istvánt többek között, míg Lifka Sándorról minieletrajzot is közölt jegyzetében. Újra meg kell állnunk így a Kosztolányi Mariskáról készült arcképvázlat előtt, amelyet Dér Zoltán e gyűjtemény kiemelkedő darabjának mond. Valóban az, s maradandó, ahogyan megrajzolja a mindig földre néző szemű Mariskát, a szüntelenül védekezőt, akinél a földre nézés a „mimikri becsukódása” volt – ne nézzenek arcába a szembejövők, s elutasítja a Szabó Dezső nyílt kérdését arról, hogy „valóban olyan nagyon csúnya leány, hogy...” Van egy kisiparos-művelődéstörténeti fejezete is ennek a gyűjteménynek az emlék diktálta módon megírva, mert a köszörsűről, az esernyőkészítőről, a suszterről szóló például ilyen. Az emberekhez azonban a tárgyaktól érkezik az olvasó, hiszen az első frások régi kocsmákról és iskolákról, illetve a szabadkai vár romjairól szólnak, majd a tárgyak után az idő, „megtalált idő” képei vonulnak fel a *Táncvilág* cím alá fogott karcolatokban. Érthetően el-elérzékenyedik az író, amikor múltat idéz, a könnyes szem a szűrője nemegyszer, amely érzelmi hite is írásainak. Ám hírértékük is jelentős – gondoljunk csak arra, amikor megmagyarázza, hogy a „homoki bárány” a főzeléknek való meg tölteni való töknek a neve, illetve álljunk meg az emberpiacot leíró képe előtt, hogy Lévy Endre jegyzeteinek tartalmi újdonságáról alkothassunk képet magunknak.

Jó, hogy megjelentek ezek az írások!

BORI Imre

(7 Nap, 1990. január 12.)

EGY KÖNYV KETTŐS TÜKÖRBEN (Geza Čat: U nepoznatoj kući)

IDŐRABLÁS

Csáth Géza novelláinak szerbhorvát nyelvre való fordítása évtizedekig váratott magára. Végre azonban – elsősorban Lazar Merković, Tomislav Vojnić fordítók és a Csáthkutató Dér Zoltán jóvoltából – erre is sor kerülhetett. A késést azért fájjaljuk, mert Csáthnak, a zseniális dilettánsnak egy novellacsoportja világirodalmi színvonalon van. Népeink kultúrájának kölcsönös megismertése szempontjából viszont alapvető fontosságú a főértékek tudatosítása, különösen a mi vidékünkön, ahol a művelődési múlt elfogulatlan feltárása nem mondható tipikus törekvésnek.

Szerencsére a válogatás megközelítőleg tartalmazza azokat a novellákat, amelyek az akkori irodalmi megújulás eredeti képviselőjévé tették a fiatal írókat. Ezt azért fontos hangsúlyozni, mert Csáth Géza naturalista történeteiről is ismert, amelyek azonban inkább a filozófiájukkal, erotikus fűszerezettségükkel, mint esztétikai jellegzetességeikkel hívják fel magukra a figyelmet. (Ezek közül csupán *A tor* olvasható a szerbhorvát kiadásban.)

Fiatalok köszöntik Urbán Jánost hetvenedik születésnapján

Ugyanfgy kimaradtak azok a novellák (mint pl. az *Eroica*), amelyek többet tükröznek az újromantika korstílusából, mint az alkotói egyéniségből. A kritikai realista indításúakból viszont három is helyet kapott (*Az albíróék*, *a Kutyá* és *a Muzsikások*).

A lefordított szövegek nagy többségében a túlhevült léletszeretet, az álomszerűség, a misztika, valamint az élet és a halál fölötti lebegés jut kifejezésre. Csáth számára ugyanis elviselhetetlen volt az élet mint realitás, ezért a művészetében is meghaladni igyekezett azt. A valóságfölöttiség paradox módon magát a hiteles megismerést jelentette számára, ami különösen akkor meghökkentő, ha tudjuk, hogy orvosként kora természettudományi ismereteit, tehát a racionális gondolkodást is el kellett sajátítania. Csáth felfogásában azonban az ész tudása csupán létünk feltételeit ölelhetette fel; a központot, vagyis magát a létet – nem. Az oda való visszatérés, ahonnan a hétköznapi gondjai kimozdítottak bennünket, csak előidézett önfeledtséggel, mámorral lehetséges. Minthogy a létfenntartásért folytatott küzdelemben a dolgok és emberek okozta sebek miatt kell szenvednünk, a nyomorúságunkon való túlelmedés útja gyakran csak mások boldogságán, sőt életén át vezethet – sugallja Csáth Géza létfilozófiája. Ezért számunkra (különösen az érintett novel-lacsoport értelmezésének szempontjából) az *Ópium* c. esszének a „raboljon magának mindennap tizenégy órát” felszólítása mond igen sokat.

A rablás kifejezés csak annak hangzik furcsán egy jól nevelt, aggályos viselkedésű és polgári fiatalember szájából, aki nem tudja, hogy Csáth Géza csupán többé-kevésbé folyamatos lelkiismeret-furdalások árán volt képes átadni magát saját romlását előkészítő disszidens énjének. Hogyne érezte volna magát időrablónak az, aki életének évtizedeivel együtt orvosi és frói küldetését egyaránt eltékozolta. Az eufória pillanataiban, felettes énjének lankadásakor mindenesetre vállalta azt, amit józan fejjel betegesnek tartott és elutasított. A józan körülmények között iszonyt keltő vált tehát számára a gátak ledöntésekor kéjforrássá. Más kérdés, hogy e novellái közül néhányban a polgár aggálya, páni félelme fejeződik ki, tehát kívülről, iszonyodva szemléli azt, ami nem más, mint saját másik énjének a megtestesülése. Ha a kéjelegve rombolás ösztöne *A torban* (mint disznóölés és

mint a cselédlány megerőszkolása) az élet rendjének látszatát kelti, addig *A békában* már elementárisan tör be. Meglehet, túlzásnak hat, ha (Csáth sorsát, feleséggyilkosság felé sodródását ismerve) a halálfélelmet keltő, ragadozó módjára viselkedő kétélűt az fró lap-pangó, de egyre kevésbé visszazorított agresszív hajlandóságának megszemélyesíté-
ként fogjuk fel. Pedig a béka megjelenése a novellában hangsúlyozott hiedelem és a vég-
kifejlet szerint egyaránt halálesetet előlegez. Lényegében a béka a gyilkos, hiszen már a
rémálomban is élethalálharcot vívott a narrátorral. Ehhez képest egészen nyilvánvaló
Csáth előbb említett két énjének képletes szembeállítását a *Fekete csönd* c. novellában.
Richárd, a narrátor öccse ugyanis hasonlóan gátlástalanul éli ki magát, mint ahogy az or-
vosnak vallomást tevő ópiumszívó hirdeti az *Ópium* c. szövegben. A *Fekete csöndben* te-
hát a pusztítás a pusztításért, rablás a rablásért a lényeg. Richárd „Éjjel betört a zsidó
boltjába, és kiszedte a pénzt a fiókból. Elszaladt vele, és elszórta az utcán”. Ezzel szemben
a *Sebész* hőse már racionális úton akarja megsemmisíteni a látszólag racionálisat: a mind-
annyiunkat terhelő időélményt. Ő az emberi alkatot, az élet spontaneitását akarja meg-
lopni, az idő képzetét távolítva el az agyvelőből. Amit neki az alkohol ad, azt ő operációval
akarja elérni másoknál. Hogy álom legyen az élet, mint a *Találkoztam anyámmal* c. novel-
lában, amelyben a romantika kék égboltja alatt kívánatos ifjú nőként, boldogságot sugár-
zóan támad fel a fiatalon elhunyt édesanya; vagy mint az *Egyiptomi Józsefben*, ahol a fel-
emelő tér- és időélménynek szintén erotikus jellege van.

Csáth rosszabb énje feltarthatatlan: az erkölcsöt közvetlenebbül, az álomból kilépve
is meglopja. Így a Vass fiúk szerepében, akik misztikus kapcsolatban vannak a rablókkal,
a varázsló tanítványaival és rabszolgáival, akik a varázsló iránti hódolatukból követik el
véres büntetteiket (*A varázsló kertje*). Ugyanúgy, mint a Witmann fivérek, akik az anyju-
kat is megölik, csak hogy istennőjüknek, a lánynak, szadista módon áldozhassanak (*Any-
gyilkosság*). Vagy a kisfiúk, akik nem tesznek mást, mint a felnőtteket utánozzák, amikor
csfnytevéseik során a legszörnyűbbet követik el, felakasztva barátinjüket (*A kis Emma*).

Vannak azután olyan novellák is e Csáth-fordítások között, amelyek már a valóságon túli,
de még az álmon inneni emlékeket költőiesítik. Ezek között elsősorban *A vörös Eszi* bája ragad
magával a korai erotikus élményeknek, a szadista hajlandóságnak és a szépség iránti áhítatnak a
varázslatos egységét teremtve meg. Hogy az ilyen hangulatban a rettegés is megédesedhet, arra
a *Szombat este* a bizonyosság, melyben az idill dominál. Ennek felbuklására az ad magyaráza-
tot, hogy itt „hazavezető ösvény”-en halad az fró. Az *Elfeledett álomban*, ahonnan az idézett
szókapcsolat származik, ez a visszatérés már nem megy simán. Az otthon nyújtotta bensőség
csak vágyott állapot marad s a környezet közönye, kegyetlensége a már érintett álom-novellák
végletes iszonyatához közeledik. A narrátor itt gyöngének bizonyul, mert nem sikerül olyannak
lennie, amilyennek a világ mutatkozik őelőtte. Itt ugyanis a lelkiismeret diktálja a képek váltako-
zásának ritmusát, hiába fohászodik a vonat által elgázolt kedvenc kutyájuk hullájához, hogy az
megszabadadítsa „ettől a borzasztó önvádtól, ettől a fájdalomtól”. Hogy Csáth jól tudta, mi a
feltétele az életbe való bekapcsolódásnak, az a *Déluári álom* c. novellából tűnik ki. A grófkis-
asszony ugyanis csak a gyermeke koporsója előtt, vagyis a legnagyobb megrázkódtatás hatására
kezd sírni s csak ezután alakulhat ki normális emberi kapcsolata. Csáthot azonban, mint tudjuk,
nem a termékeny élet felé lendítette az idegei számára elviselhetetlen szenvedés. Vele szemben
az idő szűkmarkú volt, ezért meg kellett rabolnia.

Estétikái szempontból nézve pusztán a *Schmith mézeskalácsos* jelenlétét kifogáso-
lom a válogatásban. Annál is inkább, mert az utószóban Dér Zoltán is elmarasztalja ezt a
kissé híg lére eresztett, közhelyszerű történetet, a szerelemben gyöngének bizonyuló,
nagy, erős, gazdag férfinak és fiatal feleségének tragédiájáról. Jobb lett volna, ha a jóval
korszerűbb *Katonai behívó* kerül helyette a válogatásba.

VAIDA Gábor

TUDUNK-E CSÁTHUL?

„Meg kellett tanulnom eliotul, és rádöbentem, milyen nagy költő... És hogy az angolul nem értő olvasó a fordításokból többé-kevésbé megismeri ugyan Eliotot, de hogy megszereti-e, nem hiszem.”

Szilágyi Domokos aggályoskodó gondolatait idéztük, aki a műfordítást a világ legreménytelenebb vállalkozásának tekintette. Eliotot pedig abba a költőkategóriába sorolta, akit nem is szabad fordítani. Régi közhely, hogy a fordítás alkotás és nem másolás. Kosztolányi a szobrász munkájához hasonlította ezt a „nyelvi csodát”, hiszen egy meghatározott szobrot más anyagból kell kifaragnia a mérész „szobrászművészek”.

Idézhetnénk tovább a műfordításról vallott végtelen nézeteket, de szükségességét nem vonhatjuk kétségbe. A szerbhorvát nyelvű Csáth-kötet is elismerést érdemlő válogatás, amely régi hiányt pótol. Az idegen nyelvű kiadványokról a könyv végén lévő bibliográfia is tájékoztat. 1912-ben *Über Puccini* címmel német nyelven jelent meg Csáth Géza írása, 1980-ban, majd 1983-ban angol nyelvű novellagyűjteményeket adtak ki, 1987-ben szlovák, 1988-ban francia nyelvű kiadvány látott napvilágot. Az 1989-es szerbhorvát nyelvű novelláskötet Lazar Merković és Tomislav Vojnić munkája. A műfordítás alapjául a Forum Könyvkiadó 1977-ben kiadott *Ismereilen házban* című gyűjteménynek első kötetét szolgált. A drámák és a jelenetek kimaradtak, és az említett kiadványban közzétett 49 novellából 26-ot olvashatunk szerbhorvát fordításban. A kronológiai sorrend is megmaradt, legfeljebb a válogatás szempontjait és eredményességét elemezhetjük. A kiválasztott novellák elénk tárják a Csáth-írások műfaji és stilisztikai sokszínűségét, esetleg néhány novella kapcsán hiányérzetünk támad. Felvethetjük pl. az *Egy gimnazista naplójából* című naplónovella kihagyását, amelynek esztétikai értéke ugyan nem éri el a legjobb Csáth-novellák színvonalát, de dús eseménysorozata mégis a szülőföldhöz kötődik.

A kötet olvasásakor bennünk is felmerül a kérdés: Vajon tudunk-e mi csáthul? Tudnak-e a műfordítók annyira csáthul, hogy az olvasót Csáth-befogadóvá avassák, és a novellákat ne csak megismertessék, hanem meg is szeretessék, hogy a csáthi „nyelvtant” anyanyelvükön is érzékeltessék? Csáth a visszafogottság, az elodázás, a formai fegyelem legnagyobb mestere, de néha az ellenkező végletbe csap át, és ilyenkor nyelvének költői szépségét, szóképeit, látomásait csodáljuk. A többrétűség jellemzi írónk nyelvét és stílusát, kifejezés- és ábrázolásmódját. Talán csak Hermann Broch műveiben tapasztalhatjuk a realitás, mítosz, szimbólum egymásra rétegződésének ezt a specifikus közegét. Csáth formafegyelmét, a naplónovellák sűrített létábrázolását a fordítások is tükrözik.

Vizsgáljuk meg néhány novella átültetését közelebből is, hogy a feltett kérdésekre válaszolhassunk!

A szépirodalmi szövegek fordításának elméleti kérdései főként a nyelvi jelentés típusait érintik. Barhudarov is rámutatott arra, hogy a szépirodalmi szövegek fordításakor sokszor fel kell áldoznunk a referenciális jelentést az itt fontosabb információkat hordozó pragmatikai jelentés (emocionális, expresszív, stilisztikai stb.) érdekében, de nagyon gyakran éppen a nyelven belüli jelentés hordozza a szöveg lényeges információját, tehát abszurd az a követelmény, hogy teljesen ragaszkodjunk a forrásnyelvi szöveg nyelven belüli jelentéséhez. Ilyenkor beletörődünk a novella szövegegészének szempontjából történő változásba is. Nagyszerű példa erre Csáth leghátborzongatóbb novellája, az *Apa és fiú*, amely *Otac i sin* cím alatt szerepel a szerbhorvát nyelvű kötetben. Csáth ragaszkodik a „fiú” szóhoz, a befejezés is ezt bizonyítja. Miután az Amerikából hazatért felnőtt mérnök fiú az anatómiai intézetben kézbe vette apja csontvázát, eltávozott. Írónk a következőképpen zárja írását: „Keresztülment a nagy folyosón, és még néhány elkésett orvos-

növendék látta, amint viszi a csontvázat, melynek kezei, lábai valami különös táncot jártak, amint a borotvált arcú ember ügyetlenül magához ölelte. A fiú az apját.”

A szerbhorvát fordítás mindvégig a „sin” szót alkalmazza, tehát az utolsó mondat jelentéstani szempontból módosul: „Sin svoga oca.” A fordítás megfelelő, mégis fontos az eredeti szöveg fiú, illetve fia szavainak nyelven belüli jelentése. A fiú már „idegen”, kétszer így is nevezi őt az író. Ő csak a fiú, de „a csontváz fia”. Ez utóbbi szó szerkezet viszont a szerbhorvát szövegben is kiválóan érvényesül: „kosturov sin”.

El kell fogadnunk tehát ezt a jelentésváltozást, még akkor is, ha a fiú szó a szöveg legfontosabb információjának hordozója. A novella fordítója egyébként túlzott szöveghűségre törekedett, ezért indokolatlan például a következő változtatás:

„– Kérem szépen, doktor úr – szólott az igazgató –, nézesse meg múlt hónapban vagy az azelőttiben, dolgoztak-e föl Gyetvás Pál nevű hullát, s ha igen, készítettünk-e belőle előadási csontvázat.”

Szerbhorvát fordításban így hangzik az idézett szövegmondat:

– Molim vas lepo, gospodine doktore – reče direktor – proverite da li je prošlog meseca, ili mesec dana ranije, preraden leš Pala Đetvaša i, ako jeste, da li smo od njega napravili kostur za predavanje.”

A „Gyetvás Pál nevű hulla” szerkezet groteszk hatása veszett el a „leš Pala Đetvaša” fordításban, de az intézet légkörének más értékrendjét sem tükrözi az új szó szerkezet. Elgondolkodhatunk az asszisztens szájába adott „brucoši” szó használatán is. Az eredeti szövegben „elsővések” megjelölés szerepel, ugyanis a hivatalos megfogalmazás nem okoz stílustörést.

Némi hiányérzetünk támad az *Elfeledett álmom* (Zaboravljeni san) című novella nyolcadik szövegegységének olvasásakor. A második idéző mondat beleolvad a monológba, a felkiáltás kijelentéssé válik. Az emberhiányra vonatkozó kérdés is a pusztá kietlenség kifejezőjévé módosul: „Hajókon elmentek mind talán?” Fordítása a következő: „Možda su sve lade već otploville?”

A Traki versvilágának „mákonyos” tájaira emlékeztető szövegrészletek fordítása éppen ott a legsikeresebb, ahol a fordítók elrugaszkodtak a forrásnyelvi korlátoktól, és a pragmatikai jelentés szempontjait előnyben részesítették.

Néhány remek megoldást találhatunk a *Fekete csönd* (Crna tišina) című alkotás látomásos részleteiben. Pl. „Posle toga sve se desilo onako kako je želela crna tišina. Legla mi je na grudi i uvukla se u svaku kap krvi. Bilo je grozno. Hteo sam da pobegnem od nje, ali me je privezala uz krevet i grakúci mi u uvo šaptala jezive strahote.”

Merészebb *A vörös Eszti* (Ridokosa Esti) híres részletének fordítása. Andersen bácsi virág-metaforája szerbhorvát fordításban is hatásos, még akkor is, ha a referenciális jelentés kritériumai szempontjából kifogásolhatnánk az említett szövegegységet. Íme a bekezdés egy részlete: „Az ifjúság és a vágy benned, mint egy töből nőtt, nagy virágok, virítanak. És aki látja, csak örvend neki... – Kis szünetet tartott, és botját csiklandóan végighúzta az arcomon. – De a hozzáértő kertész megijed ám, és óvja a két virágot, amelyek pompázásukkal elpusztítják egymást. Érted, hékás?...”

A szövegrészlet fordítása a következő: „– Mladost i čežnja u tebi izrasli su kao dva cveta iz jednog korena. Ko god ih vidi samo im se raduje... – Načinio je malu pauzu i poškakljao me svojim štapom po licu. – Ali baštovan koji se u to razume plaši se i čuva ta dva cveta da svojom lepotom ne unište jedan drugog. Razumeš li ti mene?...”

A fordítók az eredeti neveket használták, ahogyan ezt a műfordításokban megszoktuk. Csáth Géza a köznapi névhasználathoz alkalmazkodik, néhol persze a nevek stílusértékére is felfigyelhetünk, sőt ahogyan az egyik elemzője rámutatott, fontos asszociációk tapadhatnak hozzá, mint pl. az *Apa és fiú* esetében a Paulus–Saulus átváltozás. A

szerbhorvát nyelvű szövegben idegenül csengő nevek természetesen stílusértéket képviselnek. Lefordították viszont József nevét az *Egyiptomi József* című novellában, a cím tehát így hangzik: Josip Egipatski. A már szimbólummá vált nevet így ismeri az olvasóközönység. A novella hősének neve viszont Jožef, Joška.

Összehasonlító vizsgálatunk csupán példára szorítkozott, teljességre egy rövid könyvbemutatóban nem tőrekedhettünk. Ha most visszatérünk kiindulópontunkhoz, eredeti kérdésünkhöz, válaszunk sem egyértelmű. Ugyan ki állíthatná magáról, hogy tud csáthul? Nagyon sok tennivalónk maradt még ezen a téren, hogy a forma- és stílusművész Csáthot megközelítsük, hogy megértsük sajátos lelki tájait, a lét korlátai között élő művészt, aki Esterházy szerint „a végtelen szerelmese” volt. A fordítók sokat tudnak, és vállalkoztak arra, hogy megtanítsanak erre egy új olvasótáborra is. Talán ők is elsajátítják a sajátos csáthi nyelvet, és ez hozzájárulhat ahhoz, hogy megszeressék őt...

HÓZSA Éva

(Üzenet, 1990. február)

GYERMEKKORI HANGULATOK

A vége felé lapoztam fel Lévay Endre posztumusz kötetét a régi Szabadkáról. Ott, ahol a „színműkoráról” írt, amiről nem tudtam. És sikerült is mindjárt ismerősökkel találkoznom. Vidor Imrével például, akivel bennünket fiatalokat ijesztettek annak idején: „Vigyázz, mert majd te is Vidor Imre leszel a Vajdasági Írásból!” És szegény Aszlányi Dezsővel találkoztam, aki Komlós Aladár szerint egy „tehetségtelen zseni” volt. Itt csak mellékszereplője a visszaemlékezéseknek, ahogy feltűnik egy pillanatra, nem is Szabadkán, hanem a Bega-parti Párizsban. Nekem az Istenhegyen jelenik meg egy gazdátlanul hagyott villából, ahol külföldre távozott „gnosztikus testvérétől” kapott ingyenes lakást, mint afféle házórdó, hogy ne lopják le a cserepet a tetőről. „Szokta látni a fiamat?” – kérdezte, ha festő barátomhoz, Markó Sanyihoz mentem a szomszédba, s ő mintegy Voltaire tanácsára a kertet művelte, a kerítésen kihajló ágakat nyesve. – „Ír még a Nyugatba?” – Mert nem titkolta sem ő, sem a fia, aki sikeres lektűröket írt, s felborult kocsjában lette halálát, hogy kerülük, mert kölcsönösen lenézik egymást.

És a bajmoki Kókay Károly magánnyelvesszel is találkoztam, aki időnként megzöndült szakettjében hozzám is beállított, élénk szemrehányást téve, hogy még mindig nem teszek „e” és „e” között különbséget. Meg Oláh Sándor is itt van természetesen, míg Hangya Bandi éppen csak megemlíthődik. A többi szabadkai bennszülöttet, Kúnót például nem ismertem, viszont tisztán emlékszem a híres prímásra, Bodrits Pista apjára, ahogy a Bárány kávéház nyitott kirakatában mélabús magyar nótákat játszott az esti korzó népének, s a gyér világlátásban is látni lehetett arcán a hatalmas anyajegyet. És a találkozások közben mintha belém karolna Lévay Bandi, mint régen, úgyhogy a hangját is hallani vélem, „kérlek szeretettel”, amíg e könnyes mosollyal felidézett, helytörténeti jegyzetekben a régi szabadkai utcákat járjuk. S épp ezért gondolom, öregnek kell lenni, hogy az ember együtt sóhajtson e letűnt idők után, amelyekből nem maradt más, csak emlék. És a régi utcákkal maga a szerző is elment egy őszi délután.

Csak én még sok minden másra is emlékszem e kis könyv olvasása közben Lévay Endre életművéből. Azokra a kemény veretű, tárgyi valóságot érzékeltető szociográfiai jelentésekre, amelyekben nemzetiségi és társadalmi kérdéseket feszegetett, helyenként forradalmi indulattal abban a jellegzetesen magyar irodalmi műfajban, amelyet a falukutatók műveltek. A fiatal Lévay Endrét nem ilyen ellágyuló, érzelmes hangvétel tette ismertté és megbecsültté a mi nermzedékünkben, s távolabb, egészen a szárszói találkozó-

ig, munkásságának értelmére és jelentőségére figyelmeztetve. Már indulása a Híddal, s szerepe a szabadkai Népkör ifjúsági csoportjában egyféle vezéri szerepre predesztinálta a vajdasági haladó szellemű fiatalok között. Magával ragadó tudott lenni, valamiféle szuggesztív megszállottság lelkesedésével hatni.

Az a végzetes félreértés, amely sok ezer jóhiszemű tisztességes emberrel együtt 1949-ben elsodorta, sorsdöntő jelentőségű volt az ő életében is. A rendszer – ma már elmondhatjuk – nemcsak kiközösítette Lévay Endrét, de holtáig rajta hagyta a társadalmi bélpoklosság bélyegét. Amit írt, azt már nem a régi Lévay Endre írta! Elvesztette önértétlen és öntudatosságán kívűl azt a magabiztosságot is, ami nélkül nincsen teremtő munka!

A visszaemlékezésnek ez a kötete fájdalmas dokumentuma annak, amit mondtam. És ha az érzelmesség hullámai át is futnak az olvasón, ideje lenne a fiatal Lévayt is megmutatni végre, aki a jugoszláviai magyar irodalomban sokkal magabiztosabb, keményebb veretű frásokkal szerzett tiszteletre méltó helyet magának, mint amennyit ez a sírnivalóan érzelmes, gyerekkori hangulatokat visszaidéző, lírai áradású gyűjtemény az egykori erős, határozott s meggyőző mondatokkal dolgozó Lévay Endre ingénumát sejtetni enged.

Szép lenne remélni, hogy szabadkai barátai egyszer majd egy ilyen válogatással is tisztelgnek Lévay Endre emléke előtt.

HERCEG János

(Üzenet, 1990. február)

EGY FESTŐ VISSZANÉZ

Az Életjel Miniatűrök, e szerény formátumú kiadványok minden anyagi és egyéb akadályokkal dacolva, immár a 44. könyvéhez értek. Áttekintve eddigi tartalmukat, nem lehet elsiklani azon értékek felett, melyek miatt művelődéstörténeti szempontból Szabadka és egy szélesebb közösség számára fontos műveket jelentenek. Szerzőik egy része a kiadvány megjelenése folyamán eltávozott az élők sorából; Lévay Endre, Kolozsi Tibor, Láng Árpád, Sáfrány Imre, Balázs G. Árpád és Fehér Ferenc kezéből már kihullott a toll, de ezek a kis könyvek makacsul kitartanak és folytatódnak, újból és újból erőre kapva, akárcsak maga az élet, és minden veszteségen túllépve, ha nem is bő áradattal, de csendes pataként tovább folydogálnak.

Így kerülhetett sor Petrik Pál festőművész *Múltam ösvényein* című vallomására, melyben a szerző jól ismert csendes szavával meséli el pályafutásának történetét. És természetesen visszapillant egészen a gyökerekig, a meghitt családi otthonban eltöltött gyermekévekig, amit meleg, lírai hangú, szépen szőtt és őszinte gondolatokkal ismertet az olvasóval. Ahogy elmondja, hogyan fészkelte be magát szülei közé az áhított ágyba és abból bámulja az apja keze által festett kazettás mennyezet freskóit, nem csupán egy intim emléket idéz, de elárulja azt az eddig ismeretlen adatot is, hogy talán éppen édesapja volt Blaskovits-Bátori templom- és arcképfestő utolsó tanítványa és valószínű, hogy a szecesszió térhódítása előtti időszakban épített paloták némely freskója éppen az ő keze munkáját dicséri. Nyilvánvaló, hogy a korai gyermekélmények, az apa foglalkozása lehetővé tett a későbbi festői pálya meghatározóját. Igen, a jóval későbbi, mert a család anyagi helyzete nem tette lehetővé, hogy folyamatosan és akadálytalanul haladjon az akadémiai képzés irányába. Címfestőtanonc lett, de jó szakemberek és jó emberek keze alatt tanulta a mesterséget, ami nem taszította, hanem inkább tovább vonzotta a festői pálya, a színek világának irányába.

Vándorlások, munkanélküliség, háború és hadifogság következett, míg végül a felszabadulás utáni időszakban ismét ecsetet vehetett a kezébe. Igaz, három éven át csak

bárányfelhőkkel...” E táj írói közül talán senki sem fogalmazta meg szívéhezszólóbb líraisággal az emlékezés kínjait és felemelő gyönyörűségét, mint Lévay Endre Szabadkán megjelent *Régi utcák porában* című kötetében.

Lévay Endre *Terhes örökség* című önéletrajzi vallomásokot tartalmazó kötetével lépett tanítóink sorába, hogy ő is elmondja a táj keserű történetét, s megidézze édesbús emlékeit, hogy feloldja mindazt, ami valaha fájt, s megnemesítse a lélek egykori kínjait, hogy a bölcs kibékülések után mindörökre – és immár föloldhatatlanul – otthonává avassa az ismerős utcákat és udvarokat, ligeteket és tereket, házakat és kapualjakat, és hogy lehunytt szeme feketeségében megjelenjen minden egykori ismerős arc. Ugyanakkor nem lehet elhallgatni az emlékezés megszólító kényszerének lényegét sem: „Még annak is, aki régóta ismeri ezt a fennállása óta többször békés, mozdulatlan, mint zajgó eseményekben gazdag várost, mindig jelenthet valami újat vagy letűnt emlékek visszatérését ezekben az utcákban egy-egy találkozás, egy beszédes homlokzat, sarokház, vakköz, változás vagy változatlanosság, mert utunkat nem mindig a legrövidebb utakon járjuk.” Kiderül, milyen gazdagok is lehetnek ezek a kerülők, ha képes az emlékezet visszhangjaira felelni a lélek. Olykor régen elszállt zongoraszó csendül, vagy a híres szalonzenekar idéz meg régi fényeket, hogy a sarkon túl már a szegénység megtelepedett nehéz szaga emlékeztessen a gyermekkor világára.

Csak most, a kötetbe gyűjtött írások kapcsán derül ki, Lévay Endre csaknem másfél évtizeden át a búcsúzás szándékával járta Szabadka utcáit, báltermekre és cipésműhelyekre egyaránt emlékezve, mert hát a világ rendje már akkor is olyan volt, hogy űzte egymást az elesettség és a csillogás, a mindennapi kopottság és a többnyire csak megálmodott vigasztalás. Derűsebb emlékeiben a zónapörkölt illata lengi be a városháza környékét, tartózkodó szorongásaiban a város elkopott színeit siratja. Lévay Endre hangja igazán meghitté és bensőségesse a régi alakok visszaálmódásakor válik, hiszen emlékei sorában helyet kap Szegedi Emil, Lifka Sándor, Oláh Sándor, Lányi Ernő, Munk Artúr, Kókay Károly, Dudás Kálmán, Tikvicki Markó, Vidor Imre és Pajzs Pál feledhetetlen személyisége is, amint esendő küzdelmüket vívják a mulandósággal, alkotva és teremtvé, építve és gyógyítva, hogy mégiscsak örökölhető legyen a világ, melyet az utókorra hagytak. Valamennyiük fölött azonban ott magaslik Kosztolányi Mariska csúnyaságából eredő alázata, a megvertségnek az a szótlanúsága, mely oly kegyetlenül teszi feloldhatatlanná a kiközösítettségét. Eltűnő alakja után nyúlva „átnyalaboljuk a múlt éveket”, s mindent, amit az utca köve, vagy a kávé illata megidéz; s akár a Krúdy-novellákban, végül nem marad egyéb, mint egy sokszor újraolvasott könyvbe a bejegyzés: „...Lévay Bandinak szívem egész melegével adom ezt a könyvet Kosztolányi Mariska.” Megindítóbb történetet máig sem költöttek Szabadkán.

Nemes indulataiban bő áradású ez az emlékezés, s legfeljebb csak akkor mutat némi visszafogottságot, ha a pusztulás felett kesereg, ha a halottakat és a kéthúrú citerát, ha a földbe süpedő tanyákat és a már nem énekelte dalokat idézi meg. Ilyenkor mintha némi erőtlenség is bujkálna az emlékező hangjában.

A könyv szerkesztője, Dér Zoltán nagy szolgálatot tett irodalmunknak, hogy egybegyűjtötte a 7 Nap lapjain kallódó írásokat. Bátorralan emlékezéseink frott anyaga lett gazdagabb ezzel a kötettel, amely akár bátorságra is taníthatna bennünket, oldást és kötést kereső, hétköznapi botorkálásainkban. Mert csak az láthat messzire a jövőbe, aki messzire mer nézni elhomályosuló múltunkba. Erre tanítanak az emlékezők.

MÁK Ferenc

(Magyar Szó, 1990. február 3.)

Életjel

Rendkívüli / 797. / sz.

Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad

XXIII. évf. 7. / 213. / sz.

SZOBROZÁS

Performance Nemes Fekete
Edit alkotásaival

Fellép:

Bakota Adrienn

Bakota Lídia

Barabás Mónika

Behtler Beáta

Csernus Ildikó

Lőrinc Zsuzsanna

Szokol Ágnes

Rendező:

Horváth Emma

Az előadás 1990. április 24 - én, kedden 19 órakor
kezdődik a Népkör nagytermében
Belépődij: 2 dinár

Lévay Endre karcolatai

A négy évvel ezelőtt elhunyt Lévay Endre csaknem két évtizeden át – több-kevesebb rendszerességgel – közölte naplójegyzeteit Szabadka hétköznapijairól. Igaz, ezek – ahogyan maga tüntette fel a 7 Napban megjelent frásainak alcímeiben – olykor csak jegyzetek, máskor meg feljegyzések voltak, de valamennyit ugyanazzal a szándékkal írta: hogy megörökítse, milyen volt szülővárosa századunk húszas-harmincas éveiben.

A negyven karcolat, amennyit a *Régi utcák porában* című gyűjtemény tartalmaz, fellelenti az elmúlt idők eseményeit és alakjait. Közöttük szép számban vannak olyanok, akik valamikor jeles személyiségek voltak városunknak, mint például Oláh Sándor festőművész, a mozialapító Lifka Sándor, Kovács Kornél karnagy, Munk Artúr fró, Kókay Károly bajmoki nyelvész, Marko Tikvicki, a köztiszteletben álló könyvkereskedő és Kosztolányi Mariska, Szabadka neves költő fiának a húga, aki mint rendező igencsak kivette a részét a műkedvelő mozgalom tevékenységéből. A róluk festett portrék értékes művelődéstörténeti adalékok is, hiszen rájuk már most is csak az idősebb nemzedék emlékezik, s munkásságuk egyre jelentősebbé válik, ahogyan távolodik alakjuk az időben.

Nem kevésbé érdekesek Lévay Endrének azok a feljegyzései, amelyekben a város kisembereinek az életét örökölte meg. Ezek nagyobb része – mivel szépirodalmi értékek is felfedezhetők bennük – jóval több publicisztikai frásnál.

Megkülönböztetett érdeklődésre tarthatnak számot a szerző önéletrajzi vonatkozású visszaemlékezései, mert nemcsak az egykori, messze földön híres korzó tarka világát és a Városi Kávéház előtti esti koncertek áhítatos hallgatóságát ismerhetjük meg, hanem olyan kivételes tehetségű zenészeket is, mint amilyen Kúnó volt, aki idehaza is, külföldön is nagy sikerrel muzsikált a legelőkelőbb helyeken. A *Színészkoromból* című ciklusban úgyszintén színes korrajzok találhatók. Jól zárják le a kötet anyagát az *Egy sétáló vallomásai*, amelyek többnyire az író életének utolsó éveiben születtek és kulturális életünkkel kapcsolatos adatokban is igen gazdagok.

Finom líraiság bujkál ezekben a sokszor meghatározhatatlan műfajú frásokban, a múltból idehallatszó magányos és tiszta hegedűszó, amely megnevesíti a prózát, s még az alkalmi frásokat is méltóvá teszi arra, hogy kötetbe kerüljenek. Egyrészt azért, mert fellelenti a régi Szabadka világát, amely a mai nemzedékben már csak elmosódva él, másrészt mert értékes és olvasmányos könyvvel gazdagítják „a letűnt idők krónikásának” életművét halálának közelgő fél évtizedes évfordulója alkalmából. (...)

(Üzenet, 1990. március)

A MINTAFIÚ

A Kosztolányi család levelezéséből

Ki feltételezné a leginkább csúfondáros kedvű, ironizáló hajlandóságú, többször gerinctelennek, amorálisnak is mondott Kosztolányiról, hogy egészen a haláláig mintagyerek volt? Vagyis rendkívüli türelemmel olvassatta szüleinek panaszoktól hemzsegó leveleit, német származású anyjának az olvashatatlansághoz közel álló sorait. Nagy gonddal válaszolt rájuk, s ha tudott, segített. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Kézirattárában megőrzött levelezés, amely eddig csak a kutatók egy szűkebb csoportja előtt lehetett ismeretes, s amelyből végre Dér Zoltán készített tudós alapossgal válogatást, a költőnek és frónak eddig jórészt ismeretlen tulajdonságait tárja fel.

Vajon mi készíthette Kosztolányit arra, hogy minden további nélkül megbocsásson öregesen önző szüleinek, akik végül a határváltozás következtében veszítették el azt a pénzösszeget, amelyből fiuk házat vehetett volna Budapesten, ha kölcsönbe adják neki? Vagy hogy több mint két éven át hetente olvassga édesapjának a költészetről és általában az ízlésről írt sületlenségeit? Az öreg Kosztolányi önkritikára is hajlamos humorérzéke? Netalán a konzervatív nevelés következménye: a feltétlen tekintélytisztlet? Az az elv, amelynek súlya alatt sokszor görbült meg az újságíró és családapa háta, hogy annál merészebben, frivolabban élje ki szabadságát művészetében, főleg az Esti-novellákban?

Ebben a kapcsolatban az a legfontosabb, hogy Kosztolányi több okból kifolyólag is őszintén szerette szüleit. Úgy érezte, apján keresztül a magyarság legjobbjaihoz kapcsolódik; a vérség miatt is, nem csak azért, mert Kosztolányi Árpád tanár s egy ideig tekintélyes iskolaigazgató is volt. Ezzel összefüggésben a neveltetésével is elégedett volt, amire *A szegény kisgyermek panasza* c. műve is bizonyosság, amelyben nem a szenvedés, hanem a szenvedés dominál. Ez nyilván a neuraszténias hajlandóságnak is a következménye. Erről az örökségről is ír Kosztolányi, amikor beteges természetüket s a művészetre való eleve elrendeltségüket teszi szóvá. Amire igen sok oka van. Kosztolányiék levelezése ugyanis rendkívül sokat foglalalkozik a család tagjait kínzó legkülönbélebb nyavalyákkal. Otthon szinte állandóan van valami baja valakinek. Azután pedig a művészet iránti érzékenység is tény, hiszen Kosztolányi apja hajdanában költőnek indult s ez az időközben a tanári hivatás által lefojtott hajlandóság öregkorában kiújult, úgyhogy Kosztolányi Dezsőnek apja verseinek elhelyezését is vállalnia kellett. Ez (és a saját zsebéből fizetett honorárium mint végjátékra emlékeztető mozzanat) nyilván nem eshetett annyira neheze, mint azoknak az epés megjegyzéseknek a tömege, amelyekkel az idős Kosztolányi a modern irodalmat s abban fia szabad versformáját illette. Biztosan állandóan vigasztalta az a körülmény, hogy szülei halhatatlannak tartják s büszkék rá. Apja különben is nemegyszer megjegyezte: költészet és ízlés tekintetében nem mérheti magát a fiához.

Kosztolányi Dezső valószínűleg azért is ragaszkodott ilyen példátlan türelemmel a szüleihez, mert azok az új államalakulatban anyagi nyomorral is küszködtek. Kétségbeesett folyamodványaik, kényszerű költőzködésük és perlekedéseik, állandó bizonytalan egészségi állapotuk olyan kiszolgáltatottságot tükröz, amelyhez képest az *Aranysárkány* Novák tanárának sem túl nagy a szerencsétlensége. Nem csoda, hogy az öreg Kosztolányi nem érezte úgy, mintha a regény az ő tragédiájából merített volna legtöbbet. Kosztolányi Árpád fél évszázados tanári szolgálata után ugyanis arra kényszerült, hogy fiának az itteni lapokban másodközlésekben megjelent írásaiért kapott tiszteletdíjait vegye igénybe. Részben tehát ezeknek a főleg Fenyves Ferentől származó kisebb-nagyobb összegeknek köszönhető, hogy Kosztolányiék valamiképpen mégis kitartottak. No meg a Veljko Petrovićnak, aki magyar író barátja kérésére közbenjárt Belgrádban Kosztolányi Árpád ügyének kedvező elbírálása érdekében.

Dér Zoltán nyilván a Kosztolányi Dezső lelki életére nehezedő teher nagyságának a kidomborítása céljából készített túlzottan részletező utószót. Tudván, hogy nem csupán a levelezésnek, hanem az ő eligazító sorainak is lesznek majd olvasói.

VAJDA Gábor

(7 Nap, 1990. március 30.)

ORTUTAY GYULA EMLÉKEZETE

Ortutay Gyula emlékezete felirattal jelent meg a szabadkai irodalmi, művészeti, kritikai és társadalomtudományi folyóirat, az Üzenet 1990/7-9. száma. A folyóirat *Emlék-*

számunk elé című bevezetőjében többek között a következőket olvashatjuk: „A vajdasági néprajznak nagy szüksége van a jelenségleíró etnográfira. Különösen hiányos tudásunk az itteni magyarság anyagi kultúrájáról, de meggyőződésünk: még fontosabb lenne, ha eljutnának a törvényalkotó etnológiához is. Ehhez az egyik lehetséges utat Ortutay Gyula nézetei is megmutathatják. Ezért tartottuk fontosnak, hogy nyolcvanadik születésnapján megemlékezzünk róla, s életműve előtt – némely közéleti tevékenységével kapcsolatos fönntartásaink ellenére – a szülőváros nevében is méltóképpen tiszteljük.” A folyóirat emlékszámban az alábbi cikkek jelentek meg Ortutay Gyuláról, Herceg János: *Ortutay, Katona Imre: Ortutay Gyula életműve az idő mérlegén*, Voight Vilmos: *Ortutay Gyula tudományos munkásságának kezdetei*, Péter László: *Ortutayra emlékezem*, Komáromi József Sándor: *Látogatás az élő magyar néprajznál* (Arcképvázlat Ortutay Gyuláról), *Szervezetesebb néprajzkutatás*. Az Üzenetben több, Ortutay Gyulát ábrázoló fényképet is közöltek. Ugyancsak a nyolcvanadik születési évfordulóra jelent meg Katona Imre számos fényképpel illusztrált, *Az idő mérlegén, Ortutay Gyula életműve* (Életjel Miniatűrök 45., Szabadka, 1990) című műve a Szabadkai Veljko Vlahović Munkásegyetem kiadásában, háromszáz számozott példányban. „Könnyebb és hálásabb is a hibáit-tévedéseit exponálni, mint a közreműködésével-vezetésével elért eredményeket, de mióta nincs már közöttünk, nem fordult minden jóra, sőt!... Ezer arca volt, akik közelebbről ismertük, más-más tetteire-szavára-vonásaira emlékezzünk. Az én emlékezetemben így maradt meg” – olvashatjuk Katona Imre könyvében.

(*Néprajzi Hírek*, 1990/3–4.)

SZÍNES ÍRÁSOK

Lévay Endre: Régi utcák porában

A régi újságolvasó szívesen emlékezik Lévay Endre frásaira, amelyeknek többsége a 7 Napban jelent meg. Az öt esztendeje elhunyt író több-kevesebb rendszerességgel adta közre naplójegyzeteit. Mindegyiknek témája Szabadka, a város élete volt. A múlt átfonta a jelent a jegyzetekben, karcolatokban. Rendszerint egy foszlófélben lévő régi hangulatos atmoszféra darabkája került átmentésre e színes frásokban. Krónikásként rózta a sorokat, hogy kikerekedjen Szabadka húszas-harmincas évekből rekonstruálható képe. Ám a krónikás adatokra támaszkodó módszere mellett az író sem hallgatott, s éppen ezért izgalmas olvasmányok, szórakoztató feljegyzések a most kötetbe gyűjtött frások.

Negyven karcolatot válogatott Dér Zoltán, a kötet szerkesztője. Megelevenednek a lapokról a város hajdani jeles figurái. Szó esik a kiváló festőművészről, Oláh Sándorról. A mozialapító Lifka Sándorról is érdekes fejezet olvasható, Kovács Kornél karnagy, Munk Artúr író, Kókay Károly nyelvész, Marko Tikvicki könyvekereskedő életének egy-egy közérdeklődésre számot tartó fejezete elevenedik meg a karcolatokban. A portrék, vázlatok közül messze kiemelkedik Kosztolányi Mariskáé. Szabadka költő fiának, Kosztolányi Dezső húgának érzékletes portréja igazi érdeklődésre számíthat.

A portrék mellett szép számú önéletrajzi vonatkozású visszaemlékezés is megjelenik. A kötethez Dér Zoltán írt eligazító utószót.

Az Életjel új kötetének nagy erénye, hogy a kallódástól olyan frásokat mentett meg, amik nemcsak tartalmuk miatt érdemelnek figyelmet. Legalább ilyen értékes az írói teljesítmény, a finom lírával átszótt elbeszélésmód.

(-)

(*Magyar Képes Újság*, 1990. június 28.)

„TÉGED APÁD AZ ŐRÜLÉSIG SZERET...”

A Kosztolányi család levelezéséből

Egy eredendően új életrajz elemeit rejt magában az a levelezés, amit Kosztolányi Dezső szülei és hűgával, Mariskával hosszú éveken át folytatott, s amelyből 286 levelet közölt a Szabadkán megjelent *A Kosztolányi család levelezéséből* című kötet. A gyűjteményes kiadás szerkesztője, Dér Zoltán a kötethez írt tanulmányában kivételes jelentőségűnek tartja a több mint harmadfélszáz levél közlését, „mert nincs magyar költő, aki szülei-vel annyi éven át s oly rendszeresen levelezett volna, mint Kosztolányi”, s mert a „levelekből összeálló eseménytörténet (...) szerves része az élet egészének, s nem is mellékes összetevője”. S ha a már jól ismert *Babits–Juhász–Kosztolányi levelezése* mellett nem feledkezünk meg a Szabadkán közzétett *Negyvennégy levél* és a *Levelek Kosztolányihoz (1907–1936)* című kötetek leveleiről, csodás gazdagságban áll előttünk a költő többnyire rejtőzködő élete, mindennapi kapcsolatainak „természetrajza”.

A *Kosztolányi család levelezéséből* című kötet igazi hőse mégsem az otthontól távol szakadt fiú, hanem a kezdetben jómódú, polgári körülmények között élő, ám az államfordulatot követő esztendőekben egyre nagyobb létbizonytalanságban tengődő szabadkai család, a Kosztolányi szülők s a csúnyasággal megvert, elmagányosodó, magába zárkózó lány, Mariska – Pacsirta életéből merített, eredeti alakja –, akik féltő gonddal kísérik Dide útját a már csak messziről figyelt idegenben. A család tragédiáján belül önmagában is megrendítő Kosztolányi Árpád lelki összeomlása, az a leépülési folyamat, amelynek során a tekintélynek és megbecsülésnek örvendő gimnáziumi igazgató, Szabadka szellemi kiválósága száműzöttje lesz annak a világnak, annak a közösségi életnek, amelyért tevékeny élete során oly sokat tett.

Az 1904 és 1918 között írt levelek még őriznek valamit a klasszikus erkölcsiségre épült polgári világ hagyományos értékrendjéből, s ha a családnak gondjai támadnak, annak forrása legfeljebb egymás féltése lehet, mint ahogyan féltik Árpád fiukat is a világháborús frontszolgálat idején. A Monarchia és Magyarország 1918 őszén bekövetkezett

PETRIK PÁL

MŰLTAM ŐSVÉNYEIN

Ellel

MINIATŰRÖK 11

KATONA IMRE

AZ IDŐ MÉRLEGÉN

Ellel

MINIATŰRÖK 45.

összeomlását követően a család gondjai egyszerre egzisztenciális kérdésekké nőnek. Dide Pesten marad, s a szabadkai hozzátartozók sorsáról az apa, Kosztolányi Árpád rendszeresen beszámol. S bár minden elveszett, ami a polgári családot kultúrájához, nemzeti értékeihez, öröklött erkölcsi rendjéhez köti, senki sem gondol menekülésre. Félnék ugyan a „csőcselék garázdálkodásaitól”, mégis úgy érzik, „mindenütt érheti az embert ezen válságos időben baj és veszedelem, ezért legjobb otthon maradni”. Jellemző – s ezt Herceg János *Módosulások* című életrajzi vallomásaiban Zombor vonatkozásaiban is megírta –, hogy a korabeli magyar értelmiség mennyire gyanútlanul, régi illúzióit dédelgetve nézett a jövő elé, senkinek sem fordult meg a fejében, hogy a régi, biztosnak hitt világ végképp elveszett, s hogy egyéni és közösségi sorsuk katasztrófájának küszöbén állnak. Az állását veszített gimnáziumi tanár ezekben az esztendőkbén „fillérnyi” pontossággal számol be a család helyzetéről. Ő maga óraadó tanár lett – hamarosan nyugdíjazták is –, s tanúja volt, hogyan kényszerítették hűségükre tanártársait. 1924-től kezdve a végsőig kiábrándult, csalódott ember Vén Sas álnéven – négy évtizednyi hallgatás után – újra verseket ír, mint-ha a törvényeit vesztette külvilággal szemben már csak a belső tájak szemlélése s a lélek rendigénye hozna némi megnyugvást. Verseit költő fiának megküldi, s Dide tiszteletudóan dicséri is azok mélységét és érzelemgazdagságát. Közben magyarázkodásra kényszerül, mert apja Babits és Karinthy után őt is megszidja „moderneskedő” hajlamáért.

Kosztolányi Árpád 1926. november 20-án meghalt, s ettől kezdve Anyika ír fiának keserű életükről fájdalmas leveleket. Egyre szegényebbek lesznek, egyre elesettebbek, életük egyre reménytelenebb mélységekbe süllyed. Fejük fölül elvész a tető, az igazi gondot azonban Dide betegsége jelenti. Anyika utolsó levelét 1936. július 1-jén írta fiának: „Ne csüggedj édes Didém bízzál a jó Istenben ki tovább is meg fog segíteni.” Kosztolányi Dezső 1936. november 3-án meghalt.

Kevés ilyen megrendítő erejű, hiteles dokumentum szól a kisebbségi sorsra jutott magyarság életéről, mint a Kosztolányi család leveleinek gyűjteménye. Márai Sándor hosszú regényfolyamatban szól a Garrenek „sértődöttségéről”, arról az értékeket őrző, befelé forduló s elzárkózó magatartásról, amellyel a magyar polgárság az előállt történelmi helyzetre válaszolt. A Kosztolányi család helyzete annyival tragikusabb, hogy a féltve őrzött erkölcsi hagyományokon túl semmi sincs, amiben megkapaszkodhatnának, ami vigaszt jelentene a számukra mérhetetlen kiszolgáltatottságukban. A szabadkai család levelezésének különös súly ad, hogy gazdag és színes látványát nyújtja a város szellemi életének is. Ennek jelentőségére Dér Zoltán már idézett tanulmányában mutat rá: „...nem hisszük, hogy a veszendőségtudat költője merőben poétikai érdekből ragaszkodott gyermekkorra emlékeihez és szüleihez, akik magukban azt a világot őrizték (...) Csupán arra gondolunk, hogy a két valóság: a veszendőségtudat és a szülőföld tényleges süllyedése, eltávolodása jól járt egymással, az élményanyag és a kifejezendő kölcsönösen egymás kezére dolgoztak.” Így hát a Kosztolányi család levelezése nemcsak az életrajzon belül, de a költői életmű lényeges vonatkozásaiban is új dimenziókat nyit. (*Életjel Könyvek, Szabadka*)

MÁK Ferenc

(*Magyar Napló, 1990. július 12*)

AZ IDŐ MÉRLEGÉN

Ortutay Gyula a szabadkai születésű írók, művészek és tudósok között a legsokoldalúbb egyéniség, az egyetlen, aki magas rangú külföldi elismerésekben részesült, s több akadémianak is a tagja volt. Születésének nyolcvanadik évfordulója jó alkalmat nyújtott

ACZÉL HENRIK SZABADKÁN

Aczél
MINIATÚRÁK 47.

GION NÁNDOR ELBESZÉLŐ STÍLUSA

Gion
MINIATÚRÁK 10.

egykori tanítványának, majd közeli munkatársának, Katona Imrének arra, hogy megírja pályaképét és értékelje munkásságát. Annál is inkább, mert az a tizenkét év, amióta a neves néprajztudós nincs az élők sorában, nem mosta el a vele kapcsolatos közvetlen benyomásait, emlékeit, személyes megfigyeléseit, tapasztalatait.

Monográfiánk szerzője – a mindennapok rutinmunkája mellett vele együtt dolgozva a magyar folklór hihetetlenül gazdag és érdekes anyagának begyűjtésén, rendszerezésén, feldolgozásán és publikálásán – közvetlen közelről ismerte meg az embert, a tudóst a maga kendőzetlen valóságában. Éppen ez a közvetlen viszony, az együtt megélt idő, a mindennapok és az ünnepi pillanatok apró-cseprő eseményei, történései, villanásai, a beszélgetések során megfogalmazódott gondolatok, gondolatszikrák, ötletek képezik azt a kapcsolatot, amely a szerzőt mesteréhez köti és lehetővé teszi számára, hogy többé-kevésbé teljes, komplex képet alkosson róla, az örökké tevékeny, örökké szervező és kivételesen gazdag életművet létrehozó emberről, aki kedves tudományáért, a folklórért, annak felvirágoztatásáért minden lehetőt megtett egy olyan időben, amikor a néprajzot, nem is kevesen, nacionalista tudománynak tartották.

A portré felvázolása közben nemcsak a politikus és közéleti dolgozó pályáját ismerhetjük meg, hanem az iskolát teremtő, európai hfrú tudós népköltészetről, a népeletről alkotott nézeteit is. Megtudjuk, mi volt tudományos gondolkodásában az újdonság, amellyel világszerte ismertté tette a magyar néprajzot, s amellyel kontinensünk etnológiájára is termékenyen hatott. Ugyanakkor azonban nem hallgatja el azt sem, hogy politikusi tevékenysége és türelmetlensége megakadályozta a népelet minden területét átfogó egyetemes koncepció kidolgozásában.

Az idő mérlegén egy színes személyiség arcélét rajzolja meg hitelesen és a szakember igényességével értékeli alkotásait. Ezáltal az évforduló alkalmából a szülőváros nevében is méltóképpen tiszteleg életműve előtt, amelynek legjobb darabjai minden bizonnyal kiállják az idő próbáját. (...)

(Üzenet, 1990. október)

RÓNAY ISTVÁN

KÉSŐ ÁLMOK

Rónay István prigrzevica-szentiváni papköltő Zombor és környéke közművelődésének jeles alakja volt a múlt század második felében. Német és magyar nyelvű költeményeivel, melyek jobbra budapesti lapokban jelentek meg, az akkori korban vidékünk jelentősebb költői közé tartozott. Verseinek különös értéke, hogy a papköltő antiklerikális művekkel bátorkodott a klérus zárt és misztikus világába nyújtani betekintést. Egy ismeretlen világba, amelyről a hívő földi halandónak nemigen illett tudomást szereznie. A verselő pap érzelmi világa is feltárul az olvasó előtt a könyvben közölt összes magyar nyelven írt vers olvastán, a szerelemszomj gyötrelmeinek bátor megénekelésével. Rónay Istvántól, a szép egyházi karrier előtt álló fiatal paptól rossz néven vették felettesei az ilyen témájú költemények közreadását, és a prigrzevica-szentiváni plébánia vezetésével megbízva teljesen száműzték a pezsgő és ingerdús városi életből. A magány sorsársaként Rónay költői vénája csakhamar elapadt. Az asztalfióknak néha még verselő költő német nyelven írt költeményei nővére gondozásában kötetben posztumusz jelentek meg.

Silling István nyelvjárás- és néprajzkutató eddigi publikációiban a kupuszinai népiélet leírásával foglalkozott. Néhány éve azonban, amióta a zombori Történelmi Levéltár munkatársa lett, művelődéstörténeti közleményeivel is jelen van a vajdasági magyar sajtóban. Az előttünk élők tevékenységét, alkotásait, eredményeit ismertető tanulmányaival több új mozzanattal gazdagította e táj örökségéről eddig kialakított képünket. Silling a prigrzevica-szentiváni papköltő, Rónay István összes magyar nyelven megjelent versének felkutatását még egyetemi éve alatt kezdte tanárainak buzdítására. Értékes műlfteltáró munkájának gyümölcse most e könyv, melyben végre közreadja a méltatlanul elfelejtett Rónay István költeményeit a róluk szóló, jó kritikai érzékkel megírt tanulmány kíséretében.

Az itt élő emberek emlékezetében rejlik népköltészeti műfajok mellett, íme, lappangó művészeti örökségünk felkutatásának is szép eredménye Rónay István verseskönyve, mely Silling István ügybuzgalmát és az értékmentés melletti nemes elkötelezettségét dicséri. (...)

(Üzenet, 1990. november)

KÉSŐ ÁLMOK

Talán sorsüldözöttnek is nevezhetnénk Rónay Istvánt (1840–1893), prigrzevica-szentiváni papköltőt, pedig inkább az emberi irigység és szűklátókörűség söpörte félre; a kalocsai érsek a világ dolgain való változtatás csfrázó szándéka miatt büntetésből helyezte 1878-ben Szentivánra. Ugyanakkor a korabeli kritika egyenesen említetlenül hagyta a németül, latinul és magyarul verselő papot. Mekkora nyomást gyakorolhatott ez az elhallgatás és a nagyvárosi életből való fizikai kiközösítés bárkire, nem pedig egy olyan költőre, akit művei a kor epigonizmusa és édes-bús almanachlírāja közepette az igazi nagyok, Vajda János, Reviczky Gyula, Kiss József és Komjáthy Jenő közé emelnek.

Silling István szögezi le ezt a minősítő értékmeghatározást a *Késő álmok* című kötetben, amelyben Rónay István magyarul írt verseit gyűjtötte össze, látta el jegyzetekkel és kiváló kísérőtanulmánnyal. Értelmezi és értékeli Rónay István 19 magyarul írt fellelhető költeményét, amelyek alapvető ihletforrásként a papi hivatásból eredő és nehezen vállalt magányt, a vágyakozást, a szerelmet és az egyházi elkorcsulásokat ostorozó antiklerikalizmust jelöli ki.

„Ki fog megérteni, ha én már nem leszek?” – teszi fel rezignáltan a kérdést egyik versében a költő, szinte bátor létvállalással, hiszen sejthetjük, hogy életében is kevés megértés övezhette. A megértés kísérletét, valamint annak megakadályozását, hogy Rónayra „a feledés örök homálya hull”-jék, Silling István kutató-értelmező munkájának köszönhetjük. Nem csupán összegyűjtötte Rónay István magyarul írt verseit, hanem tanulmányokkal támasztotta alá munkáját, kidolgozta verseinek, prózai műveinek, könyveinek, illetve a róla szóló frások bibliográfiáját. Ezzel nem csupán a majd egy évszázaddal ezelőtt elhunyt költőnek állított méltó emléket, hanem azt is igazolta, hogy amikor az egyetemes magyar irodalomban a megtorpanás és a polgári érdektelenség uralkodott el, a Bácskában is alkotott egy költő, akinek versei megérdemlik a legjobbakkal és legbátrabbakkal való együttműltést, még akkor is, ha magyar nyelvű opusa a lírikusi adottságához mérten szűkösen bizonyult.

A könyvet Balázs G. Árpád kiváló festményével a címoldalán a szabadkai Veljko Vlahović Munkásegyletem adta ki Életjel-sorozatában.

FEKETE J. József

(Zombori Rádió, 1990. november 13.)

A KITASZÍTOTT

Rónay István: Késő álmok

„Ki fog megérteni, ha én már nem leszek? (...) Reám a feledés örök homálya hull” – írja 1874-ben egyik versének kezdő- és záró sorában Rónay István, azaz Stefan Augsburgi, a németül, magyarul, latinul verselő prigrévíca-szentiváni pap. Rezignáltan, látnoki félelemmel vetette papírra ezeket a jóslatértékű sorokat, hiszen ekkor még a kalocsai papnevelő intézetben a német nyelv tanára, könyvtáros, kitaszítottága csak négy év múlva következik be.

NÉMETH FERENC

BITTERMANN KÁROLY

ÉS A SZABADKAI NYOMDÁSZAT KEZDETEI

Carlsberg
MINIATŰRÖK 48.

BRASSAI ZOLTÁN

**AZ ÖSZTÖNÉLET
CSÁTH GÉZA
NOVELLÁIBAN**

Carlsberg
MINIATŰRÖK 49.

A megróbáltatások azonban már megkezdődtek. Ebben az esztendőben tartották meg Párizsban az első impresszionista kiállítást. Amerikában megkezdték a Remington-írógépek sorozatgyártását – nyiladozott a világ, zajlott az élet. Ronay István pedig a továbbtanulás egyedüli választható módja miatt a papi hivatás zárt világát kapta és túrte megbékéltlenül. A reverenda nem zárta el se szellemileg, se fizikailag a világi élet óhajtásától:

*Egy csöppet csak az élet folyamából!
Egy csöppet oh!, mert szomjan meghalok;
Fölöttem arany gyümölcs csüng a fáról,
Lábam előtt a gyöngyöző habok
Utánuk nyúl a tikkadt ajk, hiába!
Bár látom őket, el nem érhetem...
E szép világ az élv a gyönyörnek árja,
S az én világom mégis gyötrelm.*

(Tantalus)

Papként ilyen elvagyakozó, a kísértés kínjait ecsetelő sorokat papírra vetni, megjelentetni – szentségtörés. Ugyanakkor kiállás, erő, eltökéltség, még abban az értelemben is, hogy saját béklyóit Rónay végeredményben sohasem oldotta fel: reverendában halt meg egy isten háta mögötti faluban, elzárva a világ folyamataitól, lírájának mellőzése tudatában.

Ma már sírhelyét se ismerjük. E mostanival együtt nyolc könyve jelent meg, köztük németül írt verseinek két kiadása is, amelyek egyenként 271 költeményt sorjázna. Érdeklődési körének változására pedig álljon itt néhány cím tanulmányai közül: *A műveltség nemeiről, Egy könyv Musset Alfredről, Nyelvek és irodalmak, Szépség és kellem, A hang és a szó-ló-művészet, A hangsúly, Még egyszer a magyar hangsúlyról, Amerikai költészet, Eugen Savoyai herceg három hadjárata Bács-Bodrogh vármegyében* stb.

A magyar hangsúllyal, költészettannal is foglalkozó prigrévecica-szentiváni pap azonban magyarul csak 16 verset közölt, illetve ennyit sikerült felkutatnia Silling Istvánnak, az előttünk levő kötet szerzőjének. (Az említett 16 vershez még három fordítást is csatolt, amelyek Rónay magyar verselésének szellemét tükrözik.)

Talán sorsüldözöttnek is nevezhetnénk Rónay Istvánt (1840–1893), pedig inkább az emberi irigység és szűklátókörűség söpörte félre: a kalocsai érsek a világ dolgaiban való változtatás csírázó szándéka miatt büntetésből helyezte 1878-ban Szentivánra. Ugyanakkor a korabeli kritika egyenesen említetlenül hagyta költői munkáját. Mekkora nyomást gyakorolhatott ez az elhallgatás és a nagyvárosi életből való kiközösítés bárkire, hát még egy olyan költőre, akit művei a kor epigonizmusa és édes-bús almanachlírája közepette korának igazi nagyjai, Vajda János, Reviczky Gyula, Kiss József és Komjáthy Jenő közé emelnek.

Silling István szögezi le ezt a minősítő értékmeghatározást a *Késő álmok* című kötetben, amelyekben Rónay István magyarul írt verseit gyűjtötte össze, látta el jegyzetekkel és kiváló kísérettanulmánnyal. Értelmezi és értékeli a verseket, amelyek alapvető ihletforrásoként a papi hivatásból eredő és nehezen vállalt magányt, a vágyakozást, a szerelmet és az egyházi elkorcsosulásokat ostorozó antiklerikalizmust jelöli ki. Silling István emellett kidolgozta Rónay verseinek, prózai műveinek, könyveinek, illetve a róla szóló írásoknak a bibliográfiáját. Ezzel nem csupán a majd egy évszázaddal ezelőtt elhunyt költőnek állított méltó emléket, hanem azt is igazolta, hogy amikor az egyetemes magyar irodalomban a megtorpanás és a polgári érdektelenség uralkodott el, a Bácskában is alkotott egy költő,

akinek versei megérdemlik a legjobbakkal és legbátrabbakkal való együttműködést, még akkor is, ha magyar nyelvű opusa a lírikusi adottságához mérten szűkösen bizonyult.

AZAZ: Silling István a hivatásában magányos, hitében kételkedő, művészetében támogatás nélküli költő portréját nyújtja át az olvasónak.

FEKETE J. József

(Magyar Szó, Kilitó, 1990. december 1.)

LAPSZÉL

Az *idő mérlegén* címmel érdekes könyvecske jelent meg Katona Imre csongrádi származású néprajzkutató tollából a színvonalas szabadkai Életjel miniatűrök sorozatban Ortutay Gyula életművéről. (A szerzőről érdemes megjegyeznünk, hogy a vice legnagyobb szakembere, azt kutatja, hogyan tükrözik a tréfák, a szájról szájra járó viccek a kort és a társadalmat.) Nyilván azért e sorozatban, mert Ortutay Szabadkán született – hasonlóan a magyar kultúra olyan nagy jelenségeihez, mint Csáth Géza vagy Kosztolányi –, csak később költözött családjá Szegedre, ahol egyetemi tanulmányait végezte, s ahol Sík Sándor volt egyik mentora.

Bármily érdekes, jelentős szerepet játszott is Ortutay Gyula a magyar néprajz fejlődésében, pályáját aligha lehet megrajzolni ennek a nézőpontnak kizárólagossá tételével. Hadd mondjunk egyetlen példát. A könyvecske 28. lapján a következőket olvassuk: „Valóban elősegítette az egyházi iskolák államosítását, hogy végre megteremtse minden gyerek számára a teljes esélyegyenlőséget, de nem gondolt rá, hogy ennek mi lesz a következménye.” Ennyi és nem több arról az intézkedésről, amelynek körülményeiről egészen más – és nem épp hízelgő – adalékokat tárt a nyilvánosság elé Mészáros István *Mindszenty és Ortutay* című könyvében, s amely a magyar nevelésügy történetének egyik legsúlyosabb kórokozója lett. Való igaz, „az államegyház szellemi monopóliumának kialakításában nem vett részt”, abban utódja, Darvas József játszott szégyenletes szerepet (aki többet

akar tudni e szerepről, figyelmébe ajánljuk Gergely Jenő *Az 1950-es egyezmény* című, a Vigilia Kiadónál megjelent munkáját). Ha azonban a mérleg mindkét serpenyőjébe kellő objektivitással helyezünk a súlyokat, nem tudunk attól az érzésünktől szabadulni, hogy Ortutay Gyulának bizony – ha másként nem, közvetve – része volt Mindszenty bíboros lehetetlenné tételében és meghurcolásában is, nem szólva arról, hogy politikai szerepe a Független Kisgazdapárt egykori felrobbantásában enyhén szólva meglehetősen negatív.

Nem szeretnénk személyek, törekvések fölött ítélni. Az az érzésünk, kár volt sietetni az idő igazságtévését, melyhez az is szükséges, hogy a mérlegelés minden szempont-ra kiterjedjen.

Mindezt természetesen nem azzal a szándékkal mondtuk el, hogy akadályozzuk a minden szempontra kiterjedő történelmi kutatást. A tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy mostanában sok az elietett újraértékelés, s nem kevesen akadnak olyanok is, akik átértelmezik egykori vélekedéseiket. A józan előrehaladáshoz és önépítéshez azonban türelemre és elfogulatlanságra volna szükség.

(G. S.)

(*Új Ember*, 1990. december 2.)

EGY LELKÉSZ TITKOS SZERELME

Rónay István: Késő álmok

Hogy az igazi értékek felmutatása mindig időszerű, bizonyítja az a verseskötet is, amelynek szerzője 1893-ban hunyt el. Rónay Istvánról, vidékünk egykori római katolikus papjáról van szó. 1840-ben született az egykori Szentfülöp településen (ma Bački Gračac). Érett férfi korában a budapesti Pazmaneum növendéke lett, majd pappá szentelték. Hivatása mellett verseket és prózai frásokat is publikált. Széles érdeklődésű egyéniség volt. A hitélet mellett a filozófia és a költészet állt legközelebb hozzá. Költeményeit magyar, latin és német nyelven írta, s ezeken a nyelveken is közölte őket többnyire irodalmi folyóiratokban.

Túlzás nélkül mondhatjuk, hogy vidékünk érdekesebb költői közé tartozott mind alkotói képességei, mind az alkotói szabadsággal kapcsolatos nézetei tekintetében. Miután rádöbbsent a felsőbb egyházi körök telhetetlenségére, nem vonakodott írni róla. Mi több: egy nő iránt érzett titkos szerelméről is nyíltan szólt vágyódással teli költői sorokban. Mindez túlságosan is sok volt az egyház számára! Ezért Budapestről Prigrevicára helyezték át. Nem maradhatott tehát a nagyvárosban, az események központjában, mert ezáltal kevésbé lettek veszélyesek nyilvános fellépései. Miután kiszakadt a kulturális központból és Prigrevicára költözött, meglehetősen magánosan élt és magába zárkózott. Amit akkor alkotott, megőrizte saját maga számára.

Ezt az értékes és érdekes kiadványt Silling István, a magyar nyelvudomány magisztere rendezte sajtó alá. Olyan ember ő, aki hivatása mellett a művelődéstörténet kutatásával és értékeinek publikálásával is foglalkozik. Mivel a zombori Történelmi Levéltárban dolgozik, a levéltári anyag tanulmányozásakor lehetősége nyílik a nyelvjárás- és a néprajzkutatásra is.

A. TASIĆ

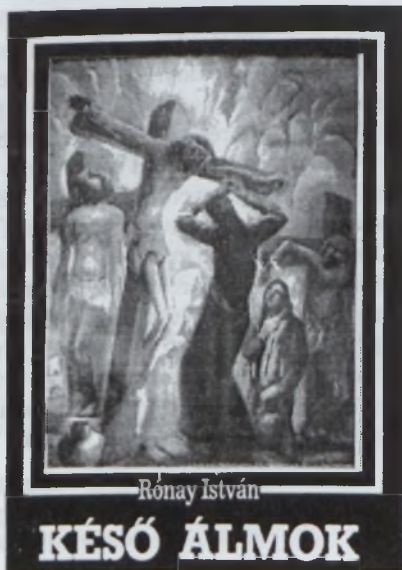
(*Somborske novine*, 1990. december 20.)

Rónay István: Késő álmok

Meglepő, hogy a századvég emberének megvertségtudata, s a nyomában kelt borongás és mérlegelés – amit egyébként szokás a *fin de siècle* minősítéssel illetni –, mily elevenen él Rónay István szentiváni (prigrevicai) papköltő verseiben. Meglepő, mert azt hihetnők, távol a nagyváros zaklatott világától, s távol a vele törvényszerűen együtt járó érzékiségtől, a századvégi érzelmekben és indulatokban oly gazdag virágzásban erősen megkísérthetné őt a vidék idillje, bukolikája – hihetnők, papi hivatása, a gyakorló alázat és az isteni szeretet határtalan hite, mégiscsak békéssé avatja ezt az életet. Ezzel szemben tantaluszi méretűvé kelt kín és szenvedés is. „Zaklatva, úzve sorstúl s embertől, / Fáradt, beteg, mártyrnál szenvedőbb: / Szívével menekült hozzád az ifjú, / S ott omlott össze lábaid előtt” – írja *Dolorosa* című versében, jelezve egyszersmind élete meghatározó élménykörét is.

Hogy csalódott ember volt Rónay István, az kétségtelen; csalódása papi sorsából ered. Szíve-lelke földi érzelmekre volt nyitott, mégis reverendába öltözött – érvényesülés, rangbéli felemelkedés érdekében? Nehéz eldönteni. Szomorúságát, kétségbeesését csak tetézte, hogy hitében sem lelte meg békéjét, s ha emberként kellett csalódnia. Indulatait a magánya feletti kétségbeesés, lelkészi elhivatottságát pedig a klerikális képmutatás tette próbára. Ezért van, hogy verseiben jószerével már csak emlékezik, számára minden bevégeztetett, minden út lezárult, s immár csak rejtett vagy bevallott vágyaiban képes elrugaszkodni a mindennapi sivárságtól. A századforduló világából jól ismert élethelyzet, amelynek kissé áporodott levegőjében az almanachlra (is) kivirágzott. A szalonthangulat elemei Rónay István verseiben is tetten érhetők, olykor elburjánzanak e lélekállapot avított képszerűségének szokványos lírai elemei is, tehetsége azonban az esetek többségében fölüllemelik őt a megfeneklett szenvelgésen. Az almanachlra szokványos elemeivel építkezik az *Álom*, a *Gondolataim* vagy az *Oh szép idő!* című verse, de szomorúságával, rejtegetett fájalmával – mindenekelőtt azonban őszinteségével – messze föléjük, az igazi költészet szintjére emelkedik a *Még egyszer csak, a Ki fog megérteni?*, a *Tantalus* című költeménye. Ez utóbbiban isteni méretűvé nő a vágyódás:

LÉVAY ENDRE

*Egy csöppet csak az élet folyamából!
 Egy csöppet oh!, mert szomjan meghalok;
 Fölöttem arany gyümölcs csüng a fáról,
 Lábam előtt a gyöngyöző habok.
 Utánuk nyúl a tikkadt ajk, hiába!
 Bár látom őket, el nem érhetem...
 E szép világ az élv s a gyönyörnek árja,
 S az én világom mégis gyötrellem.*

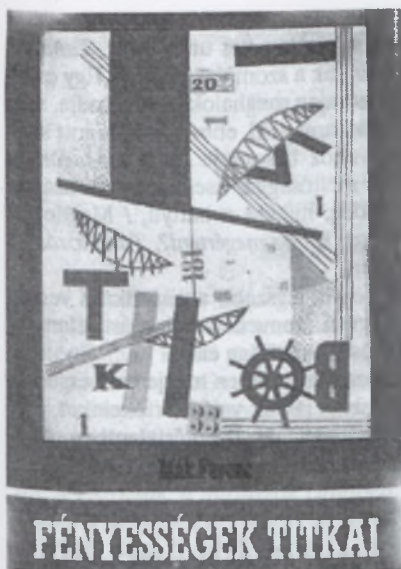
Magányos hattýú című versében a szomorú madár alakjában önmagát festi meg, a reményvesztett embert, aki „némán hordja bánatát”. Lírája gyakran bukolikába oldódik – ez is az almanachlíra egyik sajátossága –, őszintesége és költői ereje azonban mentessé teszi őt a szokványos megoldásoktól. Költészete lombja vesztette, sivár tájról szól, erre kényszeríti őt magánya s a tovatűnt, hajdanvolt, szép ígéretek emlékeinek szomorúsága is. Mert Rónay István papi magányát képtelen békévé oldani a szolgálat, ő egyszerűen szeretni akar, hús-vér indulattal és eleven vággyal, ám kimondott fogadalma lehetetlenné teszi ezt. Ebben a helyzetben már eleve adott a világnyivá növesztett fájdalom kínja, s ez méltó közelségbe hozza őt Vajda János, Reviczky Gyula és Komjáthy Jenő költészetéhez, annál is inkább, mert Rónay István tehetségben semmiben sem maradt el mögöttük. Versírói műveltsége, kultúrája a kor színvonalán állt, s bár kevés költeménye maradt az utókorra, lírájában hiteles képét adja lőtt szárnyú létélményeinek. Azoknak a létélményeknek, melyek mélyén a meg nem értettség, az elhagyatottság keserű élménye munkál, s amely mégis inkább kérdéseiben, mint meglett válaszaiban van jelen. „Ki fog megérteni, ha én már nem leszek? / ... Ki sejtí álmaid', merengő csillagom, / Ha édes arcodat többé nem láthatom?” – kérdezi a költő inkább csak önmagától, semmint az elvesztett, távoli kedvestől. Ez a tétova, válaszokat kereső magatartás jellemzi századvégi líránkat, s Rónay István még ebben is kora gyermeke volt.

Komlós Aladár – amint az Silling István bevezető tanulmányából kiderül – őszinte szavú, antiklerikális költőként tartja őt számon, s megállapítását a költő *A kereszt alatt* című versére alapozza. Ha Rónay „világi lírája” a megfékezhetetlen vágyak kényszerű megbabolázása nyomán kelt szomorúságáról tanúskodik, akkor az egyházi intézmény ellen írt verse lázadás lesz a képmutatással, a hamis alázattal szemben. *Végrendelet* című versében pedig – valódi romantikus ihletettséggel – kevéske örömét a virágzó természet-re, mérhetetlen bánatát az óceánra, vágyait a vad viharokra testálja, csak szeretetét viszi az Úr elé, megtéréseként egy olyan embernek, „akit hite oly sokszor elhagyott”.

Silling István, a kötet összeállítója és gondozója Rónay István tizenhat magyar nyelven írt versét, egy versváltozatát és két fordítását gyűjtötte kötetbe, s írt a könyvhöz a felfedezés erejével ható tanulmányt. Életműnek kétségtelenül kevés a másfél tucatnyi vers, ám a papköltő műveinek méltatásakor nem szabad megfélekezni német nyelven írt verseivel aratott sikereiről, hiszen *Gedichte* című kötete két kiadást is megért. E borongós hangú, elégikus hangulatú költőről joggal állapítja meg a tanulmány írója: „a mai Vajdaság területén abban az időben nála tehetségesebből nem tudunk szólni.” Rónay István felfedezése kétségtelenül élményt jelent, alakját ott kell látni a századvég lebukó napfényében. Költészetének helyét pedig a ma is reménykedve várt irodalomtörténeti összefoglaló mű fogja kellő tisztelettel kijelölni.

MÁK Ferenc

(Üzenet, 1991. január)

A VÁGYAK SZOMJÚSÁGA

Rónay István: Késő álmok

Rendhagyó kötetnek számít a szabadkai Életjel kiadó legújabb kiadványa, Rónay István *Késő álmok* című verseskötete. Rendhagyónak, mert ez ideig nemigen volt alkalmunk itthoni kiadványok révén ismerni meg századokra visszanyúló, közvetlen szellemi örökségünk értékeit, nemigen volt alkalmunk felmérni és értékelni elődeink munkáját, s ez bizony önismeretünk és önbecsülésünk tükrén komoly vakfoltokat hagyott. Egyetlen, a közelmúltban megjelent könyvön, a Kalapis Zoltán gyűjtésében, válogatásában és szöveg-gondozásával kiadott *Régi bácskai és bánáti utazók* című kiadványon kívül mindössze két-három Életjel „miniatűrre” emlékszem, mely előtörténetünk korába, a XIX. századba vit-három vissza múltunkat kutató érdeklődésünket. Pedig – mondanom sem kell – sokkal-te volna gazdagabb volt a déli területek irodalma, kultúrája, tudományos és szellemi élete, sokkal nyugodt lélekkel adhatnánk át a feledésnek. Persze, a múltunkat vállalni a szót-lanságban sem volt könnyű feladat, mennyivel nehezebb lesz hangos, szelíd szóval is kiáll-ni mellette. Ezért hatott Rónay István szentiváni (prigrevicei) papköltő verseskötete a felfedezés erejével.

Az elfeledett költő alakját Silling István idézi meg a kötethez írt *Rónay István költészete* című tanulmányában. Rámutat: Dömötör Pál, Jámbor Pál (Hiador) és Szu-lik József lírai világával ellentétben Rónay versei ma is elevennek tűnnek, őriznek val- amit abból az eleven fájdalomból, amely a költő csalódásai folytán nőtt nagygyá, s lombosodott őszinte lírai vallomássá. A *Késő álmok* című gyűjteményes kötet mind-össze tizenkilenc verset tartalmaz, ami életműnek kétségtelenül kevés, de elegendő ahhoz, hogy kitessen: Rónay István magasan az akkoriban virágkorát élő almanach-líra fölött művelte a költészetet.

Csalódott ember volt a szentiváni lelkész, hivatása és magánélete tekintetében egy-á- ránt. Feltételezések szerint az érvényesülési vágy vezette őt a papi pályára, ám a klerikális képmutatás megtapasztalása hamarosan ráébresztette döntése elhibázott voltára. Egyre

erőteljesebben él lelkében a felszabadult, érzelmeiben gazdag élet utáni vágy, *Tantalus* című – Reviczky idéző versében – már kiáltásig fokozódik a szomjúság kínja: „Egy csöppet csak az élet folyamából! / Egy csöppet oh!, mert szomjan meghalok”. Sejtí, tudja, sokkal gazdagabb az élet, sokkal több csodát rejteget, mint ami neki, ebben az eldugott sváb faluban, papként kijutott. Kínzó magányában hattyúhoz hasonlítja magát (*Magányos hattyú*), ám a madár sorsa annyival több, hogy képes méltósággal viselni kitaszítottágát. Lelkéhez szól, amikor így fogalmaz: „Maradsz mindég, miként a hattyú, / Magányos, büszke, szomorú.” Gyakran emlékezik régi szerelmére (*Ki fog megérteni?, Találkozás*), s olykor a jóvátehetlenség fájdalma bujkál a hangjában.

Lelkész léttére Rónay István írta a századvég egyik legszebb antiklerikális versét. *A kereszt alatt* című költemény kiábrándultsága mögötti szenvedélye lázadást jelent az egyházi intézmény képmutatása, hamis alázata s bűnös indulatisága ellen.

A Silling István összeállításában, s Dér Zoltán szerkesztésében megjelent verseskötet figyelmeztetés lehet a számunkra: ahhoz, hogy tisztán lássuk valódi értékeinket, újra meg kell hódítani elfeledett, elfeledtetett múltunk színes világát. Ilyen értelemben történetírásunknak is el kell jutnia igazi, nagy feladatainak vállalásához.

MÁK Ferenc

(*Magyar Képes Újság*, 1991. január 3.)

EGY XIX. SZÁZADI KÖLTŐ (1.)

(Rónay István)

Kritikusok körében sikert ért, figyelmet keltő könyvet adott ki Silling István Rónay István verseinek kötetbe gyűjtésével. A *Késő álmok* (1990) a szabadkai Életjel kiadásában tehát irodalomtörténeti-kiadástörténeti miniszenzáció. Különben ezek a versek már 1977-ben is megjelenhettek volna: Silling István a *Hungarológiai Közlemények* 33. számában minden lényegest tudott már Rónay Istvánról, s az akkor közzétett versjegyzéke sem bővült azóta.

Most tehát előttünk áll egy bácskai költő a XIX. század második feléből, méghozzá kétnyelvű, kétkultúrájú poéta, hiszen német nyelvű versei és verseskönyve mellett magyar nyelven is verset költött – eddigi ismereteink szerint még húszat sem, hiszen valójában 15 versét közölte Silling István, mert a tizenhatodik (*Még egyszer csak*) csupán első változata a *Ti rózsák, ti mirtuszok* címűnek. De mi most kiegészítjük ismét tizenhatra Rónay István magyar nyelvű verseinek számát a következő verssel, amelyet a Radó Antal szerkesztésében megjelent *Költők albuma* című antológiában találtunk, azzal a megjegyzéssel, hogy mi e gyűjtemény ötödik, módosított és bővített kiadását használtuk (1904). Íme a vers:

KIÉ A GYÁSZ?

*Valami gyász borong a természetben,
Arcára méla bűnnek fátyla lebben.*

*A föld virul, a völgy egy koszorú,
Dal és virág mégis oly szomorú.*

*A néma lég zúgó viharra vár,
Úgy sírna benne, úgy zokogna már.*

*A rózsza is fejét lehajtja ott,
Mint a kiszívott, fehér halott.*

*Könnyük fedik a fáknak lombjait,
Mint ha sirattak volna valakit.*

*Baja esett bizony a szép világnak,
Hogy hajnal s est mindig csak gyászba' járnak.*

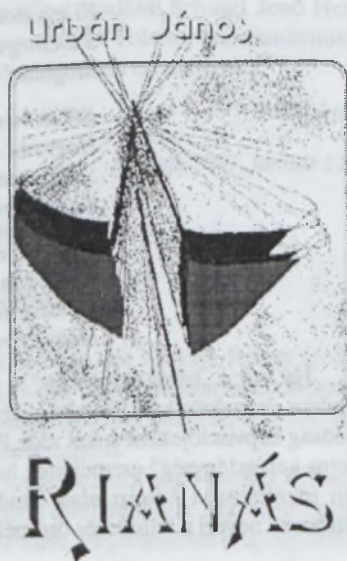
*Rosszat jeleznek fõnn a csillagok,
Sugárjuk olyan reszketõn ragyog.*

*Sõhajba száll a lég, a föld remeg –
Vagy tán csupán az én szívem beteg?*

E vers a többihez sorolásával sem kapunk teljesebb benyomást Rónay István költészetéről, nem költõi gondolkodásmódjáról, de egyetértõen fogadhatjuk el azt a nézetet, amely a Reviczky Gyuláék táborába, de rangban mögöttük a sorban látja Rónay Istvánt és költészetét. S ahogyan Reviczky Gyula, Komjáthy Jenõ, Vajda János költészetében megszólal a szimbolizmus, úgy üzen az Rónay István versében is – még ha valójában egyetlen magyar nyelvû versében leljük fel érzékelhetõ esztétikai próbát is kiálló jelenlétét, a *Ti rózsák, ti mirtuszok* címûben, amely a századvég reprezentatív gyûjteményében, Endrõdi Sándor antológiájában jelent meg, mint már jeleztük, egy 1874-ben keletkezett versének átsimított változataként. Ezt a verset Komlós Aladár, a neves versértõ, valóban többször is elolvashatta, de jellemzõ rá is, hogy Osvát Ernõ elismerése is kellett a személynél, hogy Rónay Istvánt költõnek fogadja el. Osvát Ernõ ugyanis azt írta 1898-ban, hogy költõnk „az érzelmek õnézetét és a szív rezignációját, egy küzdõ, de puritán élet resuméjét vitte át klasszikusan tiszta formákba”.

Most még azt tehetjük információinkhoz, hogy Silling István bibliográfiája szerint Rónay István a legtöbb versét (szám szerint kilencet) Kalocsán írta, amikor szentszéki aljegyzõként, illetve a papnevelde könyvtárosaként élt – a gyakorló pap már a jelek szerint ritkábban szólalt meg magyar nyelven versben, de e ritka megszólalásai emelik ki a szûrke átlagból az akkor már világiasságának egy új korszakát élõ papköltõt!

BORI Imre
(7 Nap, 1991. január 4.)

EGY XIX. SZÁZADI KÖLTŐ (2.)

(Rónay István)

Papköltő volt Rónay István, jeleztük előző írásunkban, hogy a Rónay-jelenség különlegességét mintegy meghatározzuk. A maga korában, a XIX. század második felében nyilvánvalóan nem volt nagyon nagy kivétel, hogy egy pap világias viselkedésű és gondolkodású, mint ahogyan van példa arra is, hogy pap lemond választott hivatásáról az irodalmi karrier érdekében, mint tette a Rónay István életével párhuzamosan futó sorsával Csiky Gergely is. Csak Rónay nem vállalta azokat a konzekvenciákat, amelyeket Csiky Gergely merészen vállalt, így megmaradt papnak, sajátos számúzóttének a magyar irodalom történetében.

S mártírnak is tulajdonképpen. A fiatal Rónay István éppen azokban az években, amelyekben magyar nyelvű versei keletkeznek Kalocsán, szerelmes férfi is. Erről az almanachra szelvéseiből építkező fiatal, 24–25 éves költő beszél rejtőzködve, úgy, hogy a kor költői konvenciói mögé rejtí valóságos drámáját, lévén szó nem csupán a szeretett lány elvesztése támasztotta szerelmes fájdalomról és az abból kisugárzó világfájdalomról, hanem annak tudatáról és fel-, valamint beismeréséről, hogy aki bűnhődik a tilos szerelem miatt, az valójában a lány. Ő az, aki átlépi a tilalmak határait egy, a nőtlenségi fogadalom béklyóiban élő férfi iránti szerelem vállalásával. A fájdalmas szívű lány sorsa rajzolódik ki a *Dolorosa* című, 1875 márciusában megjelent költeményében. Kezdi a menekülő ifjú megjelenésével:

*Zaklatva, űzve sorstúl s emberektől,
Fáradt, beteg mátyrnál szenvedőbb:
Szívével menekül hozzád az ifjú,
S ott omlott össze lábaid előtt.*

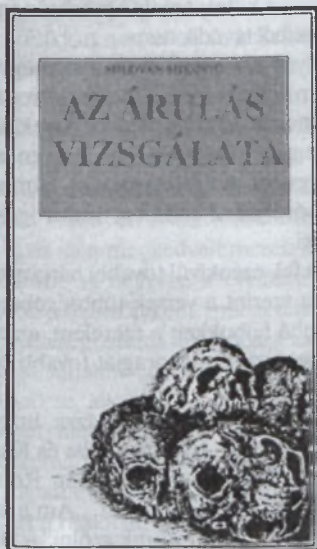
A kétértelműség a következő versszakokban egészen nyilvánvaló: a Mária-szobor mögött egy fiatal lány alakja is felsejlik:

*Te felfogád a sorsnak üldözöttjét,
Ki nyugtot esde, ah, egy percre csak;
S ők meg nem értve szíved áldozatját,
Mögötted bűn s botrányrul szóltanak.*

*Békén viseled, fájdalomnak szobra!
Hogy rád a gúnynak annyi nyila hull;
S bár arcodon a szégyen lángja égett,
Te szóltan ültél s mozdulatlanul.*

*Csúttgatád szívednek a dobbanását,
Amelyben végzeted siralma szólt,
És visszafojtád könnyeidnek árját:
Hogy föl ne keltsed vele a szunnyadót.*

Így lesz a „bánatok betegje” – aki egy életen át szívében hordja a csalódás tuskéjét, modern számúzóttként Bácska plébániáin. De van „világi” kilenc esztendeje is, amikor Hódóság képviselőjeként sokat időz Pesten, s akkor már szabadgondolkodó, aki a „természetes kereszténység” eszméjének ha nem is filozófusa, de legalább szószólója. Az 1894-ben megjelent *A kereszt alatt* című verse alapján Komlós Aladár „antiklerikális papköltőnek” nevezi a felfedezés örömeiben Rónay Istvánt.

Igazán Schmitt Jenő Henrik gnosztikus és anarchista eszméivel rokonszenvező gondolkodó Rónay István, s mi több: feltételezhetően előtte járt a „szellemi vallás” elgondolkodásában, hiszen Schmitt Jenő Henrik akkor válik e vallás prófétájává, amikor Rónay István elnémul. Rónay nézetei tehát ott lehetnek filozófus barátja tanításában. Vallották nyilvánvalóan, hogy a szellemi vallás a „szegények örömét, evangéliumát” hirdeti, hogy maga a vallás az „erkölcsi igazság melletti vallomástétel”, az erkölcsi igazság ugyanakkor az, „hogy egy nagy élet ébred bennünk és forraszt egybe bennünket a mindenség életében, és hogy ennél fogva a másik ember nem idegen hozzánk, hanem élet a mi szellemi életünkben, lényeg a minket egyesítő isteni lényegből”. Érthető, hogy Rónay végakarátában a *Természetes kereszténység* című aforizmagyűjteménye kiadását Schmitt Jenő Henrikre bízta. S kérdezzük végezetül, hogy nem kell-e a nagy Lev Tolsztoj krisztianizmusában is halvány szikráját látnunk a bácskai papköltő és gondolkodó eszméjének?

BORI Imre

(7 Nap, 1991. január 11.)

LAPPANGÓ ÖRÖKSÉG

Rónay István: Késő álmok

Hogy művelődéstörténeti kutatásaink nem hiábavalóak, azt igazolja Rónay István prigrevicai-szentiváni papköltő verseinek közzététele. Silling István levéltáros, nyelvjárás- és néprajzkutató érdeme, hogy a Zombor környéki művelődési élet kiemelkedő múlt századi egyéniségének élete és munkássága újabban jól áttekinthető.

Silling István igyekezett felkutatni minden forrást a múlt századi költő életéről és munkásságáról. A kutató megfordult az irodalmár életének főbb állomáshelyein. Műveit kereste a budapesti Országos Széchényi Könyvtárban, ezenkívül a hazai könyvtárakban is nyomozott a

fellelhető munkák után. E kutatás eredménye lett a karcsú kötet, amely bevezető tanulmányból és Rónay István összegyűjtött magyar nyelvű verseiből tevődik össze.

A papköltő elsősorban németül írta verseit, amelyek a magyar nyelvűekkel együtt többnyire a budapesti lapokban láttak napvilágot. Nem tipikus klerikális gondolkodású pap volt, ezt az is bizonyítja, hogy sikeresen jelöltette magát országgyűlési képviselőnek, amit az akkori kalocsai érsek. Haynald nem nézett jó szemmel, ezért is jelölte ki az energikus lelkésznek az isten háta mögött kis települést, Prigrevicát szolgálathelyül. A büntetés megtette a hatását, hiszen a főváros utáni szellemi sóvárgását sohasem tudta igazán legyőzni. Költészete vidéki környezetében bontakozott ki.

Silling István tizenhat magyar nyelvű versét kutatta fel, ezenkívül további három szabad fordítással gyarapította ezt a számot. Megállapítása szerint a versek többségéből az emberi magány szólal meg. A motívumok között továbbá felbukkan a szerelem, amelynek megéneklése pap létére bátor tett volt. Egyházi feljebbvalóinak haragját tovább szíthatta a főpapi uraskodás ellen írt versével.

Az 1893-ben elhunyt papköltő munkásságáról Silling István azt summázza, hogy a 19. századi magyar irodalomban Rónay Istvánnak a helye Vajda, Reviczky, Kiss és Komjáthy után következik. Kortársak voltak, hasonló tehetségük is volt, azonban Rónay életműve elmarad kortársaitól, minőségben és termékenységben egyaránt. „Ám a mai Vajdaság területén abban az időben nála tehetségesebbről nem tudunk szólni” – állapítja meg Silling István. Ezért is számít a könyvecske a gyökerek kutatása fontos állomásának.

LÁBADI Károly

(*Magyar Képes Ujság, 1991. január 17.*)

SZELLEMI NAGYKÖVET

Katona Imre: Az idő mérlegén

Mielőtt magáról a dolgozatról, a dolgozat tárgyáról szólánánk, mondjunk néhány szót a dolgozat elkészítőjéről, Katona Imréről, hogy megindokolhassuk, milyen joggal teszi az idő mérlegére Ortutay Gyula emberi, alkotói, tudósi, szervezői kvalitásait.

Az „idő” mérlegére teszi egy ember teljes személyiségét, noha az idő távlata a bemutatott személy halála óta mindössze 12 év. 12 év pedig még nem olyan nagy idő, hogy „sine ira” ítélkezhessünk egy, a közelmúltban velünk társ, együtt dolgozó, együtt élő személyről. Az időbeli rövid távolság még nem mosta el a közvetlen benyomásokat, emlékeket, személyes megfigyeléseket, tapasztalatokat, együtt megélt perceket, órákat és – mint Katona Imre esetében – éveket. Katona Imre ugyanis tanítványa, majd tanszéki munkatársa volt Ortutay Gyulának. A mindennapok rutinmunkája mellett vele együtt dolgozva a magyar folklór hihetetlenül gazdag és értékes anyagának begyűjtésén, feldolgozásán, rendszerezésén, publikálásán, közvetlen közléről ismerte meg az embert, a tudóst a maga kendőzetlen valóságában. Éppen ez a közvetlen viszony, az együtt megélt idő, a mindennapok és az ünnepi pillanatok apró-cseprő eseményei, történései, illetve csak egyszerű villanásai, a beszélgetések során megfogalmazódott gondolatok, gondolatszikrák, ötletek azok, amelyek kötik Katona Imrét Ortutay Gyulához, és teszik lehetővé neki az úgyahogy teljes, komplex kép megalkotását egy olyan soha nem nyugvó, örökké tevékeny, szervező, gazdag életművel bíró emberről, aki csak a tettnek és tettben élt, s aki kedves tudományáért, a magyar folklórért, felvirágoztatásáért – lehetőségeihez képest, amelyek

nem voltak éppen kicsinyek – minden lehetődt meg tett egy olyan időben, amikor a néprajzot, a folklórt nem is olyan kevesen nacionalista tudománynak tartották.

De lássuk most már Katona Imre Ortutay-képét! Katona elmondja, hogy a valamikor görög katolikus, kárpátukrán származású, nemesi oklevéllel rendelkező ősök az Alföldön találták meg otthonukat. Ortutay Gyula már Szabadkán született, de a család hamarosan Szegedre költözött, ahol iskoláit is végezte. Kiváló mesterek tanítványa, munkatársa, nagyszerű barátok mellett alakul, fejlődik a fiatalember. A ruszin reminiscenciák viszik a különben is szlavofil tudóspalántát szabolcs-szatmári gyűjtőújtjaira, balladák, dalok és az igen megkedvelt mesék lejegyzésére, és a gyűjtötték tanulmányokkal kísért közreadására. A negyvenes években jelentkezik a később tőle elindított budapesti iskola legfőbb jellemzőjeként emlegetett a mesemondói egyéniség beható vizsgálatával, és válik az egyéniségkutatás általánossá más néprajzi tudományágakban is. A benne élő és munkáló társadalmi érzékenység a folklórtermékek társadalmi háttérének kivizsgálására is ösztönözte, alkottatta meg vele például a *Magyar népismeret* c. kiemelkedő értékű kézikönyvét, mely az elvi-módszertani, tudománytörténeti és a korabeli kutatásokra vonatkozó nézeteit foglalta össze. A *Kis magyar néprajz* c. kötet pedig a népet és egész műveltségét fogadtatta el az olvasókkal. Rendkívül sokat tett a népelet és népművészet felismertetéséért a rádióban elhangzó előszóval, de számtalan írásban, tanulmányban, könyvben is.

1945 után meredeken felfele ívelő pályája számtalan funkcióján – körülbelül 70 volt neki –, de közéleti szerepeiben is, a kicsinyes harcok ellenére is volt lehetősége a néprajz felvirágoztatására. Ő lett a néprajz vezéregyénisége egy emberöltőn át. Természetesen voltak ellenségei is. Az ellenségek az esendő, a hibázó ember kisebb-nagyobb tévedéseit nagyították fel, használták fel támadásaikban. Hihetetlen energiájú szervezőmunkája eredményeként szaporodtak a múzeumok, gyűjtemények, archívumok, új tematikus kutatások, folyóiratok, periodikák indultak be. Szorgalmazták a születettek, beindította a *Nékiadását*. Közreműködésével mese-, ballada-, dalválogatást szervezett. S mindezen munkák közepette jutott ideje a külföldi kapcsolatok ápolására is, kongresszusok, ülészakok szervezésére, a rajtuk való elnöklésre, felszólalásra. Ő volt az utazó szellemi nagykövet. Ezt a

nagy energiát követelő munkát mind a magyarországi, mind a külföldi állami és tudományos körök nagyra értékelték, különféle díjakkal jutalmazták.

Emberként, személyiségként Katona szerint: „Egyesítette magában a feudális úr vezetői képességeit, nagyvonalúságát, a reneszánsz polgár nyitott kezdeményező és szorgalmas munkálkodását, mohó életszeretetét és végül a haladó, tűzön-vízen át népbarát értelmiségi gondolkodását...Tudósként az igazság feltárása, a népek, az emberiség jobb megismerése vezette...Ezer arca volt, akik közelebből ismertük, más-más tette-re-szavára-vo-násaira emlékezünk.”

Katona Imre emlékezetében a dolgozatban bemutatott Ortutay Gyula maradt meg. A személyes élményekre, a feltüntetett forrásmunkákra, Ortutay Gyula műveire épült visszaemlékezést örömmel köszöntjük, mert ha idők folyamán több visszaemlékezés és ismertetés jelenik majd meg, összeáll egy minden részletre kiterjedő összegező értékelés.

PENAVIN Olga

(Üzenet, 1991. február)

FÉNYESSÉGEK TITKAI

(Kritikák, esszék)

Mák Ferenc a „kiátkozott nemzedék”, az új Symposion második vonulatának egyik letehetségesebb, legfelkészültebb és legelmélyültebb alkotója. Ez csupán a második kötet, noha tanulmányaiival, esszéivel és kritikáival már több mint egy évtizede jelen van folyóiratainkban és az újságok hasábjain. Mindez nyilván elsősorban halkszavúságával, az alkotás iránt tanúsított alázatával magyarázható.

Fényességek titkai című könyvében a magyar irodalom nagy területét járja be: az *Elmenőben még megszólítanak* címet viselő fejezetben irodalmunk és közgondolkodásunk klasszikusait, Bibó Istvánt, Kosztolányi Dezsőt, Babits Mihályt, Karinthy Frigyeszt, Csáth Gézát és Radnóti Miklóst hozza közelebb hozzánk, a *Nehéz számvetésben* helyünket, a jugoszláviai magyar írás helyét keresi az egyetemes magyar irodalom fényes napja alatt, a kisebbségi helyzet anyajegyeit és szemölcsseit tapogatja érzékeny ujjakkal, *A megálmódott csend felé* című kötetzáró fejezetben pedig itthoni értékeinkre – Herceg János, Szeli István, Csépe Imre, Lévy Endre, Fehér Ferenc, Dér Zoltán, Tolnai Ottó, Sziveri János, Kontra Ferenc, Apró István alkotásaira – igyekszik értő módon ráirányítani a figyelmet.

Mák Ferenc nem elfogult kritikus, kötetének összeállításakor sem műfaji, sem irányzatbeli, sem nemzedéki elfogultság nem munkált benne, nem korlátozta. Az ízléséhez egészen biztos közel álló Sziveri János és Tolnai Ottó értékei mellett érzékeny szemmel felfedezi Csépe Imre és Lévy Endre alkotói értékei is. Minden tanulmányában a valós értékek után kutat, mutatkozzanak azok bármely irodalmi irányzat és műfaj keretében; a közösségi gondok felvállalásától sem idegenkedő, magas esztétikai színvonalú alkotások után. S pontosan látja, hogy „... az avantgárd esztéticizmusának ezoterizmusába zárkózott írók és költők csoportja ma is süketen és vakon megy el az önmagukat hatványozottan újratemető közösségi gondok mellett – megint csak azt mondom, európai elhivatottságuk talmi ragyogásától káprázó szemekkel”.

A rejtőzködő öntudat című nagy lélegzetű, irodalmunkat, kisebbségi léthelyzetünket, hovatartozásunk kérdéseit, tudatállapotunkat legközvetlenebbül érintő ihletett tanulmá-

GAJDOS TIBOR

VÉGJÁTÉK VODKÁVAL

REGÉNY

Zsoltár

DUDÁS ANTAL

SZÜLŐFALUM SZÁZADJAI

Zsoltár

nya, még ha egyes megállapításaival esetleg vitakozni is lehet, kétségkívül legfontosabb darabja a kötetnek. Kevesen írtak előtte égtájunk alatt ilyen elmélyült, nemes hevülettel átforrósított, mégis higgadtan elemző, pontosan fogalmazó tanulmányt a kisebbségi sors és az irodalmi alkotások szövevényes kapcsolatáról.

„E kiszolgáltatottságából ered – állapítja meg egyebek között –, hogy irodalmunk csak a legkritikább esetben tudja megmutatni a közösségnek a vállalkozó értéktartalmakat, ezért hosszú idő óta folyamatosan másról beszél.” Mégis: Szeli István, Herceg János, Sziveri János, Gion Nándor, Dudás Károly, Domonkos István, Tolnai Ottó műveinek elemzésével bizonyítja, hogy azért mégsem egészen reménytelen a helyzet...

„Európára nyitott nemzeti hagyományaink történetiségéből nőhet ki megmaradásunk bátorító hite, s akkor látóhatártól látóhatárig kisebbségi önismeretünk is befuthatja pályáját, hogy létrehozza önbecsülésünk számára a tágasság klasszikus iskoláját.” Ebből a megállapításából erednek azok a teendők, amelyek akár útmutatásul is szolgálhatnak számunkra.

(Üzenet, 1991. március)

TUTAJON

(Szín- és hangjátékok)

Dér Zoltán költőként kezdte pályáját, ám figyelme hamarosan az irodalomtörténet-fírák felé fordult, s ma már igen tekintélyes a tanulmányok és a monográfiák száma, melyekben irodalmunk múltjával, jeles alakjaival foglalkozik. S bár tevékenységének közép-pontjában ma is a tudományos elhivatottsággal ápoltt filológiai forráskutatás és hagyományápolás áll, szépirói tevékenységét sem hanyagolta el – bizonyítja ezt szín- és hangjátékainak mostani kötete is.

Sajátos konfliktushelyzetek jellemzik a kötetbe gyűjtött műveket, egyfajta létbizonytalanság, elesettség, a tutaj tajtékos hányódására emlékeztető kiszolgáltatottság lesz a

hősök életének fő jellemzője, s a szorongással teli tétováság, amellyel a végzetes kényszerekre válaszolnak. *Ember a hatáton* című – az emberi egzisztencia alapvető kérdéseit felvető – drámájában egy tragikus sorsú író öngyilkosságát, s a halálhoz vezető, első pillanattól kezdve visszafordíthatatlan sodródás történetét írja meg. „A kudarcok gyökerénél van a baj” – mondja a drámahős, miközben befecskendezi a morfiomot, hiszen már csak a „csodás szépségek” tartják benne az erőt. S amikor a mámor forrása is elapad, Széki Nándor eljut a romlás végső határáig. Tragikus mélységet ad a műnek, hogy hősével együtt egy egész világ zuhan a történelem sötét mélységeibe.

Más jellegű, erkölcsi vonatkozású a *Laguna György karrierje* című színjáték hősének bukása. A volt újságíró a feltétel nélküli érvényesülés embere, gátúlstalan karrierista, aki szándékainak megvalósítása során elveszti minden emberi méltóságát. Dér Zoltán a mű sajátos befejezésével sejtetni engedi: a morális felelőtlenségbe is bele lehet pusztulni.

Mint ahogyan élni sem lehet a múltból öröklött tragédiák terhével. A *Kőműves Kelemen fia* című műben a szerző az ismert népballadának egy korszerű értelmezési lehetőségét adja, ahogyan a végzetes tragédia az utódok lelkében mindörökké és kitörölhetetlenül tovább él.

Oldottabb *A vizek királya* című gyermekhangjáték világa, amelyben a szerző *Örvénysodró* című ifjúsági regényének egyik alapotívumát mélyíti el. Füsti és a Hálószagató barátságán keresztül Dér Zoltán az emberi világ fonákságaira mutat rá, de felmerül a ma oly végtelenül időszerű környezetpusztítás kérdése is.

Elégjába hajló, régi találkozás emlékeit idézi a kötet címadó hangjátéka, a *Tutajon*, amely „páros monológ” formájában ad hírt az elszenvedett és jóvátehetetlen kudarcokról, arról, ahogyan az egykori remények szertefoszlanak, s helyükbe az emlékezés szomorúsága lép.

A vizek királya, a *Kőműves Kelemen fia* és a *Laguna György karrierje* című hangjátékokat nagy sikerrel játszották a jugoszláv és a magyar rádióállomások, kötetbe gyűjtésüket – máig időszerű kérdések mellett – jelentős mértékben ez tette időszerűvé. (...)

(Üzenet, 1991. május–június)

LELTÁR

(Önéletrajzi jegyzetek)

Cvetko Maluševnek, az észak-bácskai munkásmozgalom ismert szabadkai személyiségének *Leltár* című önéletrajza forradalmi múltunk fontos dokumentuma. Ő ugyan szerényen jegyzeteknek nevezi azt, amit több évtizedes, gazdag életútjából szükségesnek látott megörökíteni, de már az első fejezetek elolvasása után nyilvánvalóvá válik, hogy csaknem 140 oldalas könyve – adatainak gazdagságával és őszinteségével – megkerülhetetlen forrásmű lesz mindazok számára, akik fejlődésünknek a két világháború közti időszakát behatóbban szándékozzák tanulmányozni.

A gördülékenyen pergő szöveg olvasása közben feltárul az olvasó előtt egy küzdelmes életpálya, amely már valahol a gyermekkor pillanatképszerű felvillanásai mögül kieselik. Megelevenedik előttünk a tízes-húszas-harmincas évek Szabadkája, a szerző gyermek- és ifjúkora, amikor is a létfenntartásért kifejtett szüntelen, mindennapi aktivitás eredményeként kialakult benne egyrészt a racionális életvitel, másrészt a társadalom osztályrétgazdóságának a felismerése is.

Az érlelődés fokozatos, de folyamatos volt, mígnem a kizsákmányoltakra háruló teher szerzőnkéből szellemi fölényt termel ki: politikai állásfoglalása, aktivitása a legsúlyo-

sabb percekben is egyértelműen az osztályérdekek szolgálatába állította. A magán- és mozgalmi élet egysége természet szerű volt a számára, olyannyira, hogy a magánélet tapasztalatai, élményei a mozgalomban kifejtett munkáját is serkentették, ugyanakkor mozgalmi tevékenysége emocionálisan gazdagította magánéletét. Amit tett s ahogyan cselekedett a mozgalmi életben, azt teljesen természetesnek tartotta, holott igen jelentős illegális munkát végzett. Mindig azt cselekedte, amit – meggyőződése szerint – a munkások érdekei megköveteltek: pártanyagot fordított, szakszervezeti kulturális tevékenységet irányított, a Híd-mozgalmat szervezte. Kölcsönösen gyümölcsöző volt ez a kapcsolat, hiszen – mint írja – a munkásmozgalomban végzett közös munka, gond, öröm és bánat kigyomláta lelkéből kamaszkora gátlásait és sérelmeit, mert olyan emberekre lelt, amilyenekre már nagyon régen vágyott, olyan életérzést érelt ki benne, amelynek nyomán mindenben megváltozott előbbi felfogása és magatartása éppen akkor, amikor már elveszett embernek érezte magát.

A *Leltár* több párttörténeti jelentőségű munkánál, mert művelődéstörténeti vonatkozásai is kimagasló értékűek, hiszen a munkásmozgalmi harcosok – Đuro Mitrović, Krsto Popivoda, Lazar Nešić, Matko Vuković, Cseh Károly, Kizur István, Cséby József, Cséby Lajos, Szabó Géza, dr. Steinfeld Sándor, Simokovich Rókus, Atlasz János, Wohl Lola és mások – mellett olyan ismert írók, újságírók és színművészek is megelevenednek lapjain, mint amilyen Ambrus Balázs, Bródy Mihály, Csillag Károly, Fenyves Ferenc, Havas Emil, Hubert János, Mijo Mandić, Milkó Izidor, Tamás István, Toncs Gusztáv, Herczeg János, Debreczeni József, Szegedi Emil és Garay Béla. A könyv tehát – amellett, hogy fontos dokumentum – élvezetes olvasmány is.

A negyven kisebb egységre tagolt kötetet tizenhat egykorú felvétel illusztrálja.

(...)

(Üzenet, 1991. július–augusztus)

AFFÉLE SZÁMVETÉS

Urbán János most megjelent Rianás című kötetéről

A hetvenéves Urbán Jánost egy most megjelentetett verskötettel köszönti az Életjel, melynek 47. köteteként látot napvilágot ezekben a napokban a költő *Rianás* című, 42 verset tartalmazó könyve. Amióta 1951-ben a *Kalászkok* című antológiában jelentkezett, azóta a mostanival együtt hét verseskötetet tett az olvasó asztalára Urbán János, aki azonban próza-, sőt helytörténeti fróként is bejegyezte nevét égtájunk irodalmába. Ha számadást készítenénk, akkor a színpadi művekről, életrajzokról, elbeszélés- és gyermekkötetekről is szólni kellene.

Méltatói sokszor, most megjelent köteté kapcsán is hangsúlyozzák, hogy Urbán János jelentős prózaírói munkássága ellenére megmaradt költőnek, még ha legutóbb 1981-ben jelent is meg verseskötete. Persze időközben is dolgozott/alkotott: prózai művek gyarapították opusát. Sokrétű munkásságából a műfordítást sem mellőzhetjük (versek, színdarabok, elbeszélések).

A *Rianás* című kötet az utóbbi tíz évben született, részben még nem publikált versekből ad válogatást, s amint dr. Juhász Géza, a kötet egyik gondozója megállapítja: „... az itt olvasható költeményekben mind gyakrabban találkozhatunk afféle számvetéssel, hetven átélt esztendő, fél évszázados költői tevékenység summájával, mérlegével”. (...)

Sz. J.

(*Magyar Szó*, 1991. szeptember 4.)

ÖT ÉLETJEL-KÖNYV

Könyvkiadásunk az utóbbi évtizedek legszűkösebb esztendejét éli, ezért az a tény, hogy valahol egyszerre öt könyv jelent meg, jelentős művelődési esemény. A szabadkai Életjel adta ki Mák Ferenc, Dér Zoltán, Cvetko Malušev, Urbán János és Milovan Miković kötetét, s noha ezek a kiadványok füzetszerűek, mégis figyelmet érdemelnek.

Mák Ferenc *Fényességek tükei* címmel kritikagyűjteményt adott közre, amelyben a magyar irodalom klasszikusai, Bibó István, Kosztolányi Dezső, Babits Mihály, Karinthy Frigyes, Csáth Géza, Radnóti Miklós és Márai Sándor mellett hazai magyar alkotók könyveit, munkásságát méltatja Herceg Jánostól Apró Istvánig. Dér Zoltán köteté öt színművet és hangjátékot tartalmaz, míg Cvetko Malušev könyvének műfaja az önéletrajz és a napló között határozható meg. Számunkra külön érdekessége van, hogy a szerző a háború előtti Hidnak nemcsak „könyvelője” volt, hanem a mozgalom lelkes híve, s könyvének utolsó fejezetei adalékként szolgálnak folyóiratunk történetéhez. Az idén a hetvenéves Urbán Jánost verseskötetével köszöntötte a szabadkai kiadó, Milovan Miković verseit pedig Molcer Mátyás fordításában ismerheti meg a magyar olvasó.

(*Híd*, 1991. október)

EMBERI VILÁGÉRT

Cvetko Malušev: Leltár

Ez a könyv már időszerűtlen – mondta a közelmúltban a Malušev-kézirat egyik gondozója. Nos, ennek épp az ellenkezőjét kell állítanom: vallomásnak ugyanis főleg ma

lalta, s a lehetőségekkel, a következményekkel is igyekezett számolni. A körülmények mindazonáltal úgy hozták, hogy ő sem szenvedett kevesebbet, mint azok, akik beilleszkedtek az osztályharc radikális stratégiájába s vállalták a mindennapok kényszerű taktikáját.

A nyomor már kora gyermekkorától kezdve hozzászoktatta az élet nehezebb oldalához. Csak egy rendkívül szívszervezet viselhette el a kisfiúra nehezedő megpróbáltatásokat. Malušev, a „forradalmár” túlélte, amibe a nagy többség minden bizonnyal bepusztult volna. Ma nem utolsósorban annak beismerése válik becsületére, hogy főleg a szerszámok forgatása és a rendőrség kínzása esett igazán nehezebbre, s hogy e két dolognak jelentős szerepe volt magatartásának formálódásában. Viszont annál könnyebben ment a tudományokban való elmélyedés és a világnyelvek tanulása.

Cvetko Malušev tehát több szempontból is ár ellen úszott. Nem akart konjunktúralovag lenni. Ezért az a szerb mérnök tanár volt az egyik eszménye, kinek szidalma egy ízben „a kizárólag szerbségükből élni akaró törtetőkre vonatkozott, akik a hőstetteikre hivatkozva felelőtlenül a napot lopták, nem akartak dolgozni, de jól akartak élni. Az öreg mérnök szaloniki harcos volt, nagy érdemei voltak, mert részt vett az albániai visszavonulásban is, mégis egész életére szegény ember maradt, csak azért, mert minden disznóságot, lustaságot, tunyaságot és tudatlanságot a helyszínen tisztázott az érdekeltekkel és emiatt magára vonta gyűlöletüket. Ő azonban nem hagyta magát és harcaival bennünket is arra oktatott, hogy tisztességes emberek legyünk és azok is maradjunk, amíg élünk...”

Cvetko Malušev ennek megfelelően élte le a második világháborút követő évtizedeket. Ahogy mondja, annyi köze volt ekkor a politikához, hogy párttag lett s újságróként befolyásolni igyekezett az eseményeket. Sikertelenül, mert a szocializmusból semmi sem lett – vallja be legvégül rezignáltan.

VAJDA Gábor

(7 Nap, 1991. november 1.)

LELTÁR

Attól félek, nem sokan fogják észrevenni Cvetko Malušev könyvét azok közül sem, akiknek pedig az lenne a dolguk, hogy az ilyesmit észrevegyék. Mindenekelőtt literátora-inkra gondolok, ügyeletes kritikuskainkra a jugoszláviai magyar irodalomban, hiszen abból mutat be egy izgalmas fejezetet Malušev könyve. Azt a néhány háború előtti évet, amikor a Híd az itteni magyarság legnépesebb osztálya, a munkásság és szegényparasztság felé fordulva hirdette a maga igazát. Szerkesztőjét és munkatársainak legtöbbjét 1941-ben kivégezték, illetve börtönbüntetésre ítélték, terjesztőinek és olvasóinak jelentős részével együtt. Maluševet megmentette a hadifogság.

Pedig jelentős alakja volt a Híd mozgalmának, azzal a tekintéllyel is, ami a kolozsvári Korunk munkatársát megillette. Szerepéről azonban tartózkodó szerénységgel ír, inkább az elszállt időre visszanézve egy kis nosztalgiával, s anélkül, hogy emberi kapcsolatait vagy a mozgalmat, amelyhez tartozott, felnagyítani próbálná. Részletektől tartózkodva, még csak meg sem említve mindenkit. Keck Zsigmond rokonszenves alakjáról is megfedekezve, mintha vallomásával kizárólag önmagának tartozna.

S kis könyvében éppen ez a visszafogottság a legszebb. Csak talán a gyerekkorára s a békebeli Szabadkára visszanézve lágyul el egy kicsit a hangja, miközben szüleit és testvéreire vonatgatja fel abban a csodálatos eltűnt világban, amikor se nyelvi, se nemzetiségi különbséget nem ismertek, s így az apa, Malušev Sándor magyar királyi altiszt még két-

ségbe is eshetett, amikor az Osztrák–Magyar Monarchia összeomlott, s a szomszédos kaszárnnyából jószívű szerbiai katonák osztogatták az ennivalót a szegény gyermekeknek.

Későbbi küzdelmeiről, keserves inaskoráról szólva is megmarad a szigorúan tárgyilagos szemléletnél, s így könyve csakugyan inkább *Leltár*, ahogy a címében is olvasható, mint számadás. De hát kinek is adna számot ebben a megváltozott világban, amikor a két háború közötti munkásmozgalomnak könyvtárnyi irodalma van, a legmagasabb hőfokon tartott magasztalás hangján írva, úgyhogy most nem győzik levakarni róla, persze a másik végletbe esve, az öndicséret olcsó mázát.

Malušev reminiscenciáit a szenttelen hűvös tárgyilagosság óvja meg az időszerűtlenségtől. A volt és elmúlt dolgok igazsága még csak azt sem engedi meg ezekben a vallomásokban, hogy az ember egy kicsit elérzékenyedjék arról a csodáról olvasva, hogy holt-szegény emberek minden felelősséget vállalva, üldöztetve és megkínözva küzdjenek azért az álomért, az utópiáért, amely majd megváltja a világot. A vallomások írója minderről magától értetődő természetességgel szól, mintha ez másképpen nem is lehetett volna!

A háború után Maluševnek semmiféle politikai szerepe nem volt. S ezt is oly természetesnek találja az ember önéletrajzát olvasva, s visszaemlékezve arra a nagy tolongásra, amikor holttesteken gázoltak át egy-egy látványos pozícióért olyanok, akik addig jámboran lapítottak. Ő mintha megelégedett volna azzal, hogy a horvátországi magyarok hetilapjának szerkesztését bízták rá. Esztendőkön át szerkesztette, szinte személytelenül a Magyar Képes Újságot, nevét pontosan lefordítva Kiss Flóriánra, szülőföldjétől és Szabadkától messzire szakadva, s így várta be az öregséget.

Erről nem is emlékezik meg a vallomásaiban, amelyekből azonban a régi, soknyelvű Vajdaság üdítő levegőjét érzi még egyszer áradni az ember.

HERCEG János

(*Magyar Szó, Kilitó, 1991. november 2. – Újvidéki Rádió, Új könyv – új írás, 1991. december 23.*)

*Távolbi országok előadói is megszólaltak pódiumunkon:
Jadwiga Skórnik lengyel és Hannu Olavi Kantinkoski finn egyetemi lektor*

Életjel

XXXIII. évf. 5. / 1990. / sz.

1990. V. 24.

FÉNYESSZÁRNYÚ FECSKE PÄÄSKYLÄINEN

150 éve jelent meg a Kanteletár, a legszebb finn népdalok gyűjteménye

Műsoron: népdalok, zeneszámok

"Nagy hiánya irodalmunknak, hogy a
rokon népek költészetét alig ismertük."
/Kodály Zoltán/

Fellép:

Bakota Lídia
Behtler Beáta
Csernus Ildikó
Farkas Csongor
Huzsvár Attila
Kalmár Zsuzsanna
Kornellja Kovačev
Némedi Angéla
Szokol Ágnes

Rendező:

Horváth Emma

Közreműködik:

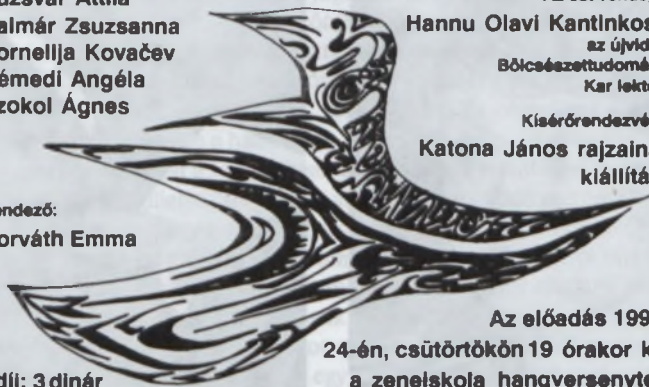
Emil Gabrić /hegedű/
Zeke Tünde /zongora/

Az est vendége:

Hannu Olavi Kantinkoski
az újívidéki
Bölcsészettudományi
Kar lektora

Kisérőrendezvény:

Katona János rajzainak
kiállítása

Belépődíj: 3 dinár

Az előadás 1990. május
24-én, csütörtökön 19 órakor kezdődik
a zenekola hangversenytermében

képzeli olyannak, aki által a tömeg elnyerhette önazonosságát. Bizalmat szavazok kultónknak: biztosan tudja, hogy képzelete csak a nyers valóságtól távolodhat el csillag-távolságnyra, az igazságtól – nem.

Vannak szép, természetközelen született lírai merengések, az élet végső kérdéseivel való viaskodások is a *Rianás*ban. Csakhogy nemigen juthatnak kifejezésre e kötetben, amelynek kéziratát – bizony – csiszolgatni kellett volna még. Mert hát a költészet minősége részben a jelentésárnyalatokon múlik.

VAJDA Gábor

(7 Nap, 1992. január 3.)

AZ IGAZI KÜZDELEM ELUTASÍTÁSA

Dér Zoltán: Tutajon

Dér Zoltánt évtizedekig „bukott” szépirónak véltük, akinek az érzékenysége tette lehetővé, hogy az utána következő nemzedék eltántorítsa a versírástól, s ezért az irodalomtörténet és a kritika területén kárpótolja magát. Az idő azonban rehabilitálta Dér Zoltánt. Akkor is, ha viszonylag keveset írt, úgyhogy az utóbbi két évtized termése (nem számítva az *Örvénysodró* c. ifjúsági regényt s az asztalfiókban hagyott verseket) beleférhetett ebbe a százoldalas könyvbe. Egy drámáról és négy hangjátékról van szó.

A dráma – *Ember a határon* – a legjelentősebb a kötetben szereplő művek között, s ezért meghökkentő, sőt bosszantó, hogy a jugoszláviai magyar drámairodalom szegénysége ellenére sem kerülhetett színpadra. Az ok valószínűleg abban rejlik, hogy az író e művében Csáth Géza sorsát tematizálta, az életrajznak megfelelően a történelmi körülményekbe, a határváltoztatás idejébe ágyazva a morfinista tragédiáját. Nemhiába szakadtak meg annak a drámának a próbái az autonómiásnak mondott időszakban, amely a befejezésben a következő szavakat szegezi az őt foglyul ejtő szerb tiszteknek: „Csak az ősvényekre vigyázzatok... Átrepülni a határokat. Az lett volna az igazi. Nem sikerült. De az ősvényeket... legalább azokat... az ősvényeket hagyjátok szabadon...” A drámát az sem menthette meg annak idején, hogy a már-már bohócszerepbe átcúsuló tragikus hős aligha hatta meg szellemi fölénnyel a megszálló katonaságot, hiszen mindenekelőtt saját gyarlóságának lett áldozata. Emellett a korábbi budapesti politikai változásoknak, s a nőknek is.

Dér Zoltán persze lényegesen eltért a Csáth-életrajztól. A kéjencet úgy tette a nők kiszolgáltatottjává, hogy annak feleségét a démonikus nő típusához közelítette, ugyanakkor pedig egy kommunista lány alakjában a talpra állás lehetőségét is megcsillantotta előtte, a másokért cselekvés életformáját kínálva neki. Dér Széki Nándorját végső soron a fehérterror diktatúrája löki vissza abba a testi-lelki nyomorúságba, amelyből Anna segítségével már-már kikapaszkodott. Kár, hogy háttérben marad: vajon ennek a galamblelkű nőnek a jellemével hogyan függ össze a radikális baloldalisághoz elengedhetetlen harciaság? A probléma annál inkább érdekes, minthogy Dér Zoltán nem a mozgalmi ember sémája szerint alkotta meg hősnőjét. Másrészt: a feleség, a démonikus nő erkölcsstelenségének ábrázolása is hagy némi kívánnivalót maga után. Nem egészen világos, miért kötődik annyira a férjéhez, ha már annak barátjával elárulta őt, s ha már Széki Nándort a morfium egyre inkább eltávolítja korábbi önmagától.

Ami ezt a drámát az utána következő *Laguna György karrierje* c. hangjátékkal összekapcsolja, az a nőknek való kiszolgáltatottság. Úgy látszik, Dér Zoltánnak az a nőkép volt meghatározó élménye, amelyet a nagy északi drámaírók a századfordulón honosítottak meg Európa színpadain. Mert Laguna asszonya is olyan szívtelendő széshéyes, mint amilyen az *Ember a határon* nőfelesége volt. Ugyanúgy a házibarátjukkal csalja férjét, minthogy képtelen szeretni azt, aki fölött uralkodhat. Ráadásul La-

guna is levitézlett költő, ahogy Széki Nándor önmagával meghasonlott fró volt. Laguna esetében azonban Dér egyértelműbbé teszi a bukás erkölcsi okait, mivel hőse legfeljebb a korjelenség által igazolhatja önmagát. Mert hát inkább gyöngé és felszínes, mint külső kényszertől sodortatott alkotó tehetség ő. Lényegében arról az emberről van szó, akit már sokféleképpen megmintázott századunk próza- és drámaírói. A képlékenysége, a siker hajhászása áll itt előtérben, s a pillanatnyi élményre összpontosító rövidlátás. A költőből lett futballbíró ezért nem szembesülhet közvetlenül az étellel, annak nyílt harcaival, vagy ha végül is igen, akkor már késő, az már nem változtathat sorsának tragikomikumán. Ehhez hasonló eltávolodottság, talajtalanság üzen a kötet címmel azonos *Tutajon* férfi- és nőszereplőjének „páros monológ”-jából. Itt is a hangulatoké és az ösztönöké a szó.

Dér Zoltán könyvének első két művében az etika ítélik az erkölcs látszata fölött. Az etikának a nevelés felé kellett fordulnia ahhoz, hogy a kötet két gyermekhangjátéka megszülethessen. A *Kőműves Kelemen fia* az embert béklyózó babonák eloszlatásába vetett hitnek a megformálódása. Kissé leegyszerűsített módon, nem nagy motivációs elmélyültséggel, vagyis úgy, ahogyan ez a gyermekhangjáték keretei között lehetséges. Ha ez még sürgeti a civilizációt, akkor *A vizek királya* már megkérdőjelezi azt. Felvilágosult természetelmény kialakulásának szükségességére, a gátlástalan fogyasztás veszélyeire figyelmeztet. Mese keretében mondja el, milyen szélsőségektől kell óvakodniuk a gyerekeknek ahhoz, hogy emberséges módon viselkedhessenek a természettel, másokkal és önmagukkal szemben.

Mondanom sem kell: jóllehet ezek a művek is tartalmaznak esztétikai értéket, nekem inkább azt a kérdést juttatják eszembe: vajon hány jelentős művel gazdagíthatta volna Dér Zoltán irodalmunkat, ha „kulturális közvéleményünk” nem veszi el kedvét.

VAJDA Gábor

(7 Nap, 1992. január 10.)

Tolnai Ottó és poémájának megjelenítője, Kalmár Zsuzsanna

*A Mi volt kérdés a legszebb Dániában című színpadi játék két szereplője,
Farkas Csongor és Huzsvár Attila homokvárat épít*

TISZTA IRODALOM

Dér Zoltán: Tutajon

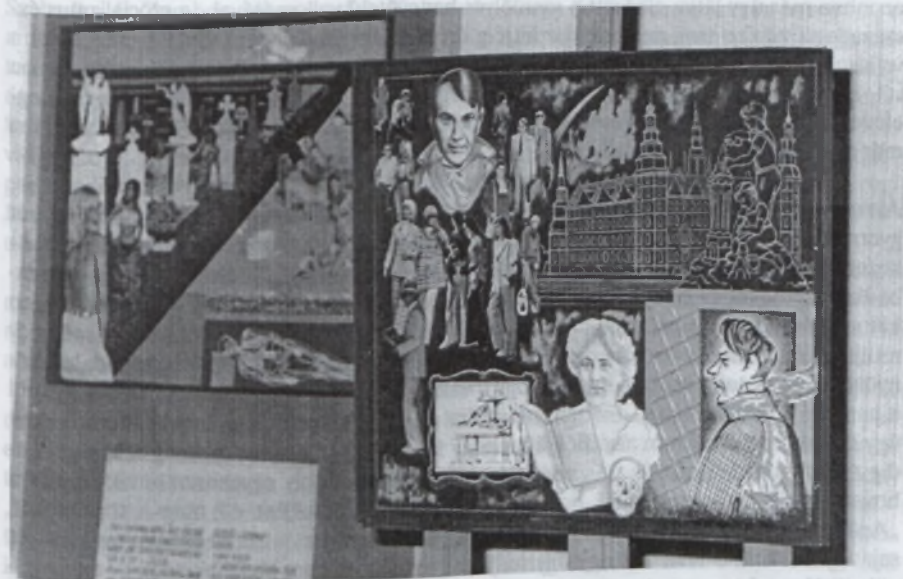
A színdarabot és hangjátékot író Dér Zoltán, mint most megjelent *Tutajon* című kötete bizonyítja, semmiben sem marad el az irodalomtörténész invenciója és beleélési készsége mögött. Az *Ember a határon* című háromfelvonásos drámája ugyan könyvdráma, Csáth Géza tragikus sorsának áttételes költői játéka, mint ilyen azonban, teátrális kellékei hiányában is bőven kárpótolja az olvasót a magas hőfokon tartott tiszta irodalom. Kort és helyzetet megjelenítő készsége a valóságra épített, s talán éppen a mindenáron való dokumentációs igyekezet szorítja ki belőle a színpad nélkülözhetetlen kellékeit. Nyilván ezért nem került előadásra.

Amit a szerző hősről, a Csáth Géza alakjában megjelenő Széki Nándorról írt, talán csak Anna megjelenése nélkül, tény és való. Így aztán a kicsit tájékozottabb olvasó könnyen felismeri a szereplőket, s az egykori Thália Színház korabeli alakjait. Annyira élnék, hogy a dramaturg alakjában az ember szinte látni véli Benedek Marcell hajlott alakját.

A megállapítás, hogy könyvdráma, korántsem elmarasztalást jelent. Maeterlinck *Kék madárja* is az volt, s csak egy zseniális dramaturg kellett, hogy költői szépsége színpadon is felragyogjon!

A kötet négy hangjátéka szerényebb igényekkel, de az eljátszhatóság törvényeihez alkalmazkodva érdekes, sőt helyenként lebilincselő, úgyhogy ezekből kettő előadásra is került a budapesti és az újvidéki rádióban, s így Laguna György kiszolgált újságíró és futballbíró alakja mind a két környezetben élő figura lesz, míg meseje végig izgalmas marad.

A nagyon szép mesejáték: *Kőműves Kelemen fia* ugyancsak párhuzamra épült, a szerb mondavilágból Skadart érzékeltetve, s ennek tulajdonítható, hogy valamennyi jugoszláv rádió műsorába iktatta, sőt 1973-ban az ohridi országos szemlén is eljátszották. Talán észre se vette senki, hogy magyar balladát hallott, annyira közel került egymáshoz a két mondavilág.

A költemény meghihlette Katona János festőművészt is

A *Vizek királya*, Füsti és Rozika szerelmével már a mi vidékünkhez kötődik, tér és idő koordinátái között, ahogy együtt éneklük a szereplők:

*Hej halászok, halászok,
Merre mén a hajótok?
Törökkanizsa felé
Viszi a víz lefelé.*

A kötet címadó játéka, a *Tutajon* ötletes párbeszéd a visszatérő szerelemről, s talán a leginkább alanyi természetű egy szerelem emlékeinek felidézésében, egy kis kesernyés hangulatban befejezve.

Szóval a maga nemében érdekes kis könyv a Dér Zoltáné. A jónevű irodalomkutatónak nincs oka szégyenkeznie miatta. Mert mintha mégsem a műfajokon múlna, hanem igény emelné minden tisztességes irodalom színvonalát. S ezt az igényt Dér Zoltán kötetének csaknem minden darabjában versidézetek betétjeivel még hatásosan alá is húzza.

Hallgassunk meg most egy részletet a *Tutajon* című páros monológból. Egy régi szerelem felélesztésének kísérlete az újabb elválás előtt.

(Nő: Banka Livia, Férfi: Balázs Piri Zoltán. A bevezetőt felolvasta: Kovács Frigyes)

HERCEG János

(Újvidéki Rádió, Új könyv – új írás, 1992. január 13.)

SZABADKAI EMLÉKEK

Cvetko Malušev: Leltár

Cvetko Malušev 1986. október 24-én fejezte be „önéletrajzi jegyzeteit”, melyekben szándéka szerint munkásmozgalmi múltjával kívánt számot vetni. 1990 decemberében

azonban már úgy látja: elkésett a személyes hangvételi vallomásával, „a szocializmus évszázadunk végére csak az ábránd szintjéig ért el és éppen úgy nem valósult meg, mint a vallások szép, nemes eszméi”. Mégis, felettebb tanulságos a szerző visszatekintése, s azon túl, hogy egy tisztességesen végigküzdött élet megannyi tragikus fordulatáról szól, megelvenít valamit Szabadka két világháború közötti világából is – aminek kétségtelenül ma már dokumentumértéke van.

Gyermekkori emlékként él a szerző emlékezetében 1915. április elseje, amikor apja, Aleksandar Malušev, hat húszfillérest az asztalra téve elbúcsúzott a feleségétől és hat gyermekétől, s elindult a Szerbia elleni háborúba. Súlyos, háborús esztendők után következett az impériumváltás, amely – s erről először olvashatunk hiteles vallomást – a szabadkai szerbeket és bunyevácokat is megdöbbenetette, zavarba hozta. A városba idegen katonák vonultak be, akik „szerbül beszélnek, de nem egészen úgy, mint mi. A nép bámulja, szidja őket, de azok nem értik, nem bánják. A hír hallatán apám elsápad, két könnyökével az asztalra borul. Úgy sír, hogy a vállait rázza, s közben felszakad belőle szerbül a panasz: – Ez nem lehet! Ez nem maradhat így!” A háborúban szerzett érdemrendjeit úgy dugja el az almárium alsó fiókjába, hogy megjegyzi: „Lesz ezekre még szükség!” Pedig Aleksandar Malušev igazán nem elfogult ember, mi több, egyenesen büszke nemzeti hovatartozására – szabadkai polgárként mégis tragédiaként éli meg a történeteket. „Apám (...) már gyerekkorában megtanulta a magyar nyelvet – írta rá emlékezve a fia – és saját gyerekeitől is elvárta, hogy úgy tudjanak magyarul, mint azok, akiknek az anyanyelvük. Talán ezért nem volt soha életében sem szerb, sem magyar sovíniszta vagy nacionalista. Számára minden hitű, világnézeti, politikai magatartású vagy nemzetiségű ember egyforma volt. Az embereket szorgalmuk és a sikereik szerint tudta csak becsülni. Jobban szerette az okosokat, mint a gazdagokat. Az előbbieket mély kalaplevétellel köszöntötte, az utóbbiakat kicsit még le is nézte.” Az idős Malušev a régi Magyarország azon vidéki értelmiségéhez tartozott, mely liberális meggyőződésével olyan sajátosan meghatározta

Rohanó világunkban a meditáció szigetévé változott a Városi Könyvtár olvasóterme id. Lakatos László, ifj. Lakatos Máttyás és ifj. Lakatos László zenéjének hatására

Életjel

XXXV. évf. 1. 864. sz.

1992. I. 28.

FUTÓHOMOK

A kilencven éve született Majtényi Mihályra emlékezünk

Bevezetőt mond és az előadást vezeti:

dr. Vajda Gábor

Majtényi - műveket ad elő:

Huzsvár József

Kalmár Zsuzsanna

Kasza Éva

T. Sziráczki Katalin

Tallós Zsuzsa

Népdalokat énekel:

Baranovszky Edit

Kísérőrendezvény:

**Katona János Majtényi - portréinak alkalmi kiállítása
és ízelítő a Városi Könyvtár Majtényi - anyagából**

Rendező:

Horváth Emma

**Az előadás 1992. január 28-án, kedden 19 órakor kezdődik
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében**

Belépődíj: 20 dinár

emlékezet ezért már sokkal egysíkúbb, talán veszít dokumentumértékéből is, hiszen a személyes megpróbáltatások minden egyebet háttérbe szorítanak. Egyik kihallgatása során a politikai nyomozó gyalázkodva fenyíti meg, amiért szerb létére a szakszervezeti összejövetelen magyarul beszélt. Lehetetlen, hogy a letartóztatottnak ne jutott volna eszébe az apai példa és tanítás. S talán az a liberalizmus is, amely a századforduló éveiben-évtizedeiben kétnyelvű tankönyveket adott a magyarországi nemzetiségek tanuló fiataljai kezébe.

A Délvidéknek máig nincs XX. századi történetírása, mint ahogyan nincs semmilyen, az élet teljességére vonatkozó tudományos – szociológiai, demográfiai, gazdaságtörténeti és művelődéstörténeti – értékelése sem. Ezért kell megbecsülni minden hitelt érdemlő vallomást, feljegyzést és emlékezést, különösen akkor, ha elfogulatlanságról, tiszta emberi szándékról tanúskodik, mint teszi azt *Leltár* című önéletrajzi kötetében Cvetko Malušev. A tiszta hangban a *táj* minden emberi tisztessége igazolást nyer.

MÁK Ferenc

(*Hitel*, 1992. január 22.)

KOLLEKTÍV BŰNÖSSÉG

Milovan Miković: Az árulás vizsgálata

Napjainkban, amikor a hűségnek, a hazafiságnak a fogalmát rendületlenül manipulálják a politikusok, már az is eretneknek számíthat, aki úgy véli, nagyjából egyformán vannak elosztva az erények és a gyarlóságok az emberek között, s legfeljebb hiszékenységekben különböznek egymástól. Az viszont már egyenesen destruktív, aki az árulásnak a kérdését csak úgy általában veti fel, s nem a nemzeti eszmény meggyalázásának szinonimájaként fogja fel. Nem beszélve az ember létezésének az árulással való kiegyenlítéséről, a civilizációnak a hiteltelenséggel való azonosításáról, vagyis arról az élménykörről, amely Milovan Miković *Az árulás vizsgálata* c. verseskötetének a fő meghatározója.

Mindössze 33 versről van szó, ám ezek mindegyikének címében szerepel a Júdás személynév. A versekben jóllehet az időtlenség dominál, nem korlátozódnak a mitológiára, nem a Biblia alapján elképzelt események felelevenítésével sugallják a rossznak a mi árnyékvilágunkban való eluralkodását. Akkor sem, ha a költő moralizáló esszéit illeszt könyve végére, Jézusnak és Júdásnak a nevével jelölve az emberiséget választásra készítő két princípiumot. Miković verseiben minden a költői önkényen múlik, nem függetlenül a hiteltelenségből kinövő humanista cinizmustól.

Az árulás vizsgálata Júdás védjegye alatt az emberekről és a költőről tett vallomás. A legszembetűnőbb benne, hogy Jézus szelleme csupán kiáltó hiányként szerepel. Ám ezt a hiányt nem kizárólag az ördög cselekedetei töltik ki, vagyis a költő nem közvetlenül nyilvánítja ki elégedetlenségének indulatait. Az űrt a versek összessége által kívánja érzékeltetni. A jelen létélményéből indul ki, de a legkülönfélébb történelmi, társadalmi és egyéni helyzetekből merít. A szabad képzettársítás módszerével él, s az a célja, hogy jelentőségben (jelentéktelenségben) kiegyenlítse egymással a képzelt lényegeset és a vélt lényegtelen. Júdás egyaránt lehet nagy és kis ember, minthogy az emberi élet bármely szintjén ugyanaz a tartalmatlanság jut kifejezésre.

A bevezető szerzője, Vojislav Sekelj szerint Miković „nem alkalmazza a modernisták által annyira kedvelt meghökkentési ún. sokkeljárást, amelyben a cím és a megverselt témája s tárgya között csak kínkeservvel vagy éppen sehogy sem lehet kapcsolatot felfedezni”. Azt hiszem, ennek ellenkezője is bizonyítható. A versek egy csoportja ugyanis önmagában nem jelzi, hogy valamiképpen az árulást megszemélyesítő Júdához kapcsoló-

dik. Ez azért van, mert a Miković-versekben inkább a látszatoknak a rombolásán, mint a közvetlen erkölcsi értékelésen van a hangsúly. Vegyünk pl. a *Júdás töpreng az értekezleten* c. rövid verset, amely a következőképpen hangzik: „Visszhangzik a terem / fontos / üres szavak / köpdősnek / szellemek rikácsolnak / sokszínűn / álmodik a halál / fekete barna vörös / római fekete / berlini barna / moszkvai vörös.” Ha a cím nem kapcsolja be figyelmünket a költő gondolkodásába, ha tehát nem „egyenirányít” bennünket az árulás mozzanatának az előtérbe helyezésével, akkor mi egyszerűen elidegenedés-élmény megformálásaként, az ellényegtelenedés szimólumaként éljük át a verset. A cím ezzel szemben összetettebbé teszi a jelentést: ugyanis arra utal, hogy Júdás, tehát egy negatív erkölcsi szempont érzékeli visszataszítósnak a gyűlésterem hangulatát. Erre az a megállapítás kínálkozik, amely szerint Júdás még ember azokhoz képest, akik köpdőső szellemként rikácsolnak, vagyis akik – a szimbólumokat lefordítva – az emberellenes politikai irányzatok valamelyike mellett kötelezték el magukat. Ez persze nem jelenti azt, mintha Júdás nem magával az emberrel lenne egyenlő, tehát nem a legkülönbélebb helyzetekben és időben tűnne fel Miković költészetében.

Befejezésül ismért Sekeljt idézzük (Jósvai Livia fordításában), ezúttal vita nélkül: „Miković könyve párbeszédre készít bennünket önmagunkkal, leleplezte azt az embert, aki az ipari, tudományos, technikai, társadalmi és minden más forradalom után teljes sikerrel szolgáltatta ki az embereit, végérvényesen és maradéktalanul. Az árulásnak ez a kivizsgálása költői kísérlet az emberhez való visszatérésre...” Tehát teljes újjászületés, vagy semmi, marad a halál. Az utóbbi hónapok még fokozták Miković attitűdjének időszerűségét.

VAJDA Gábor

(7 Nap, 1992. január 31.)

A gimnázium négy magyartanára Pilinszky János költészetének titkait próbálta megfejteni
Szathmári István Hóza Éva

A VÁROS ELSŐ MONOGRÁFIÁJA

Magyar László gondozásában megjelent a 113 évvel ezelőtt írt
Dudás-féle várostörténet

A napokban hagyta el a nyomdát az Életjel-sorozat 49. kötete, Dudás Ödön *Szabadka város története* című munkája, melyet 113 évvel ezelőtt írt a szerző. A kiadvány anyagát Magyar László, a Történelmi Levéltár szakmunkatársa gondozta, ő írta a bevezetőt és válogatta a képeket.

A zentai születésű jegyző, Dudás Ödön munkáját több évig a Történelmi Levéltár egyik polca rejtette a kíváncsi szemek előtt. A város első monográfiája szegényes nyelvezetével, számos tárgyi tévedésével, történeti pontatlanságával elmarad az Iványi-féle Szabadka-történet mögött. Kiadására mégis sor került, mert sajátos művelődéstörténeti értékén túl olyan adatokat közöl, melyeket esetleg a készülő új monográfia is hasznosíthat – olvashatjuk a könyv füljegyzetében.

– Dudás Ödön adatokat vett át a pacsérei Szucsics-levéltárból, melynek azóta teljesen nyoma veszett – mondja Magyar László. – Érdekes megemlíteni, hogy a monográfia *A város lakosai, azok jellemzése és a népszokások* című fejezetében Dudás nem tudományos magaslatokból közeledik a néprajz, a nyelvtudományi kérdések felé, hanem többnyire közvetlen megfigyelőként villantja fel egy-egy tárgykör területét. Nyilvánvalóak Dudás Ödön történelmi tévedései is. Miután nemigen adódott alkalma a városi levéltár forrásanyagában búvárkodnia, gyakran banális történelmi tényekre támaszkodik, s néha olyan történelmi szakirodalmat használ fel, amellyel inkább ront munkája tartalmán, mint használ annak. Többnyire vonatkozik ez a megállapítás a Jovan Nenaddal kapcsolatos véleményére is.

Magyar László szerint Dudás Ödön monográfiája nem egészében, hanem részleteiben jelentős. Ez azt jelenti, hogy a kutató a *Függelékben* található adatokra támaszkodhat

Szikora Judit

Viktor Györgyi

leginkább. A pályamű, ha el is törpül Iványi István átfogó közlési módja, logikus következtetése, bibliográfiai adatainak sokasága és a feldolgozott iratanyag mellett, helytörténeti értéket mindenképpen rejt magában. Mi több: néhány új adatával elmélyültebb kutatásra serkentheti a város története iránt érdeklődőket – olvashatjuk egyebek között Magyar László tollából a könyv előszavában.

re

(Magyar Szó, 1992. február 13.)

SZABADKA VÁROS TÖRTÉNETE

„Több évvel ezelőtt dr. Rudics Iván ny. községi bíró és egykori levéltárigazgató hagyatékaként került ismét a Szabadkai Történelmi Levéltárba – számos értékes dokumentummal együtt – Dudás Ödönnek a nyilvánosság előtt eddig ismeretlen munkája, a *Szabadka város története*” - emeli ki Magyar László e könyv előszavában, mely könyvet ő rendezett sajtó alá, ő jegyzetelt, melyhez képeket és rajzokat válogatott. A kötet az Életjel kiadásában jelent meg.

Dudás Ödön neve nem ismeretlen, több helyen tevékenykedett Bácskában, tanulmányozta a múltat, 1878-ban ő indította útjára az évente négyszer megjelenő Bács-Bodrog című folyóiratot. Egyik szerkesztője volt Bács-Bodrog vármegye monográfiájának. Éppen az anyagot gyűjtötte ehhez a nagyszabású munkához, amikor a város előljárói úgy döntöttek, hogy pályázatot írnak ki Szabadka monográfiájának a megírására abból az alkalomból, hogy a város száz évvel korábban nyerte el a szabad királyi városi rangot. A határozatot két évvel az ünnepségek előtt, 1877-ben hozták meg, ekkor nevezték ki a szervezőbizottságot, elnöknek Mukits János polgármestert választották meg, ugyanakkor döntötték el azt is, hogy a győztes pályaművet 100 arannyal jutalmazzák majd.

A szakbizottság, melynek tagjai dr. Zomborcsevics Vince, Ivan Skenderović és Jámbor Pál voltak, Dudás Ödön munkáját nem tartotta elég jónak, mert számos hiányossága van és sok pontatlanságot tartalmaz, emiatt nem javasolta megvásárlásra, így került a kézirat a levéltárba, a szerző pedig nem kapta meg a kitűzött jutalmat. Néhány évvel később Iványi Istvánt, a szabadkai gimnázium tanárát bízták meg a monográfia elkészítésével, azzal a megokolással, hogy úgys tanulmányozza a város múltját.

Ennek alapján feltételezhetnénk, hogy Dudás Ödön szövegének nincsen különösebb értéke. Az utólagos kutatások azonban bebizonyították, hogy a kéziratban, jóllehet sok pontatlanságot is tartalmaz, igen értékes adatok is találhatóak, melyekre még Iványi sem figyelt fel. Más szóval olyan bibliográfiai adatok is vannak benne, melyek eddig hozzáférhetetlenek voltak, s részbeni vagy teljes feldolgozásuk kiegészítik eddigi ismereteinket. Ezért is jelentős e kézirat megjelentetése.

M. MIKOVIĆ

(Subotičke novine, 1992. február 14.)

HÁZI SZÓTÁR

A nyelvészek régtől fogva gyakorolják egy-egy szakma vagy település szókincsének gyűjtését, de az meglehetősen ritka, hogy valamelyik téma „körzeti” szótárára szánják rá magát valaki. Beszédes Valéria a Vajdaság nyolc helységének – Bezdánnak, Kelebiának,

Ludasnak, Martonosnak, Ómoravicának, Rábénak, Topolyának és Zentának – a lakóháza vonatkozó szókincsét írja szótárba. Utal rá a szerző, telepített falvak ezek, a török kivonulása után a Dunántúl és az Alföld más-más területeiről jöttek az itt lakók, őrzik tehát az egykori szülőföld nyelvi emlékeit, de találunk bőven adatokat arra is, hogy az új környezet közös kohójában mennyire változnak az egyes kifejezések. Még egy újdonsága a kötetnek: századunk elejétől az ötvenes évekig kíséri figyelemmel, leginkább az úgynevezett parasztközművesek szóhasználatára támaszkodva szedi rendbe a házra vonatkozó szavakat, bőséges néprajzi adatokkal és példamondatokkal kiegészítve, de támaszkodik az „östermelők” beszédére is. Elsősorban az öregekére, akik még maguk is építették, illetve lakták a régi épületeket. Sajnálatos föltételezést említ bevezetőjében: „Meggyőződésünk, hogy a hagyományos építkezéshez kapcsolódó megnevezések egy része néhány évtized múlva elavul.”

Kár! De ilyen az élet.

Mint Szegeden élő dunántúli származéknak, többszörösen is érdekes számomra a gyűjtemény. Van alkalmam összevetni a szegedi nagy táj szókincsével, és elő-előjönnek olyan kifejezések is, amelyeket gyerekkoromban hallottam utoljára. Nem terhelem azonban csemegézéseimmel olvasóimat, egyetlenegyet azonban megemlítek: a lacikonyhát, illetve a vele rokon lacikemencét. A lacikemencét a *Szegedi szótár* nem ismeri, helyette a külsőkemencéről és a nyári kemencéről tud, a lacikonyhát pedig helymegjelölésként ismeri, illetve gyorsan összeállítható, vásári főzőhelyként. Beszédes Valéria a lacikonyhának – gyaníthatóan – régebbi jelentését hozza: közönséges nyári konyha. Hogy ez alkalmanként mennyire ideiglenes lehetett, talán éppen a vásári lacikonyhák őrzik.

HORVÁTH Dezső

(*Délvilág*, 1992. május 5.)

AZ ÉLETJEL KÖNYVEK 50. KÖTETE

A nyelvtudomány egyik legfontosabb alappillére minden időben az említett nyelv szókincsét számba vevő szótár. A dialektológia területén pedig általában az első helyen szerepelnek a szókincsgyűjtemények, hiszen egy-egy nyelvjárásnak a köznyelvtől eltérő voltára leginkább a szókincsbeli sajátosságok utalnak.

A magyar dialektológia történetében is első hely illeti meg a *szójegyzékeket*, tájszótárakat, melyek egy-egy nagytáj, régió vagy nyelvjárásziget, illetve egyetlen település lexikális anyagát tartalmazzák. Őket követték később a különböző nyelvjárási atlaszok, mint egy korszerűbb feldolgozási és prezentálási lehetőség.

Mindezek azonban csupán a nyelv vízszintes tagolódását vették figyelembe. A függőleges rétegződés szempontjai itt figyelmen kívül maradtak. Azonban a rétegnyelvi, szaknyelvi realizációk sem kerültek, kerültek el nyelvészeink figyelmét, míg e kettőnek: a vízszintesen tagolódnak különböző nyelvjárásoknak és a függőleges nyelvrétegződés eredményeként létrejövő szakszókincsnek a közös vizsgálata nem annyira gyakori e tudományágban.

A vajdasági magyarok nyelvhasználatát feltáró publikációk sorában most egy olyan új kiadvány jelent meg az *Életjel* kiadásában, amely egy nem homogén kistáj népi építészetének szakszókincsét tartalmazza. E könyv összeállításánál szerencsésen találkozott a nyelvész figyelme és a néprajzkutató érdeklődése egy személyben. *Beszédes Valéria* magyartanár és etnológus vállalta az észak-vajdasági lakóház szókincsének összegyűjtését, hogy képet adjon a török uralom után e térségbe települt magyarok házzal kapcsolatos teljes fogalomkörének, ismeretanyagának bemutatására.

Szótárának elkészítéséhez nyolc vajdasági települést választott kutatópontul: Bezdánt, Kelebiát, Ludast, Martonost, Ómoravicát, Rábét, Topolyát és Zentát. Olyan településeket, melyekbe nem egyazon vidékről érkeztek a telepesek valamikor a XVIII. század közepe táján. E falvak nyelvészeti és néprajzi vonatkozásait egyaránt figyelembe véve – amint azt gyűjteményének bevezetőjében mondja – arra volt kíváncsi, hogy csaknem kétszáz évvel a telepítések után milyen nyelvi jelenségek maradtak meg az anyanyelvjárásból, s hogy a lakóházban a mai napig megőriztek-e valamit egykori otthonaikból.

Beszédes Valéria a népi építészeti szakszókincset igen tágan értelemezte és szótárába felvett minden olyan, a házra vonatkozó, azzal kapcsolatos, vele valamilyen asszociációban levő fogalmat, amelyet egy nyelvész talán figyelmen kívül hagyott volna. Ezért is hosszabbak a szócikk jelentésmagyarázatát igazoló példamondatok, valamint gyakoriak a néprajzi vonatkozású feljegyzések. A néprajzkutató egyenrangú félként szerepelt a szótár megalkotásánál. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a könyvben hiedelmek, ráolvasások, archaikus népi imádságok, vagyis a folklór, a szellemi néprajz területéről származó népköltészeti alkotások is megtalálhatók.

Ami eddigi tájszótárainktól megkülönbözteti *A házat*, az *Életjel Könyvek* 50. kötetét, az a *Néprajzi tanulságok* című zárófejezet, amelyben arra kapunk választ, amit a könyv címétől és főleg alcímétől várunk, vagyis hogy Észak-Bácska és Bánát csücskének körzetében vannak-e eltérések az itt élők építészetiében, vagy az egész táj egységesnek mondható. S ezzel válik gazdagabbá szerzőnk munkája, s egyebek között ez teszi nyelvjárásaink és hagyományos kultúránk újszerű és szinkrón vizsgálatának jelentős darabjává.

(7 Nap, 1992. május 15.)

A BEZDÁNI LAKÓHÁZ SZÓKINCSE

Művelődési életünk egyre szegényedő világában minden új könyvnek külön örülünk. Így van ez a szabadkai Munkásegyletem *Életjel Könyvek* sorozatával is, amelyben napjainkban egyre tartalmasabb, értékesebb és szebb könyvek jelennek meg. A legutóbbi, az 50. sorszámú is szabadkai szerző műve, mint legtöbbször, bár nem mindig. Beszédes Valéria néprajzkutató *A ház* című szótára jelent meg, amelynek alcíme *A lakóház szókincse*. Szótárról van tehát szó, ami mindig is a meglepetés erejével hat, hiszen kevesen vállalkoznak napjainkban a sok-sok időt, türelmet és energiát követelő szótáríráásra, szerkesztésre. Azonban még így sem szólnánk külön Beszédes Valéria könyvéről, ha az nem kötődne valamilyen vonatkozásában vidékünkhez, Zombor környékéhez. Azonban a szerző szótárának elkészítéséhez nyolc vajdasági települést választott kutatópontul, s közöttük Bezdánt is erről a vidékről. Olyan településeken kutatót, amelyekben nem egyazon vidékről érkeztek a telepesek valamikor a XVIII. század közepe táján.

Az új könyv nyelvészeti vizsgálódásának tárgya tehát Bezdán esetében a dunántúli nyelvjárás, amelyen belül Beszédes Valéria a bezdánit a déli-baranyai nyelvjárás csoportba sorolja. A bezdáni dialektológiai sajátosságokat vizsgálva szól a hangtani változásokról; az alaktani realizációkról, tehát a nyelvjárás legjellemzőbb vonásairól.

A szerző kutatásai során arra volt kíváncsi, hogyan építkeztek ezen a vidéken a századfordulótól az ötvenes évekig; milyen építészeti technológiát használtak; hogyan változott a szobabelső és a konyha; hogy több mint kétszáz évvel a telepítések után milyen nyelvi jelenségek maradtak meg az anyanyelvjárásból; s hogy a lakóházban a mai napig megőriztek-e valamit egykori otthonaikból.

Beszédes Valéria a népi építészeti szakszókincset igen tágan értelmezte és szótárába felvett minden olyan, a házra vonatkozó, azzal kapcsolatos, vele valamilyen asszociáció-

MENNYEI SZÍNJÁTÉK

**Babits Mihály halála ötvenedik
évfordulójának tiszteletére**

A verseket előadja:

Horváth Emma

Saját szerzeményelt játksza:

Molcer Mátyás

Az est vendége:

Lőrinc Zsuzsanna

Bevezetőt mond:

dr. Vajda Gábor

Versillusztrációt kiállítja:

Fehér Margit

**Az előadás 1991. november 28-án, csütörtökön 19 órakor
kezdődik a zenekola hangversenytermében**

Belépés díjtalan

Horváth Emma

A Babits-est szereplői

A siker öröme

ban levő fogalmat, amelyet egy nyelvész talán figyelmen kívül hagyott volna. Ezért is hosszabbak a szócikk jelentésmagyarázatát igazoló példamondatok, valamint gyakoriak a néprajzi vonatkozású feljegyzések. A néprajzkutató egyenrangú félként szerepelt a szótár megalkotásánál. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a könyvben hiedelmek, ráolvasások, archanikus népi imádságok, vagyis a folklór, a szellemi néprajz területéről származó népköltészeti alkotások is megtalálhatók. S ezzel válik gazdagabbá szerzőnk munkája, s egyebek között ez teszi nyelvjárásaink és hagyományos kultúránk újszerű és színkőn vizsgálatának jelentős darabjává.

Beszédes Valéria *A ház* című igen tetszetős könyve sajnos csak a szabadkai könyvesboltokban kapható.

SILLING István

(Dunatáj, Zombor, 1992. május 24.)

A LAKÓHÁZ SZÓKINCSE

Megjelent Beszédes Valéria *A ház* című könyve,
az *Életjel*-sorozat ötvenedik kiadványa

Az *Életjel*-sorozat 1972-ben indult, és az idén eljutott az ötvenedik könyvig. Az induláskor meghatározott célja az volt, hogy elsősorban a szabadkai, de azon túl a vajdasági értékekre hívja fel a figyelmet, és olyan anyagot öröklítsen át az utókornak, amelyre az elkövetkező időkben szükség lesz. Az *Életjel* Könyvekben szépirodalmat, gyűjteményeket, összefoglaló jellegű tanulmányokat közölnek. Ebben a sorozatban jelent meg Beszédes Valéria *A ház* című könyve is, mely a lakóház szókinccsével foglalkozik.

Molcer Máttyás

Lőrinc Zsuzsanna

Mindez azt jelenti, hogy a nyelv vízszintes tagolódásán kívül a szerzőnő figyelembe vette a nyelv függőleges rétegződését is, s ezt annak köszönhetjük, hogy személyében szerencsésen találkozott a nyelvész figyelme a néprajzkutató érdeklődésével. Beszédes Valéria magyartanár és etnológus vállalta az észak-vajdasági lakóház szókincsének összegyűjtését, hogy képet adjon a török uralom után e térségbe betelepült magyarok házzal kapcsolatos teljes fogalomköréről, ismeretanyagáról. A szókincs összegyűjtésekor két szempontot vett figyelembe: nyelvészetit (milyen rétegei vannak a lakóház szókincsének) és néprajzit, hogy hogyan építkeztek ezen a vidéken a századfordulótól az ötvenes évekig és milyen építészeti technológiát használtak.

● Miért választotta a lakóház nyelvének a leírását?

– Minél szűkebb témát választunk, annál pontosabban, a teljesség igényével dolgozhatunk fel. A lakóház szókincsé kapcsolódik az alapszókincsünkhöz, ezért a feldolgozott szavak nagy részét az olvasó ismeri, de ezeket a szavakat is be kellett venni a könyvbe. Ezek mellett tájszavak is szerepelnek, ami már a jellegzetességekhez tartozik. Ezenkívül megtalálhatjuk még a speciális szavakat is, a parasztközműveseknek, ácsoknak a szókincsét. Mivel házról van szó és népi építkezésről, ezt a mozzanatot nem hagyhattam ki, sőt még azért sem, mert engem nemcsak a szókincs érdekel, hanem ezek néprajzi vonatkozásai is. Mindez alapján nyomon követhető a ház fejlődése, a tetőszerkezetek változásai: megtudhatjuk, hogy az első ágas-fás tetőszerkezetet ezen a tájon ollónak vagy kecskelábnak hívták, vagy hogy itt a zsalufát miért hívták horogfának. Egy néprajzos számára nagyon fontos, hogy ha már épületekben nem is, legalább szókincs szintjén megtalálta ezeket a formákat.

● Hol tudott határt húzni a kőműves- és ácsmesterség szakszavaiban, hiszen szinte minden szó az építkezésre vonatkozik?

– Csak az érdekelt, ami kizárólag a hagyományos házra vonatkozik. Ebben a szótárban nincsenek benne a modern építészettel kapcsolatos szavak: szerklázs, betonkoszorú. Az ügyes, barkácsoló parasztemberek nyelve érdekelt, akik fel tudtak építeni egy házat, és azok nyelve, akik ezekben a házakban éltek.

Nagyon sok régiséget őriz ez a szótár. Azoknak a hagyományos technológiáknak a leírását tartalmazza, amelyeket még a hatvanas években is használtak, de ma már csak az emlekezet őrizte meg őket.

● Hol végezte a gyűjtést, milyen módszerrel gyűjtött és meddig tartott ez a munka?

– Nyolc településen vizsgáltam a tájnyelvet, aszerint, hogy a XVIII. században honnan települtek ide az emberek; a Dunántúlról jöttek a bezdániaiak, Észak-Magyarországról települtek ide a topolyaiak és a zentaiak, Kunságból a moravicaiak, és szegedi kirajzású településeken is gyűjtöttem, mint amilyen Ludas, Majdán, Rábé és Kelebia. Ha csak a tájnyelvet szerettem volna vizsgálni, és nem úgy viszonyultam volna e témához, mint néprajzos, akkor választhattam volna két-három közeli települést, és leírhattam volna azok nyelvét. Azért választottam különböző településeket, mert az is érdekelt, milyen változások vannak a városokban és milyenek a falvakban. A néprajzi kérdések pontosabb megvilágítása miatt cselekedtem így. De érdemes lenne a tanya, a falu és a város szókinccsével külön tanulmányban foglalkozni.

Felkészülten mentem ki a településekre, s ott már pontosan tudtam, mit fogok az adatközlőktől hallani. Nyelvjárási szinten 88–89-ben kezdtem gyűjteni, minden településen egy hónapig dolgoztam. Az adatközlőket úgy próbáltam megválasztani, hogy legyen közöttük egy parasztközműves, egy nádazó és három-négy ember, akik nem értenek ehhez a munkához, de ilyen házakban laknak.

● Hogyan dolgozott fel egy-egy szót?

– Feltüntettem a köznyelvi alakot, emellett azt, hogy hogyan ejtik ki, majd a toldalkolt formáját is hozzácsoptam. Ehhez azután a néprajzi megjegyzés járult. Ilyen jellegű szótárakban részletes néprajzi leírás nem található, de az nem mondható, hogy egyedül nálam található ilyesmi, mivel Penavin Olga kórógyi szótárában és Bálint Sándor szegedi szótárában is ilyen hosszú leírások vannak.

● Mik a tervei?

– Először is azt várom, hogy vége legyen a háborúnak, s ha ez befejeződik, akkor elindulok gyűjteni. Most nincs az embereknek kedvük a néprajzossal filozofálgatni arról, mi hogy volt egykor. Én azért olyan témát választottam, mely egy kicsit a háború alatt is érdekelné az embereket: Zombor környékén a Mosztonga mentén nyolc szentkút található. Engem az érdekel, hogy került oda nyolc katolikus, pravoszláv, magyar, sokác, szerb, buncyvac szentkút, és ezek titkát szeretném megfejteni.

Reméljük, sikerülni fog.

LEHOCKI Zsuzsa

(Magyar Szó, 1992 június 7.)

VIRÁG MIHÁLY SZÍNHÁZA

Barácius Zoltán, a rövid életű zrenjanini és a tíz évig működő topolyai, majd a szabadkai színház egykori művésze vállalkozott elsőként arra, hogy felvázolja ez utóbbi együttes fejlődését és ennek keretén belül Virág Mihály rendező négy évtizedes munkásságát. Szemtanú lévén sorai hitelesek, vallomása meggyőző, mert arról ír, amit látott, tapasztalt.

1960-ban szerződött Szabadkára, amikor Dévics Imre, a magyar tagozat igazgatója és művészeti vezetője létrehozta a nagy változásokat. Mivel a társulat úgyszólván valamennyi értékesebb előadásában szerepelt – *Biedermann és a gyűjtogatók*, *Koldusopera*, *Isten, császár, paraszt*, *Mohács*, *Bánk bán*, *Áfonyák*, *Légszomj*, *Caligula* stb. –, azonos nézeteket valló társaival nemcsak a saját, hanem együttesének érvényesüléséért is megvívta a harcát. Annak az együttesnek a sikereiről, amely két művét is színre vitte (*Finom kis*

társaság, Szombaton és vasárnap). Barácius Zoltán életműve azonban ennél sokkal gazdagabb, hiszen az Újvidéki Rádió nem kevesebb, mint tizenegy hangjátékát sugározta, *Létra* című munkáját a Berliini Rádió is műsorára tűzte, *A vadnyugat legfényesebb csillaga* és *Százszorcsúnyák* című alkotását pedig gyermekszínházunk is bemutatta. Amint azt magáról könyve bevezetőjében mondja, volt a színházvezetés ellensége és barátja, bírálója és népszerűsítője, beszélt és hözöngött akkor, amikor hallgatni lett volna ésszerűbb, és hallgatott, amikor csak az üvöltés ébreszthette volna fel tunyaságából sivár világunkat. Jóllehet már évek óta nyugdíjas, mert 1986-ban egy dogmatikus művelődéspolitikai elől menekülve megvált az akkor már alternatívnak nevezett színházról, ma is gyakran rendez és több vajdasági magyar újság munkatársa.

A *Mesterműtatványok*ban a magyar társulat fejlődésének arról a szakaszáról szól, amikor ez a színház az európai művészetek nagy áramaihoz csatlakozott. Virág Mihály rendező sokáig ez a színház az európai művészetek nagy áramaihoz csatlakozott. Virág Mihály rendező sokáig névtelen maradt, nehezen mentette meg az együttest a polgári színjátszás görceitől, sablonjaitól, de minden tudását latba vetve rangos produkciókat hozott létre az örök megújulás lehetőségével. Messziről érkezett – gyermekoperettet rendező színész is volt –, de végül értékrendet bontott, majd újat teremtett, rendületlenül építgetve a házon belülről a maga művészszínházát. Emberként, alkotóként tudatosan túllépett a hagyományokon.

A ma színházáról gyakran hallunk szélsőségesen ellentmondó véleményeket. Némegyszer megkongatjuk a lélekharangot és válságtünetekről beszélünk. A hajdani – nyugodtan mondhatjuk: híres – magyar társulat és Virág Mihály munkássága hosszú távon vált értékelhetővé. Vezetése alatt gazdagabb, változatosabb lett a műsor, emelkedett az alakítások színvonala is. Másmilyenné tette a színházat és a nézőket is. Így vált – ismét csak a addig voltak, más értékrendhez szoktatta őket is, a nézőket is. Így vált – ismét csak a szerző kifejezésével élve – a közönség nagykövétévé, aki megismertette egy vidéki város művészetbarátaival a drámairodalom legkiválóbb klasszikus és modern alkotásait.

Újságvatatok, fényképek, magnetofonszalagok őrzik a szabadkai színház múltját. A szerző ezeknek a dokumentumoknak a birtokában sem törekedhetett teljességre. Ha sorai helyenként netán provokálnak, ellenvéleményre adhatnak okot, saját védelmében minden bizonnyal joggal mondhatja el, hogy szükségesnek tartotta színházunk tegnapiját védelembe venni, mégpedig akkor, amikor az új „messiások” programnyilatkozatukban és gyakorlatban is elvetették a nemzeti színjátszás létjogosultságát, kétségbe vonva mindazt, ami a régi színházat hatásában, elismertségében és fennmaradásában jellemezte. Mert városunkban működött egy színház, amely a maga értékvédő breviáriumával nem a művészet ellen, hanem a művészetért dolgozott, létezett, és volt egy rendező, Virág Mihály, aki ezt a programot a magáévá tette és hűséggel szolgálta.

Róluk szól az *Életjel* Könyvek 51. kötete. Vajdaságban az első ilyen jellegű magyar nyelvű kiadvány, amelyet csaknem félszáz, ma már dokumentumértékű fénykép tesz színesebbé. Ezért nem csupán egy elmúlt korszak hiteles története, hanem ugyanakkor éltvezetes olvasmány is egy jelentős művelődési intézmény tevékenységéről és egy kiemelkedő művész törekvéseiről és elért eredményeiről.

(-)

(7 Nap, 1992. július 17.)

Akik tapasztalatból beszéltek a színészsorsról

Heck Paula

Virág Mihály

HA MEGTALÁLSZ MINKET, MŰVÉSZET, MEGCSÓKOLHATSZ!

Beszélgetés Barácius Zoltánnal, a *Mestermutatványok* című könyvének megjelenése alkalmából

● *Mestermutatványok* című, most megjelent könyvében Virág Mihály rendező négy évtizedes munkásságát vázolja fel. A könyv érdekessége az, hogy ön mint szemtanú írhat egy időszak rendezőiről, színészeiről, azaz a szabadkai színházról. Sorai hitelesek, vallo-mása meggyőző. Hogyan és miért született meg ez a Vajdaságban első ilyen jellegű magyar kiadvány?

– Színész voltam világletemben. Becskereki, topolyai, újvidéki, szabadkai színházban játszottam. Sok mindent elmondhatnék a vajdasági színházkultúra múltjáról, de eredetileg nekem ez eszem ágában sem volt. Mindig úgy gondoltam, színésznek lenni untig elég, nem szükséges arról sokat írni. Azt hittem, hogy a színházművészettel is úgy fogunk majd törődni, mint a többi értékünkkel. Majd megőrizzük szép hagyományként, úgy, mint ahogy megőriztük fróink, költőink, képzőművészeink munkáit. Nem ez történt! Miután megszüntették a magyar társulatokat, azt gondoltam, az élet mehet így is tovább. Akkor ragadtam tollat, amikor Szabadkán többen kezdték hangoztatni azt, hogy a városban nem volt profi színház, vagyis nem volt olyan színház, amely versenyre kelhetett volna a mostani, úgynevezett alternatív színházzal. Ez egy hazugság, s én most azért vagyok itt, hogy szóljak arról a szabadkai színházról, mely 1960-tól a hetvenes évek elejéig működött. Szabadkán a színház ugyanis nem 1986-ban született, bármennyire is hangoztatják ezt.

● 1986-ban az új dogmatikus művelődéspolitikai új rendezőt hozott...

– Az új király mindig úgy kezd el uralkodni, hogy a trónra ülve megpróbálja lepecskondiázni mindazt, ami a múltban történt. Ez a mostani színházigazgatóra nem jellemző, inkább azokra, akik mellette bizonyítani akartak, tehát számítottak a szerepekre és egyéb

Süveges Eta

javakra. Olyan fáma uralkodott el a városban, hogy a régi magyar szabadkai társulat csak operetteket, népszínműveket, olcsó limonádékat adott elő. Gondoltam, majd elmúlik. A trónöröklés ugyanis mindenhol egyforma. Hét éve tart az úgynevezett alternatív színház terrorja, úgy érzem, most már szükséges hangot emelni, elmondani, hogy ebben a városban igenis volt egy nagyon jól működő magyar társulat, amelynek küldetése volt: nemzetvédő és érdekeket védő misszió. Minderről szól a könyvem, amit mint szem- és fültanú mondhatok el, s kicsit másként, mint ahogy a teatrológus tenné. Egy színművészember meglátásával próbálok elmesélni mindazt, ami az aranykorszakban történt, amikor a színház magyar társulatának évente 10–12 bemutatója volt és 400 reprimánda. Ezt a mai nemzedék nem tudja, az idősebbek közül pedig sokan tagadják. S bizony ez nagyon szomorú. A megmaradt néhány magyar színész közül is sokan úgy beszélnek a múltról, mint valamiről, ami rettenetesen ronda volt, s aminek semmi köze nem volt a kultúrához.

● A könyv tehát az aranykorról szól. Hogyan szerveződött akkor a szabadkai magyar társulat?

– A hatvanas években Dévics Imre topolyai tanár vette át a társulat irányítását. Felkérte Virág Mihályt, aki már akkor a színház rendezője volt, és bizonyos eredményekkel is dicsekedhetett már, Petrik Pált, a díszlettervezőt és Radmila Radojevićet, a ruhatervezőt. Csapatot alkotott, s ezzel megteremtette az alapját egy modernebb magyar színháznak. A hatvanas években kezdtek olyat játszani, amit régebben elképzelni sem lehetett: Brechtet, Mrozekot, Camus-t, Deák Ferenc-darabokat. Mondhatnám, hogy az egész jugoszláv közvélemény Szabadkára figyelt. Európai szintű előadások születtek abban az időben. Azt tartották akkor is, és ez, azt hiszem, érvényes a mára is: egy színház akkor jó, ha egy lépéssel a saját igénye mögött és egy lépéssel a néző igénye előtt jár.

● A szabadkaiak előadásaikkal bejárták a vidéket. Mit játszottak ezeken a körutakon?

– A vidéknek szüksége volt szórakoztató előadásokra, mert sok helyütt, például Horvátországban, olyan városokban léptünk fel, ahol az emberek szinte elfelejtették a magyar nyelvet. Nem lehetett volna visszacsalni emlékezetükbe az anyanyelvüket egy gö-

Kasza Éva négy arca az Én, Shirley című monodrámában

Leghütelesebben levéltárosaink idézhették meg 600 éves városunk történetét
Ulmer Gáspár

Dobos János

EGY ÍRÓI NYELV ADALÉKAI

Két év után újabb, immár a 46. darabja jelent meg az Életjel miniatűrsorozatának. Balogh István Gion Nándor elbeszélő stílusát elemzi benne 116 oldalon.

Gion Nándor prózájában az egységet és szervezést – a hagyományos regényszerző elemek mellett – a stilisztikai jellegzetességek is biztosítják. Metaforák, metaforikus asszociációk, hasonlatok, allegorikus, szimbolikus megnyilatkozások mindig az emberről beszélnek, emberi sorsvonalatkozásokat rejtenek, sokszor lírai reflexióként villannak fel.

Az emberi lét és a tárgyias közeg alkot egységet, s noha dokumentumszerűnek tetszik a történet-mesélés, mégis olyan egységeket találunk, amelyeket költő hozhat létre. Így keveredhet montázsolva a valóság a szürrealizmussal, újnaturalizmussal, így kapunk „szürke színű prózát”.

Balogh István vizsgálódásai során szó esik a mondatfűzésről, nominális szerkesztésmódról, közlésformákról, képalkotásról, motívumokról. Módszeresen igyekszik rátalálni Gion Nándor írói nyelvének jellemző adalékaira, a jellegzetes, a „saját” mondatokat keresi. Mondatstilisztikai elemzésében bőséges anyaggal dokumentáltan bemutatja az egyes mondat- és szövegszerkezeti megoldásokat, a sajátos szó szerkezet-típusokat, különösen az ún. egyenes beszéd, függő beszéd és a szabad függő beszéd stílári lehetőségeit.

Tanulmányának végén nemcsak irodalmunkban, hanem a magyar prózastílus történetében is megpróbálja meghatározni helyét. Legnagyobb érdemét jellegzetes előadásmódjában, egyszerű és korszerű nyelvben látja. Konklúziója: dokumentumnak tetsző „újnaturalisztikus” prózája történetekből, epizódokból épül fel, hús-vér emberei és valóságos élethelyzetei vannak. Sokszor épít párbeszédre, dialógusai hatásosak, elevenek, drámaiak, s nem véletlen, hogy epikai-próza munkáit rendre láthattuk színpadon vagy filmen.

A vajdasági magyar irodalom jelentős alkotójának írói nyelvéről szóló tanulmány megjelentetésével a szerző és a kiadó, kissé megkésve ugyan, igaz megbecsüléssel tiszteleg az ötvenéves Gion Nándor munkásága előtt. (...)

(7 Nap, 1992. július 31.)

Magyar László

Milan Dubajić

EGY KÉSEI SZERELEM TÖRTÉNETE

Gajdos Tibor sokoldalú írói munkássága az utóbbi években azt a megtévesztő láttszót keltette, hogy a műfajt, mellyel negyvenöt évvel ezelőtt megkezdte tevékenységét, a szépirodalmat, illetve a regényírást elhanyagolja. Képzőművészeti jegyzetei és művészet-történeti munkái mellett csak nagy ritkán megjelenő novellái bizonyították jelenlétét irodalmi életünkben, pedig időközben néhány regényt is alkotott. Ezek azonban a leszűkült kiadási lehetőségek és némely illetékes szubjektív hozzáállása következtében szerzőjük íróasztalának fiókjában várták a kedvezőbb időket.

Az Életjel Könyvek 52. köteteként most megjelent *Végjáték vodkával* című regénye is annak bizonyítéka, hogy a mostoha körülmények ellenére sem apadt el regényírói vénája, sőt, ezúttal olyan érettebb és kimunkáltabb prózával lép a vajdasági magyar olvasóközhöz, mely nem csak tartalmi, de formai szempontból is mást nyújt, mint a korábbi években írott regényei és novelláskötete. Mert míg azokban a társadalmi és önéletrajzi elemek domináltak, ebben az alkotásban az individuum, az egyén sorsa és lelkivilága kerül előtérbe, a társadalmi háttér pedig csak halványan érzékelteti a szerzőt.

A regény első számú hőseinek, az öregség küszöbére jutott, a nyugdíjazástól már nem messze álló értelmiséginek „elkészt” szerelmi föllángolása összekuszálja az eddig normálisnak tekintett, nagyobb zökkenőktől mentes életét. Nem csak lelki egyensúlya, de családi élete is felborul, majd vakvágányra kerül. A környezet az ilyen köztiszteltben álló polgárnak nem nézi el kilengését, jóllehet bizonyos rétegekben az effajta magatartás szinte mindennapos jelenség. A reménytelen szerelem azután újabb kalandokba és az alkohol te mindennapos jelenség. A reménytelen szerelem azután újabb kalandokba és az alkohol mámorába sodorja hősünket, aki végül is nagyon drágán, fizikai összeomlással és talán életével fizet ezért a kései „félrelépéséért”, amit még az elkerülhetetlen generációs ellentétek is súlyosbítanak.

„Kitöltheti-e még életét mindezek után a munka, ami az újonnan előállott helyzetben az egyedüli kiútnak látszik, és képes lesz-e egyáltalán belemerülni a tudomány mély-

ségeibe? Mert az ilyen feladathoz nem egy roncs, hanem egész ember szükséges. És lesz-e még valami, amit fontosnak tarthat, lesznek-e problémái, melyek megoldásához erőfeszítésekre van szükség, vagy csak apró-cseprő kérdésekkel és izgalmakkal kell majd szembenéznie, amelyeket az orvosok által előírt gyógyszerek fogyasztásával, vagy legjobb esetben egy-két pohár vodka felhörpintésével lesz képes megoldani?”

Így töpreng az öregúrnak nevezett főiskolai történelemtanár a regény végén, mely főként hőseinek belső monológjaira épül. Mivel sorsuk mégis összefonódik, időnként drámai feszültségekkel teltt párbeszéd, összeütközések és diszkrét erotika teszik életebbé ezt a művet. Mindezt azonban higgadt mederbe igyekezik terelni a szerző, akinek gördülékény közlési stílusa élvezetes olvasmánnyá avatja a nem túlságosan terjedelmes regényt, amelyet születésének hetvenötödik évfordulója alkalmából jelentetett meg az Életjel.

(7 Nap, 1992. augusztus 7.)

EGY TÁRSULATOT NAGYKORÚSÍTOTT

Barácius Zoltán: Mestermutatványok.
Virág Mihály színháza

„Nem alkuszik, csak úgy látszik, hogy beadta a derekát, racionális. Csöndes szóval, és mégis valami nyugós rámenősséggel, agresszivitással akarja elérni célját.” Így jellemzi a szerző Virág Mihályt és rendezői munkamódszerét. Egy jó évtizednyi kollegiális együttműködésünk alapján (az Újvidéki Művészeti Akadémián) magam is a halkszavúságát találtam egyik fő emberi vonásának, ami azonban korántsem jelentett félszegséget, ellenkezőleg: következetességet az elveihez, ragaszkodást a koncepciójához, szívós küzdelmet azok érvényesítéséért. Ő maga viszont így fogalmazza meg ars poétikáját: „A rendező alkot, a rendező a színház csodáival, a színész képzelőerejével önmaga teremti meg a színházi varázslatot. A rendezés szabad terület, ahonnan gondolatokat közvetít a rámpán túlra minden embernek...”

Folytathatnám még az alkotó-rendező Virág Mihály jellemzését, de nem ezért ragadtam tollat, hanem hogy felhívjam a figyelmet Barácius könyvére, amely részletesen és emberközelből állítja elénk Virágot, az embert és művészt.

Mire is vállalkozott Barácius Zoltán, a pályatárs? „Mindarról szól a könyvem – nyilatkozta a Magyar Szóban –, amit mint szem- és fültanú mondhatok el, s kicsit másként, mint ahogy a teatrológus tenné. Egy színészember meglátásával próbálok elmesélni mindazt, ami az aranykorban történt...”

„Másként” tehát „mint ahogy a teatrológus tenné”. Ugyanitt „naplóféleségnek” is mondja könyvecskéjét, vagyis nyilvánvaló, hogy nem tudományos igényű monográfiáról van szó. A *Mestermutatványok* több is, kevesebb is ennél. Több, mert a színész(ek) szemével is nézi, a csapat szemével is, melynek Virág a kapitánya volt, s nem kevesebb, mint 96 vállalkozásban vezérelte (36 év alatt) a csapatát, a kiválasztott színészgárdát. Azt is mondhattam volna, hogy vezényelte, mert például Lévay Endre olyan igazi zeneszerzőhöz hasonlítja, akinek „egyes tételek kidolgozásánál mindig az egész harmóniája lebeg lelki szemei előtt, s e harmónia nélkül egyetlen szólamot sem enged megszólalni.”

Azzal is túllép Barácius könyve a monográfia keretein, hogy rendkívül bőven idéz a Virág Mihály rendezéseit méltató színikritikákból. Ily módon valójában kettős tükörben vetíti olvasói elé: a színész(ek) az alkotó-rendező munkamódszeréről, színészképző és nevelő munkájáról vallanak, a kritikák pedig e munka eredményeit értékelik, minősítik.

Érthető, hogy e szerény terjedelmű könyv nem szólhat mind a 96 rendezésről, melyek között vendégrendezések is vannak Zomborban, Újvidéken, Prištinában, Szegeden és Marosvásárhelyen, de az alkotói pálya legfontosabb állomásait pontosan megjelöli. Magát Virágot idézve mondja el, hogy Federico García Lorca *Véres menyegzője* (1956) avatta rendezővé, a kritikákat idézve állapítja meg, hogy a „*Koldusoperával* lett hivatásos társulat” a szabadkai színház (1963), „*A Kaukázusi krétakőr* egy társulatot nagykorúsított” (1975). Ha ehhez még hozzátesszük, hogy 1969-ben megrendezte a *Kurázi mamát* is, logikusnak látszik a következtetés: „kevés olyan frői stílus, drámakompozíció áll annyira közel Virág Mihályhoz, rendezői világához, látásához, eszközeihez, mint éppen a brechti”.

Ha nem tévesztjük szem elől a Brecht-bemutatók évszámait (1963, 1969, 1975), nyomban világossá válik, miért tartja őket a szerző „színháztörténeti jelentőségű vállalkozásoknak” a szabadkai Népszínházban, hogyan segítenék azok a társulatot abban, hogy megszabaduljon „az átkos gyöngyösbokréta-szemléletől”, s mit jelent, hogy e darabokban Virág „megtornáztatta” az együtttest, s ezután megpróbáltak „másként megállni, beszélni, énekelni a színpadon”.

Joggal nevezi a szerző aranykornak azokat az évtizedeket, melyekre Virág Mihály rendezői munkássága nyomta rá bélyegét. „Művészszínház született Szabadkán művészeszmé-nyekkel, színházalapítókkal: Dévics Imrével, Virág Mihállyal, Petrik Pállal, Radmila Radonyevičtyal és a színesztársadalommal, élükön Pataki Lászlóval, Romhányi Ibivel és a többiekkel”.

Ezek után azt is megállapíthatjuk, hogy a *Mestermutatványok* mellett, hogy művészportrét rajzol Virág Mihályról, egyúttal színháztörténeti munka is.

Amivel pedig az alig 5 ívnyi fősöveg adós marad – minthogy nem monográfiaigényű munka –, azért bőven kárpótol a könyvnek csaknem egyharmadát kitevő függelék. Megtalálhatjuk itt Virág legfontosabb életrajzi adatait, rendezéseinek teljes jegyzékét (szerző, mű, a bemutató színhelye, dátuma és szereposztás), az általa rendezett darabok és szerzők jegyzékét nemzeti irodalmak szerinti csoportosításban, a bemutatókról megjelent kritikák és recenziók bibliográfiáját, a rendezőnek ftélt díjak, oklevelek és kitüntetések jegyzékét. Külön kell említeni a nagy gonddal összeválogatott, mintegy 40 fényképet, melyek a próbák és előadások egy-egy pillanatát örökítik meg, annak a művészi produkció-lyak a mozzanatait, amely valamennyi közül a legműlékonyabb. Nemcsak e gazdag kép-anyag teszi, de a gondos szerkesztői és nyomdai megmunkálás eredménye is ez a külsőre is szép, kézhez simuló könyvecske.

Hogyan is összegezhetnénk a *Mestermutatványokról* mondottakat? Egyrészt mű-vészportrévázlat, pályakép Virág Mihály rendezői munkásságáról, másrészt színháztörté- net is (az „aranykorról”), nem utolsósorban pedig olyan dokumentumgyűjtemény, melyet igen nagy haszonnal forgathat a teatrológus, aki a szabadkai Népszínház magyar társulatá- nak történetét fogja megírni 1945-től egészen addig, míg meg nem történt a „legrosszabb”.

Idézzük erről a kissé csalódott, de még mindig bizakodó, optimista Virág Mihályt, aki bár nem akarta hinni, „mégis megtörtént a legrosszabb. Nehéz lesz újra előhívni a hit aki bár nem akarta hinni, „mégis megtörtént a legrosszabb. Nehéz lesz újra előhívni a hit legszebb pillanatait... Tudom, hogy nem annak van igaza, aki azt mondja, »most azonnal, leg- most, most«, hanem annak, aki azt mondja: »holnap, holnap, holnap«, és tudja, hogy érke- zik már az új élet, és mind közelebb jön a világhoz”. Jó volna vele együtt ilyen szilárdan hinni!

(Megjegyzés: Zilahy Lajos nem Nagyszombaton született, mint a könyvben olvasha- tó, hanem Nagyszalontán, s nem vett házat Újvidékben, csak tervezte.)

JUHÁSZ Géza

(Magyar Szó, Kilitó, 1992. augusztus 22.)

„Ha én Párizsba mehetnék...” – hangzott el a keretjáték során többször is a Párizsi elégia című összeállítás két szereplőjének, Oláh Celesztinának és Gyarmati Erzsébetnek a szájából

KETTŐS TÜKÖR, AVAGY KRÓNIKÁS A MESTER ÁRNYÉKÁBAN

Barácius Zoltán: Mestermutatványok. Virág Mihály színháza

Mulasztásra, adósságra figyelmeztet Barácius Zoltán tisztelgő, emlékező, dokumentumértékű vállalkozása: a Virág Mihály rendezőről készült szerény terjedelmű, de ügyesen megszerkesztett könyve. Arra, hogy bár idestova fél évszázados a hivatásos jugoszláviai magyar színjátszás (1945-ben alapították a szabadkai Népszínházat), színészeinket, rendezőinket méltató, bemutató összefoglaló portrétanulmányok vagy monográfiák mindeddig nincsenek. Illetve ami van, az vagy bővítésre szorul, mint például Burkus Valéria szép könyve Ferenczi Ibiről, vagy felemás, s ezért kelt hiányérzetet, mint például Garay Béla önéletrajza s az általa írt, kötetbe vett arcképek. Más nincs. Holott lehetne, kellenie lennie, mondjuk, Pataki Lászlóról, Romhányi Ibiről, Fejes Györgyről, Garay Béláról, a Szabó házaspárról, ifj. Szabó Istvánról, Nagygellért Jánosról, sőt a fiatalabbakról, mondjuk, Jónás Gabrielláról, akár kisebb könyvnyi terjedelmű portré is készülhetne. Ezt a hiánylistát szűkíti némileg Barácius Virág Mihályt bemutató könyve, amely arra is biztató példa, hogy lehet az ügy – színészetünk – iránti szeretetből, nagyobb tudományos és szakmai elmélyülés nélkül is fontosat, szépet cselekedni.

Követendő példa ez, melyet nem lenne nehéz folytatni, feltéve, ha frókban, kritikuskokban, újságrókbán, dramaturgokban, tanárokbán a szerzőhöz hasonló lelkesedés, buzgalom munkálna.

Jól választott Barácius Zoltán, Virág rendező ugyanis évtizedekig meghatározó egyénisége volt színjátszásunknak. Egy emberöltőnyinél valamivel hosszabb idő alatt

A francia sanzonok édes-bús melódiái keltek életre Végő József zongorajátéka nyomán

majd száz – pontosan 96 – előadást állított színpadra, legtöbbit éppen Szabadkán. Virág Mihály rendezői pályája legalább negyedszázad szabadkai, sőt jugoszláviai magyar színházművészetének története is. Katona, Madách, Háy, Örkény, Krleža, O'Neill, Williams, Gollorca, Shakespeare, Shaw, Osborne, Molière, Camus, Dürrenmatt, Frisch, Brecht, Goldoni, Pirandello, Bulgakov – felsorolni is sok, kikkel, kiknek a műveivel ismertetett meg bennünket, többnyire igényes, színvonalas előadások útján Virág Mihály. A róla szóló jelentős színházi ember művészportróját. A Virág Mihályról készült könyvvel Barácius azt kívánja bizonyítani, hogy 1985 előtt, a mindent felperzselő, elpusztító ristici „forradalom” előtt, Szabadkán értékes, nívós színház volt, jelentős bemutatók és tiszteletet keltő munka színhelye volt az itteni magyar színháztudomány tekintetében legrégebbi hagyománnyal rendelkező városunk.

Hogy Barácius mennyire, s kétségtelenül joggal fájlalja a szabadkai színház mostani csúfos, megalázó helyzetét, abból is kiderül, hogy saját életútjának felvázolásában az indulásnál is inkább a színházból való távozása kapja a legemocionálisabb töltetű mondatokat. „A referendum után elhagytam a színházat – írja –, nem leszek váladék, genny és gubbasztó törpe... Eltetszedet ez a világ, nincs gyufánk a gyertyagyújtáshoz, erőnk a más tüzeinek az eloltásához – égjen le az ől is, meg a palota is.” Ha tudjuk, hogy ezt az írja, akkor érthető mondatainak magas hőfoka, szavainak kesernyés íze.

Érthető tehát, hogy Barácius Zoltán, aki 1961-től a legtöbb Virág-rendezés színházi szereplője volt, testközelből ismerte a színház arculatát meghatározó rendező munkásságát, szükségesnek látta könyvet írni a Virág-portré felvázolása mellett a mostanság igazságtalanul lesajnált, elfelejtett évek színházáról.

Barácius, aki 1953-tól van a pályán, s kire kezdőként nem kisebb feladatot osztottak, mint Lucifert *Az ember tragédiájából*, az éppen akkor – rövid időre – hivatásossá ültött Madách Színházban Beeskereken, ahol egy szabadkai vendégláték alkalmával – 1957-

MATTHIAS REX

**500 évvel ezelőtt
halt meg Mátyás király**

Fellép:

**Alfásy Szilveszter
Bakota Adrienn
Bakota Lídia
Csernus Ildikó
Füleki Erzsébet
Korhecz Imola
Lőrinc Zsuzsanna
Némedi Angéla
Szokol Ágnes**

**Műsoron:
jellemzések, méltatások,
tanulmányok és versek**

**Az est vendége:
dr. Dávid András**

**Közreműködik:
Jecsmenica Olga**

**Rendező:
Emma Horváth**

**Az előadás 1990. május 31-én, csütörtökön 19 órakor
kezdődik a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében**

Belépődíj: 3 dinár

ben – találkozik először Virág-rendezéssel, Lorca *Véres menyegzőjével*. Vizsgaelőadása volt ez Virágnak, mellyel oklevelet szerzett a híres-neves Branko Gavelánál a zágrábi egyetemen. A könyv szerzője szerint Virág Mihály szépen alakuló pályájának fordulópontja Frisch *Biedermann és a gyújtogatók* című tándrámájának színre állítása volt 1961-ben. Innen indulva, elsősorban szerzők köré csoportosítva az előadásokat, keresi Barácius a Virág-rendezések vonulatának gócpontjait. Így fedez fel a *Koldusopera*, a *Kurázi mama* és a *Kaukázusi krétakör* alapján egy Brecht-gócot, a *Léda*, a *Golgota* és a *Gallícia* alapján egy Krleža-gócot, külön csomópontba rendezi a Williams-előadásokat (a marosvásárhelyi *Vágy villamosát*, a szegedi és szabadkai *Iguana éjszakáját*), a Shakespeare-rendezéseket (*Sok hűhó semmiért*, *II. Richárd*, *Romeo és Júlia*), a vajdasági ősbemutatókat (*Áfonyák*, *Légszomj*, *Budaiak szabadsága*), s külön egységes fejezetet kapnak a jelentősebb magyar szerzők művei. Ha Barácius nem az időrendiség elvét kívánja követni, kétségtelenül jó az elképzelés, ügyes megoldás az efféle csoportosítás, még ha olykor kissé kimódolt is, mert például a három Krleža-mű semmiképpen sem sorolható egy stíluskategóriába, az említett Shakespeare-drámák is sok mindenben különböznek egymástól, arról nem is szólva, hogy nem szerencsés magyar ősbemutatóként szólni a *Tragédiáról* vagy a *Bánk bánról* – legfeljebb első jugoszláviai színrevitelükről lehet bedszélni. Azokat az előadásokat, melyeket a tében viszont helytálló az ősbemutató megjelölés. Azokat az előadásokat, melyeket a könyv szerzője jelentősnek ítél ugyan, de sehová sem véli őket besorolhatóknak, külön fejezetben tárgyalja. Így kerül sor Mrozek *Hekusok* címmel játszott *Rendőrségének* és Camus *Caligulájának* tárgyalására. Valóban két egészen rendhagyó vállalkozása volt ez a különben országos szinten modern szabadkai színháznak, megérdemlik a külön figyelmet. Sőt azon sem ártana elgondolkodni, hogy Virág rendezései közül miért éppen a *Hekusok* és a *Caligula* tapasztalta meg a bukás keserű ízét, amiről Barácius szintén nem hallgat. Ha és a *Caligula* tapasztalta meg a bukás keserű ízét, amiről Barácius szintén nem hallgat. Ha tudjuk, hogy a könyv szerzője által fordulópontnak tartott *Biedermann és a gyújtogatók* előadásáért sem sokan lelkesedtek, főleg vidéken nem, akkor esetleg arra is gondolhatnánk, hogy a Mrozek- és a Camus-mű bemutatója újabb fordulópont lehetett volna. Izgalmas kérdés, éppen úgy, mint annak tüzetesebb vizsgálata, hogyan formálódott legtöbbszörnek tekinthető változatában a rendező–színművész és a rendező–drámaíró kapcsolat, együttműködés, nevezetesen a Virág–Romhányi Ibi és a Virág–Deák Ferenc kooperáció. Erre is, arra is találunk utalást, de részletező elemzés, vizsgálat, bármennyire is tanulságos lehetne, hiányzik. Talán azért sem kerül rá sor, mert az efféle fejezetekkel felborulna a lehetne, hiányzik. Talán azért sem kerül rá sor, mert az efféle fejezetekkel felborulna a kötet jó érzékkel megteremtett szerkezeti egyensúlya. Ha valamit mégis jogosnak hiányoztatunk ebből a Virág-portréból, az az, hogy *A nagy Romulus*, a *Tóték*, a *Szerelem, ó!* kevesebb fényt kap, mint ahogy megérdemelné, jó és fontos előadások voltak. (Ha már a kiforrásnál tartunk, nem hallgatható el, hogy Pesten nem a Katona József Színházban, ahogy Barácius írja, hanem a Madách Színházban játszották a *Bolond lányt*.)

Barácius Zoltán könyve nem monográfia, jóllehet a téma megengedné a monografikus feldolgozást is, nem minden részletre kiterjedő munka, de olyan könyv, amilyen eddig hiányzott körünkből. A szerző ügyesen kapcsolja össze a szubjektív és objektív mozzanatokot. Előbb önmagáról ír, bemutatkozásul és mentségül említve, hogy bár életét régóta a színházhoz kötötte, s itt mindent csinált, meghatározó egyéniség sohasem lett, majd könyvének egyes fejezeteiben is előtérbe került a személyes hang, jelenlétének óhatatlanul megkerülhetetlen ténye – minden fejezetet személyes véleménnyel vagy élménybeszámolóval kezd, amiből, sajnálatra, nem hiányoznak olykor a bombasztikus, publicisztikus mondatok sem –, de ezt rendre kritika-, vallomás-, interjúrészletek követik, amelyek tágítják a szerző szemléletének horizontját, s közelebb hozzák az olvasóhoz Virág Mihály színházát. Mert nem vonható kétségbe – állítom, mivel előadásainak legtöbbjéről, vagy legje-

lentősebb rendezéseiről magam is írtam – , hogy a szabadkai színházat éveken át Virág Mihály rendezései határozták meg, jellemezték. Később kapcsolódtak erre a színházképre ifj. Szabó István rendezései, amelyek ugyancsak megérdemelnének egy hasonló áttekintést.

Bízunk benne, hogy Barácius Zoltán példája követőkre talál.

GEROLD László

(Híd, 1992. október)

„REJTŐZKÖDŐ ÖNTUDAT”

Jegyzetek Mák Ferenc könyve kapcsán

1. – Tito marsall ideológiai határőrei ámfítás dolgában nagyobb mesterek voltak a Groza-kormánytól is. Jóformán be sem fejeződött a vérbosszú Bácskában, negyvenezer magyar felülről elrendelt legyilkolása, és az „új Jugoszlávia” már a népek testvériségének és egyenlőségének fénylő csillaga a Balkán égboltján. Még érvényben vannak a vajdasági tartományi pártbizottság eligazításai a partizánok számára, hogy tudniillik gyilkolják a magyarokat, ahol érik őket: „A nép érzi, hogy szükség van erre a határozott lépésre, s hogy szükség van olyan energikus lépésekre, amelyek biztosítják Bácska jugoszláv jellegét.” Tiszta beszéd, cinikus bevallása a néprajzi állapotokat megváltoztatni hivatott genocídiumnak. És a partizán komisszárok rendszeresen jelentik fölötteseiknek, azok meg magának Tito marsallnak, hogy hány magyar (meg német) „betolakodót” küldtek a másvilágra. Ugyanis a partizánparancs kellő történelmi „felvilágosításról” sem feledkezett meg: a magyarok, a török elől menekülő szerbeket befogadó bácskai magyarok egyszerre „idegen elemekké” válnak a rögeszmés szerb kontinuitásban, idegenekké, akiket „azokra a területekre telepítettek, ahol elődeink irtották ki az erdőket, csapolták le a mocsarakat, megeremtve a civilizált élthez szükséges feltételeket”.

E történelmi „tisztogatással” egy időben másfajta jelentések készülnek Újvidéken, Belgrádban a sajtónak, a rádióknak, a diplomatáknak: békéről, megértésről, összefogásról a Vajdaság népei között. Ilyen üzenet érkezik el hozzánk a Székelyföldre is, a brassói Népi Egység című napilap útján, 1945. április 14-én. Budapesti közvetítéssel jön a nyugatias. „Bevalljuk, hogy az első időben bizony szorongással gondoltunk a bácskai és bánáti magyarokra. Féltünk, hogy a három év alatt elkövetett fasiszta rémtettekért majd a vajdasági parasztnak kell véres árat fizetnie. De minél több hír érkezik hozzánk, annál nagyobb örömmel vesszük tudomásul, hogy Tito tábornagy Jugoszláviája nem azonos a nemzetiségeket elnyomó, reakciós, 1941 előtti Jugoszláviával.” Vajon annyira el volt zárva Magyarország az „új Jugoszláviától”, hogy semmilyen hír nem szivárgott át negyvenezer magyar tragédiájáról? Még a Bácskából elűzött – és részint lemészárolt – bukovinai székelyek hozzátartozóinak jajszavát sem hallották meg a pesti szerkesztőségekben? Milyen lelkiismerettel fogalmazták meg az álnok tudósításokat a vajdasági magyarok boldog egyenlőségéről a tömegsfrok riasztó árnyékában? Azt se mondhatjuk, hogy így rendelte el Rákosi, illetve az ő közvetítésével Moszkva, hiszen koalíciós idők járnak Magyarországon, s ha a Magyar Távirati Iroda vagy a kommunista sajtó hazudik, a kiscsapatok vagy az ellenzék lapjai azonnal cáfolhattak. Ez a tudatos, cinikus cinkosság egyszerűen felfoghatatlan. Az kábitotta el a pesti szerkesztőket, hogy 1945. április elején a tartományi pártbizottság titkára Újvidéken bejelentette: immáron megváltoztatják álláspontjukat a magyarok irányában? A Népi Egység Pestről ollózott hírcsokra a legnagyobb naivsággal idézi Milován Gyilaszt, akkoriban még buzgó Tito-alvezért, akinek a cikke fölött ilyen csodálatos cím

taivá –, de valahogy ezt az igazságot nem hittük el. Mert most a szovjettel szembeszálló Tito elátkozása körítette a drámai valóságot.

Vajon nem ez a nemzetközi visszhang, Budapest bűnös könnyelműsége csonkította, torzította-e el a vajdasági magyar tudatot? Mondhatják-e ők, hogy mi történt velük, ha senki sem hiszi el nekik? A vajdasági magyar irodalom, az egységes magyar literatúra déli szárnya adósa a nemzetnek e folyamat, szellemi, lelki leépülés belső magyarázatával.

2. – Egységes magyar irodalom? A Vajdaságban tagadták meg először. Ha valahol hiányzott a regionális magyar szellemiség, akkor ez a Vajdaság meg a Felvidék. Erdélynek sajátos hagyományai (is) vannak, az egyetemes magyar vonásokon túl, a Dunántúl vagy a Tiszántúl egymástól is jól megkülönböztethetően, mégis egységesen magyar világ. A vajdasági magyar irodalomtörténészek szinte kétségbeesetten kerestek külön, saját kapaszkodókat, és akár fel is nagyították a megtaláltakat: egy hajdani kolostori emléket vagy a proletár internacionalista Sinkó Ervint. Az „öskeresés” jegyében elfogadták Szenteleky Kornélt is, Csáth Gézát és Kosztolányi Dezső örökségét, vagy éppenséggel Csuka Zoltánt, aki pedig a „baranyai köztársaság” nehéz örökségét vitte magával a Vajdaságba, a „jugoszlávizmus” nevében és érdekében vállalt országcsonkító indulatot.

Miként látja a negyvenes évek jugoszláviai irodalmát *A magyar irodalom történeté*-nek negyedik kötetében a déli fejezetet jegyző Bori Imre és Szeli István? „Ennek az irodalomnak a felhajtó ereje a fegyveres harcok még közeli emléke, a szocializmus akkor felvilantott távlatai, a régi világ katalizmája, gyönyörködés a tömegek erejében, s a töretlen hit abban, hogy az új rend egésze emberközébe hozza, s rövidesen meg is teremti a megégedett, boldog társadalmat.”

Nagyjából elmondható ez a jellemzés a korabeli magyar részirodalmak mindegyikéről, legfennebb a hangsúlyt kellene itt-ott másként elhelyeznünk. A vajdasági magyar irodalomnak volt egy eltérő jegye is: kitérés a nemzeti felelősség vállalása vagy akárcsak a vele való szembesülés elől. Fábry Zoltán már 1946-ban megírja *A vádlott megszólal* című védőbeszédét – ő, a baloldali harcos, a faszizmus bebörtönöztötte – a felvidéki magyarság kollektív bűnösségét hirdető szlovák vétkesek ellen. (Még ha nem is jelenik meg csak 1968-ban.) A Fábry-magatartást követi majd Dobos László, Doba Gyula, Gál Sándor, Zalabai Zsigmond és mások nemzeti felelősséget magukra vállaló kötetei. Kovács Vilmos Kárpátalján 1965-ben megjelenteti *Holnap is élünk* című regényét, a Tiszahát, Ungvár magyarságának palackpostába zárt üzenetét. Az erdélyi magyar irodalom – ha gyakran csak utalásokkal is – tudatosítani igyekszik a sorsváltás és sorsvesztés esztendeit. Csak a vajdasági magyar irodalom ne tartaná kötelességének a nemzetben (vagy legalább önkörében) tudatosítani azokat a gyilkosságokat, amelyek százszor nagyobb méretűek voltak Szárazajtnánál, Csíkszentdomokosnál?

Ez így nem igaz. Burány Nándor 1968-ban, harminchat esztendőskorában kiadja az *Összeroppanás* című regényét, amely elsőnek tárgyalja, még ha nem is a valóságirodalom eszközeivel, inkább vízióba vetítve, a partizánok magyargyilkolásait. Reveláció volt a regény a Vajdaságban is. 1969 tavaszán Juhász Géza dr. újvidéki egyetemi tanár, akkor a Forum Könyvkiadó főszerkesztője Bukarestben járt, és a vele folytatott sajtóbeszélgetésben, kérdésemre, kiemelte ezt a regényt is. „Igenis, a mai jugoszláviai magyar élet sorskérdései is jelentkeznek már irodalmunkban. Említsem Burány Nándor tavaly megjelent *Összeroppanás* című regényét, amely az elmúlt negyedszázad vajdasági problémáit veti fel, szókimondó bátorsággal, nem külső történet keretében, hanem belső monológok sorában, s ebben a képben a jugoszláviai magyarság sorsa, önismerete, tudatvilága is benne van.” (Előre, 1969. április 20.)

Miként jellemzi ezt a regényt Bori Imre és Szeli István említett vajdasági irodalmi körképe *A magyar irodalom története* negyedik kötetében? Az író az *Összeroppanás*ban az

Az alkotás gyönyörűségéről és gyötrelmeiről vallottak
Bori Imre

Bányai János

Juhász Géza dr. újvidéki egyetemi tanár mondta 1969-ben, már emlegetett beszélgetésünk során:

„Aztán jött a hatvanas évek nemzedéke, Bányai János író, Tolnai Ottó költő, Bosnyák István, Végel László, Domonkos István, az úgynevezett Symposion-kör, amely azzal kezdte: fellépésekor minden addig tagadott, azóta pedig eljutottak a szilárdan elkötelezett irodalom eszményéhez. Ez az elkötelezettség ellenhatása azoknak az absztrakt, hermetikus törekvéseknek, amelyek a plakátköltészetet követték, annak heves visszahatásaként. Amikor elkötelezettséget említek, nem valamiféle újabb plakátköltészetet értek rajta, még csak nem is topolyai távlatú, hanem világszintű elkötelezettséget a humánus, az emberi szabadság és igazság mellett.” (Előre, 1969. április 20.)

4. – Az egységes magyar irodalom tagadása évtizedeken át, megint csak a megérzésemet mondom, a politikai függés megtestesülése volt. A Vajdaság magyar írói függetlenségüknek érezték és hirdették szigorú függésüket a hatalomtól, a Tito-rendszer egészétől. Kétségtelen, hogy jó időn át Jugoszláviában nagyobb alkotói szabadság érvényesült, mint a többi kommunista országban. Virágzott az avantgárd a művészet minden ágában (ha a hatalom nem is okvetlenül támogatta anyagilag), a vajdasági magyar írók, művészek – jugoszláv állampolgárként – szabadabban járhattak-kelhettek a nagyvilágban, mint erdélyi vagy felvidéki magyar kollégáik. A Tito ellen időnként felrémlő szovjet fenyegetésben a vajdasági magyar értelmiségiek saját helyzetük veszélyeztetettségét látták. Készek voltak megvédelmezni Jugoszláviát, illetve Titót.

Úgy 1968 nyarán, amikor érezni lehetett, hogy a csehszlovákiai Dubček-kurzus, a prágai tavasz kihívja maga ellen Brezsnyev haragját és talán katonai beavatkozását, az Előre szerkesztősége vendégül látta Kalapis Zoltán szociográfus író-tól Újvidékről. Úgy emlékszem, ő volt a Magyar Szó főszerkesztője, vagy ha nem, akkor mindenképpen fő emberre. Kalapis, a bánsági táj barangoló riportere, néprajzosa, mindenese hozta szóba a szovjet katonai készülődést Prága és Pozsony ellen.

Bordás Győző

Kovács Frigyes

– Ti miként válaszolnátok Moszkva kihívására?

– Mi? Ki az a mi?

– Ti, romániai magyar írók vállalnátok-e a harcot a szovjet intervenció ellen? Ha mondjuk a Brezsnyev tankjai feltűnnének Bukarestben?

Máig sem feleltem kedves Kalapis barátomnak. Valami megborzongató felismerés hasított belém: egy nyelven beszélünk, de más-más lélekkel. Védelmezzem meg az életem árán is Ceaușescu rendszerét, amely elnyom engem, a magyart?

Kalapis ezt nagyon őszintén és komolyan gondolta. Sok mindent akkor értettem meg, ha nem is tudtam és tudom soha elfogadni. A jugoszláviai magyar nemzet fából vaskarika elméletét, amely azonban nem is volt olyan ostobaság – a szerb nacionalizmus szemszögéből. Hiszen első lépcsőfok a „jugoszláv” nemzetiség felé, amit megint csak a szerb nacionalizmus talált ki, hogy „megkönnyítse” a magyarok és más nemzetiségűek elszakadását tulajdon múltjuktól, hagyományaiktól, nemzetüktől, és belesimulásukat a szerb nemzetbe. Ez az út törvénytelenül vezetett a magyar nemzet szellemi, lelki egységének megtagadásához, majd a történelem kegyetlen kényszere alatt, a jugoszláv államhatalom érdekeivel való azonosuláshoz. Olyan nagy szellemet is fogságába ejtett ez a csatlár szemlélet, mint Bori Imrét, aki ismeretes módon Illyés Gyulától kérte számon, hogy miért merészel beleavatkozni Jugoszlávia belügyeibe?

Kisebbségiként talán meg is érteném ezt az alapállást, Illyés azonban élete nagy csatlódásának tartotta.

5. – Szinte hihetetlen, hogy a közös nagy magyar nemzeti ájultságból éppen a vajdasági magyarság riadt fel elsőnek. A Kárpát-medence magyar kisebbségi népcsoportjai közül a vajdaságiak haladnak legbátrabban az önrendelkezés útján. Saját tervezeteket dolgoztak ki a területi, helyi és személyi önkormányzatokra. Jogaik védelmében nemzetközi fórumokhoz fordulnak. Nyíltan kijelentik (Ágoston András, a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének elnöke például), hogy nem hajlandók elfogadni a „tűszerepet”, vagyis lefogni az anyaország kezét, amikor az éppen értük – s talán helyettük – lép fel

nemzetközi szinten vagy kétoldali tárgyalásokon. Vajon csak a tömeges áldozatokat követelő polgárháború és a nemzethalál réme tette ennyire radikálissá a jugoszláviai magyar politikát? És e politika tömegeket tud kivinni az utcákra, a csetnik fegyveresek árnyékában?

Nem a politika előzte meg az irodalmat a Vajdaságban, legfennebb egyazon ütemben lépnek. Az irodalmi „előzmények”, tisztázások, a széljárás megfordulása a Vajdaságban nem volt annyira látványos és az egész nemzetben visszhangzó műveket teremtő, mint mondjuk Erdélyben a hetvenes években vagy még a nyolcvanas évek elején is. Aligha vitatható, hogy az önismeret – vagyis: öntudatosítás – magyar munkái nélkül a romániai magyarság nem találta volna meg szinte az első pillanatban a maga nemzeti feladatait a nyílt diktatúra széthullása után. (Vitatkozni lehetne azon, hogy az 1989 decemberét követő időkből a politika nem maradt-e el – fontos felismerésekben – az irodalom és az újságírás radikalizmusától.)

Jugoszláviában a fiatal írónemzedék vállalta a dogmává merevedett „különállás”, „jugoszláviai magyar önállóság” felülről elrendelt és ellenőrzött elveinek a szétfeszítését. Így is lenne ez rendjén, ha nem volnának másféle tapasztalataink az előző vajdasági írónemzedék tevékenységéről. Mák Ferenc harminchárom esztendősen mondta ki, 1989 tavaszán: „Hosszú idő óta – csaknem fél évszázada – nem volt mód közösségi sorskérdésekről szólni, s a jugoszláviai magyarság az életébe belekényőklődő ideológiai kényszerek miatt saját azonosságát érintő kérdéseivel igazából nyíltan sohasem szembesülhetett.” Most megjelent kritikai esszékötetéből idéztem, amelyet *Fényességek titkai* címmel nem Budapesten, hanem Szabadkán adtak ki, az Életjel Könyvek sorozatában, annak 44. darabjaként. Az óbecsei születésű, újvidéki bölcsészdiplomás író egy ideig a Magyar Szó szerkesztője volt. Szülőföldjén Sinkó-díjat kapott. Kritikai szemléletét a magyar nemzeti felelősség, az öntudatépítés szelleme hatja át, s ebben a felfogásban vizsgálja az egyetemes magyar irodalom részének tekintett vajdasági írásbeliség hagyományait, jellegét, útjait, illetve útvesztéseit.

Egy fiatal költő ideológiai fellelése jelzi az irányváltást a vajdasági magyar irodalmi tájékozódásban. A tragikusan hamar elment Sziveri János költő, akit 1983-ban emlékezetes vihart keltve váltottak le az Új Symposion főszerkesztői állásából, öt év múlva – még mindig 34 éves csupán! – határozottan kifejtette, hogy a vajdasági magyar irodalmat egyáltalán nem tartja valaminő „önálló képződménynek”, hanem szerves része az egész magyar irodalomnak. És ezt nem Budapesten mondta vagy nem is összekacsintásnak szánta jugoszláviai magyar sorstársaival, hanem a belgrádi NIN nevű hetilapnak, vagyis a szerb nyilvánosságnak. (Lehetetlen nem gondolni a párhuzamos romániai magyar jelenségekre előbbi és akkori időkből.) Ez a rég tisztázottnak vélt álláspont azonban azonnal választ váltott ki – még hozzá magyar lapban, az újvidéki Magyar Szó kulturális mellékletében, a Kilátóban. Hullámokat vert a vita a vajdasági magyar írók között, ahogy Mák Ferenc gúnyosan jellemzi: „egykedvű irodalmunk állóvizében”. A fiatal kritikus kötetét tekinthetem „nehézagyú” tüzeinek is a Sziveri János nyilatkozatával kiváltott csata „gépfegyversorozatait” után. Érett kritikus teszi kezét zaklatott lelkületű, beteg, a vajdasági magyar szellemi élet ütőerére. A gyógyulás pulzusát tapintja ki.

6. – Gyógyítani csak pontos diagnózis ismeretében lehetséges. Mák Ferenc kötetének legsúlyosabb tanulmányában – *Rejtőködő öntudat* – szenvedélymentes nyugalommal, amelyen azért érzik az aggódo szeretet, a csapdahelyzet feltárására vállalkozik. „Ha egy közösség bármilyen oknál fogva nem vállalja saját történetiségének valós értéktartalmait, gyökértelessé válik saját jelenében is, aminek folytán értékigényeit sem lesz képes megfogalmazni sem önmagával, sem az őt körülvevő világgal szemben.” Bármilyen gazdagnak tetszik egy irodalom formáiban, stilisztikai, esztétikai értékeiben, történelmétől megfosztva, idegen hagyományokhoz kötődve, Sziveri János hasonlata szerint: a „kifosztott létezés” tükörképe csupán. Egy ilyen irodalom nem képes felvállalni a közösségi gondolato-

*Az amatőrök mindenkor kiségitik egymást:
Kis Mária mellett Kalmár Zsuzsanna is fellépett a sziváciak Sartre-előadásában*

mást. „Európára nyitott nemzeti hagyományaink történetiségéből nőhet ki megmaradásunk bátorító hite, s akkor láthatártól láthatárig kisebbségi önismeretünk is befuthatja pályáját, hogy létrehozza önbecsülésünk számára a tágasság klasszikus iskoláját.”

Nagykorú irodalom korszakunkhoz szabott igénye!

BEKE György

(Forrás, 1992/12)

A SZÜLŐFALU SZERETETÉNEK VONZÁSÁBAN

A múlt év végén újabb kötetekkel gyarapodott mind az Életjel Könyvek, mind az Életjel Miniatűrök sorozata. Az előbbiben Dudás Antal *Szülőfalum századjai* című helytörténeti munkája, az utóbbiban pedig Magyar László *Aczél Henrik Szabadkán* című, levéltári dokumentumokat tartalmazó gyűjteménye jelent meg. Ezzel az élőújság kiadványainak száma – az öt évkönyvön kívül – nem egész negyedszázad alatt elérte a százat. Jelentős siker ez, hiszen könyvkiadói tevékenységre a város mindig is csupán szerény eszközöket választhatott ki. Ezért is adunk örömmel hírt a két újabb kiadványról.

Dudás Antal kupuszinai születésű festőművész – a szülőfaluja iránti mérhetetlen vonzódása, szeretete és ragaszkodása jeléül – sokévi kutatómunkával újabb adatokkal derített fényt e nyugat-bácskai hagyományörző helység gazdag történelmi múltjára. A *Szülőfalum századjai* című munkáját nem szokványos módon, nem történelmi módszerességgel építette fel és írta meg, hanem a művész szenvedélyességével, aki – miután szülőföldjén járva felelevenednek benne gyermekkori él-

ményei – merész, de határozott ecsetvonásokkal felvázolja a benne évtizedek óta élő képet. Eközben azonban nem feledkezik meg arról, hogy egy ilyen mű szerzőjének kötelessége ragaszkodni a feltárt tényekhez, ha azok hitelességéhez nem fér kétség.

Dolgozatában főként a XVIII. század Kupuszinájával foglalkozik: alapításával, a lakosság letelepedésével, sokszínűségével, de a név-, nyelv- és néprajztudomány területéről is közöl számos új adatot. Nyilvánvalóan azzal a szándékkal, hogy mindazt, amit sok-sok évi kutatómunka során összegyűjtött, megismertesse a nyilvánossággal. Így például szól a Duna medrének megváltoztatásáról, a budapesti és bécsi levéltárakból előkerült lakosságösszeírás újabb vonatkozásairól, a mindmáig hozzáférhetetlen térképek tanulságairól. E könyv elsősorban azoknak az érdeklődésére tarthat számot, akiket érdekelnek Kupuszina alapításának körülményei, a környékén található földrajzi nevek eredete és jelentése, lakosságának származása és összetétele. A szerző azonban – ezen túlmenően – tüzetesen elemzi az összeírások gazdag névanyagát, s ezzel a vajdasági történeti névtudományi kutatásokat is gazdagítja. Azt ugyan neki sem sikerül megnyugtatóan megmagyaráznia, honnan származik a Kupuszina és Kupuczin elnevezés, de azt igen, honnan telepedtek erre a vidékre a falu egykori lakói. Ez azért fontos, mert értékes néprajzi vonatkozású következtetések vonhatók le belőle.

A kötet külön értékét jelentik a Függelékben található dokumentumok, mert valamennyi a falu kialakulásának első éveiből, évtizedeiből származik, tehát két-két-százötven évvel ezelőtt keletkezett. Ilyen a letelepedésre felszólító toborzó, az első plébános és oskolamester szerződöttese, az úrbéri szerződés megváltása és megváltoztatása, valamint az első kupuszinai házassági anyakönyv adatainak összesítése. A szakmabeli számára mindegyik kivételes jelentőségű, akárcsak a többi, először itt publikált adat. Ezért is reméli joggal a szerző, hogy könyve hozzájárul azoknak a kérdéseknek a megválaszolásához, amelyekre a kutatók immár egy évszázada próbálnak meg feleletet adni. (...)

(7 Nap, 1993. január 15.)

„S lejjebb lassan, valamint tavirózsa, leúszik a Hattyú” (A szőlőműves)
Lőrinc Zsuzsanna és Horváth Emma Zsoltár című Füst Milán-estünk egy jelenetében

Életjel

XXXIV. évf. 3./824. sz.

1991. III. 26.

HÍMESTOJÁS PARÁDÉ

Húsvéti tojásfestés

Fellépnek:

**Az Életjel versmondói,
a Lányi Ernő Művelődési
Egyesület és a Népkör
népzenei együttese**

Az est háziasszonya:

Beszédes Valéria

A rendezvény védnöke:

**A Jugoszláv Magyar
Művelődési Társaság**

**Az előadás, amelyen hagyományos húsvéti
népszokásokat elevenítünk fel, 1991. március 26-án,
nagykedden 18 órakor kezdődik a Népkör nagytermében**

Belépődíj: 3 festetlen tojás

ACZÉL HENRIK SZABADKÁN

Magyar László levéltáros helytörténeti írásai különféle lapokban és folyóiratokban látnak napvilágot. 1985-ben *Három kincstár* címmel az Életjel kiadásában művelődéstörténeti kötete jelent meg, ezúttal pedig – ugyancsak az éldűjság miniatűrsorozatában – Aczél Henrik festő- és iparművész szabadkai tevékenységét, a vele kapcsolatos levéltári forrásanyagot gyűjtötte össze.

Aczél Henrik (1876–1946) Nagyváradon született, s a budapesti iparművészeti főiskola befejezése után Székely Bertalannál és Lotz Károlynál képezte tovább magát, majd Olaszországban iparművészettel, Münchenben pedig festészettel foglalkozott. A múlt század végén a budapesti Iparművészeti Múzeumban dolgozott. Időközben több tárlaton szerepelt nagy sikerrel, de tárcái is megjelentek a fővárosi lapokban. A század elején Szabadkára került azzal az eltökélt szándékkal, hogy az iparművészetet – s általában az ipart – a nyugati civilizált országok mintájára fejlessze tovább. Miután a város részére több festményt és díszoklevelet készített, életében fordulópontot a Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület megalakítása jelentett, amikor annak ipari szakosztályát Szabadkára helyezték és titkárává választották. Ettől kezdve elkötelezett munkával a közcélt szolgálta. Elaborátumában kimerítően kifejtette a város közművelődésére irányuló elképzeléseit. Mivel az esztétikai ízlés fejlesztését egyik központi kérdésnek tartotta, Liuba Kornéllal együtt 1909-ben képző- és iparművészeti tanfolyamot szervezett, amelyet – a sikereken felbuzdulva – középfokú ipariskolává igyekezett fejleszteni. 1910-ben megalakította a Szabadkai Felső Nőiipari és Iparművészeti Szakiskolát, amelynek első igazgatójává őt választották meg. Amikor azonban az iskolát megfosztották iparművészeti jellegétől, lemondott a közeleti szereplésről. Egy ideig ugyan még a kormányhatóság ízlése szerint felállított új nőipariskola igazgatója maradt, de inkább a festészetben és képzőművészetben keresett megnyugvást, a világháború kitörése előtt pedig elhagyta Szabadkát.

Aczél Henrik sokoldalú egyéniség volt, aki nemcsak festő- és iparművészként, tárcáíróként, a Szabad Lyceum tagjaként, különféle kiállítások szervezőjeként is említésre méltó tevékenységet fejtett ki. Így például kezdettől fogva kapcsolatban állt a Hollósy Simon által alapított nagybányai művésztalppal.

Magyar László dokumentumkötetében, amelynek anyagát zömmel a szabadkai Történelmi Levéltár gazdag gyűjteményéből merítette, igyekezett minél teljesebb képet festeni Aczél Henrik Szabadkán kifejtett munkásságáról. Vállalkozása vidékünkön úttörő jellegű, s minden bizonnyal hasonló művelődéstörténeti kiadványok megjelentetésére ösztönzi helytörténeti kutatóinkat. (...)

(7 Nap, 1993. január 29.)

EGY KISIKLÁS TÖRTÉNETE

Gajdos Tibor tizennyolc évvel ezelőtt jelentkezett utoljára regénnyel. Az *Emlékvárban*, ebben a lírával átszőtt fejlődésregényben saját gyermek- és ifjúkorát igyekezett megjelteni. E sorok írója akkor rámutatott a mű *erényeire* és *fogyatékoságaira* egyaránt, kiemelve az elképzelés és a megvalósítás közötti távolságot, a belső formák sokszínűségét, a kötet olvasmányosságát és kötöttségét a polgári nagyepika hagyományaihoz.

A meglepetés erejével hat Gajdos Tibor új könyve, mert – ahelyett, hogy önéletrajzát folytatta volna – „újszerű” regényt tett az asztalunkra. Esetében a „megújhodási” szándék feltétlenül dicséretre méltó. Emellett e munkájában jelen van az *Emlékvárban* tapasztalható gyelmezett és tudatos írói hozzáállás is. Nem kétséges: minden sorából

kiéződik, hogy a szerző komoly és mély értelmű művet akart alkotni; olyat, amelyben nyoma sincs a humornak vagy derűnek. Bonyult és súlyos emberi kapcsolatokat elemez. Ez az alkotói hozzáállás viszont talán az egyedüli, ami az *Emlékvárral* közös, mert szinte minden egyéb tekintetben egy „új” Gajdos Tibor bontakozik ki előttünk.

Mindenekelőtt a tartalomra utalunk. A *Végjáték vodkával* cselekménye a közelmúltban, a tájainkon most történő események előestéjén játszódik le. Szerzőnk tehát merész kézzel nyúl friss témájához, vállalva annak veszélyét, hogy nem látja minden összetevőjét. A tudatos szerkesztés bizonyítéka a regény felépítése. Négy hőse van a könyvnek: az apa, a fia, egy lány és egy férjes asszony. Sorsuk egymásba fonódik, egymást befolyásolják. A nyitó- és zárófejezet „tűnődések” formájában bemutatja, honnan indult el a négy hős, illetve hova jutott. A két fejezet között monológok találhatók, amelyekben gondolataikat és érzéseiket ismerhetjük meg. Ez a szigorúan szerkesztett felépítés szinte ellentétben áll a tartalom érzelmi izzásával. Alapjában véve nincs sok cselekmény a könyvben, de annál gazdagabb a hősök lelkivilágának bemutatása, mert lelkükben valóságos érzelmi földindulás tapasztalható.

A cselekmény igazi mozgatója idősebb Gyukin életútjának alakulása, akinek érzelmi kisiklása nagy hatással van fiára, annak szeretőjére és Gyukin egy volt tanítványára, az időközben férjhez ment Oliverára. A minden szempontból kiegyensúlyozott jellemű és nyugdíjazás előtt álló tanár szerelmes lesz volt tanítványába, de amikor az elutasítja, elhagyja feleségét és bosszúból összeáll fia szeretőjével, Violetával. Együttlétük azonban rövid ideig tart, mert egy szívroham a férfit visszatéríti régi pályájára, s a regény tulajdonképpen ott folytatódik, ahol elkezdődött. Csupán a hősök és az olvasók mentek át egy érzelmi tisztítóúton.

Első pillantásra banális szerelmi regény benyomását keltheti a *Végjáték vodkával*, de nincs szükség mélyebb elemzésre ahhoz, hogy megállapítsuk: a lélektani regény egy korántsem eredeti változatával állunk szemben. Hangsúlyoznunk kell továbbá, hogy jó né-

Két legeredményesebb versenyzőnk, Krekity Olga és Korhecz Imola összefogásából született a Rege a forrásról című emlékezetes előadást

hány helyen társadalmi vonatkozású utalások is vannak, tehát nem játszódik le minden a lélek szintjén. A szerkesztés áttetszőségének és a hősök egyértelmű kinyilatkozásainak ismeretében marad a lényeges kérdés: hogyan sikerült Gajdos Tibornak a maga választotta forma keretein belül megvalósítani, művészi alkotássá formálnia ötletét?

Előre kell bocsátani, hogy a szándék és a kész mű korántsem fedi egymást; talán azt mondhatnók, hogy a közölnivalót, a téma bonyolultsága és a súlyossága miatt, a szerzőnek nem sikerült egyértelműen magas szinten artikulálnia. Akárcsak korábbi regényében, itt is a hagyományos nagyepika stendhali változatát alkalmazza: hőseiről mindent tud és mindent elmond. Az, hogy egy-egy fejezet belső monológja látszatempátia, hiszen ezekben a hősök nem egyes szám első személyben szólalnak meg, nagyon is nyilvánvaló. Sőt: az azonosulás hiányára utal az a körülmény is, hogy mindegyik hősről ugyanazzal a nyelvezettel szól. Így aztán maga az író kerül előtérbe, nem pedig a hőse. Egyébként is Gajdos Tibor nyelvezete sokszor inkább az elmélkedő prózára emlékeztet, egyes helyeken pedig szürke és egyhangú. De nemcsak az értekező hangvétel zavar, mert „szenvedélyes” szépirodalmi műről van szó, hanem a tárgyi valóság majdnem teljes hiánya. Nemcsak hőseinek teljesebb és kifinomultabb leírásával, hanem az őket körülvevő tárgyak megjelenítésével is adós marad a szerző. Még nagyobb fogyatékossága talán a műnek az, hogy hősei, s ezt – sajnos – igen hamar felfedezzük, tulajdonképpen nem egyedek, hanem típusok. Kész, kiforrt embertípusok, akik – az idősebb Gyukin kivételével – a cselekmény alakulása folyamán alig változnak és monológjaikban, gyakran ugyanazokkal a szavakkal, ismétlik önmagukat, illetve nézeteiket. Így lett az ifjabb Gyukin a függetlenségre törekvő (ál)művész, Violetta a független, felelőtlen és identitását kereső fiatal lány, Olivera pedig a józan, a férjéhez hű kispolgári asszony típusának megtestesítője. Ezzel szemben az idősebb Gyukin élő, egyedi hős, aki változásokon, megrázkódtatásokon esik át, küzd önmagával: feltámadó érzelmeivel, környezetével, megcsontosodott életformájával, váratlanul fellobbanó és erőteljes szexualitásával. Az ő sorsának alakulását Gajdos Tibor mondhatni izgalmasan vetíti ki elénk. Alakja, mozgása és szenvedése sokszor képes elnyomni bennünk azt az érzést, hogy e regény túlszerkesztett, némileg papírtörténet, hogy a szerző nem tudta elgondolását hiánytalanul megvalósítani.

A *Végjáték vodkával* nem tartozik a jelenkori vajdasági magyar próza csúcsteljesítményei közé. Viszont tagadhatatlan, hogy az író izgalmas témát választott és azt nagy körültekintéssel és fegyelmezettséggel (hiszen a könyvben szinte egyetlenegy felesleges, funkcióménes kitérő sincs!) dolgozta fel. Belső formája ugyan mentes minden újszerűségtől, de így is olvasmányos, elgondolkodtató és egyes szakaszaiban hiteles. Ezért színesebbé és gazdagabbá teszi modern prózáinkat.

VARGA István

(Üzenet, 1993. január-február)

NÉPI ÉRTÉKEINK NYOMÁBAN

Régen váltott ki belőlem olyan kellemes érzést egy művelődési esemény, mint amikor arról értesültem, hogy megjelent Beszédes Valéria könyve. Nem a személyes élményvelkesített, inkább az, hogy gyűjtőmunkája, évek szorgos kutatása a könyv megjelenítésével közkinccsé vált. Hozzáférhető lett mindenki számára, akit érdekelnek népi hagyományaink, múltunk – értékeink.

A könyvcím maga nem önreklámzó. Valahogy úgy van az ember az ilyen címekkel: „Szótar?” Lehet, hogy megveszem, lehet, hogy nem. Egy alkalmi látogatómat idézem, aki

lelki edzés számomra a szótárolvasás. A szótárolvasó elé nemegyszer egész novellák kerülnek a szavakból, értelmezésükből, használatuk területi és szakmai kötöttségéből, stílusértékükből, irodalmi meg nem irodalmi használatukból, történetükből és jelentés-változásaikból. A szavak a szótárakban (is) élnek. Akármilyen rendbe is rakják őket értő szakemberek, kapcsolatot tartanak egymással, összefüggnek, társalognak és nem árt néha belépni világukba. Ez a világ sokszor többet mond akárhány bölcs leírásnál. Többek között azért is, mert a szótárt nem lehet gyorsan olvasni; itt nem érvényesek a gyorsolvasás szabályai. Meg különben is, a szótárolvasás olyan, mint elvesztett és elrejtőzött cetlik, cédulák, krajcárok keresése: mindig máskor akad a kezünkbe. Ha van szellemi kaland, a szótárolvasás mindenképpen az. Memóriagyakorlat is, és az emlékek felidézésének egyik különleges módja. Mint az atlaszok lapozgatása, képeskönyvek forgatása, távolról érkezett, vagy hosszú utazásokról magunkkal hozott képeslapok nézegetése.

Így olvasgatom, ácsorogva és bőklászva Beszédes Valéria szótárát is. De nem ez a legfőbb ok, amiért szólni akarok róla. Más szótárolvasási élményemről sem számoltam be ez ideig. Hiszen nem vagyok szakmabeli, csak (szótár)olvasó vagyok.

Mostanában, errefelé, sokan és sokszor emlegetik a házat. Az elhagyottat, a kulcsra zárt és besötétített házakat. Egyre gyakrabban teszik ki az ablakba, hogy ez a ház eladó. S már hónapok, évek óta látunk újságban, képernyőn romba dőlő házakat. Amelyeket bombatalálat ért, vagy éppen tisztogatók és felszabadítók aknáztak alá. S itt vannak a kiköltöztetett meg a belakoltatott házak. Egyre több történet fűződik most errefelé a házhoz, a házakhoz, amelyeket egykor láttunk is talán, és meg is fordultunk szobáiban. Ha nem említik és nem is mondják ki, a legtöbb háborús történet, akárhogy mondják is el, szinte mindig a ház körül zajlik. Mintha újra felfedezték volna a házat. Fontosságára a hiánya döbrent rá. Azokat is, akik őrzik még, és azokat is, akik elhagyták; akiket kisöpörtek a házból, akiknek feje fölül kilőtték a tetőt, meg akikre rádöntötték a falakat. Itt a közelben,

Szekulity Angéla a törökbecsei szabadtéri színpadon Vasko Popa Kis dobozának egy jelenetében

Fiataljaink Szenteleky Kornél sírjánál (Góli Andor, Némedi Imre, Szép Melinda, Góli Kornélia)

val, romantikaellenes, ellenpoétikus princípium, keret és edény, Noé bárkája, amely a tényállás pontos és világos evidenciáját vezeti.” A dokumentum mindenkori fontossága mellett a meghatározásban Noé bárkájának említése lepett meg igazán. Noé bárkája, amely pontos és világos evidenciát vezet, mint a tényfeltáró irodalom. Így. Noé bárkája mint leltárkönyv, mint lajstrom, mint tény- és szójegyzék. Megszemélyesítve. Ez ideig csak úgy gondoltam, hogy ama bibliai özönvíz idején Noé bárkájában a túlélésre méltónak vélt kiválasztottak kerültek, akiknek valamilyen isteni rendelkezés folytán a fajt és a fajtát megőrzendő helyjegy járt az úszó alkalmatosságon... Arra nem gondoltam, hogy Noé a bárkával nyilvántartást vezet. S más sem tesz, mint írja, csak írja a mindenkori katasztrófák előtt és idején a létezők jegyzékét. Így Noé bárkája valamilyen teljes felsorolása a világnak. Noé bárkája végül is egy óriási szótár, soknyelvű értelmező és tájszótár, a szavak története és élete. El sem tudom képzelni annak a könyvtárnak a méreteit, ahol a Noé bárkája nevű szótárnak a köteteit őrzik. Azt is csak találgathatom, hogy hol van, hol épült fel az a könyvtár. És ki lehet ott a könyvtáros? Noé nem őrizheti a könyveket, hiszen az a dolga, hogy bárkájával a nyilvántartást vezesse.

Idáig jutottam Beszédes Valéria szótárát olvasva, s ez indokolja, amiért belekontárkodtam a szótárról néprajzos munkájába. De azt sem hallgathatom el, hiszen minden történetnek, a szótárolvasás történetének is van tanulsága, hogy ha van valami dolga a kisebbségi írónak még ezen a világon, a katasztrófa küszöbén és a katasztrófában, akkor az mi más lehetne, mint anyagot szállítani Noé nyilvántartásába, szótárakat, emlékeket, neveket, tényeket, adatokat, gondolatokat, álmokat még mielőtt mindent elborít a nagy özönvíz csöndje. A ház, az út, a munka, a szántás és az aratás, az olvasás és a gondolkodás szókincsét. S aztán bíraskodják a nyilvántartó Noé mindezek felett.

BÁNYAI János

(Magyar Szó, Kilátó, 1993. március 27.)

ÚJDONSÁGOK SZABADKÁRÓL

Egy népcsoport fennmaradásának, hagyományai megőrzésének két alapvető feltétele van: a szülőföld – a haza – és az ember, aki tenni képes és tenni akar valamit ezért a földért és a rajta élőkért. Bár a történetíróknak nem feladata név szerint említeni mindenkit, aki nem tett mást szülőföldjéért, „csupán” becsülettel végezte mindennapi munkáját, a levéltárak megőriznek sok olyan nevet is, amelynek viselőjét csak legszűkebb környezete ismerte. Ilyen több száz éves neveket, névsorokat ma nyomtatásban olvashat az érdeklődő, ha fellapozza az egyre népszerűbb helytörténeti kiadványokat, például Dudás Antal kupuszinai festőművész *Szülőfalum századjai* című munkáját. Ez a könyv nemcsak olvasmányosan szép stílusú és gazdag – a XVII. századtól a XIX. századig terjedő – adatanyaga miatt figyelemre méltó, hanem kiadásának helye és ideje miatt is: 1992-ben jelent meg a szabadkai Szabadegyetem kiadásában, a több évtizedes hagyományú Életjel-sorozatban. Ugyanebben az évben és kiadásban jelent meg Magyar László *Aczél Henrik Szabadkán* című könyve, annak az Életjel Miniatűrök sorozatnak a 47. köteteként, amely már – többek között – Kosztolányi és Csáth Géza szabadkai éveinek dokumentumait is feldolgozta. Ez a mellékletekkel ugyancsak gazdagon ellátott könyv is jól példázza ember és föld (ezúttal festő-iparművész és város) kapcsolatát. A mostani nehéz, háborús években nagy szükség van ezekre a megtartó példaképekre és a hagyományt töretlenül folytató könyvekre.

SZABÓ T. Anna

(Új Ember, 1993. április 25.)

Életjel

Renkivül /860./ sz.

1991.XII.27.

HÁNYAN VANNAK AZ APRÓSZENTEK?

A karácsonyi ünnepkör szokásai

A műsort összeállította és bevezetőt mond:

Beszédes Valéria

Fellépnek:

szabadkai regőilók,
bajmoki betiehemesek
és a Csáth Géza
Művészetbaráti Kör
tagjai

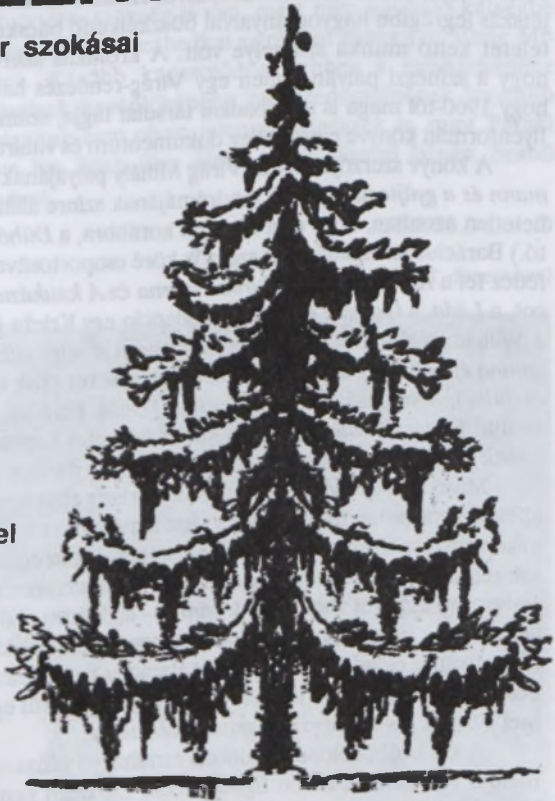
Közreműködik:

a Csujogató együttes
Varga Attila vezetésével

Rendező:

Horváth Emma

Az előadás 1991.
december 27-én,
pénteken 19 órakor
kezdődik a Városi Könyvtár
emeleti olvasótermében

Belépődíj: 20 dinár

Rendezőportré

Virág Mihály évekig meghatározó egyénisége volt a jugoszláviai magyar színjátásnak. Majd' száz előadást rendezett, a legtöbbit Szabadkán. Első rendezésére 1951-ben került sor, majd az irányításával készült előadások száma az évtized közepétől – miután Zágrábban a méltán híres-neves Branko Gavella osztályába diplomázott – egyre szaporodik. 1959-től, Osborne *Dühöngő ifjúságának* színreállításától keltezhető az a mintegy másfél évtizednyi időszak, melyben a szabadkai magyar társulat – elsősorban éppen Virág Mihály rendezései alapján – aranykorát élte, s méltán tett szert országos hírnévre.

Barácius Zoltánnak, a Virágról szóló tisztelegő, dokumentum értékű, ügyesen szerkesztett könyv szerzőjének azonban, érzésem szerint, nem csak az volt a célja, hogy körvonalazza egy jelentős színházi ember protréját. Mintha azt is kívánná bizonyítani, tudatosítani, hogy 1985 előtt, a mindent felperzselő, elpusztító ristici „forradalom” előtt Szabadkán értékes, nívós színház működött, s a jugoszláviai magyar színjátás legrégibb hagyományaival büszkélkedő bácskai város jelentős bemutatók, tiszteletet keltő munka színhelye volt. A krónikás szerepére Baráciust az jogosítja fel, hogy a színeszi pályán éppen egy Virág-rendezés hatására indult el, s még inkább az, hogy 1960-tól maga is a szabadkai társulat tagja, számos Virág-előadás résztvevője volt. Ilyenformán könyve egyidejűleg dokumentum és vitairat, rendezői pályakép és önportré.

A könyv szerzője szerint Virág Mihály pályájának fordulópontja Max Frisch *Biedermann és a gyűjtogatók* című tandrámájának színre állítása volt 1961-ben. (Nem elképzelhetetlen azonban, hogy ez a fordulat korábbra, a *Dühöngő ifjúság* bemutatójára datálható.) Barácius az előadásokat szerzők köre csoportosítva keresi a pálya ívének pilléreit. Így fedez fel a *Koldusopera*, a *Kurázi mama* és a *Kaukázusi krétakőr* alapján egy Brecht-gócot, a *Léda*, a *Golgota* és a *Galcia* alapján egy Krleža-gócot; külön csomópontba rendezi a Williams-előadásokat (a marosvásárhelyi *A vágy villamosát*, a szegedi és szabadkai *Az iguana éjszakáját*), a Shakespeare-rendezéseket (*Sok hűhó semmiért*, *II. Richárd*, *Romeo és Júlia*), a vajdasági ősbemutatókat (Deák Ferenc: *Áfonyák*, *Légszomj*; Gobby Fehér Gyula: *Budaiak szabadsága*), s külön fejezetet kapnak a magyarországi szerzők művei (*Bánk bán*, *Az ember tragédiája*, *Isten, császár, paraszt*, *Mohács*).

Mivel Barácius Zoltán nem az időrendiség elvét követi, kétségtelenül egyes megoldás az efféle csoportosítás, még ha olykor kissé kimódoltnak is hat. A három Krleža-mű például semmiképpen sem sorolható azonos stílus kategóriába, az említett Shakespeare-drámák előadása is sok mindenben különbözik egymástól, s nem szerencsés magyar ősbemutatóként szólni *Az ember tragédiájáról* vagy a *Bánk bánról* – legfeljebb első jugoszláviai magyar színrevitelükről lehet írni; az *Isten, császár, paraszt* esetében viszont helytálló a magyar ősbemutató megjelölése. Azokat az előadásokat, melyeket Barácius ugyan jelentősnek ítél, de sehová sem véli őket besorolhatóknak, külön fejezetben tárgyalja. Így kerül egymás mellé Mrozek *Hekusok* cím-mel játszott *Rendőrsége* és Camus *Caligulája*.

A két utóbbi előadás valóban rendhagyó vállalkozása volt a szabadkai társulatnak, s méltán részesülnek külön figyelemben. De talán nem ártott volna elgondolkodni azon, hogy Virág rendezései közül miért éppen a *Hekusok* és a *Caligula* bukott meg. Ezen azonban Barácius nem töpreng el, amit azért is sajnálhatunk, mert ha tudjuk, hogy az általa fordulópontnak tartott *Biedermann és a gyűjtogatókért* sem sokan lelkesedtek – főleg vidéken nem, ahol a társulat előadásainak mintegy kétharmadát játszotta –, akkor esetleg arra is gondolhatnánk, hogy a Mrozek- és Camus-bemutató kedvezőbb esetben

akár újabb fordulópont lehetett volna mind a művész pályáján, mind a szabadkai színházban. Az is tüzetesebb vizsgálat tárgya lehetett volna, hogyan formálódott ki a maga legteljesebbnek tekinthető változatában a rendező-színész (Virág-Deák Ferenc) kapcsolat, együttműködés. Erre is, arra is találunk utalást a könyvben, de a részletes elemzés hiányzik. Nyilvánvaló, hogy Baráciusnak nem az volt a szándéka, hogy elemző szakmunkát adjon, ő csak számba akarta venni Virág értékes, gazdag rendezői pályájának legfőbb állomásait. Ám ha ezt az alapállást elfogadjuk, akkor is hiányolható *A Nagy Romulus*, a *Tóték*, a *Szerelem, ó!* ugyancsak fontos előadásainak tárgyalása.

Barácius könyve nem monográfia, nem is terjed ki minden fontos részletre, de a jugoszláviai magyar színházszás történetében mégis hiánypótló munka. A szerző ügyesen kapcsolja össze a szubjektív és objektív mozzanatokot. Előbb, bemutatkozásul, önmagáról ír. Mentségéül említi, hogy bár életét régóta a színházhoz kötötte, meghatározó művész sohasem lett belőle, s több társához hasonlóan, őt is a ristici színházzal való szembenállása kényszerítette nyugdíjba. Könyvének egyes fejezeteiben is előtérbe kerül a személyes hang – minden fejezetet saját véleményével vagy élménybeszámolóval kezd –, de ezt rendre kritika-, vallomás-, interjúrészletek követik, amelyek közelebb hozzák az olvasóhoz Virág Mihály színházát, s bizonyos mértékig pótolják a szakmai hiányosságokat. Erre fölöttébb szükség is van, mert nem vonható kétségbe – kritikus tanúként bizonyíthatom –, hogy a szabadkai színházat éveken át Virág Mihály rendezései határozzák meg. Később kapcsolódnak ehhez a színházképhez ifj. Szabó István rendezései, amelyek hasonlóképpen megéredemelnének legalább egy efféle áttekintést. De rászolgáltak erre olyan jelentős színészek is, mint Pataki László, Fejes György, Romhányi Ibi, Tóth Éva, Heck Paula, Szabó István, Szabó Cseh Mária, Jónás Gabriella s mások.

GEROLD László

(Színház, 1993. december)

Meghallgatják-e az anyagi vigasságot?

Legkisebjeink a szó melegével köszöntötték a karácsonyt

IRODALOM A TALAJBÓL (1.)

Mák Ferenc Fényességek titkai c. könyvéről

Mák Ferenc az egyetlen kritikus az újabb vajdasági nemzedékek tagjai közül, aki rendszeres művelője az irodalomkritikának. Különösen azért megbecsülendő ez a magatartása, mert a kritikus az Új Symposion 1983-ban szétzavart csapatához tartozik, s miután a hatalom a Magyar Szókból is kitétte a szűrét, nem sikerült a tehetségének és érdeklődésének megfelelő álláshoz jutnia. Emigrációba kényszerült, s a kecskeméti Forrás c. folyóirat szerkesztőjeként energiájának csak egy részét szentelheti az itthoni irodalom tanulmányozásának. Nem az a baj, hogy nem csupán a vajdasági természettel foglalkozik (ez inkább erény), hanem az, hogy irodalmunkat többször inkább impresszionisztikusan, mint tényekre alapozva értékeli, s így módon néhol akarata ellenére is leegyszerűsít, sőt olykor igazságtalan is. Ám ezzel nem azt akarom mondani, mintha száműzöttségében kultúránk rossz szellemévé vált volna. Ellenkezőleg: Mák Ferenc egészséges beállítottságú, időszertű szempontú kritikus, akinél időnként legfeljebb egyoldalúságon, elfogultságon akadhatunk fenn, de rossz szándékon, politikai dogmatizmuson – soha. Különben nem véletlenül adta ki éppen az Életjel az írásait, hiszen ezek egy része még a mi vidékünkön, az Üzenet vonzásában keletkezett.

Mák Ferenc második kritikakötete ennek megfelelően nem kiegyensúlyozott színvonalú. Olyan írások is találunk benne, amelyek Magyarországon aligha kerültek volna kötetbe. Az *Elmenőben még megszólítanak* c. első ciklusa ugyanis bemutatónak jellegű ismereteket tartalmaz. A Bibó István, Kosztolányi, Babits, Karinthy, Csáth, Radnóti és Márai egy-egy művét, magatartását vagy sorsát méltató írások a nagy téma ürügyén kerültek a gyűjteménybe. A nyolcvanas évek végén ugyanis Szabadkán (még inkább, mint Újvidék-

A Szent Teréz-székesegyház énekkara dallal dicsérte a Megváltót

ken) eltökélt szellemi alapállás kellett ahhoz, hogy valaki az előbbi neveket írja zászlajára. Mák Ferenc, a viszonylag fiatal kritikus tehát a kulturális hitvallásáról tett bátor tanúságot, amikor cikkeiben az említett nagy magyar írókat, gondolkodókat méltatta. Arra már nem futotta idejéből, lehetőségéből, hogy ilyen, alkalomhoz fűződő méltatások s az ezekbe ágyazott rövid kommentárok helyett szintetikus esszével vezesse be könyvét, amely, miként a középső, *Nehéz számvetés* c. ciklus tanúsítja, időszertű, kultúránk lényegébe vágó problémákat vet fel.

Igaz, itt viszont a Forum Könyvkiadó újabb könyvei kapcsán fejt ki nézetét a kritikus. Jóllehet idézi Szeli Istvánnak azt a gondolatát, amely szerint szellemtudományunkat eddig a dedukciók, vagyis a preconcepciók árnyékolták be, maga is általánosságokból kénytelen kiindulni, amikor saját nemzedékének irodalomtörténeti előzményeit vázolja. Az intuíciója azonban többnyire jó iránytűnek bizonyul, mert nem annak a homályossága köt le bennünket, amiből kiindul, hanem annak az értelme, ahova érkezik, illetve amit sürget. Mindenesetre ahhoz képest, hogy Mák Ferenc számára nemzedéktársának, Szivéri Jánosnak a költőisége volt a mi tájunkon az egyik legnagyobb kultúrélmény, alig mond róla valamit. S a tetejében, miként ez másik írókkal kapcsolatban is megfigyelhető, az egyszerű már leírt sorok némileg megváltoztatva más szövegben is helyet kapnak. Egyébként az a kevés, amit Szivéri költészetéről mond, tényleg fontos. Ez a szerencsétlen sorsú költőnk valóban eljutott saját hiányérzetének és a közösségi nyomornak az azonosításáig. Hogy miként, az Mák Ferencet nem foglalkoztatja.

Jó szellemnek azért tartom, mert a táj embere önismeretének szolgálatát várja el íróinktól, a mű történeti vonatkozásait kritikusainktól. Szerinte nem engedhetjük meg magunknak az önmagának élő irodalom luxusát. Annál kevésbé, minthogy irodalmunk csak tévhite szerint élhet önmagából, hiszen lényegében az a négy-száz-ezer ember tartja el, akihez szólnia kellene. Negyvenöt évig íróink is többnyire a jövőnek alkottak, elannyira, akéhez jelenünk sincs már. Célszerűbb lenne tehát a jelen felé fordulni, felemás kísérletek helyett olyat alkotni, ami felrázza az embereket, s ezáltal föltámad az eltékozolt jövő. Mák

szempontja akkor válna dogmatikussá, ha irodalmunk esztétikumát az etikai vállalás alapozná meg, s a kritikus a már létező egysíkúságot igyekezne (uralkodó politikára, szilárd intézményekre támaszkodva) uniformizálni. Miként tudjuk: a helyzet fordított. A létünk lényegével való művészi szembenezés többnyire hiányzik, s a hitelesebb alkotásra készte-tes nem egyértelmű sem a politika, sem pedig az intézmények részéről.

Mindazonáltal Mák Ferenc, a kényszerből bujdosó, távolról mintha kissé naivan szemlélné helyzetünket. Valójában az ő bírálatainak jogosságát erősítem meg, amikor vele ellentétben azt állítom: nem elsősorban a műközpontú kritika a felelős valóságnak és írónak, írónak és olvasónak egymástól való elidegenedéséért. Igazi, elmélyült, műközpontú kritika ugyanis nálunk legalább egy évtizede nincs. Ti. a valóságtól való elfordulásnak (az alkotói erőtlenség egyik okának) a művészi eszközök ernyedtsége, a mű kiérleletlensége a következménye. A kritikusi beleérzés viszont főleg ezekre a hiányokra, üresjáratokra, ágyúval lött legyekre érzékeny. Illetve érzékeny lenne, ha erkölcsi és esztétikai feladatának magaslatán állna; ha annak tudatában tenne vallomást a műről, hogy hol és miért él. Nálunk a műközpontúság nem lehetett azonos önmagával, minthogy többé-kevésbé kiadói, vagyis politikai érdekeket szolgált. Hosszú éveket ugyanis a kiadó döntötte el a mű esztétikai értékét, a kritikusi vélemény akkor számított a legkevésbé, ha teljesen független olvasói visszhang, eredeti olvasat akart lenni.

Igazi műközpontúság nálunk tehát részben a színvonal látszatának megtartása miatt sem lehetett. Ha fró létedre úgy voltál olvashatatlán, hogy azért stilsztikai hibákat ritkán vétettél s nyelvi fantáziád is kétségtelen volt, máris nyeregben voltál. Ha közvetlenebbül reflektáltál életünkre s ezért a politika a te fűrészhangodat hallotta gallya közelében, akkor az irányzatosság szemétdombjára vetettek. Szatirikus hajlandóságod miatt életfogytiglani szellemrabságra is ítélhettek. Voltak (magyarországi) nagy írók, az avantgárd veteránjai, akiknek fércműveit is („műközpontúan”) dicsérni illett, s voltak mélypszichológiai lényegláttatók, akik csak azért számítottak felszínes publicistának, mert olyasmit is feltár- tak nemzetiiségi nyomorúságunkból, amitől egy normális újságfró tartózkodott volna.

IRODALOM A TALAJBÓL (2.)

Éppen ezért Mák Ferenc jó irányban támogatja botladozó irodalmunkat. Még akkor is, ha elődjei közül Varga Zoltánt kifeledi. Vagy ha Németh Istvánról is megfélekedzik, jóllehet az utóbbi nem egy olyan drámai-érzelmi riportot is írt, amely aligha állhat távol a műfajokkal, de még az esztétikai vonatkozásokkal is alig törődő Mák Ferenctől. Kritikusunknak a „sors”, a „táj” és a „tragédia” a kulcskifejezései. Keveseknek is található ezeket, ha alkalmazójuk nem rendelkezik a kötet fülszövegében is említett ihlettel: ha nem rendelkezik igazi esszéíró tehetséggel. Ezzel akkor nem gazdálkodik jól, amikor megfélekedezik róla, hogy a Forum Könyvkiadó a nyolcvanas években olyan alapfontosságú könyveket nem mert megjelentetni, mint amilyen Hódi Sándornak *A nemzeti identitás zavarai* c. tanulmánya, Varga Zoltán *Indiánregénye* és Herceg János *Gogoland* c. műve. Nem beszélve Vargának a *Szökés* c. regényéről, amely két évtizedig bujdosott a Híd oldalain, míg végre könyv formájában is napvilágra kerülhetett, akkor, amikor már nem vált- hatott ki olyan visszhangot, mint amelyet fogantatásának körülményei között idézhetett volna elő. Hadd említsem meg az elfektetett művek között Vici Károlynak a máig ki- adatlan kéziratait is.

Mák Ferenc szuperlatívuszokat ír Herceg Jánosnak az utóbbi években kiadott mű- veiről. Vajon hogyan vélekedett volna akkor, ha tudja, milyen jobb időkre tartalékolat kéz- iratok lappangnak az fró fiókjában? S ha felméri: milyen hátrány származott abból, hogy

Esszéistánk szemlélete végeredményben annak a Szenteleky Kornélnak a koncepciójára vezethető vissza, aki a húszas és harmincas évek fordulóján rájött: csakis szigorúan etikai, azaz kisebbségvédelmi alapon érdemes itt irodalmat művelni, vagyis hogy a kultúra alacsony érdekektől független, önkéntes szolgálat: nem luxus, s nem is szenvelgés. Mák Ferenc – nem függetlenül Herceg János Szenteleky-képétől – azon kevesek közé tartozik, akik a legmélyebben értették meg a Vajdaság Kazinczyjának tanítását, amely korántsem a mi tájunkon született művei összességét tartotta vajdasági irodalomnak.

Mák Ferenc írásgyűjteményének különösképpen a második ciklusa lehet fontos azok számára is, akik valamiképpen „benne vannak” irodalmunkban. *A rejtőzködő öntudat* c. esszéje, megformálásbeli esetlenségei ellenére, a háború utáni elméleti irodalmunk egészének is egyik legfontosabb írása.

VAJDA Gábor

(Napló, 1994. február 16., február 23.)

*A hagyományörzés nemes szándéka vezérli a Népkör kézimunkázó asszonyait.
Közszemlén munkájuk eredménye*

AZ ÉLETJEL ESTÉI

XXXI. évf. 12. (743.) szám

1988. XII. 9.

TELE KAPTÁR – PUNA KOŠNICA

A harmincéves élőűjság jubileumi estje

M ű s o r

1. Rajko Maksimović: Veče na Školju; Kodály Zoltán: Két népdal – előadta a Pro musica kamarakórus, vezényelt Égető Gabriella
2. Szöllősy Vágó László: Túllépni önmagunk árnyékát (harminc év munkájáról)
3. A jubiláló élőűjság köszöntése – Pozdravni govori
4. Urbán János: Életigaz (gondolatok három évtizedről)
5. Szenteleky Kornél: A vers a Vajdaságban – részletek – felolvasta Karna Margit
6. Fehér Ferenc szöveg közönségünkhöz
7. Molcer Máttyás: Öt haiku – zongorán előadta a szerző
8. Ivan Pančić: Pohvala umetnosti (pesma) – kazivao autor
9. Tolnai Ottó: Életjel (vers) – elmondta a szerző
10. Lazar Merковиć: Vreme sadašnje (sećanje na godine prodora književnosti mladih) – čitao je autor
11. Georg Friedrich Händel: Ombra mai fű – ária a Xerxes c. operából; Wolfgang Amadeus Mozart: Leporello áriája a Don Juan c. operából; Molcer Máttyás–Weöres Sándor: Duna mellett kopár fa; Nobody Knows the Trouble I've Seen (Negro Spiritual) – énekelt Medrei János, zongorán kísérte Molcer Máttyás
12. Karinthy Frigyes: Előszó (vers) – elmondta Horváth Emma
13. Hans Magnus Enzensberger: A Titanic pusztulása (elbeszélő költemény – részlet) – fordította Garai Gábor – elmondta Némedi Imre
14. Miroslav Krleža: A fű halála alkonyatkor – fordította Ács Károly – elmondta Pajor Gizella
15. Edvard Hagerup Grieg: Solveig dala – énekelt Heck Paula, zongorán kísérte Vadné Dorman Manca
16. Aleksej Neiman: Kralj Pilip (fragmenti iz monodrame) – kazivao Ilija Drašković
17. Kosztolányi Dezső: Csáth Gézának (vers – részletek) – elmondta Pataki László
18. Iz antologije „Odpadni strelu” – prevod Tibor Sekelj – kazivala Olga Afanaszjeva
Torok
19. Babits Mihály: Esti kérdés (vers) – előadta a Csáth Géza Művészetbaráti Kör szavalókórusa
20. Megraják a tüzet, Megkötöm a lovamat (népdalok) – előadta a Lányi Ernő Művelődési Egyesület citerazenekara, vezényelt Varga Péter
21. Móra Ferenc: Részletek az Ének a búzamezőkről c. regényből – előadta Krekity Olga

22. Rétfalui kettős malom, Réce-ruca, Uccu bizony megérett a meggy, Esik eső, zúg a gát (népdalok) – előadta a Lányi Ernő Művelődési Egyesület citerazenekara, vezényelt Varga Péter
23. Kálmán Imre: Marica belépője a Marica grófné c. operettből – énekelte Heck Paula, zongorán kísérté Vadné Dorman Manci
24. Botoló, csárdás – táncolta Lackó Illés és Lackó Ildikó
25. Horgosi népdalok – előadta a Népkör citerazenekara és népdalkórusa Szöllősy Vágó László vezetésével

Műsorvezető:

Szöllősy Vágó László

A műsort összeállította:

Dér Zoltán és Horváth Emma

Az est kezdete előtt a városháza előcsarnokában megnyílt Vicai Lajos előadásainkon készült művészfotóinak kiállítása

A jubileum alkalmából megjelent ötödik évkönyvünk (1983–1988)

Az előadást 1988. december 9-én, pénteken 19 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (744.) szám

1988. XII. 16.

HÁRMAS ÁRNYÉK

Gulyás József szerzői estje

M ű s o r

1. Tolnai Ottó: Költő barátomról
2. Öreg paraszt a Korzó étteremben – elmondta Bakota Lídia
3. Közel a félelemhez – elmondta Pajor Gizella
4. Kao ptica u letu – fordította Lazar Merković – elmondta Kristina Vlahović
5. Isten kertjében – elmondta Horváth Gyöngyvér, Losonc Mária és Vincenzo Eleonóra
6. Egy cseresznyevirágban – elmondta Bakota Lídia
7. Zidni časovnik – fordította Lazar Merković – elmondta Kristina Vlahović
8. Tavasz – elmondta Bakota Adrienn
9. Hármás árnyék – elmondta Kerepes Ágnes
10. Erzsébet-napi vers – elmondta Barabás Mónika és Bordás Tímea

Közreműködött:

Vera Bakiš és Nataša Kostadinović (gitár)

Az est vendégei:

Gulyás József és Tolnai Ottó

Kísérő rendezvény:

Szalma László Gulyás József versillusztrációinak kiállítása

A tárlatot Dragomir Ugren nyitotta meg

Az előadást, amelyet az Íróközösséggel együtt szerveztünk,

1988. december 16-án, pénteken 19 órai kezdettel

a Városi Könyvtár földszinti olvasótermében

tartottuk meg.

KEREK ALMA, SZÉP PIROS
Két színpadi játék

M ű s o r

László-Bencsik Sándor

MESEJÁRÓ REBEKA ÉS TENGERJÁRÓ TÓBIÁS
Mesejáték

Szereplők

Rebeka	Losonc Andrea
Tóbiás	Gyarmati Erzsébet
Bagoly	Korhecz Ágnes
Csigabiga	Korhecz Imola
Barika, Szarka	Farkas Csongor
Tenger	Némedi Imre
Egérke	Laki Lilla
Édesanya	Szokol Ágnes
Narrátorok	Barabás Mónika és Szekulity Angéla

MOSOLYGÓ TISZA MENTE

Színpadi játék zentai és Zenta környéki anekdotákból Tőke István gyűjtése nyomán

Szereplők

Gyula bácsi	Losonc Gyula
Zsuszka	Lőrinc Zsuzsanna
Sándor	Némedi Imre
Örse nénye	Gyarmati Erzsébet
Annuska	Szekulity Angéla

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1988. december 18-án, vasárnap 15 órai kezdettel
a doroszlói Móricz Zsigmond Művelődési Otthon nagytermében tartottuk meg.

1988. XII. 30.

KEDVES VÖRÖSMARTY!

Versösszeállítás a Csáth Géza Művészetbaráti Kör húszéves jubileumára

M ű s o r

1. Dmitrij Sosztakovics: Fantasztikus tánc I. – zongorán előadta Zvekanov Lilian
2. Sturc Jolán: Vörösmarty időszerűsége
3. Dmitrij Sosztakovics: Fantasztikus táncok – zongorán előadta Zvekanov Lilian
4. Ó – elmondta Péics Hajnalka
5. Szép asszony – elmondta Keszég László
6. A szerelmes – elmondta Kornelija Kovačev
7. Éj és csillag – elmondta Vass Éva
8. Laurához – elmondta Boros Rozália
9. Johannes Brahms: Rapszódia – zongorán előadta Kószó Katalin
10. Ábránd – elmondta Simonyi Csaba

A média és színművészet vonzásában
Kalmár Zsuzsanna

Vass Éva

Rendező:

Horváth Emma

Kísérő rendezvény: Petar Šadi grafikáinak kiállítása
A tárlatot Slavko Matković nyitotta meg

Az előadást, amelyet az Íróközösséggel és a Kultúrtribünnel együtt szerveztünk,
1989. január 27-én, pénteken 18 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (748.) szám

1989. II. 16.

KUKACOS VERS

Válogatás a gyermekirodalomból

Műsoron: Bernát Réka, Gyurkovics Tibor, P. Nagy István, Szepesi Attila és Zelk Zoltán
versei

Fellépett: Alfássy Szilveszter, Farkas Csongos, Huzsvár Attila, Kohajda Edit, Korhecz
Ágnes, Korhecz Imola, Laki Lilla, Losonc Andrea, Szabó Ágnes, Szabó Tibor és Szecei Sarolta

A műsort vezette:

Lőrinc Zsuzsanna

Rendező:

Horváth Emma

Az előadást 1989. február 16-án, csütörtökön 16 órai kezdettel
a Gerontológiai Központban tartottuk meg.

Keszég László

Kákonyi Tibor

Rendkívüli (749.) szám

1989. II. 23.

KUKACOS VERS

Válogatás a gyermekirodalomból

Az előadást 1989. február 23-án, csütörtökön 16 órai kezdettel
a Gombkötő utcai gerontológiai klubban tartottuk meg.

XXXII. évf. 2. (750.) szám

1989. II. 28.

A SÖTÉTBE VALAMI RAGYOG

Válogatás Kosztolányi Dezső költészetéből

Műsor

1. Lőrinc Zsuzsanna: Két fiatal előadó erópróbája
2. Toll – előadta Szekulity Angéla
3. Zászló – előadta Barabás Mónika
4. Akarsz-e játszani? – előadta Szekulity Angéla
5. A játék – előadta Barabás Mónika
6. Agamemnon és Odisszeusz – előadta Szekulity Angéla
7. A bölcs halála – előadta Barabás Mónika
8. Mercurius – előadta Szekulity Angéla
9. Szeptemberi áhítat – részlet – előadta Barabás Mónika
10. A húgomat a bánat eljegyezte – előadta Szekulity Angéla
11. Méh – előadta Szekulity Angéla
12. Piac – előadta Szekulity Angéla
13. Őszi reggeli – előadta Barabás Mónika
14. Megállt az óra – előadta Szekulity Angéla

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1989. február 28-án, kedden 19.30 órai kezdettel
a Munkásegyletem földszinti termében tartottuk meg.

KUKACOS VERS

—VÁLOGATÁS A GYERMEKIRODALOMBÓL—

Fellép:

ALFÁSI SZILVESZTER
FARKAS CSONGOR
HÚZSVÁR ATTILA
KOHAJDA EDIT
KORHECZ ÁGNES
KORHECZ IMOLA
LAKI LILLA
LOSONC ANDREA
SZABÓ ÁGNES
SZABÓ TIBOR
SZECSEI SAROLTA

Bevezetőt mond: **LÓRINC ZSUZSANNA**

Rendező: **HORVÁTH EMMA**

Az előadás 1989. március 10-én, pénteken

18 órakor kezdődik

a Városi Könyvtár földszinti termében

Belépődíj: 1000 dinár

KUKACOS VERS
Válogatás a gyermekirodalomból

Az előadást 1989. március 9-én, csütörtökön 18 órai kezdettel
a bajmoki gerontológiai klubban tartottuk meg.

Rendkívüli (752.) szám

1989. III. 10.

KUKACOS VERS
Válogatás a gyermekirodalomból

Az előadást 1989. március 10-én, pénteken 18 órai kezdettel
a Városi Könyvtár földszinti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (753.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XXII. évf. 1. (200.) szám

László-Bencsik Sándor

MESEJÁRÓ REBEKA ÉS TENGERJÁRÓ TÓBIÁS

Mesejáték

Az előadást 1989. március 17-én, pénteken 16.30 órai kezdettel
a bajmoki Testvériség-Egység Művelődési Egyesület színháztermében tartottuk meg
az amatőr színjátszó együttesek köztségi szemléje keretében.

Rendkívüli (754.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XXII. évf. 2. (201.) szám

Vasko Popa

A KIS DOBOZ
Színpadi játék

Fordította: Ács Károly

Előadta: Kornelija Kovačev és Szekulity Angéla
Közreműködött: Bakota Lúdia, Behtler Beáta és Szokol Ágnes
Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1989. március 18-án, szombaton 16 órai kezdettel
a bajmoki Testvériség-Egység Művelődési Egyesület színháztermében tartottuk meg
az amatőr színjátszó együttesek köztségi szemléje keretében.

XXXII. évf. 3. (755.) szám

1989. III. 20.

EMLÉKSZEL MÉG?
Heck Paula dalestje

M ű s o r

1. Dévavári Zoltán: A primadonna és kísérlője
2. Huszka Jenő-Beóthy László: Két kis veréb – előadta Heck Paula
3. Nagymamácska, nagypapácska – előadta Heck Paula
4. Vörösmarty Mihály: Erdei madárka – elmondta Gyarmati Erzsébet
5. Kálmán Imre: Részletek a Csárdáskirálynő c. operettből – előadta Heck Paula
6. Dsida Jenő: A tó tavaszi éneke – elmondta Szekulity Angéla

7. Gárdonyi Géza: Festő falun – elmondta Némedi Imre
8. Kálmán Imre: Részlet a Marica grófnő c. operettből – előadta Heck Paula
9. Ábrahám Pál: Részlet a Hawaii rózsája c. operettből – előadta Heck Paula
10. Babits Mihály: Cigánydal – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
11. Verebes Gusztáv: Magyar nóták és csárdások – előadta Heck Paula

Zongorán kísért: Vadné Dorman Manci

Kísérő rendezvény: Heck Paula pasztellképeinek kiállítása

Az előadást 1989. március 20-án, hétfőn 19.30 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (756.) szám

1989. III. 22.

EMBER, VIGYÁZZ!

A korszerű természetvédelem kérdéseiről

M ű s o r

1. Vörösmarty Mihály: Erdei madárka – elmondta Gyarmati Erzsébet
2. József Attila: Szomorú fűz – elmondta Korhecz Imola
3. Gyárfás Endre: Tél a kertben – elmondta Korhecz Ágnes
4. Gyárfás Endre: Madárijesztő – elmondta Farkas Csongor
5. Rónay György: Egy fáról – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
6. Oravecz Imre: Az erdészet feltámasztása – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
7. Jan Cross: Hegyek, fenyők, füvek – fordította Képes Géza – elmondta Barabás Mónika

Az est vendége: Szöllősy Gyula

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1989. március 22-én, szerdán 18.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (757.) szám

*Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad*

XXII. évf. 3. (202.) szám

Esperanto Societo – Subotica, Junulara Teatra Grupo

Bogdánfi Sándor

VIRINOJ EN UTOPIO (ŽENE U UTOPIJI – NŐK UTÓPIÁBAN)

Terurvida sceneja burlesko – Rémlátó színpadi bohózat

Rolas

Stecio	Némedi Imre
Manijo	Barabás Mónika
Amalio	Boros Rozália
Dezireo	Alfássy Sziveszter
Rozinjo	Kornelija Kovačev
Klara	Szekulity Angéla
Vinjo	Balázs Andrea
Julinjo	Horváth Gyöngyvér

Elhunгарigis kaj regisoris – Magyarból fordította és rendezte: Lajčo Imrič

Az előadást 1989. április 1-jén, szombaton 22 órai kezdettel a vakok klubjában tartottuk meg.

Szemünk láttára nőttek fel
Szecsei Sarolta

Balázs Piri Árpád

Rendkívüli (758.) szám

1989. IV. 13.

KUKACOS VERS

Válogatás a gyermekirodalomból

Az előadást 1989. április 13-án, csütörtökön 17.30 órai kezdettel a Harcosok sorakozóján lévő általános iskola zsbongójában tartottuk meg.

Rendkívüli (759.) szám

1989. IV. 15.

KUKACOS VERS

Válogatás a gyermekirodalomból

Az előadást 1989. április 15-én, szombaton 7.45 órai kezdettel a bácsszőlősi általános iskolában tartottuk meg.

Rendkívüli (760.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XXII. évf. 4. (203.) szám

Csukás István

A TÉLI TŰCSÖK MESÉI Színpadi játék

Szereplők: Bakota Adrienn, Bakota Lídia, Farkas Csongor, Korhecz Ágnes,
Korhecz Imola, Szabó Ágnes és Szokol Ágnes

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1989. április 15-én, szombaton 8.45 órai kezdettel a bácsszőlősi általános iskolában tartottuk meg.

Csorba Béla–Siflis Zoltán

EZ EGY INKVIZÍCIÓ

Video-dokumentumfilm

Dudás Károly–Siflis Zoltán

EMBEREK A GÁDORBÓL

Video-dokumentumfilm

Mindkét est vendégei az alkotók voltak

Műsorvezető:

Gubás Ágota

A videofilmek a Topolyai Film és Video Alkotótáborban készültek 1988–1989-ben

Az előadásokat 1989. április 24-én és 25-én, hétfőn, illetve kedden 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (763.) szám

1989. IV. 27.

A SÖTÉTBE VALAMI RAGYOG

Válogatás Kosztolányi Dezső költészetéből

Az előadást 1989. április 27-én, csütörtökön 18 órai kezdettel a Gombkötő utcai gerontológiai klubban tartottuk meg.

Losonc Andrea

Szabó Ágnes

Laki Lilla

Kohajda Edit

Rendkívüli (764.) szám

*Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad*

XXII. évf. 5. (204.) szám

Vasko Popa

A KIS DOBOZ
Színpadi játék

Az előadást 1989. április 30-án, csütörtökön 18 órai kezdettel
az újvidéki Ifjúsági Tribün kistermében tartottuk meg.

Rendkívüli (765.) szám

*Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad*

XXII. évf. 6. (205.) szám

Vasko Popa

A KIS DOBOZ
Színpadi játék

Az előadást 1989. május 4-én, csütörtökön 15.30 órai kezdettel
a Gerontológiai Központban tartottuk meg.

Rendkívüli (766.) szám

*Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad*

XXII. évf. 7. (206.) szám

Vasko Popa

A KIS DOBOZ
Színpadi játék

Az előadást 1989. május 8-án, hétfőn 19 órai kezdettel
a Népszínház kistermében tartottuk meg.

Vasko Popa

A KIS DOBOZ

Színpadi játék

Az előadást 1989. május 10-én, szerdán 20 órai kezdettel
a törökbecsei Munkásotthon előadótermében tartottuk meg.

AKI ENGEM MEGSZERET

A 90 éves Lányi Ernő Művelődési Egyesület jubileumi estje

M ű s o r

1. Lányi Ernő: Aki engem megszeret – előadta az énekkar és a citerazenekar, vezényelt Varga Péter
2. Dr. Miklenovics Tibor: Kilencven év a muzsika szolgálatában
3. Megrakják a tüzet, Lovamat kötöttem, Uccu bizony... – előadta az énekkar és a citerazenekar, vezényelt Varga Péter
4. Tadeusz Rózewicz: U središtu života – kazivala Snežana Sladojević
5. Ludasi bokréta – előadta az énekkar és a citerazenekar, vezényelt Varga Péter
6. Kalevala – részlet – előadta Gyarmati Erzsébet
7. Kodály Zoltán: Esti dal; Marko Tajčević: O diklo mlada; Vojislav Ilić: Što mi je milo;
Kodály Zoltán: Túrót eszik a cigány – előadta a Pro Musica Kamarakórus, vezényelt Égető Gabriella
8. Milan Rakić: Simonida – kazivao je Danilo Mitrić

Oláh Magdolna

Góli Kornélia

Péter Izabella

Keiper Karolina

9. Lefelé folyik a Tisza, Csendes este – előadta a tornyosi Ady Endre Művelődési Egyesület asszonykórusa és citerazenekara, vezényelt Kovács Tibor
10. Kalevala – részlet – előadta Barabás Mónika és Szokol Ágnes
11. Háromszéki, mezőségi csokor – előadta a Csujogató népzenei kisegyüttes
12. Branislav Nušić: Gospoda Persida – odlomak – kazivala Jasmina Marinković
13. Szatmári verbunk (gyimesi dalok) – előadta az újvidéki Garabonc népzenei kisegyüttes
14. Kalevala – részlet – elmondta Szekulity Angéla
15. Esik eső, zúg a gát – előadta az énekkar és citerazenekar

Műsorvezető: Lőrinc Zsuzsanna és Pálfi József

Az előadást 1989. május 12-én, pénteken 20 órai kezdettel a városháza dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (769.) szám

1989. V. 13.

A SÖTÉTBE VALAMI RAGYOG

Válogatás Kosztolányi Dezső költészetéből

Az előadást 1989. május 13-án, szombaton 17.30 órai kezdettel a Gerontológiai Központban tartottuk meg.

XXXII. évf. 5. (770.) szám

1989. V. 15.

ERŐT KAP SZÁJÁN A SZÓ

A 80 éves Herceg János köszöntése

M ű s o r

1. Dér Zoltán: Megkerülhetetlen értékek
2. Dudás Károly: Tiszteletkörök

3. Hornyik Miklós: Egy életmű értékei
4. Erdő, erdő, de magas a teteje, Megyen már a hajnalszék lefelé (népdalok) – énekelte Huszár Elvira
5. Emlékezés Szentelekyre – részlet – felolvasta Némedi Imre és Szekulity Angéla
6. Módosulások – regényrészlet – felolvasta Vass Éva
7. Fata libelli – részlet – felolvasta Süveges Eta
8. Lement a nap..., Megrakják a tüzet (népdalok) – énekelte Huszár Elvira
9. Dér Zoltán: A Herceg-novella ismérvei
10. Bach-fúga – felolvasta Krekity Olga
11. Bivalyok – felolvasta Krnács Erika
12. Az áldozat – felolvasta Horváth Emma és Szekulity Angéla
13. Elmenyek, elmenyek..., Lovamat kötöttem (népdalok) – énekelte Huszár Elvira
14. Dér Zoltán: Az életmű rétegei
15. Csak a jegenyék öröködnék fölöttünk – elmondta Barabás Mónika, Lőrinc Zsuzsanna és Vass Éva
16. Távtatok – részlet – felolvasta Lőrinc Zsuzsanna
17. Emlékezés egy kis tanyára – részletek – felolvasta Huzsvár József
18. Itt és most – részlet – elmondta Némedi Imre
19. Az ünnepelttel beszélgetett Hornyik Miklós
20. Herceg János legújabb frásaiból olvasott fel

Zongorán kísért: Molnár Irén

Kísérő rendezvény: Herceg János könyveinek kiállítása
a Városi Könyvtár állományából

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1989. május 15-én, hétfőn 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Huzsvár Attila

Szabó Tibor

Farkas Csongor

Laki Csaba

Rendkívüli (771.) szám

1989. V. 17.

ERŐT KAP SZÁJÁN A SZÓ
Herceg János köszöntése

M ű s o r

1. Faragó Árpád köszöntötte a közönséget az Irodalmi Pódium első rendezvényén
2. Dér Zoltán: Megkerülhetetlen értékek
3. Dudás Károly: Tiszteletkörök
4. Hornyik Miklós: Egy életmű értékei
5. Két népdal – énekelte Dudás Anikó
6. Herceg János: Fata libelli – részlet – felolvasta Sűveges Eta
7. Dér Zoltán: A Herceg-novella ismérvei
8. Herceg János: Bivalyok – elmondta Krnács Erika
9. Két népdal – énekelte Dudás Anikó
10. Gion Nándor: Herceg János köszöntése
11. Herceg János: Az áldozat – felolvasta Horváth Emma és Szekulity Angéla
12. Dér Zoltán: Az életmű rétegei
13. Herceg János: Csak a jegenyék öröködnék fölöttünk – elmondta Barabás Mónika, Lőrinc Zsuzsanna és Vass Éva
14. Herceg János: Emlékezés egy kis tanyára – részlet – felolvasta Huzsvár József
15. Két népdal – énekelte Dudás Anikó
16. Herceg János: Itt és most – részlet – elmondta Némedi Imre
17. Az ünnepelttel Hornyik Miklós beszélgetett

Rendező:
Horváth Emma

Az előadás 1989. május 17-én, szerdán 20 órai kezdettel
az Újvidéki Színház Kisszínpadán tartottuk meg.

CSÓNAKOM KIMOSTAM

Kenyeres Kovács Márta- emlékezt

Műsor

1. Max Dauthenday: Tavaszest – fordította Kenyeres Kovács Márta – elmondta Szokol Ágnes
2. Öröm – elmondta Gyarmati Erzsébet
3. Kenyeres Kovács Márta–Molcer Mátyás: Elmondtam én – énekelte az Ifjúsági Női Kamarakórus, vezényelt Murényi Mátyás
4. Fohász – elmondta Szekulity Angéla
5. Bede Béla: A sokoldalú alkotó
6. Kristályvíz forrásán kristálytekintetnek – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
7. Nyáreső – elmondta Szekulity Angéla
8. Rainer Maria Rilke: Szerelmi dal – fordította Kenyeres Kovács Márta – elmondta Bakota Lídia
9. Kenyeres Kovács Márta: Agresszió – zongorán előadta Gyarmati Tünde
10. Molcer Mátyás: Kenyeres Kovács Márta zeneszerzői tevékenységéről
11. Kigyulladt az erdő – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
12. Christian Morgenstern: Tölcsérek – fordította Kenyeres Kovács Márta – elmondta Bakota Lídia
13. Könyörgés gyógyulásért – elmondta Gyarmati Erzsébet
14. Az igazi út – elmondta Vass Éva
15. Irina Hardi Kovačević: Temető – elmondta Szokol Ágnes
16. Csónakom kimostam – elmondta Csernus Ildikó
17. Fohász (második változat) – elmondta Pásztor Hargita
18. Molcer Mátyás: In memoriam Kenyeres Kovács Márta – zongorán előadta a szerző

Kísérő rendezvény: Jovan Dević festményeinek tárlata

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1989. május 22-én, hétfőn 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (773.) szám

1989. VI. 9.

KUKACOS VERS

Válogatás a gyermekirodalomból

Az előadást 1989. június 9-én, pénteken 16.30 órai kezdettel a palicsi óvodában tartottuk meg.

XXXII. 6–7. (774.) szám

1989. VI. 19.

KÉT PETÁK AZ ÁRA

Évadzáró zenés irodalmi összeállítás

M ű s o r

1. Bevezető és összekötő szöveg – Huzsvár József és Lőrinc Zsuzsanna
2. Kosztolányi Dezső: A szegény kisgyermek panaszai – részlet – elmondta Bakota Lídia
3. Bibusz Szilvia és Csuvik Erika citerázott
4. Weöres Sándor: Zimzizim – elmondta Korhecz Ágnes
5. Zelk Zoltán: Erdőben-berdőben – elmondta Losonc Andrea

6. Alan Alexander Milne: Bűnbocsánat – elmondta Laki Lilla
7. Mátyás Stefánia: Pici bolt – elmondta Korhecz Imola
8. Miroslav Antić: Đački korzo – kazivala Kristina Vlahović
9. Pablo Neruda: Óda az almához – fordította Somlyó György – elmondta Csernus Ildikó
10. Kenyeres Kovács Márta: Nyáreső – elmondta Szekulity Angéla
11. Csendes este szállott le a pusztára (népdalcsokor) – előadta a Lányi Ernő Művelődési Egyesület énekkara és citerazenekara
12. Bella István: Családi fénykép – elmondta Szabó Tibor
13. Ellen Niit: Nővérke – elmondta Kohajda Edit
14. Móríc Zsigmond: A bölcs róka – elmondta Farkas Csongor
15. Sid Wiederberg: Sóderparti – elmondta Huzsvár Attila
16. Kormos István: Mörren-Morcogi Micó tejet vásárol – elmondta Szabó Ágnes
17. Hajtsd ki, rózsám, az ökröket – előadta a Csujogató együttes
18. Németh István: Literék, deciliterék – elmondta Szokol Ágnes
19. Jean de la Fontaine: A diadalmas oroszlánvadász – elmondta Bakota Adrienn
20. Palcsi (szajáni magyar népmese, Beszédes Valéria gyűjtése) – elmondta Kornelija Kovačev
21. Kiss Jamrik Edit: Kukacseserv – elmondta Némedi Imre
22. Esik eső, zúg a gát (népdalcsokor) – előadta a Lányi Ernő Művelődési Egyesület énekkara és citerazenekara, művészeti vezető Varga Péter és Varga Attila

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1989. június 19-én, hétfőn 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

XXXII. évf. 8. (775.) szám

1989. VIII. 31.

FIÓK

A Csáth Géza Művészetbaráti Kör újabb gárdájának évadnyitó műsora

M ű s o r

1. Vass Éva: Bevezető
2. Marie Under: Madár ősszel – fordította Képes Géza – elmondta Bakota Lúdia
3. Ács Károly: Virág helyett – elmondta Szokol Ágnes
4. Jánossy István: Az öregek szeme – elmondta Csernus Ildikó
5. Žarko Vasiljević: Zomborban meghalt Dáfina anyó – fordította Csuka Zoltán – elmondta Pásztor Hargita
6. Marina Cvetajeva: Sztyenka Rázin – fordította Rab Zsuzsa – elmondta Simonyi Csaba
7. Lev Novozsenov: Eltűnt a király – fordította Gellért György – elmondta Kristina Vlahović
8. Palcsi (szajáni magyar népmese, Beszédes Valéria gyűjtése) – elmondta Kornelija Kovačev
9. Mikes György: Fotók – elmondta Alfássy Szilveszter
10. Weöres Sándor: Medve-nóta – elmondta Kohajda Edit
11. Kormos István: Mörren-Morcogi Micó tejet vásárol – elmondta Szabó Ágnes
12. Móríc Zsigmond: A bölcs róka – elmondta Farkas Csongor
13. Zelk Zoltán: Zimzizim – elmondta Korhecz Ágnes
14. Mátyás Stefánia: A pici bolt – elmondta Korhecz Imola
15. Bella István: Családi fénykép – elmondta Szabó Tibor
16. Angol gyermekversek – fordította Tótfalusi István – elmondta Szecei Sarolta
17. Alan Alexander Milne: Bűnbocsánat – elmondta Laki Lilla
18. Zelk Zoltán: Erdőben-berdőben – elmondta Losonc Andrea
19. Markó László: Az őszeren – elmondta Huzsvár Attila

Oláh Celesztina

Mikaska Éva

Közreműködött: ifj. Gyermán Tibor (furulya), Lajkó Félix (citera, dob)

Műsorvezető: Vass Éva

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1989. augusztus 31-én, csütörtökön 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti termében tartottuk meg.

XXXII. évf. 9. (776.) szám

1989. IX. 26.

AZ EGYIK KINCSTÁR

A Városi Múzeum múltja, jelene és jövője

Az intézmény tevékenységéről beszélt:

Baranyi Anna, Mirko Grlica és Szekeres László

Közreműködött: Bakota Adrienn és Szokol Ágnes

A beszélgetést vezette: Beszédes Valéria

Az előadást 1989. szeptember 26-án, kedden 19.30 órai kezdettel a Városi Múzeum kiállítótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (777.) szám

1989. X. 12.

DICSÓ TERMÉSZET

Vidékünk veszélyeztetett növényeiről

Az est vendége: Sturc Béla

Fellépett:

Bakota Adrienn, Bakota Lídia, Behtler Beáta, Budai Edit,
Lőrinc Zsuzsanna, Szemerédy Virág, Szokol Ágnes és Vass Éva

Népdalokat énekelt: Huszár Elvira

A beszélgetést vezette: Krekity Olga

Kísérő rendezvény:

Katona János a veszélyeztetett növényekről készült grafikáinak kiállítása

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1989. október 12-én, csütörtökön 19.30 órai kezdettel
a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (778.) szám

1989. X. 17.

DICSŐ TERMÉSZET

Vidékünk veszélyeztetett növényeiről

Az előadást 1989. október 17-én, kedden 20.30 órai kezdettel
a Harambašić utcai diákotthonban tartottuk meg.

XXXII. évf. 10. (779.) szám

1989. X. 19.

MÚLTFELTÁRÓ

A 70 éves Brindza Károly köszöntése

Műsoron: Brindza Károly művei, Dési Ábel verse, Fehér Ferenc, Kolozsi Tibor és
Lőrinc Péter méltatása

Az írók köszöntötte: Ipacs József, Juhász Géza, Lazar Merković, Mészáros Sándor és
Urbán János

Közreműködött: Füleki Erzsébet, Gyarmati Erzsébet, Huzsvár József,
Lőrinc Zsuzsanna, Szemerédy Virág, Vass Éva és a Népkör triója

Szemerédy Virág

Szekulity Angéla

Bakota Lída

Csernus Ildikó

Az ünnepelttel Dudás Károly beszélgetett

Rendező: Horváth Emma

A 7 Nappal és az Íróközösséggel együtt szervezett műsor előtt a Városi Könyvtár kiállítótermében megnyílt Weil Erzsébet Szabadka jeles polgáraitól készült portréit bemutató tárlata – A kiállítást Molcer Mátyás nyitotta meg

Az előadást 1989. október 19-én, csütörtökön 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (780.) szám

1989. X. 3.

NEM FÁJ MÁR SOHA
Lőrinc Zsuzsanna előadóestje

M ű s o r

1. Oravecz Imre: Az erdészet feltámasztása
2. Rónay György: Egy fáról
3. Marcello Benedetto: a-moll szonáta, 3. és 4. tétel – gondonkán előadta Nataša Stijačić (Újvidék) és Szebenyi Magdolna
4. Babits Mihály: Cigánydal
5. Dejan Despić: Monológ – gondonkán előadta Szebenyi Magdolna
6. Ady Endre: Kató a misén
7. Benedek Mária: A képernyőn havazik – részlet
8. Bogdánfi Sándor: Angyalok játszanak – részlet
9. Johann Sebastian Bach: Prelúdium az V. gondonkasztvből – gondonkán előadta Szebenyi Magdolna
10. Tóth Árpád: Április
11. Paganini: XIV. capriccio hegedűre (átirat) – gondonkán előadta Szebenyi Magdolna
12. Tóth Árpád: A holdkóros apród története – előadta Lőrinc Zsuzsanna és Losonc Gyula

13. Szergej Prokofjev: Induló – gondonkán előadta Szebenyi Magdolna
 14. Gyáva legény (székely népballada) – előadta Lőrinc Zsuzsanna és Némedi Imre
 15. Kopeczky László: Spenót a falon – részletek – előadta Lőrinc Zsuzsanna és Némedi Imre

Kísérő rendezvény: Alfászy Szilveszter fotóinak alkalmi tárlata

Rendező: Horváth Emma

Az előadást, amelyet abból az alkalomból rendeztünk, hogy Lőrinc Zsuzsanna tíz éve tagja a Csáth Géza Művészetbaráti Körnek, 1989. október 31-én, kedden 20.30 órai kezdettel a Harambašić utcai diákotthonban tartottuk meg.

XXXII. év. 11. (781.) szám

1989. XI. 6.

A HARMAT ÍZE

Válogatás Brasnyó István Hfd-díjas író műveiből

M ű s o r

1. Megrakják a tüzet, Lovamat kötöttem (népdalok) – előadta a Lányi Ernő Művelődési Egyesület énekkara és citerazenekara
2. Brasnyó István alkalmi frását felolvasta Huzsvár József
3. A kémény jóízű füstje – elmondta Palágyi Szilvia
4. Derezsák a VII. B-ből – elmondta Némedi Imre
5. Majális – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
6. Dani bátyánk – elmondta Némedi Imre
7. Örökkévalóság – elmondta Szekulity Angéla
8. Bugyonnij emléke – felolvasta Huzsvár József
9. Fekete – felolvasta Zsiga Judit
10. Imágó – részlet – felolvasta Szekulity Angéla
11. Família – két részlet – felolvasta Behtler Beáta és Lőrinc Zsuzsanna

Szokol Ágnes

Barabás Mónika

Palágyi Szilvia

Dormán Andrea

12. Mezőségi dalszokor – előadta a Lányi Ernő Művelődési Egyesület énekkara és citerazenekara
13. Őszi este – elmondta Füleki Erzsébet
14. Vidék – elmondta Bakota Lília
15. A dombóli altemplom bejáratánál – elmondta Bakota Adrienn
16. Milyen folyók – elmondta Alfássy Szilveszter
17. A megsokszorozott egység – elmondta Simonyi Csaba
18. Hermelin – elmondta Alfássy Szilveszter és Szokol Ágnes
19. Érintés – elmondta Simonyi Csaba
20. Itt a hamuban – elmondta Szokol Ágnes

A műsort összeállította és vezette:

Vajda Gábor

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1989. november 6-án, hétfőn 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (782.) szám

1989. XI. 9.

FÉSZEKALJ

A doroszlói Fehér Ferenc IRO-M vendégszereplése

Műsoron: Fehér Ferenc és Herceg János művei, valamint Dautbegovics Zoltán,
Huzsvár József, Kovács Endre, Pusztai Lajos és Szalai János frásai

Kísérő rendezvény:

Dr. Rohacsek Sándor festményeinek alkalmi tárlata

Az előadást 1989. november 9-én, csütörtökön 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

NEM FÁJ MÁR SOHA

Lőrinc Zsuzsanna előadóestje

Az előadást 1989. november 20-án, hétfőn 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti termében tartottuk meg.

REND ÉS RENDSZER

A hatvanéves Bori Imre köszöntése

M ű s o r

1. Mák Ferenc, Herceg János és Helényi Klára köszöntője
2. Felix Mendelssohn-Bartholdy: e-moll hegedűverseny, 2. tétel – hegedűn előadta Pekár Tibor, zongorán kísérte Četković Missuray Erzsébet
3. Bori Imrének ajánlott versek
Koncz István: Róma égése – ellen-máglya – elmondta Szokol Ágnes
Brasnyó István: Bori Imrének hallván, hogy hatvanéves lett – elmondta Urbán Mária
Weöres Sándor: Önéletrajz – elmondta Krekity Olga
Pap József: Élő táj – elmondta Barabás Mónika
Határ Győző: Hüllők kora – elmondta Vass Éva
Gál László: A csalódások könyvéből – elmondta Urbán Mária
4. Fritz Kreisler: Menüett – hegedűn előadta Pekár Tibor, zongorán kísérte Četković Missuray Erzsébet
5. Mák Ferenc: Egy lírai hármasság
6. Bori Imre: Krúdy Gyula nagy évtizede – részlet – felolvasta Vass Éva
Krúdy Gyula: Őszi versenyek – részlet – felolvasta Pajor Gizella

Korhecz Ágnes

Korhecz Imola

Szép Melinda

Krnács Erika dramaturg pódiumunkon

7. Bori Imre: Egy korszak epilógusa – részlet – felolvasta Pajor Gizella
Füst Milán: Amine emlékezete – részlet – felolvasta Lőrinc Zsuzsanna
8. Bori Imre: A szürrealizmus ideje – részlet – felolvasta Vass Éva
Szentkuthy Miklós: Az egyetlen metafora felé – részlet – felolvasta Horváth Emma
9. Henri Wieniawski: Románc – hegedűn előadta Pekár Tibor, zongorán kísérte
Četković Missuray Erzsébet
10. Mák Ferenc: Egy naturalista téma körüljárása
11. Bori Imre: A gáncs nélküli naturalista – részlet – felolvasta Barabás Mónika
12. Thury Zoltán: Este – részlet – felolvasta Péics Hajnalka
13. Bori Imre: A magyar irodalom modern irányjai – részlet – felolvasta Barabás Mónika
14. Bródy Sándor: Borcsa – részlet – felolvasta Krekity Olga
15. Bori Imre: A valóság túlságos szeretete – részlet – felolvasta Mikuska Éva
16. Kosztolányi Dezső: Műhely – részlet – felolvasta Szokol Ágnes
17. Mák Ferenc vendégünkkel beszélgetett

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1989. december 15-én, pénteken 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (785.) szám

1989. XII. 20.

REPEDJ, SZÜRKESEG!

Irodalmi összeállítás Radnóti Miklós születésének nyolcvanadik évfordulóján

M ű s o r

1. Vajda Gábor: Bevezető
2. Három hunyorftás – elmondta Szokol Ágnes
3. Zsivajgó pálmafán – elmondta Füleki Erzsébet
4. Eső esik, fölszárad – elmondta Horváth Gyöngyvér

5. Ha rám figyelsz – elmondta Csernus Ildikó
6. Egyszer csak – elmondta Vékony Attila
7. Alkonyat a parton és az uszályhajó sír – elmondta Kornelija Kovačev
8. Éjszaka – elmondta Behtler Beáta
9. Alkonyat – elmondta Bogdán Enikő
10. A mécsvirág kinyílik – elmondta Bakota Lúdia
11. Szerelmes vers – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
12. Kolumbusz, Ifjúság – elmondta Bakota Adrienn
13. Himnusz a Nflushoz – elmondta Barabás Mónika
14. Rómpárok holdas éjszakán – elmondta Cservenák Virág
15. Kecskék – elmondta Alfássy Szilveszter
16. Max Jacob: Búcsúzó vers – fordította Radaóti Miklós – elmondta Palágyi Szilvia
17. Hajnaltól éjfélig – részletek – elmondta Vass Éva

A költő munkásságáról Ágoston Pribilla Valériával, Helényi Klárával és Simonyi Judittal
Krekity Olga beszélgetett

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1989. december 20-án, szerdán 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (786.) szám

1989. XII. 28.

AZ ARANYMOSÓ BALLADÁJA

Összeállítás Áprily Lajos verseiből

M ű s o r

1. Alfredo Piatti: Asz-dúr capriccio
2. Sturc Jolán: Az Áprily-vers fénye – felolvasta Lőrinc Zsuzsanna
3. Az irisórai szarvas – elmondta Losonc Gyula
4. Trauma – elmondta Barabás Mónika
5. Almahéj – elmondta Horváth Gyöngyvér
6. Kalács, keddi kalács – elmondta Némedi Angéla
7. Málnászó öregasszony – elmondta Mikuska Éva
8. Camille Saint-Sans: A hattyú
9. A zarándok – elmondta Alfássy Szilveszter
10. Felicián lánya – elmondta Krekity Olga
11. Találkozásom Farkas Gabriellel – elmondta Horváth Emma
12. Jules Massenet: Elégia
13. Kutyám halálára – elmondta Bakota Lúdia
14. Rönk a Tisztán – elmondta Urbán Mária
15. Fellegek játéka – elmondta Szokol Ágnes
16. Az aranymosó balladája – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
17. Giuseppe Valentini: E-dúr szonáta, I. és 2. tétel

Közreműködött:

Szebenyi Magdolna (gordonka) és Aleksandra Petre (zongora, Újvidék)

Rendező:

Horváth Emma

Az előadást 1989. december 28-án, csütörtökön 19 órai kezdettel
a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Bár nem oly látványos, a felolvasást is vállalni kell
Pajor Gizella Jurić Lajkó Tilda

XXXIII. évf. 1. (787.) szám

1990. I. 29.

NAVIGARE NECESSE EST

Sáfrány Imre-émlékest halálának tizedik évfordulóján

Műsoron: méltatások, versek, színdarabrészek, útirajzok és zeneszámok
Az est vendégei: Bela Duranci, Kopeczky László, Pap József, Torok Sándor,
Szilágyi Gábor és Tolnai Ottó

A beszélgetést vezette: Krekity Olga és Németh János

Fellépett: Behtler Beáta, Juhász Ágnes, Jurić Lajkó Tilda, Lőrinc Zsuzsanna,
Palágyi Szilvia, Szokol Ágnes, Urbán Mária és Veisenberger Anna

Közreműködött: Szebenyi Magdolna (gordonka)

Bevezetőt mondott és az alkalmi kiállítás anyagát válogatta: Baranyi Anna

Rendező: Horváth Emma

Az előadást, amelyet a Városi Múzeummal együtt rendeztünk, 1990. január 29-én,
hétfőn 19 órai kezdettel a Városi Múzeum helyiségeiben tartottuk meg.

Rendkívüli (788.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XXIII. évf. 1. (208.) szám

SZÍNHÁZ AZ EGÉSZ VILÁG Kákonyi Tibor előadóestje

Műsoron: William Shakespeare szonettjei és monológjai

1. Ben Johnson: Az olvasóhoz
2. Ahogy tetszik (Jacques monológja)

3. Hamlet (A színészekhez)
4. Macbeth (Kapus-monológ)
5. Romeo és Júlia – részlet
6. LXXV. szonett
7. Dal – fordította Szabó Lőrinc – Farkas Ferenc szerzeménye
8. CXXX. szonett
9. Amiens dala
10. Szentivánéji álom (Puck monológja)
11. Hamlet (Ó, hogy nem olvad...)
12. III. Richárd (Glóster monológja)
13. Macbeth (Tör-monológ)
14. II. Richárd (Tükör-monológ)
15. Vihar (Prospero monológja)

Közreműködött: Modry Györgyi

Összekötő zene: reneszánsz kori művek

Az előadást 1990. február 14-én, szerdán 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

XXXIII. évf. 2. (789.) szám

1990. II. 26.

A HUMANISTA ÉRTÉKEK LEHETŐSÉGE

Emlékest Bodrogvári Ferenc halálának 10. évfordulóján

M ű s o r

1. Johann Sebastian Bach: C-dúr szvit – részlet – gondokán előadta Nagyteleki Mónika
2. Marija Šimoković: Kis alkony – fordította Molcer Mátyas – elmondta Kákonyi Tibor
3. Milovan Miković: Antonimije F. B. – elmondta Kornelija Kovačev
4. Andrek István: Bodrogvári Ferenc diákjai szemével – felolvasta Füleki Erzsébet

Füleki Erzsébet

Pénovátz Márta

Bakota Adrienn

Gyarmati Erzsébet

5. Johann Sebastian Bach: d-moll szvit – részlet – gordonkán előadta Zeke Anikó
6. Bodrogvári Ferenc: Pedagógia és elidegenedés – részlet – felolvasta Lőrinc Zsuzsanna
7. Bodrogvári Ferenc: Érték és utópia – részletek – felolvasta Füleki Erzsébet és Lőrinc Zsuzsanna
8. Johann Sebastian Bach: d-moll szvit – részletek – gordonkán előadta Zeke Anikó
9. Táj és ember – Bodrogvári Ferenc emlékezete (videofilm) – Készítette: Andrek István és A. Kender Ilona
10. Beszélgetés Bodrogvári Ferenc személyiségéről és munkásságáról – A beszélgetés résztvevői: Albert János, Andrek István, A. Kender Ilona, P. Kollár Anna, Sonja Licht, Szám Attila, Ujhelyi Zoltán és Zolnai Albert

A beszélgetést vezette és a műsort rendezte: Horváth Emma

Az előadást 1990. február 26-án, hétfőn 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (790.) szám

*Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad*

XXIII. évf. 2. (209.) szám

Csukás István

A TÉLI TŰCSÖK MESÉI
Színpadi játék

Szereplők:

Bakota Adrienn, Bakota Lídia, Farkas Csongor, Korhecz Ágnes,
Korhecz Imola, Szabó Ágnes és Szokol Ágnes

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1990. február 28-án, szerdán 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

PÁRBESZÉD AZ AGYAGGAL
Vendégünk Glid Nándor szobrászművész

M ű s o r

1. Stevan Raičković: Párbeszéd az agyaggal – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
2. Füst Milán: Az új szobrászhoz – elmondta Füleki Erzsébet
3. Radnóti Miklós: Három hunyorítás – elmondta Szokol Ágnes
4. Jure Kaštelan: A fű panasza – elmondta Csernus Ildikó
5. Performance Glid Nándor egy művével – előadta Barabás Mónika

Közreműködött: Szebenyi Magdolna (gordonka)

Bevezetőt mondott: Baranyi Anna

Az ünnepelttel beszélgetett és a műsort rendezte: Horváth Emma

Az előadást 1990. március 12-én, hétfőn 19 órai kezdettel
a Városi Múzeum kiállítótermeiben tartottuk meg.

Rendkívüli (792.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XXIII. évf. 3. (210.) szám

Csukás István

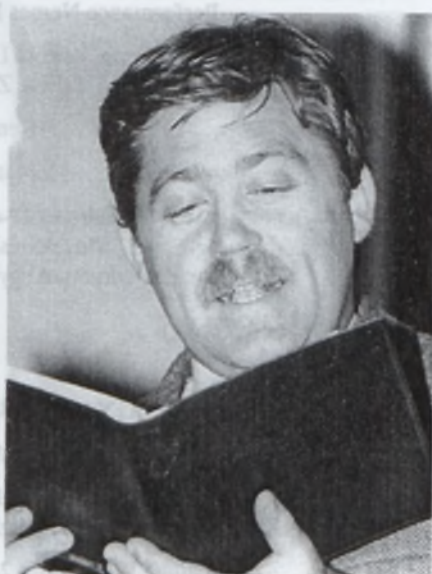
A TÉLI TÜCSÖK MESÉI

Színpadi játék

Az előadást 1990. március 17-én, szombaton 19 órai kezdettel
a bajmoki Testvériség-Egység Művelődési Egyesület színháztermében tartottuk meg
az amatőr színjátszó együttesek községi szemléljén.

Alfássy Szilveszter

Losonc Gyula

Kristina Vlahović

Kornelija Kovačev

Rendkívüli (793.) szám

*Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad*

XXIII. évf. 4. (211.) szám

SZOBROZÁS

Performance Nemes Fekete Edit alkotásaival

Fellépett: Bakota Adrienn, Bakota Lídia, Barabás Mónika, Behtler Beáta,
Csernus Ildikó, Lőrinc Zsuzsanna és Szokol Ágnes

Rendező:

Horváth Emma

Az előadást 1990. március 17-én, szombaton 20 órai kezdettel
a bajmoki Testvériség-Egység Művelődési Egyesület színháztermében tartottuk meg
az amatőr színjátszó együttesek közszéki szemléljén.

Rendkívüli (794.) szám

1990. IV. 2.

HOGY MEGÉRTSÜK EGYMÁST

Nyelvhasználatunk zavarai

Ágoston Mihállyal legújabb könyvéről
Kaszás Károly, Tomán László és Vajda József beszélgetett

Az előadást 1990. április 2-án, hétfőn 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti termében tartottuk meg.

A HALHATATLAN NÉPKÖLTÉSZET

Megemlékezés Ortutay Gyuláról születésének 80. évfordulóján

M ű s o r

1. Ortutay Gyula: A gyűjtésről – felolvasta Jurić Lajkó Tilda
2. Júlia szép leány (magyar népballada) – elmondta Barabás Mónika
3. Ortutay Gyula: A népballadáról – felolvasta Jurić Lajkó Tilda
4. A gyáva legény (székely népballada) – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
5. Az izákok katona (magyar népmese) – elmondta Szabó Ágnes
6. Ortutay Gyula: A népmeséről – felolvasta Jurić Lajkó Tilda
7. Melyik jobb: a szőröncse-je vagy a boldogság? (magyar népmese) – felolvasta Korhecz Imola
8. Ortutay Gyula: Kálmán Lajosról – felolvasta Jurić Lajkó Tilda
9. Sirató (magyar népdal) – elmondta Urbán Mária
10. Keserves (magyar népdal) – elmondta Füleki Erzsébet
11. Ortutay Gyula: A népdalról – felolvasta Jurić Lajkó Tilda
12. Leánycsüfölgő, József-napi köszöntő (magyar népdalok) – elmondta Füleki Erzsébet

Az est vendége: Katona Imre budapesti folklórkutató

Közreműködött a Népkör triója: Balázsevic Iván (citera), Szöllősy Vágó László (fúvolya) és Szöllősy Vágó Veronika (ének)

A műsort összeállította és az est vendégével beszélgetett: Beszédes Valéria

Az előadást 1990. április 9-én, hétfőn 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Vesna Spasojević

Alekszandar Golcsevszki

SZOBROZÁS

Performance Nemes Fekete Edit alkotásaival

Az előadást 1990. április 19-én, csütörtökön 20.45 órai kezdettel
a Harambašić utcai diákotthonban tartottuk meg.

SZOBROZÁS

Performance Nemes Fekete Edit alkotásaival

Az előadást 1990. április 24-én, kedden 19 órai kezdettel
a Népkör nagytermében tartottuk meg.

ZÖLD LEVELECSKE

A Csáth Géza Művészetbaráti Kör legifjabb versmondóinak műsora

M ű s o r

1. Lőrinc Zsuzsanna: A színpadi szereplés rögzös útja
2. Gyermekjátékdalok – előadta a Lányi Ernő Művelődési Egyesület népi együttese
3. Weöres Sándor: Medve-nóta – elmondta Kohajda Edit
4. Döbrentey Kornél: Sünike takarója – elmondta Szabó Tibor
5. Vidor Miklós: Vaddisznóálom – elmondta Losonc Andrea
6. Gyárfás Endre: Tökparádé – elmondta Szabó Tibor
7. Szepesi Attila: Kutyás vers – elmondta Laki Csaba
8. Tamkó Sirató Károly: Zórád – elmondta Korhecz Imola
9. Gyurkovics Tibor: Fekete Ernő – elmondta Korhecz Ágnes
10. Diákszerző: Vers a hámozható vízceppekről – elmondta Huzsvár Attila
11. Mándy Stefánia: Fiúk civódása – elmondta Farkas Csongor
12. Moldvai gyermekdalok – előadta a Lányi Ernő Művelődési Egyesület együttese
13. Simon István: Petőfi Aranyéknál – elmondta Korhecz Ágnes
14. Pap József: Osztályfőnöki órán – elmondta Szabó Ágnes
15. Pap József: El akarnak ráncigálni magukkal – elmondta Huzsvár Attila
16. Simon István: Mirza – elmondta Laki Lilla
17. Petőfi Sándor: Anyám tyúkja – elmondta Szabó Tibor
18. József Attila: Medvetánc – elmondta Farkas Csongor
19. Móra Ferenc: Az egyszeri szarka – elmondta Losonc Andrea
20. Nemes Nagy Ágnes: Jeromos, a remeterák – elmondta Korhecz Imola
21. Szabó Lőrinc: Esik a hó! – elmondta Szecsei Sarolta
22. Szabó Lőrinc: Hörpentő – elmondta Laki Csaba
23. Szabó Lőrinc: A szél meg a nap – elmondta Kohajda Edit
24. Gyimesi csángó dalsokor – előadta a Lányi Ernő Művelődési Egyesület együttese

A népzenei együttes művészeti vezetője: Varga Attila

Műsorvezető: Alfásy Szilveszter és Lőrinc Zsuzsanna

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1990. május 16-án, szerdán 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti termében tartottuk meg.

Életjel

Rendkívüli / 798. / sz.

1990. május 16.

ZÖLD LEVELECSKE

A Csáth Géza Művészetbaráti Kör legifjabb
versmondóinak műsora

Fellép:

Farkas Csongor
Huzsvár Attila
Kohajda Edit
Korhecz Ágnes
Korhecz Imola
Laki Csaba
Laki Lilla
Losonc Andrea
Szabó Ágnes
Szabó Tibor
Szecsei Sarolta

Közreműködik a
Lányi Ernő
Iparos Művelődési
Egyesület
népzenei együttese

Műsorvezető:

Alfásy Szilveszter
és
Lőrinc Zsuzsanna

Rendező:

Horváth Emma

Az előadás 1990. május 16-án, szerdán 19 órakor kezdődik a
Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti termében

Belépődíj: 2 dinár

FÉNYES SZÁRNYÚ FECSKE – PSKYLINEN

150 éve jelent meg a Kanteletar, a legszebb finn népdalok gyűjteménye

M ű s o r

1. Hannu Olavi Kantinkoski: A finn és a magyar népdal kapcsolata
2. A kantele születése – elmondta Bakota Lídia
3. Sohsem sorvad el az ének... – elmondta Némedi Angéla
4. Nyáron csak élél az ember... – elmondta Bakota Lídia
5. Elvetettek, kitagadtak... – elmondta Csernus Ildikó
6. Komor erdő, légy kegyesebb... – elmondta Szokol Ágnes
7. Erdők ura, mért haragszik – elmondta Csernus Ildikó
8. Segíts rajtam, kis madaram... – elmondta Kornelija Kovačev
9. Elringatlak, felnevellek... – elmondta Szokol Ágnes
10. Felfordult világ – részlet – elmondta Farkas Csongor és Huzsvár Attila
11. Fényes szárnyú fecske – elmondta Kornelija Kovačev

Közreműködött: Emil Gabrić (hegedű) és Zeke Tünde (zongora)

Az est vendége: Hannu Olavi Kantinkoski, az újvidéki Bölcsészettudományi Kar lektora

Kísérő rendezvény: Katona János rajzainak kiállítása

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1990. május 24-én, csütörtökön 19 órai kezdettel
a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

XXXIII. év. 5. (800.) szám

1990. V. 31.

MATTHIAS REX

500 évvel ezelőtt halt meg Mátyás király

Műsoron: jellemzések, méltatások, tanulmányok és versek

Fellépett: Alfássy Szilveszter, Bakota Adrienn, Bakota Lídia, Csernus Ildikó, Füleki Erzsébet, Korhecz Imola, Lőrinc Zsuzsanna, Némedi Angéla, Szokol Ágnes

Közreműködött:

Jecsmenica Olga

Az est vendége: Dávid András

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1990. május 31-én, csütörtökön 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (801.) szám

Kosztolányi Dezso

XXIII. év. 7. (214.) szám

Irodalmi Színpad

SZOBROZÁS

Performance Nemes Fekete Edit alkotásaival

Az előadást 1990. június 11-én, hétfőn 17 órai kezdettel
a Gerontológiai Központ előadótermében tartottuk meg.

FIGYELŐK

Kornelija Kovačev és Kristina Vlahović kétnyelvű előadóestje

M ű s o r

1. Lőrinc Zsuzsanna: A kétnyelvű versmondás dicsérete
2. Stevan Raičković: Posle kiše – kazivala Kristina Vlahović
3. Jacques Prévert: Ta ljubav – prevod Miroslav Karaulac – kazivala Kornelija Kovačev
4. Dve pesme staroga Japana – prevod Miloš Crnjanski – kazivala Kristina Vlahović
5. Károly Ács: Susreti – prevod Judita Šalgo – kazivala Kornelija Kovačev
6. Tri pesme iz zbirke „Okreni jastuk” – kazivala Kristina Vlahović
7. Jacques Prévert: Pikasova šetnja – prevod Nikola Trailović – kazivala Kornelija Kovačev
8. Miroslav Antić: Đački korzo – kazivala Kristina Vlahović
9. Sárközi György: Tavasz reggelek – elmondta Kristina Vlahović
10. Szabó Lőrinc: Nyitnikék – elmondta Kornelija Kovačev
11. Radnóti Miklós: Március – elmondta Kristina Vlahović
12. Nagy László: Tulipánfejű kakasok – elmondta Kristina Vlahović
13. Eugène Guillevic: Reggel – elmondta Kornelija Kovačev
14. Fehér Ferenc: Őszi vers – elmondta Kristina Vlahović
15. Fehér Ferenc: Hintázás – elmondta Kristina Vlahović
16. Palcsi (szajáni magyar népmese, Beszédes Valéria gyűjtése) – elmondta Kornelija Kovačev
17. Gustav Krklec: A balga macska – fordította Fehér Ferenc – elmondta Kristina Vlahović
18. Cane Andreevszki: Az óra – fordította Fehér Ferenc – elmondta Kornelija Kovačev
19. Lev Novozsenov: Eltűnt a király – fordította Gellért György – elmondta Kristina Vlahović
20. Thomas Hardy: A kerti szék – fordította Szabó Lőrinc – elmondta Kornelija Kovačev
21. Áprily Lajos: Jelentés – részlet – elmondta Kristina Vlahović
22. Xavier Heraud: Nyár pusztulása, őszi indulása, mosolyok közepette – fordította Tellér Gyula – elmondta Kornelija Kovačev
23. Szabó Lőrinc: Szamártővis – elmondta Kristina Vlahović
24. Radnóti Miklós: Tájképek – részlet – elmondta Kornelija Kovačev
25. Áprily Lajos: Tavasz a házsongárdi temetőben – elmondta Kornelija Kovačev
26. Walter de la Mare: A figyelők – fordította Szabó Lőrinc – elmondta Kornelija Kovačev

Közreműködött:

Faragó Estilla, Raffai Krisztina, Szűcs Adrienna és Aleksandra Velez (gordonka)

Bevezetőt mondott:

Barbara Miklenović

Rendező:

Horváth Emma

Az előadást 1990. június 13-án, szerdán 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

FIGYELŐK

Kornelija Kovačev és Kristina Vlahović kétnyelvű előadóestje

Az előadást 1990. június 14-én, csütörtökön 20.30 órai kezdettel
a Harambašić utcai diákotthonban tartottuk meg.

XXXIII. évf. 6-7. (804.) szám

1990. VI. 20.

CSENDES ESTE

Az Életjel és a Lányi Ernő Művelődési Egyesület évadzáró összeállítása

M ű s o r

1. Gombos környéki dalsokor – furulyán előadta ifj. Gyermán Tibor
2. Lőrinc Zsuzsanna: Oldott kéve (bevezető)
3. Brasnyó István: Vidék – elmondta Bakota Lúdia
4. Marosszéki dalsokor – furulyán előadta ifj. Gyermán Tibor
5. Júlia szép leány (magyar népballada) – elmondta Barabás Mónika
6. Bertolt Brecht: Mojim zemljacima – kazivala Snežana Sladojević
7. Ivan Glišić: Zvezdano nebo – kazivao Aleksandar Golčevski
8. Szatmári verbunk – citerán előadta Csordás Árpád és Szikora Zoltán
9. Petőfi Sándor: Ilyen óriást, mint..., Anyám tyúkja, Csokonai – elmondta Szemerédy Virág, Szabó Tibor és Szokol Ágnes
10. Az iszákos katona (magyar népmese) – elmondta Szabó Ágnes
11. Népdalsokor – előadta az Ivo Lola Ribar Általános Iskola citerazenekara, vezényelt Angelina Krnjajski Banjeglav
12. Simon István: Petőfi Aranyéknál, Mirza, Leánynézőben öcsémmel – elmondta Korhecz Ágnes, Laki Lilla és Mikuska Éva
13. Melyik jobb: a szöröncse-je vagy a boldogság? (népmese) – elmondta Korhecz Imola
14. Szlavóniai dalsokor – előadta a Lányi Ernő Művelődési Egyesület népzenei együttese, vezényelt Varga Péter
15. A disznók és a ludak beszéde (magyar népköltés) – elmondta Szecsei Sarolta
16. Haragszik-e, gazduram? (magyar népmese, Benedek Elek gyűjtése) – elmondta Füleki Erzsébet
17. Gyimesi Ferenc: Tréfás állatversek – elmondta Szecsei Sarolta
18. Gyimesi csángó dalsokor – előadta a Csujogató együttes, művészeti vezető Varga Attila
19. Móra Ferenc: Az egyszeri szarka – elmondta Losonc Andrea
20. Hans Christian Andersen: Borsószem királykisasszony – elmondta Palágyi Szilvia
21. József Attila: Medvetánc – elmondta Farkas Csongor
22. Moldvai táncok – előadta Varga Attila (furulya) és Zanin Csaba (dob)
23. Finn népdal – elmondta Behtler Beáta
24. Pap József: El akarnak ráncigálni magukkal – elmondta Huzsvár Attila
25. Mikos György: Fotó – elmondta Alfássy Szilveszter
26. Hol jártál, báránycám? – előadta a Csujogató együttes
27. Szabó Lőrinc: Hörpentő – elmondta Laki Csaba
28. Szegedi bokréta – előadta a Lányi Ernő Művelődési Egyesület népzenei együttese, vezényelt Varga Péter

Az előadást 1990. június 20-án, szerdán 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

MÁTYÁS KIRÁLY TRÉFÁI

Anekdoták az 500 évvel ezelőtt elhunyt nagy királyról
Szép Ernő feldolgozásában

M ű s o r

1. Népdalok – furulyán előadta Dvorácskó Szabaszián
2. Semmire semmi gondom – elmondta Huzsvár Attila
3. Az okos Katica – elmondta Losonc Andrea
4. Mit üzent a szultán? – elmondta Laki Lilla
5. Mióta hívják a csizmadiát csizmadiának? – elmondta Szabó Tibor
6. Mátyás meg a méregkeverők – elmondta Laki Csaba
7. Népdalok – furulyán előadta Dvorácskó Szabaszián
8. Mit gondolt Kinizsi Pál a maga fejről? – elmondta Kohajda Edit
9. Kinizsi Pál Budavárban – elmondta Szecsei Sarolta
10. Mátyás három lustája – elmondta Korhecz Ágnes
11. Mátyás napja – elmondta Balázs Piri Árpád
12. A részeges huszár – elmondta Szabó Ágnes
13. A terhes szekér találkozott a hatlovas hintóval – elmondta Farkas Csongor
14. Népdalok – furulyán előadta Dvorácskó Szabaszián
15. A lebbencs – elmondta Korhecz Imola

Bevezetőt mondott: Lőrinc Zsuzsanna

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1990. augusztus 27-én, hétfőn 20 órai kezdettel
a Városi Könyvtár udvarában tartottuk meg.

A televízió nézői is láthatták/hallhatták Mátyás király tréfáit
(Huzsvár Attila és Farkas Csongor, háttérben Laki Csaba)

*Az okos Katica még az igazságos uralkodó eszén is túljárt
(Kohajda Edit, Losonc Andrea, Laki Csaba)*

Rendkívüli (806.) szám

1990. VIII. 30.

MÁTYÁS KIRÁLY TRÉFÁI

Anekdoták az 500 évvel ezelőtt elhunyt nagy királyról
Szép Ernő feldolgozásában

Az előadást 1990. augusztus 30-án, csütörtökön 17 órai kezdettel
a Gerontológiai Központ ebédlőjében tartottuk meg.

XXXIII. évf. 9. (807.) szám

1990. IX. 28.

RÉGI UTCÁK PORÁBAN

Lévay Endrére emlékeztünk halálának ötödik évfordulóján

M ű s o r

1. Dér Zoltán: Szabadka szerelmese
2. Burkus Valéria és Urbán János emlékezései
3. Három magyar népdal – citerán előadta Csordás Árpád és Szikora Zoltán
4. Lévay Endre: Életem első aratása – felolvasta Bakota Adrienn
5. Lévay Endre: Köszörűs a parkban – elmondta Kalmár Zsuzsanna
6. Ihajla, ezt a kislányt..., Sárgadinnye felfutott a görögre, Tarka-barka rokolya – előadta a Lányi Ernő Művelődési Egyesület népzenei együttese, művészeti vezető Varga Péter
7. Lévay Endre: Leves a talicskában – elmondta Jurić Lajkó Tilda
8. Megrakják a tüzet, Megkötöm lovamat – előadta a Lányi Ernő Művelődési Egyesület népzenei együttese
9. Lévay Endre: A magányos mester – felolvasta Némédi Angéla
10. Lévay Endre: Ignác bácsi esernyője – felolvasta Pajor Gizella

11. Lévay Endre: Aki mindig a könyvekért élt – felolvasta Lőrinc Zsuzsanna
 12. Bogár Imre (népballada) – előadta a Lányi Ernő Művelődési Egyesület népzenei együttese

Kísérő rendezvény: Szabadkai képeslapok Prokes Szabolcs gyűjteményéből

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1990. szeptember 28-án, pénteken 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (808.) szám

1990. X. 22.

A VERSMONDÁS TÜNDÖKLÉSE ÉS NYOMORA

Nagy János debreceni egyetemi tanár előadása

Az előadást 1990. október 22-én, hétfőn 18 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

XXXIII. évf. 10. (809.) szám

1990. X. 31.

NEKI SZÓL

Emlékest Kolozsi Tibor halálának tizedik évfordulóján

M ű s o r

1. Szögedi bokréta – előadta a Lányi Ernő Művelődési Egyesület népzenei együttese, művészeti vezető Varga Péter
2. Burkus Valéria: Jó szívvel gondolok rá
3. Brenner János: Főszerkesztő volt
4. Moldvai népdalcsokor – előadta a Csujogató együttes, művészeti vezető Varga Attila

A király áruhában a pásztorok között
 (Farkas Csongor, Lakó Csaba, Szabó Tibor, Huzsvár Attila)

Udvarhölgyek reneszánsz kori díszes ruhában
Laki Lilla Szabó Ágnes

5. Kolozsi Tibor: Játékszere az ablak – előadta Dormán Andrea
6. Kolozsi Tibor: Az ember, aki naphosszat ült a sivatagban – előadta Palágyi Szilvia
7. Szlavóniai magyar népdalok – előadta a Csupogató együttes
8. Kolozsi Tibor: Pókháló a falon – előadta Kalmár Zsuzsanna
9. Kolozsi Tibor: Szabadkai sajtó – két részlet – felolvasta Barabás Mónika és Lőrinc Zsuzsanna
10. Al-dunai székely dalcsozor – előadta a Lányi Ernő Művelődési Egyesület népzenei együttese
11. Dér Zoltán: Egy megkerülhetetlen kézikönyv: sajtónk története
12. Németh János: A kollégáról, akit mindenki szeretett

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1990. október 31-én, szerdán 19 órai kezdettel
 a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

XXXIII. évf. 11. (810.) szám

1990. XI. 26.

MOGYORÓFAVIRÁG

A 60 éves Németh István köszöntése

M ű s o r

1. Viharlámpák fénye – előadta Palágyi Szilvia
2. Megvásárolt évek – előadta Kalmár Zsuzsanna
3. Fecskék és emberek – előadta Gyarmati Erzsébet
4. Milyen volt az első óra? – felolvasta Bakota Lídia
5. Dédanyó füle – felolvasta Behtler Beáta
6. Valaki – előadta Kalmár Zsuzsanna
7. Kertmozi – előadta Bakota Lídia

8. Fából faragott virág – előadta Lőrinc Zsuzsanna
9. Öt szál tulipán – előadta Gyarmati Erzsébet

Az ünnepeelt munkásságát Juhász Géza méltatta

Az est vendége: Németh István, Bordás Győző és Jung Károly

Közreműködött: Varga Attila (furulya)

Kísérő rendezvény: Németh István könyveinek alkalmi kiállítása
a Városi Könyvtár gyűjteményéből, valamint a Forum könyvvására,
amelyen kapható volt a szerző legújabb elbeszéléskötete.

Az előadást 1990. november 26-án, hétfőn 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (811.) szám

1990. XII. 5.

MEGÁLLÁS ERDŐSZÉLEN EGY HAVAS ESTÉN

Szokol Ágnes előadóestje

M ű s o r

1. Takáts Gyula: A kökörücsinek
2. Radnóti Miklós: Három hunyorítás
3. Kosztolányi Dezső: Halotti beszéd – elmondta Bakota Lúdia
4. Alekszandr Szumarkov: Óda mennydörgő-gyengéd, otromba-divatos stflusban – fordította Rab Zsuzsa
5. Ács Károly: Virág helyett
6. Brasnyó István: Hermelin – előadta Alfássy Szilveszter és Szokol Ágnes
7. Áprily Lajos: Fellegek játéka
8. Alfred de Vigny: A farkas halála – fordította Zempléni Árpád
9. Arany János: Zách Klára – elmondta Csernus Ildikó
10. William Wordsworth: Táncoló tűzliliomok – fordította Szabó Lőrinc
11. William Wordsworth: The Daffodils
12. Charles Baudelaire: Felhők – elmondta Alfássy Szilveszter
13. Performance Nemes Fekete Edit alkotásaival – részlet – előadta Bakota Lúdia, Behtler Beáta, Csernus Ildikó és Szokol Ágnes
14. Elringatlak, felnevellek – finn népköltés
15. Petőfi Sándor: Csokonai
16. Nemes Nagy Ágnes: Égi fagyalt
17. Pintér Lajos: Graffiti
18. Robert Frost: Megállás erdőszélen egy havas estén – fordította Károlyi Amy
19. Robert Frost: Stopping by Woods on a Snowy Evening

Bevezetőt mondott: Lőrinc Zsuzsanna

Közreműködött: Varga Attila (furulya)

Kísérő rendezvény:

Alfássy Szilveszter fotóinak kiállítása

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1990. december 5-én, szerdán 20.30 órai kezdettel
a Harambašić utcai diákotthonban tartottuk meg.

MÁTYÁS KIRÁLY TRÉFÁI

Anekdoták az 500 évvel ezelőtt elhunyt nagy királyról Szép Ernő feldolgozásában

Az előadást 1990. december 10-én, hétfőn 17 órai kezdettel
a Gombkötő utcai gerontológiai klubban tartottuk meg.

Rendkívüli (813.) szám

1990. XI. 10.

MEGÁLLÁS ERDŐSZÉLEN EGY HAVAS ESTÉN

Szokol Ágnes előadóestje

Az előadást 1990. december 10-én, hétfőn 19.30 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (814.) szám

1990. XII. 11.

MÁTYÁS KIRÁLY TRÉFÁI

Anekdoták az 500 évvel ezelőtt elhunyt nagy királyról Szép Ernő feldolgozásában

Az előadást 1990. december 11-én, kedden 20.30 órai kezdettel
a Harambašić utcai diákotthonban tartottuk meg.

XXXIII. évf. 12. (815.) szám

1990. XII. 14.

MADARAK ÜRÜGYÉN A HAZÁRÓL

A kétszeres Híd-díjas Herceg János köszöntése

M ű s o r

1. Vajda Gábor: Bevezető
2. Madarak ürügyén a hazáról – elmondta Pajor Gizella
3. Mit ér az író, ha vajdasági? – részlet – felolvasta Lőrinc Zsuzsanna
4. A medvecukor – felolvasta Gyarmati Erzsébet
5. Három részlet a Kitérőből: A fordításról; Walt Whitmanról, Charles Baudelaire-ről – felolvasta Bakota Lúcia, Szokol Ágnes és Alfássy Szilveszter
6. Christoph Willibald Gluck: Gavotte; Franz Joseph Haydn: Menüett – hegedőn előadta Pekár Lilla, zongorán kísérte Székely Mária
7. Esti szél – elmondta Csernus Ildikó
8. A muzikus – felolvasta Huzsvár József
9. Hűség – elmondta Kalmár Zsuzsanna
10. Az ünnepelttel Vajda Gábor beszélgetett

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1990. december 14-én, pénteken 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (816.) szám

1990. XII. 15.

MÁTYÁS KIRÁLY TRÉFÁI

Anekdoták az 500 évvel ezelőtt elhunyt nagy királyról Szép Ernő feldolgozásában

Az előadást 1990. december 15-én, szombaton 11 órai kezdettel
a szíváci Szentleky Kornél Művelődési Egyesület nagytermében tartottuk meg.

TISZTA ÉS JÓ

Váci Mihály költészete

M ű s o r

1. Százhuszat verő szív – elmondta Csernus Ildikó
2. Ősz, éj – felolvasta Némedi Angéla
3. Hidegben, hóesésben – elmondta Behtler Beáta
4. Pacsirta – elmondta Bakota Lúdia
5. Bodza – elmondta Gyarmati Erzsébet
6. Mindenütt otthon – elmondta Horváth Emma
7. Szigeten – elmondta Kalmár Zsuzsanna
8. Szabadon – elmondta Pajor Gizella
9. Sírvers – elmondta Losonc Gyula
10. Szelfden, mint a szél – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
11. Tiszta és jó – elmondta Szokol Ágnes

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1990. december 27-én, csütörtökön 19.30 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (818.) szám

1990. XII. 28.

MÁTYÁS KIRÁLY TRÉFÁI

Anekdoták az 500 évvel ezelőtt elhunyt nagy királyról Szép Ernő feldolgozásában

Az előadást 1990. december 28-án, pénteken 18 órai kezdettel
a Gyermekszínházban tartottuk meg.

Rendkívüli (819.) szám

1991. I. 7.

ZÖLD LEVELECSKE

A Csáth Géza Művészetbaráti kör legifjabb versmondóinak műsora

Az előadást 1991. január 7-én, hétfőn 16 órai kezdettel
a VIII. Vajdasági Rohambrigád Általános Iskola zsbongójában tartottuk meg.

XXXIV. évf. I. (820.) szám

1991. I. 10.

A LENGYEL NEMZETI DRÁMA HELYE A KORSZERŰ SZÍNHÁZBAN

Predavač – Előadó: Dr. Jadwiga Skórnik

Nastupile – Fellépett: Stanislava Kostić és Szokol Ágnes
Zsiga Judit Chopin-műveket adott elő zongorán

A kétnyelvű előadást 1990. január 10-én, csütörtökön 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (821.) szám

1991. I. 12.

ZÖLD LEVELECSKE

A Csáth Géza Művészetbaráti Kör legifjabb versmondóinak műsora

Az előadást 1991. január 12-én, szombaton 16 órai kezdettel
a doroszlói Petőfi Sándor Általános Iskola egyik tantermében tartottuk meg.

MÁTYÁS KIRÁLY TRÉFÁI

Anekdoták az 500 évvel ezelőtt elhunyt nagy királyról Szép Ernő feldolgozásában

Az előadást 1991. január 12-én, szombaton 17 órai kezdettel
a doroszlói Petőfi Sándor Általános Iskola egyik tantermében tartottuk meg.

XXXIV. évf. 2. (823.) szám

1991. II. 27.

A HARMATGYÖNGYHÖZ GYENGÉD

Válogatás a spanyol költészetből

M ű s o r

1. Fehér Matild bevezetőjét felolvasta Palágyi Szilvia
2. Manuel Machado: Tizian: V. Károly – elmondta Bakota Adrienn
3. Ismeretlen: Spanyolország dicsérete – elmondta Gyarmati Erzsébet
4. Luis de Góngora: Phillis egy szentelt babérfa tövében – elmondta Gyarmati Erzsébet
5. Luis de Góngora: Gúnyvers egy kiöltözött lovagról – elmondta Dormán Andrea
6. Luis Cernuda: Egy szót se szólt ő – elmondta Mikuska Éva
7. Antonio Machado: F. G. L. halálára – részlet – elmondta Mikuska Éva
8. Juan Ramon Jimenez: Alkony – elmondta Kristina Vlahović
9. Ismeretlen: Heléna és Mária – elmondta Dormán Andrea
10. Federico García Lorca: Alvajáró románc – elmondta Kalmár Zsuzsanna
11. Gil Vicente: Most virít ki, Átmennék a hegyen túlra – elmondta Palágyi Szilvia
12. Federico García Lorca: A kiöntött vér – részlet – elmondta Szemerédy Virág
13. Tiszta forrás (népdal) – elmondta Szemerédy Virág

Színpadkép: Fehér Margit

Virágkompozíció: Tomó Magdolna

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1991. február 27-én, szerdán 19.30 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti termében tartottuk meg.

XXXIV. évf. 3. (824.) szám

1991. III. 26.

HÍMESTOJÁS-PARÁDÉ

Húsvéti tojásfestés

Felléptek: az Életjel versmondói, a Lányi Ernő Művelődési Egyesület és a Népkör
népzenei együttese

Az est háziasszonya:

Beszédes Valéria

A rendezvény védnöke

a Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság

Az előadást, amelyen hagyományos húsvéti népszokásokat elevenítettünk fel,
1991. március 26-án, nagykedden 18 órai kezdettel a Népkörben tartottuk meg.

FÁTÓL FÁIG

Kányádi Sándor versei

Előadta: Réthy Árpád, az egri Gárdonyi Géza Színház tagja

M ű s o r

1. Gyermekkor	15. Kések
2. Nagyküüllő	16. Csángó passió
3. Fától fáig	17. Majd
4. Rege	18. Bartók
5. Álmodó	19. Dojna
6. Vannak vidékek	20. Két nyárfa
7. Előhang	21. Öreg kút az utca szádán
8. Örmény sírkövek	22. Sárga kankalin
9. Könyomat	23. Kádár István siratása
10. Könyvjelző	24. T. Á. sírjára
11. A bujdosni se tudó
szegénylegény
éneke	25. Ballada
12. Lakodalmás	26. Májusi kétségbeesés
13. Koszorú	27. Függőleges lovak
14. Kérdések	28. Krónikás ének
	29. Fekete-piros
	30. Érzelmes költemény

Az előadást 1991. április 1-jén, hétfőn 19.30 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (826.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XXIV. évf. 1. (215.) szám

Tolnai Ottó

MI VOLT KÉRDEDE A LEGSZEBB DÁNIÁBAN

Színpadi játék

Szereplők

Ő: Kalmár Zsuzsanna, A manók: Farkas Csongor és Huzsvár Attila

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1991. április 6-án, szombaton 17.30 órai kezdettel
a bajmoki Testvériség-Egység Művelődési Egyesület színháztermében tartottuk meg
az amatőr színjátszó együttesek községi szemlén.

Rendkívüli (827.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XXIV. évf. 2. (216.) szám

Tolnai Ottó

MI VOLT KÉRDEDE A LEGSZEBB DÁNIÁBAN

Előadta: Kalmár Zsuzsanna

Az előadást 1991. április 12-én, pénteken 12.30 órai kezdettel a Nép kör nagytermében
tartottuk meg a Vajdasági Középiskolások Művészeti Vetélkedője keretében.

KICSI A BORS

Nincs, akihez ne szólna ez a válogatás

M ű s o r

1. József Attila: Kertész leszek – elmondta Laki Csaba
2. Fehér Ferenc: A vízhordó gyerek és a hörcsög – elmondta Szecei Sarolta
3. Jékely Zoltán: Cendrő királyfi és a majom párviadala – elmondta Kohajda Edit
4. Kulcsár Erika–Bükki Éva: Befordultam az osztályba (versparódia Petőfi után szabadon) – elmondta Szabó Tibor
5. Fecske Csaba: Szószaporászati hangolmány – elmondta Balázs Piri Árpád
6. Jovan Jovanović Zmaj: A pulyka és a veréb – ford. Fehér Ferenc – elmondta Góli Kornélia
7. Zelk Zoltán: Hová szaladsz, vízipók? – elmondta Keiper Karolina
8. Horgas Béla: Sárpogácsa – elmondta Oláh Magdolna
9. Gáspár János: Nem is vendég – elmondta Tóth Teodora
10. Gáspár János: A két cica meg a hamis gyerek – elmondta Kerekes Gabriella
11. Veres Zoltán: Sárgalábú Tóbiás és Kendermagos Kelemen – elmondta Péter Izabella
12. Eino Leino: A megrémült fiú – fordította Képes Géza – elmondta Szabó Ágnes
13. Arany János: A méh románca – elmondta Losonc Andrea
14. Szép Ernő: Pitypang – elmondta Laki Lilla
15. Czuczor Gergely: A falusi kislány Pesten – elmondta Korhecz Ágnes
16. Petőfi Sándor: A vándorlegény – elmondta Huzsvár Attila
17. Arany János: A fülemile – elmondta Korhecz Imola
18. Fazekas Mihály: Ludas Matyi – részlet – elmondta Farkas Csongor

Közreműködött: Dvorácskó Szabaszián (ének és furulya)

Bevezetőt mondott és a műsort rendezte: Horváth Emma

Kísérő rendezvény: Fehér Margit és Katona János arcképiállítás

Az előadást 1991. április 12-én, pénteken 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

XXXIV. évf. 4. (829.) szám

1991. IV. 16.

SZÜLETÉSNAP ELŐTT – UOČI ROĐENDANA

A 600 éves városról, munkájukról vallanak a Történelmi Levéltár munkatársai –
Povodom 600-godišnjice grada govore saradnici Istorijskog arhivaFellépett – Učestvovao: Dobos János, Milan Dubajić, Gerchard Rudolf, Magyar László
és Ulmer Gáspár

A műsort vezette: Beszédes Valéria

Az előadást 1991. április 16-án, kedden 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (830.) szám

1991. IV. 18.

ÖNARCKÉP FÉLHOMÁLYBAN

Ács Károly költészete

M ű s o r

1. Keresések – elmondta Dormán Andrea
2. Önarckép félhomályban – elmondta Gyarmati Erzsébet

3. Brindza Károly: A helytörténetek frója
4. Urbán János: Emlékszem... – elmondta Losonc Gyula
5. Burkus Valéria: Az irodalmi élet szervezője
6. Urbán János: Éhség, Bujdosás, Múltam – elmondta Illés Gabriella
7. Urbán János: Szerelem – elmondta Behtler Beáta
8. Lazar Merковиć: A műfordítások varázsa
9. Urbán János: Drugarima – fordította Ivan Pančić – elmondta Kristina Vlahović
10. Dér Zoltán: Az értelmes munka jutalma – felolvasta Füleki Erzsébet
11. Urbán János: Arcot örökítő békességgel – elmondta Losonc Gyula
12. Urbán János: A szomjas vödör – elmondta Losonc Andrea
13. Urbán János: Anyanyelvem – elmondta Palágyi Szilvia
14. Urbán János: Magatartás és cselekvés – felolvasta Takács Erika
15. Urbán János: Elfutott találkozás – elmondta Losonc Gyula
16. Horváth Máttyás: Lépteid hűlt fészke – felolvasta Kanalas Kinga

Az est vendége: Urbán János

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1991. április 29-én, hétfőn 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (835.) szám *Kosztolányi Dezső* *XXIV. évf. 5. (219.) szám*
Irodalmi Színpad

Tolnai Ottó

MI VOLT KÉRDEDE A LEGSZEBB DÁNIÁBAN
Színpadi játék

Az est vendége a szerző

Kísérő rendezvény: Katona János illusztrációinak kiállítása

Az előadást 1991. május 13-án, hétfőn 19.30 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (836.) szám *Kosztolányi Dezső* *XXIV. évf. 6. (220.) szám*
Irodalmi Színpad

Tolnai Ottó

MI VOLT KÉRDEDE A LEGSZEBB DÁNIÁBAN
Színpadi játék

Az előadást 1991. május 17-én, pénteken 22 órai kezdettel
a törökbecsei Amatőrszínház nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (837.) szám *Kosztolányi Dezső* *XXIV. évf. 7. (221.) szám*
Irodalmi Színpad

Tolnai Ottó

MI VOLT KÉRDEDE A LEGSZEBB DÁNIÁBAN
Színpadi játék

Az előadást 1991. május 20-án, hétfőn 16 órai kezdettel
a Gerontológiai Központ előadótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (838.) szám

*Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad*

XXIV. évf. 8. (222.) szám

Tolnai Ottó

MI VOLT KÉRDEDE A LEGSZEBB DÁNIÁBAN

Színpadi játék

Az előadást 1991. május 28-án, kedden 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

XXIV. évf. 5. (839.) szám

1991. V. 29.

HOLD LETETTE, NAP FÖLVETTE

Archaikus népi imádságok és Mária-dalok

Fellépett: Bakos Beáta, Bogdán Enikő, Csányi Dóra, Dormán Andrea, Füleki Erzsébet,
Garai Ágnes, Góli Kornélia, Gyarmati Erzsébet, Ilija Mónika, Illés Gabriella, Kohajda
Edit, Márton Márton, Sós Judit, Tót Teodóra, Vékony Attila, Kristina Vlahović

Közreműködött a Szent Kereszt-templom vegyes kórusa Cservenák Imre vezetésével

Bevezetőt mondott: Ehmann Imre

A műsort összeállította: Beszédes Valéria

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1991. május 29-én, szerdán 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (840.) szám

1991. VI. 10.

FIGYELŐK

Kornelija Kovačev és Kristina Vlahović előadóestje

Az előadást 1991. június 10-én, hétfőn 17 órai kezdettel
a Gombkötő utcai gerontológiai klubban tartottuk meg.

Rendkívüli (841.) szám

1991. VI. 10.

KISZÁMOLÓ

Irodalmi összeállítás

Műsoron: Csukás István, Domonkos István, Fehér Ferenc, Galambosi László,
Garai Péter, Horgas Béla, Lázár Ervin, Pinczési Judit, Szabó Lőrinc, Szűcs Imre,
Takáts Gyula, Tamkó Sirató Károly és Zelk Zoltán versei és frásai

Fellépett: Bakos Beáta, Csányi Dóra, Csehák Nándor, Garai Ágnes, Góli Kornélia,
Ilija Mónika, Kocsis Zsuzsanna, Kohajda Edit, Márton Márton és Sós Judit

Közreműködött: Baranovszky Edit (ének)

Bevezetőt mondott: Takács Valéria

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1991. június 10-én, hétfőn 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár udvarában tartottuk meg.

Estjeinken rendszerint zongoraszámok hangzottak el zeneiskolai tanárok előadásában
Molcer Máttyás

Rendkívüli (842.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XXIV. évf. 9. (223.) szám

Nyikolaj Vasziljevics Gogol

EGY ÓRÚLT NAPLÓJA

Monodráma

Előadta: Arcson Rafael

Rendezte: Barácius Zoltán

Az előadást 1991. június 13-án, csütörtökön 19.30 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (843.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XXIV. évf. 10. (224.) szám

HAT ÉS HÉT KÖZÖTT

Mozgásvariációk Kosztolányi Dezső egy novellájára

M ű s o r

1. Kosztolányi Dezső: Játék – elmondta Barabás Mónika
2. Kosztolányi Dezső: Akarsz-e játszani? – elmondta Némedi Angéla
3. Kosztolányi Dezső: Őszi reggeli – elmondta Barabás Mónika
4. Kosztolányi Dezső: Téli alkony – elmondta Némedi Angéla
5. Kosztolányi Dezső: A bölcs halála – elmondta Barabás Mónika
6. Kosztolányi Dezső: Agamemnom és Odüsszeusz – elmondta Némedi Angéla
7. Kosztolányi Dezső: Zászló – elmondta Barabás Mónika

8. Kosztolányi Dezső: A hűgomat a bánat eljegyezte – elmondta Némedi Angéla
9. Kosztolányi Dezső: Megállt az óra – elmondta Némedi Angéla
10. Kosztolányi Dezső: Hat és hét között – előadta Csüllög Szilvia, Erdélyi Hermina és Gúti Annamária

Az előadást 1991. június 17-én, hétfőn 20 órai kezdettel
a Városi Múzeum emeleti kiállítótermében tartottuk meg.

XXXIV. évf.:6–7. (844.) szám

1991. VI. 20.

ÉDES ALMÁT TEREMJEN

Az Életjel és a Lányi Ernő Művelődési Egyesület közös évadzáró műsora

M ű s o r

1. Dér Zoltán: Pókhálós fecskéfészek – elmondta Füleki Erzsébet
2. Szabó Lőrinc: Hajnali rigók – elmondta Laki Lilla
3. József Attila: Kertész leszek – elmondta Laki Csaba
4. Fehér Ferenc: A vízholdó gyerek és a hőrcsög – elmondta Szecsei Sarolta
5. Fehér Ferenc: Kukoricapattogatás, Kiszámoló – elmondta Garai Ágnes, Góli Kornélia és Kohajda Edit
6. Ács Károly: Kleofás bölcsköpései – elmondta Bogdán Enikő, Dormán Andrea és Vékony Attila
7. Németh István: Megvásárolt évek – elmondta Kalmár Zsuzsanna
8. Arany János: A méh románca – elmondta Losonc Andrea
9. Arany János: A fülemile – részlet – elmondta Korhecz Imola
10. Petőfi Sándor: A vándorlegény – elmondta Huzsvár Attila
11. Kulcsár Erika–Bükki Éva: Befordultam az osztályba (versparódia Petőfi után szabadon) – elmondta Szabó Tibor
12. Fazekas Mihály: Ludas Matyi – részlet – elmondta Farkas Csongor

Közreműködtek:

Baranovszky Edit (ének), valamint a Lányi Ernő Művelődési Egyesület együttese

Műsorvezető: Lőrinc Zsuzsanna és Oláh Celesztina

Virágkompozíció: Tomó Magdolna

Művészeti vezető: Horváth Emma, Varga Attila és Varga Péter

Az előadást 1991. június 20-án, csütörtökön 19.30 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (845.) szám

1991. VI. 24.

FIGYELŐK

Kornelija Kovačev és Kristina Vlahović előadóestje

Az előadást 1991. június 24-én, hétfőn 17 órai kezdettel
a kertvárosi gerontológiai klubban tartottuk meg.

Rendkívüli (846.) szám

1991. VI. 25.

FIGYELŐK

Kornelija Kovačev és Kristina Vlahović előadóestje

Az előadást 1991. június 25-én, kedden 17 órai kezdettel
a Gerontológiai Központ könyvtártermében tartottuk meg.

Rendkívüli (847.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XXIV. évf. 11. (225.) szám

Tolnai Ottó
MI VOLT KÉRDED A LEGSZEBB DÁNIÁBAN
Színpadi játék

Közreműködött: Szébenyi Magdolna (gordonka)

Az előadást 1991. augusztus 10-én, szombaton 17 órai kezdettel
a Gerontológiai Központban tartottuk meg.

Rendkívüli (848.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XXIV. évf. 12. (226.) szám

Tolnai Ottó
MI VOLT KÉRDED A LEGSZEBB DÁNIÁBAN
Színpadi játék

Az előadást 1991. augusztus 16-án, pénteken 16 órai kezdettel
a kanizsai Intrafórum rendezvényei keretében tartottuk meg.

Rendkívüli (849.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XXIV. évf. 13. (227.) szám

Tolnai Ottó
MI VOLT KÉRDED A LEGSZEBB DÁNIÁBAN
Színpadi játék

Az előadást 1991. augusztus 30-án, pénteken 18.30 órai kezdettel
az MVM diszkóklubban tartottuk meg.

Basch Mária

FIGYELŐK

Kornelija Kovačev és Kristina Vlahović előadóestje

Az előadást 1991. szeptember 6-án, pénteken 18.30 órai kezdettel
az MVM diszkóklubban tartottuk meg.

Rendkívüli (851.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XXIV. évf. 14. (228.) szám

Tolnai Ottó

MI VOLT KÉRDEDE A LEGSZEBB DÁNIÁBAN

Színpadí játék

Az előadást 1991. szeptember 12-én, csütörtökön 20.30 órai kezdettel
a Harambašić utcai diákothon dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (852.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XXIV. évf. 15. (229.) szám

Willy Russel
ÉN, SHIRLEY
Monodrámá

Előadta: Kasza Éva

Az előadást 1991. szeptember 25-én, szerdán 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

XXXIV. évf. 8-9. (853.) szám

1991. IX. 30.

HOSSZÚ ÚTNAK PORA

A 70 éves Szeli István köszöntése

Bevezetőt mondott: Bányai János

Fellépett:

Dormán Andrea, Füleki Erzsébet, Gyarmati Erzsébet, Kasza Éva és Tallós Zsuzsa

Közreműködött: Sipos Zoltán (zongora)

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1991. szeptember 30-án, hétfőn 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (854.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XXIV. évf. 16. (230.) szám

Willy Russel

ÉN, SHIRLEY
Monodrámá

Előadta: Kasza Éva

Az előadást 1991. október 14-én, hétfőn 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Lutz Irén és Huszár Elvira

Rendkívüli (855.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XXIV. évf. 17. (231.) szám

Tolnai Ottó

MI VOLT KÉRDEDE A LEGSZEBB DÁNIÁBAN

Színpadí játék

Az előadást 1991. október 16-án, szerdán 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

XXXIV. évf. 10. (856.) szám

1991. X. 30.

SZÖG ÉS OLAJ

Pilinszky János születése 70. évfordulójának tiszteletére

M ű s o r

1. Pilinszky-mozaik – a költő művészetéről beszélt Hózsa Éva, Szathmári István, Szikora Judit és Viktor Györgyi
2. Mátyó Iván: Pilinszky – felolvasta Oláh Celesztina
3. Tilos csillagon – elmondta Füleki Erzsébet
4. Mégis nehéz, Verés – elmondta Kiss Árpád
5. Késő kegyelem – elmondta Gyarmati Erzsébet
6. Éjféli fürdés – elmondta Szabó Ágnes
7. A szerelem sivataga – elmondta Kornelija Kovačev
8. Gyász – elmondta Korhecz Ágnes
9. Novemberi elíziom – elmondta Kornelija Kovačev
10. Egy szenvedély margójára – elmondta Korhecz Ágnes
11. Terek – elmondta Kalmár Zsuzsanna
12. Azt hiszem – elmondta Füleki Erzsébet

13. Gótika – elmondta Kalmár Zsuzsanna
14. Magamhoz – elmondta Gyarmati Erzsébet

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1991. október 30-án, szerdán 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti termében tartottuk meg.

XXXIV. évf. 11. (857.) szám

1991. XI. 28.

MENNYEI SZÍNJÁTÉK

Babits Mihály halála ötvenedik évfordulójának tiszteletére

M ű s o r

A verseket előadta: Horváth Emma

1. Téli dal
2. Cigány a siralomházban
3. Fortissimo
4. Balázsolás
5. Jónás imája
6. Anyám nevére
7. Héphaisztosz
8. Részlet a Paysages intimes-ből: Mennyei színjáték
9. Messze... messze
10. Esti megérkezés
11. Cigánydal – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
12. Esti kérdés
13. Játszottam a kezével

Saját szerzeményeit zongorán előadta: Molcer Mátyás

Versillusztrációk: Fehér Margit

Az előadást 1991. november 28-án, csütörtökön 19 órai kezdettel
a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (858.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XXIV. évf. 18. (232.) szám

MOZGÓ MESEBOLT

Gyermekműsor

Szereplők:

Árus: Sziráczky Katalin, Inas: Bábolna Lilike

M ű s o r

1. Gazdag Erzsébet: Csalogató, Mesebolt
2. Weöres Sándor: Ujjé-vi mese
3. Lázár Ervin: A nagyravágyó feketeherceg
4. Mohácsi Éva: Kisvirág
5. Benedek Elek: Csalafintás Ferkó
6. Zelk Zoltán: A három nyúl

Bábmester: Hajnal Gyula és Katica Peic, kirakatmester: Török István

Az előadást 1991. december 10-én, kedden 16 órai kezdettel
Szabadka legrégebbi, Csikós Béla utcai óvodájában tartottuk meg.

SZÁZ ÉV SZÍNHÁZ

A Híd-díjas Gerold László köszöntése

Műsoron: részletek a szerző díjazott könyvéből

Fellépett: Lőrinc Zsuzsanna, Oláh Celesztina, Pajor Gizella és Pénovázt Márta

Bevezetőt mondott: Virág Mihály

Rendező: Horváth Emma

A szerzővel Krekity Olga beszélgetett

Az előadást 1991. december 19-én, csütörtökön 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (860.) szám

1991. XII. 27.

HÁNYAN VANNAK AZ APRÓSZENTEK?

A karácsonyi ünnepkör szokásai

Felléptek:

szabadkai regőlők, bajmoki betlehemesek és a Csáth Géza Művészetbaráti Kör tagjai

Közreműködött a Csujogató együttes Varga Attila vezetésével

A műsort összeállította és az összekötő szöveget írta: Beszédes Valéria

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1991. december 27-én, pénteken 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Pekár Lilla és Székely Mária

Rendkívüli (861.) szám

1991. XII. 29.

HÁNYAN VANNAK AZ APRÓSZENTEK?

A karácsonyi ünnepekör szokásai

Az előadást 1991. december 29-én, vasárnap 17 órai kezdettel a bajnati gerontológiai klubban tartottuk meg.

Rendkívüli (862.) szám

1991. XII. 30.

HÁNYAN VANNAK AZ APRÓSZENTEK?

A karácsonyi ünnepekör szokásai

Az előadást 1991. december 30-án, hétfőn 17 órai kezdettel a Gerontológiai Központ előadótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (863.) szám

1992. I. 22.

DÚDOLÓ

Fábri Géza előadóestje

Műsoron: megzenésített versek és népdalok

Bevezetőt mondott: Beszédes Valéria

Kísérő rendezvény: A Népkör kézimunkacsoportjának alkalmi tárlata

Az előadást 1992. január 22-én, szerdán 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

XXXV. évf. 1. (864.) szám

1992. I. 28.

FUTÓHOMOK

Majtényi Mihály- emlékest

M ű s o r

1. Vajda Gábor: Egy életmű értékei
2. Fagyosságok – felolvasta Tallós Zsuzsanna
3. Bige Jóska házassága – részlet – felolvasta Kasza Éva
4. Esetem a canzúrával – felolvasta Huzsvár József
5. Hétfőjű sárkány – részlet – felolvasta Sziráczy Katalin
6. Cirkusz – elmondta Kalmár Zsuzsanna

Közreműködött:

Kövecseg Hajnalka (ének)

Kísérő rendezvény:

Kiállítás a Városi Könyvtár Majtényi-anyagából Kunkin Zsuzsanna válogatásában és Katona János portrévariációiból

Rendező:

Horváth Emma

Az előadást 1992. január 28-án, kedden 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Lutz Irén

Rendkívüli (865.) szám

1992. II. 10.

FIGYELJ CSAK RÁ!

Vallomások a színészsorsról

Az est vendégei:

Heck Paula, Süveges Eta és Virág Mihály

A beszélgetést vezette:

Kasza Éva és Krekity Olga

Az előadást 1992. február 10-én, hétfőn 19 órai kezdettel
a Munkásegyletem földszinti termében tartottuk meg.

XXXV. évf. 2. (866.) szám

1992. II. 19.

VOLT EGYSZER EGY STÚDIÓ

Az egykori szabadkai színészképző stúdió hallgatóinak 25 éves találkozója

Fellépett: Albert Mária, Apró Ernő, Bata Ferenc, Kasza Éva,
Kelemen László, Medve Sándor, Ripcő László, Ruzsity Aranka,
Sebestyén Tibor, Takács Tibor, Vinczer Imre és
Vinczer Margit

A beszélgetést vezette:

Virág Mihály

Az előadást 1992. február 19-én, szerdán 19 órai kezdettel
a Munkásegyletem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (867.) szám

1992. II. 26.

MURO SAKOI – MINDENEM

Meditatív zenei est

Fellépett: id. Lakatos László, ifj. Lakatos László és ifj. Lakatos Mátyás

Az előadást 1992. február 26-án, szerdán 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (868.) szám

1992. III. 6.

Dudás Ödön

SZABADKA VÁROS TÖRTÉNETE

A könyvet Dobos János, Magyar László és Ulmer Gáspár méltatta

Közreműködött: Barabás Mónika, Huzsvár József és Oláh Celesztina

Magyar népdalokat énekelt: Baranovszky Edit

Az esten kapható volt a gondozásunkban megjelent kiadvány.

Az előadást, amelyet a Városi Könyvtárral együtt szerveztünk, 1992. március 6-án,
pénteken 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

XXXV. évf. 3. (869.) szám

1992. III. 31.

PÁRIZSI ELÉGIA

Magyar költők Franciaországról

Műsoron: Ady Endre, Bóka László, Garai Gábor, Györe Imre, Havas Endre,
József Attila, Juhász Gyula, Radnóti Miklós, Szép Ernő és Váci Mihály versei

Fellépett: Barabás Mónika, Gyarmati Erzsébet és Oláh Celesztina

Közreműködött: Végső József (zongora)

A verseket válogatta: Pénovázt Márta

Drapériák: Bačić Ilona, díszlet: Fehér Margit

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1992. március 31-én, kedden 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (870.) szám

1992. IV. 9.

MENNYEI SZÍNJÁTÉK

Babits Mihály-émlékest

Az előadást 1992. április 9-én, csütörtökön 19 órai kezdettel
a Gerontológiai Központ könyvtártermében tartottuk meg.

Rendkívüli (871.) szám

1992. IV. 10.

MENNYEI SZÍNJÁTÉK

Babits Mihály-émlékest

Az előadást 1992. április 10-én, pénteken 11 órai kezdettel
a bajai Ortutay Gyula Általános Iskola dísztermében tartottuk meg.

MENNYEI SZÍNJÁTÉK

Babits Mihály-emlékest

Az előadást 1992. április 10-én, pénteken 15 órai kezdettel
a bajai III. Béla Gimnázium dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (873.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XXV. évf. 1. (233.) szám

CSALÁN ÉS DARÁZS

Válogatás Karinthy Frigyes humoros írásából

Szereplők: Kasza Éva és Medve Sándor

Összeállította és rendezte: Barácius Zoltán

Az előadást 1992. április 16-án, csütörtökön 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

XXXV. évf. 4. (874.) szám

1992. IV. 29.

ROSTA

Csernus Ildikó és Kalmár Zsuzsanna előadóestje

M ű s o r

1. Arany János: Zách Klára – elmondta Csernus Ildikó
2. Arany János: A fülemile – elmondta Kalmár Zsuzsanna
3. Petőfi Sándor: Nem ver meg engem az Isten – elmondta Csernus Ildikó

Székely F. A. István

4. Petőfi Sándor: A csillagos ég – elmondta Kalmár Zsuzsanna
5. Petőfi Sándor: Arany János: Zách Klára – elmondta Csernus Ildikó
6. Arany János: A walesi bárdok – elmondta Kalmár Zsuzsanna
7. Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde (Ilma szerepe) – előadta Csernus Ildikó
8. Bródy Sándor: A dada (Erzsébet szerepe – részlet) – előadta Csernus Ildikó
9. Ady Endre: Áldásadás a vonatban – elmondta Kalmár Zsuzsanna
10. Ady Endre: Az öreg Kúnné – elmondta Csernus Ildikó
11. Babits Mihály: Jónás imája – elmondta Kalmár Zsuzsanna
12. Elizabeth Barrett-Browning: Mondd újra – Babits Mihály fordítása – elmondta Csernus Ildikó
13. József Attila: Az én ajándékom – elmondta Kalmár Zsuzsanna
14. József Attila: Szép csendesen aludj, Fiala asszonyok élete – elmondta Csernus Ildikó
15. Federico García Lorca: A kiontott vér – elmondta Kalmár Zsuzsanna
16. Federico García Lorca: A kis zarándokok – Jékely Zoltán fordítása – elmondta Csernus Ildikó
17. Simonyi Zoltán: A szeretet himnusza – elmondta Kalmár Zsuzsanna
18. Lannel Annamária–Nagy Ilona: Esszeveszték a mosogatáson – részlet a Paraszt-bibliából – elmondta Csernus Ildikó
19. Juan de Timoneda: Nem, nem alszom egymagam – elmondta Kalmár Zsuzsanna
20. Rab Zsuzsa: Altató – elmondta Csernus Ildikó
21. Zelk Zoltán: A három nyúl – elmondta Kalmár Zsuzsanna
22. Molnár Ferenc: Szülőfalum, Pest, A két kis angyal – elmondta Csernus Ildikó
23. Karinthy Frigyes: Szeretem az állatot – elmondta Csernus Ildikó
24. Kenyeres Kovács Márta: Csónakom kimostam – elmondta Csernus Ildikó

Az előadást 1992. április 29-én, szerdán 19 órai kezdettel a Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (875.) szám

1992. V. 7.

ROSTA

Csernus Ildikó és Kalmár Zsuzsanna előadóestje

Az előadást 1992. május 7-én, csütörtökön 20.30 órai kezdettel a Harambašić utcai diákothron dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (876.) szám

*Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad*

XXV. évf. 2. (234.) szám

Jean Paul Sartre

ZÁRT TÁRGYALÁS

Színháték

Szereplők

Estelle Rigault	Kalmár Zsuzsanna m. v.
Ines Serrano	Kis Mária
Joseph Garcin	Fekete János
Pincér	Kristály Klára

Rendező: Korica Miklós m. v.

Bevezetőt mondott: Pénovázt Márta

Az előadást 1992. május 21-én, csütörtökön 20 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Sipos Zoltán

Rendkívüli (877.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XXV. évf. 3. (235.) szám

A PAD – AZ ÉJSZAKA ÁRNYAI

Két némajáték

Szereplők:

Balázs Piri Árpád, Farkas Csongor, Huzsvár Attila, Laki Csabi és Szabó Tibor

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1992. május 25-én, hétfőn 14 órai kezdettel
a Népkör nagytermében tartottuk meg.

XXXV. évf. 5. (878.) szám

1992. V. 25.

BODZAVIRÁG

A Csáth Géza Művészetbaráti Kör ifjú versmondóinak és mímeseinek estje

M ű s o r

1. Lőrinc Zsuzsanna: Bevezető
2. Berzsényi Dániel: Az esthajnalhoz – elmondta Korhecz Ágnes
3. Vlado Gotovac: Első meditáció – fordította Ács Károly – elmondta Szabó Ágnes
4. Ivan Minatti: Valakit szeretned kell – fordította Fehér Ferenc – elmondta Korhecz Imola
5. Paszkal Gilevszki: A tér meghódítása – fordította Székely Magda – elmondta Szabó Ágnes
6. Risto Tošović: Kicsim, te sem vagy többé – fordította Fehér Ferenc – elmondta Korhecz Ágnes
7. Arany János: Szent László – részlet – elmondta Losonc Andrea
8. Babits Mihály: Messze... messze... – elmondta Korhecz Imola
9. A kulcslyuk (némajáték) – előadta Balázs Piri Árpád és Farkas Csongor

14. Lefelé folyik a Tisza (hat Tisza menti népdal) – előadta az énekkar és a citerazenekar
15. Tréfás találódsi – előadta Cseszko Árpád és Tóth Csongor
16. Moldvai csángó táncok – előadta a VIII. Vajdasági Rohambrigád Általános Iskola gyermek táncegyüttese, Nagy István (dob) és Varga Attila (sültü) – a táncokat Fekete Kornélia tanította be
17. Zelk Zoltán: A három nyúl – elmondta Kohajda Edit
18. Alan Alexander Milne: Bűnbocsánat – fordította Devecseri Gábor – elmondta Laki Csaba
19. Somogyi karikázó – előadta a Népkör Róna II. táncegyüttese

Kísérő rendezvény:

A Népkör kézimunkacsoportjának és szalmaképkészítőinek alkalmi kiállítása

Rendező: Horváth Emma

Az előadást, amelyet a Népkörrel együtt szerveztünk, 1992. június 8-án, hétfőn 19.30 órai kezdettel a vendéglátó egyesület nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (882.) szám

Kosztolányi Dezső

XXV. évf. 6. (238.) szám

Irodalmi Színpad

A PAD – AZ ÉJSZAKA ÁRNYAI

Két némajáték

Az előadást 1992. június 12-én, pénteken 11.30 órai kezdettel a Gyermekszínházban tartottuk meg.

Rendkívüli (883.) szám

1992. VI. 17.

FÁK

Nemes Nagy Ágnes- emlékest halálának egyéves évfordulóján

M ű s o r

1. Krekity Olga: Egy látogatás emlékei
2. Fák – elmondta Gyarmati Erzsébet
3. A lovak és az angyalok – elmondta Urbán Mária
4. Félelem – elmondta Gyarmati Erzsébet
5. A szabadsághoz – elmondta Krekity Olga
6. Eknáton jegyzeteiből – elmondta Urbán Mária
7. Mennyi minden – elmondta Oláh Magdolna
8. Lila fecske – elmondta Korhecz Imola
9. Fekete hattyú – elmondta Oláh Márta
10. Éva és a liba – elmondta Szecsei Sarolta
11. Jeromos, a remeterák – elmondta László Paulina
12. Ugróiskola – elmondta Peleszity Brigitta
13. Csillagszóró – elmondta Góli Kornélia
14. Mi van a szobában? – elmondta Laki Lilla
15. Nyári rajz – előadta Szemerédy Enikő és Varga Iván
16. Bors néni – részletek – előadta Lőrinc Zsuzsanna és Pajor Gizella

Kísérő rendezvény:

A Jovan Jovanović Zmaj Általános Iskola diákjai versillusztrációinak kiállítása

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1992. június 17-én, szerdán 19 órai kezdettel a Szabadegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Klasszikus, meditatív és népzene egyaránt szerepelt műsorainkon
Fábri Géza

Klasszikus, meditatív és népzene egyaránt szerepelt műsorainkon
Varga Attila

Rendkívüli (884.) szám

1992. VI. 29.

LÁDIKA

A Csáth Kör tagjai gyermekverseket mondanak

M ű s o r

1. Horváth Emma: Sok kis csillám a patakmederben
2. Évszakok, hónapok, napok (drávaszögi mondókák Lábadiné Kedves Klára gyűjtéséből) – elmondta Csesztkó Árpád és Tóth Csongor
3. Rákos Sándor: Öreganyó – elmondta Püspök Hajnalka
4. Donászy Magda: Fecskék – elmondta Kovács Evelin
5. Gárdonyi Géza: A kutya és a nyúl – elmondta Garai Ágnes
6. Móricz Zsigmond: A csizmadia malaca – elmondta Keiper Karolina
7. Képes Géza: A piros tehén – elmondta Garai Ágnes
8. Huray István: Gólyaegyetem – elmondta Keiper Karolina
9. Radnóti Miklós: Június – elmondta Kovács Evelin
10. Tréfás találósdí – elmondta Csesztkó Árpád és Tóth Csongor
11. Petőfi Sándor: A csámpás legény – elmondta Reznicek Gábor
12. Hervay Gizella: Kicsi mese – elmondta Góli Kornélia
13. Ősz – némajáték – előadták a műsor résztvevői
14. Fehér Ferenc: Hintázás – elmondta Góli Kornélia
15. Zelk Zoltán: Madáriskola – elmondta Nagy Kanász Andrea
16. Nemes Nagy Ágnes: Éva és a liba – elmondta Szecsei Sarolta
17. Alan Alexander Milne: Elveszett – elmondta Péter Izabella
18. Az eső (lett népmese) – elmondta Nagy Kanász Andrea
19. Branislav Crnčević: A padlásán történt – fordította Fehér Ferenc – elmondta Szecsei Sarolta
20. Kányádi Sándor: Birka-irka – elmondta Péter Izabella

21. Jovan Jovanović Zmaj: A pulyka és a veréb – fordította Fehér Ferenc – elmondta Góli Kornélia

22. Kassák Lajos: Kis bajok – elmondta Péter Izabella

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1992. június 29-én, hétfőn 17 órai kezdettel
a Gerontológiai Központ teraszán tartottuk meg.

Rendkívüli (885.) szám

1992. VII. 1.

LÁDIKA

A Csáth Kör tagjai gyermekverseket mondtak

Az előadást 1992. július 1-jén, szerdán 17 órai kezdettel
a Gerontológiai Központnak a pravoszláv temető mögötti otthonában tartottuk meg.

Rendkívüli (886.) szám

1992. VII. 16.

LÁDIKA

A Csáth Kör tagjai gyermekverseket mondtak

Az előadást 1992. július 16-án, csütörtökön 18 órai kezdettel
a Gombkötő utcai gerontológiai klubban tartottuk meg.

XXXV. évf. 8. (887.) szám

1992. VIII. 28.

AZ ÉN ARANYOM

175 évvel ezelőtt született Arany János

M ű s o r

1. Árva fiú – elmondta Laki Lilla
2. Szent László – elmondta Losonc Andrea
3. Mátyás anyja – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
4. A walesi bárdok – elmondta Szokol Ágnes
5. Híddavatás – elmondta Bakota Lídia
6. Tengerihántás – elmondta Krekity Olga
7. Vörös Rébék – elmondta Urbán Mária
8. A lepke – elmondta Korhecz Imola
9. Epigrammák – elmondta Laki Lilla
10. Írószobám – elmondta Dormán Andrea
11. A bajusz – elmondta Gyarmati Erzsébet
12. A fülemile – elmondta Kalmár Zsuzsanna

Bevezetőt mondott: Bosnyák István

Közreműködött: Huszár Elvira (ének)

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1992. augusztus 28-án, pénteken 19.30 órai kezdettel
a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (888.) szám

1992. IX. 18.

MENNYEI SZÍNJÁTÉK

Babits Mihály-émléket

Az előadást 1992. szeptember 18-án, pénteken 19 órai kezdettel
a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

MENNYEI SZÍNJÁTÉK

Babits Mihály- emlékest

Saját szerzeményeit zongorán előadta: Sipos Zoltán

Az előadást 1992. szeptember 21-én, hétfőn 18 órai kezdettel
a bajai zsinagógában tartottuk meg.

HÍMES LEPKE

A Csáth Kör tagjai mesét mondtak

M ű s o r

1. Horváth Emma: Bevezető
2. Hervay Gizella: Kicsi mese – elmondta Góli Kornélia
3. Hervay Gizella: Mondóka-mese – elmondta Laki Csaba
4. Fürtös Gusztáv: A forgó – elmondta Kohajda Edit
5. Balázs Anna: Anyu este mesél – elmondta Garai Ágnes
6. A farkas és a kecske (angol népmese) – fordította Gergely Kata – elmondta Nagy Kanász Andrea
7. Lázár Ervin: Virág szemű – elmondta Góli Kornélia
8. Mese a hiú szarvasról (angol népmese) – fordította Gergely Kata – elmondta Nagy Kanász Andrea
9. Gyárfás Endre: Dörmögőék zenekara – elmondta Oláh Magdolna
10. Kántor Zsuzsa: Ötven piros hálósapka – elmondta Oláh Márta
11. Szép Ernő: A csillagász meg a számár – elmondta Góli Kornélia
12. Szép Ernő: A lebbencs – elmondta Korhecz Imola
13. A három pösze (magyar népmese) – elmondta Nagy Kanász Andrea

Id. Lakatos László

Ifj. Lakatos László

A műsort vezette: Lőrinc Zsuzsanna
Közreműködött: Cvitkó Izabella (fuvola)
Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1992. szeptember 29-én, kedden 18 órai kezdettel
a Szabadegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (891.) szám

1992. X. 1.

HÍMES LEPKE

A Csáth Kör tagjai mesét mondtak

Az előadást 1992. október 1-jén, csütörtökön 17 órai kezdettel
a Szabadegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (892.) szám

1992. X. 14.

HÍMES LEPKE

A Csáth Kör tagjai mesét mondtak

Az előadást 1992. október 14-én, szerdán 11 órai kezdettel az
Ivan Goran Kovačić Általános Iskola dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (893.) szám

1992. X. 15.

HÍMES LEPKE

A Csáth Kör tagjai mesét mondtak

Az előadást 1992. október 15-én, csütörtökön 17 órai kezdettel
a Gombkötő utcai gerontológiai klubban tartottuk meg.

XXXV. évf. 10. (894.) szám

1992. X. 24.

ESZME-RÁCSBÓL KINÖVŐ IGÉZET

Vendégünk: Juhász Ferenc

M ű s o r

1. Dér Zoltán: Egy élő klasszikus körünkben
2. Bori Imre: Köszöntő
3. Juhász Ferenc: A kinőtt halál – elmondta Palágyi Szilvia
4. Juhász Ferenc: Világtűz – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
5. Juhász Ferenc: Elvágatás a képzelt lovon – elmondta Krekity Olga
6. Juhász Ferenc: Tűzliliom az éjszakában – elmondta Korhecz Ágnes

Az íróval Krekity Olga beszélgetett

Molcer Mátyás saját szerzeményeit adta elő zongorán

Az előadást, amelyet az Újvidéki Színházzal együtt szerveztünk, 1992. október 24-én,
szombaton 18 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (895.) szám

1992. XI. 12.

LÁDIKA

A Csáth Kör tagjai gyermekverseket mondtak

Műsorvezető: Lőrinc Zsuzsanna

Az előadást 1992. november 12-én, csütörtökön 15.30 órai kezdettel
a VIII. Vajdasági Rohambrigád Általános Iskola könyvtárában tartottuk meg.

Ifj. Lakatos Mátyás

Baranovszky Edit

XXXV. évf. 11. (896.) szám

1992. XI. 19.

REGE A FORRÁSRÓL

Krekity Olga előadóestje

M ű s o r

1. Berzsenyi Dániel: Vitkovics Mihályhoz
2. Ana Ahmatova: A tenger szélén – részletek – fordította Rab Zsuzsa
3. Arany János: Tengerihántás
4. Omer és Merima (délsláv népballada) – fordította Nagy László
5. Kőmfés Kelemenné – A falba épített asszony balladája (udvarhelyi változat)
6. Utasi Mária: Rege a forrásról
7. Nemes Nagy Ágnes: A szabadsághoz, Nem akarok
8. Miroslav Krleža: Nagysága látogatóban a cseléd beteg gyermekénél – fordította Ács Károly – előadta Korhecz Imola és Krekity Olga
9. Illyés Gyula: Mese az állatok nyelvén tudó juhászról – elmondta Korhecz Imola
10. Szép Ernő: Lebbencs – elmondta Korhecz Imola
11. Móra Ferenc: Ének a búzamezőkről – részlet

Bevezetőt mondott: Horváth Emma – Közreműködött: Varga Attila (furulya)

Az előadást 1992. november 19-én, csütörtökön 20.30 órai kezdettel
a Harambašić utcai diákoththonban tartottuk meg.

Rendkívüli (897.) szám

1992. XI. 23.

REGE A FORRÁSRÓL

Krekity Olga előadóestje

Közreműködött: Baranovszky Edit (ének) és Varga Attila (furulya)

Az előadást 1992. november 23-án, hétfőn 19 órai kezdettel
a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

A RÉSZEG HAJÓ

Arthur Rimbaud-emlékest

M ű s o r

1. Pénovátz Márta: A zseniális kölyök – felolvasta Horváth Emma
2. A szerelem sivatagai – részlet – elmondta Kiss Éva
3. Gyerekkor – részlet – fordította Rónay György – elmondta Korhecz Imola
4. Virágok – részlet – fordította Kardos László – elmondta Kiss Éva
5. A magánhangzók szonettje – fordította Tóth Árpád – elmondta Oláh Celesztina
6. Mondatok – részlet – fordította Rónay György – elmondta Korhecz Imola
7. Les effarés – elmondta Tanja Miletin
8. Napfény és hús – részlet – fordította Kardos László – elmondta Bogdán Enikő
9. A völgyben egy katona alszik – fordította Kosztolányi Dezső – elmondta Korhecz Imola
10. A részeg hajó – részlet – fordította Tóth Árpád – elmondta Szabó Ágnes

Közreműködött: Valentina Češnjevcar és Székely F. A. István (zongora)

Kísérő rendezvény:

Katona János versillusztrációinak alkalmi kiállítása

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1992. december 10-én, csütörtökön 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (899.) szám

1992. XII. 17.

A RÉSZEG HAJÓ

Arthur Rimbaud-emlékest

Az előadást 1992. december 17-én, csütörtökön 20.30 órai kezdettel a Harambašić utcai diákkotthonban tartottuk meg.

Rendkívüli (900.) szám

1992. XII. 27.

MENNYBŐL AZ ANGYAL

A székesegyház Szent Teréz énekkarának és az Életjel gyermekcsoportjának közös karácsonyi estje

Műsoron: a karácsonyi ünnepkör szokásai és dalai

Fellépett: Basity Gréta, Basity Petra, Góli Kornélia, Kohajda Edit, Kohajda Ervin, Kovács Evelin, Kovács Krisztián, Krekity Gabriella, László Paulina, Nagy Kanász Andrea, Oláh Magdolna, Oláh Márta, Péter Izabella, Sebők Csáki Zsuzsanna és Szecei Sarolta

A műsort Fazekas Erika és Lőrinc Zsuzsanna vezette

Vezényelt: msgr. Miocs József

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1992. december 27-én, vasárnap 17 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

A BÁRHOLNI LEÁNYOK

Weöres Sándor-est

M ű s o r

1. A kutya-tár – elmondta Sebők Csáki Zsuzsanna
2. Ujjé-vi mese – elmondta Nagy Kanász Andrea
3. Paripám csodaszép pejko – elmondta Basity Petra
4. Mese – elmondta Basity Gréta
5. Kergető, Egyszer volt egy ládika – elmondta Kohajda Ervin
6. Kismadarak – elmondta Kohajda Edit
7. Tillilli, tallalla – elmondta Oláh Magdolna
8. Románc – elmondta Oláh Márta
9. Szép a fenyő – elmondta Szecsei Sarolta
10. Buba éneke – elmondta Krekity Gabriella
11. Magyar etűdök – részletek – elmondta Kovács Evelin
12. Kisfiúk témáira – elmondta Kovács Krisztián
13. Regélő – elmondta Garai Ágnes
14. A bárholni leányok – elmondta László Paulina
15. Páros dal – elmondta Góli Kornélia
16. Sehallselát Dömtör – elmondta Péter Izabella
17. Zimzizim, Tapéta és árnyék – elmondta Laki Lilla

Közreműködött: Cvitkó Izabella (fuvola)

Kísérő rendezvény:

Pesztalics Márta és a Jovan Jovanović Zmaj Általános Iskola diákjai versillusztációinak közös kiállítása

Emil Gabrić

Dvoráckó Szabaszián

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1992. december 29-én, kedden 18 órai kezdettel
a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

XXXVI. évf. 1. (902.) szám

1993. I. 28.

ZSOLTÁR

Huszonöt éve hunyt el Füst Milán

M ű s o r

1. Horváth Emma: Az emberi lélek páratlan ismerője
2. Tavaszi dal, vándordal – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
3. Zsoltár – elmondta Urbán Mária
4. Kívánság – elmondta Oláh Celesztina
5. Szellemek utcája – elmondta Némedi Imre
6. A pásztor – elmondta Gyarmati Erzsébet
7. Nyilas hava – elmondta Lőrinc Erika
8. A szőlőműves – elmondta Horváth Emma és Lőrinc Zsuzsanna
9. Öregség – elmondta Horváth Emma
10. Nevetők – részletek – elmondta Krekity Olga
11. A magyarokhoz – elmondta Némedi Imre

Közreműködött:

Molcer Mátyás, aki improvizációit adta elő zongorán

Kísérő rendezvény:

Fehér Margit alkalmi versillusztrációinak kiállítása

Rendező:

Horváth Emma

Az előadást 1993. január 28-án, csütörtökön 20.30 órai kezdettel
a Harambašić utcai diákotthonban tartottuk meg.

Rendkívüli (903.) szám

1993. I. 29.

ZSOLTÁR

Huszonöt éve hunyt el Füst Milán

Az előadást 1993. január 29-én, pénteken 19 órai kezdettel
a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (904.) szám

1993. II. 23.

RAPPELLE-TOI – NE FELEDD!

Francia költők versei eredetiben, magyarul és szerbül

M ű s o r

1. Pénovázt Márta: Egy költészet erjesztő ereje
2. Paul Verlaine: Clair de lune – Mesečina – Holdfény – elmondta Horváth Emma, Olivera Stoiljković és Némedi Imre
3. Paul Verlaine: Chanson d'automne – Jesenja pesma – Őszi sanzon – elmondta Horváth Emma, Olivera Stoiljković és Némedi Imre
4. Paul Verlaine: Colloque sentimentale – Sentimentalni razgovor – Érzelmes beszélgetés – elmondta Horváth Emma, Lőrinc Zsuzsanna, Némedi Imre és Tanja Miletin

5. Arthur Rimbaud: Les effarés – elmondta Tanja Miletin
6. Guillaume Apollinaire: Je souhaite..., Le suicidé – elmondta Horváth Emma
7. Jacques Prévert: Déjeuner du matin – Jutarnji obrok – elmondta Horváth Emma és Olivera Stoilković
8. Jacques Prévert: Barbara – elmondta Horváth Emma és Tanja Miletin

Közreműködött: Farkas Csongor (pantomim)

Az előadást, amelyet a Jugoszláv–Francia Baráti Társaság szabadkai tagozatával együtt szerveztünk, 1993. február 23-án, kedden 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

XXXVI. évf. 2. (905.) szám

1993. II. 25.

VICCET MONDOK, DI, DÁ, DÚ!

Tréfa minden mennyiségben

Fellépett:

Góli Kornélia, Kohajda Edit, Kohajda Ervin, Krekity Gabriella, Laki Csaba, Nagy Kálmán, Oláh Magdolna, Oláh Márta, Sebők Csáki Zsuzsanna, Szabó Tibor, Szecsei Sarolta

Összekötő szöveg: Farkas Csongor és Némédi Imre

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1993. február 25-én, csütörtökön 19 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

XXXVI. évf. 3. (906.) szám

1993. III. 4.

ALKOTÁS: FOLYTONOS GYÖNYÖRŰSÉGEM

Könyvbemutató

Műsoron: Részletek Bordás Győző Fűzfásip és Bori Imre A jugoszláviai magyar irodalom rövid története c. könyvéből

A műveket méltatta: Bányai János, közreműködött: Kovács Frigyes

Kísérő rendezvények:

Akalmi kiállítás Bori Imre munkáiból, a Forum engedélyes könyvvására, Fehér Margit Füst Milán-illusztrációi

Az est vendégei: Bordás Győző és Bori Imre

Az előadást 1993. március 4-én, csütörtökön 18.30 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (907.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XXVI. évf. 1. (239.) szám

A PAD

Némajáték

Az előadást 1993. március 19-én, pénteken 10 órai kezdettel a Nép kör nagytermében tartottuk meg az amatőr színjátszó együttesek közséji szemléjén.

Rendkívüli (908.) szám

Kosztolányi Dezső

XXVI. évf. 2. (240.) szám

Irodalmi Színpad

JÁTÉK

Performance

Szereplők: Kohajda Edit, Korhecz Ágnes, Korhecz Imola és Szabó Ágnes

Rendező: Horváth Emma

Az előadást Nemes Fekete Edit szobrainak felhasználásával 1993. március 19-én, pénteken 11 órai kezdettel a Népkör nagytermében tartottuk meg az amatőr színjátszó együttesek községi szemléljén.

Rendkívüli (909.) szám

Kosztolányi Dezső

XXVI. évf. 3. (241.) szám

Irodalmi Színpad

JÁTÉK

Performance

Az előadást 1993. március 21-én, vasárnap 16 órai kezdettel a Népkör nagytermében tartottuk meg a Magyar Televízió Ki mit tud? vetélkedőjének körzeti versenye keretében.

Rendkívüli (910.) szám

Kosztolányi Dezső

XXVI. évf. 4. (242.) szám

Irodalmi Színpad

EGY UNALMAS DÉLUTÁN

Némajáték

Szereplők: Garai Ágnes, Góli Kornélia, Kiss Jennifer, Kiss Noémi, Kohajda Edit, Kovács Evelin, Laki Csaba, Nagy Kanász Andrea, Oláh Magdolna, Oláh Márta és Szabó Tibor

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1993. április 30-án, pénteken 11.30 órai kezdettel a csantavéri színház nagytermében tartottuk meg a gyermekszínjátszók körzeti szemléljén.

XXXVI. évf. 4. (911.) szám

1993. IV. 30.

TILLILLI, TALLALLA

Gyermekversmondók estje

Músorton: Kosztolányi Dezső, Osvát Erzsébet, Pap József, Szűcs Imre és Weöres Sándor versei

Fellépett: Cseszkó Árpád, Garai Ágnes, Kiss Jennifer, Kiss Noémi, Kohajda Edit, Kohajda Ervin, Kovács Evelin, Laki Csaba, Nagy Kanász Andrea, Oláh Magdolna, Oláh Márta, Péter Izabella, Szabó Tibor, Szecsei Sarolta, Tóth Csongor, Virág Ildikó

Közreműködött a Lányi Ernő Művelődési Egyesület Pandajos kettőse

A bevezetőt és az összekötő szöveget írta és elmondta:

Lőrinc Zsuzsanna

Kísérő rendezvény:

Kiállítás a Városi Könyvtár gyermekkönyveiből

Az előadást 1993. április 30-án, pénteken 19 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Varga Péter karnagy évtizedek óta segíti munkánkat

Rendkívüli (912.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XXVI. évf. 5. (243.) szám

MOZGÓ MESEBOLT

Sziráczy Katalin önálló műsora

Az előadást 1993. május 5-én, szerdán 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (913.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XXVI. évf. 6. (244.) szám

EGY UNALMAS DÉLUTÁN

Némajáték

Az előadást 1993. május 23-án, vasárnap 17 órai kezdettel
a becsei színházban tartottuk meg a gyermekszínházi játékok tartományi szemléjén.

XXXVI. évf. 5. (914.) szám

1993. V. 24.

RIADT KÉRDÉS

Urbán Mária önálló előadóestje

M ű s o r

1. Füst Milán: Zsoltár
2. Nemes Nagy Ágnes: A lovak és az angyalok
3. Kosztolányi Dezső: A húgomat a bánat eljegyezte
4. Ács Károly: Riadt kérdés
5. Szergej Vasziljevics Rachmaninov: Elégie op. 3 – zogorán előadta Szlovják István
6. Varga Katalin: Az egyszemélyes élet

7. Tóth Éva: Solveig utolsó levele
8. Szabó Lőrinc: Valami örök
9. Improvizáció – zongorán előadta Szlovják István
10. Arany János: Vörös Rébék
11. Szergej Vasziljevics Rachmaninov: Esz-dúr etűd op. 33 – zongorán előadta Szlovják István
12. Juhász Gyula: Ovidius levele Júliához
13. Louis Aragon: Nincs boldog szerelem
14. Nagy László: Ki viszi át a szerelmet?
15. Ludwig von Beethoven: Esz-dúr szonáta, 2. tétel, op. 14 – zongorán előadta Szlovják István
16. Ács Károly: Menetrend dicsérete
17. Nagy László: József Attila
18. Babits Mihály: Balázsolás
19. Ivo Andrić: Ex ponto (részlet)

Az előadást 1993. május 24-én, hétfőn 19.30 órai kezdettel
a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

XXXVI. évf. 6–7. (915.) szám

1993. VI. 15.

AKI VESZ, ANNAK LESZ

Az Életjel és a Lányi Ernő Művelődési Egyesület közös évadzáró előadása

M ű s o r

1. Székely bokréta – a dalokat hangszerelte Varga Péter – előadta a Lányi Ernő Művelődési Egyesület ének- és citerazenekara – szólót énekelt Kiss Gizella és Perna Ágnes
2. Fehér Ferenc: Erdőtlen erdő – elmondta Oláh Celesztina
3. Weöres Sándor: Vásár – elmondta Elor Emína
4. Petőfi Sándor: Egy goromba tábornokhoz – elmondta Farkas Csongor
5. Magyar népdalok – előadta az Ivan Goran Kovačič Általános Iskola kiskórusa
6. Kosztolányi Dezső: Kip, kop, köveznek – elmondta Góli Kornélia és Kohajda Edit
7. Kosztolányi Dezső: Mostan színes tintákról álmodom – elmondta Pravda Tímea
8. Czuczor Gergely: A falusi kislány Pesten – elmondta Korhecz Ágnes
9. Akácfa, akácfa (dél-alföldi népdalcsokor) – előadta a Lányi Ernő Művelődési Egyesület Lúdtoll citerazenekara – szólót énekelt Szikora Zoltán
10. Móra Ferenc: Sosevolt király bánata – elmondta Korhecz Imola
11. Kormos István: Mörren-Morcogi Micó tejet vásárol – elmondta Szabó Ágnes
12. Tisza felől, Duna felől (dél-alföldi népdalcsokor) – előadta a Lányi Ernő Művelődési Egyesület leánykórusa
13. Tóth Árpád: A holdkóros apród története – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
14. Devecseri Gábor: Papageno verse – elmondta a szavalókórus (Góli Kornélia, Kohajda Edit, Oláh Márta, Virág Ildikó)
15. Al-dunai székely népdalok – előadta a Lányi Ernő Művelődési Egyesület Csujogató népzenei együttese
16. Bogdánfi Sándor: Csépelő Imre: Fehér rőnd – előadta Némedi Imre

A népzenei együttesek szakvezetői: Varga Attila és Varga Péter

Az összekötő szöveget írta és elmondta:

Lőrinc Zsuzsanna, Némedi Imre és Oláh Celesztina

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1993. június 15-én, kedden 19.30 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

MŰKEDVELŐK

Színpadi játék Szenteleky Kornél verseiből

Szereplők

Szenteleky	Némedi Imre
Tanítónő	Szép Melinda
A szépség angalkája	Góli Kornélia

A műsorban elhangzott versek:

Bácskai éjjel, Milyen jó lenne..., Szélmalomharc, Ákácok az őszben

Közreműködött: Góli Andor (trombita)

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1993. augusztus 20-án, pénteken 12 órai kezdettel a szivácsi Szenteleky Kornél Művelődési Egyesület nagyertermében tartottuk meg az ifró születésének századik és halálának hatvanadik évfordulója alkalmából.

MŰKEDVELŐK

Színpadi játék Szenteleky Kornél verseiből

Szereplők

Szenteleky	Némedi Imre
Tanítónő	Lőrinc Zsuzsanna

A Lányi Ernő Művelődési Egyesület ifróje citerásai

Postáskisasszony Szép Melinda
A szépség angalkája Nagy Kanász Andrea

Közreműködött: Góli Andor (trombita)

Bevezetőt mondott: Vajda Gábor

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1993. augusztus 30-án, hétfőn 19.30 órai kezdettel
a Szabadegyetem földszinti nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (918.) szám

1993. IX. 13.

NYÁRI RAJZ

Nagy Kanász Andrea és Góli Kornélia előadóestje

M ű s o r

1. Nemes Nagy Ágnes: Nyári rajz – elmondta Nagy Kanász Andrea
2. Szabó Lőrinc: Nefelejcs – elmondta Góli Kornélia
3. Kiss Dénes: Cécó – elmondta Nagy Kanász Andrea
4. Fehér Ferenc: Kereső, Névsoroló – elmondta Garai Ágnes és Góli Kornélia
5. Károlyi Amy: Aranyablak – elmondta Nagy Kanász Andrea
6. Weöres Sándor: Déli felhők – elmondta Nagy Kanász Andrea
7. Weöres Sándor: Páros dal – elmondta Góli Kornélia
8. Alan Alexander Milne: A szél hova fut? – elmondta Nagy Kanász Andrea
9. Leonardo da Vinci: A rák és az osztriga – fordította Zoltán Aranka – elmondta Nagy Kanász Andrea
10. Benedek Elek: A bor – elmondta Góli Kornélia
11. Zelk Zoltán: Madáriskola – elmondta Nagy Kanász Andrea
12. Jovan Jovanović Zmaj: A kacska és a béka – fordította Fehér Ferenc – elmondta Góli Kornélia
13. Júlia szép leány (székely népballada) – elmondta Góli Kornélia
14. Fekete István: Fecskemadár – elmondta Nagy Kanász Andrea
15. Németh István: Egy mondat – elmondta Góli Kornélia
16. Kiss Dénes: Ékes anyanyelv – elmondta Nagy Kanász Andrea
17. Lázár Ervin: Virágszem – elmondta Góli Kornélia
18. Szabó Lőrinc: Kis Klára csodálkozik – elmondta Nagy Kanász Andrea
19. Fehér Ferenc: Kiszámoló – elmondta Garai Ágnes és Góli Kornélia
20. A három pösze (magyar népmese) – elmondta Nagy Kanász Andrea

Közreműködött: Góli Andor (trombita)

Összekötő szöveg:

Némedi Imre és Szép Melinda

Kísérő rendezvény:

Katona János gyermekportréinak alkalmi kiállítása

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1993. szeptember 13-án, hétfőn 19 órai kezdettel
a Szabadegyetem földszinti nagytermében tartottuk meg.

HALOTTAK NAPJA BÉCSBEN

Havas Judit és Budai Ilona budapesti előadóművészek önálló estje

Műsoron: Kányádi Sándor versei és műfordításai, valamint erdélyi népdalok

Az előadást 1993. szeptember 23-án, csütörtökön 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (920.) szám

1993. IX. 24.

HALOTTAK NAPJA BÉCSBEN

Havas Judit és Budai Ilona budapesti előadóművészek önálló műsora

Az előadást 1993. szeptember 24-én, pénteken 10 órai kezdettel a Svetozar Marković Gimnázium dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (921.) szám

1993. X. 20.

ŐSÖK JUSSÁN

Kontra Ferenc két könyvének bemutatója

Műsoron: Részletek az Ősök jussán és a Kalendárium című kötetből

Közreműködött: Némedi Imre és Szép Melinda

Az este vendége: Kontra Ferenc

Az íróval Vajda Gábor beszélgetett

Az előadást, amelyet a Szabad Líceummal együtt szerveztünk, 1993. október 20-án, szerdán 19 órai kezdettel a Szabadegyetem földszinti nagytermében tartottuk meg.

Évadzáró előadásaink állandó vendége volt a Lányi Ernő Művelődési Egyesület vegyes kórusa

PIERRETTE A TEMPLOM ELŐTT

Színpadi játék Szenteleky Kornél útirajzaiból

Szereplők: Farkas Csongor, Némedi Imre és Szép Melinda

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1993. október 23-án, szombaton 12.30 órai kezdettel a sziváci Szenteleky Kornél Művelődési Egyesület nagytermében tartottuk meg a Szenteleky-napok keretében.

KIKÖTŐ

A harmincöt éves élőújás jubileumi estje

M ű s o r

1. Nyikolaj Rimszkij-Korszakov: Pater noster – előadta a Pro Musica Kamarakórus, vezényelt Égető Gabriella
2. Füst Milán: A magyarokhoz – elmondta Némedi Imre
3. Antonio Vivaldi: Gratas, Magnam gloriam – előadta a Pro Musica Kamarakórus, vezényelt Égető Gabriella
4. Kasza József, Dudás Károly és Milovan Miković köszöntője
5. Liszt Ferenc: Paganini-etűd – zongorán előadta Székely F. A. István
6. Szathmári István: Felmondásom története – felolvasta Pajor Gizella
7. Szergej Rachmaninov: Etűd-kép – zongorán előadta Szlovják István
8. Fehér Ferenc: Erdőtlen erdő – elmondta Oláh Celesztina
9. Szergej Rachmaninov: Vocalise – zongorán előadta Péter Katalin
10. Váci Mihály: Szélfő, mint a szél – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
11. Kosztolányi Dezső: A szegény kisgyermek panaszai – részletek – elmondta Korhecz Ágnes
12. Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde (Az éj monológja) – elmondta Szabó Ágnes
13. Radnóti Miklós: Előhang egy monodramához – elmondta Krekity Olga
14. Ady Endre: Intés az őrzőkhöz – elmondta Jónás Gabriella
15. Zerkovitz Béla: Minden csak komédia – előadta Korica Miklós, zongorán kísérté Végső József
16. Radnóti Miklós: Sem emlék, sem varázslat – elmondta Jónás Gabriella
17. Dékán Frigyes–Szécsén Mihály: Szalonspicc – előadta Korica Miklós, zongorán kísérté Végső József
18. Bácskai dalcsozor – előadta a Lányi Ernő Művelődési Egyesület Lúdtoll citerazenekara, művészeti vezető Varga Péter
19. Arany János: A fülemile – elmondta Korhecz Imola
20. Székely bokréta – előadta a Lányi Ernő Művelődési Egyesület népzenei együttese, művészeti vezető Varga Péter
21. Fazekas Mihály: Ludas Matyi – elmondta Farkas Csongor
22. Moldvai dalcsozor – előadta a Csujogató együttes, művészeti vezető Varga Attila
23. Kiss Dénes: Ékes anyanyelv – elmondta Nagy Kanász Andrea
24. Bartók Béla: Tizenöt parasztdal – zongorán előadta Bajjić Ágnes

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1993. október 27-én, szerdán 19 órai kezdettel a városháza dísztermében tartottuk meg.

A Népkör triója Ortutay Gyula néprajztudós emlékestjén

XXXVI. évf. 11. (924.) szám

1993. XI. 25.

ÉKSZEREK

Összeállítás Guy de Maupassant halálának századik évfordulója alkalmából

M ű s o r

1. Majstor francuske novelistike – uvodne reči Judite Plankoš
2. Pénovátz Márta: Zászlóhajtás Maupassant emléke előtt – a magyar és a francia szöveget felolvasta Horváth Emma
3. Havas éj – elmondta Korhecz Ágnes
4. Noć – kazivala Branislava Dragičević
5. Rettégés – elmondta Oláh Celesztina
6. Mali vojnik – čitala Branka Simić
7. A holdsugár dala – előadta Garai Ágnes és Góli Kornélia
8. Fölfedezés – elmondta Varga Ferenc
9. Le parapluie – részlet – felolvasta Daniel Sikra
10. Deux amis – részlet – felolvasta Milka Zrnić
11. Oncle Jules – részlet – felolvasta Anita Tumbas
12. Séta – elmondta Némedi Imre
13. A madarász – elmondta Korhecz Imola
14. A szerelem – részlet – elmondta Szép Melinda
15. Uccai beszélgetés – előadta Fargas Csongor és Némedi Imre

A verseket Kosztolányi Dezső fordította

Johann Sebastian Bach és Alessandro Scarlatti műveit Vizin Kornél adta elő zongorán

Kísérő rendezvények:

Katona János versillusztrációinak kiállítása, alkalmi tárlat a Városi Könyvtár anyagából

Rendező: Horváth Emma

Az előadást, amelyet a Jugoszláv–Francia Társaság szabadkai tagozatával, a Svetozar Marković Gimnáziummal és a Városi Könyvtárral együtt szerveztünk, 1993. november 25-én, csütörtökön 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

XXXVI. évf. 12. (925.) szám

1993. XII. 30.

ÓDA A TÖRVÉNYHOZÓHOZ

Megemlékezés Illyés Gyuláról halálának tizedik évfordulóján

M ű s o r

1. Vajda Gábor: Egy életmű lényege
2. Havas emlék – elmondta Varga Ferenc
3. Szerelem 5. – elmondta Oláh Celesztina
4. Paprikák – elmondta Losonc Andrea
5. Hajnali fény – elmondta Laki Lilla
6. Újoncok – elmondta Palágyi Szilvia
7. Egy barackfára – elmondta Némedi Imre
8. Rózsáék korai hóban – elmondta Nagy Abonyi Valéria
9. Betyár – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
10. Utóhang – elmondta Szép Melinda
11. Két vers egy kutyáról – elmondta Kasza Éva
12. Elégia – elmondta Péter Gyarmati Erzsébet
13. Elmúltam harminc – elmondta Pajor Gizella
14. Thébai menekülő – elmondta Kalmár Zsuzsanna
15. Óda a törvényhozóhoz – elmondta Némedi Imre

Rendezte:

Horváth Emma

Zongorán közreműködött :

Szlovják István

Az előadást 1993. december 30-án, csütörtökön 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (926.) szám

1994. I. 6.

BETLEHEMI KIRÁLYOK

A karácsonyi ünnepkör tiszteletére

M ű s o r

1. Harmatozzatok, égi magasok (Tárkányi gyűjteménye) – előadta a székesegyház Szent Teréz vegyes kórusa Miocs József vezetésével
2. Ismeretlen szerző: Örök adventben – elmondta Oláh Celesztina
3. Juhász Gyula: Roráte – elmondta Némedi Imre
4. Kapossy György: Ó boldog Betlehem, áldások városa; Adeste fideles (Bárdos Lajos feldolgozása); Zsaskovszky József: A kis Jézus megszületett; Mennyből az angyal (gimesi gyűjtemény) – előadta a székesegyház Szent Teréz vegyes kórusa Miocs József vezetésével
5. Gyülvézi István: Karácsony felé – elmondta Kasza Éva
6. Juhász Gyula: Karácsony felé – elmondta Oláh Celesztina

7. Blaskó Mária: Karácsonyra – elmondta Palágyi Szilvia
8. Szabó Magda: Karácsony – elmondta Korhecz Imola
9. Georg Friedrich Hndel: Adaggio – előadta Kalmár Tímea (gordonka), Veréb Györgyi (gordonka) és Szlovják István (zongora)
10. József Attila: Karácsony – elmondta Laki Lilla
11. Tárkányi Béla: Karácsonyi ének – elmondta Kasza Éva
12. Babits Mihály: Karácsonyi ének – elmondta Némedi Imre
13. Ady Endre: Karácsony – elmondta Nagy Abonyi Valéria
14. Endrődi Sándor: Karácsony – elmondta Szép Melinda
15. Franz Gruber: Csendes éj, boldog éj; Simon Jukundián: Dicsőség mennyben az Istennek; Johann Sebastian Bach: Ma minden angyal dalra kel; Gárdonyi Géza: Fel nagy örömrre – előadta a székesegyház Szent Teréz vegyes kórusa Miocs József vezetésével
16. Ölbey Irén: Megszületett – elmondta Horváth Árpád
17. Ady Endre: A Jézuska tiszteletére – elmondta Laki Lilla
18. Móra László: Karácsony édes ünnepén – elmondta Nagy Abonyi Valéria
19. Lelki dal, Csillag puha éjben – előadta a Szent Teréz székesegyház ifjúsági énekkara Miocs József vezetésével
20. József Attila: Betlehemi királyok – elmondta Horváth Emma
21. J. Schnabel: Transeamus usque Betlehem – előadta a székesegyház Szent Teréz vegyes kórusa Miocs József vezetésével

A bevezetőt és az összekötő szöveget írta és elmondta:
Lőrinc Zsuzsanna

Az előadást 1994. január 6-án, csütörtökön 18 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Ének és tánc forrt egybe Lackó Illés koreográfiájában

HAVAS EMLÉK

Válogatás a gyermekirodalomból

M ű s o r

1. Weöres Sándor: Ujjé-vi mese – elmondta Nagy Kanász Andrea
2. Szabó Lőrinc: A szél meg a nap – elmondta Basity Gréta
3. Szabó Lőrinc: Esik a hó – elmondta Basity Petra
4. Illyés Gyula: Havas emlék – elmondta Kiss Jennifer
5. Szabó Lőrinc: Madarak – elmondta Góli Kornélia
6. Pap József: Lángos és kenyérke – elmondta Kovács Evelin
7. Johann Sebastian Bach: Mentüett – fuvolán előadta Cvitkó Izabella
8. Alan Alexander Milne: Bűnbocsánat – fordította Devecseri Gábor – elmondta Laki Csaba
9. Weöres Sándor: Paripám csodaszép pejék – elmondta Basity Petra
10. Szabó Lőrinc: Cila – elmondta Kovács Evelin
11. Jovan Jovanović Zmaj: A macska egérlakodalomba megy – fordította Fehér Ferenc – elmondta Kiss Jennifer
12. Tordon Ákos: A lánchíd oroszánjai – elmondta Sebők Csáki Zsuzsanna
13. Csanádi Imre: Őszkőszöntő – elmondta Basity Gréta
14. Kassák Lajos: Japán kakasom – elmondta Sebők Csáki Zsuzsanna
15. Tamkó Sirató Károly: Kongó bolt – elmondta Basity Petra
16. Kakukknóta (angol népköltés) – fordította Szabó Lőrinc – elmondta Sebők Csáki Zsuzsanna
17. Giuseppe Garibaldi: Etűd – fuvolán előadta Cvitkó Izabella
18. A tiszta lány (jugoszláviai magyar népmese) – elmondta Kovács Evelin
19. A három pösze (magyar népmese) – elmondta Nagy Kanász Andrea
20. Nádor Tamás: Haspók Istók és Kaja Kristóf – elmondta Kiss Jennifer
21. Szűcs Imre: Tintakék – elmondta Kohajda Edit
22. Weöres Sándor: Sehall, selát Dömötör – elmondta Basity Gréta
23. Szabó Lőrinc: Kis Klára csodálkozik – elmondta Nagy Kanász Andrea
24. Horgas Béla: Három kavics – elmondta Garai Ágnes
25. Guy de Maupassant: A holdsugár dala – fordította Kosztolányi Dezső – előadta Garai Ágnes és Góli Kornélia
26. József Attila: Kertész leszek – elmondta Laki Csaba
27. P. Giovanni Battista Martini: Gavotte, 2. tétel – fuvolán előadta Cvitkó Izabella

A műsort rendezte és vezette: Horváth Emma

Az előadást 1994. január 13-án, csütörtökön 17 órai kezdettel
a Gerontológiai Központ előadótermében tartottuk meg.

KEREK ASZTALON KEDVES VERSEIM

Vers- és prózamondóink vallomásai

M ű s o r

1. Horváth Emma: Nézz a csodára
2. Dsida Jenő: Templomablak – elmondta Horváth Emma
3. Simon István: Petőfi Aranyéknál – elmondta Korhecz Ágnes
4. Radnóti Miklós: Nem tudhatom – elmondta Oláh Celesztina

5. Vas István: Etruszk szarkofág – elmondta Pajor Gizella
6. Utasi Mária: Rege a forrásról – elmondta Krekity Olga
7. Popper Péter: Mese az igazság győzelméről – elmondta Palágyi Szilvia
8. Csokonai Vitéz Mihály: Szerелеmdal a csikóbőrös kulacshoz – elmondta Szép Melinda
9. Tóth Árpád: A holdkóros apród története – elmondta Losonc Gyula
10. Tóth Árpád: Április – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
11. Zelk Zoltán: Az állatok iskolája – elmondta Péter Angéla
12. Szabó Lőrinc: Dsuang Dszi álma – elmondta Gyarmati Erzsébet
13. Nemes Nagy Ágnes: Jeromos, a remeterák – elmondta Korhecz Imola
14. Csépe Imre: Tarisznyás emberek – előadta Némedi Imre
15. Babits Mihály: Engesztelő ajándék – elmondta Vass Éva

Közreműködött: Szlovják István (zongora)

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1994. január 31-én, hétfőn 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

XXXVII. év. 2. (929.) szám

1994. II. 14.

A FÉNYÍRÓ

Kalapis Zoltán Híd-díjas író szerzői estje

Műsoron: részletek a Betűk és képek és a Régi vízvilág a Bácskában és Bánátban c. könyvből, valamint Pap József Záradék c. verse

Közreműködött: Farkas Csongor, Losonc Gyula, Nagy Abonyi Valéria és Némedi Imre, valamint a Lányi Ernő Művelődési Egyesület Pandajos citeraduója (Csordás Árpád és Szikora Zsombor)

Bevezetőt mondott: Vajda Gábor

Rendező: Horváth Emma

Kísérő rendezvény: Kalapis Zoltán munkásságát bemutató alkalmi kiállítás a Városi Könyvtár anyagából Kunkin Zsuzsanna válogatásában

Az előadást 1994. február 14-én, hétfőn 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (930.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XXVII. évf. 1. (247.) szám

KÉT RÉSZBEN

Versműsor

Műsor

I.

1. Zelk Zoltán: Gyermekbárat – részletek – elmondta Péter Izabella
2. Bella István: Vigasztaló – elmondta Kovács Evelin
3. Thurzó Lajos: Kis juhásznak... – elmondta Nagy Kanász Andrea
4. Szabó Lőrinc: Esik a hó – elmondta Basity Petra
5. Szabó Lőrinc: A szél meg a nap – elmondta Basity Gréta
6. MórícZ Zsigmond: Koldus verebek – elmondta Oláh Márta

7. Szabó Lőrinc: Madarak – elmondta Góli Kornélia
8. Ács Károly: A bőrek – elmondta Laki Csaba
9. Brasnyó István: A kovácshoz járok újabban – elmondta Szabó Tibor
10. Nádor Tamás: Haspók Istók és Kaja Kristóf – elmondta Kiss Jennifer
11. Petőfi Sándor: Arany Lacinak – elmondta Kiss Noémi
12. Huray István: Gólyaegyetem – elmondta Keiper Karolina
13. Tordon Ákos: A Lánchíd oroslánjai – elmondta Sebők Csáki Zsuzsanna
14. Gárdonyi Géza: A kutya meg a nyúl – elmondta Garai Ágnes
15. Miroslav Valek: Hol a kulcs? – fordította Rab Zsuzsa – elmondta Oláh Magdolna

II.

UNALMAS DÉLUTÁN

Improvizáció és némajáték

Szereplők: Garai Ágnes, Góli Kornélia, Kiss Jennifer, Kiss Noémi, Kohajda Edit, Kovács Evelin, Laki Csaba, Nagy Kanász Andrea, Oláh Magdolna, Oláh Márta és Szabó Tibor

A műsort vezette és rendezte: Horváth Emma

Az előadást 1994. március 1-jén, kedden 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

XXXVII. évf. 3. (931.) szám

1994. III. 15.

LEGKEDVESEBB VERSEIM

Versmondóink vallomása

1. Petőfi Sándor: A tavaszhoz – elmondta Korhecz Imola
2. Simon István: Petőfi Aranyéknál – elmondta Korhecz Ágnes
3. Kosztolányi Dezső: A szegény kisgyermek panaszai – három részlet – elmondta Szabó Ágnes
4. Guy de Maupassant: Szerelem vége – részletek – fordította Kosztolányi Dezső – elmondta Szép Melinda
5. Pablo Neruda: A rőzseillathoz – fordította Somlyó György – elmondta Korhecz Ágnes
6. Vlado Gotovac: Az első meditáció – fordította Ács Károly – elmondta Szabó Ágnes
7. Csokonai Vitéz Mihály: Szerlemdal a csikóbőrs kulacshoz – elmondta Szép Melinda
8. Tóth Árpád: Április – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
9. Garay János: Az obsitos – részlet – elmondta Farkas Csongor
10. Zelk Zoltán: Az állatok iskolája – elmondta Péter Angéla
11. Zelk Zoltán: Gyermekbánat – elmondta Péter Izabella

A műsort vezette: Horváth Emma

Az előadást 1994. március 15-én, kedden 17.30 órai kezdettel a Žarko Zrenjanin utcai gerontológiai klubban tartottuk meg.

XXXVII. évf. 4. (932.) szám

1994. IV. 13.

HA ÖNMAGÁVÁ VÁLTOZNA A SZÓ

Tornai József szerzői estje

M ű s o r

1. Az ablakban begónia – elmondta Zsoldos Kristóf
2. József, az újrakezdő – elmondta Némedi Imre
3. Nem tudsz arról – elmondta Góli Kornélia

4. Gyerekkori rajz – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
5. Azt akarja – elmondta Farkas Csongor
6. A Tornai-vér – elmondta Zsoldos Kristóf
7. Egész úton – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
8. Ha isten szeret – elmondta Némedi Imre
9. Kassák hold-koronásan – elmondta Korhecz Ágnes
10. T. S. Eliot tésztát főz – elmondta Szabó Ágnes
11. Gyökér, gyökér – elmondta Szép Melinda
12. Ó, természet-anya – elmondta Varga Ferenc
13. Ne legyetek szomorúak – elmondta Góli Kornélia
14. Ha önmagává változna a szó – elmondta Korhecz Imola

Bevezetőt mondott: Vajda Gábor

Az est vendégeivel: Tornai Józseffel és Szakolczay Lajossal Gubás Ágota beszélgetett

Az előadást, amelyet a Szabad Líceummal együtt szerveztünk,
1994. április 13-án, szerdán 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (933.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XXVII. évf. 2. (248.) szám

GYERTYAFÉNYBEN

Performance

Előadta: Góli Kornélia

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1994. április 20-án, szerdán 12.30 órai kezdettel
a Gyermekszínházban tartottuk meg a gyermekszínházszók közséjgi szemléjén.

Irodalmi rendezvényeink gyakori társszerzője: Fehér Margit képzőművész

Rendkívüli (934.) szám

Kosztolányi Dezső

XXVII. évf. 3. (249.) szám

Irodalmi Színpad

Tolnai Ottó

CÁPÁCSKÁM, APU

Előadta: Szép Melinda

GYERTYAFÉNYBEN

Performance

Előadta: Góli Kornélia, Keiper Karolina, Kiss Jennifer, Kiss Noémi, Márton Márton,
Nagy Kanász Andrea, Oláh Celesztina és Oláh Márta

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1994. április 20-án, szerdán 20.30 órai kezdettel a diákotthonban tartottuk meg.

Rendkívüli (935.) szám

Kosztolányi Dezső

XXVII. évf. 4. (250.) szám

Irodalmi Színpad

Tolnai Ottó

CÁPÁCSKÁM, APU

GYERTYAFÉNYBEN

Performance

Az előadást 1994. április 21-én, csütörtökön 16.30 órai kezdettel a bajmoki
Amatőrszínházban tartottuk meg az amatőr színjátszó együttesek községi szemléjén.

XXXVII. évf. 5. (936.) szám

1994. V. 4.

ÉRKEZÉS

Somlyó György-est

M ű s o r

1. Vajda Gábor: Tisztelgés egy életmű előtt
2. Barackfa – elmondta Korhecz Ágnes
3. Mese a virágról – elmondta Szép Melinda
4. Mese a gyertyánról – elmondta Góli Kornélia
5. Kaszáló fű – elmondta Korhecz Imola
6. Füst Milán – elmondta Oláh Celesztina
7. Mese a barátságról – elmondta Varga Ferenc
8. Mese a szélről – elmondta Góli Kornélia
9. Mese arról, ki hogyan szeret – elmondta Lőrinc Zsuzsanna és Némedi Imre
10. Egy ember a föld egy pontján ősszel, éjszaka – elmondta Szép Melinda
11. Érkezés – elmondta Zsoldos Kristóf
12. Mese a versről – elmondta Szabó Ágnes
13. Mese arról, ami – elmondta Korhecz Imola
14. Kis japán antológia – elmondta Szabó Ágnes
15. Mese egy önmagába „visszatérő” görbéről – elmondta Varga Ferenc
16. Mese az frásról – elmondta Szabó Ágnes

Az est vendégével Lovas Ildikó és Vajda Gábor beszélgetett

Összeállításaink vizuális élményét teljesebbé tették Katona János (balról) illusztrációi

Rendező: Horváth Emma

Az előadást, amelyet a Szabad Líceummal együtt szerveztünk, 1994. május 4-én, szerdán 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (937.) szám

1994. V. 18.

TEGNAP EGYSZERŰBB VOLT

Böndör Pál Híd-díjas költő szerzői estje

Műsoron: Idézet, Újabb kis züllés, Hét fő, Óda a siránkozókhöz, Ugljani hexameterek, A gázló, Peremjárat, Érettségi találkozó – felolvasta Kasza Éva

Bevezetőt mondott: Vajda Gábor

Az est vendége: Böndör Pál, akivel Harangozó Éva beszélgetett

Az előadást, amelyet a Szabad Líceummal együtt szerveztünk, 1994. május 18-án, szerdán 19 órai kezdettel a Népkör emeleti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (938.) szám

1994. VI. 8.

A LÉLEK VÁZA

Nagy Gáspár József Attila-díjas költő szerzői estje

M ũ s o r

1. Nyárvég – elmondta Korhecz Imola
2. Ültem egy indián kővön – elmondta Szabó Ágnes
3. Variációk – elmondta Farkas Csongor
4. Szavak – elmondta Korhecz Imola
5. Utolsó hómező – elmondta Varga Ferenc

6. Jegyzévn szalmaszállal – elmondta Oláh Celesztina
7. A halál kutyái – elmondta Palágyi Szilvia
8. Kút – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
9. Észrevétel – elmondta Korhecz Ágnes
10. Most már – elmondta Varga Ferenc
11. Kezdetek óta – elmondta Pajor Gizella
12. Némaság – elmondta Zsoldos Kristóf
13. Most és későn – elmondta Pajor Gizella
14. Most visszatérünk – elmondta Farkas Csongor
15. Janicsárnapló – elmondta Kalmár Zsuzsanna
16. A te haláloed – elmondta Zsoldos Kristóf
17. Titok és Isten káprázatos – elmondta Némedi Imre

Bevezetőt mondott: Vajda Gábor

Az est vendégével Krekity Olga beszélgetett

Az előadást, amelyet a Szabad Líceummal együtt szerveztünk,
1994. június 8-án, szerdán 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (939.) szám

1994. VI. 22.

BESZÉLGESSÜNK BODROGVÁRI FERENC RÓL

Vendégeink: Farkas Zsuzsa, Horváth Mátyás, Ujhelyi Zoltán

A beszélgetést vezette: B. Foky István

Bevezetőt mondott: Vajda Gábor

Közreműködött: Korhecz Imola, Némedi Imre és Szabó Ágnes

Az előadást, amelyet a Szabad Líceummal együtt szerveztünk,
1994. június 22-én, szerdán 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

XXXVII. évf. 6. (940.) szám

1994. VI. 30.

JÓKEDVVEL, BŐSÉGGEL

Az Életjel és a Lányi Ernő Művelődési Egyesület együttes évadzáró előadása

Műsoron: Reményik Sándor, Somlyó Zoltán és Tornai József versei, vajdasági magyar mesék és hiedelemmondák, doroszlói és szatmári népdalok, valamint bukovinai székely katonadal

Fellépett: Oláh Márta, Péter Izabella, Szabó Ágnes, Szép Melinda, Zsoldos Kristóf,
a Lányi Ernő Művelődési Egyesület citerazenekara és énekkara Varga Péter
és Csujogató együttese Varga Attila vezetésével

Rendező: Horváth Emma

Konferált: Lőrinc Zsuzsanna

Az előadást 1994. június 30-án, csütörtökön 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

HOGY NE LEGYEN SÖTÉT

A Kosztolányi Dezső Irodalmi Tábor ünnepélyes megnyitója

Műsoron Csoóri Sándor versei

1. Szőlőhegy, háború előtt – elmondta Nagy Abogyi Valéria
2. Hogy ne legyen sötét – elmondta Pajor Gizella
3. Bezárkózó – elmondta Szép Melinda
4. Elengednélek, visszahívnálak – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
5. Arcomra sárt kenek – elmondta Szép Melinda
6. Anyám szavai, Anyám fekete rózsza – elmondta Horváth Emma
7. Verődöm, vonszolódok – elmondta Kalmár Zsuzsanna
8. Jók voltunk, jók és engedelmesek – elmondta Nagy Abonyi Valéria
9. Zúzmara-koszorút a sírra – elmondta Pajor Gizella
10. Az elmulasztott utak – elmondta Horváth Emma
11. Vallomás a városhoz – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
12. Jóslás a te idődről – elmondta Kalmár Zsuzsanna

Bevezetőt mondott: Vajda Gábor

A költővel Czine Mihály irodalomtörténész beszélgetett

A tábor résztvevőit Kasza József polgármester köszöntötte

A pódiumot Nemes Fekete Edit kerámiatárgyaival díszítettük

Az előadást, amelyet a Szabad Líceummal együtt szerveztünk, 1994. július 31-én, vasárnap 20 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (942.) szám

1994. IX. 21.

SÁMÁN DOB NÉLKÜL

Mezey Katalin és Oláh János szerzői estje

M ű s o r

1. Vajda Gábor: Bevezető
Mezey Katalin versei
2. Befogadni vagy kivetni – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
3. Európa virágkorában – elmondta Oláh Celesztina
4. Ha Krisztus még egy esztendőt megér – elmondta Szabó Ágnes
5. Ének – előadta Korhecz Imola és a szavalókórus
6. Nyugodt jövő – elmondta Kalmár Zsuzsanna
7. Japán kakasunk halálára – elmondta Szép Melinda
8. Anyám mindig tud valami újat – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
9. Színes kép – elmondta Korhecz Imola
10. Albatrosz – elmondta Korhecz Ági
11. A kövér és a sovány – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
12. A rendőr bácsi – elmondta Zsoldos Kristóf
13. Tavasz – elmondta Korhecz Ági
14. Performance – előadta Oláh Magdolna, Pravda Tímea és Virág Ildikó
Oláh János versei
15. Pangloss mester átváltozása – elmondta Péter Angéla
16. Ha szegény a ház – elmondta Korhecz Imola
17. Gyerekfürdetés közben – elmondta Oláh Celesztina

18. Bundás – elmondta Némedi Imre
19. Egy kis madártn – elmondta Szabó Ágnes
20. Titkosfrás – előadta a szavalókórus
21. Elérhetetlen föld – elmondta Farkas Csongor
22. Gazdátlan mérleg – elmondta Zsoldos Kristóf
23. Robinson – elmondta Némedi Imre
24. Álruhában – elmondta Farkas Csongor
25. Ars poetica – elmondta Némedi Imre
26. Pangloss mester átváltozása – elmondta Kalmár Zsuzsanna

Az est vendégei: Mezey Katalin és Oláh János

Az előadást, amelyet a Szabad Líceummal együtt szerveztünk, 1994. szeptember 21-én, szerdán 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

XXXVII. év. 9. (943.) szám

1994. IX. 26.

HATVANÉVES A HÍD

Az est vendégei: Bori Imre és Bordás Győző

A folyóirat múlt évi számaiból összeállított műsorban fellépett:

Ábrahám Irén, Banka Livia és Franyó Zsuzsa

Bevezetőt mondott: Dér Zoltán

Az előadást, amelyet a Városi Könyvtárral együtt szerveztünk, 1994. szeptembert 26-án, hétfőn 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (944.) szám

1994. IX. 30.

SZEPTEMBER VÉGÉN

Kovács Evelin és Nagy Kanász Andrea előadóestje

M ű s o r

1. Thurzó Lajos: Kis juhásznak – elmondta Nagy Kanász Andrea
2. Szabó Lőrinc: Cila – elmondta Kovács Evelin
3. Bella István: Vigasztaló – elmondta Kovács Evelin
4. Kiss Dénes: Cécó – elmondta Nagy Kanász Andrea
5. Petőfi Sándor: Fekete kenyér – elmondta Kovács Evelin
6. Weöres Sándor: Ujjé-vi mese – elmondta Nagy Kanász Andrea
7. Nemes Nagy Ágnes: Ugróiskola – elmondta Kovács Evelin
8. Kosztolányi Dezső: A szegény kisgyermek panaszai – részlet – elmondta Nagy Kanász Andrea
9. Tompa Mihály: A sebzett szarvas – elmondta Nagy Kanász Andrea
10. Fogságban (finnugor népköltés) – elmondta Kovács Evelin
11. József Attila: Szeretném, ha vadalmafa lennék – elmondta Nagy Kanász Andrea
12. A kakukk siratása (finnugor népköltés) – elmondta Kovács Evelin
13. József Attila: Tél – elmondta Nagy Kanász Andrea
14. József Attila: A cipő – elmondta Kovács Evelin
15. Mama – elmondta Nagy Kanász Andrea
16. Illyés Gyula: Vadludak – elmondta Kovács Evelin
17. Leonardo da Vinci: A fősvény – elmondta Nagy Kanász Andrea
18. A tiszta lány (vajdasági magyar népmese) – elmondta Kovács Evelin
19. B. Foky István: Füttös széllel az oldalamon – elmondta Nagy Kanász Andrea

Közreműködött: Sóti Tea (zongora)

Az összekötő szöveget elmondta:
Dömök Márta, Pekár Anikó és Tisity Erika

Kísérő rendezvény:
Az Ivo Lola Ribar Általános Iskola diákjainak alkalmi tárlata,
akik részt vettek a Bucka-Gányó művésztelep munkájában

Rendező:

B. Foky István

Az előadást az újonnan alakult Tinipódium keretében
1994. szeptember 30-án, pénteken 18.30 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (945.) szám

1994. X. 26.

SZEPTEMBER VÉGÉN

Kovács Evelin és Nagy Kanász Andrea előadóestje

Közreműködött:
Cvitkó Izabella (fuvola)

Az előadást 1994. október 26-án, szerdán 12.30 órai kezdettel
a VIII. Vajdasági Rohambrigád Általános Iskolában tartottuk meg.

XXXVII. évf. 10. (946.) szám

1994. X. 28.

SZELÍDEN, MINT A SZÉL

Irodalmi összeállítás Horváth Emma tiszteletére

M ű s o r

1. Krekity Olga: Bevezető
2. Dévavári Zoltán: Kis közösségünk tanfője
3. Johann Sebastian Bach: cisz-moll prelúdium és fuga – zongorán előadta Szlovják István
4. Csépe Imre: Tarisznyás emberek (részlet) – elmondta Némedi Imre
5. Illyés Gyula: Mese az állatok nyelvén tudó juhászról – elmondta Korhecz Imola
6. Szabó Lőrinc: Szun Vu Kung lázadása – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
7. Szergej Rachmaninov: cisz-moll etűd-kép – zongorán előadta Szlovják István
8. Miroslav Křeleža: A fű halála alkonyatkor – elmondta Pajor Gizella
9. George Calinescu: Fenyők – fordította Deák Tamás – elmondta Korhecz Imola
10. Váci Mihály: Szelíden, mint a szél – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
11. Fryderyk Chopin: Asz-dúr etűd – zongorán előadta Szlovják István
12. Sziveri János: Bábel – elmondta Krekity Olga
13. Füst Milán: A magyarokhoz – elmondta Némedi Imre
14. Vas István: Via Appia – elmondta Pajor Gizella
15. Fryderyk Chopin: Asz-dúr ballada – zongorán előadta Szlovják István

Az előadást 1994. október 28-án, pénteken 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

A MÉCSVIRÁG KINYÍLIK

M ű s o r

1. Horváth Emma: Bevezető
2. George Philipp Telemann: F-dúr szonáta – fuvolán előadta Cvitkó Izabella
3. Rónay György: Feketerigó – előadta Góli Kornélia
4. Radnóti Miklós: A mécsvirág kinyílik – előadta Szénási Kornélia
5. Petőfi Sándor: A kutyák dala – előadta Márton Béla
6. Giovanni B. Martini: Gavotte – fuvolán előadta Cvitkó Izabella
7. Kosztolányi Dezső: Fohász csillagtalan éjjel – előadta Oláh Celesztina
8. Radnóti Miklós: Hajnaltól éjfélig – előadta Szénási Kornélia
9. Giovanni Bononcini: Arie da camera – fuvolán előadta Cvitkó Izabella
10. Guy de Maupassant: Rettegés – fordította Kosztolányi Dezső – előadta Oláh Celesztina
11. Tolnai Ottó: Az alkony – előadta Szénási Kornélia
12. Kosztolányi Dezső: A kalap – előadta Oláh Celesztina
13. Szabó Lőrinc: Mézpergetés – előadta Virág Anikó
14. Tompa Mihály: A sebzett szarvas – előadta Nagy Kanász Andrea

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1994. november 8-án, kedden 17.30 órai kezdettel a Žarko Zrenjanin utcai gerontológiai klubban tartottuk meg.

XXXVII. év. 11. (948.) szám

1994. XI. 23.

ZALÁN TIBORNAK VAGY VALAKI MÁSNAK

Zalán Tibor szerzői estje

M ű s o r

1. Vajda Gábor: Bevezető
2. Lipák Pál Apám Űrnak, Abonyba – elmondta Oláh Celesztina
3. Színköltő Lukács Sándornak – elmondta Péter Angelina
4. A Madár Arca Helyett – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
5. Melyben Tanítványaitól Búcsúzik – elmondta Horváth Emma
6. Keith Jarrett Fényes Koncertzenéinek Hallgatása Közben Béládi Miklós Avantgarde Tanulmányait Olvasom – részlet – elmondta a szavalókórus (Benkő Dália, Ladancsik Renáta, Patyi Beáta, Rozsnyik Andrea, Szénási Kornélia)
7. A Bogaras Házba – elmondta Szép Melinda
8. A Régi Új Symposionnak – elmondta Zsoldos Kristóf

Az est vendége: Zalán Tibor

Közreműködött a Spiritual Kvartett
(Heródek Éva, Duro Molnar, Oláh György, Nevena Racić)

Zongorán kísért: Végső József

A költővel Krekity Olga beszélgetett

Rendező: Horváth Emma

Az előadást, amelyet a Szabad Líceummal együtt szerveztünk, 1994. november 23-án, szerdán 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

ORPHEUS NYOMÁBAN

Ötven évvel ezelőtt halt meg Radnóti Miklós

M ű s o r

1. Hózsza Éva: Radnóti, a műfordító – felolvasta Horváth Emma
2. Töredék – elmondta Némedi Imre
3. Mese a szomorúfűzről – elmondta Krekity Olga
4. Anakreón: Gyűlölködöm – előadta a szavalókórus (Benkó Dália, Ladancsik Renáta, Nagy Barna Andrea, Patyi Beáta)
5. Sulpicia: Vallomás – elmondta Korhecz Ágnes
6. Remy Belleau: Április – elmondta Lőrinc Zsuzsanna
7. Scarron: Páris – elmondta Ujházi Szilvia
8. Francis Jammes: A ház rózsával lenne itt teli – elmondta Mikuska Zsolt
9. Francis Jammes: A munka nagy csupán – elmondta Zsoldos Kristóf
10. William Wordsworth: A Westminster hídon – előadta a szavalókórus
11. Rainer Maria Rilke: Az idegen – elmondta Vida Ágnes
12. Georg Trakl: Gyerekkor – előadta Korhecz Ágnes
13. Georg Trakl: Magános ósz – elmondta Vida Ágnes
14. Gérard de Nerval: Április – elmondta Ujházi Tímea
15. Jean de la Fontaine: A kakas meg a róka – elmondta Mikuska Zsolt

Közreműködött: Papp Ágnes Bartók- és Beethoven-műveket adott elő zongorán

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1994. december 21-én, szerdán 19 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

SZEPTEMBER VÉGÉN

Kovács Evelin és Nagy Kanász Andrea előadóestje

Közreműködött: Cvitkó Izabella (fuvola)

Az előadást 1994. december 22-én, csütörtökön 17 órai kezdettel
a Gombkötő utcai gerontológiai klubban tartottuk meg.

EGY VIDÉKI GIMNAZISTA NAPLÓJÁBÓL

Hetvenöt éve halt meg Csáth Géza

M ű s o r

1. Johann Sebastian Bach: Prelúdium – zongorán előadta Vizin Kornél
2. Vajda Gábor: Egy befejezetlen életmű
3. Egy vidéki gimnazista naplójából – előadta Szénási Kornélia és Patyi Beáta
4. Ernőke – felolvasta Nagy Kanász Andrea
5. Johann Sebastian Bach: Fúga – zongorán előadta Vizin Kornél
6. Péter levele – felolvastá Kalmár Zsuzsanna

7. Mariska anyjánál – felolvasta Oláh Celesztina
8. Fryderyk Chopin: Etűd – zongorán előadta Vizin Kornél
9. Szombat este – felolvasta Losonc Andrea
10. Robert Schumann: Novellette – zongorán előadta Vizin Kornél

Az előadást 1994. december 27-én, kedden 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (952.) szám

1994. XII. 30.

ADESTE FIDELES

Az Életjel és a Szent Teréz énekkar karácsonyi-újévi műsora

M ű s o r

1. Lőrinc Zsuzsanna: Lelkünk ínsége
2. Villa Lobos: I. prelúdium – gitáron előadta Balázsevity István
3. Szenteleky Kornél: Fra Angelico da Fiesole – részletek – elmondta Szép Melinda
4. Kodály Zoltán: Ádventi ének – előadta az énekkar
5. Füst Milán: Advent – részletek – felolvasta Horváth Emma
6. Adeste fideles – korális feldolgozás – előadta az énekkar
7. Ady Endre: Karácsony – elmondta Kalmár Zsuzsanna
8. Mennyből az angyal – gimesi gyűjtés – előadta az énekkar
9. Babits Mihály: Karácsonyi madonna – részlet – felolvasta Lőrinc Zsuzsanna és Némedi Imre
10. Pásztorok, pásztorok – Zsaskovszky-gyűjtemény – előadta az énekkar
11. Déry Tibor: Betlehemi állatok – részletek – felolvasta Cérna Ágnes

*A lélek útjait járó egyház tisztánlátása
évtizedekig hiányzott társadalmunkból
Ehmann Imre plébános*

*Az élőújságunknak éveken át otthoni adó
Lányi Ernő Művelődési Egyesület elnöke
Dr. Miklenovics Tibor*

12. Angelus pastoribus – korális feldolgozás – előadta az énekkar
13. József Attila: Betlehemi királyok – előadta Márton Béla, Szabó Tibor és Zsoldos Kristóf, valamint a szavalókórus (Nagy Kanász Andrea, Oláh Magdolna, Patyi Beáta, Szénási Kornélia)
14. César Franck: Sortie – orgonán előadta Paskó Csaba

A székesegyház Szent Teréz énekkarát msgr. Miocs József vezényelte

Az előadást 1994. december 30-án, pénteken 17 órai kezdettel
a Szent Teréz-templomban tartottuk meg.

Több ízben tette bensőségebbé rendezvényeinket a Szent Teréz-székesegyház énekara
msgr. Miocs József vezényletével

*„Három király mi vagyunk. Lángos csillag állt felettünk, gyalog jöttünk, mert siettünk”
– idéztük József Attila sorait a Nagytemplomban évzáró ünnepi műsorunkon
(Szabó Tibor, Zsoldos Kristóf és Márton Béla)*

*„Kedves három királyok, jó éjszakát kívánok!” – zárta a verset a szavalókórus
(Szénási Kornélia, Nagy Kanász Andrea, Oláh Magdolna és Patyi Beáta)*

A CSÁTH GÉZA MŰVÉSZETBARÁTI KÖR MŰSORAI

XXI. évf. 16. (413.) szám

1988. XII. 19.

MIKSZÁTH NYOMÁBAN

Rendhagyó irodalomóra

Műsoron: Mikszáth Kálmán regényei

Előadó: Sturc Béláné

Közreműködött: Kovács Zoltán és Tóth Csaba

A műsört 1988. december 19-én, hétfőn 17 órai kezdettel
a Gerontológiai Központ könyvtárában tartottuk meg.

XXII. évf. 1. (414.) szám

1989. IV. 17.

KÉP ÉS SZÖVEG

Műsoron: Dragan Lukić verse – fordította Fehér Ferenc

Közreműködött: Losonc Mária

A műsört 1989. április 17-én, hétfőn 17.30 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem előcsarnokában tartottuk meg
a Q csoport kiállításának megnyitóján.

XXII. évf. 2. (415.) szám

1989. V. 27.

KÍVÜLRŐL EGÉSZEN
HÉTKÖZNAPIK LÁTSZIK

Műsoron: Miroslav Antić, Marija Šimoković, Vörösmarty Mihály és Radovan Zogović
versei

Közreműködött: Maja Burojević, Keszég László, Kornelija Kovačev és Vass Éva

Rendező: Horváth Emma

A kétnyelvű műsört 1989. május 27-én, szombaton 11 órai kezdettel
a hadseregotthon nagytermében tartottuk meg.

BESZÉLNEM KELL NEKTEK

Műsoron: Brasnyó István, Tadeus Rozewicz és klasszikus japán költők versei
Közreműködött: Bakota Adrienn, Huzsvár Attila, Szokol Ágnes és Kristina Vlahović
Rendező: Horváth Emma

A kétnyelvű műsort 1989. június 8-án, csütörtökön 18 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyletem előcsarnokában tartottuk meg Cilika Bajić és Bíró Roland kiállításának megnyitóján.

XXII. évf. 4. (417.) szám

1989. VI. 27.

A KOSOVÓI LÁNYKA

Műsoron: szerb népdalok Nagy László fordításában
Közreműködött: Szokol Ágnes

A műsort 1989. június 27-én, kedden 11 órai kezdettel a Központ III. helyi közösség helyiségében tartottuk meg.

XXII. évf. 5. (418.) szám

1989. VII. 4.

KOSZORÚ HELYETT

Műsoron: Bella István és Gál László versei
Közreműködött: Pásztor Hargitta és Szokol Ágnes

A műsort 1989. július 4-én, kedden 10 órai kezdettel a Fasizmus áldozatainak terén rendezett ünnepség keretében tartottuk meg.

XXII. évf. 6. (419.) szám

1989. VIII. 29.

RIGÓMEZŐ A DÉLSZLÁV NÉPKÖLTÉSZETBEN

Közreműködött: Szokol Ágnes

A műsort 1989. augusztus 29-én, hétfőn 8.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyletem amfiteátrumában tartottuk meg a magyartanárok hagyományos nyári szemináriuma keretében.

XXII. évf. 7. (420.) szám

1989. VIII. 30.

ÁCS KÁROLY KÖLTÉSZETE

Közreműködött: Alfássy Szilveszter, Bakota Adrienn, Losonc Mária, Lőrinc Zsuzsanna és Szokol Ágnes

A műsort 1989. augusztus 30-án, kedden 8.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyletem amfiteátrumában tartottuk meg a magyartanárok hagyományos nyári szemináriuma keretében.

XXII. évf. 8. (421.) szám

1989. X. 21.

ANYU

Műsoron: versek, írások és zeneszámok
Közreműködött: Vesna Čeliković, Huzsvár Attila, Kornelija Kovačev, Krekity Gabriella, Kuktiin Renáta, Laki Lilla, Szecsei Sarolta, Szokol Ágnes és Kristina Vlahović,

Sokan vagyunk, de azért mindannyiunknak akadt dolga az Újvidéki Televízióban

valamint a Lányi Ernő Művelődési Egyesület énekkara és citerazenekara Varga Péter vezetésével

Műsorvezető: Krekity Olga

A műsort 1989. október 21-én, szombaton 10 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti termében
tartottuk meg.

XXII. évf. 9. (422.) szám

1989. XII. 20.

BORÚRA DERŰ

Műsoron: Miroslav Antić és Nemes Nagy Ágnes költeményei és angol gyermekversek
Közreműködött: Szecsei Sarolta és Kristina Vlahović

A műsort 1989. december 20-án, szerdán 14.30 órai kezdettel
a Vöröskereszt székházában tartottuk meg.

XXII. évf. 10. (423.) szám

1989. XII. 23.

SZENTELEKY ÜNNEPÉN

Műsoron: Fehér Ferenc versei
Közreműködött: Barabás Mónika és Horváth Emma

A műsort 1989. december 23-án, szombaton 12 órai kezdettel
a sziváci Szenteleky Kornél Művelődési Egyesület nagytermében
tartottuk meg a hagyományos Szenteleky-napok keretében.

HÓFEHÉR

Műsoron: Fecske Csaba, Fehér Ferenc, Gyárfás Endre, Gyurkovics Tibor, Károlyi Amy, Majtényi Erik, Osvát Erzsébet, Szalai Borbála, Weöres Sándor és Zelk Zoltán költeményei, valamint angol gyermekversek

Közreműködött: Farkas Csongor, Huzsvár Attila, Korhecz Ágnes, Kornelija Kovačev, Krekity Gabriella, Laki Csaba, Laki Lilla, Szecei Sarolta és Kristina Vlahović

Műsorvezető: Lőrinc Zsuzsanna

A műsort 1989. december 29-én, pénteken 18 órai kezdettel a műszaki főiskola épületében tartottuk meg.

XXIII. évf. 1. (425.) szám

1990. II. 19.

TAVASZI ELŐZETES

Műsoron: Csukás István, Gyárfás Endre, Gyurkovics Tibor, Majtényi Erik, Mándy Stefánia, Nemes Nagy Ágnes, Pap József, Simon István, Szabó Lőrinc és Szepesi Attila művei

Közreműködött: Farkas Csongor, Huzsvár Attila, Korhecz Ágnes, Korhecz Imola, Laki Csaba, Laki Lilla, Szabó Ágnes és Szecei Sarolta

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1990. február 19-én, hétfőn 17.30 órai kezdettel a Gombkötő utcai gerontológiai klubban tartottuk meg.

XXIII. évf. 2. (426.) szám

1990. II. 23.

GONDOLKODÁSI IDŐ

Műsoron: Csordás Mihály művei

Közreműködött: Barabás Mónika és Simonyi Csaba

A műsort, amelyet az Íróközösséggel együtt szerveztünk, 1990. február 23-án, pénteken 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

XXIII. évf. 3–4. (427–428.) szám

1990. III. 30.

A GYERMEKIRODALOM KERTJE

Műsoron: Burkus Valéria, Csukás István, Fecske Csaba, Gyurkovics Tibor, József Attila, Majtényi Erik, Alan Alexander Milne, Nemes Nagy Ágnes, Pap József, Romhányi József, Simon István költeményei és angol gyermekversek, valamint magyar népdalok

Közreműködött: Csordás Árpád (citera), Farkas Csongor, Huzsvár Attila, Korhecz Imola, Laki Csaba, Laki Lilla és Szikora Zoltán (citera)

Bevezetőt és összekötő szöveget mondott: Szokol Ágnes

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1990. március 30-án, pénteken 17 és 18 órai kezdettel a VIII. Vajdasági Rohambrigád Általános Iskola előadótermében tartottuk meg.

HOLDKÓROSSÁGOK

Műsoron: Juhász Erzsébet és Tóth Árpád művei, valamint Tisza menti anekdoták
Tőke István gyűjtéséből

Közreműködött: Losonc Gyula és Lőrinc Zsuzsanna

A műsort 1990. április 5-én, csütörtökön 19.30 órai kezdettel
a bácsszőlősi művelődési otthon színháztermében tartottuk meg
a Szabadkai Rádió Faluműsora élőlírájának keretében.

XXIII. évf. 6. (430.) szám

1990. IV. 9.

PISME

Műsoron: Vojislav Sekelj versei

Közreműködött: Kornelija Kovačev

A szerbhorvát nyelvű műsort 1990. április 9-én, hétfőn 19 órai kezdettel
a Bunjevačko kolo Művelődési Egyesületben tartottuk meg.

XXIII. évf. 7. (431.) szám

1990. V. 24.

TALÁLKOZÁSOK

Műsoron: Ács Károly, Bognár Antal, Füst Milán és Jacques Prévert versei és frásai

Közreműködött: Kornelija Kovačev, Losonc Gyula és Lőrinc Erika

Műsorvezető: Lőrinc Zsuzsanna

A kétnyelvű műsort 1990. május 24-én, csütörtökön 10 órai kezdettel
a régi városháza dísztermében tartottuk meg
a műszaki főiskola fennállásának harmincadik évfordulója alkalmából.

*Fiataljaink az Újvidéki Televízió gyermekműsoraiban is szerepeltek
(Horvát Mihály rendező, Rajko Ljubić operatőr, Farkas Csongor és Lecsár Edit szerkesztő)*

VILÁGÍTÓTESTEK

Műsoron: Brasnyó István és Dobrica Cesarić versei
Közreműködött: Barbara Miklenović és Mikuska Éva

A kétnyelvű műsort 1990. június 14-én, csütörtökön 18 órai kezdettel
a Városi Múzeumban tartottuk meg
a petróleumlámpák formagazdagságát bemutató kiállítás megnyitóján.

XXIII. évf. 9. (433.) szám

1990. VIII. 21.

TANÍTÓD ARCA

Műsoron: Dudás Károly és Zimonyi Péter művei
Közreműködött: Bakota Lídia, ifj. Gyermán Tibor (népi hangszerek), Lajko Félix (népi hangszerek) és Szokol Ágnes

A műsort 1990. augusztus 21-én, kedden 8.30 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem amfiteátrumában tartottuk meg
a magyartanárok hagyományos
nyári szemináriuma keretében.

XXIII. évf. 10. (434.) szám

1990. VIII. 22.

A NÉP AJKÁN SZÜLETETT

Műsoron: népmesék és Mátyás királyról szóló anekdoták
Közreműködött: Korhecz Imola, Laki Lilla, Szabó Tibor és Szecei Sarolta
Bevezetőt mondott: Bakota Lídia

A műsort 1990. augusztus 22-én, szerdán 8.30 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem amfiteátrumában tartottuk meg
a magyartanárok hagyományos
nyári szemináriuma keretében.

XXIII. évf. 11. (435.) szám

1990. X. 11.

EGYETLEN SZÓ

Műsoron: Fehér Ferenc versei
Közreműködött: Lőrinc Zsuzsanna és Némedi Imre

A műsort 1990. október 11-én, csütörtökön 18 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti termében
a Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság
szabadkai tagozatának alakuló közgyűlésén.

XXIII. évf. 12. (436.) szám

1990. XII. 13.

A KALANDVÁGYÓ KANDÚR

Műsoron: Miroslav Antić és Gustav Krklec versei, valamint Mátyás királyról szóló anekdoták
Közreműködött: Korhecz Ágnes, Korhecz Imola és Kristina Vlahović

A műsort 1990. december 13-án, csütörtökön 16 órai kezdettel
a Vöröskereszt székházában tartottuk meg.

MAGÁNYOS FA

Műsoron: Robert Frost, Stevan Raičković és Weöres Sándor versei

Közreműködött: Bakota Lúdia, Livija Miletić és Szokol Ágnes

Népdalokat énekelt: Fekete Kornélia és Kerekes Zsuzsanna

Bevezetőt mondott: Horváth Emma

A műsort 1990. december 13-án, csütörtökön 19.30 órai kezdettel
a kanizsai fürdő éttermében tartottuk meg
Fehér Margit pasztellképeinek tárlatán.

KALÁCS, KEDDI KALÁCS

Műsoron: Áprily Lajos verse és Mátyás királyról szóló anekdoták

Közreműködött: Korhecz Imola és Némedi Angéla, valamint a Lányi Ernő Művelődési
Egyesület énekkara, citerazenekara és Csujogató együttese

A műsort 1990. december 15-én, szombaton 16 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem amfiteátrumában tartottuk meg
a Vajdasági Magyar Demokratikus Közösség
diáksegélyező bizottságának díszülésén.

FÁJ A KUTYÁMNAK A LÁBA

Műsoron: Ágai Ágnes, Garai Péter, James Herriot, Kassák Lajos, Kibédi Ervin, Gustav
Krklec, Eric Knight, Móríc Zsigmond és Vidor Miklós művei, valamint magyar
népdalok

Közreműködött: Dragana Albijanić, Bakota Adrienn, Kalmár Zsuzsanna, Keiper Karo-
lina, Vera Medan, Péter Izabella és Kristina Vlahović, valamint a Lányi Ernő
Művelődési Egyesület énekkara és citerazenekara

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1990. december 15-én, szombaton 18 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében
tartottuk meg.

EGY ELKÉPESZTŐ TÉLI ESEMÉNY

Műsoron: Jovan Jovanović Zmaj, József Attila, Móra Ferenc, Nagy László, Tamkó Sirató
Károly és Vidor Miklós költeményei és angol gyermekversek

Közreműködött: Farkas Csongor, Góli Kornélia, Keiper Karolina, Kohajda Edit, Korhecz
Imola, Laki Csaba, Losonc Andrea, Vera Medan, Livija Miletić, Péter Izabella,
Szecsei Sarolta és Kristina Vlahović

A műsort vezette: Lőrinc Zsuzsanna és Kristina Vlahović

Rendező: Horváth Emma

A kétnyelvű műsort 1990. december 28-án, pénteken 18 órai kezdettel
a műszaki főiskolában tartottuk meg.

*A pad című némajáték televíziós változatának négy szereplője
(Szabó Tibor, Huzsvár Attila, Farkas Csongor és Balázs Piri Árpád)*

XXIV. évf. 1. (441.) szám

1991. II. 14.

GONDOLATOK EGY KUTYÁRÓL

Műsoron: Kibédi Ervin verse

Közreműködött: Kalmár Zsuzsanna

A műsort 1991. február 14-én, csütörtökön 19 órai kezdettel
a Népkör nagytermében tartottuk meg
az Állatvédő Egyesület évi összejövetelén.

XXIV. évf. 2. (442.) szám

1991. II. 16.

NOÉ BÁRKÁJA FELÉ

Műsoron: Fehér Ferenc és Kányádi Sándor versei

Közreműködött: Kalmár Zsuzsanna, Némedi Imre és Varga Attila (népi fúvós hangszerek)

A műsort 1991. február 16-án, szombaton 9 órai kezdettel
az új városháza 2. sz. tanácstermében tartottuk meg
a „Földrajztanárok az anyanyelv ápolásáért”
elnevezésű tanácskozáson.

XXIV. évf. 3. (443.) szám

1991. II. 28.

NOÉ BÁRKÁJA FELÉ

A műsort 1991. február 28-án, csütörtökön 17 órai kezdettel
a topolyai Csáky Lajos Általános Iskolában
tartottuk meg.

AKIKET MEGILLET AZ ELISMERÉS

Műsoron: Federico García Lorca verse

Közreműködött: Kalmár Zsuzsanna

A műsort 1991. március 19-én, kedden 18 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg
a Bodrogvári Ferenc-díj átadása alkalmából.

XXIV. évf. 5. (445.) szám

1991. IV. 25.

A FA LELKE

Műsoron: Petőfi Sándor és Szép Ernő versei

Közreműködött: Huzsvár Attila és Laki Lilla

A műsort 1991. április 25-én, csütörtökön 20 órai kezdettel
a Harambašić utcai diákotthon kiállítótermében tartottuk meg
Nagy László tárlatának megnyitóján.

XXIV. évf. 6. (446.) szám

1991. VI. 9.

TARKABARKA

Műsoron: Fehér Ferenc, Garai Péter, József Attila, Kányádi Sándor, Simon István és
Tamkó Sírator Károly versei, valamint Mátyás királyról szóló anekdoták Szép Ernő
feldolgozásában

Közreműködött: Dvorácskó Szabaszián (furulya), Garai Ágnes, Góli Kornélia, Kohajda
Edit, Laki Csaba, Laki Lilla és Szecsei Sarolta

Kísérő rendezvény: Fehér Margit tusrájzainak kiállítása

A műsort 1991. június 9-én, vasárnap 16 órai kezdettel
a horgosi művelődési otthon nagytermében tartottuk meg.

XXIV. évf. 7. (447.) szám

1991. VI. 21.

A HÍMZÉS DICSÉRETE

Műsoron: Ács Károly verse, szerb népdalok és Tisza menti anekdoták
Tőke István gyűjtéséből

Közreműködött: Kornelija Kovačev és Némedi Angéla

A kétnyelvű műsort 1991. június 21-én, pénteken 19 órai kezdettel
a Városi Múzeum kiállítótermében tartottuk meg
a Tisza vidéki hízmzést bemutató tárlat megnyitóján.

XXIV. évf. 8. (448.) szám

1991. VII. 3.

A MÚLT IDÉZÉSE

Műsoron: Miroslav Antić és Váci Mihály versei

Közreműködött: Kalmár Zsuzsanna és Kristina Vlahović

A kétnyelvű műsort 1991. július 3-án, szerdán 18 órai kezdettel
a régi városháza előtti téren tartottuk meg
a harcosok napja alkalmából rendezett ünnepségen.

BÉKENAGYGYŰLÉS

Közreműködött: Kalmár Zsuzsanna és Aleksandra Mitrić

A műsort 1991. augusztus 11-én, vasárnap 11 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem előtti téren
tartottuk meg.

XXIV évf. 10. (450.) szám

1991. VIII. 12.

EZERSZER IS: BÉKE!

Műsoron: Miloš Crnjanski, Csorba Győző, Nikola Drenovac, József Attila, R. Kipling és
Radnóti Miklós versei, valamint pantomimszám

Közreműködött: Bakota Lúdia, Csernus Ildikó, Aleksandar Golcsevski (gitár),
Grabarević Diana, Grabarević Natália. Lőrinc Zsuzsanna, Mačković Andrea, Németh
Andrea és Szokol Ágnes

Rendező: Horváth Emma

A kétnyelvű műsort 1991. augusztus 12-én, hétfőn 20.30 órai kezdettel
a főtéri szűkóknánál tartottuk meg.

XXIV. évf. 11. (451.) szám

1991. VIII. 28.

A KÉMÉNY JÓZSUFÜSTJE

Műsoron: Ács Károly, Brasnyó István, Bob Dylan, József Attila, Jacques Prévert, Dušan
Vasiljev és Váci Mihály versei

Közreműködött: Aleksandar Golcsevski (gitár), Kalmár Zsuzsanna, Kornelija Kovačev,
Palágyi Szilvia és Szokol Ágnes

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1991. augusztus 28-án, szerdán 20.30 órai kezdettel
a főtéri szűkóknánál tartottuk meg.

XXIV. évf. 12. (452.) szám

1991. VIII. 29.

ISKOLAI DOLGOZAT

Műsoron: Fehér Ferenc és Szűcs Imre versei

Közreműködött: Füleki Erzsébet, Góli Kornélia, Soós Judit és Szecsei Sarolta

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1991. augusztus 29-én, csütörtökön 20.30 órai kezdettel
a főtéri szűkóknánál tartottuk meg.

XXIV. évf. 13. (453.) szám

1991. IX. 13.

ÁLMOK

Műsoron: Miroslav Antić, Jatszkó Béla és József Attila versei

Közreműködött: Aleksandar Golcsevski (gitár), Kalmár Zsuzsanna és Kristina Vlahović

A kétnyelvű műsort 1991. szeptember 13-án, pénteken 18 órai kezdettel
az Art Caféban tartottuk meg
Fehér Margit kiállításának megnyitóján.

„Anyu, maradjunk itt játszani!”
(Balázs Piri Árpád, Laki Csaba és Farkas Csongor)

XXIV. évf. 14. (454.) szám

1991. IX. 20.

A FESTŐ SÉTÁJA

Műsoron: Fehér Ferenc és Jacques Prévert versei, valamint magyar népdalok
Közreműködött: Fekete Kornélia (ének), Füleki Erzsébet, Kerekes Zsuzsanna (ének) és Kornelija Kovačev

A kétnyelvű műsort 1991. szeptember 20-án, pénteken 12 órai kezdettel tartottuk meg a 7 Nap galériájában Török István kiállításának megnyitóján.

XXIV. évf. 15. (455.) szám

1991. X. 1.

ALKONY

Műsoron: Fehér Ferenc, Juan Ramon Jimenez és Paul Valéry versei
Közreműködött: Kornelija Kovačev, Oláh Celesztina és Kristina Vlahović

A kétnyelvű műsort 1991. október 1-jén, kedden 20.30 órai kezdettel a Harambašić utcai diákoththon kiállítótermében Fehér Margit kiállításának megnyitóján.

XXIV. évf. 16. (456.) szám

1991. X. 4.

VAJDASÁGI ANZIKSZ

Műsoron: Miroslav Antić, Juan Ramon Jimenez és Stevan Raičković versei
Közreműködött: Dugyik Anna, Huzsvár Attila (szintetizátor), Vera Medan, Livija Miletić és Kristina Vlahović

A kétnyelvű műsort 1991. október 4-án, pénteken 18 órai kezdettel az Art Caféban tartottuk meg Milić Vuksanović kiállításának megnyitóján.

FORTISSIMO

Műsoron: Babits Mihály, József Attila, Desanka Maksimović és Dušan Vasiljev versei
Közreműködött: Füleki Erzsébet, Aleksandar Golcsevski (gitár), Kornelija Kovačev és Laki Csaba

A kétnyelvű műsort 1991. október 18-án, pénteken 17 órai kezdettel a Jadran mozi előcsarnokában tartottuk meg a Q csoport kiállításának megnyitóján.

ŐSZ CSILLAGA

Műsoron: Baranyi Ferenc, Marija Šimoković, Utasi Mária verse és magyar népdalok
Közreműködött: Dvorácskó Szabaszián (furulya), Füleki Erzsébet, Kornelija Kovačev és Lakatos László (furulya)

A kétnyelvű műsort 1991. november 1-én, pénteken 17 órai kezdettel az Art Caféban tartottuk meg Dvorácskó László kiállításának megnyitóján.

ÁT

Műsoron: Podolszki József versei
Közreműködött: Füleki Erzsébet, Gyarmati Erzsébet, Kalmár Zsuzsanna, Korhecz Ágnes, Oláh Celesztina, Pénovázt Márta és Szabó Ágnes
Virágkompozíció: Tomó Magdolna
Rendező: Horváth Emma

A műsort 1991. november 7-én, csütörtökön 18 órai kezdettel a Nép kör emeleti termében tartottuk meg a JMMT Szabad Líceuma keretében.

SZITAKÖTŐSZÁRNYAK RAGYOGÁSA

Műsoron: Radovan Ždrale versei
Közreműködött: Vera Medan, Livija Miletić, Oláh Celesztina és Pénovázt Márta

A kétnyelvű műsort 1991. november 20-án, szerdán 12 órai kezdettel a Városi Könyvtár kiállítótermében tartottuk meg a szerző féldrágakövekből készült szobrainak tárlatmegnyitóján.

KETRECBÁL

Műsoron: Részletek Dudás Károly regényéből
Közreműködött: Barabás Mónika, Lőrinc Zsuzsanna, Oláh Celesztina, Pénovázt Márta
Az előadás vendége: Dudás Károly
Rendező: Horváth Emma
Virágkompozíció: Tomó Magdolna

A műsort 1991. november 20-án, szerdán 19 órai kezdettel a Nép kör emeleti termében tartottuk meg a JMMT Szabad Líceuma keretében.

BÖRTÖNRŐL ÁLMODOM MOSTANÁBAN

Műsoron: Részletek Gion Nándor regényéből

Közreműködött: Kovačev Ilona, Lőrinc Zsuzsanna, Oláh Celesztina és Pénovázt Márta

Az előadás vendége: Gion Nándor

Virágkompozíció: Tomó Magdolna

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1991. december 11-én, szerdán 19 órai kezdettel
a Népkör emeleti termében tartottuk meg
a JMMT Szabad Líceuma keretében.

NÉPSZOKÁSOK HATALMA

Műsoron: karácsonyi népszokások

Közreműködött: Csányi Dóra, Góli Kornélia, Keiper Karolina, Kocsis Zsuzsanna, László Paulina, Nagy Kornélia, Oláh Magdolna, Oláh Márta, Reznicek Gábor, Szecei Sarolta és Tót Teodóra

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1991. december 22-én, vasárnap 11 órai kezdettel
a hajdújárasi Q házban tartottuk meg.

TÉLI TOBORZÓ

Műsoron: Zvonimir Balog, Fecske Csaba, Fehér Ferenc, Gáspár János, Janikovszky Éva, Nemes Nagy Ágnes, Szűcs Imre, Takács Gyula és Zelk Zoltán versei

Közreműködött: László Paulina, Nagy Kornélia, Oláh Magdolna, Oláh Márta, Reznicek Gábor és Tót Teodóra

Műsorvezető: Lőrinc Zsuzsanna

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1991. december 27-én, pénteken 16 órai kezdettel
a műszaki főiskolában tartottuk meg.

ILLUSZTRÁCIÓK ÜZENETE

Műsoron: Babits Mihály versei

Közreműködtek az egészségügyi középiskola önképzőköreinek tagjai

Összekötő szöveg: Horváth Emma

Fehér Margit Babits-versillusztrációinak kiállítását
Gyermán Tibor nyitotta meg

A műsort 1992. január 30-án, csütörtökön 16.30 órai kezdettel
az egészségügyi középiskolában
tartottuk meg.

Ki hinné, hogy fiúk öltöztek női ruhába?!

Balázs Piri Árpád

Farkas Csongor

XXV. évf. 2. (466.) szám

1992. III. 4.

A NEMZETI IDENTITÁS ZAVARAI

Műsoron: Részletek Hódi Sándor könyvéből

Közreműködött: Barabás Mónika, Gyarmati Erzsébet, Oláh Celesztina, Pénovázt Márta

Az előadás vendége: Hódi Sándor

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1992. március 4-én, szerdán 19 órai kezdettel

a Népkör emeleti termében tartottuk meg a JMMT Szabad Líceuma keretében.

XXV. évf. 3. (467.) szám

1992. III. 5.

FÉNYLŐ ZOMÁNC

Műsoron: Fehér Ferenc és Jacques Prévert versei

Közreműködött: Alekszandar Golcsevszki és Oláh Celesztina

A műsort 1992. március 5-én, csütörtökön 18 órai kezdettel

a Képzőművészeti Találkozó földszinti kiállítótermében tartottuk meg.

XXV. évf. 4. (468.) szám

1992. III. 25.

RÖGESZMÉLET

Műsoron: Csorba Béla versei

Közreműködött: Bogdán Enikő, Gyarmati Erzsébet, Losonc Gyula, Oláh Celesztina

Az előadás vendége: Csorba Béla

A műsort 1992. március 25-én, szerdán 19 órai kezdettel

a Népkör emeleti termében tartottuk meg a JMMT Szabad Líceuma keretében.

A BÉKE OLAJÁGA

Műsoron: Szabó Lőrinc és Žarko Vasiljev versei

Közreműködött: Alekszandar Golcsevski és Kalmár Zsuzsanna

A műsort 1992. május 9-én, szombaton 10 órakor a hadseregotthonban tartottuk meg

XXV. évf. 6. (470.) szám

1992. V. 16.

TOVÁBB... TOVÁBB...

Műsoron: Sumonyi Zoltán verse

Közreműködött: Kalmár Zsuzsanna

A műsort 1992. május 16-án, szombaton 11 órai kezdettel
a hadseregotthonban tartottuk meg.

XXV. évf. 7. (471.) szám

1992. V. 20.

ELMULATOTT JÖVŐ

Műsoron: Tari István versei

Közreműködött: Barabás Mónika, Diósi Raj Rózsa, Kornelija Kovačev, Pajor Gizella és Péter Angéla

Az előadás vendége: Tari István

A műsort 1992. május 20-án, szerdán 19 órai kezdettel
a Népkör emeleti termében tartottuk meg a JMMT Szabad Líceuma keretében.

XXV. évf. 8. (472.) szám

1992. V. 26.

GYERMEKOLVASÓK KEDVENCE

Műsoron: Janikovszky Éva művei

Közreműködött: Urbán Mária

Az előadás vendége: Janikovszky Éva

A műsort 1992. május 26-án, kedden 17 órai kezdettel
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

XXV. évf. 9. (473.) szám

1992. VI. 29.

LÁDIKA

Műsoron: Branislav Crnčević, Donászy Magda, Fehér Ferenc, Gárdonyi Géza, Gulyás Pál, Huray István, Hervay Gizella, Jovan Jovanović Zmaj, Kassák Lajos, Kányádi Sándor, Képes Géza, Alan Alexander Milne, Móricz Zsigmond, Osvát Erzsébet, Petőfi Sándor, Radnóti Miklós, Rákos Sándor, Szűcs Imre, Miroslav Valek és Zelk Zoltán művei, népi mondókák és népmesék

Közreműködött: Cseszkó Árpád, Garai Ágnes, Góli Kornélia, Keiper Karolina, Kovács Evelin, Nagy Kanász Andrea, Oláh Magdolna, Oláh Márta, Péter Izabella, Püspök Hajnalka, Reznicek Gábor, Szecsei Sarolta és Tóth Csongor

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1992. június 29-én, hétfőn 17 órai kezdettel
a Gerontológiai Központ nagyteraszán tartottuk meg.

LÁDIKA

A műsort 1992. július 1-jén, szerdán 17 órai kezdettel a Gerontológiai Központnak a pravoszláv temető melletti otthonában tartottuk meg.

XXV. évf. 11. (475.) szám

1992. VII. 16.

LÁDIKA

A műsort 1992. július 16-án, csütörtökön 17 órai kezdettel a Gombkötő utcai gerontológiai klubban tartottuk meg.

XXV. évf. 12. (476.) szám

1992. IX. 5.

SZENVEDÉLY NÉLKÜL

Műsoron: Bóka László, Fehér Ferenc, Garai Gábor, Vito Marković és Rade Tomić versei, valamint G. Garibaldi és Jency Zoltán szerzeményei

Közreműködött: Cvitko Izabella (fuvola), Alekszandar Golcsevski és Oláh Celesztina

Rendező: Horváth Emma

A kétnyelvű műsort 1992. szeptember 5-én, szombaton 17 órai kezdettel a gyógyult alkoholisták klubjában tartottuk meg.

XXV. évf. 13. (477.) szám

1992. IX. 16.

MESTERMUTATVÁNYOK

Műsoron: Részlet Barácius Zoltán Virág Mihályról szóló könyvéből

Közreműködött: Oláh Celesztina

Az előadás vendége: Barácius Zoltán és Virág Mihály

A műsort 1992. szeptember 16-án, szerdán 19 órai kezdettel a Népkör emeleti termében tartottuk meg a JMMT Szabad Líceuma keretében.

XXV. évf. 14. (478.) szám

1992. X. 24.

LEVELEK SZÁRNYÁN

Műsoron: Szenteleky Kornél levelei

Közreműködött: Farkas Csongor, Korhecz Imola és Némedi Imre

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1992. október 24-én, szombaton 16.30 órai kezdettel a szíváci Szenteleky Kornél Művelődési Egyesület nagytermében tartottuk meg a Szenteleky-napok keretében.

XXV. évf. 15. (479.) szám

1992. XI. 20.

MADÁRPORTRÉ

Műsoron: Illyés Gyula és Jacques Prévert versei

Közreműködött: Huzsvár Attila (szintetizátor), Korhecz Imola és Olivera Stoiljković

A műsort 1992. november 20-án, pénteken 18 órai kezdettel az

Art Café földszinti helyiségében tartottuk meg

Januskó Ferenc ötvösmunkái kiállításának megnyitóján.

BILLEGÉSEK

Műsoron: Bogdán József versei*Közreműködött:* Lőrinc Zsuzsanna és Némedi Imre*Az előadás vendége:* Bogdán József

A műsort 1992. december 23-án, szerdán 17.30 órai kezdettel

a Népkör nagytermében tartottuk meg

a JMMT Szabad Líceuma keretében.

XXVI. évf. 1. (481.) szám

1993. I. 4.

HIGGYÜNK A KÖLTŐKNEK

Műsoron: Fehér Ferenc verse*Közreműködött:* Némedi Imre

A műsort 1993. január 4-én, hétfőn 16.30 órai kezdettel

a temerini Ifjúsági Otthonban tartottuk meg

a Fehér Ferenc Irodalmi Tábor keretében.

XXVI. évf. 2. (482.) szám

1993. III. 4.

KAGYLÓ GYÜMÖLCSE: ASSZONY

Nőnap i tárlatmegnyitó

Műsoron: Miroslav Antić és Kisfaludy Károly versei*Közreműködött:* Alekszandar Golcsevski és Némedi Imre

A műsort 1993. március 4-én, pénteken 18 órai kezdettel

az Art Cafében tartottuk meg Fehér Margit, Kisferenc Éva, Szabó Edit és Sofija Simić

kiállításának megnyitóján.

XXVI. évf. 3. (483.) szám

1993. III. 21.

KI MIT TUD?

Műsoron: Devecseri Gábor, Garay János, Gyurkovics Tibor és Móra Ferenc versei és meséi*Fellépett:* Farkas Csongor, Góli Kornélia, Kohajda Edit, Korhecz Imola, Oláh Márta, Szabó Ágnes és Virág Ildikó

A Magyar Televízió vetélkedőjének körzeti versenyét 1993. március 21-én, vasárnap

16 órai kezdettel a Népkör nagytermében tartották meg.

XXVI. évf. 4. (484.) szám

1993. III. 26.

„LEHETETLEN” KAPCSOLATOK „LEHETETLEN” IDŐKBEN

Műsoron: Részletek Bosnyák István „Lehetetlen” kapcsolatok „lehetetlen” időkben c. kötetéből*Közreműködött:* Lőrinc Zsuzsanna és Némedi Imre*Az előadás vendége:* Bosnyák István

A műsort 1993. március 26-án, pénteken 17.30 órai kezdettel a

Népkör emeleti termében tartottuk meg a JMMT Szabad Líceuma keretében.

KÖNYV ÉS SZÍNHÁZ

Műsoron: Illyés Gyula Óda a törvényhozóhoz c. verse

Közreműködött: Némedi Imre

Műsorvezető: Lőrinc Zsuzsanna

A műsort 1993. március 26-án, pénteken 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg a Bodrogvári Ferenc-díj átadása alkalmából megtartott ünnepi esten.

XXVI. évf. 6. (486.) szám

1993. IV. 24.

KI MIT TUD?

Műsoron: Garay János verse és Móra Ferenc meséje

Fellépett: Farkas Csongor és Korhecz Imola

A Magyar Televízió vetélkedőjének tartományi versenyét 1993. április 24-én, szombaton 20 órai kezdettel a városháza dísztermében tartották meg.

XXVI. évf. 7. (487.) szám

1993. VI. 14.

A ZENE ÉS A VERSEK SZÁRNYÁN

Műsoron: Kosztolányi Dezső, Desanka Maksimović és Jacques Prévert versei

Közreműködött: Lara Medan, Móra Regina, Szabó Ágnes és Olivera Stoiljković

A műsort 1993. június 14-án, hétfőn 19.30 órai kezdettel a Svetozar Marković Gimnázium dísztermében tartottuk meg.

Hiányzik a kasza és a léggömb
Reznicsek Gábor

Laki Csaba

TÖREDÉK

Műsoron: Radnóti Miklós verse*Elmondta:* Némedi Imre

A műsort 1993. november 2-án, kedden 15 órai kezdettel a Zentai úti temetőben az 1944-es megtorlás áldozatairól való megemlékezés alkalmából tartott gyászszertartás keretében tartottuk meg.

XXVI. évf. 9. (489.) szám

1993. XII. 8.

BOGLYA

Műsoron: Tari István gyermekversei*Elmondta:* Szép Melinda és Varga Ferenc

A műsort 1993. december 8-án, szerdán 17.30 órai kezdettel a Nép kör emeleti termében tartottuk meg a JMMT Szabad Líceuma keretében.

XXVI. évf. 10. (490.) szám

1993. XII. 9.

FONTANA

*Na programu ciklus pesama Lazara Franciskovića**Recitatori:* Lara Medan i Olivera Stojilković*Pokret:* Vanda Borkov*Za klavirom:* Valentina Češnjegar*Režija:* Ema Horvat

Az előadást 1993. december 9-én, csütörtökön 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg az intézmény Kultúrtribünje keretében.

XXVI. évf. 11. (491.) szám

1993. XII. 16.

FONTANA

*Na programu ciklus pesama Lazara Franciskovića**Muzička pratnja:* Geza Kučera (saksofon)

Az előadást 1993. december 16-én, csütörtökön 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg az intézmény Kultúrtribünje keretében.

XXVII. évf. 1. (492.) szám

1994. I. 12.

HÍMZÉSEK HITELE

Műsoron: népmesék és népballadák*Közreműködött:* Kovács Evelin, Lőrinc Zsuzsanna, Nagy Kanász Andrea és Némedi Imre

A műsort 1994. január 12-én, szerdán 12 órai kezdettel a Városi Múzeum kiállítótermében tartottuk meg Raj Rózsa és Nagy István Dorozslói híMZések című tárlatának megnyitása alkalmából.

LEMONDÁS ÉS MEGMARADÁS

Műsoron: Végel László azonos című könyvének bemutatása

Közreműködött: Lőrinc Zsuzsanna, Némedi Imre és Pajor Gizella

A regényt Garai László méltatta

A szerzővel Vajda Gábor beszélgetett

A műsort 1994. február 16-án, szerdán 17.30 órai kezdettel

a Népkör emeleti termében tartottuk meg

a JMMT Szabad Líceuma keretében.

XXVII. évf. 3. (494.) szám

1994. II. 28.

ÍRÓK GYERMEKKORUKRÓL

Műsoron: Fehér Ferenc versei

A kötetet Bori Imre méltatta

Vendégek: Dudás Károly, Fehér Magda és Kopeczky László

Közreműködött: Garai Ágnes, Góli Kornélia, Némedi Imre, Oláh Celesztina és Palágyi Szilvia

Konferált: Bada István

A műsort 1994. február 28-án, kedden 18 órai kezdettel

a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg

a Fehér Ferenc Könyvbarátok Köre által rendezett könyvbemutatón.

XXVII. évf. 4. (495.) szám

1994. IV. 14.

EGY FOLYÓIRAT SZELLEME

Válogatás az Üzenet tavalyi számaiból

Műsoron: Danyi Magdolna, Gulyás József, Harkai Vass Éva, Horváth Ottó és Kopeczky László versei, Lovas Ildikó és Szathmári István novellái, Herceg János esszéje, muzulmán népköltészeti alkotások, valamint Hoffmann Artúr (Újvidék) *Egy szökés anatómiája* c. videofilmje

Közreműködött: Szabó Ágnes és Lajkó Félix (hegedű)

A műsort, amelyet Lovas Ildikó állított össze,

1994. április 14-én, csütörtökön 19.30 órai kezdettel

a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg

az Üzenet szerkesztősége által szervezett rendezvény keretében.

XXVII. évf. 5. (496.) szám

1994. IV. 19.

FONTANA

Ciklus Lazara Franciškovića

Pesme su kazivale: Lara Medan i Olivera Stojilković

Saksofon: Csaba Kucsera

Režija: Emma Horváth

A műsort 1994. április 19-én, kedden 19 órai kezdettel

a Žarko Zrenjanin utcai gerontológiai klubban tartottuk meg.

Q TÁRLAT

Műsoron: Desanka Maksimović és Tornai József verse

Előadta: Lara Medan és Szép Melinda

A műsort 1994. április 22-én, pénteken 17 órai kezdettel
a Moda Áruház kiállítótermében tartottuk meg.

XXVII. évf. 7. (498.) szám

1994. V. 28.

BALLAG MÁR A VÉN DIÁK

Műsoron: Somlyó György Mese a virágról című verse

Elmondta: Szép Melinda

A műsort 1994. május 28-án, szombaton 9 órai kezdettel a Svetozar Marković Gimnáziumban tartottuk meg az egykori diákok ötvenéves érettségi találkozásja alkalmából.

XXVII. évf. 8. (499.) szám

1994. VI. 14.

TÖBB NYELVEN SZÓRAKOZTATTUNK

Műsoron: versek és Tolnai Ottó Cápácskám, apu c. dramatizált költeménye

Előadta: Suzana Tonković, Maja Burojević és Szép Melinda

A műsort 1994. június 14-én, kedden 17 órai kezdettel
a Központ II. helyi közösség gerontológiai klubjában tartottuk meg.

XXVII. évf. 9. (500.) szám

1994. VI. 16.

EMLÉKTÁBLA-AVATÁS

Műsoron: Somlyó György Mese a virágról című verse

Közreműködött: Szép Melinda

A műsort 1994. június 16-án, csütörtökön 11 órai kezdettel az egykori vámháznál tartottuk meg a holocaust áldozatainak emlékére állított tábla leleplezése alkalmával.

XXVII. évf. 10. (501.) szám

1994. VII. 10.

EGY SZÁL VIRÁG

Műsoron: Fülöp Gábor vers-collage

Elmondta: Farkas Csongor

A műsort 1994. július 10-én, vasárnap 12 órai kezdettel a zsinagóga udvarában tartottuk meg a zsidó áldozatok emlékművének leleplezése alkalmából rendezett ünnepség keretében.

XXVII. évf. 11. (502.) szám

1994. VIII. 1.

JÓZSEF ATTILA ÉS ILLYÉS GYULA KÖLTÉSZE

Előadó: Csoóri Sándor

Közreműködött: Góli Kornélia, Kovács Evelin, László Paulina, Nagy Kanász Andrea, Péter Izabella, Zsoldos Kristóf

A műsort 1994. augusztus 1-jén, hétfőn 9 órai kezdettel
a Szabadegyetemen tartottuk meg a Kosztolányi Dezső Irodalmi Tábor keretében.

*Az Éleljeletet továbbra is magáénak érző Sziráczky Katalin bábujával
sok derűs percet szerzett a gyerekeknek*

XXVII. évf. 12. (503.) szám

1994. VIII. 1.

SZOCIOGRAFIKUS ELEMÉK

Előadó: Kontra Ferenc

Közreműködött: Szép Melinda

A műsort 1994. augusztus 1-jén, hétfőn 8.30 órai kezdettel
a Szabadegyetemen tartottuk meg
a Kosztolányi Dezső Irodalmi Tábor keretében.

XXVII. évf. 13. (504.) szám

1994. VIII. 3.

PILINSZKY JÁNOS KÖLTÉSZETE

Előadó: Hózsá Éva

Közreműködött: Horváth Emma

A műsort 1994. augusztus 3-án, szerdán 8.30 órai kezdettel
a Szabadegyetemen tartottuk meg
a Kosztolányi Dezső Irodalmi Tábor keretében.

XXVII. évf. 14. (505.) szám

1994. VIII. 4.

ADY ENDRE KÖLTÉSZETE

Előadó: Csűrös Miklós

Közreműködött: Horváth Emma és Pajor Gizella

A műsort 1994. augusztus 4-én, csütörtökön 8.30 órai kezdettel
a Szabadegyetemen tartottuk meg
a Kosztolányi Dezső Irodalmi Tábor keretében.

JÓKAI MÓR MŰVÉSZETE

Előadó: Vajda Gábor

Közreműködött: Palágyi Szilvia és Péter Angéla

A műsort 1994. augusztus 4-én, csütörtökön 8.30 órai kezdettel
a Szabadegyetemen tartottuk meg a Kosztolányi Dezső Irodalmi Tábor keretében.

XXVII. évf. 16. (507.) szám

1994. VIII. 6.

BERZSENYI DÁNIEL KÖLTÉSZE

Előadó: Horváth Máttyás

Közreműködött: Szekulity Angéla és Zsoldos Kristóf

A műsort 1994. augusztus 6-án, szombaton 8.30 órai kezdettel
a Szabadegyetemen tartottuk meg a Kosztolányi Dezső Irodalmi Tábor keretében.

XXVII. évf. 17. (508.) szám

1994. VIII. 6.

SZABÓ LÓRINC KÖLTÉSZE

Előadó: Csűrös Miklós

Közreműködött: Kalmár Zsuzsanna

A műsort 1994. augusztus 6-án, szombaton 8.30 órai kezdettel
a Szabadegyetemen tartottuk meg a Kosztolányi Dezső Irodalmi Tábor keretében.

XXVII. évf. 18. (509.)

1994. VIII. 7.

MÓRICZ ZSIGMOND: ÁRVÁCSKA

Előadó: Hózsza Éva

Közreműködött: Góli Kornélia

A műsort 1994. augusztus 7-én, vasárnap 8.30 órai kezdettel
a Szabadegyetemen tartottuk meg a Kosztolányi Dezső Irodalmi Tábor keretében.

XXVII. évf. 19. (510.) szám

1994. VIII. 8.

A NYUGATI MAGYAR IRODALOM

Előadó: Szakolczay Lajos

Közreműködött: Horváth Emma

A műsort 1994. augusztus 8-án, hétfőn 8.30 órai kezdettel
a Szabadegyetemen tartottuk meg a Kosztolányi Dezső Irodalmi Tábor keretében.

XXVII. évf. 20. (511.) szám

1994. VIII. 10.

KOSZTOLÁNYI ÉS SZABADKA

Előadó: Dér Zoltán

Közreműködött: Kalmár Zsuzsanna és Némedi Imre

A műsort 1994. augusztus 10-én, szerdán 8.30 órai kezdettel
a középiskolás diákok kollégiumának dísztermében tartottuk meg
a Kosztolányi Dezső Irodalmi Tábor keretében.

CSÁTH GÉZA ÉS SZABADKA

Előadó: Dér Zoltán*Közreműködött:* Kalmár Zsuzsanna és Némedi Imre

A műsort 1994. augusztus 10-én, szerdán 15 órai kezdettel a középiskolás diákok kollégiumának dísztermében tartottuk meg a Kosztolányi Dezső Irodalmi Tábor keretében.

XXVII. évf. 22. (513.) szám

1994. VIII. 12.

A BÁCSKAI EMBER HERCEG JÁNOS PRÓZÁJÁBAN

Előadó: Toldi Éva*Közreműködött:* Horváth Emma

A műsort 1994. augusztus 12-én, pénteken 8.30 órai kezdettel a Szabadegyetemen tartottuk meg a Kosztolányi Dezső Irodalmi Tábor keretében.

XXVII. évf. 23. (514.) szám

1994. VIII. 25.

TALÁN ÍGY KELL

Műsoron: Fehér Ferenc, Kosztolányi Dezső, Reményik Sándor, Szabó Lőrinc és Zelk Zoltán versei, valamint vajdasági magyar népmese

Előadta: Góli Kornélia, Kalmár Zsuzsanna, Oláh Celesztina, Oláh Márta, Szekulity Angéla és Zsoldos Kristóf

Bevezetőt mondott: Horváth Emma*Közreműködött:* Cvitkó Izabella (fuvola)

A műsort 1994. augusztus 25-én, csütörtökön 16.30 órai kezdettel a tóthfalui lelkigyakorlatos házban tartottuk meg a versmondó tábor keretében.

XXVII. évf. 24. (515.) szám

1994. VIII. 30.

A SZÜLŐFÖLD MOTÍVUMAI

Műsoron: Lazar Francisković versei és performance*Elmondta:* Alekszandar Golcsevszki*Előadta:* Kalmár Zsuzsanna*Rendezte:* Horváth Emma

A műsort 1994. augusztus 30-án, kedden 18 órai kezdettel a Városi Könyvtár udvarán tartottuk meg Lazar Francisković fotókiállításának megnyitója alkalmából.

XXVII. évf. 25. (516.) szám

1994. IX. 1.

ÚJ NAP VIRRADT RÁNK

Műsoron: Fehér Ferenc Szabadka és Kosztolányi Dezső Az első ős című verse*Elmondta:* Korhecz Imola

A műsort 1994. szeptember 1-jén, csütörtökön 11 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg a község új napja alkalmából rendezett ünnepség keretében.

*Kosztolányi szabadkai Fecskelánya, Korhecz Imola a színpadon és rendezőjével,
Barácius Zoltánnal*

XXVII. évf. 26. (517.) szám

1994. IX.30.

VENDÉGEK VOLTUNK BELGRÁDBAN

Műsoron: Kosztolányi Dezső, Szenteleky Kornél és Tolnai Ottó versei

Elmondta: Kalmár Zsuzsanna

A műsort 1994. szeptember 30-án, pénteken 18 órai kezdettel
a Belgrádi Könyvtár Római termében tartottuk meg
a szabadkai Városi Könyvtár bemutatkozása keretében.

XXVII. évf. 27. (518.) szám

1994. X. 10.

ARTISTÁK

Műsoron: Garai Gábor verse

Elmondta: Szép Melinda

A műsort 1994. október 10-én, hétfőn 9 órai kezdettel
a városháza dísztermében tartottuk meg
a város egykori napja alkalmából rendezett ünnepség keretében.

XXVII. évf. 28. (519.) szám

1994. X. 10.

GONDOLATOK

Műsoron: Részlet Blaise Pascal Gondolatok c. művéből

Elmondta: Zsoldos Kristóf

A műsort 1994. október 10-én, hétfőn 12 órai kezdettel
a hadseregotthonban tartottuk meg
a város egykori napja alkalmából rendezett ünnepség keretében.

AZ ÉPÍTŐK

Műsoron: Performance Senteleky Kornél tiszteletére

Közreműködött: Benkó Dália, Csonka Mónika, Fejes Eleonóra, Knohl Gabriella, Ladancsik Renáta, Nagy Barna Andrea, Patyi Beáta, Szénási Kornélia, Tóth Ildikó

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1994. október 22-én, szombaton 12 órai kezdettel a sziváci Senteleky Kornél Művelődési Egyesületben tartottuk meg a Senteleky-napok keretében.

A MÉCSVIRÁG KINYÍLIK

Műsoron: Kosztolányi Dezső, Guy de Maupassant, Petőfi Sándor, Radnóti Miklós, Rónay György, Szabó Lőrinc, Tolnai Ottó, Tompa Mihály művei

Közreműködött: Góli Kornélia, Márton Béla, Nagy Kanász Andrea, Oláh Celesztina, Szénásy Kornélia, Virág Anikó, valamint Cvitkó Izabella (fuvola)

Bevezetőt mondott és a műsort vezette: Horváth Emma

A műsort 1994. november 8-án, kedden 18.30 órai kezdettel a Zrenjanin utcai gerontológiai klubban tartottuk meg.

ÖTVENÉVES A MAGYAR SZÓ

Műsoron: Válogatás öt évtized híreiből

Közreműködött: Lőrinc Zsuzsanna és Némedi Imre

A műsort 1994. december 20-án, kedden 19 órai kezdettel a városháza dísztermében tartottuk meg a Magyar Szó jubileumi estjén.

*Illyés Gyula szellemét idéztük fel a költő halálának tizedik évfordulóján
(Szlovják István és Oláh Celesztina)*

KIADVÁNYAINK

ÉLETJEL MINIATÚRÓK

- 1989
44. PETRIK PÁL: Múltam ösvényein
(Önéletrajz)
- 1990
45. KATONA IMRE: Az idő mérlegén
(Ortutay Gyula életműve)
- 1992
46. BALOGH ISTVÁN: Gion Nándor elbeszélő stílusa
47. MAGYAR LÁSZLÓ: Aczél Henrik Szabadkán
- 1994
48. NÉMETH FERENC: Bittermann Károly és a szabadkai nyomdászat kezdetei
49. BRASSAI ZOLTÁN: Az ösztönélet Csáth Géza novelláiban
- ### ÉLETJEL KÖNYVEK
- 1989
40. URBÁN F. GÁBOR: Szempont
(Versek)
41. GEZA ČATH: U nepoznatog kući
(Novele)
42. LÉVAY ENDRE: Régi utcák porában
(Jegyzetek, karcolatok)

1990

43. RÓNAY ISTVÁN: Késő álmok
(Versek)
44. MÁK FERENC: Fényességek titkai
(Kritikák, esszék)
45. DÉR ZOLTÁN: Tutajon
(Szín- és hangjátékok)
46. CVETKO MALUŠEV: Leltár
(Önéletrajzi jegyzetek)

1991

47. URBÁN JÁNOS: Rianás
(Versek)
48. MILOVAN MIKOVIĆ: Az árulás vizsgálata
(Versciklus)
49. DUDÁS ÖDÖN: Szabadka város története
50. BESZÉDES VALÉRIA: A ház
(A lakóház szókincse)

1992

51. BARÁCIUS ZOLTÁN: Mestermutatványok
(Virág Mihály színháza)
52. GAJDOS TIBOR: Végjáték vodkával
(Regény)
53. DUDÁS ANTAL: Szülőfalum századjai
(Adalékok Kupuszina alapításához és telepítéséhez)

1994

54. GUBÁS JENŐ: Értelmiségi vártán
(Publicisztikai írások)
55. BESZÉDES VALÉRIA: Emberek és otthonok
(Néprajzi tanulmányok)
56. Dr. TÓTH LAJOS: Magyar nyelvű oktatás a Vajdaságban 1944-től napjainkig
57. BIACSI ANTAL: Kis délvidéki demográfia

ÉVKÖNYVEK

6. Életjel (1988–1994)

*Helyi Gyula szellemi örökségük fel a költő halálának ötödik évfordulóján
(Szerzők: István és Oláh Celesztina)*

CSILLAGLESEN

– Díjak és elismerések –

Csillaglesen lenni annyi, mint figyelni az égi jövevények járását, fényük elhomályosulását, ragyogásuk újraeledését, megállapodását.

A csillagles hullócsillagok szemlélése, meteorit-záporok előrejelzése, kométák kivárása, égre szegzett tekintet, amely szabadon pásztáz a mindenség tájain, megszabadulva a napi küzdelmek érpattantó feszültségétől.

Micsoda gyönyörűség csillaglesen állni, az esthajnal hírnöke hunyorintással jelzi, hogy ismer, a Nagy Medve bundáját rázza, csak úgy sziporkáz, a Hattyú meg, mint valami tavirózsa, tovaúszik.

A mérhetetlen távolság, hisz „jaj az út lélektől lélekig”, és bimbózó közelség mozdul, inog és fordul ebben a talán nem kis szerénytelenséggel leírt univerzumban. Tehetségek jövése-menése, megtorpanása, előrelendülése... Csillagpaták szikrázása, enyészése.

Nem karámba tereljük így a sokfelé karikázó csillagokat, csak számba vesszük vörös, sárga, kék, fehér fénypásmáikat s az égi vidéket, amelyen áthaladnak, magunk is ámulva a „mennyei színjáték” pompáján. Mert felhő is akad elég, tapadó vattagubancok: elnyomni akarói a fényre fakadásnak.

Mi azonban rendületlenül bízunk az égi mágnesmezők erejében. Üstökösök eljövételében. Az örök anyag és a teremtő szellem megmaradásában.

1989

*** Amatőr színjátszók községi szemléje, Bajmok

László-Bencsik Sándor: Mesejáró Rebeka és Tengerjáró Tóbiás – színpadi játék

Farkas Csongor és Losonc Andrea színészi alakításáért elismerésben részesült

Vasko Popa: A kis doboz – fordította Ács Károly

Kornelija Kovačev és Szekulity Angéla színészi alakításáért elismerésben részesült

Elismerés az együttesnek összjátékáért és Horváth Emmának a színpadi versbeszéd műveléséért

***** Középiskolások Művészeti Vetélkedője, Becse**

Sziveri János: Bábel (részletek)

Elmondta Keszég László

I. díj

Palcsi – szajáni népmese, Beszédes Valéria gyűjtése

Elmondta Kornelija Kovačev

I. díj (környezetnyelvi kategória)

1990

***** Amatőr színjátszók községi szemléje, Bajmok**

Csukás István: A téli tücsök meséi – színpadi játék

Korhecz Imola színpadi alakításáért elismerésben részesült

***** Amatőr versmondók köztársasági szemléje, Užice**

Nemes Nagy Ágnes: Jeromos, a remeterák

Elmondta Korhecz Imola

III. díj (bronzplakett)

1991

***** Amatőr színjátszók községi szemléje, Bajmok**

Tolnai Ottó: Mi volt kérded a legszebb Dániában – színpadi játék

Kalmár Zsuzsanna színészi alakításáért, Horváth Emma pedig rendezéséért elismerésben részesült

***** Májusi Játékok (gyermekszínjátszók tartományi szemléje), Becse**

A pad – némajáték

Horváth Emma rendezéséért, az együttes pedig színpadi mozgásáért elismerésben részesült

***** Nemes Nagy Ágnes Szavalóverseny, Szabadka**

Nemes Nagy Ágnes: Csillagszóró

Elmondta Góli Kornélia

I. díj

Nemes Nagy Ágnes: Mi van a szobában? (részletek)

Elmondta Laki Lilla

I. díj

Nemes Nagy Ágnes: Jeromos, a remeterák

Elmondta László Paulina

II. díj

***** Gellért Sándor Nemzetközi Vers- és Prózamondó Verseny, Szatmárnémeti (Románia)**

Kőműves Kelemenné – népballada

Utasi Mária: Rege a forrásról

Elmondta Krekity Olga

I. díj és a Művelődési Folyóirat különdíja

Arany János: Vörös Rébék
Ács Károly: Menetrend dicsérete
Elmondta Urbán Mária
II. díj

***** Bihari Nemzetközi Vers- és Prózamondó Verseny, Berettyóújfalú**

Babits Mihály: Cigánydal
Tóth Árpád: Április
Elmondta Lőrinc Zsuzsanna
Bejutott a döntőbe

1992

***** Amatőr színjátszók községi szemléje, Bajmok**

Az éjszaka árnyai – némajáték
Előadta Balázs Piri Árpád és Farkas Csongor
Színészi alakításukért mindketten elismerésben részesültek

***** Májusi Játékok (gyermekszínházak tartományi szemléje), Becse**

Az éjszaka árnyai – némajáték
Előadta Balázs Piri Árpád és Farkas Csongor
Balázs Piri Árpád színészi alakításáért elismerésben részesült

***** Középiskolások Művészeti Vetélkedője, Becse**

Majtényi Mihály: Cirkusz
Elmondta Kalmár Zsuzsanna
I. díj

***** Nemes Nagy Ágnes Szavalóverseny, Szabadka**

Weöres Sándor: Magyar etűdök (részletek)
Elmondta Kovács Evelin
I. díj

Weöres Sándor: A bárholni leányok

Elmondta László Paula

I. díj

Weöres Sándor: A kutya-tár

Elmondta Sebők Csáki Zsuzsanna

II. díj

Weöres Sándor: Ujjé-vi mese

Elmondta Nagy Kanász Andrea

II. díj

Weöres Sándor: Páros dal

Elmondta Góli Kornélia

III. díj

Weöres Sándor: Zimzizim

Elmondta Laki Lilla

III. díj

***** Gellért Sándor Nemzetközi Vers- és Prózamondó Verseny, Szatmárnémeti (Románia)**

Illyés Gyula: Mese az állatok nyelvén tudó juhászról

Ács Károly: Valaki verset olvasott

Elmondta Korhecz Imola

III. díj

Garay János: Obsitos (részletek)

Fehér Ferenc: A vízholdó gyerek és a hörcsög

Elmondta Farkas Csongor

IV. díj

Móra Ferenc: Ének a búzamezőkről (részletek)

Tamási Áron: A legényfa kivirágzik (részletek)

Elmondta Krekity Olga

V. díj

***** Bihari Nemzetközi Vers- és Prózamondó Verseny, Berettyóújfalú**

Joan Timoneda: Nem, nem alszom egymagam

Sumonyi Zoltán: A szeretet himnusza

Elmondta Kalmár Zsuzsanna

Bejutott a döntőbe

Illyés Gyula: Mese az állatok nyelvén tudó juhászról

Babits Mihály: Messze... messze...

Elmondta Korhecz Imola

Bejutott a döntőbe

Anna Ahmatova: A tenger szélén (részletek) – fordította Rab Zsuzsa

Móra Ferenc: Ének a búzamezőkről (részletek)

Elmondta Krekity Olga

Bejutott a döntőbe

***** Országos Berzsényi Dániel Vers- és Prózamondó Verseny, Marcali**

Berzsényi Dániel: Vitkovics Mihályhoz

Miroslav Krleža: Nagysága látogatóban a cseléd beteg gyermekénél – fordította

Ács Károly

Elmondta Krekity Olga

IV. díj és a Lakitelek Alapítvány különdíja

***** Radnóti Miklós Országos Vers- és Prózamondó Verseny, Győr**

Radnóti Miklós: Mese a szomorú fűzfáról

Utasi Mária: Rege a forrásról

Elmondta Krekity Olga

IV. díj és az Országos Versmondó Egyesület különdíja

***** Veszprém Megyei Vers- és Prózamondó Verseny, Ajka**

Illyés Gyula: Mese az állatok nyelvén tudó juhászról

George Calinescu: Fenyők – fordította Deák Tamás

Elmondta Korhecz Imola

I. díj

Arany János: Vörös Rébék
Babits Mihály: Balázsolás
Elmondta Urbán Mária
II. díj
Garay János: Obsitos (részletek)
Elmondta Farkas Csongor
Bejutott a döntőbe

1993

*** Májusi Játékok (gyermekszínjátások tartományi szemléje), Becse
Egy unalmas délután – némajáték
Elismerés az együttesnek összjátékáért, Horváth Emmának pedig rendezéséért

*** Nemes Nagy Ágnes Szavalóverseny, Szabadka
Szabó Lőrinc: Madarak
Elmondta Góli Kornélia
I. díj
Szabó Lőrinc: Kís Klára csodálkozik
Elmondta Nagy Kanász Andrea
II. díj

*** Kosztolányi Dezső Szavalóverseny, Szabadka
Kosztolányi Dezső: A kalap
Elmondta Korhecz Imola
I. díj

*** Szarvas Gábor Nyelvművelő Verseny, Ada
Lebbencs (Mátyás király tréfái, Szép Ernő feldolgozása)
Elmondta Korhecz Imola
III. díj

*** Középiskolások Művészeti Vetélkedője, Becse
Garay János: Az obsitos (részletek)
Elmondta Farkas Csongor
I. díj
Ki mit tud? – Elődöntő, Budapest
Móra Ferenc: Sohsevolt király bánata
Elmondta Korhecz Imola

*** Gellért Sándor Vers- és Prózamondó Verseny, Szatmárnémeti (Románia)
Illés Endre: Skarlát (részletek)
Sziveri János: Bábel
Elmondta Krekity Olga
VI. díj és a Művelődési Folyóirat, a Gellért család és a szatmári Római Katolikus
Püspökség különdíja

***** Csengey Dénes Vers- és Prózamondó Verseny, Nagykanizsa**

Kómúves Kelemenné – népballada

Elmondta Krekity Olga

II. díj és a Lakitelek Alapítvány különdíja

***** Veszprém Megyei Vers- és Prózamondó Verseny, Veszprém**

Vörösmarty Mihály: Szép Ilonka

Füst Milán: A magyarokhoz

Elmondta Némedi Imre

II. díj

Arany János: A fülemile (részletek)

Johann Wolfgang Goethe: A villikirály – fordította Vas István

Elmondta Korhecz Imola

II. díj

Fazekas Mihály: Ludas Matyi (részletek)

Petőfi Sándor: Egy goromba tábornokhoz

Elmondta Farkas Csongor

IV. díj

1994

***** Amatőr színjátszók községi szemléje, Bajmók**

Tolnai Ottó: Cápácskám, apu – színpadi játék

Előadta Szép Melinda

Színészi alakításáért elismerésben részesült

***** Középiskolások Művészeti Vetélkedője, Becse**

Mark Twain: Tom Sawyer kalandjai (részletek) – fordította Koroknay István

Elmondta Korhecz Imola

I. díj

***** Kosztolányi Dezső Szavalóverseny, Szabadka**

Kosztolányi Dezső: Ének Virág Benedekről

Elmondta Némedi Imre

I. díj

Kosztolányi Dezső: Az első ős

Elmondta Korhecz Imola

I. díj

Kosztolányi Dezső: A kalap

Elmondta Szabó Ágnes

III. díj

***** Kálmány Lajos Mesemondó Verseny, Zenta**

Hiedelemmondák Adahatárból

Elmondta Szabó Ágnes

I. díj

A virágos bolond (vajdasági magyar népmese)

Elmondta Oláh Márta

I. díj

***** Veszprém Megyei Vers- és Prózamondó Verseny, Veszprém**

Kosztolányi Dezső: Ének Virág Benedekről

Ady Endre: Imádság háború után

Elmondta Némedi Imre

I. díj

Sziveri János: Bábel

Anna Ahmatova: A tenger szélén (részletek) – fordította Rab Zsuzsa

Elmondta Krekity Olga

II. díj

Antoine Girard Saint-Amant: A sárgadinnye – fordította Vas István

Kosztolányi Dezső: Az első ősz

Elmondta Korhecz Imola

IV. díj

Fülöp Gábor: Féllábú vers

Elmondta Farkas Csongor

Bejutott a döntőbe

***** Amatőr versmondók köztársasági szemléje, Užice**

Johann Wolfgang Goethe: A villikirály – fordította Vas István

Elmondta Korhecz Imola

II. díj (ezüstplakett)

***** Szarvas Gábor Nyelvművelő Verseny, Ada**

Blaise Pascal: Gondolatok (részletek)

Elmondta Zsoldos Kristóf

II. díj

Kenéz Ferenc: Varjak, nyulak hangulata

Elmondta Farkas Csongor

III. díj

Életjel

XXXIV. évf. 5. (839) sz.

1991. V. 29.

HOLD LETETTE, NAP FÖLVETTE

Archaikus népi imádságok és Mária-dalok

Fellép:

Bakos Beáta
Bogdán Enikő
Csányi Dóra
Dormán Andrea
Füleki Erzsébet
Garai Ágnes
Góli Kornélia
Gyarmati Erzsébet
Ilija Mónika
Illés Gabriella
Kohajda Edit
Márton Márton
Sós Judit
Tóth Teodóra
Vékony Attila
Kristina Vlahović

Rendező:

Horváth Emma

Közreműködik:

A Szent Kereszt-templom vegyes
kórusa Cservenák Imre vezetésével

Bevezetőt mond:

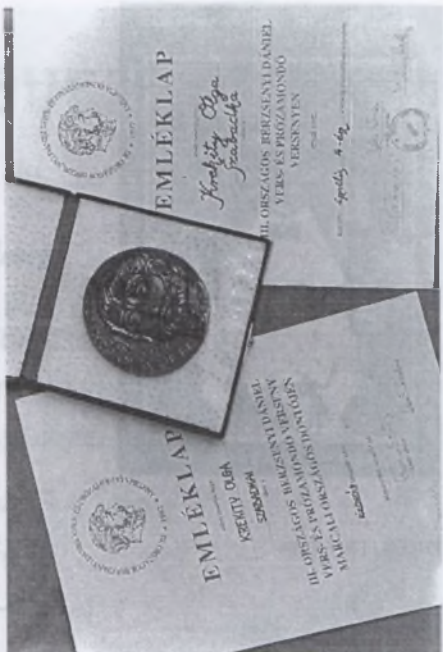
Ehmann Imre

A műsort összeállította:

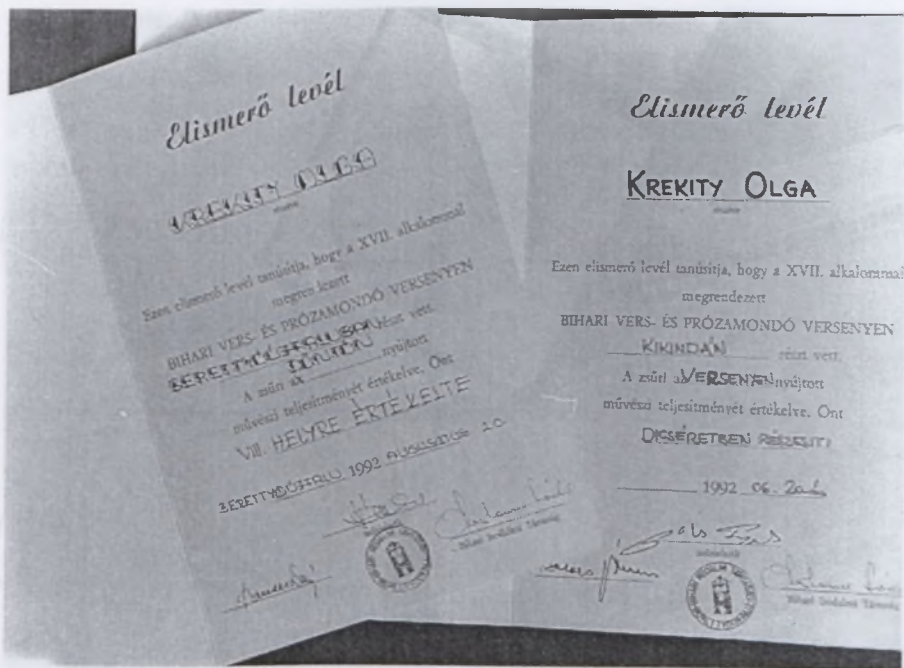
Beszédes Valéria

Az előadás 1991. május 29-én
szerdán 19 órakor kezdődik
a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében

Díjak, oklevelek, emléklapok

KREKITY OLGA

EMLEKLAP

Krekity Olivának
AZ ORSZÁG LEGJOBB
VERSMONDÓJA CÍMÉRT

Gyűjtött megrendezett Radnóti Miklós
 Országos Versmondó versenyen való
 sikeres közreműködéséért.

GYŐR, 1992. október 5-6.

Krekity Olga
 a város elnöke

A Könyvtár
 Emléknyomtatás
 és Kiadványok
 Osztályának
 elnöke

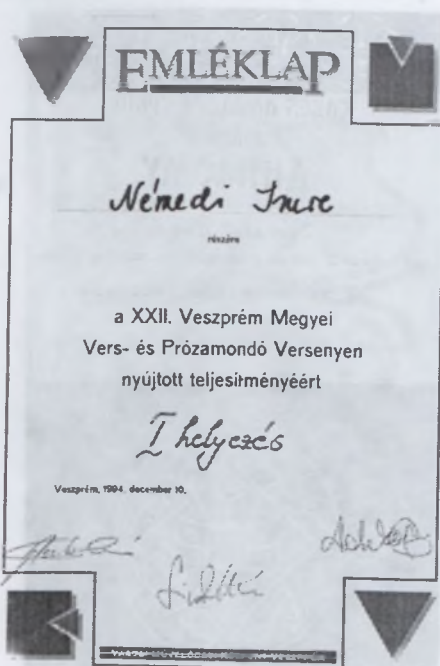
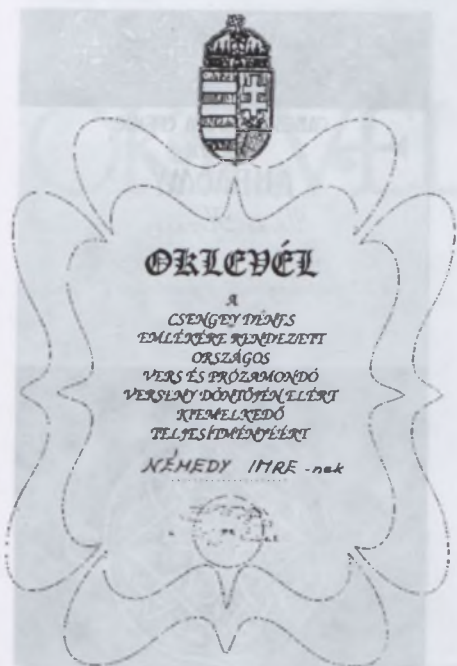
Krekity Olga

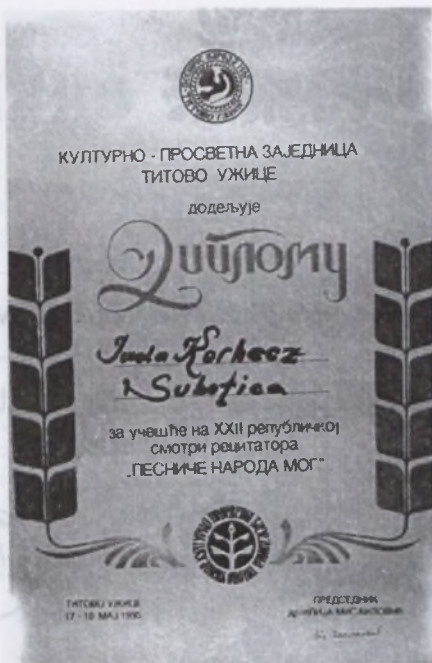
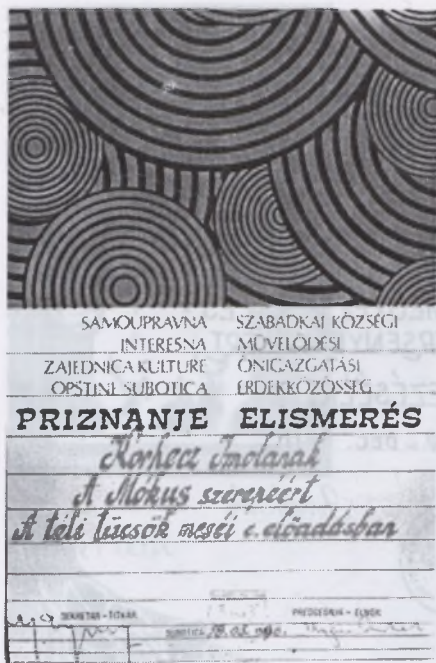

a Városi Könyvtár emlektábláján

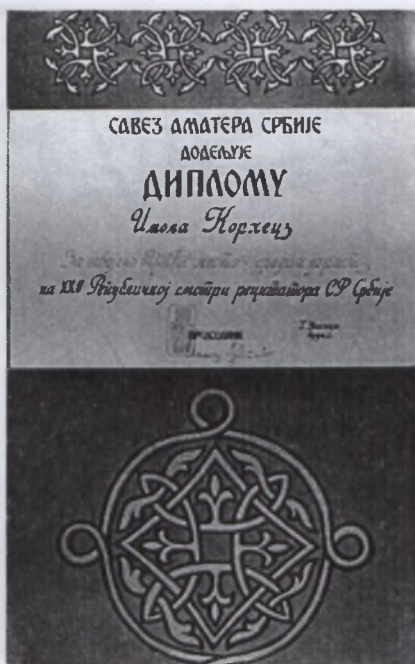
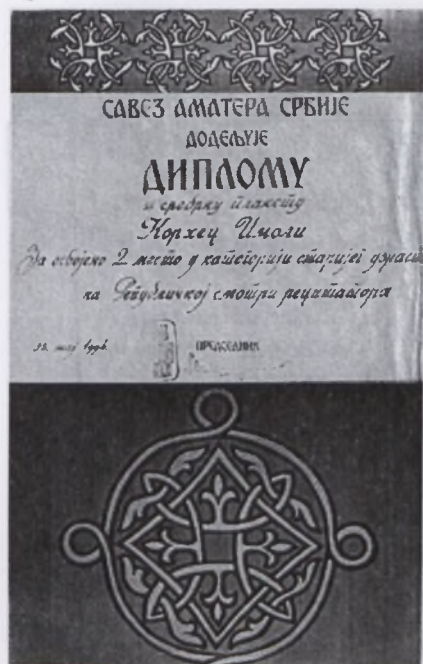

Némedi Imre

Korhecz Imola

EMLÉKLAP

születés helye
Korhecz Imola
Szabadka
lakos a

III. ORSZÁGOS BERZSENYI DÁNIEL
VERS- ÉS PRÓZAMONDÓ
VERSENYEN

részvett.

Kab. 1992. április 4-6 a verseny előkészítők helyén

Imola
a szülő iskoláján
Vincel
1992

EMLÉKLAP

születés helye

KORHECZ IMOLA

SZABADKA

lakos a

III. ORSZÁGOS BERZSENYI DÁNIEL
VERS- ÉS PRÓZAMONDÓ VERSENY
MARCALI ORSZÁGOS DÖNTŐJÉN

KÜLÖNBSÉGHATÁROZÓ ÁRT. EL.

Marcall, 1992. május 23-24.

Imola
a szülő iskoláján
Vincel
1992

Korhecz Imola

OKLEVÉL

Korhecz Imola

részére

A XX. VESZPRÉM MEGYEI
VERS- ÉS PRÓZAMONDÓ VERSENY

IFJÚSÁGI

KATEGÓRIÁJÁBAN ELÉRT

1.

helyezéséért.

Ajka, 1992. dec. 5.

Zs. Ürlelnök

Ki mondaná erről az álmodozó tekintetű, pajkos kislányról, hogy annyi díj és elismerés birtokosa? Korhecz Imola tündérkedően, fénybe hunyorogva és a Ki mit tud? vetélkedő kisorókájának társaságában

RENDEZVÉNYEINK MEGŐRÖKÍTŐJE

E sorok írójának, az Életjel-almanachok szerkesztőjének, évek óta lelkiismeret-furdalása van. Bárhogyan próbálja is önmaga számára megmagyarázni mulasztását, sehogyan sem sikerül neki. Nem csoda, hiszen mindig kínosan ügyelt arra, hogy pontosan számba vegyen mindent, ami egykor fontos lehet egy majdani helytörténész számára, aki évtizedek múltán esetleg megpróbálja összegezni előújságunk több évtizedes tevékenységét, feljegyezni azok nevét, akik részt vettek munkájában, és kijelölni helyét városunk művelődési életében. Ha pedig erre egyszer netán sor kerül, akkor nem kerülhető meg Vicai Lajos fotóművész gazdag gyűjteménye, aki éveken át hű krónikásként megőrkítette rendezvényeink egy-egy emlékezetes pillanatát, s ezáltal szemléletesebbé tette munkánkat. Hiszen képei – amellett, hogy híven illusztrálják, milyen környezetben tartottuk meg előadásainkat, kik léptek fel pódiumunkon, hányan vettek részt műsorainkon – nem tucatmunkák, hanem művészi felvételek, amelyek – némi túlzással – szinte keletkezésükkor dokumentumértékűekké váltak. Az azonban bizonyos, hogy évtizedek múltán nélkülözhetetlenek lesznek azok számára, akik vizuálisan is be szeretnének tekinteni a nyolcvanas évek szabadkai irodalmi rendezvényeibe, fel akarják idézni azok hangulatát, vendégeink és előadóink arcvonásait.

Meggyőződhetett erről mindenki, aki a városháza csodaszép nagyterme előtti folyosón harmincadik évfordulónk alkalmából megtekintette az előadásainkon készült nagyméretű fotóit. De művészi képességeiről azok is véleményt alkothatnak maguknak, akik figyelmesen megnézik például a *Tele kaptár* című jubileumi estünkön készült, e könyvünkben látható felvételeit.

Mert Vicai Lajos egy évtizeden át fényképezőgéppel ott volt csaknem minden rendezvényünkön, mindaddig, amíg a testvérháború kitörése után át nem költözött Magyarországra. Távozása érzékeny veszteséget jelentett művelődési mozgalmunk számára, de ugyanakkor még jobban tudatosította bennünk azt, hogy a szakma kiváló mesterének tudását leszünk kénytelenek nélkülözni, minden bizonnyal most már véglegesen. Hiszen – 1993 közepéig – több mint másfélszáz egyéni és közös tárlaton láthatták műveit az érdeklődők idehaza és a nagyvilágban, s az országos és nemzetközi kiállításokon négy első, ugyanannyi második és nyolc harmadik díjat kapott, tizenhétyszer pedig elismerésben részesült.

Egyebek között ezért is érintette e sorok íróját olyan kellemetlenül az, hogy előző évkönyvünk utószavából – a kötetbe került képeket készítőké névsorából – minden bizonnyal sakkvaktság következtében kimaradt a neve, azé a művészé, aki önzetlenül támo-

gatta törekvéseinket, hogy dokumentálja egy vidékünkön egyedülálló kezdeményezés eredményeit, amely immár másfél emberöltőn át folyamatosan népszerűsíti az irodalmat, a művészetet, a kultúrát, ápolja az anyanyelvet és erősíti az identitástudatot.

AZ ÉLŐÚJSÁG DOKUMENTÁCIÓJÁBÓL

RADNIČKI UNIVERZITET

MUNKÁSEGYESÜLET

03-498 sz.

1969. V. 9.

Subotica

A KÖZSÉGI SZKUPSTINA ELNÖKÉNEK

SZABADKA

Az Életjel, a szabadkai írók és művészek irodalmi élőújtsága legutóbbi szerkesztőségi ülésén szellemi életünkkel kapcsolatban igen jelentős határozatokat hozott, s ezeknek alapján a következő javaslatokkal fordul a községi szkupstinához:

1. Ez év szeptember 11-én, Csáth Géza halálának ötvenedik évfordulóján marandó emléket kívánunk állítani városunk nagy fiának. Kérjük a községi szkupstina hozzájárulását és anyagi támogatását ahhoz, hogy ebből az alkalomból emléktáblát leplezzünk le az író szülőházán (Petófi Sándor u. 7.); szobrot emeljünk az író alakjának megörökítésére (a városháza előtti parkban, vagy a gimnázium előtt levő parkban, vagy pedig a zeneiskola mögötti parkban; és utcát nevezzünk el róla a Tito marsall sugárútra nyíló új utcák közül.

Csáth Géza városunkban született 1887-ben és itt is halt meg 1919-ben. A modern magyar irodalom kiemelkedő alakja, akinek életműve éppen a mi korunkban kerül az irodalomtörténészek érdeklődésének középpontjába, mivel írói egyénisége és életműve messzemenően megelőzte korát és a századforduló első éveiből messze a jövőbe, szinte napjainkba ívelt. A sokoldalú művészlélek – író, kritikus, zenész, festőművész és orvos – tevékenységének jelentős részét Szabadkán fejtette ki és mint Palicsfürdő orvosa sokat fáradozott fürdőhelyünk fejlesztése érdekében.

2. Irodalmi élőújtságunk immár több mint egy évtizede fáradozik Kosztolányi Dezső hagyatékának föltárásán, hiszen nemcsak városunk legnagyobb költő fia, hanem európai rangú író is. Méltó zászlóhajtás lenne irodalmi nagysága előtt, ha szülővárosa, Szabadka, szobrot állítana emlékére. Javasoljuk, hogy az emlékművet a Pátia Szálló előtti parkban, Kosztolányi Dezső szülőháza helyén állítsuk föl. Erre az ünnepségre meg kellene hívni a magyarországi irodalmi és művészeti élet kimagasló egyéniségeit is, mivel életműve korunkban valóságos reneszánszát éli.

3. Javasoljuk, hogy a Városi Múzeum keretében irodalmi osztály nyíljon, mert a város irodalmi és szellemi élete rendkívül értékes anyaggal rendelkezik, és ez sokban növelné múzeumunk gyűjteményeinek jelentőségét. Az új múzeumi osztály nemcsak helyi vonatkozású lenne, hanem nemzetközi viszonylatban is rendkívül komoly érdeklődésre tarthatna számot, hiszen anyagának jó része az említett két nagy író munkásságát és életét volna hivatott bemutatni.

4. Városunk egyik legkiemelkedőbb festőművésze kétségtelenül Oláh Sándor volt. Véleményünk szerint össze kellene gyűjteni alkotásait, amelyeket ma még föllelhetünk, de holnap már talán nem, és a múzeum létesítendő Oláh-galériájában közkinccsé tenni. Amennyiben erre sor kerülne, akkor a művész Budapesten élő, 80 éves öccse hajlandó lenne Oláh Sándor jeles műveit a városnak ajándékozni.

5. Az Életjel művészetbaráti körének tagjai magukra vállalták a városunkban eltemetett írók és művészek sírjának gondozását. Kérjük a községi szkupstinát, hogy anyagi támogatásával segítse elő ezt a nemes vállalkozást.

6. Úgy gondoljuk, hogy szellemi életünk úttörőinek és kiemelkedő művelőinek emlékét úgy tesszük maradandóvá, ha – egyebek között – városunk megfelelő helyén utcát nevezünk el róluk.

Csáth Géza mellett hasonlóképpen megérdemelné ezt Oláh Sándor festőművész, aki csaknem nyolc évtizeden át ebben a városban élt, és művészi munkásságának köszönhető, hogy megörökítette Szabadka és Palics szépségeit és embereit, és Ferenczi Ibolya színművésznő is, aki színházi életünk egyik felejthetetlen alakja volt. Erre az eseményre 1970 áprilisában, halálának tizedik évfordulóján kerülhetne sor.

7. Élőújságunk tizenegy esztendeje szóbelileg terjeszti az irodalmat, népszerűsíti művészetünket, gyűjti maga köré szellemi életünk műveseit, de mindmáig nem nyílt alkalma arra, hogy az elhangzott munkákat nyomtatásban is megjelenesse. Tavaly ősszel megindítottuk ugyan az Életjel miniatűrsorozatát, amelyben elsősorban városunk szellemi hagyatékát akarjuk tölteni, de úgy gondoljuk, hogy élő irodalmunknak is megjelenési lehetőséget kellene biztosítani egy irodalmi lap, illetve folyóirat megindításával. Kérjük a községi szkupstinát, hogy tegye lehetővé ilyen vonatkozású terveink megvalósítását.

Ezeknek az elgondolásoknak a valóra váltásához hathatós anyagi támogatásra van szükségünk. Amennyiben a községi szkupstina elfogadja javaslatainkat, kérjük, értesítsen bennünket arról, milyen mértékben tudja elősegíteni ezeknek a szerintünk igen jelentős kezdeményezéseknek véghezvitelét.

Szabadka, 1969. május 9-én.

Az Életjel szerkesztő bizottsága nevében:

DÉVAVÁRI Zoltán
LÉVAY Endre
URBÁN János

A KÖZSÉGI MŰVELŐDÉSI KÖZÖSSÉG
emlékműbizottságának

S Z A B A D K A

Az Életjel irodalmi élőlítség szerkesztősége a következő két javaslattal fordul a címzetthez:

1. Mivel a közönyösség következtében megsemmisült Csáth Gézának, a modern magyar irodalom előfutárjának a sírja, kérjük a bizottságot, hogy a sír jelenlegi tulajdonosától, a Jugović utca 16. szám alatt lakó Jakab Serecstől vásárolja azt vissza, mivel a családja hajlandó elcserélni egy másikért. Ily módon lehetőség nyílna arra, hogy a sírköve bevessük az 1887-ben Szabadkán született és 1919-ben ugyanitt elhunyt író nevét, akinek egyébként szülővárosa tavaly, halálának ötvenedik évfordulója alkalmából szobrot emelt Szabadka központjában.

Úgy véljük, hogy ez városunk kötelessége Csáth Géza iránt, aki munkásságával igazán lekötözte Szabadkát és annak lakosait.

2. 1971. október 14-én lesz harminc éve, hogy tragikus körülmények között elhunyt Farkas Béla, a két háború közti időszak egyik legjelentősebb vajdasági festőművésze. A palicsi temetőben levő sírja, amelyet tisztelői emeltek 1941-ben, nagyon rossz állapotban van: műkőből készült sírköve törött, a sírt pedig benőtte a gaz, mert senki sem gondozza.

Javasoljuk, hogy halálának évfordulójára a város hozassa rendbe, állítson új sírkövet és hosszabbítsa meg a sír használati jogát, s ily módon kifejezze a kiemelkedő művész iránti háláját.

Egyúttal javasoljuk, hogy a sír rendbehozásával kapcsolatos munkálatokkal a több jelentős hazai és külföldi díjjal kitüntetett Baranyiné Markov Zlata újvidéki művésznőt bízva meg, aki – férjével, Baranyi Károly szobrásszal együtt – évtizedeken át Farkas Béla legszűkebb baráti köréhez tartozott.

Az előzetes számítások szerint ezek a munkálatok 10 000 dinárba kerülnének.

Megemlítjük, hogy az Életjel az évforduló alkalmából emlékműsorról idézi fel a kiváló festőművész emlékét, a Képzőművészeti Találkozóval és a Városi Múzeummal együtt megszervezi műveinek retrospektív kiállítását és miniatűrsorozatában megjelenteti írásait.

Abban a reményben, hogy a bizottság támogatja javaslatainkat, előre is kifejezzük köszönetünket.

Szabadka, 1970. november 18.

DÉVAVÁRI Zoltán
az Életjel szerkesztője

SZABADKA KÖZSÉG KÉPVISELŐ-TESTÜLETE
VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGÁNAK
SZABADKA

Déavári Zoltán és Horváth Emília
szabadkai lakosok
(Boris Kidrič u. 12., Viška 3.)
kérelme

Az Életjel irodalmi éldőjság nevében azzal a kéréssel fordulunk a Címzetthez, utaljon ki intézményünk részére három helyiséget, hogy tagjainknak legyen hol kifejezteniük tevékenységüket. Úgy hisszük, hogy kérésünk annál inkább megokolt, mivel a Népkörben levő raktárunkat lebontják a művelődési egyesület adaptációja során.

Az Életjel 1958. október 28-tól kezdve folyamatosan dolgozik anélkül, hogy az elmúlt 36 év alatt megfelelő helyiségeket kapott volna a községtől. Az elmúlt három és fél évtized során 1500 előadást tartottunk és 100-nál több könyvet jelentettünk meg. 1971-ben, a Szocialista Ifjúsági Szövetség akkori vezetőségének kezdeményezésére, kénytelenek voltunk beköltözni az említett egyesület udvari helyiségébe, de a rendelkezésünkre bocsátott három helyiségből kettőt csakhamar vissza kellett adnunk a Népkörnek. A harmadik, alsó alagsori helyiségben mind a mai napig több száz olyan könyv van, amelyet az Életjel adott ki, s amelyet, az említett építkezési munkálatok miatt, más, megfelelő helyiségre kell átszállítanunk.

Éldőjságunk mintegy 50 tagja más egyesületek tulajdonát képező helyiségben tud csak próbálni.

Ezért arra kérjük a t. Címet, hogy végérvényesen oldja meg az elhelyezésünkkel kapcsolatos kérdést, oly módon, hogy kellékeinket biztonságos helyen tarthassuk, s négy szakosztályunk tagjai zavartalanul próbálhassanak és készülhessenek a fellépésre.

Mindebből az következik, hogy az egyetlen megoldást az jelenti, ha a helyiségeket kizárólag az Életjel tagjai használják, tehát nem osztják meg mással.

A kért három helyiség közül kettő próbaterelem lenne, a harmadik, kisebb helyiségben pedig kiadványainkat és kellékeinket tartanánk. Ez konkrétan azt jelenti, hogy egy helyiségnek olyan nagyoknak kellene lennie, hogy benne előadásokat is tarthatnánk, a másik már kisebb, a harmadik pedig még kisebb lehetne.

Abban a reményben, hogy a t. Címzett eleget tesz kérésünknek, megemlítjük: az Ago Mamuzić u. 13. sz. alatt levő épületben felajánlott két helyiség, a szükséges adaptáció után, megfelelne a fenti követelményeknek, csupán egy kisebb helyiséget kellene még találni a könyvek és a kellékek elhelyezésére. Ezzel kapcsolatban meg kell említenünk, hogy a Magyar Művelődési és Oktatási Minisztérium hat kéziratunk kiadását anyagilag támogatja, úgyhogy még az idén újabb 3000 kötetet kell majd elraktározunk. Mivel jelentős értékről van szó, kérjük a t. Címzettet, hogy vegye figyelembe a fentieket és tegyen eleget kérésünknek.

Szabadka, 1994. szeptember 22.

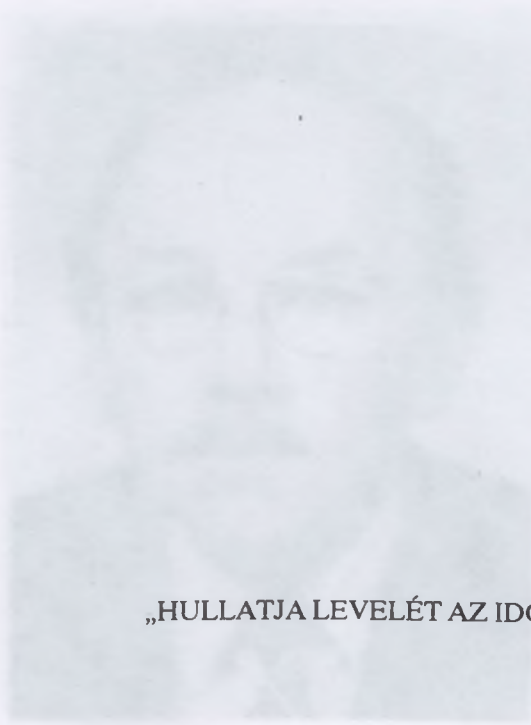
DÉAVÁRI Zoltán
szerkesztő
HORVÁTH Emília
a Csáth Géza
Művészetbaráti Kör vezetője

(Szabadka, 1930. IV. 22. - május 6. - 1980. 236. é.)

... Azok közé tartozott az írójelöllet, aki a háttér munká-
 sai vérték ki vesztését. 1972. május 15-én... egy évtizeden át az
 időjárás... kezdettől fogva, 1975-től pedig... nagy könyvek szer-
 kesztőségének a feje. Ebben a... vagy rábí-
 zott feladatokat, hogy... Nagy gy-
 szerlata volt ebben...

HALOTTAINK

... 1949-
 ben elvégezte a... a ki-
 tándul és a nagyföld...
 egykori alom... a munkái...
 gízott, nyolc éven át...
 pedig a VIII. Vajdasági...
 kinevelte...
 tól folyóiratot és...
 lán. Közben...
 1946 Szabadka...
 Kovács Márta...
 Halálával...

„HULLATJA LEVELÉT AZ IDŐ VÉN FÁJA”

PALUSEK BÉLA

(Szabadka, 1930. IV. 4.–Szabadka, 1988. XII. 4.)

Azok közé tartozott az Életjel munkatársai közül, akik a háttéri munkából vették ki részüket. 1972. május 13-tól volt több mint egy évtizeden át az élőlújság; kezdettől fogva, 1973-tól pedig 1981-ig az Életjel Könyvek szerkesztőbizottságának a tagja. Ebben a tisztségében végezte a vállalt vagy rábízott feladatokat, hogy hozzájáruljon zavartalan tevékenységünkhöz. Nagy gyakorlata volt ebben, hiszen egész életét a nevelésnek szentelte: miután 1949-ben elvégezte a szabadkai tanítóképzőt, a törökkanizsai gimnáziumban, a kiindai és a nagyfényi általános iskolában, majd pedagógia szakos tanárként egykori alma materében tanított, a munkásegyetemem mint andragógus dolgozott, nyolc éven át a hallásfogyatékosok iskolájának, élete utolsó öt évében pedig a VIII. Vajdasági Rohambrigád Általános Iskolájának volt az igazgatója. Emellett csaknem másfél évtizeden át szerkesztette az Oktatás és Nevelés című folyóiratot és pedagógiai, didaktikai és metodológiai tárgyú írásokat publikált. Közben néhány kiadványunkat is szerkesztőként jegyezte (Pálinkás József: Szabadka népoktatása 1687–1918, Laczkó Antal: Vasasrapszódia, Kenyeres Kovács Márta: A jövőben is élni és Susreti – délszláv szerelmes versek). Halálával szellemi mozgalmunk egyik legodaadóbb barátját veszítettük el.

HANGYA ANDRÁS

(Ómoravica, 1912. IV. 14.–London, 1988. XII. 20.)

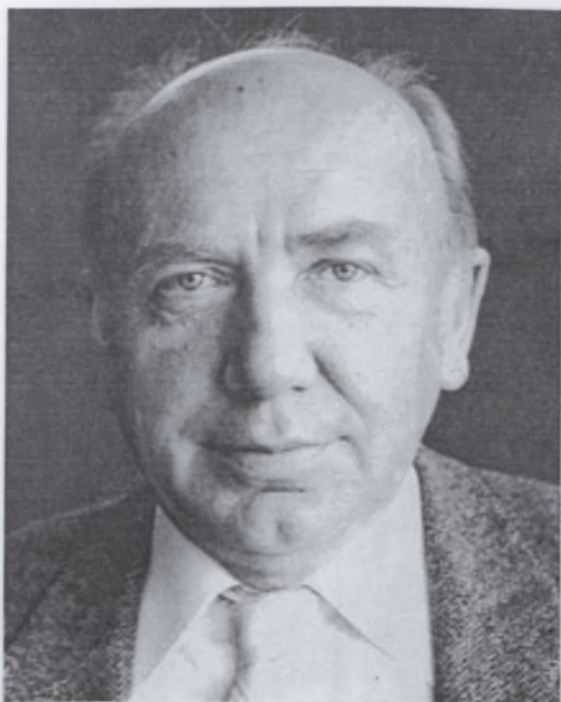
Jóllehet csupán egyszer lépett fel pódiumunkon, mégis baráti körünkhöz tartozott. Amikor megtartottuk első előadásunkat, 1958. október 28-án, már több mint egy évtizede, 1947 tavasza óta Zágrábban élt, így csak távolról kísérhette figyelemmel egykori barátainak kezdeményezését. Mint később mondta, érdeklődéssel követte a szabadkai művelődési élet eseményeit, s már a kezdetben felfigyelt munkánkra. Ezért is tett eleget felkérésünknek, hogy részt vegyen az Oláh Sándor születésének hetvenötödik évfordulója alkalmából 1961. november 6-án rendezett estünkön és *Az arcképfestés mestere* címmel előadást tartson róla, hiszen munkásságának régi tisztelője és művészetének csodálója volt. Kapcsolatát az Életjellel később sem szakította meg: ő készítette Gajdos Tibor 1975-ben kiadásunkban megjelent, *Emlékvár* című kötetének fedéltervét, az ő önarcképével és tíz rajzával jelent meg miniatűrsorozatunkban 1970-ben, *A csillagos homlokú* címmel, az életéről és művészetéről szóló méltatás Gajdos Tibor tollából, s a Cvetko Malušev önéletrajzi jegyzeteit tartalmazó *Leltár* (1990) fedőlapját is az ő munkája tette tetszetősebbé, vonzóbbá. Holtában is tehát velünk van, s emlékét mindaddig őrizni fogjuk, amíg a véges emberi sors lehetővé teszi számunkra az emlékezést.

FEHÉR FERENC

(Nagyfénypusztá, 1928. VIII. 3.–Újvidék, 1989. július 31.)

Hat jubileumi estünk közül hárman vett részt: tizenötödik évfordulónkon, 1972. december 7-én jó barátjával, Miroslav Antićtyal együtt lépett fel, hat évvel később, 1978. október 28-án *Vallomás* c. emlékezését olvasta fel, öt év múlva *Nyelv és varázs* c. versével volt jelen, 1988. december 9-én pedig a *Nem az élet jele – az élet maga* című írásával köszöntette a jubiláló élőújságot a városháza dísztermében. Más alkalommal is eljött közénk: már 1960. november 14-én hat versével szerepelt a zeneiskola hangversenytermében, 1972. március 28-án *Hazavezérlő csillagok* címmel összeállítást láthatott közönségünk ugyanott. Ezen az esten mutattuk be és dedikálta önéletrajzát, miniatűrsorozatunk 19. darabját, a *Szabadkai diákéveimet*. Az ugyanebben az évben megjelent második, az 1967–1972. közötti időszakban kifejtett tevékenységünket összefoglaló évkönyvünk élén az ő, *Szó és szerep* című verse olvasható. Városunkhoz való vonzódását bizonyítja az is, hogy 1971. szeptember 27-én és 1973. november 19-én – a szabadkai írókkal együtt – fellépett Üzenet-estünkön. Amikor halála előtt egy évvel, 1988. június 13-án a 28-as nemzedék neves íróit köszöntöttük, nem gondoltuk volna, hogy közülük ő fog elsőként eltávozni. Azt azonban már akkor is tudtuk, hogy legjobb, legértőbb barátaink egyike, aki egy életre lekötelezett bennünket.

DR. STURC JOLÁN

(Mosonmagyaróvár, 1914. X. 14.–Szabadka, 1990. I. 30.)

Azok közé a tanárok közé tartozott, akik nem csupán azzal támogatták munkánkat, hogy diákjaik csoportosan vettek részt előadásainkon, hanem azzal is, hogy eligazító bevezetőikkel elősegítették a művek jobb megértését. Első ízben legkedvesebb tanítványa, Horváth Emma *Válogatott szerelmeim* című önálló előadójátékjában lépett fel 1979. február végén. Hat év múlva, 1985. szeptember utolsó napján Kosztolányi Dezső görög–római tárgyú verseiről, az év végén pedig az Arany-balladák szépségéről beszélt a *Pán ébredése*, illetve az *Aranytallér* című összeállításunkon. Két évvel később, jóformán ugyanazon a napon Dsida Jenő költészetét méltatta. 1988 decemberében kétszer is szerepelt pódiumunkon: előbb Mikszáth Kálmánról tartott rendhagyó irodalomórát, majd a húszéves Csáth Géza Művészetbaráti Kör jubileumi estjén Vörösmarty Mihály verseinek időszerűségére hívta fel az érdeklődők figyelmét. Nagybeteg volt már, amikor 1989 utolsó napjainak egyikén *Az aranyosó balladája* címmel megtartottuk Áprily-estünket. Akárcsak az előző években, ezen is fel szeretett volna lépni, de mivel ezt nem tehetette, bevezetőjét Lőrinc Zsuzsanna olvasta fel. Nagy tudású pedagógus volt, aki szinte élete utolsó órájáig hivatásának élt.

(Kanizsa, 1935. IV. 2.–Szabadka, 1990. V. 17.)

A szabadkai Népszínház közkedvelt komikusa versmondóként mutatkozott be közönségünknek. 1961 szeptemberében lépett először pódiumunkra. Három hónappal később József Attila *Névnapi dicséretét* tolmácsolta. Fellépett abban a műsorban is, amelyben a tél költészetéből adtunk válogatást. 1963 januárjában kezdődött hatfordulós irodalmi vetélkedőnk *Ismeri-e irodalmunkat?* címmel. Az ötödik és a hatodik selejtezőn már nem verssel, hanem monológgal szerepelt. Sikert aratott a Branislav Nušić születésének századik évfordulója alkalmából rendezett, *Gúny és mosoly* című emlékestünkön 1963. december közepén. Mértéktartó alakítást nyújtott azon a rendezvényünkön, amelyen a zene- és a világirodalom legismertebb nőalakjai elevenedtek meg 1964 júniusában. Nem sokkal később Bunkóست személyesítette meg Shakespeare *Sok hühö semmiért* című vígjátékának egy részletében, Ernőt pedig Kosztolányi *Dialóg* című verses jelenetében 1965. december 20-án. Neve ott szerepelt a *Beszélő képek* című előadásunkat hirdető plakáton. Ezt követően öt éven át nem vett részt munkánkban, de 1971 szeptemberében újra körünkben köszönthettük azon a rendezvényen, amelyen tizenegy színész legkedvesebb verseit mondta el. Utolsó fellépésén, 1974. március 18-án Kvazimodo Braun István egy humoreszskéjével nevette meg a nézőket.

BARBARA MIKLENOVIĆ

(Mű (Bácsújfalú, 1944. XI. 8.–Szabadka, 1991. V. 30.)

Fél évtizeden át volt szerbhorvát nyelvű előadásaink szervezője, rendezője, műsorvezetője, „gondnoka”. Nevéhez több kétnyelvű rendezvény megtartása is fűződik. Versmondóként mutatkozott be a művészetbarátoknak Stevan Raičković-estünkön 1986. március utolsó napján. A pár hónappal később megtartott, *Himnusz a földhöz* című collage egyik rendezője volt. Ő állította össze és vezette azt a műsort, amelyet Kosztolányi halálának ötvenedik évfordulója alkalmából tartottunk, s amelyen fiataljaink a költő szerbhorvátra fordított műveit mutatták be. A Vuk Stefanović Karadžić-emlékestnek nem csak az egyik rendezője volt, hanem férjével, dr. Miklenovics Tiborral együtt műsorközlője is. Művészeti vezetőként is bemutatkozott azon az előadáson, amelyen – tagjaink mellett – a Lányi Ernő Művelődési Egyesület kamarakórusa és citerazenekara és a Svetozar Marković Középiskola versmondói is bemutatkoztak 1987 novemberében. Válogatásában hallhattuk Vasko Popa legszebb verseit *Állnak a léghen a galambok* címmel. Ő készítette fel Kornelija Kovačevet és Kristina Vlahovićot kétnyelvű előadóestjükre, amelyen bevezetőt is mondott. Egy kiállítás megnyitóját Dobrica Cesarić verseinek tolmácsolásával tette hangulatosabbá. Előző évkönyvünkben *Együtt lélegezni az irodalommal* címmel vallott a művészet iránti szeretetéről.

PINTÉR LAJOS

(Padé, 1940. VI. 7.–Újvidék, 1992. II. 17.)

Tragikus hirtelenséggel halt meg, mint annyi más humorista. Kollégája, Varga Géza, aki az Újvidéki Rádió és a Vidám műsor szerkesztősége nevében búcsúzott el tőle, s aki alig két évvel később követte őt azon az úton, ahonnan nincs visszatérés, azt mondta róla, hogy valószínűleg azért, mert az írók és a humoristák szent kötelessége az igazság keresése, márpedig az igazság keresésébe könnyen belehalhat az ember. Különösen akkor, ha olyan fiatalon kerül bele az újságírás mélyvizébe, mint ő, akinek a mindennapi rohanás idő előtt felőrölte nem eléggé szívós szervezetét. A hetvenes évek közepén szerkesztőségünk elhatározta, hogy rendszeresen meghívja a legismertebb vajdasági humoristákat. Az első, az 1974. április 23-án megtartott *Pardon, egy tréfára!* c. esten ugyan nem vett részt, de az egy év múlva sorra került másodikon, a *Szalmacsutkás írók* címűn – Balázs Pál, Barácius Zoltán, Bogdánfi Sándor, Engler Katalin, Horváth György, Kopeczky Csaba, Kopeczky László, Krekovicz Ferenc, Pintér Lajos és Varga Géza mellett – ő is fellépett. Az előadássorozat zárórendezvényén, amelyet ugyancsak a Népkör nagytermében rendeztünk 1977. január 10-én *Ez az év is jól kezdődik* címmel, *Agymosások* című humorreszkiével érdemelte ki közönségünk rokonszenvét.

BARI SZABÓ ISTVÁN

(Budiszava, 1910. XII. 25.–Szabadka, 1992. V. 2.)

Pódiumunkon az első tíz évben, amíg nem alakult meg Csáth Géza Művészetbaráti Körünk, elsősorban a szabadkai színház tagjai léptek fel. Szabó István azok közé tartozott, akik a leggyakrabban szerepeltek előadásainkon. Első sikerét 1960. január 13-án aratta a *Ki a bűnös?* c. rádiójáték színpadi változatának Apa szerepében. A következő két évben további öt színdarab egy-egy jelenetében és kabarészámmal mutatkozott be (Gajdos Tibor: Két legyet egy csapásra, Munk Artúr: A tücsök, Jovan Ćirilov–Miroslav Belović: A csend háza, Marcel Aymé: Nem az én fejem, Kopeczky László: Száz hiba egy sorba). Első jubileumi estünkön, amelyen az elmúlt öt év legsikeresebb számait mutattuk be 1962. október 22-én, ő is velünk ünnepelt. A hatvanas évek elején *Ismeri-e irodalmunkat?* címmel megrendezett vetélkedők harmadik selejtezőjén és döntőjében is a szereplők között volt: a vajdasági magyar írók műveinek egy-egy alakját elevenítette meg. Következő fellépésén, *A halhatatlan kedves* c. nagy sikerű rendezvényen, amelyen a zene- és a világirodalom legismertebb nőalakjai vonultak fel a színpadon, ugyancsak kiérdemelte a közönség rokonszenvét. A Debreczeni József, Sulhóf József és Szirmai Károly munkásságát méltató esten egy Sulhóf-írást, *A sikátorok költője* c. Laták-esten viszont egy Gál László-búcsúztatót olvasott fel.

DUDÁS LAJOS

(Bocsár, 1922. VI. 26.–Szabadka, 1992. VI. 12.)

Mindössze másfél éven át tartozott körünkhöz, s csupán háromszor lépett fel pódiumunkon, de az idősebb művészetbarátok még jól emlékeznek alakításaira. 1964. május 18-án mutatkozott be nézőinknek, akkor tehát, amikor már a Gyermekszínháznak volt a tagja, miután 1958-ban, élőlújságunk megindulásának évében, megvált a Népszínháztól, amelynek – eredményes amatőr színjátszói tevékenysége révén – 1953-ban a tagja lett, minden bizonnyal azért, mert epizódszerepek után nagyobb feladatok sikeres megoldására tartotta magát képesnek. Elhatározása helyesnek bizonyult, mert becsülettel megállta a helyét az új társulatban, ahol több főszerep eljátszását bízták rá. Képességeiről közönségünk is meggyőződhetett, amikor az említett napon, *Májusi rügyek* c. előadásunkon egy jelenetet adott elő Tóth Jankával Fazekas Mihály klasszikus művéből, a *Ludas Matyiból*. A *Három jubileum* című, Debreczeni József, Sulhof József és Szirmai Károly munkásságát méltató esten az utóbbi író egy jelenetében bizonyította kifejezőképességét. Legemlékezetesebb alakítását az év végén nyújtotta: *Az ismeretlen Kosztolányi* c. rendezvényünkön a szabadkai születésű szerző *Mostoha* c. befejezetlen színdarabjában a házibarátot személyesítette meg. Később már nem számíhattunk közreműködésére, mert felhagyott a színészi pályával.

IVAN PANČIĆ

(Szabadka, 1933. XII. 11.–1992. VI. 16.)

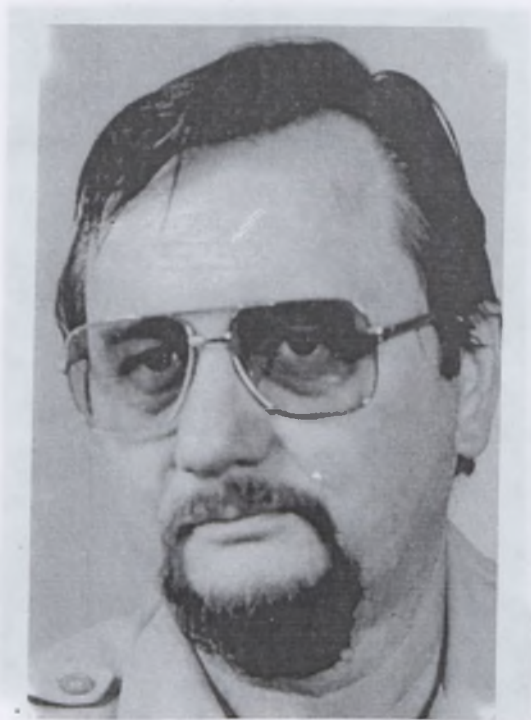
A kiváló szabadkai horvát költő és prózaíró, a közmegebecsülésnek örvendő pszichológus, aki ötvenkilenc éves korában önkézével vetett véget életének, előújságunknak kezdettől fogva hű barátja volt. Mindössze két előadásunkon lépett fel, de három évtizeden át mindenben segítette munkánkat, amiben tudta. Márpedig tisztségeinél fogva, amelyeket az íróegyesületben betöltött, erre nemegyszer alkalma nyílt, s ő élt is az alkalommal. Nyilvánosan először Üzenet-estünkön szerepelt, amelyet 1973. november 19-én rendeztünk meg a szabadkai munkatársak és három újvidéki író: Fehér Ferenc, Jung Károly és Lőrinc Péter közreműködésével. Harmincadik évfordulónkra őt is meghívtuk, s ekkor olvasta fel az erre az alkalomra írt *Pohvala umetnosti* című, almanachunk 160. oldalán olvasható versét, amelyben szinte látnoki képességgel megjósolta közelgő halálát. De ugyancsak ebben az kötetben található azok a méltatásai is, amelyeket előző évkönyvünkről írt: az egyiket a Subotičke novine 1989. január 13-i számában *Élet az irodalommal* címmel, a másikat pedig a Rukovet 1989. évi első számában *Az Életjel harmincadik születésnapja* címmel; ez utóbbit az Üzenet is megjelentette 1989. áprilisi számában. Két verse viszont *Nappalok horgonya* című kiadványunkban jelent meg.

20 IFJ. LÉVAY ENDRE

(Szabadka, 1939. V. 5.–Szabadka, 1992. VIII. 27.)

A szabadkai Községi Műemlékvédelmi Intézet építészmérnöke sokoldalú egyéniség volt: nem csupán alapító tagja a Pro Musica Kamarakórusnak, amelynek általunk szervezett első hangversenyén, 1970. február 28-án is fellépett a zeneiskola hangversenytermében, hanem sokat tett szülővárosa építészeti örökségének megmentése érdekében is. Sokban hozzájárult ahhoz, hogy a történelmi városmag visszanyerte régi fényét, mert színmegoldásaival kiemelte egy-egy épület rejtett szépségét. Ez irányú törekvéseiről többször is beszámolt közönségünknek: vetítéssel egybekötött előadásokat tartott műemlékeinkről 1979. augusztus 27-én, a zsinagóga újjászületéséről egy évvel később, a városházáról a következő év nyarán, majd a korzó múltjáról és jövőjéről 1982-ben, végül a legrégebbi épületekről 1986. szeptember végén. Együttműködésünk újabb bizonyítéka volt az, hogy ő készítette el az Életjel kerek emblémáját, a Csépe Imre vallomásait tartalmazó *Határdomb*nak és apja több kötetének (*Félálom után*, *Egy nemzedék elindul*, *Az utak ismeretlenjei*) a fedőlaptervét, a Schwalb Miklós *A szén* és Láng Árpád *Idő és művészet* c. füzetének borítóját díszítő rajzot, valamint az 1967 és 1972 közti időszak dokumentumait prezenztáló, második évkönyv néhány zárólécét.

SÁNTHA PUSZTA LAJOS

(Mohol, 1924. III. 25.–Szabadka, 1993. V. 22.)

Élőújságunk első másfél évtizedében nem volt olyan zenés műsor, amelyben ne lépett volna fel. Első nagyszabású vidám estünkön, amelyet 1959 kora nyarán tartottunk meg a Népkörben, egy Lehár-dallal szerzett kellemes perceket nézőinknek. Két év múlva, 1961-ben kétszer is hallhattuk: júniusban a *Sze-relem dalban, zenében, táncban, versben, prózában*, októberben pedig a *Palicsi rapszódia* című rendezvényünkön. Népszerűségét bizonyította az, hogy ott volt azok között, akik 1962. október 22-én, az *Őszi verőfény* c. jubileumi előadásunkon megismételték öt év legsikerültebb számait. Szerepelt irodalmi vetélkedőnk *Te leszel a nyertes!* címmel megtartott döntőjének programjában. 1964 első felében nem kevesebb szer, mint négyszer üdvözölhettük körünkben (*Tavaszköszöntő, Zenei fejtörő, Májusi rügyek, A halhatatlan kedves*); ez utóbbin a zene- és a világirodalom legismertebb nőalakjai vonultak fel előttünk a színház kamaratermében. Hosszú, kilencévi szünet állt be egütműködésünkben, majd 1973. március 12-én két vajdasági költő egy-egy megzenésített versét adta elő Király Ernő szerzői estjén, ezt követően pedig május 28-án, a Csépe Imre halálának egyéves évfordulója alkalmából rendezett előadáson énekelt Vadné Dorman Mancsi zongorakíséretével.

URBÁN JÁNOS

(Ada, 1921. IV. 30.—Szabadka, 1993. VI. 5.)

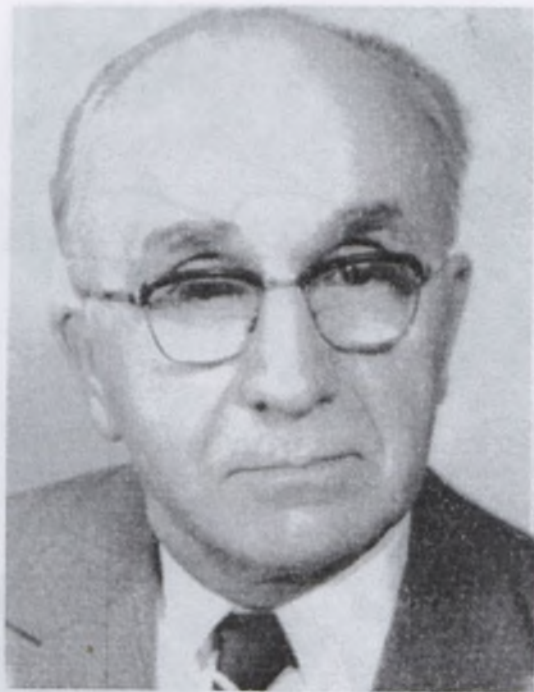
Ő ment el elsőként azok közül, akik 1958 őszén elindították útjára az Életjelet. Noha nem ő kezdeményezte létrehozását, nélküle nem születhetett volna meg, mert mint a Közművelődési Közösség elnöke gondoskodott arról, hogy szervezeti formát és anyagi támogatást kapjon. Ő volt első felelős szerkesztője 1959. február 13-tól 1972. május 13-ig, de megbízatásának lejárta után is szerkesztőbizottságunk tagja maradt. Könyvkiadói tevékenységünkől is derekasan kivette a részét: több kötetnek ő volt az összeállítója és szerkesztője. Jubileumi estjeinken rendre ő összegezte az elmúlt időszakban kifejtett munkánkat. Külföldi vendégeink többségét is ő köszöntötte, mint ahogyan a nagyobb jelentőségű emlékesteken is általában ő mondott bevezetőt. Több előadás műsorát állította össze és vezette. Egyebek között fellépett a negyvenéves Hidat köszöntő rendezvényünkön, a Csáth Géza születésének századik évfordulóján megtartott emlékestünkön, s részt vett a negyvenéves Magyar Szó jubileumi ünnepségén. Hatvanadik születésnapján *Megtisztult valóság* című műsorunkkal köszöntöttük. Négy művét adtuk ki: *Haláltépett élet* (1973), *Sziromfészek* (1979), *Látomás a fennsíkon* (1981) és *Rianás* (1991). Művelődési mozgalmunk egyik legelkötelezettebb munkatársát tiszteltük benne.

CVETKO MALUŠEV

(Szabadka, 1910. II. 27.–Mala Subotica, Čakovec mellett, 1993. VII. 31.)

Mint ahogyan az élete jelképes volt, ugyanúgy a halála is. Noha régi szerb családból származott (ősei Csarnojevics pátriárkával jöttek erre a vidékre – gyakran emlegette nem titkolt büszkeséggel, hogy Iványi István városmonográfijában több Malušev is szerepel az újkori városalapítók között), egész életében a magyar kultúrát népszerűsítette. Már a két világháború közti időszakban is szakszervezeti tevékenysége során, majd a harmincas évek végén, amikor elvállalta a Szabadkán megjelenő Híd anyagi ügyeinek intézését; a negyvenes évek második felében is, mint az újvidéki Testvériség-Egység Könyvkiadó Vállalat igazgatója, az ötvenes évek elejétől pedig nyugdíjba vonulásáig mint a zágrábi Magyar Képes Újság szerkesztője. Noha a politikai életben nem vett részt, állandó kapcsolatban állt a vajdasági magyar írókkal és újságírókkal. Kérésünkre el is jött 1974. október 7-én Szabadkára, hogy fellépjen estünkön, amelyen a negyvenéves Hidat köszöntöttük. Amikor 1990-ben *Leltár* címmel kiadtuk önéletrajzi jegyzeteit, az országos válság miatt már nem rendezhettük meg könyvének bemutatóját. Három év múlva megdőbbsenve értesültünk szomorú sorsáról: július utolsó napján egyik barátjához indult, s a szeretett szülővárosának nevét viselő helységnél szívinfarktus keltette az életét a vonatban.

MAJOROS KATI

(Vrdnik, 1941. V. 13.–Szabadka, 1994. I. 13.)

Mint a szabadkai színészek jó része, ő is a hatvanas években lépett fel legtöbbször előadásainkon; abban az időben tehát, amikor még nem alakult meg Csáth Géza Művészetbaráti Körünk. Igaz, már 1959 végén kétszer is szerepelt rendezvényeinken – először, október 19-én két verset mondott el, december közepén pedig Rozikát elevenítette meg Baráth Károly *Melyik úton?* című drámájának egy jelenetében –, de a következő évben már négyszer, 1961-ben pedig hatszor. Játzott egy szatírban (Gajdos Tibor: *Két legyet egy csapásra*), Békeffi István–Keller Dezső *Női sofőr* című jelenetében, Ráczy György *Csókot kérek* című vidám játékában, amelyben az anyját Sz. Cseh Mária alakította; felolvasta Juhász Géza három új könyvet méltató kritikáját; verseket mondott; humoreszkekkel és monológokkal nevette meg közönségünket, igazi képességei azonban leginkább a *Szerelem dalban, zenében, táncban, versben, prózában* című rendezvényünkön jutottak kifejezésre, amelyre az idősebb művészetbarátok még manapság, évtizedek múltán is emlékeznek. Utoljára 1974. március 18-án jelent meg pódiumunkon, amikor a zeneiskola hangversenytermében *Testamentum* címmel megemlékeztünk Kvazimodo Braun Istvánról halálának évfordulóján.

SZABÓ CSEH MÁRIA

(Magyarcsernye, 1916. III. 3.–Szabadka, 1994. IV. 29.)

Kollégái közül az elsők között csatlakozott kezdeményezésünkhöz. Kiváló versmondóként ismertük meg már első fellépése alkalmával, a Csáth Géza emlékét idéző estünkön, 1959. február 13-án. Két hónappal később Debreczeni József egy írását olvasta fel, majd az év végéig három ízben is verseket mondott. 1960-ban is ötször szerepelt előadásainkon. Első Kosztolányi-emlékestünkön kétszer is közönség elé lépett a színház zsúfolásig megtelt nagytermében: felolvasta Kosztolányi Dezsőné erre az alkalomra írt emlékezését, majd elmondta Rimbaud *Kenyérlesők* c. költeményét. Szenteleky-emlékszámunkon, 1960. március 20-án egy Tin Ujević-verset szavalt, majd az anyát elevenítette meg Őrsi Ferenc *Fekete ventillátor* c. drámájában és Rácz György *Csókot kérek* c. vidám játékában. Emlékezetes sikert aratott a *Szerelmem dalban, zenében, táncban, versben, prózában*, az *Őszi verőfény* és a *A halhatatlan kedves* c. rendezvényünkön. Második Csáth- és Kosztolányi-estünkön és irodalmi vetélkedőnk két műsorában is közreműködött. 1970-ben kétszer is körünkben köszönthettük: április 6-án, amikor Ferenczi Ibire emlékeztünk, június 1-jén pedig, amikor Baranyi Károly és Baranyiné Markov Zlata művészetét méltattuk. Utoljára 1971. január 12-én, a Laták-évfordulón láthatta közönségünk.

VARGA GÉZA

(Kikinda, 1938. VI. 4.–Újvidék, 1994. VII. 31.)

Őt is akkor látták először testközelben a szabadkai irodalombarátok, amikor a hetvenes évek első felében háromrészes sorozat keretében mutattuk be a vajdasági humoristákat. Ellentétben Pintér Lajossal, ő már az első estünnön is fellépett. Az 1974. április 23-án a Népkör nagytermét zsúfolásig megtöltő közönség remek parodistát ismert meg benne. Balázs Pállal, Barácius Zoltánnal, Bogdánfi Sándorral, Engler Katalinnal, Horváth Györggyel, Kopeckzy Lászlóval, Krekovicz Ferenczel, Nothof Károllyal és dr. Stein Istvánnal együtt lépett fel a *Pardon, egy tréfára* című műsorban, és *Szabadkai Parnasszus*-ával a könnyekig megnevettette az érdeklődőket. 1975. szeptember 29-én is a vendégünk volt társaival, akik közül többel együtt dolgozott az Újvidéki Rádióban. A *Szalmacsutkás írók* is ugyanolyan sikert aratott, mint a másfél évvel korábbi előadás. Ugyancsak paródiákat olvasott fel harmadik fellépésük alkalmával, amelyre 1977. január 10-én került sor *Ez az év is jól kezdődik* címmel. Ekkor már a legkiválóbb vajdasági humoristák között tartották számon, aki versben és prózában egyaránt számos sikeres művet alkotott. Távozásával irodalmunk kiváló kabarészerzőt veszített el benne, olyan író, aki nem a felszínes humort művelte, hanem a nemesebbet, a mélyebb értelműt.

DR. STURC BÉLA

(Kupuszina, 1914. IX. 11.–Szabadka, 1994. XI. 25.)

A három és fél évtized során a természet- és környezetvédelem kérdéseire is kiterjedt figyelmünk, bár e tudományág népszerűsítése nem tartozik szorosan feladataink közé. Nem sok, de néhány ilyen jellegű előadást is tartottunk; például Szöllősi Gyula biológus több ízben is beszélt környezetünk megóvásának szükségességéről. Dr. Sturc Béla biológiatanárt, aki fél évszázadon át tanulmányozta az észak-bácskai homokvidék növényvilágát, e témakör egyik legkiválóbb ismerőjeként tartották számon Vajdaságban. Ezért is hívtuk meg 1989. október 12-én *Dicső természet* címmel megtartott előadásunkra, hogy ismertessen meg bennünket vidékünk veszélyeztetett növényeivel. Műsorunknak, elsősorban beszámolójának olyan nagy volt a sikere, hogy öt nappal később meg kellett ismételnünk a Harambašić utcai diákothonban. Halálának egyéves évfordulójára jelent meg miniatúrsorozatunk ötvenedik darabjaként *A Szabadkai-horgosi homokpuszta természetes flórájának ökonobotanikai értékei* című, a hagyatékában fennmaradt botanikai kalauz, amelyből megismerhetjük az említett terület földrajzát és flóráját, s amelyben a kiváló tudós megpróbált megoldást találni a természetvédelem megoldatlan kérdéseire. Ezért mindazok számára hasznos olvasmány, akik gyarapítani szeretnék növénytani műveltségüket.

ALMÁSI GÁBOR

(Tóthfalu, 1911. VI. 13.–Szabadka, 1994. XI. 27.)

Művelődési mozgalmunk kezdettől fogva arra törekedett, hogy ne csak az írókkal és az előadóművészekkel, énekesekkel és muzsikusokkal tartson fenn szoros kapcsolatot, hanem a képzőművészekkel is. Irodalmi estjeink keretében gyakran rendeztünk kisebb tárlatokat, méghozzá nem csupán amatőr alkotóknak, hogy bemutatkozási lehetőséget nyújtsunk számukra, hanem olyan neves festőknek és szobrászoknak is, mint amilyen például Balázs G. Árpád és Almási Gábor, Baranyi Károly és felesége, Markov Zlata. Azon túlmenően, hogy méltattuk munkásságukat, kiadtuk önéletrajzukat is. Almási Gáborét 1981-ben, azt követően, hogy az előző év februárjában, Muhi János *Mesélő múlt* és Urbán János *Sziromfészek* című könyvének bemutatásán kiállítottuk kispasztikáit. A *Szobortalan egaljról jöttem* felkeltette mind a szakmabeliek, mind pedig a művészetbarátok érdeklődését, mert egy igazi művészetet tárt elénk. A szerzővel való kapcsolatunk a kötet megjelenése után még szorosabb lett, s nem csak hogy el-eljárt előadásainkra, hanem fel is lépett. 1984. április 26-án, amikor *A szoborrá álmódott kő* címmel megemlékeztünk Ivan Meštrovićról születésének századik évfordulóján, vallomásával hozzájárult a kiváló horvát szobrász művészetének jobb megértéséhez.

UTÓSZÓ

Hatodik évkönyvünk – eddigi gyakorlatunkkal ellentétben – nem öt, hanem hat év munkáját összegezi. Ennek oka, hogy az Illyés Közalapítvány anyagi támogatását csak másfél évvel megítélése után kaptuk meg, s így almanachunk nem készülhetett el harmincötödik évfordulónkra. Tetézte a késést, hogy az előkészítő munkálatok is a vártnál jóval tovább tartottak, mert lényegesen nagyobb anyagot kellett feldolgoznunk, mint az eddigiek során bármikor. Emiatt kötetünkben nem 1993., hanem 1994. december 31-éig végzett tevékenységünkről számolunk be, az 1988–1994 közti időszak dokumentumait tesszük közzé.

Élőűjságunk megindulása, 1958. október 28-a óta 952 egész estét betöltő előadást rendeztünk. Csupán az utóbbi hat évben 210-et, vagyis évente 35-öt; ez hárommal kevesebb, mint amennyi az előző öt éves időszakban volt. A Csáth Géza Művészetbaráti Kör megalakulása, 1968 óta 522, 1988 óta pedig 110, évente 18 műsort adott. Harminchat év alatt tehát összesen 1474 rendezvényünk volt. A Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad közönsége 26 év alatt 250, 1988 végétől 52, évente csaknem 10 produkciót láthatott, valamivel többet, mint az előző periódusban. A nézők száma elérte a 200 000-ret (a nagy előadásokat 150 000-ren, a kicsiket pedig 50 000-ren, csupán az utóbbi hat évben 10–10 000-ren tekintették meg), a szereplőké pedig megközelítette a 6500-at. Különösen akkor számít jelentős eredménynek ez, ha figyelembe vesszük, milyen körülmények között értük el, hiszen a közelünkben folyó testvérháború és általános elszegényedésünk következtében az emberek elfásultak, a község pedig az utóbbi időben csupán jelképes összeggel támogatta munkánkat.

Könyvkiadásunk – a körülményekhez képest – aránylag folyamatos volt. Igaz ugyan, hogy 1993-ban – anyagiak hiányában – egyetlen kiadványunk sem jelent meg, ennek ellenére az Életjel Könyvek listája csaknem 20 művel gazdagodott. Ezt sokban annak is köszönhetjük, hogy a Magyar Művelődési és Közoktatási Minisztérium támogatása lehetővé tette számunkra öt kézirat megjelentetését, s ezek közül négy (Gubás Jenő: Értelmiségi vártán, Beszédes Valéria: Emberek és otthonok, dr. Tóth Lajos: Magyar nyelvű oktatás a Vajdaságban 1944-től napjainkig, Biacsi Antal: Kis délvidéki demográfia) 1994-ben meg is jelent, az ötödik (Gajdos Tibor: Szabadka képzőművészete című, mintegy négyszáz oldalas összefoglalója, az Életjel eddigi legnagyobb vállalkozása)

pedig 1995 első felében kerül majd az olvasók asztalára. 1968-tól máig összesen 112 kötetet adtunk ki: 49 Életjel Miniatúrt, 57 Életjel Könyvet és hat évkönyvet. Ezek közül az utóbbi hat évben az előbbi sorozatban 6, az utóbbiban pedig 18 kötet hagyta el a nyomdát.

A fenti eredmények és a *Csillaglesen* című összefoglalónkban felsorolt díjak és elismerések ellenére élőújságunknak három és fél évtized után nem hogy saját otthona nincs, de – sajnos – még próbaterme sincs. 1994 őszén ugyan felcsillant a remény, hogy az önkormányzat végre megoldja helyiséggondjainkat, mert – amint az a képviselő-testület végrehajtó bizottságához 1994. szeptember 22-én intézett kérelmünkben olvasható – felajánlott két termet számunkra az egyik belvárosi ház második emeletén, de végül is csak az egyiket kaptuk meg, hogy elhelyezhessük benne kiadványainkat, kellékeinket és jelmezeinket, mivel a Népkör alagsorában levő raktárunkat – a művelődési egyesület átépítése miatt – ki kellett ürítenünk. A beadványunkkal kapcsolatban hozott végzés ötévi díjtalan használatra utalta ki az Életjelnek az említett helyiséget anélkül, hogy a próbákra és kisebb előadások megtartására alkalmas másik termet is rendelkezésünkre bocsátotta volna. Így aztán továbbra is ott próbálunk, ahol éppen befogadnak bennünket; legtöbbit az Iparkamarában, ahol a Lányi Ernő nevét viselő egyesület immár egy évtizede megosztja velünk szerény otthonát.

EBBE az évkönyvünkbe is, akárcsak az előbbiekbé, felvettünk olyan írásokat, amelyek utólag kerültek elő, s emiatt kimaradtak előző almanachjainkból. Az előadásainkat beharangozó híreket eleve mellőztük, a cikkek közül csak azokat közöljük, amelyek nem csupán tájékoztató jellegűek, hanem érkelést is tartalmaznak. Kötetünkbe tehát túlnyomó többségben méltatások és kritikák kerültek, hogy képet adjunk rendezvényeink visszhangjáról és kiadványaink fogadtatásáról. Természetesen kijavítottuk az elírásokat, a helyesírási és a sajtóhibákat, a művek hibás címét és pontosítottuk a neveket.

Ezúttal azonban némi változtatást eszközöltünk gyűjteményes kötetünk felépítésében. Beiktattunk két új fejezetet: az egyikben azoknak az arcélét próbáltuk felvázolni, akik az elmúlt időszakban a legtöbbet tették annak érdekében, hogy élőújságunk tevékenysége minél eredményesebb legyen, a másikban pedig válogatást adtunk a pódiumunkon elhangzott ismertetőkből, köszöntőkből, beszélgetésekből. Ezzel némileg pótoljuk eddigi mulasztásunkat, mert évkönyveinkből mindeddig – korlátozott anyagi lehetőségeink miatt – kénytelenek voltunk kihagyni az interjúkat és a tagjainkról készült portrékat.

A figyelmes olvasónak bizonyára feltűnik, hogy plakátjaink zöme a felölelt időszak első feléből származik. Ennek az a magyarázata, hogy később már nem volt lehetőségünk készíttetnünk plakátot. Pontosabban: csupán harmincötödik évfordulónkra csináltathattunk Miskolczi Józsefnek, szerkesztőbizottságunk egykori tagjának a jóvoltából, aki az előállítás költségeit fedezte. Segítségéért ezúton is köszönetet mondunk neki.

A fényképeket Alfássy Szilveszter, Dormán László, Főző József, Augustin Juriga, Penovác Károly, Szabó Attila, Urbán F. Gábor és Vicai Alajos, a plakátokat Bútor László, a reprodukciókat pedig Szakáll Imre készítette.

TARTALOM

Tolnai Ottó: Szabadka	5
Fehér Ferenc: Nem az élet jele – az élet maga!	9
Horváth Mátyás: Az előadóművészet csodája	15
Bori Imre: Az Életjel dicsérete	31
Bosnyák István: Az irodalompolitikai tolerancia emlékezetes példája	33
Vajda Gábor: Egészséges önbecsülés	37
Kontra Ferenc: Életjel	41
Horváth Emma: Esszencia	43
Dévavári Zoltán: Kis közösségünk tanítója	45
Portrék, vallomások	
Urbán János	47
Dévavári (Dér) Zoltán	48
Horváth Emma	56
Krekity Olga	75
Némedi Imre	80
Kalmár Zsuzsanna	82
Korhecz Imola	85
Pódiumunkon hangzott el	
Dévavári Zoltán: A primadonna és kísérelője	95
Molcer Mátyás: Megszólal a kimondhatatlan	96
Helényi Klára: A tanár úr	98
Baranyi Anna: Együttérzés az esetekkel	100
Juhász Géza: Egy igaz író	102
Bordás Győző: Németh István kopogtatása	105
Szelei István: Köszönet a városnak	106
Bányai János: Szelei István köszöntése Szabadkán	108
Virág Mihály: Megtörtént a csoda	110
Bosnyák István: Az Életjel aranya, anno Domini 1992	113

Juhász Ferenc: Szabadkai vallomás	116
Somlyó György: Megmenekülésem története	121
Nagy Gáspár: Becsület kérdése	133
Csoóri Sándor: Készüljünk fel egy új világra	134
Hózsza Éva: Radnóti Miklós évfordulójára	144
Az Életjel visszhangja	
Irodalmi estek	147
Kiadványaink	231
Az Életjel estéi	365
A Csáth Géza Művészetbaráti Kör műsorai	465
Életjel Miniatűrök	491
Életjel Könyvek	491
Csillaglesen (Díjak és elismerések)	493
Díjak, oklevelek, emléklapok	
Krekity Olga	501
Némedi Imre	503
Korhecz Imola	504
Rendezvényeink megőrkítője	507
Az élőláság dokumentációjából	509
Halottaink	513
Palusek Béla (1930–1988)	515
Hangya András (1912–1988)	516
Fehér Ferenc (1928–1989)	517
Dr. Sturc Jolán (1914–1990)	518
Nagy István (1935–1990)	519
Barbara Miklenović (1944–1991)	520
Pintér Lajos (1940–1992)	521
Szabó István (1910–1992)	522
Dudás Lajos (1922–1992)	523
Ivan Pančić (1933–1992)	524
Ij. Lévy Endre (1939–1992)	525
Sántha Pusztai Lajos (1924–1993)	526
Urbán János (1921–1993)	527
Cvetko Malušev (1910–1993)	528
Majoros Kati (1941–1994)	529
Szabó Cseh Mária (1916–1994)	530
Varga Géza (1938–1994)	531
Dr. Sturc Béla (1914–1994)	532
Almási Gábor (1911–1994)	533
Utószó	535

Juhász Ferenc: Szabadkai vallomás	116
Somlyó György: Megmenekülésünk története	121
Nagy Gáspár: Becsület kérdése	133
Csöbri Sándor: Készülünk fel egy új világra	134
Hózza Éva: Radnóti Miklós évtordulójára	144
Az Életjel viaszhangja	
Irodalmi estek	147
Kiadványaink	231
Az Életjel estéi	365
A Csáth Géza Művészeti Barátok műsorai	465
Életjel Miniatűrök	491
Életjel Könyvek	491
Csillagtesen (Díjak és elismerések)	493
Díjak, oklevelek, emléklapok	
Krekity Olga	501
Némedi Imre	503
Korhecz Imola	504
Rendezvényeink megőrkítője	507
Az előzők dokumentációjából	509
Halottaink	513
Paloskai Béla (1930–1988)	515
Hangya András (1912–1988)	516
Pehér Ferenc (1928–1989)	517
Dr. Sturec Jolán (1914–1990)	518
Nagy István (1935–1990)	519
Barbara Miklenović (1944–1991)	520
Pintér Lajos (1940–1992)	521
Szabó István (1910–1992)	522
Dudás Lajos (1922–1992)	523
Ivan Pančić (1935–1992)	524
Ifj. Lévy Endre (1939–1992)	525
Sántha Puzsita Lajos (1924–1993)	526
Urbán János (1921–1993)	527
Cvetko Malužev (1910–1993)	528
Majeros Kati (1941–1994)	529
Szabó Cséh Mária (1911–1994)	530
Varga Géza (1938–1994)	531
Dr. Sturec Béla (1911–1994)	532
Almási Gábor (1911–1994)	533
Utószó	535

A szabadkai Szabadegyetem kiadása

Felelős kiadó: Blažo Perović igazgató

Szerkesztő: Dér Zoltán

Borítólapp, kötéstervezés és rajzok: Szilágyi Gábor

Grafikai előkészítés: Tikvicki Iván

Számítógépes megmunkálás: Árpádfy Zoltán és Farkas Attila

Megjelent 300 példányban, 34 (B/5) ív terjedelemben

Készült a tóthfalui Logos Grafikai Műhelyben 1995-ben